

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI

TERÖRİZM, TÜRKİYE’DE TERÖR OLGUSU VE
PKK/PYD

GÜNGÖR GÖKDAĞ

DOKTORA TEZİ

DANIŞMAN
PROF.DR. ÖNDER KUTLU

KONYA-2023

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
--	---	---

DOKTORA TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	Güngör Gökdağ
	Numarası	158104013007
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi
	Programı	DOKTORA
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Önder Kutlu
	Tezin Adı	Terörizm, Türkiye'de Terör Olgusu ve PKK/PYD

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan "Terörizm, Türkiye'de Terör Olgusu ve PKK/PYD" başlıklı bu çalışma/...../..... tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından Doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

	Unvanı Adı Soyadı	İmza
Danışman	Prof. Dr. Önder Kutlu	
Jüri Üyesi	Prof. Dr. İsmail Sevinç	
Jüri Üyesi	Doç. Dr. Yusuf Sayın	
Jüri Üyesi	Doç. Dr. Sefa Usta	
Jüri Üyesi	Dr. Öğr. Üyesi Hikmet Gezici	

Yapılan bu çalışmada Türkiye'de etkili olan terör örgütleri PKK ve PYD/YPG'nin yapısal boyutları detaylı olarak incelenerek ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. 1978 yılından bu yana çok çeşitli isimler altında, bir kolu Suriye'de, bir kolu Irak'ta, diğer bir kolu da İran'da olan ve Avrupa'da da geniş bir sempatizan kitlesi bulunKK halen daha silahlı mücadelesini sürdürmektedir. Bu minvalde Türkiye'nin en önemli iç güvenlik sorunu olan PKK'nın, amacı, kuruluşundan günümüze kadar olan stratejisi, kuruluş ve gelişim dönemleri, örgütsel yapısı, insan ve finans kaynakları, ideolojik değişim süreçleri, liderlik anlayışı, siyasi partilere sızması, bölgesel ve küresel güçlerin PKK'ya verdiği dış destek detaylı bir şekilde incelenmiştir.

Ayrıca merkezi Suriye'de bulunan PYD/YPG yapılanmasını ortaya çıkaran unsurlar, örgütsel yapısı ve hedefleri, güçlenmesi, gördüğü uluslararası dış destek, Türkiye'nin Suriye kaynaklı güvenlik sorunları ayrıntılarıyla birlikte aydınlatılmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda çalışmanın temel konularından biri olan PYD/YPG'nin seküler bir yapıda, Batılı değerlerin savunucusu gibi görünen ve sürekli demokrasi vurgusu yapan, PKK ile birlikte ve onun kontrolünde, kısa vadede "Kantonlaşma Süreci" ile uzun vadede "Dört Parçalı Büyük Kürdistan" hedefini hayata geçirme planıyla ve PKK ile aralarındaki organik bağın ne derece aynı olduğu, hatta PKK'dan kopan bütünün bir parçası olarak süreç içerisinde terörün siyasallaştığı, siyasallaşan terörün de konjonktürün açtığı yoldan ilerleyerek farklı aşamalara geçtiği, alınan dış destekle de zamanla devlet içinde örgütlenme kabiliyetini elde ettiği, ardından kitlesel isyan kan, gözyaşı ve göçlerle özerklik, özyönetim, kantonlaşma gibi aşamalara geçilen ayrı bir devlet kurmaya doğru evrilen sürecin, yapılan bu çalışma ile iyice gözlemlenebilmesi amaçlanmıştır.

Bu çalışma nitel bir çalışma olup literatür taraması tekniğine göre düzenlenmiştir. Çalışmada örgütlerin kendi dokümanları, yazılı matbu eserleri, resmi yayın organları ve web siteleri ayrıntılı olarak incelenmiş ve "örgütleri daha iyi anlamanın yolu kendi düşüncelerini ortaya koydukları yayınlarıdır" perspektifinden hareketle örgütler, kendi kaynakları üzerinden tanımlanmaya çalışılmıştır. Araştırma konusunda derinlemesine bilgiye dayalı çıkarımlara ulaşmak, konuyu çok boyutlu inceleyerek her yönü ile detaylarını analiz edebilmek hedeflenmiştir. Araştırmanın yorumlanması ardından ise genel bir değerlendirme ile sonuçlar tartışılarak öneriler sunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Terör, Terörizm, PKK, PYD, YPG, Terör Örgütleri, Etnik Örgütler, Bölücü Örgütler, Kürt Sorunu, Terörle Mücadele

	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
---	--	--

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Öğrencinin	Adı Soyadı	Güngör Gökdağ
	Numarası	158104013007
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi
	Programı	Doktora
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Önder Kutlu
	Tezin Adı	Terörizm, Türkiye'de Terör Olgusu ve PKK/PYD

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

14 /09/ 2023

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
--	---	---

ÖZET

Öğrencinin	Adı Soyadı	Güngör Gökdağ
	Numarası	158104013007
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi
	Programı	Doktora
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Önder Kutlu
	Tezin Adı	Terörizm, Türkiye'de Terör Olgusu ve PKK/PYD

Türkiye'de terör olgusu bir bölümü Osmanlı İmparatorluğu'ndan devralınan, diğer bölümü ise cumhuriyetin kuruluşundan günümüze kadar geçen süre içerisinde, bulunduğu coğrafyanın da jeopolitik ve jeostratejik özelliklerinden kaynaklı, çıkar hesaplarının ve tarihsel amaçların kesiştiği bir merkez durumunda oluşu ile zamana, mekana ve amacına göre sürekli boyut değiştiren, neredeyse tüm ideolojik akımların geçmişten günümüze terör tehdidinin gündeme geldiği bir ülke olmuştur.

Türkiye'nin bölgesinde etkili ve güçlü bir devlet olmasından rahatsızlık duyan bazı ülkeler, doğrudan çatışmalarda yer almak istemeyip, politikalarının merkezine terörü alarak her fırsatı ve sinsi hareketi değerlendirip, vekil aktör olarak tayin ettikleri terör örgütleri üzerinden aynı kadri paylaşan ve aynı topraklar üzerinde yaşayan insanlar arasında etnik temelli çatışmalar çıkartarak ülkeyi ve bölgeyi istikrarsızlaştırmak istemekte, bir takım siyasi ve ekonomik çıkarlar sağlama hedefiyle de açık veya gizli olarak terörizm silahı ile Türkiye'yi tehdit etmektedirler.

Yapılan bu çalışma ile küresel bir niteliğe bürünmüş olan terör ve terörizm sorununun çözümüne bilimsel zeminde katkı sağlamak gayesiyle, terör ve terörizmin "mevcut sorunların nedeni olmaktan öte mevcut sorunların sonucu" olduğu düşüncesinden hareketle ekonomik, sosyal, siyasi ve psikolojik nedenlerin yanı sıra dış desteğin de nedenlerinin bilinmesi ve incelenmesi, kurgulanma metodlarının analizinin yapılması, konunun bütün yönleri ile iyice anlaşılması ve genel perspektifinin rasyonel genellemelerle ortaya konulması düşünülmüş ve ele alınmıştır.

Terör ve terörizm sorunu Türkiye'nin ulusal güvenliğinin, heba edilen yıllarının, maddi manevi kayıplarının yanı sıra tüm insanlığı ve gelecek nesilleri tehdit eden boyutları ile onbinlerce insanın canını kaybetmesi, geride bırakılan aile ve sevenlerinin acı ve ısrıpları, ahlaki hiçbir temelini bulunmayışı, hukukun üstünlüğünün kabul edilmeyişi, siyasi hedefler için insan hayatının değersizleştirilmesi, masum insanların canına kıyılması gibi hususlarla bu sorunun sadece askeri ve güvenlikçi yaklaşımlarla değil, çözümü için aynı zamanda bu alanda bilimsel çalışmaların yapılmasının da ne kadar zaruri bir ihtiyaç olduğunu ortaya koymaktadır. Çünkü terörle mücadele süreci yalnızca güvenlik birimlerinin özverişi ile değil, uzun yıllar boyunca toplumun her kesimi ve her bireyi tarafından desteklenmesi gereken zorlu bir süreçtir. Söz konusu bu çalışma, işte bu alandaki ihtiyacın hissedilmesinin yanı sıra aynı zamanda bir sorumluluk olarakta görülmesi nedeniyle yapılmıştır.

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
--	---	---

ABSTRACT

Author's	Name and Surname	Güngör Gökdağ
	Student Number	158104013007
	Department	Political Science and Public Administration
	Study Programme	Doctorate
	Supervisor	Prof. Dr. Önder Kutlu
	Title of the Thesis/Dissertation	Terrorism, The Phenomenon of Terror in Turkey, and PKK/PYD

The phenomenon of terrorism in Turkey is partly taken over from the Ottoman Empire, and partly stems from the geopolitical and geostrategic characteristics of the geography it is located throughout the period from the establishment of the republic to the present day. Being the center where interest accounts and historical purposes intersect, it has been a country where terrorist threat of almost all ideological movements, constantly changing dimensions according to time, place, and purpose, has come to the fore from past to present.

Some countries, uneasy with Turkey being an influential and powerful state in its region, choose not to directly engage in conflicts but rather incorporate terrorism into the core of their policies, exploiting every opportunity and employing insidious tactics through terrorist organizations they designate as proxy actors. Their objective is to destabilize the country and the region by instigating ethnically-based conflicts among people living in the same territories and sharing the same destiny, while also aiming to achieve certain political and economic interests by openly or covertly threatening Turkey with the weapon of terrorism.

With this study, aiming to contribute to the solution of terror and terrorism which has taken on a global character, on a scientific basis, and based on the idea that terrorism and terrorism are "the result of existing problems rather than the cause of existing problems", comprehending and examining the reasons for external support as well as economic, social, political and psychological reasons, analyzing the methods of constructing have been discussed by considering all aspects of the subject to be understood thoroughly and to reveal its general perspective with rational generalizations.

The problem of terrorism and terrorism, with its dimensions threatening not only the national security of Turkey but also all of humanity and future generations, accompanied by wasted years, material and spiritual losses, the loss of thousands of lives, the pain and suffering of families and loved ones left behind, the absence of any moral foundation, the non-acceptance of the rule of law, the devaluation of human life for political goals, and the killing of innocent people, highlights the essential need for not only military and security approaches but also scientific studies in this field to find a solution. Because the counterterrorism is a challenging process that needs to be supported not only by the devotion of the security units, but also by every segment of society and every individual for many years. The present

study has been conducted due to the recognition of this need in the field and also being seen as a responsibility.

In this study, it is aimed to examine in detail and reveal the structural dimensions of the terrorist organizations PKK and PYD/YPG, which are influential in Turkey. Since 1978, under various names, the PKK, which has one branch in Syria, one branch in Iraq, and another branch in Iran, and which has a broad sympathizer base in Europe, still continues its armed struggle. In this regard, the most significant domestic security issue in Turkey, which is the PKK, has been thoroughly examined in terms of its objectives, strategy from its establishment to the present, periods of establishment and development, organizational structure, human and financial resources, processes of ideological change, leadership understanding, infiltration into political parties, and the external support provided by regional and global powers.

"Furthermore, the factors that reveal the organizational structure and objectives of PYD/YPG, its strengthening, the international external support it receives, and Turkey's security issues originating from Syria have been attempted to be clarified in detail." In this context, one of the key topics of this study is the PYD/YPG, which operates under a secular structure, appears to advocate Western values, and constantly emphasizes democracy, alongside the PKK and under its control. The study aims to thoroughly observe the process in which terrorism has become politicized over time as part of the larger whole that has even severed ties with the PKK, the extent to which there is an organic connection between them, and the implementation of the short-term 'Cantonization Process' and the long-term goal of establishing a 'Greater Kurdistan in Four Parts.' It is also intended to examine how politically driven terrorism has progressed through different stages by exploiting the opportunities presented by the conjuncture, how it has gradually gained organizational capabilities within the state with external support, and how it has transitioned to stages such as autonomy, self-governance, and cantonization through mass uprisings, bloodshed, tears, and migrations, ultimately evolving towards the establishment of a separate state.

This study is a qualitative research designed according to the technique of literature review. In the study, the organizations' own documents, printed works, official publications, and websites have been thoroughly examined, aiming to define the organizations based on the perspective that "publications where they express their thoughts are the way to better understand them." The objective is to reach in-depth insights and analyze the subject from multiple dimensions to examine its details comprehensively. Following the interpretation of the research, a general evaluation is conducted, discussing the findings and presenting recommendations.

Keywords: Terror, Terrorism, PKK, PYD/YPG, Kurdish Question, Counterterrorism, Turkey

İÇİNDEKİLER

DOKTORA TEZİ KABUL FORMU	ii
BİLİMSEL ETİK SAYFASI	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	viii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xii
RESİM LİSTESİ.....	xiii
TABLO LİSTESİ.....	xiv
KISALTMALAR	xv
ÖN SÖZ	xix
1. GİRİŞ.....	1
1.1 Araştırmanın Konusu	7
1.2 Araştırmanın Amacı	8
1.2.1. Alt Amaçlar	8
1.3 Araştırmanın Önemi.....	8
1.4 Sayıtlılar	9
1.5 Sınırlılıklar	10
1.6. Tanımlar	11
1.7. Araştırmanın Modeli	11
1.8. Verilerin toplanması.....	11
1.9. Verilerin Analizi.....	12

BİRİNCİ BÖLÜM GENEL OLARAK TERÖR VE TERÖRİZM KAVRAMLARI

1.1.1. Terör ve Terörizmin Etimolojisi	25
1.1.2. Terör ve Terörizm Üzerine Bilimsel Yaklaşımlar	27
1.2. Terörizmin Tarihsel Arka Planı	32
1.2.1.Eski Çağlar Terörizmi	33
1.2.2. Devrimci Terörizm Çağı	36
1.2.3.Terörizmin Soğuk Savaş Dönemi.....	41
1.2.4. Terörizmin Küresel Asimetrik Dönemi.....	43
1.3. Terörizmin Nedenleri	51
1.3.1. Terörizmin Nedenlerine Yönelik Yaklaşımlar	51
1.3.2. Literatürde Genel Kabul Gören Nedenler	59
1.3.2.1. Siyasal Nedenler	59
1.3.2.2. Ekonomik Nedenler	63
1.3.2.3. Sosyo-Kültürel Nedenler	67
1.3.3.4. Eğitim Sistemi	72
1.3.4.5. Psikolojik Nedenler	74
1.4. Terörizmin Amaçları.....	75
1.5. Terörizmin Özellikleri.....	82
1.6. Terörizmin Türleri ve Karakteristik Unsurları	87
1.6.1. Solcu Terörizm	90

1.6.2. Sağcı Terörizm	91
1.6.3. Etnik Terörizm	92
1.6.4. Tek Sorunlu Terörizm	94
1.6.5. Devlet Terörizmi	94
1.6.6. Biyolojik, Kimyasal ve Nükleer Terörizm	98
1.6.7. Radikal Dini Terörizm.....	100
1.6.8. Politik Terör	102
1.6.9. Ekolojik Terörizm	102
1.6.10. Tarım Terörizmi	104
1.6.11. Narko Terörizm	105
1.6.12. Siber Terör.....	106
1.7. Terörist Profili.....	109

İKİNCİ BÖLÜM TÜRKİYE'DE TERÖRİZM

2.1. Türkiye'nin Jeopolitik/Jeostratejik Öneminin Terörizme Etkileri.....	117
2.2. Terörizmin Türkiye'deki Tarihsel Süreci	120
2.3. Ermeni Terör Örgütleri	125
2.4. Aşırı Sol Terör Örgütleri.....	132
2.4.1. Türkiye'de Aşırı Sol'un Tarihsel Süreci	133
2.5. İrkçı ve Aşırı Sağ İdeolojik Terör Örgütleri	140
2.6. Radikal Dini Terör Örgütleri.....	145
2.7. Bölücü Örgütler.....	149

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM PKK (KÜRDİSTAN İŞÇİ PARTİSİ)

3.1. PKK'yı Ortaya Çıkaran Unsurlar	153
3.2. PKK'nın Amacı	158
3.3. PKK'nın İdeolojisi.....	160
3.4. PKK'nın Örgütsel Yapısı.....	162
3.5. PKK'nın Stratejik Hedefleri	164
3.6. PKK'nın Lideri Abdullah Öcalan'ın Kısa Özgeçmişi.....	168
3.7. PKK'nın Örgütsel Yapı Açısından Kuruluş ve Gelişim Dönemleri.....	171
3.7.1. Siyasi Hareket Oluşum Dönemi 1973-1975.....	171
3.7.2. PKK'nın Kuruluşu ve İlk Kongresi 1975-1978	172
3.7.3. Yaygın Şiddet ve Örgütlenme Dönemi 1978-1979.....	174
3.7.4. Yurtdışına Çekilme ve Kamplaşma Dönemi 1979-1982	175
3.7.5. Yurtdışı Toplantıları, Yurda Dönüş ve Kır Gerillası Başlatma Kararı 1982-1983	176
3.7.6. Kuzey Irak'ta Üstlenme, Yurt İçi Keşif ve Hazırlık Dönemi (1983-1984) 177	
3.7.6.1. HRK (Kürdistan Kurtuluş Birliği) 1984.....	178
3.7.7. Kır Gerillası Başlatma, Yeniden Şiddet ve Eylemsellik Dönemi 1984- 1999	178
3.7.7.1. ERNK (Kürdistan Halk Kurtuluş Cephesi) 1985	180
3.7.7.2. ARGK (Kürdistan Halk Kurtuluş Ordusu) 1986	181

3.7.8. Terör-Pasif İtaatsizlik-Siyasallaşma Dönemi 1999-2004.....	187
3.7.8.1. Abdullah Öcalan'ın Yakalanması 1999	187
3.7.8.2. KADEK (Kürdistan Özgürlük ve Demokrasi Kongresi) 2002.....	191
3.7.8.3. KONGRA-GEL (Kürdistan Halk Kongresi) 2003	193
3.7.9. Yeniden Şiddet Eylemlerinin Başladığı Dönem (2005-2008)	195
3.7.9.1. KKK (Kürdistan Demokratik Konfederalizmi) 2005	196
3.7.9.2. KCK (Kürdistan Topluluklar Birliği) 2007	198
3.7.10. Demokratik Açılım Süreci (2009-2011).....	200
3.7.11. PKK'nın İkinci Eylemsellik Süreci (2011-2012).....	202
3.7.12. Çözüm Süreci (2013-2015)	203
3.7.13. Eylem Süreci (2015-2021)	204
3.8. PKK'nın Kuruluşundan Günümüze İdeolojik Değişim Süreçleri	206
3.9. PKK'nın Siyasi Partilere Sızma Faaliyetleri	211
3.10. PKK'nın Kaynakları	215
3.10.1. PKK'nın İnsan Kaynakları.....	215
3.10.2. PKK'nın Finansman Kaynakları	217
3.10.2.1. Haraç Toplama;	218
3.10.2.2. Hırsızlık, Gasp, Soygunve Kaçakçılık;.....	219
3.10.2.3. İnsan Kaçakçılığı;	219
3.10.2.4. Sahtecilik;	220
3.10.2.5. Uyuşturucu Madde Kaçakçılığı;	220
3.10.2.6. Aidat ve Bağışlar	222
3.10.2.7. Örgütsel Yayınlardan Elde Edilen Gelirler;	223
3.10.2.8. Ticari Faaliyetler;	224
3.10.2.9. Yandaş Devlet Yardımları;	225
3.10.3. PKK'nın Ortaya Çıkış ve Faaliyet Sürecinde Uluslararası Boyut	225
3.10.3.1. Suriye	226
3.10.3.2. Irak	228
3.10.3.3. İran	230
3.10.3.4. Avrupa Ülkeleri	232
3.10.3.5. Almanya.....	235
3.10.3.6. Yunanistan ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi.....	237
3.10.3.7. Amerika Birleşik Devletleri.....	238
3.10.3.8. Rusya	240

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

PYD (DEMOKRATİK BİRLİK PARTİSİ-PARTİYA YEKİTİYA DEMOKRAT)

4.1. PYD'yi Ortaya Çıkaran Unsurlar	241
4.1.1. Bağımsız Suriye'de Kürtler	241
4.1.2. Suriye Devletinin Kürt Politikası	243
4.1.3. Suriye'deki Kürt Siyasi Partiler	247
4.1.4. PYD-PKK Arasındaki Stratejik İlişki	250
4.2. PYD'nin Amacı	256
4.3. PYD Örgütünün İdeolojisi	258
4.4. PYD'nin Örgütsel Yapısı.....	259
4.5. PYD'nin Strateji ve Faaliyetleri	265

4.6. PYD'nin Liderleri	266
4.7. PYD'nin Örgütsel Yapı Açısından Kuruluş ve Gelişim Dönemleri.....	270
4.7.1. Demokratik Toplum Hareketi TEV-DEM	273
4.7.2. Suriye'de Arap Baharı	273
4.7.3. YPG (Halk Savunma Birlikleri-Yekîneyên Parastina Gel)	276
4.7.4. Suriye Demokratik Güçleri" (SDG)	282
4.8. PYD'nin Siyasi Partileşme Boyutu	286
4.9. PYD'nin Kaynakları	287
4.9.1. PYD'nin İnsan Kaynakları.....	287
4.9.2. PYD'nin Finans Kaynakları.....	289
4.9.3. Dış Destek	291
4.9.3.1. Amerika Birleşik Devletleri.....	293
4.9.3.2. Rusya	295
4.10. Türkiye'nin Suriye Kaynaklı Güvenlik Sorunları.....	297
4.10.1. Fırat Kalkanı Harekatı	298
4.10.2. Zeytin Dalı Harekatı.....	299
4.10.3. Barış Pınarı Harekatı	300
4.10.4. Bahar Kalkanı Harekatı	300
SONUÇ VE ÖNERİLER	302
KAYNAKÇA.....	320

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1. Terörün Yapısı	20
Şekil 1.2. Terörist Yöntemler	45
Şekil 1.3. Terörizmin Tarafları	50
Şekil 1.4. Terörü Meydana Getiren Etkenler	58
Şekil 1.5. Yıkıcı Unsurların Amaç ve Hedefleri	81
Şekil 1.6. Devlet Destekli Terör	97
Şekil 2.1. Ermeni Yeraltı Örgütleri	131
Şekil 2.2. Aşırı Solda Klasik Örgütsel Yapı	139
Şekil 2.3. İrkçı Unsurların Klasik Örgütlenme Biçimi	144
Şekil 2.4. Örgüt Şeması	149
Şekil 2.5. Bölücü Örgütlerin Klasik Kuruluş Biçimi	152
Şekil 4.1. PYD'nin Örgüt Yapısı	264

RESİM LİSTESİ

Resim 3.1. PKK'nın Hedeflediği "Bağımsız Birleşik Kürdistan" Sınırları	169
Resim 3.2. PKK'da İsim ve Amblem Değişiklikleri	215
Resim: 4.1 Salih Müslim Muhammed'in PKK/KCK Üyeleriyle Fotoğrafı	260
Resim 4.2 Salih Müslim Muhammed'in Apo Posterı Önündeki Fotoğrafı	262

TABLO LİSTESİ

Tablo 1.1.Terörizmin Tarihsel Gelişimi.....	33
Tablo 1.2 Terörün Nedenleri.....	62
Tablo 1.3.Terörizm Çeşitleri.....	92
Tablo 1.4. Teröristlerin Profili.....	119
Tablo 1.5. Türkiye’deki Terör Örgütleri.....	128

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ADYÖD	: Demokratik Yüksek Öğrenim Derneği
AİİD	: Anadolu Federe İslam Devleti
AHKÖ	: Anadolu Halk Kurtuluş Ordusu
AİH	: Akil İnsanlar Heyeti
AİHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AKIN	: Amerikan Kürt Enformasyon Şebekesi
ANC	: Afrika Ulusal Kongresi
ARF	: Devrimci Ermeni Federasyonu
ARGK	: Kürdistan Halk Kurtuluş Ordusu
ASALA	: Ermenistan'ın Kurtuluşu için Ermeni Gizli Ordusu
ASD	: Aydınlık Sosyalist Dergi
AQİM	: Mağrip'deki El Kaide
BDP	: Barış ve Demokrasi Partisi
BM	: Birleşmiş Milletler
DBP	: Demokratik Bölgeler Partisi
DDKO	: Devrimci Doğu Kültür Ocakları
DEHAP	: Demokratik Halk Partisi
DEP	: Demokrasi Partisi
DHKP-C	: Devrimci Halk Kurtuluş Partisi/Cephesi
DİSK	: Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu
DSM	: Demokratik Suriye Meclisi
DTP	: Demokratik Toplum Partisi

ELF	: Yeryüzü Kurtuluş Cephesi
ENKS	: Kürt Ulusal Konseyi
ERNK	: Kürdistan Halk Kurtuluş Cephesi
ETA	: Bask Yurdu ve Özgürlük
ETKO	: Esir Türkleri Kurtarma Ordusu
FKF	: Fikir Kulüpleri Federasyonu
FSLN	: Sandinista Ulusal Kurtuluş Cephesi
GEKO	: Gizli Ermeni Kurtuluş Ordusu
HADEP	: Halkın Demokrasi Partisi
HD	: Hilafet Devleti
HDP	: Halkların Demokratik Partisi
HEP	: Halkın Emek Partisi
HPG	: Halk Savunma Güçleri
HRK	: Kürdistan Kurtuluş Güçleri
IMRO	: İç Makedon Devrimci Örgütü
IRA	: İrlanda Cumhuriyet Ordusu
İŞİD	: Irak Şam İslam Devleti
İŞİL	: İslam Devleti ve Levant
İBDA-C	: İslami Büyük Doğu Akıncıları Cephesi
İCB	: İslami Cemaatler Birliği
İD	: İslam Devleti
İHÖ	: İslami Hareket Örgütü
İKÖ	: İslam Konferansı Örgütü
KADEK	: Kürdistan Özgürlük ve Demokrasi Kongresi
KARSAZ	: Uluslararası Kürt İşadamları Birliği

KBY	: Kürdistan Bölgesel Yönetimi
KCK	: Kürdistan Topluluklar Birliği
KDP	: Kürdistan Demokrat Partisi
KİS	: Kitle İmha Silahları
KKK	: Kürdistan Demokratik Konfederalizmi
KONGRA-GEL	: Kürdistan Halk Kongresi
KYB	: Kürdistan Yurtseverler Birliği
LEHİ	: İsrail Özgürlük Savaşçıları
LTTE	: Tamil İlam Kurtuluş Kaplanları
MASAK	: Mali Suçları Araştırma Kurulu Başkanlığı
MDD	: Milli Demokratik Devrim
MGK	: Milli Güvenlik Kurulu
OECD	: Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
ÖSO	: Özgür Suriye Ordusu
ÖZDEP	: Özgürlük ve Demokrasi Partisi
PDA	: Proleter Devrimci Aydınlik
PKDS	: Suriye Kürdistan Demokrat Partisi
PKDW	: Sürgünde Kürdistan Parlamentosu
PKK	: Kürdistan İşçi Partisi
PYD	: Demokratik Birlik Partisi
RAF	: Kızıl Ordu Fraksiyonu
SDG	: Suriye Demokratik Güçleri
SMO	: Suriye Milli Ordusu
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
TCK	: Türk Ceza Kanunu

TEV-DEM	: Demokratik Toplum Hareketi
TİBO	: Türkiye İntikamcı Bozkurtlar Ordusu
TİÇSF	: Türkiye İşçi Çiftçi Sosyalist Fırkası
TİP	: Türkiye İşçi Partisi
TİT	: Türk İntikam Tugayı
T-KDP	: Türkiye Kürdistan Demokrat Partisi
TKP	: Türkiye Komünist Partisi
TYK	: Türk Yıldırım Komandoları
YAJK	: Kürdistan Özgür Kadınlar Birliği
YDG-H	: Yurtsever Devrimci Gençlik Hareketi
YDG-J	: Yurtsever Devrimci Kadın Hareketi
YDGK	: Kürt Halkı Demokrasi Birliği
YDK	: Kürdistan Dindarlar Birliği
YDK	: Demokratik Halk Birlikleri
YMK	: Kürdistan Mollalar Birliği
YOWK	: Kürdistan Yurtsever Din Yayanlar Birliği
YPG	: Halk Savunma Birlikleri

ÖN SÖZ

Terör ve terörizm sadece Türkiye'nin bulunduğu coğrafyada değil dünyanın her tarafında ve insanlık tarihinin her döneminde masum insanların canlarına kastederek en önemli gündem maddesi olmaya devam etmekte, toplum düzenini bozan şiddet eylemlerini hukuka aykırı bir şekilde sürdürmektedir. Bu çalışma uzun yıllar boyunca neredeyse her türlü ideolojik akımların terör tehdidi ile karşı karşıya gelmiş, bu uğurda maddi manevi pek çok kayıplar vermiş, çetin mücadelelerden geçmiş Türkiye Cumhuriyeti'nin, terörle mücadele sürecine katkı sağlamak amacıyla yapılmıştır.

Terör ve terörizm konusu, mevzunun hassasiyetliğinden kaynaklı güçlüklerin yanı sıra siyasal bir nitelik taşıması, konu ile ilgili araştırmaların yetersiz oluşu, emniyet ve istihbarat birimlerinin dışarıya kaynak paylaşımı yapmayışı, yararlanılabilecek bilimsel kaynakların sınırlı oluşu, var olan çoğu kaynaklarında terör örgütleri ve sempatizanları tarafından yanlış olarak hatta örgüt propagandası niteliğinde kaleme alınışı, söz konusu bu kaynakların da yasaklı olması ve bu konuda bilimsel araştırma yöntemlerinin yeterince gelişmiş olmayışı, akademik bir çalışma için gerçekten sorunlu bir alandır.

Tezimin daha konu seçiminden itibaren beni hep destekleyen ve yol gösteren, çalışmalarımın her aşamasında her türlü kolaylığı sağlayan kıymetli hocam tez danışmanım Prof. Dr. Önder Kutlu'ya, tez izleme komitesine katılarak katkıda bulunan Prof. Dr. İsmail Sevinç'e ve Doç. Dr. Yusuf Sayın'a, tez çalışması süresince büyük destek aldığım eski İl Emiyet Müdürü ve Emniyet Genel Müdürlüğü Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanı Hanefi Avcı'ya ve eski İl Emiyet Müdürü, Emniyet Genel Müdürlüğü İstihbarat Daire Başkanı Mustafa Aydın'a, beni her zaman destekleyen ve yanımda olan eşim Dr. Hatice Gökdağ'a ve kızım Sude'ye çok teşekkür ederim.

Güngör Gökdağ

Konya/2023

GİRİŞ

Toplum üzerinde büyük çaplı korku, yıldırma, baskı ve panik gibi hedeflere sahip olan terör ile bu hedeflere ulaşabilmek için sistemli, örgütlü saldırıları ve organize eylemleri tanımlayan terörizm, binlerce yıldır bütün devletlerin ve toplumların, tarihin bir döneminde karşı karşıya kaldıkları bir tehlike olarak varlığını hep sürdürmüştür. Terör ve terörizm olgusu günümüz dünyasında nasıl, nerede, kim tarafından ve ne zaman yapılacağı belli olmayan, kontrolün terör örgütlerinde olduğu ulusal ve uluslararası çapta mücadele edilmesi gereken küresel bir soruna dönüşmüştür.

Terör ve terörizm modern toplumlarda belirli bir gelişmişlik düzeyinde yahut gelişmekte olan ülkelerde ortaya çıkan sorun ve bir suç türüdür. Belirli amaçlara ulaşmak için vahşet ve şiddetin bilinçli bir şekilde kullanıldığı strateji olarak görülmektedir. Politik, ekonomik, sosyal, kültürel, etnik, dinsel, psikolojik ve tarihsel olmak üzere çok çeşitli nedenlerden kaynaklanan karmaşık ve de çok boyutlu bir olgudur.

Terör sosyal sınıfların veya ülkelerin arasında bulunan farklılıkları ön plana çıkarmaktadır. Varolan bu farklılıklardan beslenerek gıdasını, oluşturulan kaos ve çelişkilerden almaktadır. Aynı bölgede yaşayan toplumu dilsel ve dinsel, sosyolojik ve etnik kökeninden dolayı birbirinden ayırmaya çalışmaktadır.

Tarihin ilk dönemlerinden itibaren terör tehlikesi insanların ve devletlerin gündeminde hep var olmasına rağmen günümüzde uluslararası kuruluşların ve devletlerin tehdit algılamalarındaki farklılıklar nedeniyle terörün üzerinde uzlaşa sağlanabilen ortak bir tanımı bulunmamaktadır. Bunun nedeni, terör ve terörizm kavramlarının farklı şekillerde değerlendirilerek, bir tarafın terörist olarak nitelendirdiğini, diğer tarafın özgürlük savaşçısı, halk kahramanı ve bir din savaşçısı/mücahit olarak görmesinden kaynaklanmaktadır. Terörizmin hukuki boyutu da tıpkı tanımı gibidir. Evrensel değil, bilakis konjonktüre ve uluslararası arenada güçlü olmaya göre değişkenlik göstermektedir.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ise terör ve terörizm tehlikesi giderek artan bir eğilimi ile ABD'de bulunan "İkiz Kulelere" 11 Eylül 2001 tarihinde yapılan saldırıyla

yeni bir dönemece girmiştir. Terör artık uluslararası bir güvenlik sorunu olarak küresel niteliğe bürünmüş ve çözülmesi gereken en öncelikli konular arasında yerini almıştır. ABD yapılan bu saldırıyı kendisine karşı başlatılan bir savaş olarak nitelendirmiş, uluslararası anlaşmaları hiçe sayarak terörle mücadele adına askeri güç kullanma yöntemini tercih etmiştir.

Türkiye'de terör olgusu ise, cumhuriyetin kuruluşundan günümüze kadar geçen dönemde; bir bölümü Osmanlı İmparatorluğu'ndan devralınan, bir bölümü "cumhuriyetin kuruluş ideolojisi"ne gösterilen tepkilerden, diğer bir bölümü de bulunduğu coğrafyanın özelliklerinden dolayı¹ zamana, mekana ve amacına göre boyut değiştiren, neredeyse her ideolojik akımın terör tehdidinin gündeme geldiği bir ülke olmuştur.

Türkiye, jeopolitik ve jeostratejik öneminden dolayı geçmişten günümüze devamlı tehdit altında olmuş, çıkar hesaplarının, farklı ideolojilerin ve tarihsel amaçların kesiştiği bir merkez durumundadır.² Türkiye'nin bölgesinde etkili ve güçlü bir devlet olmasından rahatsızlık duyan bazı ülkeler, her fırsatı ve sinsi hareketi değerlendirerek yeni stratejiler geliştirmekte, politikalarının merkezine terörü alarak, açık veya gizli terörizm silahı ile Türkiye'yi tehdit etmektedirler. Özellikle 1960'lı yıllardan günümüze Türkiye, adeta sosyal bir laboratuvar haline getirilmişçesine hem terörün hedefi yapılmış hem de teröre karşı mücadelesinde sürekli olarak yalnız bırakılmıştır.

Terör örgütleri ve terörizmle mücadelesinde gerekli desteği kurumsal bazda Avrupa Birliği'nden, ülke bazında Avrupa Birliği üyelerinden yeterince görememiş,³ hatta ABD'de meydana gelen 11 Eylül saldırılarına kadar terörle mücadelesine bile şüpheyile yaklaşmıştır.

Cumhuriyetin kuruluşundan sonra devletin, toplumun farklı kültür ve etnik gruplarına yönelik yaklaşımındaki eksiklik ve bazı yanlış politikaları, devlet ile

¹ Türkiye Barolar Birliği, **Türkiye ve Terörizm**, Rapor, TBB tarafından Oluşturulan Proje Grubu Tarafından Hazırlanmıştır, Birinci Baskı, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Ankara, 2006, s. 531.

² Atilla Şehirli, "Türkiye'ye ve Atatürkçülüğe Yönelen Tehditler", **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, Cilt: 19, Sayı: 55, 2003, s. 231.

³ Murat Oruç, **Terör Örgütü PKK ve Avrupa Birliği'nin Türkiye Üzerindeki Hedefleri**, 1. Baskı, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2009, s. 14.

toplumun belirli kesimleri arasında derin bir uçurum oluşturmuştur. Cumhuriyetin kuruluşundan sonra da çok partili hayata geçişte gecikmenin yaşanması, yapılan askeri darbelerin demokrasiyi inkitaya uğratması, vesayet düzeninin anayasal düzenlemelerle sürdürülmeye çalışılması demokrasinin kurumsallaşmasını engellemiş, sorunları daha da kökleştirmiştir. Yaşanan ekonomik krizler, siyasi bunalımlar, toplumsal sorunlar, etnik problemler ve rejim tartışmaları gibi Türkiye'ye özgü pek çok sorun ülke gündemini uzun yıllar boyunca meşgul etmiş, sağlıklı bir toplumsal değişimin gerçekleşmesine imkan vermemiştir. Türkiye'nin kendi içinde yaşadığı tüm bu sorunlar zamanla toplumun farklı kültür gruplarındaki rahatsızlıkları giderek daha da artırmış, meselelere dış mihraklarında müdahaleleriyle etnik ve mezhep temelinde daha köklü ve çetrefilli sorunların oluşmasına yol açılmıştır. Bu sorunların en başında da Türkiye'nin uzun süre gündeminden düşmeyen terörizm tehlikesi gelmektedir.

Türkiye'nin "*terörle mücadele*" stratejisi de bir müddet, "*teröristle mücadele*" gibi algılanmış, esas yoğunlaşılması gereken terörizm boyutu ihmal edilmiş, gerekli yapısal tedbirler ve alınması gereken önemli siyasi kararlar zamanında alınamamıştır. Türk toplumuna en çok acı veren, maddi ve manevi derinden sarsan terör olgusuna geçerli ve etkin bir yaklaşım biçimi uzun bir süre bulunamamıştır. Her yapılan terör eylemlerinden sonra siyasi ve askeri yetkililer tarafından terörün yok edileceği ve bitirileceğine dair kamuoyuna birtakım açıklamalar yapılmış, güvenlik güçleri tarafından terör gruplarına yapılan operasyonların sayıları artırılmış, yakalanan ve öldürülen teröristlerin sayısı ile terörde elde edilen başarı eş değeri tutularak süreç yönetilmeye çalışılmıştır.

Terörizmle mücadelede konu güvenlik güçlerine havale edilerek sadece polisiye ve askeri yöntemlerle netice alınmaya çalışılmış, oysa terörizm oluşumuna katkı sağlayan, meselenin hukuki, siyasi, kültürel, toplumsal ve iktisadi boyutları ihmal edilmiştir. Bu yaklaşım tarzı da terör sorununun kesin bir çözümünü engellemiştir.⁴

Diğer yandan Türkiye'ye yönelik tehdit oluşturan örgütlerin herbirinin gerçek yüzü, yöntemi, stratejisi ve teşkilat yapısı gibi birtakım bilgiler yetkili makamların

⁴ Ümit Özdağ, **Türk Ordusunun PKK Operasyonları (1984-2007)**, 2. Baskı, Pegasus Yayınları, İstanbul, 2007, s. 9.

arşivlerinde gizli bir sır olarak korunmuş ve dışarıya sunulması uygun bulunmamıştır. Bu durum bir yandan toplumun, tehdit unsurları hakkında gerçek bilgilerle donatılmasını ve bilinçlendirilmesini önlemiş, diğer yandan vatan için mücadele ve savunma şuuruna sahip kitlelerin oluşturulmasını engellemiştir.⁵ Ayrıca bu nedenden dolayı sağlıklı bilimsel ve akademik değerlendirmeler de yeterince yapılamamış, yapılan çalışmalar da yabancı kaynaklar üzerinden terör okuması yapılmasını zaruri kılmıştır.

Türkiye'nin terörle mücadele konusunda son yıllarda önemli mesafeler katettiği açıktır. Artık terör örgütlerine karşı çok boyutlu bütüncül bir mücadele yöntemi benimsenerek sonuçlar alınmaya başlanmışsa da terörizm konusunda olunması gereken aşamanın gerisinde kalınmış sorun, dış dinamiklerin de etkisiyle ulusal ve bölgesel bir problem haline getirilmiştir.

Türkiye'nin karşı karşıya kaldığı terör sorunu 1960'lı yıllardan itibaren ülke gündemine girerek karışıklıklarla şekillenmeye başlamış, 1970'li yıllarda Ermeni terör örgütlerinin yurtdışında Türk diplomat ve temsilciliklerine yönelik suikast eylemleri ile yükselişe geçmiştir.

1980'li yıllarda örgütlenme ve gelişme sürecine başlayan, 1990-2000'li yıllar içerisinde etkisini önemli ölçüde hissettiren radikal dini örgütlerin bir kısmı bitirilmiş, bir kısmı kontrol altına alınmış, diğer bir kısmı ile de mücadele hala daha sürdürülmektedir.

1960 ile 1980'li yıllar arasında Türkiye, aşırı solcu ve komünist örgütlerin hedefinde olmuş, Marksist-Leninist, Komünist devrim için huzur bozucu, kargaşa ve şiddet dolu silahlı saldırı ortamına maruz kalmıştır. Aşırı solun silahlı eylemler yaptığı dönem içerisinde, sol örgütlerin gücünü ve yayılmasını kırmak için bu kez devletin varlığını esas aldığını ve onu koruduğunu iddia eden neo-muhafazakar silahlı aşırı sağ örgütler ortaya çıkmıştır.

1980'li yıllardan günümüze kadar geçen dönem içinde Türkiye Cumhuriyeti'nin gündemini en çok meşgul eden, siyasi, iktisadi, sosyal, kültürel ve

⁵ YÖK, **Türkiye'de Anarşi ve Terörün Sebepleri ve Hedefleri**, 12 Nisan 1985 günü Yükseköğretim Kurulu merkez binasında verilen konferanslar, s. 162.

psikolojik bakımdan en çok zarar veren örgüt ise PKK olmuştur. Etnik-bölücü temelli bir örgüt olan PKK, kurulduğu andan itibaren hiçbir zaman silah, para ve barınma sıkıntısı yaşamamış, Türkiye ile hesabı olan ülkeler diplomatik kanalları kullanmak yerine PKK'yı kullanmayı tercih etmişlerdir. PKK'nın uzun süreli mücadelesi, Kürt meselesinin Türkiye ve dünya gündemine taşınmasını da sağlamıştır. Öğrenebilen bir örgüt olarak PKK, olaylara hızlı intibak ederek konjonktüre uygun bir şekilde ideoloji, söylem ve yapısal değişikliklere gidebilme kabiliyetine her zaman sahip olmuştur.

PKK'yı uzun süreli kılan önemli bir özelliği de “*Büyük Kürdistan*” idealinden vazgeçmeden, kendisini kiralayan ülke adına, Türkiye'ye karşı vekalet savaşını sürdürmesi olmuştur.⁶

Türkiye, Arap baharı sonrası sınır komşusu Suriye'de meydana gelen iç karışıklıklar nedeni ile oluşan otorite boşluğunda ortaya çıkan silahlı örgütlerden ve eylemlerinden birinci derecede etkilenmiştir. Zamanla bölgesel ve küresel aktörlerin de bu sürece dahil olmasıyla Suriye'deki kriz giderek daha da derinleşmiş, PKK'nın Suriye kolu olan PYD/YPG yapılanması önemli bir aktör olarak öne çıkmış ve Türkiye'nin ulusal güvenliğine yönelik önemli bir tehdit oluşturmaya başlamıştır. Süreç içerisinde karışıklıkların başladığı ilk andan itibaren Suriye'den Türkiye'ye sürekli devam eden ve kesilmeyen çok yoğun bir göç dalgası başlamış, fakat buna paralel olarak PYD/YPG yapılanması oluşan otorite boşluğundan istifade ederek bağımsızlık hedefine doğru gidilen yolda ilk başta özerklik için kantonlaşma sürecine girmiş, Türkiye'nin sınırları boyunca da Akdeniz'e kadar uzanan bir “*Kürt koridoru*” oluşturma amacına sahip olmuştur.

Nitekim Türkiye'de, her ideolojinin terör örgütü yapılanmasının oluşu ve söz konusu örgütlerin de amacı, hedefi, stratejisi, ideolojisi, ortaya çıkış nedeni, faaliyet bölgesi ve hedef aldığı toplum kitlesi birbirinden çok farklı olduğundan her bir örgütün yapısal olarak ayrı ayrı incelenmesi ve değerlendirilmesini zaruri kılmaktadır. Terör örgütlerinin yapısal özelliklerinin ortaya çıkarılması ve detaylı olarak araştırma yapılması sosyal bilimlerin üzerinde çalışma yapmasına ihtiyaç duyulan en problemlili alanlardan biri olduğu anlaşılmaktadır.

⁶ Özdağ, *Türk Ordusunun PKK Operasyonları (1984-2007)*, s. 8.

Türkiye'de şu an için radikal dini terör örgütleri, sol ve sağ örgütler önemli oranda kontrol altında bulunuyorsa da, FETÖ/PDY, PKK ve Suriye kolu olan PYD/YPG ve DEAŞ örgütleriyle hem yurtiçinde hem de yurtdışında geniş çaplı mücadele halen daha sürdürülmektedir.

Yapılan bu çalışmada Türkiye'de etkili olan etnik terör örgütlerinin yapısal boyutları ortaya konulmaya çalışılmıştır. Dolayısıyla bu çalışma "*Genel Olarak Terör ve Terörizm Kavramları*", "*Türkiye'de Terörizm*", "*Terör Örgütü PKK*" ve "*Terör Örgütü PYD*" olmak üzere toplam dört bölümden oluşmaktadır.

Çalışmanın birinci bölümünde; terör ve terörizm kavramlarının tanımlanmasına yönelik uluslararası ve doktriner girişimler değerlendirildikten sonra terörizmin tarihsel süreç içerisindeki gelişimi kronolojik sıralamaya uygun şekilde aktarılmaya çalışılmıştır. Yine bu bölümde terörizmin nedenleri, temel amaçları, terör örgütlerinin özellikleri, terör ve terörizmin türleri ve terörist profili ile ilgili geniş bir literatür taramasına yer verilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde; Türkiye'nin jeopolitik ve jeostratejik öneminin terörizme etkileri, terörizmin Türkiye'deki tarihsel süreci ile birlikte cumhuriyetin kuruluşundan itibaren Türkiye'yi hedef yapmış, yurtiçi ve yurtdışında terörist faaliyetler gösteren ideolojik terör yapılanmalarına ve bu yapılanmaların amaç, hedef ve temel özelliklerine değinilmiştir. Bu kapsamda ideolojik örgüt faaliyetlerinin daha anlaşılır hale gelmesi için söz konusu yapılar literatür ışığında detaylı ve derinlemesine incelenmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde; uzun yıllar Türkiye'nin en önemli iç güvenlik sorunu olan terör örgütü PKK'nın kuruluşundan itibaren tarihsel arka planı kronolojik sıralamayla ele alınarak, örgütü ortaya çıkaran unsurlar, kuruluş hedefleri, ulusal, bölgesel ve küresel faktörler, örgütün liderlik anlayışı ve Öcalan'ın kısa özgeçmişi ve Türkiye'ye getiriliş süreci, örgütün amacı, günümüze kadar izlediği stratejisi ve örgütsel yapısı ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir. Örgütün ideolojik değişim süreçleri, insan ve finans kaynakları, uluslararası boyutu ve gördüğü dış destek tarihsel derinlikleriyle bağlantı kurularak açıklanmaya çalışılmış, gerçekleştirdiği kongrelerle KADEK (*Kürdistan Özgürlük ve Demokrasi Kongresi*), KONGRA-GEL (*Kürdistan*

Halk Kongresi, KKK (Kürdistan Demokratik Konfederalizm) ve KCK (Kürdistan Topluluklar Birliği) gibi isimlerle anılan oluşumlara da değinilmiştir.

Çalışmanın dördüncü bölümünde; merkezi Suriye'de bulunan PYD'nin güçlenmesi ve Türkiye'nin ulusal güvenliğine yönelik etkileri ele alınmıştır. Bu kapsamda PYD'yi ortaya çıkaran unsurlar, örgütün amacı ve stratejisi, ideolojisi ve örgütsel yapısı detaylı incelenmiş, Suriye'deki Kürtlerin yaşamları ve Kürt siyasi partilerin durumları araştırılarak, Suriye devletinin Kürt politikası ile PYD-PKK arasındaki ilişki ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. PYD örgütünün liderleri, kuruluş ve gelişim dönemleri tarihsel kronolojiye göre düzenlenerek, insan ve finans kaynakları, gördüğü uluslararası dış destek ve aldığı yardımlar açıklanmaya çalışılmıştır. Türkiye'nin, Suriye'den kaynaklı güvenlik sorunları işlenerek Suriye'ye yapılan sınır dışı operasyonlardan *Fırat Kalkanı Harekatı, Zeytin Dalı Harekatı, Barış Pınarı Harekatı* ve *Bahar Kalkanı Harekatlarının* sebepleri aranmıştır. *TEV-DEM (Demokratik Toplum Hareketi)*, Suriye'de başlayan Arap Baharı, *YPG (Halk Savunma Birlikleri)*, *SDG'ye de (Suriye Demokratik Güçleri)* kısaca değinilmiştir.

1.1 Araştırmanın Konusu

Bu çalışmada "Türkiye'deki Terör Örgütleri PKK ve PYD/YPG'nin yapısal özellikleri, tarihsel arka planı, sosyo-kültürel boyutlarıyla birlikte detaylı şekilde incelenmiştir.

Terör ve terör örgütlerinin akademik çalışmalara, yansız ve tarafsız araştırmalara konu olması, bilimsel çalışmalarla bu sorunlu alanda değerlendirmeler yapılması bir yandan terör ve terörizm kavramlarının daha iyi anlaşılmasına diğer yandan terör örgütlerinin daha iyi bilinmesine faydalar sağlayacaktır. Türkiye'de, uzun yıllar terörle karşı karşıya kalınmasına rağmen bu konularda lüzumlu olan akademik çalışmaların değişik kaygılarla yapılamaması önemli bir sorun, teoride büyük bir eksiklik olduğu düşünülmektedir.

Toplumların genelini ilgilendiren dünyanın en öncelikli sorunlarından birinin terör ve terörizm oluşu, bu konuda ulusal ve uluslararası iş birliğine ihtiyaç duyulması, ayrıca dünyada Türkiye Cumhuriyeti'ne has olmak üzere, kuruluşundan itibaren her türlü ideolojik yapının terör örgütlerine ve terör eylemlerine gerek yurtiçi gerekse

yurtdışında maruz kalınışı, bazı devletlerin ve de uluslararası kuruluşların bu terör örgütlerini desteklemeleri yapılan bu çalışmada Türkiye'de etkin olan terör örgütlerinin yapısal özelliklerinin araştırılmasının ana nedenini oluşturmuştur.

Türkiye'deki terör örgütlerinin ideolojik ayrım gözetmeksizin bazı ülkeler tarafından farklı şekillerde desteklenmesi ve bu örgütlere uluslararası bakışın anlaşılması adına çalışma, terör ve terörizm başlıklı tüm literatürün detaylı taranmasını zaruri kılmış, bu bakış açısıyla da araştırılan örgütlerin yapısal özellikleri konusunda erişim sağlanan Türkçe, İngilizce, Almanca ve Arapça kaynaklar bir tasnife tabi tutularak titizlikle ve detaylı bir şekilde incelenmiştir. Bu alanda Batılı düşünce kuruluşlarının yazılı kaynakları ve ulaşılan raporlar detaylı olarak incelenmiştir. Diğer yandan Türkiye'de etkinlik göstererek eylem yapan bazı terör örgütlerinin Suriye, Irak ve Lübnan gibi ülkelerde uzun seneler yuvalanmaları ve destek görmeleri Arapça kaynaklarında detaylı taranmasını gerekli kılmıştır.

1.2 Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada, Türkiye'de eylem gerçekleştiren etnik terör örgütlerinin yapısal boyutlarının detaylı olarak incelenerek ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Bu amaç kapsamında şu alt amaçlar belirlenerek sorulara cevap aranmıştır.

1.2.1. Alt Amaçlar

1. Türkiye'de etnik terör örgütleri yapısının ortaya çıkmasına sebep olan etkenler nelerdir?
2. Türkiye'deki terör örgütlerinin yapısı, gelişimi, amacı, ideolojisi, stratejik hedefleri ve motivasyon kaynakları arasındaki farklılıkları nelerdir?
3. Bireylerin etnik terör örgütlerine katılım sebepleri nelerdir?
4. Etnik terör örgütlerinin finans kaynakları nelerdir?
5. Etnik terör örgütlerinin almış oldukları dış destek nelerdir?

1.3 Araştırmanın Önemi

Literatürde terör üzerine yapılmış tez ve bilimsel içerikli yayınlar bulunuyorsa da Türkiye'deki etnik terör örgütlerinin yapısal özelliklerini ele alan bilimsel araştırma

oldukça sınırlıdır. Bu yönü ile çok boyutlu bir alan olan terör konusunda Türkiye'deki etkin etnik terör örgütlerinin yapısal özelliklerini ele alan bu çalışmanın, özgün bir nitelik taşıyacağı ve literatüre katkı sağlaması ile birlikte kamuoyunun terör örgütlerine karşı bilinçlendirilmesi ve toplumsal duyarlılığın oluşturulup artırılması bakımından konuyu ele alış biçimi ile bundan sonra gerçekleştirilecek olan çalışmalara da model olacağı düşünülmektedir.

Yapılan bu çalışmada terör ve terörizm kavramları ile birlikte, Türkiye'deki terör örgütlerini işleyen yerli ve yabancı tüm kaynaklar taranmıştır. Yine yapılan bu araştırma sürecince Türkiye'deki terör konusunu inceleyen ve ele alan İngilizce, Almanca ve Arapça kaynakların büyük çoğunluğunda Türkiye'ye karşı bir önyargı, Türkiye'de etkin olan terör örgütlerine karşı ise bir sempati duyulduğu dikkatleri çekmiştir. Bunun yanı sıra Türkiye'deki etnik terör örgütlerinin yapısal özellikleriyle ilgili bilgi ve belge eksikliği nedeni ile hakikatlere ulaşmada henüz uluslararası alanda tam bir olgunluğa erişilemediği tespit edilmiştir. İşte bu yönü ile de yapılan bu çalışma, bir yandan Türkiye'deki etnik terör örgütlerine ve terör olgusuna dış dünyada nasıl bakıldığını açıklamaya çalışırken, diğer yandan karar alıcılara, akademisyenlere ve araştırmacılara kaynak çeşitliliği, yorum ve değişik perspektifle meseleye farklı yaklaşılmasını sağlayacaktır.

1.4 Sayıtlar

Bu çalışmada ortaya koyulan temel varsayımlar şu şekilde sıralanabilir:

1. Türkiye'de etnik terör örgütlerinin ortaya çıkmasının çok çeşitli sebeplerinin olduğu varsayılmaktadır.
2. Türkiye'deki terör örgütlerinin yapısı, gelişimi, amacı, ideolojisi, stratejik hedefleri ve motivasyon kaynakları arasında farklılıklar olduğu varsayılmaktadır.
3. Türkiye'deki etnik terör örgütlerinin ideoloji, amaç, hedef ve eylem çeşitliliklerinde farklılıklar söz konusu olsa da bu örgütleri ortaya çıkaran faktörlerin benzer oldukları varsayılmaktadır.
4. Türkiye'deki terör örgütlerinin amaç, ideoloji ve motivasyon kaynaklarının farklı olduğu varsayılmaktadır.

1.5 Sınırlılıklar

Yapılan bu çalışmanın farklı bazı sınırlılıklarının olduğu belirtilmelidir. Bu sınırlılıkların birincisi, terör örgütlerini incelemek adına toplanan verilerin tümünde, açık kaynaklara yansıyan birincil ve ikincil kaynaklara bağlı kalınmasıdır, onların da pek çok sınırlılıkları bulunmaktadır.

İkincisi ise terör konusundaki kaynakların pek çoğunun ya örgüt propagandası bağlamında ya da devletçi-güvenlikçi yaklaşımca olmasıdır. Terör konusundaki literatür boyutu da, örgütün kendi siyasal, ideolojik ve örgütsel retorliğini değerlendirmeyi ve bu değerlendirme üzerinden terör örgütlerini ölçmeyi zorunlu kılmaktadır.

Üçüncü sınırlılık ise, yürütülen çalışmanın gizli yapılara sahip terör örgütleri olmasından dolayı konunun istihbari nitelik taşıması, bu yönüyle de bir yandan emniyet güçlerinden hizmete özel kaynaklara erişim sağlanamaması ve erişilen verilerin akademik standartlara uygun olmaması durumudur.

Her araştırmada olduğu gibi bu çalışmanın da kendi konusu, amacı ve araştırma yönteminden kaynaklanan bazı sınırlılıkları da söz konusudur. Ayrıca sorunun çok kapsamlı ve çok boyutlu olması, bütün alt bileşenlerinin bu çalışmada ele alınmasına fırsat vermemiştir.

Diğer başka sınırlılık ise yasalara göre yasaklı ilan edilen, ancak silahlı eylemlerde bulunmayan örgütlerin bu çalışmanın dışında tutulmuş olması ve yayınlanması Türk Ceza Kanunu'na göre suç olan belge ve bilgilere de bu araştırmada yer verilmeyerek, gizlilik derecesi bulunmayan veri setlerinin kullanılmasının tercih edilmesidir.

Yapılan araştırma boyunca çoğunluğu İngilizce, Almanca, Arapça ve Türkçe literatür olmak üzere terör, terörizm ve terör örgütleri bağlamında geniş kapsamlı bir kaynak taraması yapılmıştır. Araştırma konusunu ihtiva eden temel kaynak niteliğindeki bütün kitaplar tedarik edilmiş, örgütlerin internet siteleri detaylı incelenmiş, konu muhteviyatındaki gazeteler dört dilde taranmıştır. Araştırma süresi boyunca yayınlanmış olan, yüksek lisans ve doktora tezleri ile akademik makalelerin

tümü incelenmiş, fakat bunların hepsine bu çalışmada yer verilmeyerek sadece akademik olarak en çok atıfta bulunanlar değerlendirilmeye çalışılmıştır.

1.6. Tanımlar

Terör; toplumu ve ülkenin yöneticilerini belli bir yöne sevk etmek için propagandaya yönelik ses getirici şiddet eylemlerdir.

Terörizm; siyasal amaçlarla iradi olarak terör oluşturmaktır.

1.7. Araştırmanın Modeli

Bu çalışma nitel bir çalışma olup literatür taraması tekniğine göre düzenlenmiştir. Nitel araştırmayı, “gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama tekniklerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda bütüncül ve gerçekçi bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma” olarak tanımlamak mümkündür.⁷ Nitel araştırma yönteminin tercih edilmesi ile araştırma konusunda derinlemesine bilgiye dayalı çıkarımlara ulaşmak, konuyu çok boyutlu inceleyerek her yönü ile detaylarını analiz edebilmek hedeflenmiştir. Yapılan literatür taramasında terör ve terörizmin tarihsel süreci, Türkiye’de eylem yapmış olan ve halen eylem yapan terör örgütlerinin yapısal durumları ile incelenmiş, terör örgütü PKK ve PYD ise kronolojik ve kategorik olarak tarihsel model ile özetlenmiştir. Nitekim yapılan bu çalışmada örgütlerin kendi dokümanları, yazılı matbu eserleri, resmi yayın organları ve web siteleri ayrıntılı olarak taranmış ve "örgütleri daha iyi anlamanın yolu kendi düşüncelerini ortaya koydukları yayınlarıdır" perspektifinden hareketle örgütler, kendi kaynakları üzerinden tanımlanmaya çalışılmıştır.

1.8. Verilerin toplanması

Yapılan bu çalışma, veri toplama tekniği ve analizi bakımından literatüre dayalı bir çalışmadır. Birincil ve ikincil kaynakların analizi yapılması şekliyle hazırlanmıştır. Çalışmada veri toplama araçları olarak örgütlerin basılmış kitap, kitapçık, bülten, manifesto, broşür, ifade tutanakları ve mahkeme kayıtlarından yararlanılmıştır. Bunun yanında örgütlerin yurtiçi ve yurtdışındaki yazılı ve görsel materyallerinden, örgüt

⁷ Ali Yıldırım, Hasan Şimşek, **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**, 10. Baskı, Seçkin Yayıncılık Sanayi ve Ticaret A.Ş., Ankara, 2016, s. 41.

liderleri ve yöneticilerinin basında yer alan açıklamalarından ve örgütlerin kendi internet sitelerindeki verilerden faydalanılmıştır.

Nitel araştırmalarda en sık karşılaşılan veri toplama yöntemleri arasında gözlem ve doküman incelemesi yer alır. Birçok nitel araştırmada birden fazla veri toplama yönteminin bir arada kullanılması elde edilen bulguların geçerliği ve güvenilirliğini artırma açısından önem taşır.⁸

Yapılan bu çalışmada, veri toplama sürecinde farklı görüşlere ve değişik bakış açılarına yer verilmesine özen gösterilmiştir. Bu kapsamda çalışmada kullanılan veriler, konu ile ilgili yayınlanmış kitap, makale, rapor ve süreli yayınlar, terör örgütlerine ilişkin açık kaynak niteliğindeki dokümanlar, düşünce kuruluşları ve enstitülerin konuya ilişkin çalışmaları, Google Akademik, ULAKBİM, Ulusal Tez Merkezi, Researchgate, Waqfeya ve üniversite veri tabanlarına ulaşılarak elde edilmiştir. Terör örgütlerinin teorisyenlerinin görüşleri betimsel bir yaklaşımla doğrudan alıntılarla irdelenmiş, veriler toplanırken nesnel bir yaklaşım sergilenmiştir.

1.9. Verilerin Analizi

Tarama sonucu ulaşılan kaynaklar önceden belirlenen anahtar sözcükler odağında detaylı incelenerek içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. Araştırmacılar tarafından belirlenen taslak temalar ışığında ulaşılan kaynaklar kontrol edilerek yeniden düzenlenmiştir. Asıl tema ve kodlar çerçevesinde veri analiz süreci tamamlanarak alan yazımı oluşturulmuştur.

İçerik analizinde, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere erişmek temel amaçtır. Betimsel analizde yorumlanan ve özetlenen veriler, içerik analizinde daha kapsamlı bir işleme tabi tutulur, yeni tema ve kavramlar bu analiz sonucu keşfedilebilir. İçerik analizinde temelde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli temalar ve kavramlar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenleyerek yorumlamaktır.⁹ Diğer araştırma yöntemlerine göre içerik analizi yönteminin tercih edilmesinin önemli nedenlerinden biri, verileri daha çok bilimsel olarak ortaya koymasıdır. Bu minvalde yapılan bu

⁸ Yıldırım ve Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, s. 86.

⁹ Yıldırım ve Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, s. 242.

Çalışmada içerik analizi yoluyla veriler tanımlanmaya ve verilerin içerisinde saklı olabilecek hakikatler gün yüzüne çıkarılmaya çalışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL OLARAK TERÖR VE TERÖRİZM KAVRAMLARI

Terör ve terörizm olgusu yalnızca belirli ülkelerin mücadele verdiği lokal bir sorun değil, bilakis bütün dünyanın ve tüm insanlığın geçmişten günümüze ağır bedeller ödediği en önemli global sorunlar arasında yerini almaktadır. Bu kavramlardaki tanım sorunu, terör ve terörizmle mücadelede arzulanan başarının elde edilememesinin en önemli nedenlerinden biri olarak görülmelidir ve bugüne kadar da tanımlanmasında hep farklı zorluklar yaşanmış, evrensel bir tanım ise henüz dahi yapılamamıştır.

1.1 Terör ve Terörizm’de Tanımlama Sorunu

Terörizm daha geniş anlamıyla insanlığın kendisi kadar eski, kökleri modern dünya öncesine kadar uzanmaktadır.¹⁰ Şikâyetler olduğu müddetçe de hep var olacaktır.¹¹ Her toplumsal olgu da olduğu gibi terörün de görünmeyen tarafları, mevcut toplumsal hayatın derinliklerinde gizlidir. Dolayısıyla bu olgunun ortaya çıkıp toplumlar arasında yaygınlaşmasında günümüz toplumlarının politik, ekonomik, sosyal ve kültürel yapılarının büyük payının olduğunu söylemek, hatta terör bu yapıların ürünüdür demek, yanlış bir tanı olmayacaktır.

İnsanlık tarihi açısından yeni bir olgu olmayan terör ve terörizm kavramları, XIX. yüzyılda daha çok muhalif kişi ve gruplarca suikast düzenlemek, pusu kurmak, dinamit ve bomba patlatmak gibi eylemlerle tanımlanmıştır. XX. yüzyıldan itibaren plastik patlayıcılar, el bombaları ve otomatik silahların terör amacıyla kullanılmaya başlanması ile birlikte terör kavramının çerçevesinde de birtakım değişiklikler olmuştur. Gelişen teknoloji ile birlikte günümüzde terör; narkotik, nükleer ve siber bilişim alanlarını saldırı aracı olarak kendine seçmiş bulunmaktadır. Hiçbir toplumsal olgunun kendiliğinden, bir anda ortaya çıkmadığı göz önünde bulundurulduğunda, modern terörden bahsederken aynı zamanda modernitenin ürettiği düşünce, ideoloji,

¹⁰ Eagleton Terry, **Holy Terror**, First published 2005, Oxford University Press, New York, 2005, s. 1.

¹¹ Todd Sandler, **Terrorism: What Everyone Needs to Know**, Oxford University Press, United States of America, 2018, s. 133.

din, kültür ve siyaset kavramları ya da bu kavramların yorumu, anlamı üzerinde de durulması gerekmektedir.¹²

Terör ve terörizm kavramları çoğu zaman aynı anlamlarda kullanılsa da, aynı anlama gelmemektedir. Terör kavramında olduğu gibi terörizm kavramında da genel kabul görmüş evrensel bir tanım yoktur. Her ikisi için yapılan tanımlar incelendiğinde bu kavramlar arasındaki fark açıkça ortaya çıkmaktadır.

Prof. Dr. Yılmaz Altuğ bu farklılığı; *"Terör çok kez gayri iradi olarak meydana gelebilir. Birçok savaş, terör ve kitle terörünün veya ihtilal maksadıyla ayaklanmanın kontrol edilemez olduğu bilinmektedir. Diğer yandan terörizm siyasal maksatlarla iradi olarak terör yaratmadır, terörü sistematik ve hesaplı kullanmadır, ne kadar ham olursa olsun bir teori, felsefe ve ideolojiye dayanır"*, sözcükleriyle açıklamaktadır.¹³

Terör örgütleri üzerine çalışmaları ile bilinen Prof. Dr. Ali Çağlar'ın ise bu kavramlara yaklaşımı şöyledir; *"Terör, daha çok eylem yönü olan olguyu kastederken, terörizm her tür terör eylemlerini kapsayıcı nitelikteki mevcut bir durumun varlığını, sürekliliğini, bir tür sistem, strateji hatta terörün ideolojileşmiş yapısı anlamına gelir. Diğer bir deyişle terörizm; her tür terör eylem ve uygulamasını içeren bir strateji, taktik, hatta savaş yöntem ve biçimidir."*¹⁴

Terör, bir zamanlar entelektüellerin sosyal sorunlara ve Rus Devrimi gibi sınıf temelli devrimlere veya isyanlara yaklaşma biçimlerindeki değişikliklerle de karakterize edilmiştir. Kesin olan şey terörün anlamı ve tarzının sürekli olarak zamanla değiştiğidir. Terörizmi kimin tanımladığından bağımsız olarak, bu gerçek üzerinde sürekli olarak mutabık kalınmaktadır. Terörün anlamını zaman içinde değiştiren diğer itici güçler; medya, iletişim yeteneklerindeki ve sofistike silahlardaki ilerlemeler ve çeşitli sosyo-ekonomik faktörlerdir.¹⁵

¹² Ali Çağlar, "Terör ve Terörizm: Kavramsal Analiz", **Terör ve Türkiye**, Ali Çağlar, Gazi Kitabevi, Ankara, 2009, s. 9.

¹³ Yılmaz Altuğ, **Terörün Anatomisi**, 1. Baskı, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 1995, s. 18.

¹⁴ Çağlar, "Terör ve Terörizm: Kavramsal Analiz", s. 13.

¹⁵ Michael R. Ronczkowski, **Terrorism and Organized Hate Crime, Intelligence Gathering, Analysis, and Investigations**, Fourth edition, CRC Press Taylor Francis Group, Boca Raton, United States, 2018, s. 21.

Kelimenin daha geniş anlamıyla terörizm, insanlığın kendisi kadar eskidir. İnsanlar zamanın başlangıcından bu yana sürekli olarak birbirlerini yaralayıp öldürmüşlerdir. Terör teriminin daha özelleşmiş anlamında bile terörizm, modern dünyanın öncelerine kadar uzanır. Çünkü kutsal kavramı ilk olarak orada gün yüzüne çıkar ve terör düşüncesi, mantıksız bir şekilde, bu belirsiz görüşle yakından ilgilidir.¹⁶

Terörizm için; "Daha ileri siyasal nitelikli hedeflere ulaşmak ve eylemlerini etkilemek amacıyla bir grup insana veya mallarına yönelik oluşturulan şiddet, korku gibi duyguları derinleştirerek uygulamaya konulan çeşitli tehdit ve baskı stratejidir" şeklinde bir tanımlama da mevcuttur. Ayrıca yapılan tanımdan terörizmin büyük oranda ahlaki olarak tarafsız olduğunu çıkarmak da mümkün olduğu gibi terörizmin belli birtakım eylemlere işaret ettiği ve diğer şiddet eylemi yöntemlerinden ayırt edilmesi gerektiğini çıkarmakta mümkündür.¹⁷

William F. Shughart II, 'Terörün Ortodoks Tanımları' adlı çalışmasında; terörizmle ilgili literatür geliştikçe terimin tanımının da aşamalı olarak değiştiğini belirtmiş ve terörün dört belirgin yönüne dikkat çekmiştir. Bunlardan birincisi terörizmin politik etki için uyguladığı şiddet, ikincisi terörizmin "planlı, hesaplanmış ve gerçekten de sistematik bir eylem" oluşu, üçüncüsü teröristlerin savaş kurallarına bağlı olmayışı ve dördüncüsü de terörizmin hedefin ötesinde toplumun geniş kesimlerinde etkili psikolojik yansımalar ve özelliklere sahip oluşudur.

Terörizm, günlük yaşamı bozarak ve de insanlar arasında bilinçli bir korku ve güvensizlik duygusu oluşturarak hedefine ulaşmaya çalışmaktadır, bu nedenle belirsizlik, terörizmin acımasız hesabında kilit bir unsurdur.¹⁸

Christopher Gates, terörizm tanımına; 'devlet dışı aktörlerin, gayri muharip hedeflere karşı uyguladığı ve geniş kitlelere korku ve gözdağı verdiği şiddet eylemleri ile siyasi gündemi belirlemek için tasarlanmış bir strateji' şeklinde yaklaşmaktadır. Bu tanımın altında yatan bir dizi varsayım vardır.

¹⁶ Terry, **Holy Terror**, s. 1.

¹⁷ Anne Schwenkenbecher, **What Is Terrorism?, In: Terrorism: A Philosophical Enquiry**, Palgrave Macmillan, London, 2012, s. 38.

¹⁸ William F. Shughart II, "An Analytical History of Terrorism, 1945-2000", **The Political Economy of Terrorism**, Public Choice, Vol: 128, No: 1-2, 2006, s. 10.

Bu varsayımların birincisi, terörizmin bir strateji olarak yarar maksimizasyonu ilkelerine dayandığı ve seçimlere yönelik bir eylem olduğu göze çarpar. Dolayısıyla terörizm rasyonel bir seçimdir.

İkincisi, tanımın altında yatan motivasyon siyasidir. İdeolojik ve dini motivasyonlar, temelde siyasi olarak değerlendirilir. Terörizm, bir zorlama stratejisidir. Siyasi değişimi zorlamak için kullanılır.

Üçüncüsü, gayri muharipler birincil hedeftir. Aynı grupların, savunmasız askeri hedeflerin yanı sıra daha yumuşak sivil hedeflere yönelmesi, genel olarak geleneksel olmayan stratejilerini gösterir. Nitekim 1983'te Lübnan'da ABD Deniz Piyadeleri ve Fransız paraşütçülerine yapılan Hizbullah saldırıları gibi askeri personele yapılan saldırılar, terörist saldırı değildir.

Dördüncü olarak, daha geniş bir kitle, suç ortağı olan kamuoyundan çok terörizmin nihai hedefi olarak hizmet vermektedir. Daha geniş bir kitle kavramı; motivasyonun, nedensel bir mantığın altında yattığını varsaymaktadır. Bu varsayım doğrultusunda hemen hedef alan terör eylemi, daha geniş bir nüfusu terörize ederek siyasi değişimi teşvik etmektedir. Terörist şiddetinin baskıcı tehdidi, geniş bir korku psikolojisi yaratarak çok daha etkili hale gelmektedir. Aslında, yaygın korku ortamı, terörizmin etkisinde bulunan bir devlet için, fiili durumdan çok daha büyük bir tehdittir.¹⁹

Birileri tarafından terörist olarak değerlendirilenler başka birileri tarafından özgürlük savaşçısı olarak nitelendirilebilirler. Bir grup için vatan haini ve terörist olan, karşıt tarafa göre özgürlük savaşçısı, gerilla ya da mücahit olabilmekte; kimilerinin de terör eylemi olarak nitelendirdiği fiiller, başkaları tarafından kahramanlık, özgürlük ya da din mücadelesi olarak değerlendirilebilmektedir.²⁰ Örneğin Suriye'de yaşanan karışıklıklar nedeniyle Suriye rejimi, isyancıları terörist ve ülke otoritesinin düşmanı olarak görürken bazı yabancı ülkeler farklı bir bakış açısından değerlendirerek Suriye'nin, isyancılara uyguladığı şiddeti kınamaktadır. Bu durum terörle mücadele

¹⁹ Christopher K. Butler, Scott Gates, **The Technology of Terror: Accounting for the Strategic Use of Terrorism**, <http://www.unm.edu/~ckbutler/workingpapers/TechofTerror.pdf>, (Erişim: 03.12.2021), s. 12-13.

²⁰ Çağlar, "Terör ve Terörizm: Kavramsal Analiz", s. 15.

eden ve terör eylemlerine maruz kalan ülkelerin, çalışmalarına meşruiyet kazandırmak için kendilerine göre terör tanımları yapmalarına gerekçe teşkil etmektedir. Teröre karşı bu türden çelişkili yaklaşımlar, terör kavramının kendi başına ne kadar sorunlu olduğunu ve bu kavramın tanımının da ne kadar değişken olduğunu göstermektedir.²¹

Terörizmi neyin oluşturduğuna dair algıların ülkeden ülkeye, hatta bir ülke içindeki çeşitli kurumlar arasında bile farklılık gösterdiğini de unutmamak gerekir. Örneğin, Nikaragua eliti, Sandinista Ulusal Kurtuluş Cephesi'ni (FSLN) terörist bir grup olarak görürken, ülkenin geri kalanının çoğu FSLN'yi özgürlük savaşçıları olarak görebilmektedir. Aynı şekilde, ABD'de tartışmasız terörist eylem olarak kabul edilen bir fiil, bir başka ülkenin mahkemesinde terörist bir eylem olarak görülmeyebilir. Nitekim Hindistan Yüksek Mahkemesi, Mayıs 1999'da Başbakan Rajiv Gandhi'ye yapılan intihar eylemli suikastın, terör eylemi olmadığı yönünde karar vermiştir.²² Elbette bu denli farklı yaklaşımlar uluslararası alanda bütün ülkelerin üzerinde mutabık kaldıkları ortak bir terör tanımının ne derece gerekli ve zaruri olduğunu da işaret etmektedir.

Geçmişten günümüze terör ve terörizmin, insanlığın karşısında bulunan en tehlikeli sorunlardan biri olduğu evrensel anlamda herkes tarafından kabul edilen bir gerçek olmasına rağmen uluslararası toplumun terörizmle mücadelesi önündeki en büyük engellerden birisi, dünya üzerindeki tüm ülkeler için bağlayıcılığı olan ve üzerinde mutabık kalınan evrensel bir tanımın yapılamamış olmasıdır.²³ Her ülke ve her siyasal oluşum, terör kavramına kendi hedeflerine ulaşmayı kolaylaştıracak bir anlam ve ifade yüklemektedir.²⁴ Bunun açıkça görülen en büyük sebepleri; siyasi sistemlerdeki farklılıklar ve uluslararası hukuktan kaynaklanan nedenlerin yanında ülkelerin, kendi çıkar ve menfaatlerine ters düşecek bir tanımla bağlayıcılık altına

²¹ Ali Kemal Ceylan, **Hiç Konuşmayanlar Konuşuyor; Mücadele Edenlerin Dilinden Terör**, 1. Baskı, Yeni Yüzyıl Yayınları, İstanbul, 2012, s. 21.

²² Rex Hudson, **Who Becomes a Terrorist and why? The Psychology and Sociology of Terrorism The Government Report on Profiling Terrorist**, First Skyhorse edition 2018, Printed in the United States of America, 2018, s. 14-15.

²³ Serdar Öztürk ve Kamil Çelik, "Terörizmin Türkiye Ekonomisi Üzerine Etkileri", **Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi**, Cilt:1, Sayı: 2, 2009, s. 86.

²⁴ SÖKMEN, Aşkın İnci; **İdeolojik Boyutu İle PKK Terör Örgütü**, (T.C. Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü Güvenlik Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara 2012., s. 35.

girmek istememeleridir.²⁵ Bu durumu pekiştirecek pek çok örnek vardır. Bunlardan birisi de, en tehlikeli terör örgütleri arasında yer alan El-Kaide liderlerinin 1980'lerde SSCB'ye karşı yapılan savaşta, ABD, Suudi Arabistan ve Pakistan' dan büyük destek almaları ve silahlandırılmalarıdır.²⁶

Başka bir önemli husus ise; terörün doğası itibariyle bir insanlık suçu olduğunun ve hiçbir şekilde siyasal amaçları gerçekleştirmek için kullanılmasının doğal karşılanmayacağına herkes tarafından kabul edilmesi gerekliliğidir.²⁷ Terör örgütlerinin, hala dünyadaki birçok devlet tarafından rakiplerini zayıflatmak ve kendi egemenlik alanlarını kuvvetlendirerek daha geniş coğrafyalarda hüküm sürmek amacıyla kullanılabilecek bir koz olarak görülmesi, günümüzde terörün tanımlanamama sorununun önemli nedenlerinden biri sayılmaktadır.²⁸ Terörizmin kavramsal tanımıyla ilgili boyutunda bir netliğin olmayışı karmaşıklık, düzensizlik oluşturmakta sorunu daha komplike bir duruma getirmektedir.²⁹ Bu açıdan bakıldığında bazı devletlerin terörist grupları korudukları, eğittikleri ve finanse ettikleri sürece uluslararası işbirliğini sağlamanın ya da terörün evrensel bir tanımını yapmanın neredeyse imkânsız olduğu açıkça görülmektedir.³⁰

Devletler arası çıkar mücadelesinin hukuk dışı aktörü olan terörizm, diplomasi ve savaş kanalıyla netice alınamayacak hedeflere, sonuç almak maksadıyla başvurulmuş bir yöntem olarak kullanıldığı görülmektedir.³¹ Çünkü uluslararası ilişkilerde devletlerin terörizme karşı olan bakış açısı; "Bir devletin güçsüzlüğü diğer bir devletin güçlü olmasıdır" düşüncesine dayanır. Bu bakış açısıyla hareket edildiğinde dünya üzerindeki hiçbir devlet başka bir rakip devletin güçlü olmasını istemeyecek ve onu

²⁵ Ahmet Hamdi Topal, **Uluslararası Hukukta Devlet Destekli Terörizme Karşı Kuvvet Kullanma**, (T.C. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara, 2004, s. 12.

²⁶ Hüseyin Bilir, **Terör Medya ve Devlet**, 1. Baskı, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2009, s.31.

²⁷ Çağlar, "Terör ve Terörizm: Kavramsal Analiz", s. 15.

²⁸ Selahattin Gürel, "Terör ve Terör Örgütlerinin Finans Kaynakları", **Uluslararası Yönetim ve Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Cilt: 2, Sayı: 4, 2015, s. 16.

²⁹ Süleyman Özeren, Hüseyin Cinoğlu, "Terörizm ve Amerika Birleşik Devletleri: 11 Eylül Öncesi ve Sonrası Terörle Mücadele Politikalarının Değerlendirilmesi", **Terörizm: Terör Terörizm ve Küresel Terörle Mücadelede Ulusal ve Bölgesel Deneyimler**, İhsan Bal, Birinci Baskı, Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu, (USAK), Ankara, 2006, s. 161.

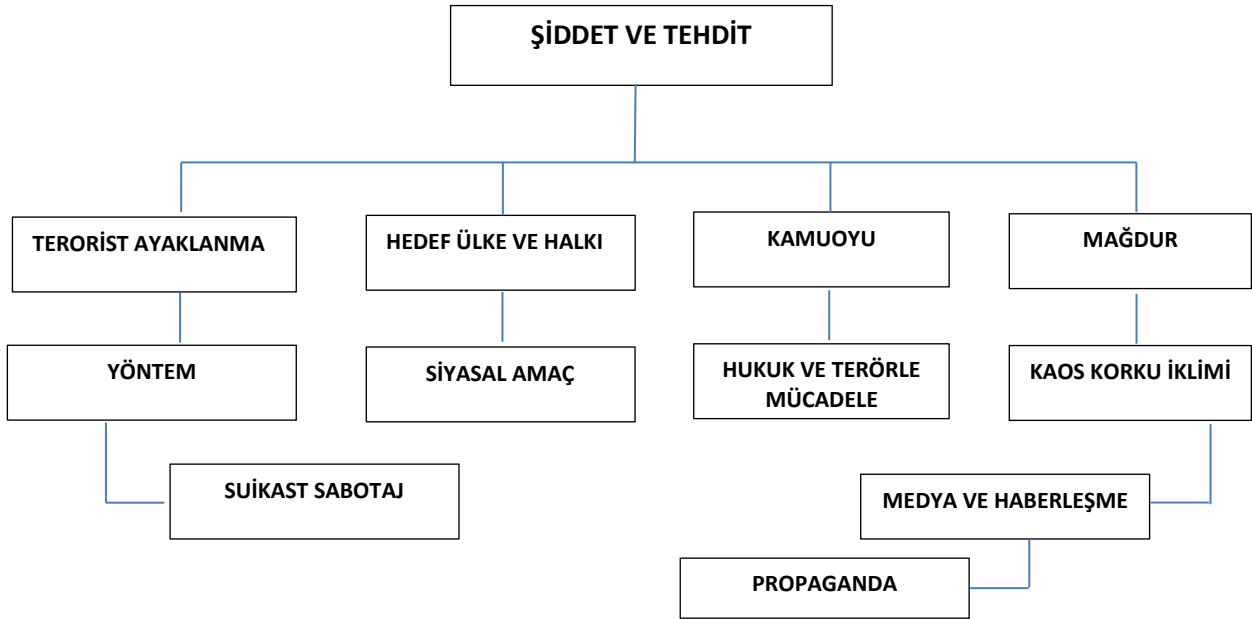
³⁰ Altuğ, **Terörün Anatomisi**, s. 14.

³¹ Gürbüz Kahraman, **Hatay, Su ve Terör Sorunları Ekseninde Türkiye-Suriye İlişkileri**, (Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara, 2015, s. 113.

güçsüz kılmak adına da pek çok şeyi yapabilecektir. Bu sebeple kimi ülkelerin, kendilerine rakip olarak gördükleri ülkelerin içerisindeki muhalif grupları destekledikleri gözlenmektedir.³²

Terörizm hususunda yanlış bilinen bir anlayış da, terörizmin yalnızca bazı siyasi görüş ve ideolojilerde bulunan bir yöntem olarak görülmesi durumudur. Teorik olarak birçok kişinin ölümüne sebep olmalarına rağmen teröristlerin esas amacı kitle katliamı yapmak değildir. Teröristlerin ulaşmak istedikleri temel amaçları; kitlelerin kendilerini seyretnesi, dinlemesi ve kendi eylemlerinden etkilenmesini sağlamaktır.³³ Bunun için de tanıtımı önemser,³⁴ medyanın ilgisini çekmek ve ekonomilere zarar vermeyi hedeflerler.³⁵ Bu amaçlarla hareket eden örgütlerdeki şiddet, rastgele ve akılsızca değil tam tersine planlı ve hesaplı, aynı zamanda belirli amaçlara yönelik olarak yapılan bir şiddettir.³⁶

Şekil 1.1. Terörün Yapısı

Kaynak: Çaşın, 2008:281

³² Ceylan, **Hiç Konuşmayanlar Konuşuyor; Mücadele Edenlerin Dilinden Terör**, s. 21.

³³ Necmettin Özerkmen, "Terör, Terörizm ve Radikal İslamcı Terör", **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi**, Cilt: 44, Sayı: 2, 2004, s. 252.

³⁴ Shughart II, "An Analytical History of Terrorism, 1945-2000", s. 10.

³⁵ Tim Krieger, Daniel Meierrieks, **What Causes Terrorism**, Springer Science Business Media LLC 2010, Public Choise 2011, Vol: 147, s. 4.

³⁶ Özerkmen, "Terör, Terörizm ve Radikal İslamcı Terör", s. 253.

Şekil 1.1.'de gösterildiği üzere terör, yapısı itibariyle şiddet ve tehdidi esas olarak teröristin belirlediği suikast ve sabotaj gibi yöntemlerle hedeflediği bölgede, siyasal amacına ulaşabilmek gayesi ile yaratılan kaos ve korku iklimi içerisinde mağdurlar oluşturarak, kitle iletişim kanalları ile propagandayı hedefler.

Josiger'e göre terörizmi tanımlamanın bu derece zor olmasının farklı nedenleri de vardır. Bunlardan birincisi; gerçekleştirilen bir eylemin terörizm olarak nitelendirilmesi veya bir grubun ya da topluluğun terörist olarak etiketlenmesi halinde bu durumun ideolojik ya da siyasi bir önyargıyı oluşturacağı kaygısıdır. Örneğin; Nelson Mandela ve Güney Afrika'daki Afrika Ulusal Kongresi (ANC) gibi terörist listesine alınmış bazı terörist ve gruplar bir zaman sonra da meşruiyetlerini elde etmişlerdir. İkincisi ise terör tanımının zaman içinde şartlara ve ortama göre değişiklik gösterebileceği durumudur. Örneğin; Fransız Devrimi sırasında terörizmin, toplumda oldukça olumlu bir çağrışımı vardı. Üçüncüsü ise tanımların hükümetlere ve bilim insanlarına göre farklılık göstermesi durumudur. Dolayısıyla terörizmin doğru bir tanımının yapılması, akademisyen ve politikacılar için de büyük bir önem taşır ve ortak bir terminolojinin oluşturulmasına katkı sağlar.³⁷

Walter Laqueur'ın, 'A history of terrorism' isimli çalışmasında belirttiği gibi "terörizm, toplumda ve evrensel düzeyde uyandırdığı yankı, yorumlamanın zorluğu bakımından açıklanması çok kolay olmayan bir konudur. Örneğin; savaşlar genellikle gün ışığında gerçekleşir ve katılanların kimler olduğu bilinir ya da gizemi bulunmaz. İç savaş durumunda da birtakım kurallar vardır. Oysa terörizmde böyle ritüeller ve kurallar manzumesi bulunmaz. Terörizmin farklı özellikleri, standart dışı şiddete dayalı farklı duygu ve fikirleri bulunmaktadır. Geçen yüzyılda bile terörün karakteri büyük ölçüde değişikliğe uğramıştır. Bu durum sadece terörün yöntemleri için değil mücadelenin amaçları ve buna dâhil olan insanların karakterleri için de geçerlidir. İşte bu ve benzer farklı nedenlerden ötürü terörizmin yorumlanmasında bazı zorluklar vardır. Diğer bir zorluk ise terörizmin Marksizm gibi bir ideoloji olmadığı, bilakis çok farklı siyasi inançlara sahip olan insanlar tarafından kullanılan isyancı bir strateji olma

³⁷ William Josiger, "Getting It Right: Understanding Effective Counterterrorism Strategies", **Coping with Terrorism Origins, Escalation, Counterstrategies, and Responses**, Edited by Rafael Reuveny and William R. Thompson, Published by State University of New York Press, Albany, Printed in the United States of America, 2010, s. 220.

durumudur. Terörizm, sadece bir teknik olmadığı gibi bir ideoloji, doktrin ya da düşünce akımı da değildir. Terörizmi benimseyenlerin zihinsel yapıları benzerse de düşünce temelinde; aşırı milliyetçilik, enternasyonalizm, sağ ve sol gibi değişik fraksiyonlar ve fikri akımlar yer alabilmektedir."³⁸

Terörizm ne şekilde tanımlanırsa tanımlansın birçok yönden teröristleri rasyonel aktörler olarak modellemektedir. Son zamanlarda terörle ilgili bilimsel çalışmalara, eylemcilerin davranış bozukluklarının altında yatan psiko-sosyal nedenleri araştıran psikologlar ve sosyologlar da dâhil olmuştur. Terörün dışsal sapmaları, teröristlerin masum hayatları almaya istekli olmaları ve intihar bombacılarının inandıkları dava için yaptıkları eylemlerin nedenlerini araştırmaktadırlar. Akademisyenler bu çalışmalarını; terörün kökenleri, bireyleri isyan ve şiddete sevk eden etkenler, yoksulluk ve otoritenin güçsüzlüğü, gidişattan hoşnutsuzluk ve terörist grupların sosyal dinamiklerinde konumlandırmaya çalışmaktadırlar.³⁹

Prof. Dr. Ali Çağlar, terör ve terörizm kavramlarına açıklık getirebilmek adına terör kavramının şiddet kavramı ile olan ilişkisine değinmekte yarar olduğunu belirtmektedir. Öncelikle şiddet kavramının insanlık tarihi ile bütünleşmiş bir tarihsel geçmişinin olduğunu ifade etmek gerekmektedir. Şiddetin uygulanış biçimleri, kendi döneminin politik, ekonomik ve sosyal yapılarının özelliklerine göre içerik ve biçim kazanmıştır. Tarihin hemen her döneminde şiddet olayları farklı biçimlerde karşımıza çıkmaktadır. Orta Çağ-tarım toplumlarında da insanlara uygulanan cezalar, son derece yoğun şiddet olayları içermiştir. Örneğin; insanların aç aslanların önüne atılması, gözlerinin kızgın demir ile oyulması, kulaklarının içine kızgın yağ dökülmesi, tırnaklarının çekilmesi, vücutlarının dağlanması gibi şiddet içeren uygulamalar o dönemlerde yaygın olarak kullanılmıştır. Bu bakımdan terör olgusu, tarihin derinliklerindeki şiddet geçmişinin biçim ve içeriğinin günümüze uyarlanan yeni formu olarak değerlendirilebilir.⁴⁰ Bunun yanı sıra siyasi şiddet, terörizmden farklı

³⁸ Walter Laqueur, **A History of Terrorism**, Routledge Taylor Francis Group, New York, USA, 2017, s. 3-5.

³⁹ Shughart II, "An Analytical History of Terrorism, 1945-2000", s. 11.

⁴⁰ Çağlar, "Terör ve Terörizm: Kavramsal Analiz", s. 9-10.

olarak insanların gelir dağılımındaki eşitsizlik ve adalet için ayaklanıp, hükümeti devirmek için isyan çıkarmaları şeklinde de gerçekleştirilebilir.⁴¹

Eski devletlerin kurulmasından önceki savaşlar ve kabile savaşları, tüm pratik amaçlar açısından simetrikti. Bu savaşlarda her iki tarafında askerleri hem sivil savaşçılardı hem de aynı taktikleri kullanırlardı. 5000 yıl kadar önce Sümer ve Mısır gibi devletlerin kurulmasıyla birlikte artık savaşlar, örgütlü ordularla yapılmaya başlandı. Sebebi çoğu zaman orduların aşağı yukarı aynı güçte olması ve her iki tarafın da aynı taktik ve stratejileri kullanmasıydı. Bunların haricinde günümüzden yaklaşık 500 yıl önce başlayan ve modern geleneksel savaşlar olarak nitelendirilen savaşlar da simetrikti.⁴²

Terörizm, şiddetin çok ötesine geçen bir olgudur. Güçlülerin karşısında zayıf olanın seçtiği, belki de seçmek zorunda kaldığı bir tür "siyasal şiddet" biçimidir. Kendisine zarar gelmesinden korkan terörist, zayıf olduğu ve kendini savunacak gücü olmadığına kendini gizlemekte ve şiddeti hesap yaparak uygulamaktadır. Şiddeti gerçekleştirme yöntemi olarak “beklenmeyen bir anda ve beklenmeyen bir yerde vurup kaçma” uygulamasını tercih etmektedir. Çünkü devletin güvenlik güçleri, sayıca ve silahça kendisinden üstündür.⁴³

Terörizm, gerilla (veya devrimci) savaşının bir alt türü de değildir. Zaten siyasi işlevi de tamamen farklıdır.⁴⁴ Gerilla savaşı ve terörizm, isyancı güçlerin hükümete karşı kullanabileceği taktiklerdir. Gerilla savaşı, isyancı güçler tarafından otoritenin askeri gücünü alt etmek amacıyla uygulanırken terörizm, alt ulusal gruplar ya da bireyler tarafından hükümete, polise ve halkın büyük bir kısmına karşı uygulanır. Otorite ile bir veya birden fazla organize alt-ulusal gruplar arasında silahlı

⁴¹ Sandler, **Terrorism: What Everyone Needs to Know**, s. 9.

⁴² Jouni Suistola, Volkan Vamık D. **Tarihi ve Psikolojik Boyutlarıyla Uluslararası Terörizm**, Çeviri: Servin Sarıyer, 1. Baskı, Pusula Yayınevi, Ankara, 2018, s. 28.

⁴³ Ahmet Taner Kışlalı, **Siyasal Sistemler, Siyasal Çatışma ve Uzlaşma**, 6. Baskı, İmge Kitapevi, Yayınları, Ankara, 2003, s. 40-41.

⁴⁴ Laqueur, **A History of Terrorism**, s. 5.

mücadeleden oluşur.⁴⁵ Gerilla ile terör arasındaki fark da anlamsal değil nitelikselidir.⁴⁶ Ortak noktaları ise her ikisinin de siyasi düzeni değiştirmeyi amaçlamasıdır.⁴⁷

Özgürlük savaşçıları ile terörist olarak nitelendirilenler arasında da farklılıklar bulunmaktadır. Özgürlük savaşçıları, teröristlerin aksine sivillere saldırmamakta, düzenli askeri kuvvetlere karşı savaşılmaktadırlar. Dolayısıyla gayri düzenli asker sayılabilirler. Teröristler ise kasten sivilleri hedef almaktadırlar. Teröristi tanımlayan suçsuz insanlara karşı hesaplanmış olan saldırıdır. O bakımdan sade vatandaştan devlet başkanına kadar toplumun her bireyi tehlikededir. Diğer yandan özgürlük savaşçıları savaş kurallarına uymakta; rehine almamakta, sivilleri tehlikeye atmamaktadırlar. Özgürlük savaşçıları aksine teröristler, devletler hukukunun bütün temel kurallarını ihlal etmektedirler.⁴⁸

Anarşizm ile terörizm kavramları arasında da bir ayrıma gitmek gerekmektedir. 19'uncu yüzyılın düşünsel öğretilerinden birisi de anarşizmdir. Anarşizmin temelinde otoritelerin, insanın her türlü gelişimini engellediği ve dolayısıyla toplumun, devlet de dâhil olmak üzere herhangi bir otoriteye ihtiyacının olmadığı düşüncesi yer almaktadır. Anarşizm olgusunun bütününe bakıldığında, böyle bir amaç uğruna, bünyesinde mücadeleyi de barındırdığı görülmektedir. Anarşist olan kişi, devleti ve anayasal düzeni yıkmak isteyen, bunun için çalışan ve bu hedefini gerçekleştirmek adına her yolu deneyen kişidir. Artık terör kavramı, sadece otoriteyi zedeleyici eylemler için değil, somut siyasi hedefleri içerecek şekilde yapılmış eylemleri de ifade etmek amacıyla kullanılmaktadır. Anarşizm ve terörizm arasındaki farklardan biri de, yaygın olup olmaması konusudur. Toplumlarda anarşistlere ya da anarşist eylemlere pek sık rastlanmaz ancak teröristler ve terör eylemleri sürekli olarak karşımıza çıkmaktadır.⁴⁹

⁴⁵ Sandler, **Terrorism: What Everyone Needs to Know**, s. 9.

⁴⁶ Laqueur, **A History of Terrorism**, s. 5

⁴⁷ Christopher K. Butler, Scott Gates, **The Technology of Terror**, (Erişim: 03.12.2021), s. 16.

⁴⁸ Altuğ, **Terörün Anatomisi**, s. 17.

⁴⁹ Zafer Cihirlioğlu, **Terör ve Toplum**, Birinci Baskı, Gündoğan Yayınları, İstanbul, 2004, s. 25-26.

1.1.1. Terör ve Terörizmin Etimolojisi

Terör terimi, Terör Saltanatı olarak bilinen 1700'lerin sonlarında devrimci Fransa'da ortaya çıkmıştır ve kökleri on sekizinci yüzyılın aydınlanma döneminde de vardır. Terör Saltanatı, devrimci lider Maximilien Robespierre tarafından, Fransız vatandaşlarına uygulanan kanlı şiddete verilen isimdir.⁵⁰ Devrimin ayrılmaz bir yönü olan eski sistemi yok etmek için terör, dehşetin ve şiddetin beraberliğinde Robespierre tarafından haklı gösterilmiş ve Jakobenler tarafından uygulanmıştır.⁵¹

Terör terimi, 1798 yılında yayınlanan Académie Française Dictionnaire'de, “systeme, regime de la terreur” terör sistemi, rejimi olarak tanımlanmıştır. 1796'da yayımlanan bir Fransızca sözlüğe göre, Jakoben'ler zaman zaman kendileri hakkında olumlu anlamda konuşurken ve yazarken bu terimi kullanmışlardır. 9 Thermidor'dan sonra, terörist terimi, cezai sonuçları olan bir istismar terimi haline gelmiştir. Terimin İngiltere'ye ulaşması da zannedildiği kadar uzun sürmemiştir. Burke, 1795'te, “halkın üzerine salınan ve 'terörist' adı verilen binlerce cehennem tazısı” hakkında bir pasaj kaleme almıştır.

Terörizm kelimesi, Fransız Devrimi'nde Mart 1793 ile Temmuz 1794 yılları arasında geniş anlamda konuşulan dönemle özdeşleştirilmiş ve “terör saltanatı” ile eş anlamlı tutulmuştur.⁵² Etimolojik olarak bu terim, Devrimci Fransa'daki Terör Saltanatı ile bağlantılı olarak, Fransızca “terrorisme” kelimesinden türeyen bir terimdir. Özellikle Filistin'de İngilizlere karşı, Yahudi taktiklerini göz önünde bulundurarak, modern anlamda terörist kelimesi, 1947 yılına dayanıyor, —daha önce 1866'da Rusya'da koyu devrimciler tarafından da kullanılmıştır.⁵³

1800'lerin ortalarında ise terör terimi, hükümetlere karşı ayaklanan hiddetli devrimcileri nitelemek için değişmiş, 1900'lerin başında Amerika Birleşik Devletleri'ndeki işçi örgütlerini ve anarşistleri tanımlamak için kullanılmıştır. II.

⁵⁰ Ronczkowski, **Terrorism and Organized Hate Crime**, s. 20.

⁵¹ Christopher K. Butler, Scott Gates, **The Technology of Terror**, (Erişim: 03.12.2021), s. 14-15.

⁵² Laqueur, **A History of Terrorism**, s. 6.

⁵³ Christopher K. Butler, Scott Gates, **The Technology of Terror**, (Erişim: 03.12.2021), s. 14-15.

Dünya Savaşı'ndan sonra da Avrupa egemenliğine karşı çıkan milliyetçi gruplarla ilişkilendirilecek şekilde yine değişmiştir.⁵⁴

Terör, latince "terrere" sözcüğünden gelir ve "korkudan dehşete düşmeye sebep olma, korkudan sarsıntı geçirme" anlamlarına gelir.⁵⁵ Terör kavramının Türkçedeki karşılığı ise "dehşet"tir.⁵⁶ Eski Türkçede "tedhiş" olup Arapça kökenli "dehşet" kelimesinden türetilmiştir.⁵⁷ "Şiddetli korku" manasındadır ve "dehşet salma, korkutma, korkunç ve yıldırma" anlamlarında da kullanılmaktadır.⁵⁸

Genel olarak terörün, korku temeli üzerine oturtulmuş bir kavram olduğu ifade edilebilir. Bu korku durumu da, herkes tarafından tecrübe edilmiş, sıradan bir korku durumunun çok daha ötesini ifade etmektedir.⁵⁹ Bununla birlikte terör kavramı; "Bir devletin veya devlet olmayan farklı bir aktörün, şiddet teknikleri kullanarak siyasi amaçlarını elde etmesini sağlayan faaliyetler" şeklinde de tanımlanabilir.⁶⁰

Ansiklopedik sözlüklerde terör ve terörizmin tanımları şöyledir:

Büyük Larousse ansiklopedisine göre terör; "*Bir gücü, bir iktidarı zorla kabul ettirmek amacıyla sistemli bir biçimde şiddet kullanma, yıldırma, tedhiş*" olarak tanımlanırken, Siyasi Terimler ve Örgütler Sözlüğünde; "*Kamu otoritesini ve toplum yapısını yıkmak için girişilen korku ve yılgınlık saçan şiddet hareketleri*" olarak tanımlanmaktadır.⁶¹

Sosyal Bilimler Ansiklopedisi'nde terör; "*Sistematik şiddet kullanma yolu ile hedeflerini elde etme amacı güden organize bir grubun metodunu veya teorisini tasvir etmek için kullanılan bir terim*" olarak ifade edilmektedir.⁶²

⁵⁴ Ronczkowski, **Terrorism and Organized Hate Crime**, s. 20.

⁵⁵ Türkiye Barolar Birliği, **Türkiye ve Terörizm**, s. 4.

⁵⁶ Doğu Ergil, **Türkiye'de Terör ve Şiddet, Yapısal ve Kültürel Kaynakları**, Birinci Baskı, Turhan Kitabevi Yayınları, Ankara, 1980, s. 1.

⁵⁷ Suat İlhan, **Terör: Neden Türkiye**, 2. Baskı, ASAM Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, Ankara, 2002, s. 5.

⁵⁸ Çağlar, "Terör ve Terörizm: Kavramsal Analiz", s. 8.

⁵⁹ Cırhinlioğlu, **Terör ve Toplum**, s. 23.

⁶⁰ Abdulkadir Baharççek, "Etnik Terör ve Etnik Terörle Mücadele Sorunu", Fırat Üniversitesi, **Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt 10, Sayı 1, 2000, s. 12.

⁶¹ Msozcan, **Terör, Din, Şiddet, Radikalizm Eksenli İdeolojisinin Alt Yapısı Kan Dökmenin Kutsallaştırılan İstismarı**, 1. Baskı, YeniYüzyıl Yayınları, İstanbul, 2017, s. 33.

⁶² İlhan, **Terör: Neden Türkiye**, s. 5.

Britannica'ya göre ise terörizm; *"Toplumda genel bir korku havası yaratmak ve bu sayede politik bir amaca ulaşabilmek için sistematik şiddet kullanımı"* olarak tanımlandığı görülmektedir.⁶³

1.1.2. Terör ve Terörizm Üzerine Bilimsel Yaklaşımlar

Terör konusunda araştırma ve çalışma yapan bilim insanları ve araştırmacılar kendi çalışma alanlarından ve üzerinde yaşadıkları ülke koşullarından etkilenecek terör ve terörizmi çok farklı şekillerde tanımlamışlardır. Dolayısıyla diğer alanlarda olduğu gibi terör ve terörizm konusunda da birçok farklı tanımlama söz konusudur. Bu tanımlamalar şunlardır:

Prof. Dr. Mahir Kaynak, terör ile ilgili tanımlama yaparken bu olgunun ikiyüzlü kullanımını ön plana çıkartmaktadır. Ona göre; *"Terör; bir olayın gerçek yüzü değil onu saklayan bir örtüdür. Bu örtü kaldırılmadıkça kimin ne yapmak istediği anlaşılamaz. Terör, toplumu ve ülkeyi yönetenleri belli bir yöne sevk etmek için yapılan eylemlerdir ve eylem buna göre kurgulanır."*⁶⁴

Ordinaryüs Prof. Dr. Sulhi Dönmezer'e göre ise terör; *"Şiddetin; sosyal, ulusal, ırki, dinsel fesat çıkarıcı ve diğer maksatlarla ve sosyal sınıflar arasında çatışma, savaş tahrik etmek üzere planlı ve hukuk dışı olarak kullanılması"* olarak tanımlanmıştır.⁶⁵

Prof. Dr. Doğu Ergil terörizmi; *"Saldırıları veya korkutulan sivil ve masum kurbanlar aracılığı ile hedeflenen daha büyük bir kitleyi, yıldırıp, korkutarak, yasa-dışı stratejik ve siyasal amaçlarını gerçekleştirmek için bir grubun veya devletin, bilinçli ve planlı bir biçimde şiddet kullanması veya şiddet kullanma tehdidinde bulunmasıdır"* şeklinde tanımlamıştır.⁶⁶

Prof. Dr. Mesut Hakkı Caşın terörizmi; *"Savaş ve diplomasi ile kazanılmayan sonuçları elde etmek, korkutmak ve itaat ettirmek için bir teoriye, felsefeye ve*

⁶³ Msozcan, *Terör, Din, Şiddet, Radikalizm Eksenli İdeolojisinin Alt Yapısı*, s. 35.

⁶⁴ Türkiye Barolar Birliği, *Türkiye ve Terörizm*, s. 6.

⁶⁵ Atilla Yayla, "Terör ve Terörizm Kavramlarına Genel Bakış", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, Cilt: 45, Sayı: 1, 1990, s. 337.

⁶⁶ Ergil Doğu, "Uluslararası Terörizm", *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, Cilt: 47, Sayı:3, 1992, s. 140.

ideolojiye dayanılarak siyasi maksatlarla, iradi olarak terör ve şiddetin sistemli ve hesaplı bir şekilde kullanılmasıdır" şeklinde tanımlamaktadır.⁶⁷

Todd Sandler ise terörizmi; "Doğrudan kurbanların ötesinde, geniş bir kitleyi sindirerek, siyasi amaçlarını elde etmek için savaşa dâhil olmayan kişilere karşı, bireyler ya da gizli milliyetçi gruplar tarafından kullanılması önceden tasarlanmış, şiddet içerikli planlar ve tehditler" olarak tanımlamaktadır.⁶⁸

Andrew Heywood'un tanımı ise; *"Terörizm; hedeflerini, bir korku ve vehim iklimi yaratarak gerçekleştirmeyi hedefleyen bir siyasal şiddet biçimidir. Bu itibarla terörizm, şiddeti çok özel bir yöntemle kullanır"* şeklindedir.⁶⁹

William Josiger terörizmi; "Siyasi, sosyal veya ekonomik hedeflere ulaşmak için bireyler, ulus altı gruplar veya devlet aktörleri tarafından sürdürülen, eylemlerin gerçekleştirileceği daha geniş bir hedef kitle üzerinde büyük bir korku oluşturmaya hedefleyen, planlı bir tehdit ya da şiddet kullanımı" şeklinde tanımlamıştır. Yapılan bu tanımın ihtiva ettiklerine bakıldığında; farklı kişiler ve kurumlar tarafından yapılan tanımlar ve terörizm için çizilen sınırlar bu grupların eylemlerini etkilemektedir. Bununda nedenlerinden birincisi, akademisyenler, cereyan etmiş olan bir terör eyleminin, terörizm kapsamı altında tanımlanıp tanımlanamayacağı konusunda fikir birliği içerisinde değildirler. İkincisi, akademisyenlerin bakış açısı politikacıların bakış açısından çok farklıdır ve bu durum da grupların, terörizm algısını etkilemektedir. Üçüncü olarak da hükümetler terörizmi çok değişik şekillerde tanımlamaktadır. Bazı hükümetler dar bir tanımı benimserken bazıları da daha geniş bir tanımı kabul etmektedir.⁷⁰

Fransız Devrimi'nin liderlerinden Maximilien Robespierre'nin (1794) tanımı ise; "Terör; acil, sert, esnemeyen adaletten başka birşey değildir. Öyleyse erdemin bir

⁶⁷ Mesut Hakkı Caşın, **Uluslararası Terörizm**, Birinci Baskı, Nobel Yayın Dağıtım LTD. ŞTİ., Ankara, 2008, s. 35.

⁶⁸ Sandler, **Terrorism: What Everyone Needs to Know**, s. 1.

⁶⁹ Andrew Heywood, **"Key Concept in Politics and International Relations"**, Çeviren Fahri Bakırcı, "Siyasetin ve Uluslararası İlişkilerin Temel Kavramları", 4. Baskı, BB101 Yayınları: 12, Ankara, 2018, s. 295.

⁷⁰ Josiger, "Getting It Right: Understanding Effective Counterterrorism Strategies", s. 220-221.

dışavurumudur. Terör, ülkenin ihtiyaçları ağır bastığında uygulanan demokrasi ilkelerinin sonucundan çok farklı bir şey değildir." şeklindedir.

Bruce Hoffman ise din kökenli terörizme açıklık getirmeye çalışmıştır: "Dine dayalı terörizm, daha farklı değer sistemleri, meşrulaştırma mekanizmaları ve ahlak kavramları nedeniyle dini olmayan terör gruplarına göre daha ölümcül olma eğilimindedir. Dini terörist şiddeti için gereken tek ve en önemli şey kutsal kitabın onayladığı, teolojik istek ya da zorunluluklar doğrultusunda oluşturulan bir kutsal eylemdir."⁷¹

Leiden Üniversitesi'nde Hollandalı iki araştırmacı Alex Schmid ve Albert Jongman'ın terörizm konusu üzerine yaptıkları bir araştırmada, terörizm üzerine yapılmış 109 akademik ve resmi tanıma ulaşmışlardır. Bunlar içinde şiddet teriminin, tanımların % 83,5'ine, siyasi hedeflerin % 65'ine, korkuyu işleme ve terörün ise % 51'ine tekabül ettiği bulgusuna erişmişlerdir. Araştırma ayrıca, tanımların yalnızca % 21'inin rastgele hedef almaya ve yalnızca % 17,5'inin sivillerin, asker olmayanların, tarafsız ya da o bölgeden olmayanların mağdur olarak görülmesine karşılık geldiğini göstermiştir.⁷²

Elbette bilimsel metot, bir teorinin daha sonraki verilerle beraber deneysel olarak test edilip formüle edilmesini içermektedir. Eğer bu deneysel test teoriyi destekliyorsa, teori, daha iyi ve yeni bir teori formüle edilene kadar devam etmektedir. Deneysel testin teoriyi desteklemediği zamanlarda yedek bir teori aranır ve tekrar test edilir. Terörizm ve terörle mücadele çalışmalarının bu bilimsel örnek üzerine kurulması ve herhangi bir ideolojiye veya rastlantısal deneyciliğe dayanmaması gerekmektedir.⁷³

Terörizmin, herkes tarafından kabul edilmiş üzerinde ittifak edilmiş uluslararası ortak bir tanımı yoktur. Bu nedenle terörizmi tanımlamaya yönelik farklı

⁷¹ Andrea Locatelli, "What Is Terrorism? Concepts, Definitions And Classifications", **Understanding Terrorism: A Socio-Economic Perspective**, Edited By Raul Caruso, Andrea Locatelli, First edition, Emerald Group Publishing Limited, UK, 2014, s. 21-23.

⁷² Edward Halibozeck, Gerald L. Kovacich, Andrew Jones, **The Corporate Security Professional's Handbook on Terrorism**, Butterworth-Heinemann is an imprint of Elsevier, Printed in the United States of America, 2008, s. 7.

⁷³ Sandler, **Terrorism: What Everyone Needs to Know**, s. 21-22.

yaklaşımlar ve ulusal tanımlar; terörizme ilişkin deneyimlere, güvenlik tehditlerine ve kaygılarına göre, hatta devletten devlete göre bile değişebilmekte ve farklılıklar gösterebilmektedir.⁷⁴ Çok çeşitli terör tanımları içerisinde dünya üzerinde yer alan devletlere yön veren ve terörle mücadele eden devletlerin hukuki tanımları da olacaktır. Bu tür tanımlar arasında şunlar bulunmaktadır:

Türkiye’de kabul edilen 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu’nun 1. maddesinde terörün tanımı şu şekilde yapılmaktadır:

"Terör; cebir ve şiddet kullanarak; baskı, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle, Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini, siyasi, hukuki, sosyal, laik, ekonomik düzeni değiştirmek, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devleti'nin ve Cumhuriyetinin varlığını tehlikeye düşürmek, Devletin otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, Devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla bir örgüte mensup kişi veya kişiler tarafından girişilecek her türlü suç teşkil eden eylemlerdir." Bu madde hükmü uyarınca bir eylemin terör eylemi olarak nitelendirilebilmesi için, Türkiye aleyhine gerçekleştirilmiş olması gerekmektedir. Yabancı bir devlete veya uluslararası bir örgüte karşı girişilecek eylemler terör tanımı kapsamında değerlendirilmemiştir.⁷⁵

Amerika Birleşik Devletleri'nde de terörizm için evrensel kabul görmüş tek bir tanım bulunmamakla birlikte ABD hükümeti, terörizm tanımını 1983'ten beri istatistiksel ve analitik amaçlarla kullanmaktadır. ABD'de en çok kabul gören tanım ise Birleşik Devletler Yasası'nın 2656f(d) bölümünün 22. başlığında yer almaktadır. Buna göre; "Terörizm, genellikle insanları etkileme amaçlı, ulus altı gruplar veya gizli ajanlar tarafından, savaşımayan hedeflere yönelik önceden planlanmış, siyasi güdümlü şiddet" olarak tanımlanmaktadır.

Almanya'da kullanılmakta olan ve Federal Anayasa Koruma Teşkilatı'ndan alınan terörizm tanımı ise şöyledir; "Terörizm; siyasi hedefler doğrultusunda sürekli

⁷⁴ Andrew Gunn, Ahmet Demirden, "Radikalleşmenin Önlenmesi Terörizm Olgusu"-Çalıştay Raporu- Polis Akademisi Yayınları, Rapor No: 24, Ankara, 2019, s. 21.

⁷⁵ Hasan Aykın, H. Kevser Sözmen, **Terörün Finansmanı İle Mücadele**, Birinci Baskı, Mali Suçları Araştırma Kurulu MASAK, Ankara, 2008, s. 93.

yürütülen ve diğer insanların yaşamlarına ve mülklerine yönelik, Alman Ceza Hukuku'nun 129 sayılı Kanununun 1. maddesinde detaylı olarak belirtildiği üzere (hepsinden öncelikli olarak: cinayet, rüşvet, insan kaçırma, kundaklama, bombalı saldırı düzenleme) özellikle ağır suçlar yoluyla saldırılar düzenleyerek ya da bu tarz suç tehditleri oluşturabilecek diğer şiddet eylemleri kanalıyla belirlenen hedeflere ulaşma niyeti güden eylemlerdir."

İngiltere'de yasal olarak terörizm; "Siyasi amaçlar doğrultusunda topluma veya toplumun herhangi bir kesimine korku salmak için şiddetin her türlü kullanımını" olarak tanımlanmaktadır. Burada politik amaç taşıyan şiddet ögesi öne çıkmaktadır.

Rusya'nın terörizm tanımı ise; "Terörizm, ideolojik olarak yönlendirilmiş şiddetin sistematik olarak kullanılmasıyla oluşan bir siyasi çatışma taktiğidir. Bu yönlendirilmiş şiddet, cinayet, bölme, sabotaj, insan kaçırma ve insan hayatını ve güvenliğini tehlikeye atan tüm diğer eylemlerdir" şeklindedir.⁷⁶

Bu zamana kadar yapılmış olan tanımlarda görüldüğü üzere ülkelerin terör ve terörizm tanımları birbiriyle tam bir uyum göstermediği gibi aynı ülkenin kurumlarının yaptığı terör tanımları dahi tek değildir.

Uluslararası kuruluşların teröre ilişkin yaptıkları tanımlar arasında İslam Konferansı Örgütü'nün (İKÖ) terörizm tanımı; *"Terörizm, saik ve kastına bakılmaksızın halkı terörize etmek veya ona zarar verme tehdidinde bulunmak veya halkın yaşamları, onurları, özgürlükleri, güvenlikleri veya haklarını tehlikeye atmak veya çevreyi, bir kamu hizmetini veya kamu veya özel mülkü zarara maruz bırakma veya onları işgal etme veya onlara el koyma veya bir ulusal kaynağı veya uluslararası hizmetleri tehlikeye atma, ya da bağımsız devletlerin istikrar, ülke bütünlüğü, siyasal birliği veya egemenliklerini tehdit etme amacıyla bir bireysel veya toplu suç planını gerçekleştirmek için işlenen her türlü şiddet eylemi ile bu tür eylem tehdidinde bulunmadır."* şeklinde yapılmıştır.⁷⁷

Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi, 20 Eylül 1999 tarihli kararıyla terörü; *"Genelde bir ülkeye, bu ülkenin kurumlarına, topluma veya münhasıran bireylere karşı resmi makamlar, toplumdaki bazı kişiler veya gruplar ya da genel olarak*

⁷⁶ Halibocek vd, **The Corporate Security Professional's Handbook on Terrorism**, s. 4-6

⁷⁷ Caşın, **Uluslararası Terörizm**, s. 117.

kamuoyunda tedhiş havası estirmek amacıyla, ayrılıkçı emeller, aşırı ideolojik kavramlar, fanatik veya irrasyonel göreceli faktörlerin motivasyonu sonucu şiddete başvuran veya şiddete başvurma tehdidinde bulunan kişiler veya gruplar tarafından gerçekleştirilen her türlü eylem" olarak tanımlamıştır.

BM Uluslararası Terörizm Komitesi, terörizmi; *"Uluslararası boyutları da bulunan bir uzlaşmazlığın üzerine, bu uzlaşmazlığın arzu edilen yönde gelişimini sağlamak amacıyla bir üçüncü devletin sınırları dâhilinde, bir yabancının kendi uyruğunda bulunmayan bir başkasına uyguladığı şiddet ve baskı" şeklinde tanımlamaktadır.*⁷⁸

1.2. Terörizmin Tarihsel Arka Planı

İnsanlık tarihinde ülkeler arası savaşlar kadar, bireysel terörün de daima büyük bir rolü olmuştur. Teröre tarihte ilk kez ne zaman başvurulduğu konusunda çok farklı yaklaşımlar söz konusu olmakla birlikte, insanlığın var oluşundan bu yana terörün de hep var olduğu bilinmektedir.

Terör olgusu, yalnızca modern çağlarda ortaya çıkmış bir kavram değildir. Terör eylemlerinin tarihi insanlık tarihi kadar eskilere dayanmaktadır. Çünkü orada kutsal kavramı ilk olarak gün yüzüne çıkar ve terör düşüncesi, mantıksız bir şekilde, bu belirsiz görüşle yakından ilgilidir.⁷⁹

Tablo 1.1. Terörizmin Tarihsel Gelişimi

Kaynak: Literatür taranarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

⁷⁸ Türkiye Barolar Birliği, **Türkiye ve Terörizm**, s. 11-12.

⁷⁹ Eagleton, **age.**, s. 1.

Terörün tarihsel gelişimi dört aşamada incelenmektedir. Buna göre; birinci aşamada Eski Çağlar Terörizmi, ikinci aşamada Devrimci Terörizm Çağı, üçüncü aşamada Terörizmin Soğuk Savaş Dönemi ve dördüncü aşamada ise Terörizmin Küresel Asimetrik Dönemi incelenecektir.

1.2.1.Eski Çağlar Terörizmi

İnsanlık tarihinde bilinen ilk terör eylemi; kutsal kitaplarda bile kendine yer bulan, ilk peygamber Hz. Adem'in çocuklarından Kabil'in, kardeşi Habil'i katletmesi hadisesi olarak kabul edilmektedir. Kabil'in Allah'a sunduğu hediyenin kabul edilmeyişi ve kardeşi Habil'in sunduğu hediyenin kabul edilmesi karşısında kıskançlık ve haset nedeniyle tarihteki ilk cinayet işlenmiştir.

Bazı araştırmacılara göre ise milattan önce 15 Mayıs 44 yılında Roma İmparatoru Jul Sezar'ın, Pontus Kralı Pharankes'i Anadolu'da yenmesinden sonra Roma'ya dönerek önce diktatörlüğünü ilan etmesi, ardından siyasal iktidar süresini ömür boyu olarak değiştirmesi ile Cumhuriyetçiler ve Soylular bu durumu kabullenmemiş ve gizli bir örgüt kurarak Roma'da, Cumhuriyeti kurmak adına Sezar'ın öldürülmesine karar vermişlerdir. Daha sonra Sezar'ı, aralarında öz oğlu Brutüs'ün de bulunduğu suikast timi tarafından 23 yerinden hançerleyerek acımasızca öldürmüşlerdir. Bu durum kayıtlara geçen ilk siyasal içerikli terör olayıdır.⁸⁰

Terörizm, geçmişten günümüze birçok farklı biçimde ortaya çıkmış olsa da, dini protesto hareketleri, siyasi isyanlar ve sosyal ayaklanmalar gibi çok çeşitli motivasyonlardan kaynaklanmaktadır. Bu bağlamda tarihte bilinen en eski ve gizli terörist oluşum; Filistin'de Zealots'un bir grubu olan Sicarii'lerdir.⁸¹ Sicariiler, üst düzeyde örgütlenmiş kişilerden oluşturulmuş dinsel bir tarikatır.⁸² M.S. 66 yılında temellerinin atıldığı düşünülmektedir. Günümüzde Filistin topraklarında yer alan Yahudiye Eyaletinde (Provincia Judaea), El Aksa Camii ve Kubbet-üs-Sahra'nın bulunduğu avlunun üzerindeki Hz. Süleyman Mabedinin de yer aldığı coğrafyada dini

⁸⁰ Caşın, *Uluslararası Terörizm*, s. 224-225.

⁸¹ Laqueur, *A History of Terrorism*, s. 7.

⁸² Talip Gül, *Terör ve Terörizm*, ARK Kitapları, İstanbul, 2012, s. 12.

nitelikli, milliyetçi ve şiddete dayalı bir hareket olarak ortaya çıkmıştır.⁸³ Zealotlar içerisinde değerlendirilen bu örgütün üyelerinin; suikast ve şiddet eylemleri ile bölgeyi hâkimiyeti altında tutan Roma egemenliğine başkaldıran ve terörist saldırılar düzenleyen isyancı Yahudi teröristler olduğu belirtilmektedir.⁸⁴ Sicariiler; Romalılara karşı ayaklanmayı zorlamak amacıyla bıçaklayarak öldürmenin yanı sıra fidye için alıkoymak ya da zehirlemek gibi farklı yöntemleri de kullandıkları belirtilmektedir.⁸⁵ Ünlü tarihçi Josephus, M.S. 73 yılına kadar eylemlerini sürdüren bu terörist grubun idealist motivasyonlarından şüphe duyarak, soyguncu olduklarını, kişisel kazanç için terörist eylemleri yaptıklarını söylemekte, aynı zamanda dış güçler tarafından manipüle edildiklerini iddia etmektedir.⁸⁶

İslam tarihinde de terör çok derin izler bırakmıştır. Halife Hz. Ömer ile halife Hz. Osman terör kurbanı olmuş liderlerdir.⁸⁷ İslam tarihinde örgütlü ilk terör hareketi Haricilik'tir. Hariciler Ali ve Muaviye arasındaki halifelik çatışması sırasında yaşanan Sıffin savaşından sonra Halife Hz. Aliye'ye düzenlenen suikast başta olmak üzere pek çok eylemde bulunmuşlardır.⁸⁸ Geçmiş tarihte terör eylemi olarak meydana gelen bir hadise zaman içerisinde milyonları ilgilendiren bir meseleye dönüşebilmektedir.

Hindistan'da da yüzyıllar boyunca farklı türden gizli örgütlerin var olduğundan söz edilmektedir. Bu örgütlerden birisi de "Thugs" (Şiddet uygulayan) adıyla bilinen ve din adına insan öldüren tarikat grubudur. Hint tanrıçası Kali'ye hizmet ettiğini ve onun için bu eylemleri gerçekleştirdiğini düşünen Thugs örgütü faaliyetlerine 7'nci yüzyılda başlamış ve ancak 19'uncu yüzyılda İngiliz General William Sleeman tarafından eylemleri sona erdirilebilmiştir. Bu örgütün üyeleri ölümü küçük görüyor ve öldürecekleri kişilerin seçiminde fark gözetmiyorlardı. Kurbanlarını da ipekten bir

⁸³ Denis Ojalvo, "Yahudi patentli 'Bıçaklı İntifada' ve Sicarii", **Şalom Haftalık Siyasi ve Kültürel Gazete**, 14.10.2015, http://www.salom.com.tr/arsiv/haber-96737-yahudi_patentli_bicakli_intifada_ve_sicarii.html, (Erişim: 18.03.2020).

⁸⁴ Sandler, **Terrorism: What Everyone Needs to Know**, s. 10.

⁸⁵ Hudson, **Who Becomes a Terrorist and why?**, s. 13.

⁸⁶ Laqueur, **A History of Terrorism**, s. 7-8.

⁸⁷ Emre Kongar, **Küresel Terör ve Türkiye, Küreselleşme, Huntington 11 Eylül, Etnikçi ve Mezhepçi Terör Kapanında Türkiye**, 14. Baskı, Remzi Kitapevi, İstanbul, 2016, s. 77.

⁸⁸ Hasan Mutlu Altun, **Terörle Mücadele Sırasında Temel Hak ve Özgürlüklerin Korunması**, (T.C. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi), Konya 2010, s. 42-43.

iple boğarak öldürüyorlardı.⁸⁹ Bazı araştırmacılar bu grubun hükümete ve sivil halka karşı siyasal içerikli eylemlerinin bulunmadığını, ancak insan öldürüp onları soyarak geçindiklerini ve belirli bir siyasal amaca da sahip olmadıklarını belirtmişlerdir.⁹⁰

Terörizm tarihinde önemli bir yer işgal eden örgütlerden biri de M.S. 1090-1275 yılları arasında İran'da ortaya çıkan ve din kökenli eylemlerini suikast yöntemiyle gerçekleştirmeye çalışan⁹¹ "Hasan Sabbah" grubudur. Bu grubun taraftarlarının asıl amacı; Nizari İsmailîği'nin inançsal temeli olan 'Ta'lim doktrini'ni yaymaktır.⁹² Genel Şîî eğilimlere uygun olarak, Abbasîler ve Selçuklular'a karşı yürütülen muhalefet hareketini, temelde Hz. Ali ve soyunun imâmeti düşüncesine dayandırmışlardır.

Hasan Sabbah grubunun, taraftarlarına haşhaş içirmesi nedeniyle bu gruba "Haşîşîler" adı verilmiştir.⁹³ Başlangıçta dinî bir amaç uğruna bir araya gelip bu hedefi gerçekleştirmek için ortaya çıkmış olan bu hareket zaman içinde siyasi bir yön kazanmış, kendi haklarında olumsuz konuşan kişileri ortadan kaldırma, önemli devlet adamlarına suikast düzenleme gibi eylemlerle Büyük Selçuklu İmparatorluğu'na karşı yürütülen bir mücadele tekniği olmuş,⁹⁴ bölge halkı ve kültürü üzerinde teröre yönelik derin izler bırakmıştır.⁹⁵ Terörizmin tarihçileri, sistematik suikastçı olan Sabbah grubunun suikast eylemlerinin uzun süreli olması ve grup fedailerinin Haçlı Kralı Montferrat Conrad,⁹⁶ Selahattin Eyyubi ve Melikşah gibi çağın önemli devlet adamlarını hedef seçmesi nedeniyle bu grup, Sicariilerden sonra ikinci en eski terör grubu olarak kabul edilmektedir.⁹⁷

Her zaman tam bir gizlilik içerisinde faaliyet yürüten bu grup, emellerine ulaşabilmek için dini kullanarak, halk arasına kaynaşmak adına Hristiyan olarak

⁸⁹ Haluk Selvi, "Terör Eylemlerine Tarihsel Bir Yaklaşım: Osmanlı Devleti'nde Ermeni Terör Eylemleri ve Yurtdışı Bağlantıları", *Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Dergisi*, Cilt:2, Sayı: 1, 2011, s. 40-41.

⁹⁰ Altun, *Terörle Mücadele Sırasında Temel Hak ve Özgürlüklerin Korunması*, s. 44.

⁹¹ Sandler, *Terrorism: What Everyone Needs to Know*, s. 10.

⁹² Ayşe Atıcı Arayancan, *Büyük Selçuklu İmparatorluğu'nda Batıni Hareketi (Hasan Sabbah ile İlk Halefleri ve İran Nizari İsmailileri (1090-1157))*, (Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih (Genel Türk Tarihi) Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2005, s. 334.

⁹³ Ali Avcu; "Terörün İtikadileşmesine Bir Örnek: Haşîşîler ve Hasan Sabbah, *e-makâlât*", *Mezhep Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 8, Sayı: 1, 2016, s. 193.

⁹⁴ Arayancan, *Büyük Selçuklu İmparatorluğu'nda Batıni Hareketi*, s. 334-335.

⁹⁵ İlhan, *Terör: Neden Türkiye*, s. 12.

⁹⁶ Laqueur, *A History of Terrorism*, s. 8.

⁹⁷ Türkiye Barolar Birliği, *Türkiye ve Terörizm*, s. 29.

gizlenmeyi bile iyi bilmişlerdir.⁹⁸ Yüksek mevkilerde olanlara suikast düzenleyerek İslamiyeti arındırmayı hedeflemiş olan örgütün terörist eylem niteliklerinin pek çoğu, günümüz örgütleriyle önemli ölçüde benzerlik gösterir.⁹⁹ Bu grubun, eylemlerini gerçekleştirmek için kullandıkları tek silah ise her zaman için hançer olmuştur.¹⁰⁰ Siyasi cinayetlerini, özel olarak koşulsuz itaatle yetiştirdikleri ve gözlerini kırpmadan ölüme yürüyebilen fedailerle gerçekleştirmişlerdir.¹⁰¹

Çağdaş kaynaklar fedailer; ölmeyi, inandıkları uğruna şehit olmayı amaçlayan ve yeni bir milenyuma inanan çileci bir disiplinin üyeleri olarak tanımlamaktadır. Tarihsel perspektiften bakıldığında; suikastçıların terörist mücadelesi, dini özerkliğini baskılamak isteyen Selçuklulara karşı mukavemet geliştirmek için oluşturulan bir mezhebin girişimi olarak değerlendirilmektedir. Sabbah grubunun yöntemleri, bir süreliğine etkili olmuş ve sonraki nesilleri de derinden etkilemiştir.¹⁰²

1.2.2. Devrimci Terörizm Çağı

Terörizmin tarih içindeki yolculuğuna devam edildiğinde; 1700'lerin sonlarında "Terör Saltanatı" olarak bilinen ve kökleri 1800'li yılların Aydınlanma dönemlerinde görülen terörizmin, Fransa'da doğduğu gerçeği açıkça görülmektedir.¹⁰³

1789 yılına gelindiğinde uluslararası sistem etki bakımından önemli bir kırılma yaşadı. Bu dönemi, kendisinden önce meydana gelen diğer büyük toplumsal isyanlardan ayıran en önemli özelliği; halkın burjuvazi önderliğinde var olan sisteme karşı ilk kez ayaklanmış olmasıdır.¹⁰⁴

1789 Fransız İhtilali ile başlayıp "Soğuk Savaş" ile sona eren bu dönemin, terörizm alanındaki belirleyicileri iki grup insanlardır. Bunlardan birincisi, devrim yapabilmek için kendilerince terörü bir daha yorumlayıp çağdaşlaştıran anarşist

⁹⁸ Laqueur, **A History of Terrorism**, s. 8.

⁹⁹ Sandler, **Terrorism: What Everyone Needs to Know**, s. 10.

¹⁰⁰ Laqueur, **A History of Terrorism**, s. 8.

¹⁰¹ Fatih Güzel, "Alamut'ta Sünnî Bir Şeyh: III. Hasan Nev Müselman", **İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi**, Cilt: 5, Sayı: 6, 2016, s. 1685.

¹⁰² Laqueur, **A History of Terrorism**, s. 9.

¹⁰³ Ronczkowski, **Terrorism and Organized Hate Crime**, s.2 0.

¹⁰⁴ Yaşar Onay, **Etki Odaklı Hareket Terör**, Birinci Baskı, Yenyüzyıl Yayınları, İstanbul, 2009, s. 31.

ihtilalciler, ikincisi ise karşı devrimleri engelleyebilmek devlet terörü diye bir kavramı ortaya çıkarıp, adlarını "terör rejimi" ile özdeşleştiren devrimcilerdir. Bu çağdaki siyasal şiddet hareketleri, ilk olarak ihtilalci kimliğiyle monarşilerin tasfiyesine ve laik uluslarla ulus devletlerin yaratılmasına yönelir, ardından XIX. yüzyıl ortalarından itibaren ise toplumları ve devletleri dönüştürebilmek için anarşizm kisvesine bürünür.¹⁰⁵

"Terör Saltanatı" terimi ise, devrimci lider Maximilien Robespierre tarafından, bizzat hükümet eliyle şehirlerde baş gösteren isyanları bastırmak için Fransız vatandaşlarına uygulanan kanlı şiddete verilen isimdir.¹⁰⁶ Devrimci kanat ve Jakobenler'in lideri olan Robespierre; Avrupa devletleri tarafından Fransa'ya karşı uygulanan askeri ve siyasi baskılar, devrimde aradıklarını bulamayan ve ihanete uğradıklarına inanan köylü ve işçilerin her tarafta rejime karşı ayaklanmaları gibi nedenler yüzünden tam üç yıl boyunca¹⁰⁷ kamu düzeninin sağlanması, devrimin olgunlaşması adına "terör rejimi" uygulamaya başlamıştır.¹⁰⁸ Böylelikle tarihin en kanlı katliamlarından biri olarak nitelendirilen olayların yaşandığı döneme kapı aralanmıştır. Bu dönemde en az 500 bin kişi tutuklanmış, bunlardan 15 binden fazlası hiç muhakemesiz bir şekilde giyotinle idam edilmiştir. İdam edilen insan sayısının toplamı yaklaşık 40 bin kişidir.¹⁰⁹

1865 yılından sonra ise Amerika Birleşik Devletleri'nde, "Ku-Klux Klan" örgütünün eylemleri ön plana çıkmaya başlamıştır.¹¹⁰ XIX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren sistematik terörün başladığı bu dönemde Ku-Klux Klan örgütünün siyasete olan ilgisi daha da belirgindi. Örgüt üyeleri siyah karşıtı, beyaz üstünlüğünü savunmuş ve amaçlarına ulaşmak için de en kolay yöntem olarak gördükleri şiddete başvurmuşlardır.¹¹¹

¹⁰⁵ Türkiye Barolar Birliği, **Türkiye ve Terörizm**, s. 30.

¹⁰⁶ Ronczkowski, **Terrorism and Organized Hate Crime**, s. 20.

¹⁰⁷ Oral Sander, **Siyasi Tarih, İlkçağlardan 1918'e**, 27. Baskı, İmge Kitapevi Yayınları, Ankara, 2014, s. 166.

¹⁰⁸ Atahan Birol Kartal, "Uluslararası Terörizmin Değişen Yapısı ve Terör Örgütlerinin Sosyal Medyayı Kullanması: Suriye'de DAESH ve YPG Örneği", **Güvenlik Stratejileri Dergisi**, Cilt: 14 Sayı: 27, 2018, s. 44.

¹⁰⁹ Yayla, "Terör ve Terörizm Kavramlarına Genel Bakış", s. 344.

¹¹⁰ Elvin Abdurrahmanlı, Küreselleşme Olgusuyla Birlikte Büyüyen Terörizm, **Anadolu Akademi Sosyal Bilimler Dergisi** Cit: 1, Sayı: 1, Ocak 2019, s. 100.

¹¹¹ Laqueur, **A History of Terrorism**, s. 10-11.

1880-1920 yılları arasındaki dönem, Anarşizm'in yaygın bir siyasal akım olarak ön plana çıkmasından dolayı, "Anarşist Terör Dönemi" olarak nitelendirilmiştir.¹¹² 1865-1905 yılları arasında terör; Avrupa, Amerika ve Rusya'daki şiddet yanlıları tarafından yaygın bir biçimde benimsenmiş ve uygulanan terör eylemleri neticesinde de birçok devlet başkanı ve devlet görevlisi öldürülmüştür.¹¹³ İrlandalılar, Makedonlar, Sırplar ve Ermeniler gibi radikal milliyetçi gruplar, özerklik ya da bağımsızlık için kendi terör yöntemlerini kullanmışlardır. Fransa, İspanya, İtalya ve ABD'de anarşist eylemli propagandalar yapılmıştır.

Diğer yandan yaygın ve sistemli terörizm anarşist fikirlerin, 19'uncu yüzyılın ikinci yarısında Rusya'da Çarlık rejimiyle mücadele etmek ve yöneticileri değiştirmek için "Narodnaya Volya" (People's Will-Halkın İradesi) olarak adlandırılan bir ideolojik örgütün ortaya çıkması ile başlamıştır. Rus devrimcilerinden oluşan bu grup pek çok devlet adamına suikast düzenlemiştir.¹¹⁴ Bunların arasından en geniş yankı uyandıranı ise Çar II. Alexander'ın suikasti olmuştur. Rus Devriminin öncülerinden olan anarşistler, hükümetin kuruluşundaki yönetici kesimi değiştirmek amacıyla eylemler gerçekleştirmişler ve kayda değer başarılar da elde etmişlerdir.¹¹⁵ Ancak 1 Mart 1881 yılına gelindiğinde, grup üyelerinin pek çoğu yakalanmış ve örgütün eylemleri de yirmi yıldan uzun bir süre sonra sona erdirilmiştir.¹¹⁶

1900'lerin başında terör kavramı, Batı ülkelerindeki anarşistleri, işçi direnişi ve işçi örgütlerini tanımlamak için kullanılmıştır. İşçi örgütleri; işçi sınıfı için mücadele ederek, işçi hakları ve emeğin karşılığı konularında iyileşme sağlanmasını amaçlamışlardır. Bu amaç doğrultusunda bazı işçi örgütleri yapmış oldukları gösterilerle toplumun normal akışını bozsalar da kitlesel histeri ve ölüm yaratmamışlardır.¹¹⁷

Terörizm, XX. yüzyıla varıldığında büyük değişim geçirmiştir. Bu yüzyılda, döneme damgasını vuran imparatorlukların bölünmesiyle birlikte pek çok yeni

¹¹² Onay, **Etki Odaklı Hareket Terör**, s. 32.

¹¹³ İlhan, **Terör: Neden Türkiye**, s. 13.

¹¹⁴ Yayla, "Terör ve Terörizm Kavramlarına Genel Bakış", s.346-347.

¹¹⁵ Sandler, **Terrorism: What Everyone Needs to Know**, s.12.

¹¹⁶ Laqueur, **A History of Terrorism**, s. 11-12.

¹¹⁷ Ronczkowski, **Terrorism and Organized Hate Crime**, s. 20.

devletler ortaya çıkmıştır. Ulusların kendi geleceklerini belirlemesi unsuru, çok sayıda farklı etnik toplulukları etkilemiştir.¹¹⁸ 1920'li yıllarla 1960'lı yıllar arasındaki bu döneme "Anti Sömürgeci Terör Dönemi" denilmesinin sebebi; döneme damgasını vuran terör eylemlerinin "self-determinasyon" yani "ulusların kendi kaderini tayin hakkı" ilkesinden kaynaklanmaktadır.¹¹⁹

Sosyal Devrimci Parti tarafından destek gören büyük terör dalgası, 1902 yılında Balmashev tarafından Rus İçişleri Bakanı Sipyagin'e yapılan suikastle başlamıştır. İrlanda terörizminin başarısı olsa da uzun bir süre kesintili olarak devam etmiştir.

Ermenilerin terörizmi 1890'larda başlamış ama kısa sürmüştür. Ermeni teröristlerin ilk operasyonlarını başlattığı sırada, Türklere karşı yöneltilen başka bir ayrılıkçı örgüt olan Damian Gruev liderliğindeki "İç Makedon Devrimci Örgütü" (IMRO) ortaya çıkmıştır. İlk önce bir yeraltı sivil propaganda toplumu olarak ortaya çıkan grup birkaç yıl sonra askeri bir harekete dönüşerek hem sistemli teröre hem de kitlesel bir ayaklanmaya hazırlanmıştır.

Batı Avrupa'da terörizmin yükselişi ise 1890'larda, anarşist "eylem propagandası" ile olmuştur. 1880'lerden 1910 yılına kadar geçen süre içerisinde Avrupa ve Amerika'nın önde gelen pekçok devlet adamına suikast girişimlerinde bulunuldu. Başkanlar Garried ve McKinley kurbanlar arasında yer aldı. Ayrıca Bismarck'ı ve Alman imparatorunu öldürmek için birkaç başarısız girişim de söz konusu oldu. Fransa Cumhurbaşkanı Carnot 1894'te; İspanya Başbakanı Antonio Canovas 1897'de ve İtalya Kralı Umberto 1900'de teröristler tarafından öldürüldü. Ancak suikastçiler çoğunlukla anarşist olduklarından, hepsi ait oldukları grupların bilgisi ve desteği olmadan kendi inisiyatifleriyle hareket ettiler. 1905'te Rusya dışındaki saldırı ve suikastlar azaldı. I. Dünya Savaşı'nın başlamasından hemen önceki yıllarda Paris ve Londra'da Bannot çetesinin Londra'nın Doğu Yakasında'ki Polonyalılar ve Letonyalı grupların istismarları gibi olaylar yaşandı. Hülasa olarak bu dönemde Orta ve Batı Avrupa'da sistematik bir terörist kampanya yoktu.

¹¹⁸ İbrahim Çütçü ve Sabiha Akbaş; Terör ve Ekonomi, 1. Baskı, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul, 2019, s. 9.

¹¹⁹ Onay, **Etki Odaklı Hareket Terör**, s. 33.

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonraki yıllarda terörist operasyonlar çoğunlukla sağcı ve milliyetçi-bölücü gruplar tarafından desteklenmiştir. Çoğu zaman bu gruplar, desteğinin çoğunu faşist İtalya ve Macaristan'dan alan Hırvat Ustacha örneğinde olduğu gibi, hem sağcı hem de bölücü özellik göstermişlerdir. Sistematik terörizm 1920'lerde esas olarak tomurcuklanan faşist hareketlerin ya da Almanya'daki Freikorps, Macaristan'daki bazı Fransız faşist gruplar ve her şeyden önce Rumen "Demir Muhafızları" gibi öncüler arasında bulunmuştur. 1919'da Liebknecht ve Luxemburg, 1922'de Rathenau ve Nisan 1934'te Marsilya'da Yugoslavya Kralı Aleksandar ve Barthou gibi birkaç büyük siyasi suikast meydana gelmiştir.

Avrupa dışındaki ülkelerde, Mısır Başbakanı Boutros Paşa'nın 1910'da öldürülmesi ve Mısır ordusunun komutanı Sir Lee Stack'in 1924'teki suikasti gibi terör eylemleri gerçekleşmiştir.¹²⁰ "Lohamei Herut Yisrael" (LEHI) olarak bilinen İsrail Özgürlük Savaşçıları; Yahudi göçünün serbest bırakılmasını, Filistin'de bulunan İngiliz mandasının kaldırılmasını ve bunların haricinde bir Yahudi devleti kurulmasını savunan silahlı, siyonist bir terör örgütüydü. 1940 yılında kurulan bu örgüt bilhassa İngilizlere karşı tertiplediği çok sayıda kanlı eylemlerle sesini duyurmuştur. Bu eylemlerin başında Kudüs yakınlarındaki Deir Yasin köyüne baskın düzenlenmesi ve 45 kişinin yaralandığı, 96 kişinin de hayatını kaybettiği Kral Davut Oteli'nin havaya uçurulması gelmektedir.¹²¹ Japonya'da 1930'larda terörle uğraşan bir grup genç ordu subayı, eylemleri ile Japon dış politikasının yürütülmesinde etkili olmuşlardır.

Bireysel terörizm, İkinci Dünya Savaşı sırasında Avrupa direniş hareketinde ikincil bir rol oynamıştır. Çek korumasının valisi Heydrich, Beyaz Rusya'nın valisi Wilhelm Kube ve bazı küçük Fransız işbirlikçileri de bu bireysel terörizm bağlamında öldürülmüştür. Paris sinemalarına bomba yerleştirilmiştir. Savaşın yıllar sonra kentsel terör, Çin'de olduğu gibi büyük ölçekli gerilla savaşları tarafından gölgede bırakılmıştır. Sadece Filistin ve daha sonra Kıbrıs ve Aden gibi kentsel bölgelerde terör stratejisi hüküm sürmüştür.¹²²

¹²⁰ Laqueur, *A History of Terrorism*, s. 11-17.

¹²¹ Onay, *Etki Odaklı Hareket Terör*, s. 34.

¹²² Laqueur, *A History of Terrorism*, s. 18.

1.2.3.Terörizmin Soğuk Savaş Dönemi

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra başlayıp 1990'lara kadar devam eden Soğuk Savaş Dönemi iki kutuplu bir dünyayı karşı karşıya getirmiştir.¹²³ Bu dönemde terörizm, bir strateji ve taktik olarak hep kullanılmış, Doğu ve Batı bloklarınca her anlamda teşvik edilerek, dünya çapında yaygınlaşmaya başlamıştır.¹²⁴ Bu dönemin belirleyici aktörleri olan ABD ve SSCB, emperyalist planlarının gerçekleşmesi ve karşı tarafın emperyalist hedeflerinin engellenmesi gayesi ile terör örgütlerini politikalarının bir aracı olarak kullanmışlardır. Dolayısıyla bu dönem terörizm, tanrının iradesini yerine getirmek veya kendi ulusal devletlerini kurma hedefiyle hareket ettiklerini düşünen, realitede ise güçlü ülkelerin taşeronluğunu üstlenen örgütlere yaptırılmıştır.¹²⁵

İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesinin ardından terörizm, devrimler çağından çıkıp, bir "dış politika aracına" ve bir "Soğuk Savaş silahına" dönüştürülmüştür.¹²⁶ Sosyalizm ve kapitalizm düşüncesini yayma isteği terörün yayılması ve gelişmesindeki en etkili faktörlerden biri olmuştur.¹²⁷

Bu yüzyıldaki bütün diktatörlüklerin farklı sebeplerden dolayı siyasi teröre başvurduklarını söylemek yanlış olmayacaktır. Siyasal terör, yani siyasi bir amaçla bireysel ve toplumsal şiddete başvurulması durumu, kendilerini dünyanın işleyişini düzenlemekle görevli görenlerin genellikle başvurdukları bir yöntemdir. 20. yüzyılda kurulan pek çok diktatörlük bu yolla iktidarlarını sürdürmüşlerdir. Bu rejimler içinde, sınıfsal tabanlı ya da din kökenli olduğu gibi ırkçı ve milliyetçi olanlar da vardır.¹²⁸ İşte bu nedenle de diktatör yönetimler bu dönem içerisinde terörizm olgusuna yeni ve benzeri görülmemiş boyutlar kazandırmıştır.

¹²³ Hüseyin Kazan, **Türkiye'de 1980 sonrası Bölücü Terör Faaliyetleri ve Yazılı Basında Yer Alış Biçimi**, (T.C. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gazetecilik Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul, 2015, s. 28.

¹²⁴ Türkiye Barolar Birliği, **Türkiye ve Terörizm**, s. 57.

¹²⁵ Türkiye Barolar Birliği, **Türkiye ve Terörizm**, s. 63-65.

¹²⁶ Türkiye Barolar Birliği, **Türkiye ve Terörizm**, s. 39.

¹²⁷ Ali Rıza Gökbunar ve Mehmet Rıza Uluhan, "Terör: Nedenleri, Türleri ve Gelişim Süreci", **Terör Ekonomisi**, Ramazan Gökbunar, Ali Rıza Gökbunar, 1. Baskı, Beta Basım Yayın Dağıtım A.Ş., İstanbul, 2010, s. 29.

¹²⁸ Kongar, **Küresel Terör ve Türkiye**, s. 79.

Soğuk Savaş Dönemi Terörü'nün en belirgin özelliği, düşman olarak nitelendirilen ülkeleri zayıflatmak ya da kendi yanına çekmek için vekalet savaşının uygulandığı ve terörün devletler tarafından çok sık kullanıldığı bir dönem olmasıdır. Bu ortamda terörizm devlet destekli teröre dönüşmüştür.¹²⁹ Bu dönemdeki terör dalgası, 1945 ve 1960'lı yıllarda sömürgecilik karşıtı olanlardan oluşmaktaydı.¹³⁰ Diğer yandan terörizm, bu dönemde büyük değişiklikler geçirmiş, sağ-sol mücadeleleriyle Naziler, Faşistler ve Komünistler tarafından uygulama alanı oldukça genişletilmiş¹³¹ ve devlete düşman olarak görülen muhaliflerin üzerinde baskı kurmak amacıyla da kullanılmıştır.¹³²

Yine bu dönemde Malezya, Endonezya, Filipinler, İran, Nikaragua, El Salvador ve Arjantin gibi ülkelerde iktidar mücadelesi için Vietnam, Cezayir, Filistin ve İrlanda gibi ülkeler de ise sömürgecilere karşı koyma ve bağımsızlık mücadelesi nedeniyle geniş şekilde ve kuralsız olarak terör eylemlerine ve şiddete başvurulmuştur. Ayrıca İtalya'da Kızıl Tugaylar; İngiltere'de IRA; Japonya'da Kızıl Ordu; Porto Riko'da Faln; İspanya'da ETA; Brezilya'da Milli Kurtuluş Örgütü; Meksika'da Halk Silahlı Kuvvetleri; Uruguay'da Milli Kurtuluş Hareketi; Malaya'da Komünist Partisi; Türkiye'de PKK; Guetemala'da Devrimci Silahlı Kuvvetler¹³³ Almanya'da Bader-Meinhof ve Kızıl Ordu Fraksiyonu (RAF), Fransa'da Action Directe, ASALA; etkin olan terör örgütlerindendir.¹³⁴

Orta Doğu çatışmasının devam ettiği yıllar boyunca dünyada solun yükselişi görüldü. 1960'lı yılların ortalarından 1980'li yılların başlarına kadar terörizm, birçoğu Vietnam Savaşı gibi çatışmalara karşı çıkan dünya çapında sol grupların faaliyetleri ile ilişkilendirildi.

¹²⁹ Kartal, "Uluslararası Terörizmin Değişen Yapısı ve Terör Örgütlerinin Sosyal Medyayı Kullanması" s. 45.

¹³⁰ Caşın, **Uluslararası Terörizm**, s. 258.

¹³¹ İlhan, **Terör: Neden Türkiye**, s. 13.

¹³² Kartal, "Uluslararası Terörizmin Değişen Yapısı ve Terör Örgütlerinin Sosyal Medyayı Kullanması" s.44-45.

¹³³ İlhan, **Terör: Neden Türkiye**, s. 13-14.

¹³⁴ Mehmet Özcan, Serkan Yardımcı, "Avrupa Birliği ve Küresel Terörizmle Mücadele", **Terörizm: Terör Terörizm ve Küresel Terörle Mücadelede Ulusal ve Bölgesel Deneyimler**, İhsan Bal, Birinci Baskı, Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu, (USAK), Ankara, 2006, s. 203.

1979'da İran Devrimi ve İran'ın İslam Cumhuriyetine dönüşümü ile dini aşırılık yanlılarının yükselişe geçtiği görüldü. Dönüşümden kısa bir süre sonra İranlı Ayetullah Humeyni Batılılara karşı kutsal bir savaş ilan etti.¹³⁵ İran daha sonra uluslararası sistemde etkin bir aktör olabilmek ve devrim ihracını gerçekleştirebilmek için kendi ideolojisini dünyaya yayacak radikal gruplara finans ve silah desteği sağlamıştır. Özellikle Ortadoğu ülkelerinde yürüttükleri örtülü operasyonlarda uluslararası terörizmin pek çok örneğini sergilemişlerdir.¹³⁶

1.2.4. Terörizmin Küresel Asimetrik Dönemi

1991 yılında Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin (SSCB) dağılması ve süper güç olarak dünya siyasetinden çekilmesi ile Soğuk Savaş dönemi sona ermiş, Amerika Birleşik Devletleri (ABD), rakipsiz kalarak dünyada tek süper güç olmuş, Batı Blok'u galip gelmiştir. ABD, elde ettiği bu avantajlı konumuyla, artık karar alma durumlarında daha fazla belirleyici, uluslararası sözleşmelere daha az uyan ve kendini diğerlerinden çok daha üstün bir konumda gören bir ülke durumuna gelmiştir. ABD'nin, Washington merkezli dominant politikaları, tepkisel bir süreci başlatmakta gecikmemiş, stratejisi tepkisel eylemlerde devletleri değil, daha ziyade tabandan gelen örgütleri ön plana çıkarmaya başlamıştır.¹³⁷

Bu dönem içerisinde tehdit algılamalarında radikal değişiklikler olmuş, iki kutuplu dünya düzeni, Sovyetlerin hüküm sürdüğü coğrafyalarda güç boşluğu oluşturarak ideolojilerin sorgulanmasına, "Biz"in varlığı, bir "öteki"ye ihtiyaç duyduğundan, ideolojik kutuplaşmanın "öteki" üzerinden inşa edilmesi, Sovyetlerindeki dağılması ile de Batı için neredeyse yarım asırlık "öteki" olanın ortadan kalkmasına neden olmuştur.¹³⁸ Bu gelişmeler, Soğuk Savaş'ın bitmesi durumunda bile uluslararası güvenliğin artıp artmayacağı hususunda şüpheli bir tutum içinde olunmasına yol açmıştır.

Bu süreçte terörizm; nitelik, amaç, içerik, örgütlenme ve eylemler gibi pek çok açıdan değişime uğramıştır. İçerik olarak ideolojik terör sona ermiş; nitelik olarak

¹³⁵ Ronczkowski, **Terrorism and Organized Hate Crime**, s. 20-21.

¹³⁶ Kazan, **Türkiye'de 1980 sonrası Bölücü Terör Faaliyetleri**, s. 28.

¹³⁷ Şükrü Türköz, "Küresel Terörizm Sorununa Güvenlik Perspektifli Bir Yaklaşım", **Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt: 9, Sayı: 2, 2016, s. 156.

¹³⁸ Samet Zenginoğlu, "Uluslararası Terörizm ve Avrupa Birliği", **Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı: 25, 2016, s. 158.

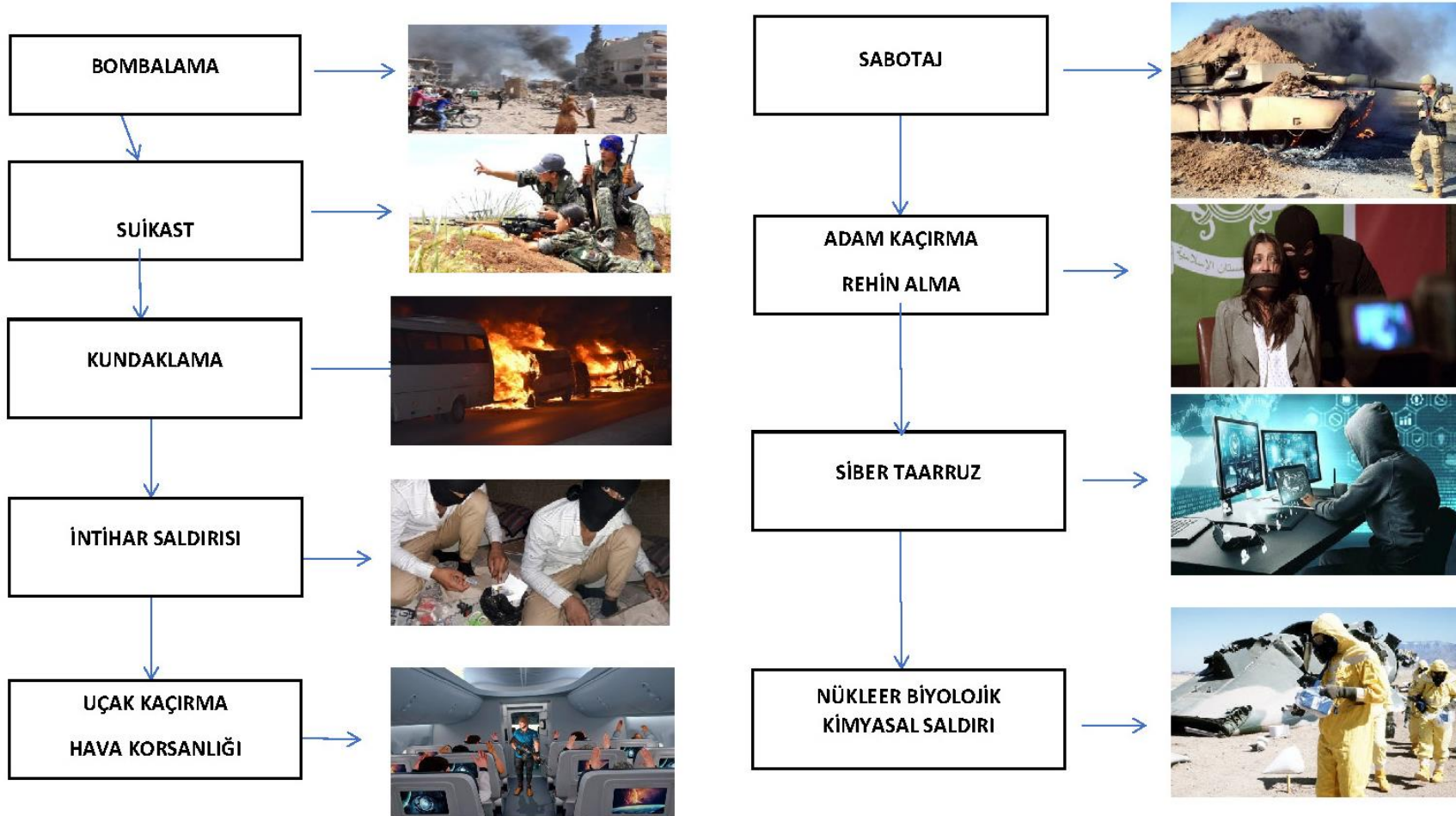
biyolojik, kimyasal, nükleer¹³⁹ ve asimetrik saldırı yöntemleri kullanılmaya başlanmış ve bu bağlamda asimetrik terörizm dönemine girilmiştir.¹⁴⁰

Şekil 1.1.'de gösterildiği üzere teröristler hedeflerine ulaşabilmek için bombalama, sabotaj, suikast, adam kaçırmaya, kundaklama, intihar saldırısı ve uçak kaçırmaya gibi eylemleri gerçekleştirmektedirler. Yeni bir fenomen olan ve bilgisayar sistemlerini bir silah olarak kullanan siber taarruz ile kitlesel imha kabiliyetleri olması bakımından nükleer biyolojik kimyasal saldırı da teröristlerin tercih ettikleri yöntemler arasında yer almaktadır.

¹³⁹ Halis Ayhan, "Terör Kavramı, Güvenlik Konseyi ve Genel Kurul Özelinde Birleşmiş Milletler'in 2001 Sonrası Terör Yaklaşımı", **Güvenlik Stratejileri Dergisi**, Cilt: 11, Sayı: 21, 2011, s. 125.

¹⁴⁰ Türkiye Barolar Birliği, **Türkiye ve Terörizm**, s. 68.

Şekil 1.2.Terörist Yöntemler

Kaynak: Çaşın'dan uyarlanmıştır, 2008:426

Tarihsel süreç içerisinde değişen dünya düzeni ile birlikte artık terörizmin karakteri de değişmiştir. Küresel Terör dönemiyle birlikte terör örgütleri, çok farklı ülkelerde ve çok farklı şekillerde mücadelelerini sürdürebilmekte, çok çeşitli ülkelere ve farklı milletlerden üyeler barındırabilmektedir. Bu durum ise, saldırıların zaman, mekân ve kimler tarafından yapılacağını, hangi ülkeyi ya da kişiyi hedef alacağı durumunu belirsiz hale getirmektedir.¹⁴¹

Nitekim terör örgütleri iletişim ve ulaşım teknolojilerindeki gelişmelerden maksimum düzeyde yararlanarak, her türlü korunabilmektedirler. Ayrıca karargâhı belli olmayan ancak eylem alanı dünyanın her yerini kapsayan küresel bir terör ağına sahiptirler. Dolayısıyla dünya çapında istedikleri hedeflere kolayca ulaşabilir, tedbirleri ve engelleri geçebilir bir hale gelmişlerdir. Bu durum terörizmin eylem alanını evrensel bir hale getirmiştir.¹⁴²

Küreselleşen dünyada sınırlar saydamlaşmakta, kimlikler şekillerini değiştirmekte, mekanlar anlamını yitirmektedir. Yeni terör sürecinde artık hiçbir kişi, uluslararası organizasyon ya da devlet saldırılarından beri olma garantisine sahip değildir. Tehdit küreseldir ve dünyanın en güçlü ülkeleri bile terörün karşısında acizdir.

Küreselleşmenin etkisiyle artık teröristler; Afganistan'daki sorunlardan dolayı sorumlu tuttıkları Amerika'yı, Irak'taki savaşa destek verdikleri düşüncesiyle İspanya'yı, İngiltere'yi ya da sadece kendilerine düşman gördüklerinin politikaları desteklendiği için herhangi bir ülkeyi, hatta okyanus ötesi ülkeleri bile hedef almaktan çekinmemektedirler.

Terör, artık bir devlet ile değil, sistemle mücadeleye girilmektedir. Terör örgütleri yeni evrensel sisteme kendilerini uyarlayarak küreselleşmekte, küresel düzeni yine kendi silahıyla vurmaktadır. Küreselleşme, terörizmin hedefe ulaşmasına kolaylık sağlamaktadır.¹⁴³

Küresel ve asimetric terör dönemiyle radikal dini örgütler, 1970 ve 1980'li yılların sonlarında kayda değer bazı eylemler yapmış olsalar da, asıl olarak 1990'larda,

¹⁴¹ Türköz, "Küresel Terörizm Sorununa Güvenlik Perspektifli Bir Yaklaşım", s. 160.

¹⁴² Türkiye Barolar Birliği, **Türkiye ve Terörizm**, s. 70.

¹⁴³ Türköz, "Küresel Terörizm Sorununa Güvenlik Perspektifli Bir Yaklaşım", s. 158-159.

El-Kaide ve ilişik örgütlerin aktif eylemleriyle yükselişe geçmişlerdir. 1990'lı yılların sonunda radikal dini örgütlerin çok sayıdaki terör saldırıları; bölücü, milliyetçi ve solcu pek çok örgütün saldırılarından çok daha fazladır. Bu bağlamda IŞİD, Boko Haram, Eş-Şebab, Mağrip'deki El-Kaide (AQIM), Arap Yarımadası'ndaki El-Kaide ve diğer radikal dini örgütlerin yükselişe geçmeleriyle birlikte, bu alandaki hâkimiyetleri ve tehditleri giderek artmaya devam etmektedir.¹⁴⁴

Artık önceliği, sağ ve sol ideolojiye dayalı terör eylemleri yerine, dinsel amaçlı terör hareketleri almıştır. Soğuk savaş döneminde Ortadoğu'da yaşanan dengesiz ekonomik gelişmeler, İsrail'in kurulmasının ardından oluşan siyasi krizler, değişik ideolojilere sahip bulunan terör örgütleri için zemin hazırlamış, onların işlerini bir nevi kolaylaştırmıştır.¹⁴⁵ Bu bağlamda ortaya çıkan El Kaide, IŞİD gibi örgütler, coğrafi kısıtlama olmaksızın küresel nitelikli eylemler yaparak, sadece bölgesel değil, uluslararası sistemin tümünü tehdit edebilecek bir boyuta ulaşmıştır. Bu örgütler; İrlanda Cumhuriyet Ordusu, Filistin Kurtuluş Örgütü gibi örgütlerden farklı bir şekilde, yalnızca belirli devletleri değil, benimsedikleri ideolojilerine karşı olduğunu düşündükleri her devleti hedef olarak tanımlamaktadırlar.¹⁴⁶

Bugün dünya üzerindeki radikal dini terörizm, Hizbullah, El-Kaide, Irak'taki İslam Devleti ve Levant (İŞİL) ve İslam Devleti (İD) gibi büyük gruplarla ilişkilidir. Son ikisi genel olarak halk ve medyadaki birçok kişi tarafından basitçe IŞİD olarak anılmaktadır. Bu örgütler, şiddetli dini fanatikler veya aşırılık yanlısı olarak kabul edilen üyelerle bir devletten bağımsız olarak da eylem gerçekleştirebilmektedirler.¹⁴⁷

1990'lı yıllardan sonra ise terör ve terörist eylemler uluslararası boyut kazanmıştır. Dünyanın globalleşmesinin yanında yazılı ve görsel medyanın gelişmesiyle birlikte terör eylemleri de büyük oranda gösteri niteliği taşıyan eylemlere dönüşmüştür.¹⁴⁸ Bu dönem içinde dünyanın muhtelif ülkelerinde meydana gelen uluslararası terör eylemlerine şunlar örnek verilebilir:

¹⁴⁴ Sandler, **Terrorism: What Everyone Needs to Know**, s. 13.

¹⁴⁵ Altun, **Terörle Mücadele Sırasında Temel Hak ve Özgürlüklerin Korunması**, s. 52.

¹⁴⁶ Tamer Kaşıkçı, Küresel Terörizm ve Birleşmiş Milletler Sistemi, **The Turkish Yearbook of International Relations**, Sayı: 47, 2016, s. 5.

¹⁴⁷ Ronczkowski, **Terrorism and Organized Hate Crime**, s. 21.

¹⁴⁸ Gökbnar ve Ulsan, "Terör: Nedenleri, Türleri ve Gelişim Süreci", s. 31.

11 Eylül 2001 yılında El Kaideli teröristler tarafından New York'un ünlü İkiz Kuleleri hedef alındı. Yine 11 Eylül'de ABD'nin ekonomi ve savunma merkezlerini temsil eden New York'taki İkiz Kulelerle birlikte Washington'daki Savunma Bakanlığı (Pentagon) binasına teröristler tarafından havalandıktan kısa süre sonra kaçırılan yolcu uçakları ile kamikaze saldırıları yapıldı. Bu saldırı sonucunda 3.000'e yakın kişi hayatını kaybetti ve Dünya Ticaret Merkezi'nin İkiz Kuleleri yerle bir oldu.¹⁴⁹

Bunların dışında Çeçen militanları 2002'de Moskova'da Dubrovka Tiyatrosu'na girerek izleyicileri rehin almış, 2003'te İstanbul'da yapılan saldırılar, 2004 yılında El Kaide'nin, Madrid'de yolcu trenlerini bombalaması, 2005'te Bali Adası'nda saldırı düzenlenmesi, 2006'da Mumbai tren saldırıları, 2007'de Irak'ta 500 kişiden fazla insanın ölümüyle sonuçlanan dört intihar saldırısı, 2008'de Kolombo/Sri Lanka'da gezici otobüsün bombalanması, 2009'da Kuzey İrlanda'da iki İngiliz askerine yapılan saldırı, 2010'da iki kadın tarafından Moskova metrosunda gerçekleştirilen intihar saldırısı, 2011'de Moskova havaalanına intihar saldırısı ve Anders B. Breivik'in Norveç'te 77 kişiyi öldürmesi, 2013'te Baga/Nijerya'da 187 kişinin öldürülmesi, 2014'te Gamboru Ngala/Nijerya'da 310 kişinin öldürülmesi bu dönem içinde dünyanın muhtelif ülkelerinde meydana gelen uluslararası terör eylemlerine örnek verilebilir.¹⁵⁰

Yine bu dönemde bir terör örgütü, devletin çıkarlarına doğrudan veya dolaylı olarak hizmet ediyor ve belli politikalarının uygulanmasına kolaylık sağlıyorsa devlet tarafından desteklenmekteydi. Ancak bir terör örgütü, devletin çıkarları ile uyuşmayan bir politika izliyorsa mücadele edilmesi ve engellenmesi gereken örgütler kategorisinde değerlendiriliyordu. Bu bakış açısı her devlet için geçerli olmasa da yakın zamana kadar pek çok devletin terörü bu yönde görme eğiliminde olması, terör sorununun günümüzde bu kadar kökleşmesinin en temel nedenleri arasında sayılmaktadır.¹⁵¹

¹⁴⁹ Türköz, "Küresel Terörizm Sorununa Güvenlik Perspektifli Bir Yaklaşım", s. 156-157.

¹⁵⁰ Ayhan, "Terör Kavramı, Güvenlik Konseyi", s. 127.

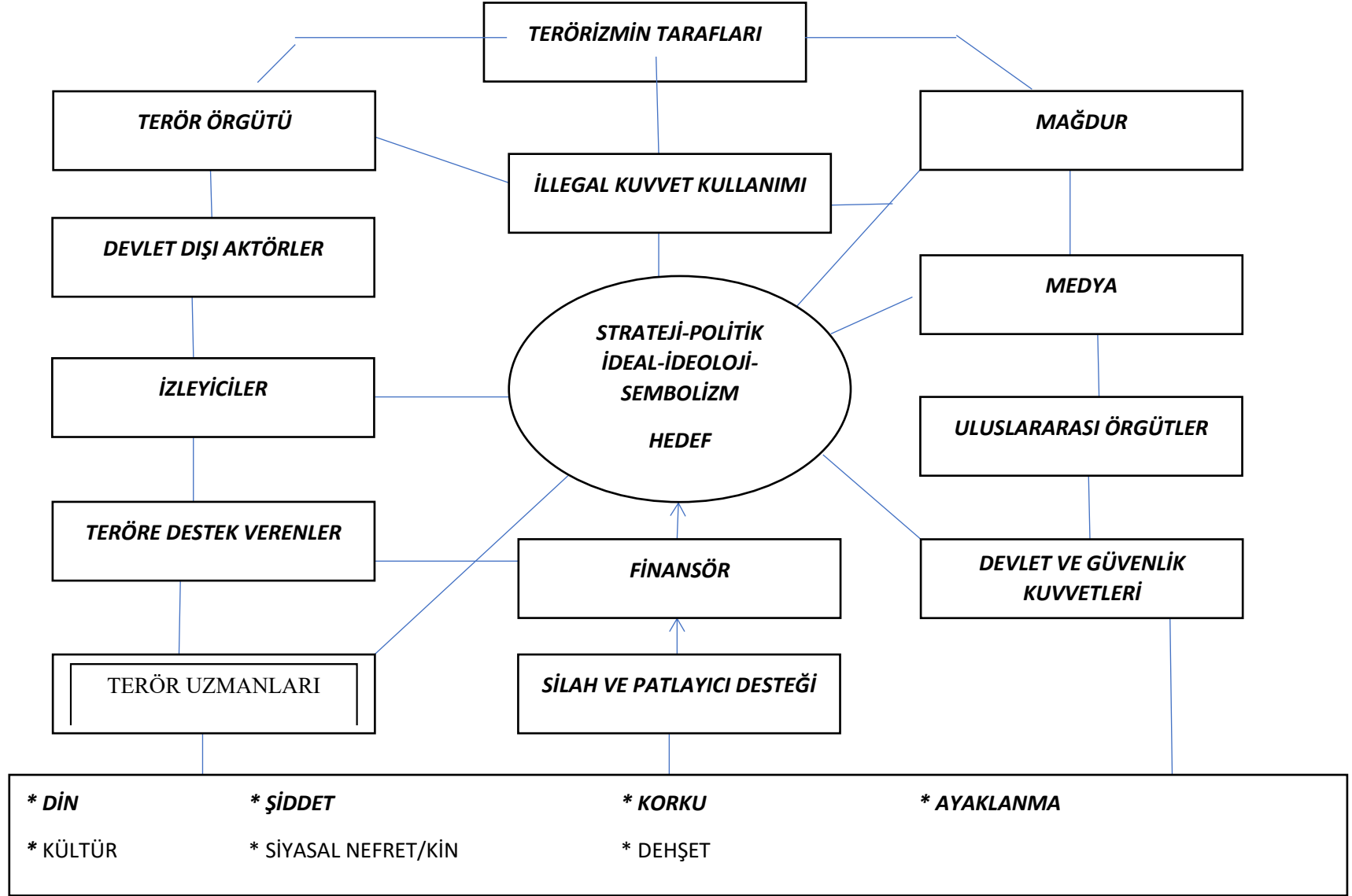
¹⁵¹ Gürel, "Terör ve Terör Örgütlerinin Finans Kaynakları", s. 16.

Global bir toplum haline dönüşen dünyanın artık karşı karşıya kaldığı tehdidin boyutu da değişmiştir. Günümüzde tanımlanmış düşman ve tehditlerden ziyade, bilginin, teknolojinin, ekonomik faaliyetlerin ve insan hareketliliğinin küreselleşmesi sonucu çok boyutlu ve karmaşık bir hale gelen tehditlerle karşı karşıya kalındığı görülmektedir. Gelişen teknoloji ile birlikte değişen ve karmaşık bir şekle bürünen tehdit algılaması içerisinde örtülü ve asimetrik bir savaş yöntemi olarak kullanılan terörizm, global bir tehdit haline gelmiştir. Başka bir ifadeyle, dünyanın hangi ülkesinde ve sivil insanların bulunduğu hangi ticari ve yaşamsal alanlarda gerçekleşeceğini bilmediğimiz terör eylemleri ile karşı karşıya olmamız, küresel terörizmin bütün dünyanın ortak problemi ve en büyük tehditlerinden biri olduğunu bize göstermektedir.¹⁵²

Terörizm çok yönlü bir olgudur. Terör örgütünün olduğu yerde mutlaka şiddet kullanımından kaynaklı mağduru da olur. Şekil 1.3.'de gösterildiği üzere politik bir ideoloji ve hedef doğrultusunda terörü dini, kültürel, siyasal nedenlerle, şiddet ve korku oluşturarak finans ve silah tedariki ile destekleyen aktörler, güvenlik güçleri, medya ve uluslararası örgütler ile terörizmin taraflarıdır.

¹⁵² Zeki Yıldırım, **Hukuksal Açıdan Terörizmin Finansmanı, Önlenmesi ve Vergisel Boyutu**, (T.C. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mali Hukuk Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul, 2010, s. 66-67.

Şekil 1.3. Terörizmin Tarafları

1.3. Terörizmin Nedenleri

1.3.1. Terörizmin Nedenlerine Yönelik Yaklaşımlar

Terörizm ile ilgilenen araştırmacıları terörizmi oluşturan ya da yaygınlaştıran nedenler üzerine düşünmeye iten bazı temel sebepler vardır. Bu sebeplerin başında terörizmin belli bir ideolojiye, topluma ya da zamana özgü olmaması ve her toplumda, her dönemde görülebilir olması gelmektedir. Terörizm üzerine yapılan çalışmalar göstermiştir ki terörizm; tüm toplumu, devlet aygıtını, ekonomiyi ve son asırda da dünya sistemini etkileyecek bir olgudur. Bu bulgular, terörizm ile birlikte ona yol açan nedenleri de geniş bir düzlemde düşünmemizi zaruri kılmaktadır.¹⁵³

Terörizmin evrensel olarak kabul edilmiş bir tanımı olmasa da genel olarak; otoriteyi, siyasi veya ideolojik olarak belirlenmiş taleplerin kabulü yönünde zorlamak için şiddet ve sindirmenin serbestçe kullanılması olarak tanımlanmaktadır. Terörün temel taktiksel hedefleri arasında; toplumun ve medyanın ilgisini çekmek, devletin istikrarını bozmak ve ekonomiye zarar vermek vardır. Terörün uzun vadeli hedefleri arasında ise güç, etki ve zenginliğin yeniden paylaştırılması yer almaktadır.¹⁵⁴

Literatürde terörizm nedenleri arasında; kişisel psikolojik sapmalar, farklı ve radikal dini anlayışlar, etnik ayrılıkçılık, eğitim düzeyinin düşüklüğü, genel ahlakın yozlaşması, yoksulluk, gelir dağılımı dengesizliği, hak ve özgürlüklerin kısıtlanması, göç ve işsizlik gibi daha pek çok farklı unsurlar bulunmaktadır.¹⁵⁵ Bu unsurların yanı sıra genel olarak toplumun bölünmezlik bilincinin yitirilmesi, milli birlik ve beraberlik duygularının zayıflaması, siyasal statükoculuk, ekonomik yönden dışa bağımlılık, toplumun adalete olan güveninin zayıflaması, hukuk kuralları ve kurumlarının çağın gerisinde kalması, hukuk mekanizmasının geç ve ağır işlemesi, ceza ve kuralların caydırıcılığını yitirmesi gibi unsurlar da terörün ortaya çıkışını önemli ölçüde etkileyen faktörler olarak düşünülmektedir. Anarşist düşünürlerin etkileri, sömürgecilik, iç ve dış konjonktürel gelişmeler, devletlerin terörü dış politikada bir

¹⁵³ Davut Taş, **Türkiye'de Terörle Mücadelede Türk Kamu Yönetiminin İşlevleri Üzerine Genel Bir Değerlendirme: PKK Örneği**, (T.C. Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Aydın, 2014, s. 25-26.

¹⁵⁴ Krieger, Meierrieks, **What Causes Terrorism**, s. 3.

¹⁵⁵ Gökbunar ve Uluhan, "Terör: Nedenleri, Türleri ve Gelişim Süreci", s. 19-22.

enstrüman olarak kullanması, küreselleşme¹⁵⁶ toplumdaki sınıf farklılıklarının giderilememesi, ideolojik kamplaşmalar, toplum içerisindeki bir etnik grubun karşılanamayacak düzeylerde isteklerinin bulunması gibi daha pek çok değişik sebeplerin de terörizmi ortaya çıkaran nedenler arasında yer aldığı belirtilebilir. Terör örgütlerinin oluşması, ortaya çıkması bahsedilen bu içsel dinamikler sebebiyle olabileceği gibi dışsal nedenlerle, başka devletlerin emperyalist dış politikalarının sonucunda da olabilir.¹⁵⁷

Etnik, kültürel, dil ve din bakımından kendisini farklı gören yapılar zamanla uluslararası arenada meşruluk ve destek bulabildikleri için terörü çözüm için bir vasıta yapabiliyorlar.¹⁵⁸ Küreselleşme yoluyla uluslararası şirketlerin ve sermayenin kapitalist dünya düzeni çerçevesinde dünyayı terörize etmesi de terörü ortaya çıkaran sıra dışı uygulamalardandır.¹⁵⁹

Jeopolitik nedenlerin de uluslararası terörizmle yakından ilişkili olduğu ortadadır. Özellikle ABD gibi küresel çapta güçlü ülkelerin; enerji, daha çok yer altı kaynakları bakımından zengin ve stratejik öneme sahip olan ülkelerde varlığını hissettirerek söz sahibi olmayı istemesi ve bu minvalde Afganistan, Irak, İsrail-Filistin-Lübnan savaşı gibi jeopolitik bölgelerde bulunması ya da tarafı olması uluslararası terörizmde jeopolitik nedenlerin ne derece önemli bir etken olduğunu göstermektedir.¹⁶⁰

Dünyanın kuzeyinde bulunan zengin ülkeler; terörist toplulukların oluşması ve terörün ortaya çıkmasının sebeplerini; siyasi ideolojilere, dinlere ve kültürlere mensup insanların terörizme yatkın oluşlarına bağlamak istemektedirler. Dünyanın güneyinde bulunan fakir ülkeler ise terörün; ekonomi, sosyal ve siyasal şartların kötü oluşundan kaynaklandığına inanmaktadırlar. Gelişmiş, zengin ülkeler ile gelişimini sağlayamamış yoksul ülkelerin teröre bakış açıları ve teröre yaklaşımları arasındaki bu

¹⁵⁶ Türkiye Barolar Birliği, **Türkiye ve Terörizm**, s. 174-175.

¹⁵⁷ Tayyar Arı, **Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika**, 10. Baskı, MKM Yayıncılık, Bursa, 2013, s. 523.

¹⁵⁸ İlqar Fuad Oğlu Qurbanov, "Terörizmin Finansmanı ile Mücadelede Uluslararası Girişimlere Bir Bakış", Azarbaycanın Vergi Haberleri, **Azerbaycan Cumhuriyeti Vergi Bakanlığı Dergisi**, 2011, s. 87-108.

¹⁵⁹ Kazan, **Türkiye'de 1980 sonrası Bölücü Terör Faaliyetleri**, s. 70.

¹⁶⁰ Qurbanov, "Terörizmin Finansmanı ile Mücadelede Uluslararası Girişimlere Bir Bakış", s. 91.

farklılık, terörizmle uluslararası düzeyde mücadele etmede sorunları da beraberinde getirmekte, dayanışma ve işbirliğini sekteye uğratmaktadır.¹⁶¹

Terörizmin nedensellik boyutları incelendiğinde; Fransa'nın, Ermeni teröristlere tanıdığı muafiyetler gibi pek çok ülkenin de çıkarları doğrultusunda ve değişik sebeplerle terörizmi dış ilişkilerinde bir araç olarak kullandıkları gözlenmektedir.¹⁶² Toplumsal olaylar yakından incelendiğinde onları tek bir nedene bağlayarak açıklamak nasıl mümkün değilse, toplumsal bir olay olarak karşımıza çıkan terör eylemlerini de tek bir nedenle açıklamaya çalışmak aynı şekilde mümkün olmayacaktır. Terör, genellikle geri kalmış veya gelişmekte olan ülkelerde ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda meydana gelen olumsuzluklara bağlı olarak ortaya çıkar. Bu tür ülkelerde var olan ya da suni olarak ortaya çıkartılan ihtilalci fikir, düşünce, ideoloji ve eylemlerin, belirli bir hedef için harekete geçirilmesi sonucunda terör ve terör eylemleri ortaya çıkmaktadır.¹⁶³

Tarih boyunca mevcut otoriteden memnun olmayan bir kısım insanlar ve topluluklar, bu memnuniyetsizliklerini şiddet kullanarak göstermeyi tercih etmişlerdir. Teröristler de bu grup içerisinde yer alan topluluklardan birisidir. Bu bağlamda terörizm de, otoriteden memnuniyetsizliğini göstermek amacıyla, devlet tarafından korunan insanların en önemli gereksinimi olan güvenlik ortamını hedeflemektedir. Bazen devlet ve otorite, insanların ihtiyaçlarının tamamını karşılamada yetersiz kalabilmektedir. İşte böylesi durumlarda beklentileri tam anlamıyla karşılanamayan toplum üyeleri, kimi zaman şiddet eylemleri ile kimi zaman da terör eylemleri ile tepkilerini gösterebilmektedirler. Hoşnutsuzluk içerisinde olan bu tür grupların müşteki oldukları konularda alternatif hak arayışı girişimleri, çoğu zaman teröre zemin oluşturabilmektedir.

Terörü ortaya çıkaran nedenler, her zaman aynı şekilde de devam etmemektedir. Başlangıçta siyasal yapıdaki eksiklik ve aksaklıklar nedeniyle ortaya çıkan terörizm, daha sonra farklı güç odaklarının devreye girmesi ve yönlendirmesi ile

¹⁶¹ Türkiye Barolar Birliği, **Türkiye ve Terörizm**, s. 173.

¹⁶² Türkiye Barolar Birliği, **Türkiye ve Terörizm**, s. 139.

¹⁶³ Ali Albayrak, "Terör-Din İlişkisi Üzerine Dini Araştırmalar", **Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Cilt: 7, s. 20, 2004, s. 295.

başlangıçtakinden daha değişik nedenlerde ilk sebebin üzerine eklemenebilmektedir.¹⁶⁴

Terörün belirgin bir bölgede ortaya çıkması ve eylemler düzenleyerek orada kalıcılık göstermesi, ister kendiliğinden oluşsun isterse başka unsurların etkisiyle kurgulanmış olsun, bir ya da birden çok nedenin bir araya gelmesi ile söz konusudur. İnsanoğlunun açgözlü oluşu ve ihtirasları, her zaman daha fazlasını istemesi ve sonsuz güce sahip olma arzusu hırsla dönüştüğü zaman, bu durumun sonu insanoğlu için şiddet ve terör bataklığına dönüşebilmektedir.¹⁶⁵

Terörizmin ortaya çıkışında etkili olan önemli nedenlerden biri de tanınma arzusu ve uluslararası kamuoyunun oluşturabilmesi için dikkat çekilmeye çalışmasıdır. Neticede terör; güçsüz olanların bir silahı ve aynı zamanda stratejisidir.¹⁶⁶

Terörün nedenlerini incelerken terörist grup oluşumuna katılan kişilerin yaşadıkları sosyal çevreyi, aile efratlarını, mali durumlarını, psikolojik yapılarını, o kişileri bu eylemlere iten etkenleri de incelemek gerekmektedir. Çünkü terör eylemi; bir toplumun değerlerine, birliğine, varlığına, beklentilerine, menfaatine ve bütünlüğün devamına ters düşen, aynı zamanda masum insanların öldürülmesine sebep olacak kadar topluma zarar veren çeşitli faaliyetleri kapsayan bir sosyal sapma davranışıdır.¹⁶⁷

Bazı araştırmacılar günümüz terör örgütleri ve teröristleri teröre yönelten sebepler arasında; değişimin algılanış şekli,¹⁶⁸ her toplumun özel sorunlarından farklı sosyal, siyasal, iktisadi, kişisel ve mevcut yahut farzedilen milletlerarası sorunların olduğu tespitinde bulunmaktadır. Bireylerin hayatını birebir etkileyen, yaşam biçimlerini tamamen şekillendiren bu olguların, engellenmesinin ve durdurulmasının mümkün olmadığı durumlarda teröre başvurulduğu düşünülmektedir. Küreselleşmiş yeni dünya düzeninde siyasal, toplumsal ve ekonomik başta olmak üzere pek çok farklı alanda gelişen dünyaya ayak uyduramamış, globalleşmenin ortaya çıkardığı sorunlara

¹⁶⁴ Öztürk ve Çelik, "Terörizmin Türkiye Ekonomisi Üzerine Etkileri", s. 90-91.

¹⁶⁵ Albayrak, "Terör-Din İlişkisi Üzerine Dini Araştırmalar", s. 295-296.

¹⁶⁶ Qurbanov, "Terörizmin Finansmanı ile Mücadelede Uluslararası Girişimlere Bir Bakış", s. 90.

¹⁶⁷ Caşın, **Uluslararası Terörizm**, s. 282.

¹⁶⁸ Saadat Rustemova, **Küresel Terörizm**, (T.C. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara 2006, s. 30.

çözüm bulamamış yönetimlere karşı, terör yöntemiyle silahlı mücadeleyi tercih etme anlayışı giderek gelişmekte ve yaygınlaşmaktadır. Bu anlayışa sahip bireylerin ise dünyanın pek çok farklı bölgesinde terör eylemlerine yöneldikleri görülmektedir.¹⁶⁹ Terörizmi benimseyen insanların bir kısmı, toplumsal sorunlar olsa da olmasa da sahip oldukları farklı kişilik ve ruh hallerinden dolayı terörist olurken, bir kısmı da yaşadıkları sorunlar dolayısıyla terörizme yönelmektedirler. Hak, hukuk ve adalet gibi konularda çaresiz kaldıklarında yahut yaşadıkları sorunların çözülmesi sürecinde sonuç alamadıklarında, kısa yoldan netice almak düşüncesiyle şiddete ve eyleme yönelmektedirler.¹⁷⁰

Öte yandan bazı teröristlerin amaçlarının ise oldukça bireysel nedenlere dayandığı görülmektedir. Kişi, herhangi bir hususta hissettiği rahatsızlığı dile getirmek ve bu durumu protesto etmek için bireysel olarak terör eylemlerine başvurabilmektedir. Özellikle inanç sistemine mensup olan bazı kişiler, kendilerini yaşadıkları topluma karşı sorumlu hissetmelerinden dolayı, yapılan yanlış ve haksızlıklara karşı müdahalede bulunmayı kendilerine vazife telakki etmektedirler.

Bireysel olarak gerçekleştirilen terör eylemlerine uluslararası şöhrete sahip olan ve 1975 yılında Viyana'da 11 ülkeden 11 petrol bakanını kaçıracak dünya kamuoyuna damgasını vuran Çakal Carlos örnek gösterilebilir. Yine 2011 yılında Norveç'in Oslo kentinde, Anders Behring Breivik adlı Nazi hayranı, aşırı Hristiyan ve şiddet eğilimli bir karaktere sahip olan Norveç vatandaşı, iktidar partisinin gençlik kampına bombalı saldırı düzenleyerek 77 kişinin ölümüne ve çok sayıda kişinin yaralanmasına yol açmıştı.¹⁷¹

Şunu belirtmek gerekir ki, terörizme yol açan bütün nedenler ortaya çıkarılmış olsa dahi terörizm yine de varlığını sürdürme eğiliminde olacaktır. Bu durumun daha önce yaşanmış pek çok örneği bulunmaktadır. Mesela İspanya'daki faşist Franco rejimi Bask Bölgesi'nin teröre başvurması zorunluluk gibi algılsa bile, 1975 yılında sosyalist bir yönetimin iktidara gelmesi ayrıca bunun yanında Bask Bölgesine özerklik verilmesi buradaki terörizmi bitirmemiş, tam demokrasiye geçildikten sonra bile

¹⁶⁹ Yıldırım, **Hukuksal Açıdan Terörizmin Finansmanı, Önlenmesi ve Vergisel Boyutu**, s. 31-32.

¹⁷⁰ M. Sadi Bilgiç, **Terör ve Terörle Mücadele**, s.98, <https://silo.tips/download/terr-ve-terrele-mcadele-ekuralb-m-sadi-bylgy>, (Erişim: 03.01.2021).

¹⁷¹ Arı, **Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika**, s. 527.

terörizm artmaya devam etmiştir.¹⁷² Bu durum ise terörizmin nedenlerinin tamamı ortadan kaldırılsa bile terörizmin ortadan kalkmayabileceğini göstermektedir.

Terörizmin nedenlerinden bazıları da dünyanın her yerindeki bütün terör eylemlerinin ortak paydasını oluştururken, bazı nedenler ise bir ülkeye veya bir terör örgütüne hatta o terör örgütünü kuran kişiye has özelliklerden bile kaynaklanabilmektedir. Nasıl terörizmin nedenlerinin tek tek belirlenerek ortaya konulması mümkün değilse, bu koşulların bulunduğu ülkelerde terörizm olur ya da bu koşulların bulunmadığı ülkelerde terörist faaliyetler gerçekleştirilemez gibi bir sonuca ulaşmak, çok faktörlü ve çok karmaşık bir olgu olan terörizm için neredeyse imkânsız olarak ifade edilmektedir.¹⁷³

Paul Wilkinson, "Terrorism and the Liberal State", "Terörizm ve Liberal Devlet" adlı kitabında terörün nedenlerini, bireyleri eylem ve şiddete sevk eden unsurları örneklerle açıklamaya çalışmıştır; örneğin Felix Gross; kitlesel etnik, siyasi baskı ve adaletsizlik algılarına yüksek öncelik vererek, tarihsel olarak şiddet olaylarına en fazla yol açan nedenlerin eşitsizliklerden ziyade, yoğun siyasi ve ideolojik gerilimlerin yaşandığı dönemler olduğunu savunmaktadır. T.A. Critchley, İngiltere'deki siyasi şiddetin nedenleri hakkındaki tartışmasını şu şekilde ifade etmektedir: "Medeni bir devlette toplumun önemli bir kısmı etnik, sosyal, dini ve temel siyasi haklardan dolayı ayrımcılığa maruz kaldığına inanacak sebepler buluyorsa, onun protestosu büyük olasılıkla doğrudan bir eylem biçimine dönüşecektir."

Hissedilen her eksikliği topyekün görelî yoksunluk çatısı altında toplamak anlamlı değilse de, iç siyasi şiddete en sık neden olanları saptamak mümkündür; Bunlar arasında;

- 1-Etnik çatışmalar, nefretler, ayrımlar ve baskılar,
- 2- Dini ve ideolojik çatışmalar, nefretler, ayrımlar ve baskılar,
- 3- Sosyo-ekonomik görelî yoksunluk,
- 4- Görülen siyasi eşitsizlikler, hakların ihlali, adaletsizlik ya da baskı,

¹⁷² Taş, **Türkiye'de Terörle Mücadelede Türk Kamu Yönetiminin İşlevleri**, s. 27.

¹⁷³ Ünal Acar, **A'dan Z'ye Terörizm**, Kripto Basım Yayım Dağıtım Ltd. Şti., 1. Baskı, Mart 2012, s. 168-169.

5- Protestoların, şikayetlerin ve isteklerin barışçıl şekilde iletecek iletişim kanallarından yoksun olma (yani ayrıcalık sağlama, temsil etme, medyaya erişim sağlama ve diğer katılım haklarını inkar etme),

6-Şiddete eğilimin, ayrımın, toplumsal dengesizliğin yaygın olması,

7- Dikkat çekici bir ideolojiye sahip devrimci bir liderin var olması,

8- Hükümetin, polis kuvvetinin ve yargı organlarının zayıf ve beceriksiz olması,¹⁷⁴ yer almaktadır.

Terörist faaliyetlerin gerçekleştirilme sebeplerinin yanında bu faaliyetlerde görev alan teröristlerin ve grup üyelerinin, bu gruplara katılmalarının farklı nedenleri bulunmaktadır. Bu nedenlerin bazıları terörizmin normal tanımları içinde yer alırken, bazıları da bu tanımların içinde yer almayan fakat teröre neden olabilecek eylemlerdir. Kişilerin veya grupların terörist faaliyetlere girişmesinin altında yatan bu nedenler arasında; zulüm, dini inançlar, kültürel baskı, kabilecilik, nefret, intikam, çaresizlik, haksızlık, korku, fakirlik, özerkliğin bulunmayışı, ekonomik durumu/varlığı koruma ya da güvence altına alma gösterilebilir.¹⁷⁵

Şekil 1.4.'de şematik olarak gösterildiği üzere terörü meydana getiren etkenler arasında, karma etkenlerle, dış destekde önemli bir yer tutar. Ayrıca sosyal, siyasal ve ekonomik sorunlar, idari ve bürokratik bozulma ile devlet otoritesinin sarsılması da iç destek etkenleri arasında yer alır.

¹⁷⁴ Paul Wilkinson, **Terrorism and The Liberal State**, First Published 1977 By The Macmillan Press Ltd, London and Basingstoke, 1977, s. 37-38.

¹⁷⁵ Halibocek vd, **The Corporate Security Professional's Handbook on Terrorism**, s. 7-8.

Şekil 1.4. Terörü Meydana Getiren Etkenler

1.3.2. Literatürde Genel Kabul Gören Nedenler

Terörün pek çok değişik boyutları ve farklı bakış açılarıyla terör nedenlerinin sayılarının artırılması da mümkündür. Bu bağlamda terörizmi besleyen temel nedenler; siyasal, ekonomik, sosyo-kültürel, eğitim ve psikolojik nedenler olarak belirtilebilir.

Tablo 1.2 Terörün Nedenleri

Kaynak: Literatür taranarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Bu temel nedenlerin hiçbiri diğerinden önemsiz değildir. Sadece eylemlerin meydana geldiği ülke ve bölgeye göre nedenlerin öncelik sırasında değişiklikler olabilmektedir.¹⁷⁶

1.3.2.1. Siyasal Nedenler

Terörün çok boyutlu ve karmaşık bir yapısının olmasının yanında asıl ön plana çıkan yönlerinden birisi siyasal bir olgu olmasıdır. Siyasi etkenler terörizmi oluşturan nedenler arasında sayılırken, terörizm de siyasi hedeflerin gerçekleştirilebilmesi için şiddet eylemlerinin düzenli bir şekilde kullanılması olarak tanımlanmaktadır. Terör, istismara müsait olmayan yerlerde yaşama fırsatı bulamaz. Dolayısıyla bir yerde

¹⁷⁶ Öztürk ve Çelik, "Terörizmin Türkiye Ekonomisi Üzerine Etkileri", s. 91.

yaygın olarak terör var ise orada gerçekten bir şeylerin yanlış gittiğini kabul ve tespit etmek gerekir.¹⁷⁷

Arıboğan'a göre terörün siyasal yönü; *"bir inancın, ideolojinin ya da ortak bir kimliğin çatışmacı dışa vurumu"* olarak tanımlanabileceği gibi *"siyasal bir amaca yönelik olarak, benzer taleplere sahip, ortak bir kimliği paylaşan kişilerin örgütlenmesi ve şiddete başvurmaları"* olarak da ifade edilebilir.¹⁷⁸ Terör örgütlerinin siyasi yönden en çok kullandıkları argüman şüphesiz mevcut siyasi akımlara azalan güvenden faydalanarak bu akımlara bir alternatif olduklarını savunmaları veya halkların siyasi haklarının gasp edildiği propagandasıdır.¹⁷⁹

Bu realiteyle birlikte siyasi terörizmin ortaya çıkışına sebep olan konular arasında; siyasetin yozlaşması ve ideolojik tabanlı olarak yapılması, siyasi partilerin sözlerini yerine getirmemesi,¹⁸⁰ insanların siyasi açıdan kendilerini yeterince ifade edememesi, toplumda tartışılan konulara sürekli statükocu yaklaşılması, siyasi çekişmelerin uzlaşmaya değil aksine kavgaya dayanması, merkeziyetçi ve siyasallaşmış bürokratik yapının bulunması gibi faktörler yer almaktadır.¹⁸¹ Bunun yanı sıra yaşanan siyasal istikrarsızlıklar, yasama, yürütme ve yargı erkleri ile devlet organları arasında derin düşünce farklılıklarının bulunması, kamu yönetimindeki tarafgirliğin bazı grupların çıkarları için kullanılması gibi etkenler de siyasal nedenli teröre zemin oluşturmaktadır. Otorite eksikliği, yolsuzluk, devletin yeteneksiz, inançsız ve şuursuz bir kadro ile yönetilmesi durumu da siyasi açıdan terörizme başvurulmasını kolaylaştıran nedenler arasında bulunmaktadır.¹⁸²

Siyasi terörizmin motivasyon kaynaklarından biri de dünyanın farklı bölgelerindeki bazı etnik grupların otoriteye karşı isyan ederek özerklik yahut tam bağımsızlık için mücadele etmiş olmalarıdır. İngiltere'deki IRA, İspanya'daki ETA, Hindistan'daki Sih ayrılıkçı unsurları, Kanada'daki Quebec Kurtuluş Cephesi ve Sri

¹⁷⁷ Caşın, **Uluslararası Terörizm**, s. 34.

¹⁷⁸ Deniz Ülke Arıboğan, **Terör, Tarihin Sonundan Barışın Sonuna**, İnkilap Kitapevi Yayın Sanayi ve Ticaret AŞ, İstanbul 2019, s.113.

¹⁷⁹ Öztürk ve Çelik, "Terörizmin Türkiye Ekonomisi Üzerine Etkileri", s. 92.

¹⁸⁰ Albayrak, "Terör-Din İlişkisi Üzerine Dini Araştırmalar", s. 296.

¹⁸¹ Öztürk ve Çelik, "Terörizmin Türkiye Ekonomisi Üzerine Etkileri", s. 92.

¹⁸² Türkiye Barolar Birliği, **Türkiye ve Terörizm**, s. 142-143.

Lanka'daki Tamil örgütü özerklik veya bağımsızlık için mücadele eden gruplardan birkaç tanesidir.¹⁸³

Sandler; bugüne kadar yapılan gözlem ve yaşanan olayların sonuçlarına bağlı olarak ABD dahil pek çok ülkede meydana gelen terör olaylarını araştıran çalışmalarda, bazı uluslararası terörist saldırılarının temel motivasyon kaynağının kimi ülkelerin siyasi dış politika kararlarının sonucu olduğunu bildirmektedir. Bu durumu teyid eder örnekler arasında 2016 ve 2017 yıllarında Birleşik Krallık ve Fransa'da meydana gelen terör eylemleri, bu ülkelerin Suriye ve Irak'taki IŞİD hedeflerini bombalamasıyla harekete geçirilmiştir. ABD'de meydana gelen 11 Eylül saldırılarında El-Kaide, Birleşmiş Milletler'i bir dış politika kararı olarak Arap Yarımadası'ndaki varlığını protesto etmek amacını taşıdığı belirtilmiştir.¹⁸⁴

Terörü ortaya çıkaran nedenlerden biri olduğu düşünülen bir başka konu ise, demokrasilerin terörizme yol açıp açmadığı meselesidir. 17 Ocak 2010 tarihinde Tunus Devrimi ile başlayan Arap Baharı, kısa bir süre sonra Mısır ve Irak gibi başka ülkelere de yayılmıştır. Ardından Bahreyn, İran, Ürdün, Lübnan, Fas, Umman gibi ülkelerde miting ve protestolarla ortaya çıkmış, Libya, Suriye ve Yemen'de ise iç savaşlar meydana getirmiştir. Pek çok ülkede değişikliklere yol açan Arap Baharı'nın etkisi geçtikten sonra ortaya çıkan rejim değişiklikleri kısa ve orta vadede terörizmin azalmasını sağlayamamıştır. Bu rejim değişiklikleri terörizmin azalmasını sağlayamamakla kalmamış protesto, darbe ve iç savaşlar meydana getirmiştir. Yeni ortaya çıkmış olan bu durum, tam olarak yerleşip kökleşememiş demokrasilerin, terörizme yol açmasa bile, terörizme eğilimli olduğunu göstermektedir.

Demokratik rejimler, sivil özgürlüklere yönelik yükümlülükleri nedeniyle, terörle mücadele önlemlerinde çoğunlukla zorlanmaktadırlar. İşte bu durum terör eylemlerinin gerçekleştirilme olasılığını düşürebilmekte ya da tam tersine terör saldırılarının olasılığını daha da artırabilmektedir.¹⁸⁵

Genel olarak siyasi rejimlerin, terörden nasıl sıyrılacakları konusunda bir fikir birliği bulunmasa da bazı uzmanlar kısmi demokrasi ile yönetilen rejimlerin

¹⁸³ Arı, *Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika*, s. 528.

¹⁸⁴ Sandler, *Terrorism: What Everyone Needs to Know*, s. 36.

¹⁸⁵ Sandler, *Terrorism: What Everyone Needs to Know*, s. 39-40.

teröre daha çok yatkın olduklarını öne sürerek, siyasi kurumlarla terörizm arasında doğrusal olmayan bir bağlantı bulunduğunu iddia etmişlerdir.¹⁸⁶ Demokrasilerde hem teröre önyak olabilecek hem de terörü engelleyebilecek bazı karakteristik unsurlar bulunmaktadır. Sözde stratejik faktörler, teröristlerin eylemlerini kolaylaştırabilmekte ve bu kişilerin güvenliğini koruyarak terörizme önyak olabilmektedir. Bu faktörlere hareket özgürlüğü, bireysel haklar ve otorite üzerindeki kısıtlamalar da eklenebilir. Demokrasi ile yönetilen bazı ülkelerde ise, terörist eylemlerini kolaylaştıracak silah taşıma hakları verilmektedir. Silah taşıyan bir terörist ise rahatlıkla silahıyla bir terör saldırısında bulunabilir. Bu durum basın özgürlüğü için de geçerlidir. Terörist saldırılarını özgürce yayınlayan basın, bir yandan terörist metodlarının kullanımını diğer gruplara yayarken diğer yandan terörist grupların reklamını yapmış olmaktadır.¹⁸⁷

Sandler'e göre terörizmin nedensellik sorununun arka planında anokrasi gibi yönetim biçimi de önemli bir yer tutmaktadır. Şili, Pakistan ve Meksika gibi rejimlerin yönetim biçimi olan, anokrasilerde teröristler, terör olaylarına katılmak için daha büyük stratejik imkânlarla sahiptirler. Otokrasi ve demokrasilerin arasında yer alan anokrasilerin, yaşamları ve mülkiyeti korumak için demokrasilere göre daha az doğal bağlılığa ve kapasiteye sahip olduklarından terör oluşumuna daha uygun olduğu ifade edilmektedir.¹⁸⁸

Krieger'e göre siyasi dönüşüm ve istikrarsızlık da terörizmin önemli nedenlerinden biridir. Çünkü siyasi değişim, terör örgütlerinin planlarını gerçekleştirebilecekleri siyasi boşluklar meydana getirmektedir. Zayıf ve istikrarsız hükümetlerin de terörle mücadele etme gücü yetersiz olduğundan, siyasi boşluklar radikal gruplara cazip gelmektedir. Ayrıca insanlar, az sayıda fakat başarı ile sonuçlanan terör eylemlerine karşılık yüksek ücretlerin verildiği radikal örgütlere katılarak destek vermeyi cazip bulabilmektedirler. Bu anlamda istikrarsız ve iç karışıklıkların yoğun yaşandığı ülkeler neredeyse uluslararası terörizm okulları olarak hizmet vermektedirler. Şöyle ki; teröristler, eylemlerini gerçekleştirecekleri ülkelerde

¹⁸⁶ Krieger, Meierrieks, **What Causes Terrorism**, s. 7.

¹⁸⁷ Sandler, **Terrorism: What Everyone Needs to Know**, s. 39.

¹⁸⁸ Sandler, **Terrorism: What Everyone Needs to Know**, s. 41-42.

kullanmak üzere, gerçekleştirecekleri bu eylemlerde başarılı olmak adına şiddet eylemleri ve bu eylemleri en etkili şekilde gerçekleştirme yolları hakkında eğitim almaktadırlar. Siyasi dönüşüm genel anlamda terörist davranışlarını değiştirebilmekte, bu sürecin sonucu olarak da terörizmin eylem üretimi ve teröristlerin hedef kararları etkilenebilmektedir.¹⁸⁹

1.3.2.2. Ekonomik Nedenler

Başarılı bir ekonomik kalkınma modeli, terörün oluşumunu önemli ölçüde azaltmaktadır. Çünkü dünyanın hiçbir yerinde yoksulluk ve eşitsizlik kendiliğinden teröre dönüşen bir olgu değildir.

Ekonomik nedenler, bireylerin hayatlarını maddi yönden etkilediği gibi psikolojik olarak ve moral bakımından da etkilemektedir.¹⁹⁰ İnsanlar hayatlarını sürdürebilmek için asgari düzeyde dahi olsa bir gelire ihtiyaç duymaktadırlar. Üretim ve istihdamın yetersiz kaldığı ülkelerde ise en ciddi sorun genellikle ekonomide yaşanan dalgalanma ve istikrarsızlık olarak değerlendirilmektedir. Bu türden ülkelerin sokaklarında sayısız işsiz insan dolaşmaktadır.¹⁹¹ Ekonomik geliri ve geleceğe dair ümitleri olmayan eğitimsiz ve nitelsiz insanlar, ekonomik sıkıntıları nedeniyle istismara açık durumda bulunmaktadır.¹⁹² Terör olgusu da, toplumdaki gelir dağılımının çok düşük ve dengesiz olduğu şartlarda ortaya çıkmaktadır.¹⁹³

Arı'ya göre terörizmin ekonomik nedenleri arasında yer alan önemli faktörlerden biri, dünyadaki zenginliğin adaletsiz bölüşümü ve dağılımıdır. Özellikle Soğuk Savaş sonrasında itibaren zengin ve fakir ülkeler arasındaki gelir farkı hayli artmıştır. Zenginlerin müreffeh dolu yaşamlarına karşılık fakirlerin zorluklarla dolu bir yaşamı sürdürmek zorunda olmaları, toplumun bazı kesimlerinin öfke, isyan ve şiddet duygularını artırmakta, bunun sonucunda da bireyler terör eylemlerine katılmakta veya eylemlerde kullanılmaktadır.¹⁹⁴ Geri kalmış ya da gelişmekte olan ülkelerin şehirlerinin kenar mahallelerinde yaşayan halkın bir kesiminin hayattan

¹⁸⁹ Krieger, Meierrieks, *What Causes Terrorism*, s. 7.

¹⁹⁰ Çayın, *Uluslararası Terörizm*, s. 282.

¹⁹¹ Onay, *Etki Odaklı Hareket Terör*, s. 180.

¹⁹² Qurbanov, "Terörizmin Finansmanı ile Mücadelede Uluslararası Girişimlere Bir Bakış", s. 90.

¹⁹³ Gökbnar ve Ulsan, "Terör: Nedenleri, Türleri ve Gelişim Süreci", s. 19.

¹⁹⁴ Arı, *Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika*, s. 528.

beklentileri ile ekonomik gelirleri arasında derin farklar bulunmaktadır. Ekonomik gelirleri, hayattan beklentilerini karşılayamayan bu kesimin bir bölümü, meşru olmayan yollarla ve arzuladığı yaşamı kendisine vaat eden örgütlerle bir şekilde iletişime geçebilmektedir.¹⁹⁵

Ekonomik açıdan terörü artıran ve yaygınlaşmasına yol açan diğer nedenler arasında; işsizlik, enflasyon, toplu işten çıkarmalar, siyasi erkin ekonomi üzerindeki kontrolünü yitirmesi, ekonomik yönden dışa bağımlılık ve dış borçların katlanarak artması nedeniyle ülke üzerindeki dış baskıların yoğunlaşması yer almaktadır.¹⁹⁶ Yapılan her terör eylemi neticesinde vuku bulan ölümler, zarar gören altyapı tesislerinin onarımı, tüketici ve yatırımcılar üzerinde oluşan güvensizlik hissi birinci dereceden ekonomik hayatı etkilemekte ve ekonomi parametrelerinde değişiklikler meydana getirerek, yerli ve yabancı yatırımcıları tedirginliğe, ülke risk düzeyinin yükselmesine, ticari sektörlerin olumsuz etkilenmesine, güvenlik harcamalarının artmasına neden olmaktadır.¹⁹⁷

Ekonomik yetersizlikler, terör eylemlerine ne kadar yol açıyorsa, terör eylemleri de bir o kadar ekonomik sorunlara yol açmaktadır. Terör çoğu zaman, modern yaşamın birbirine duyarlı bağlarla ilişkili olduğu dengeyi bozarak, ekonomik performansı negatif yönde etkilemektedir. Terörün ekonomiyi hedef almasının esas sebebi, ekonomik gelişmelerin, devletin başarısının en önemli göstergesi oluşudur. Terör eylemleri sonucunda oluşan belirsizlikler, ekonomi alanında ağır maliyetlere sebebiyet vermektedir.¹⁹⁸ Örneğin 11 Eylül 2001'de yapılan terör saldırılarının ABD'ye verdiği mali zararın, doğrudan 100 milyar Dolar, dolaylı olarak ise yaklaşık 2 trilyon Dolar olduğu tahmin edilmektedir.¹⁹⁹

"Yoksulluk ve eşitsizlik" faktörlerinin teröre etkisi ile ilgili Ted Robert Gurr'un koordinatörlüğünü yaptığı Ekonomik Faktörler Çalışma Grubu detaylı bir sonuç bildirgesi hazırlamıştır:

¹⁹⁵ Albayrak, "Terör-Din İlişkisi Üzerine Dini Araştırmalar", s. 296.

¹⁹⁶ Türkiye Barolar Birliği, **Türkiye ve Terörizm**, s. 143.

¹⁹⁷ Neşe Algan, Mehmet Balcılar, Harun Bal, Müge Manga, "Terörizmin Türkiye Finansal Piyasaları Üzerine Etkisi: Ampirik Bir Çalışma", **Ege Akademik Bakış**, Cilt 17, Sayı 1, Ocak 2017, s. 147-148.

¹⁹⁸ Çütçü ve Akbaş, **Terör ve Ekonomi**, s. 10.

¹⁹⁹ Caşın, **Uluslararası Terörizm**, s. 285.

*"Yoksulluk tek başına terörizmin doğrudan bir nedeni değildir. Büyük ölçekli çalışmalar terörizmin herhangi bir yerde oluşabileceğini, ancak fakir veya zengin ülkelerden ziyade daha çok gelişmekte olan toplumlarda yaygın olduğunu ve çoğunlukla hızlı modernizasyonun karakterize ettiği toplumlarda ortaya çıktığını göstermektedir. Ekonomik değişiklik istikrarsızlığa, militan hareketlerin ve köktendinci ideolojilerin ortaya çıkmasına neden olan koşulları yaratır. Gelişmekte olan toplumlarda esaslı bir risk faktörü, güvensiz istihdam manzaralarıyla yüzleşen genç erkek nüfusun oransal büyüklüğündeki artıştır. Özetle, ülkelerdeki yapısal eşitsizlikler genel olarak şiddetli politik hareketlerin, özel olarak terörizmin ortaya çıkma nedenidir."*²⁰⁰

Yoksulluk ve terörizm arasındaki potansiyel alakayı açıklamak için Gazze Şeridi'nde yapılan bir anket çalışmasında, zengin oldukları tahmin edilen yüksek tahsilli Filistinlilerin önemli bir kısmının, terörizmin yöntem olarak benimsenmesine destek verdikleri görülürken; okur-yazar olmayan yoksul Filistinlilerin, terörizmin desteklenmesi konusuna daha az düzeyde destek verdikleri sonucu ortaya çıkmıştır. Yapılan bu çalışma da yoksulluk ve terörizm arasında bir bağlantı olmadığını göstermiştir.

Yoksulluk ve terörizm arasındaki bağlantıyı 148 ülkeyi dâhil ederek yapılan bir başka çalışmada teröristlerin, örgütlenme özgürlüğünün kısıtlandığı, sivil ve temel hakların kontrol altında tutulduğu ülkeler yerine, yoksul ülkelere gelmesinin yüksek bir ihtimal olmadığı gerçeği ortaya çıkmıştır. Bir anlamda terörizmin yoksul ülkelere değil, özgürlüklerin sınırlandığı, baskıcı ülkelere öne çıktığı görülmüştür.

Şahsi gelir ile terörizm arasındaki bağlantıyı araştıran çalışmalar da ise bazıları pozitif, bazıları da negatif doğrusal ilişkilere ulaşmış ancak aralarında bir ilişki kurulamamıştır. Negatif doğrusal ilişkide, kişi başına düşük gelirin daha fazla terörizme yol açtığı; pozitif doğrusal ilişkide ise ülke zenginleştikçe terörizmin arttığı, yoksul ülke fakirleştikçe de terörizmin azaldığı yorumlanmaktadır. Yapılan bu çalışmaya göre yoksul ülkeler, yerel ya da uluslararası teröre güç yetiremezler. Bu nedenle terörizmin, kendine daha uygun zemin bulduğu ülkeler, gelir düzeyi orta

²⁰⁰ Türkiye Barolar Birliği, **Türkiye ve Terörizm**, s. 174.

dereceli ülkeler olarak belirlenmiştir. Bu sonuçların arka planındaki neden; fakir ülkelerin önceliklerinin geçim ve yaşamak olduğu, maddi açıdan zengin ülkelerin ise terörizmle mücadele edebilecek vakit ve ekonomik imkânlara sahip oldukları gerçeğidir.²⁰¹

Yakalanan bazı militanların terör örgütlerine katıldıkları dönemlerde işsiz olduklarının anlaşılması ve terör örgütlerinin en çok yoksulluk, fakirlik ve ezilmişlik gibi konularda propaganda yapmaları, ekonomik nedenlerin teröre zemin oluşturduğu tezini kuvvetlendirmektedir. Nitekim fakir olan her insan terör örgütlerine katılmış olsaydı dünyanın pek çok ülkesinde terör örgütlerinin istedikleri gibi bir düzen kurulmuş olurdu.²⁰² Ancak dünyanın en fakir 49 ülkesinde olduğu gibi²⁰³ Etiyopya'da, terör faaliyetlerinin görülmeyişi ve AB bünyesinde bulunan, gelişmiş ve ekonomik bakımdan zengin olarak nitelendirilen İspanya'da ETA ve İngiltere'de IRA gibi terör örgütlerinin faaliyetlerde bulunması, terör ile yoksulluk arasında var olduğu düşünülen ilişkiyi tutarsız hale getirmektedir. Öte yandan ABD gibi güçlü ve özgürlükler ülkesi olarak nitelendirilen bir ülkede terör faaliyetleri görülürken, Çin Halk Cumhuriyeti'nde terör örgütlerine ve eylemlerine rastlanmayışı bu ilişkinin tutarsızlığına farklı bir örnek olarak gösterilebilir.²⁰⁴

İlgi çeken başka bir araştırma ise, ekonomik ayrımcılığı deneyimlemiş azınlık gruplara sahip ülkelerde, azınlık toplum tarafından yerel terörist eylemlerin daha fazla desteklendiğini göstermektedir. Bir ülkede ekonomik ayrımcılığa maruz kalan azınlıklar, bulundukları ülkenin sınırları içerisindeki yerel terörizme destek verebilmektedirler. Sandler'e göre bu eylemler, toplum politikalarının, ekonomik ayrımcılığa karşı korunacak şekilde düzenlendiği zamanlarda sayısal olarak düşüş göstermektedir. Ekonomik ayrımcılığa uğrayan azınlıkların olmadığı ülkelerde yerel terörizm olaylarının çok daha az olduğu görülmektedir.²⁰⁵

²⁰¹ Sandler, **Terrorism: What Everyone Needs to Know**, s. 28-30.

²⁰² Öztürk ve Çelik, "Terörizmin Türkiye Ekonomisi Üzerine Etkileri", s. 91.

²⁰³ Mustafa Miynat, Emin Kömürcüler, "Terör Davranışının Nedenleri ve Amaçları", **Terör Ekonomisi**, Ramazan Gökbnar, Ali Rıza Gökbnar, 1. Baskı, Beta Basım Yayın Dağıtım A.Ş., İstanbul, 2010, s. 57.

²⁰⁴ Öztürk ve Çelik, "Terörizmin Türkiye Ekonomisi Üzerine Etkileri", s. 91.

²⁰⁵ Sandler, **Terrorism: What Everyone Needs to Know**, s. 32.

1.3.2.3. Sosyo-Kültürel Nedenler

İstikrarlı ve düzenli toplumlarda terörizm vakası nadiren oluşsa da terörizmden tamamen kaçınılması neredeyse imkânsızdır. Terörizm genellikle büyük bir örgüt içinde ve yabancı desteklerle bir çatışma ortamı oluşturup eylem yaptığı toplumun istikrarını bozmaktadır. Ardından meydana gelen istikrarsızlığa direnmek için insanlara üç temel seçenek bırakılmaktadır. Bunlardan birincisi, sistem içerisinde değişim meydana getirebilmek için otoriteye baskı yapmak, ikinci seçenek ise, 1989-1991'de Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin çöküşünde ve 2010 yılında Tunus'daki Arap Baharı'nda olduğu gibi meydanlara ve sokaklara çıkmaktır. Son olarak terörizmin sunduğu üçüncü seçenek ise terör yoluyla silahlı direnişe başlamaktır. Bu seçeneklerin her biri istikrarı bozan sosyolojik sorunlara yanıt niteliğindedir.²⁰⁶

Terörizmin sosyo-kültürel nedenleri her topluma göre farklılıklar gösterse de ortak bazı özellikler de bulunmaktadır. Eğitim, toplumda birlik ve beraberlik şuuru, devlete karşı vatandaşlık bilinci, temel değerlerin ailede ve eğitim ortamlarında yeterince verilememesi gibi nedenler terörün fikri ortamının gelişmesine katkı sağlamakta ve bu fikri ortamı destekleyici etkenler olarak karşımıza çıkabilmektedir.²⁰⁷ İnsanlar aynı toplum içinde yaşamaya devam etmelerine rağmen aldıkları eğitim, dini inanç ve sosyal çevreleri nedeni ile birbirlerinden ayrılmaktadırlar. Eğer bu ayrılma insanlar arasında derin bir kırıma oluşturursa o vakit toplumsal mutabakat zarar görmeye başlamaktadır. İşte bu alanı da terör örgütlerinin propaganda faaliyetleri doldurmaktadır.²⁰⁸ Öte yandan siyasal katılımcılığın yeterince olgunlaşmadığı, mal ve hizmet üretiminde zayıf fakat gelişmekte olan ülkeler; ekonomik ve sosyal beklentilerinin karşılanmasını isteyen insanlar yetiştirmektedirler. Zaten üretim yapmayan, ekonomik ve siyasal olgunlaşmayı tamamlayamamış toplumların huzurlu ve müreffeh bir toplum olması beklenemez. Bunun yanı sıra üretmeyen, gelişme gösteremeyen toplumların terör örgütü üretmesi ise olağan bir durum olarak görülebilir.²⁰⁹

²⁰⁶ Suistola ve Vamık D., *Tarihi ve Psikolojik Boyutlarıyla Uluslararası Terörizm*, s. 75-76.

²⁰⁷ Yıldırım, *Hukuksal Açıdan Terörizmin Finansmanı, Önlenmesi ve Vergisel Boyutu*, s. 36.

²⁰⁸ Onay, *Etki Odaklı Hareket Terör*, s. 180.

²⁰⁹ Ünal; *A'dan Z'ye Terörizm*, s. 171.

Medyanın kullanım alanının genişlemesi ile birlikte terörizmin etki alanı, topluma olan etkisi ve kitlelere ulaşımı da daha kolay bir hale gelmektedir. Bu etki alanının genişlemesiyle birlikte kitleler üzerindeki terör dalgaları da artmaktadır.²¹⁰ Sosyo-kültürel değerlere saldırarak istismar etmek, toplumun kültür yapısını etkilemek, algıları değiştirip toplumda ve terörle mücadele eden kolluk kuvvetlerinde zafiyet yaratmak, toplumu bir arada tutan değerleri zedeleyip terörizmin yaşayabileceği bir ortamı oluşturmak terör örgütleri için hem yaşamsal hem de en büyük hedeflerinden biridir.²¹¹

Küreselleşmenin etkisiyle sosyal değerlerde meydana gelen hızlı değişimler, toplumun genelini kapsamadığı zaman, toplumda artan sapmalara, sosyal yapının ve dengenin bozulmasına yol açmaktadır. Teröristler ise hızla değişen bu sosyal değerlerden ve bozulan dengeden istifade ederek toplumdaki çeşitli gruplar arasındaki ayrılıkları körükleme fırsatı bulabilmektedir.²¹²

Yapılan göçler, çarpık kentleşme, hızlı nüfus artışı, azınlık grupların şehirlerin belirli bölgelerinde toplanması gibi nedenlerin meydana getirdiği sorunlar, terör örgütlerinin faaliyet alanlarını genişletmektedir. Aynı zamanda ezilmişlik, dışlanmışlık ve hizmetin yeterli düzeyde gelmemesi gibi gerekçeler de terör ortamının kendisine yayılma alanı sağlamasına yol açmaktadır.²¹³ Bu ortama uyum sağlayamayan, en temel ihtiyaçlarına, amaç ve beklentilerine karşılık bulamayanlar, yasadışı örgütlerle bağlantı kurmaktadır.

Terör örgütleri; özellikle dil, din, kültür ve ahlakla ilgili toplumun değerleri üzerindeki kavramlarda kargaşa meydana getirerek, kendi sundukları kültürel değerlerin kabul edilmesi ve toplum tabanında yerleşmesi amacını gütmektedirler.²¹⁴ Farklı dünya görüşüne sahip grupların zıtlaşarak etnik ve kültürel yapının istismar edilmesi ve buna bağlı olarak zaman içinde grupların teröre kaynak teşkil etmesi amaçlanmaktadır.²¹⁵ Terörizmin öne sürdüğü hedeflerinden biri de parçanın bütünden

²¹⁰ Rustemova, **Küresel Terörizm**, s. 27.

²¹¹ Dündar Akın, **Uluslararası Terörizmin Tarihi**, (T.C. Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi), İzmir, 2012, s. 18-19.

²¹² Caşın, **Uluslararası Terörizm**, s. 286-287.

²¹³ Öztürk ve Çelik, "Terörizmin Türkiye Ekonomisi Üzerine Etkileri", s. 92.

²¹⁴ Caşın, **Uluslararası Terörizm**, s. 287-288.

²¹⁵ Kazan, **Türkiye'de 1980 sonrası Bölücü Terör Faaliyetleri**, s. 75.

ayrılma isteği ve etnik çatışmadır.²¹⁶ Bu konuda örgütlerin yaptığı çalışmalar genellikle farklı buluşma ve eğlence mekânları seçilmesi, örgüte yakın sanatçı, uzman ve değişik meslek gruplarındaki kişilerle organizasyonlar yapılması, örgütsel basım, yayın ve iletişim ağı kurulması ve toplumda konuşulan dilden ayrı bir dil vurgusu olarak dikkati çekmektedir. Örneğin PKK, 2011 yılında Kürtleri, ibadethanelerini ayırmaları talimatıyla dini alanda bir kopuşa sevk etmeye çalışmıştır.²¹⁷

Çütçü ve Akbaş, iyi yönetilmeyen ve yönlendirilmeyen yurtiçi göç hareketinin beraberinde sistemsiz bir yerleşim meydana getirdiğini, bu sistemsiz yerleşimin zaman içerisinde terör için önemli bir kazanım alanı oluşturabildiğini ifade etmektedir.²¹⁸ Ancak sınırlı sayıda yaşanmış olan terör olaylarına istinaden terörün nedenlerinden biri olarak görülen uluslararası göç olayının terörizm ile arasında istatistiksel bir bağlantı oluşturmak oldukça zor bir iştir. Örneğin ABD'de yaşayan milyonlarca göçmen bulunmaktadır. Bu göçmenlerin içinden bir kısmı terörist saldırılarda bulunmuş olsalar bile bu durum istatistiksel orana vurulduğunda çıkan sonuç çok azdır. Ayrıca kalabalık yabancı nüfus, terörizm olasılığını artırdığı kadar yerli vatandaş nüfusu da terörist saldırı risklerini artırabilmektedir. Özetle yerli ve yabancı vatandaş ayrımı olmaksızın, her insan için terörist saldırı riski söz konusu olabilmektedir. Bu sebeple de göçmenlerin, potansiyel terörist olup olmadıklarına dair istatistiksel bir sonuç açık bir şekilde ortaya konamamaktadır.

Yakın tarihli bir çalışmada üç araştırmacı, göçmenlere ev sahipliği yapan 20 Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) ülkesini ve 187 göçmen kökenli ülkeyi yakından incelemiştir. Bu araştırma neticesine göre 1980-2010 yılları arasında terör olaylarının yabancı çoğunluğunun bulunduğu bölgelerde arttığı görülmüştür. Ancak bu sözde ölçek, terör olaylarına dâhil olan yerli vatandaşlarla çok da ilişkilendirilmemiştir. Basitçe açıklamak gerekirse, yerli vatandaşların büyük çoğunluğu, terör risklerini ülkedeki yabancı çoğunluğuna göre daha fazla arttırmıştır. Yani ülke vatandaşlarının terörist olabilme ihtimali, göçmenlerin terörist olmaları ihtimalinden daha fazladır. Bu nedenle yapılan çalışma göç olayının, ülkedeki yerli

²¹⁶ Rustemova, **Küresel Terörizm**, s. 27-28.

²¹⁷ Kazan, **Türkiye'de 1980 sonrası Bölücü Terör Faaliyetleri**, s. 75-76.

²¹⁸ Çütçü ve Akbaş, **Terör ve Ekonomi**, s. 12.

nüfusun taşıdığı potansiyel terör riskine göre daha az bir risk oluşturduğunu ortaya koymaktadır. Dahası, bu araştırmada göçmenlerin potansiyel terör riski oluşturduğu iddiasına yönelik ikna edici bir sonuç bulunamamıştır.²¹⁹

Terörü oluşturan unsurların başında insanların hiç tereddüt etmeden uğrunda ölmeyi bile göze aldıkları manevi duyguları ve dini inançları gelmektedir.²²⁰ Geçmişten günümüze dinsel inançlar, iktidar amaçlı yönlendirmelerin ve toplumlar arası mücadelenin nedenlerinden biri olmuştur. Semavi bir din olsun ya da olmasın öldürmeyi ve yakıp yıkmayı esasında hiçbir din tasvip etmemektedir.²²¹ Ancak bazı durumlarda ve özellikle terörizm amaçlı hallerde ahlaki öğretilerin geri plana itilip, sadece slogan ve şekilciliğin ön plana çıkarıldığı görülmektedir. Böyle durumlarda din, yeterince ve sağlıklı bir şekilde öğrenilememekte ve bu alan bambaşka unsurlar tarafından doldurulmuş, siyasallaşmış ve mecrasından koparılmış olmaktadır.²²² Din adına hareket ettiğini söyleyen bazı insanların dini tavsiye ve emirleri yanlış anlamaları, farklı ve aşırı yorumları, bunun yanında dini, amaçlarını ve hedeflerini gerçekleştirirde bir araç olarak kullanmak istemeleri gibi hususlar ise sorgulanamayacağı kabul edilen sosyolojik bir alanı, yönlendirmeye, istismara ve teröre açık bir hale getirmiş olmaktadır. Bu görüşü desteklemek adına Sovyetler Birliği'nin, Afganistan'ı işgalinden sonra ABD'nin, komünizmin yayılması ve Sovyet hegemonyasının kurulması kaygısı ile Afganistan'daki İslami grupları Sovyet işgaline karşı ayaklanmaya ve savaşılmaya teşvik ederken stratejik hedefleri için İslam dinini kullanması örneğini göstermek yerinde olacaktır.²²³

1968-1998 yılları arasında Kuzey İrlanda'daki Protestan halk, Katoliklere karşı ayrımcılık yapmış ve "Belalılar" zamanı olarak bilinen politik şiddet dönemine kapı aralamıştır. Din, burada yapılan ayrımcılığa iyi bir örnektir. Bu dönemde olduğu gibi bir gruba yapılan ayrımcılık, bir zaman sonra şiddete dönüşmekte ve sonra da sıkıntılı ve sorunlu sonuçlara yol açabilmektedir.²²⁴ Arı'nın da ifade ettiği gibi genellikle dini

²¹⁹ Sandler, **Terrorism: What Everyone Needs to Know**, s. 38.

²²⁰ Albayrak, "Terör-Din İlişkisi Üzerine Dini Araştırmalar", s. 297.

²²¹ Oktay Tekiner ve Hakan Atlı, "Terör Talebi", **Terör Ekonomisi**, Ramazan Gökbnar, Ali Rıza Gökbnar, 1. Baskı, Beta Basım Yayın Dağıtım A.Ş., İstanbul, 2010, s. 42.

²²² Akın, **Uluslararası Terörizmin Tarihi**, s. 18.

²²³ Yıldırım, **Hukuksal Açıdan Terörizmin Finansmanı, Önlenmesi ve Vergisel Boyutu**, s. 34.

²²⁴ Sandler, **Terrorism: What Everyone Needs to Know**, s. 24.

örgütlerin isteklerinin, faaliyet yürüttükleri ülkelerde daha fazla siyasal ve sosyal reformlar yapılması ile siyasal sürece katılımlarının ve yönetimlerin dini kurallara bağlı olmasının sağlanması yönünde olduğu gözlenmektedir.²²⁵

ABD'de 11 Eylül'de meydana gelen terör saldırısından sonra küreselleşmenin de uluslararası terörizmin bir nedeni olabileceği yönünde görüşler ortaya çıkmaya başlamıştır. Küreselleşme, uluslararası sınırların ötesindeki her türden artırılmış işlem ve alışverişleri ifade etmektedir. Bu alışverişe dayalı akışlar, mal ve hizmetler, sanat aktarımları, finansal sermaye, doğrudan yabancı yatırımları, hastalıklar ve düşünce akımlarını içermektedir. XIX. yüzyılın sonlarından itibaren, birincisi, 1870'lerin sonlarından I. Dünya Savaşının başlangıcına; ikincisi ise XX. yüzyılın son yarısından günümüze dek olmak üzere dünyada iki küreselleşme krizi meydana gelmiştir. İlk dönemde, eşi ve benzeri görülmemiş bir ticaret ve göç akışı, ikinci dönemde ise ticaret ve finansal akışlar görülmüştür. Yine küreselleşmenin ilk dönemi anarşistlerin eylemleri nedeniyle ikinci dönemi anti-sömürgeciler, solcu ve aşırı dindarların işledikleri suçlar nedeniyle artan uluslararası terörizmle birleşmiştir. ABD'de meydana gelen 11 Eylül olaylarından sonra terörizm ve küreselleşme arasındaki ilişkinin düşünüldüğünden daha yakın olduğu anlaşılmıştır. Terör uzmanı Todd Sandler'e göre uluslararası terörizm ve küreselleşmenin bazı yönlerinin birbirleriyle bağlantılı olduğunu gösteren saldırılar yaşanmış²²⁶ olsa da bu eylemler, küreselleşmenin terörizme yol açtığı anlamına gelmemektedir.

Küreselleşmenin terörizme yol açabileceği iddiasının üstünde durabilmek ve potansiyel terörizm sebeplerini küreselleşmenin uluslararası terör üzerindeki etkisini anlamaya yönelik daha teferruatlı ve geniş çalışmaların yapılması gerekmektedir. Örneğin siyasi ve ekonomik küreselleşme her durumda bir şiddete yol açmaz. Siyasi bütünleşme, işbirliği yoluyla uluslararası varlık ve güç dağılımını geliştirirse veya ekonomik bütünleşme, ticari kazanımlar yoluyla yoksullara fayda sağlarsa, küreselleşmeden kaynaklı sıkıntıları azaltarak terörizme verilen destek azalabilir. Diğer yandan bir toplumun gelenekçi bireylerinin, "adaletsiz" olarak lanse edilen mevcut dünya düzenine ve yabancı üstünlüğü gibi Batı üstünlüğüne ve küresel

²²⁵ Arı, *Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika*, s. 529.

²²⁶ Sandler, *Terrorism: What Everyone Needs to Know*, s. 25-26.

çağdaşlaşmaya karşı şiddet kullanma ihtimalleri de her zaman için yine söz konusu olabilir.²²⁷

1.3.3.4. Eğitim Sistemi

Terörü besleyen önemli nedenlerden birisi de eğitim sistemidir. Bireyin bir bütün olarak gelişiminde ve hayat görüşünün oluşumunda etkili olan en önemli unsur şüphesiz eğitimidir. Bireylerin, eğitimle toplumun temel değerlerine ve devlete karşı yükümlülüklerinin bilincinde olmaları gerektiği konusunda hemfikir olunması zaruridir.²²⁸ Bu bağlamda eğitimin, insan davranışlarını olumlu yönde değiştirmesi ve toplumsal birliği sağlaması adına öneminin büyük olduğunu, aile ortamında ya da okulda hiç eğitim almamış yahut iyi eğitim alamamış bireylerin terör gruplarının ağlarına daha rahat düşebileceğini, bu gruplar içerisinde daha rahat yer alabileceğini belirtmişlerdir.²²⁹

Terörü besleyen unsurların başında gelen cehalet, akılcı ve doğru eğitim sisteminin kurulamadığı²³⁰ toplumlarda terör çok daha fazla görülmektedir. Bu bakımdan cehaleti gidermeye yönelik yapılan bütün eğitim-öğretim faaliyetleri, illegal örgütlerin işini zorlaştırmaktadır. Bilhassa okur-yazar oranının çok düşük olduğu ülkelerde yapılacak olan eğitim çalışmaları cehaletle mücadele etmede büyük önem taşımaktadır. Eğitilmemiş insan, çok daha kolay ikna edilebilen, propaganda ile çok çabuk kandırılabilen, kendisine telkin edilen ideolojik fikirlere karşı koyamayan insan demektir.²³¹

Ailenin, okulun ve devletin boş bıraktıkları alanları, terör örgütlerinin doldurduğu bir gerçektir. Terörizm ve terörist profilleri üzerinde yapılan çalışmalarda, terör örgütlerine katılan bireylerin önemli bir kısmının anne ve babasız bir ortamda duygu ve şefkatten mahrum yetiştikleri, çocukluk dönemlerinin de ya şiddet ortamında ya da şiddete maruz kalmış bir ortamda geçirdiklerini ortaya koymaktadır. Oysa kişi için gerekli olan eğitim ve duygusal yaklaşımın en başta ailesinden ve okul ortamından

²²⁷ Krieger, Meierrieks, **What Causes Terrorism**, s. 8.

²²⁸ Gökbunar ve Uluhan, "Terör: Nedenleri, Türleri ve Gelişim Süreci", s. 19.

²²⁹ Türkiye Barolar Birliği, **Türkiye ve Terörizm**, s. 144.

²³⁰ Onay, **Etki Odaklı Hareket Terör**, s. 180.

²³¹ Albayrak, "Terör-Din İlişkisi Üzerine Dini Araştırmalar", s. 296.

alamayan bir çocuğun erişkin birey olduğunda üzerinde yaşadığı toplumdan intikam almaya çalışacağı oldukça muhtemel bir durumdur.²³²

Eğitim konusunda kişilerin kötü eğitilmelerinden kaynaklanan sebepler ile bizzat eğitimin kendi sorunlarından kaynaklanan sebepler olmak üzere iki unsur son derecede önem arz etmektedir. Toplumun ihtiyaçlarına cevap veremeyen bir eğitim sistemi araştırıcı ve faydalı olmaktan, haliyle de ideal insan tipini yetiştirmekten oldukça uzaktır. Toplumların huzuru, bireylere doğru ve tam bir eğitim verilmesinden geçmektedir. Dolayısıyla eğitim ne kadar iyi olursa, toplumun bireyleri de o kadar iyi ve mükemmel; eğitim ne kadar yetersiz ve kötü olursa, toplumdaki insanlar da o derece ilkel ve zararlı olurlar.²³³

Günümüzde gelişmiş ülkeler diye nitelendirdiğimiz toplumlar, çok uzun yıllardan beri eğitime yapmış oldukları yatırımlar sonucunda, bugünkü gelişmişlik düzeyine ulaşmışlardır. Eğitim sisteminin kalitesi, gençleri ülkenin ulusal değerlerine yöneltip gelecek endişesinden kurtarabilme kabiliyeti ve terör örgütlerinden uzak tutabilmeyi sağlamaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde ise pek çok alanda ihtiyaç duyulan nitelikli insanın yetiştirilmesi için iyi bir eğitim politikası olmadığından, bir yandan ülkenin kalkınması gerçekleşmemekte diğer yandan hiçbir becerisi olmayan işsiz gençlerin bir kısmının terör örgütlerine katılma eğilimleri artış göstermektedir.²³⁴

Eğitimin terörizmle çok yönlü bağlantısı vardır. Teröristlerin intihar eylemlerini araştırıran bir çalışmada; Filistinli grupların, daha büyük zayiata neden olmak için Büyükşehirlerin stratejik yerlerini hedef aldıkları ve bunun için de eğitilmiş veya yaşlı intihar bombacılarını görevlendirdikleri ortaya çıkmıştır. Örgütlerin intihar bombacısı bulmada herhangi bir sıkıntı çekmedikleri iyi bilindiğinden bu tür bir seçim mantıklı bir adım olarak görünmektedir. Ekonomistler, bir görevi başarıyla yerine getirebilecek insanları işe almanın en iyi yolunun eğitim olduğunu belirtmektedirler. İntihar terörizminde de uygulama böyledir. Tahmin edilenin aksine, intihar terörüyle yüksek eğitimin arasında fazlasıyla pozitif yönlü bir eşlilik olduğu belirtilmektedir.

²³² Öztürk ve Çelik, "Terörizmin Türkiye Ekonomisi Üzerine Etkileri", s. 92.

²³³ Caşın, **Uluslararası Terörizm**, s. 289.

²³⁴ Ünal; **A'dan Z'ye Terörizm**, s. 175-176.

Buna örnek olarak 11 Eylül saldırısını gerçekleştiren teröristlerin eğitim ve aile özellikleri gösterilmektedir.²³⁵

1.3.4.5. Psikolojik Nedenler

Özellikle 11 Eylül 2001 tarihinde ABD'ye karşı yapılan terör saldırısı, dünyanın terörizme bakış açısını tamamen değiştirmiş ve terörizmin psikolojik boyutlarına da yeni ve farklı bir bakış açısı getirmiştir.²³⁶ Terör ortamının psikolojik nesnesi, terör, teröre hedef olan kişi ve toplumdur.²³⁷

Terörü besleyen önemli nedenlerden biri de psikolojik ağırlıklı oluşudur. Teröristler, ruh ve sinir hastaları arasında hiç de azımsanmayacak kadar bir yer tutmaktadır. Onlar, ahlak duygusundan mahrum, toplumsal kurallar ya da değerler konusunda eksik, içlerinden geleni yapan kişilikler olarak nitelenmektedir. Zihni dengeleri olmadığından içgüdülerini dizginleyemez, onları kontrol edemezler.²³⁸ Psikologlar tarafından "Adolesan" olarak isimlendirilen ve kişinin geçiş dönemi olarak belirtilen 12-25 yaşları arasındaki süreçte birey, kendini kanıtlama duygusu ve ispat etme eğiliminde bulunabilir. İşte tam da bu geçiş sürecinde bir gruba ait olma arayışı ile terör eylemlerini kendini ifade etmenin aracı olarak görebilmektedirler. Genç insanlar hem sosyal olaylara önem verir hem de kolaylıkla politize edilebilir. O nedenle genç insanların bu özellikleri terör grupları tarafından örgüte kazandırılma açısından suiistimal edilebilmektedir.²³⁹

Terörist gruplara katılım sağlamış bir militan, psikolojik olarak kendini toplumda bir azınlık ve aşağılanmış hissettiğinde, ayrıca başkalarının kendisiyle aynı acıyı çekmediğini aksine daha rahat bir yaşam sürdürdüğünü gördüğü durumlarda kendisi ve grubu dışındakilere güven duymamaya başlamaktadır.²⁴⁰ Kişisel becerisi yetersiz olan, hedeflerini gerçekleştirecek doğru ve olumlu yol bulamayan insanlar, sosyal statülerini ve toplum içindeki konumlarını beğenmediklerinden saygı ve ilgi

²³⁵ Sandler, **Terrorism: What Everyone Needs to Know**, s. 31.

²³⁶ Emin Demirel, **Terör, Türkiye'de Siyasi Gruplar-Parti ve Dernekler- Marksist Örgütler-Radikal Dini Gruplar ve Etnik Hareketler**, 8. Baskı, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2007, s. 23.

²³⁷ İlhan, **Terör: Neden Türkiye**, s. 48.

²³⁸ Caşın, **Uluslararası Terörizm**, s. 290.

²³⁹ Onay, **Etki Odaklı Hareket Terör**, s. 181.

²⁴⁰ Miynat ve Kömürcüler, "Terör Davranışının Nedenleri ve Amaçları", s. 57.

görmek gayesiyle²⁴¹ toplumun diğer insanlarına karşı daha sert ve saldırgan içerikli davranışlar göstererek terör faaliyetlerinde bulunabilmektedirler.²⁴²

Terör örgütleri, gruba yeni eleman kazanma stratejisi ile insan psikolojisinin gerektirdiği tüm argümanları iyi derecede kullanmaktadırlar. Etkileyici bir propaganda tekniği ile örgüte kazandırmayı hedefledikleri şahıslara özgürlük sağlama, fedakarlık, değer verme ve kendisini ifade edebilme gibi psikolojisi bu ortama müsait olanların reddemeyeceği özellikleri kendilerine sunmakta,²⁴³ gençlerin ilgi ve sevgi eksikliğinden yararlanarak buhranlı dönemlerinde onlara ilgi gösteriyormuş gibi görünmeye çalışmaktadırlar. Bu şekilde davranarak üyelerini psikolojik açıdan da kendilerine sıkı sıkıya bağlamış olmaktadır.²⁴⁴ Diğer yandan bir toplumda iyi dövüşmeye çok fazla ilgi duyuluyor, şiddet kullananlar itibar görüyor, istenilmeyen davranışlar şiddetle bastırılıyor ve sorunların çözümünde şiddetin önemli olduğuna inanılıyorsa o toplumda şiddet alt kültürü oluşmuş ve terörizm için gerekli olan uygun zemin de oluşturulmuş demektir.²⁴⁵

1.4. Terörizmin Amaçları

Her ne kadar terör örgütleri, savundukları ideolojiye bağlı kalarak, adaletsiz ve zulüm olarak gördükleri sistemi yıkmayı ve yerine daha adil ve daha huzurlu bir yaşam kurmayı amaçladıklarını belirtse de aslında bu amaçlarının ardında farklı sebepler yatmaktadır. Bilinen yaklaşımlar çerçevesinde terörizmin öncelikli siyasi amacı; hedef aldığı rejimi şiddet yoluyla yıkmak ve bu rejimin yerine ideolojileri doğrultusunda yeni bir yönetim modeli oluşturmaktır.²⁴⁶

Teröristler, kendi ideolojilerine göre, yanlış buldukları durumların düzeltilmesi için eylem yaparlarken bir yandan da adalet, özgürlük ve hukukun üstünlüğü gibi kavramların propagandası ile kendilerine destek sağlamaya çalışmaktadırlar.²⁴⁷ Ancak terör örgütleri, çok daha derin ve farklı amaçlar için oluşturulmuş tehlikeli

²⁴¹ Türkiye Barolar Birliği, **Türkiye ve Terörizm**, s. 144.

²⁴² Gökbnar ve Ulsan, "Terör: Nedenleri, Türleri ve Gelişim Süreci", s. 19.

²⁴³ Öztürk ve Çelik, "Terörizmin Türkiye Ekonomisi Üzerine Etkileri", s. 92.

²⁴⁴ Çütçü ve Akbaş, **Terör ve Ekonomi**, s. 13.

²⁴⁵ Ünal, **A'dan Z'ye Terörizm**, s. 156.

²⁴⁶ Gürel, "Terör ve Terör Örgütlerinin Finans Kaynakları", s. 16.

²⁴⁷ Miynat ve Kömürcüler, "Terör Davranışının Nedenleri ve Amaçları", s. 56.

yapılanmalar olarak ifade edilmektedir. Terör örgütlerinin başlıca amaçları; propaganda yaparak, davalarını toplumun geniş kesimlerine duyurmak²⁴⁸ ve var olan siyasal anlaşmazlığa dikkat çekmektir.²⁴⁹

Terör örgütleri, eylem yürüttükleri bir toplumda, insanları hedef alarak onları ortadan kaldırmayı değil, oluşturdıkları korku, şiddet ve tedhiş yöntemlerini kullanarak hedefe ulaşmayı arzulamakta,²⁵⁰ toplum üzerinde bir paranoya ve zihinsel kargaşa yaratarak doğruların insanlar tarafından algılanmasını engellemek istemektedirler. Bu bağlamda karışıklık çıkartıp, kaos ortamı oluşturmak, toplumun direnme gücünü kırmak, sosyal ve siyasal zaafı belirleyerek arkasındaki halk desteğini kırmak amacıyla işe koyulmaktadırlar. Bu stratejilerini uygulamaya çalıştıkları toplumlarda ise yaşanan haksızlık ve eşitsizlikleri ön plana çıkartarak, devletin halk nezdinde onaylanmamış uygulamalarından istifade etmeyi planlamaktadırlar.²⁵¹ Bunu yaparken en güvendikleri ve işe yarayacağını düşündükleri “devlet tarafından artık vatandaşlarının güvenliğinin sağlanamadığı” izlenimini topluma vermeye çalışmaktadırlar.²⁵²

Terörizmin temel amaçlarından biri de; hedef olarak belirlenen toplumun politik, sosyal ve ekonomik yapısını çökertmeye çalışarak bunların değişmesini sağlamak ve hükümetin karar verme sürecinde her zaman daha etkili olabilmektir.²⁵³ Bunun yanı sıra devlete olan güven, sadakat ve inanç duygularının sorgulanmasına zemin oluşturmak ve toplumun moralini bozarak, yaşam düzenini değiştirmeye zorlamak ve teslimiyete mecbur bırakmak da terör örgütlerinin başta gelen amaçlarından. Yine devleti yönetenlerin gözden düşmesini sağlamak da terör örgütlerinin amaçları arasında üst sıralarda yer almaktadır. Devlet tarafından sert tedbirler alınmasını sağlamak ve alacağı kararlarda devleti zorda bırakmak asıl

²⁴⁸ Gül, **Terör ve Terörizm**, s. 17.

²⁴⁹ Tuğçe Gençtürk, Tuğçe; **Terör Kavramı ve Uluslararası Terörizme Farklı Yaklaşımlar**, Başkent Üniversitesi Stratejik Araştırmalar Merkezi, 2012, s. 5, <https://docplayer.biz.tr/16546353-Teror-kavrami-ve-uluslararasi-terorizme-farkli-yaklasimlar-baskent-universitesi-stratejik-arastirmalar-merkezi-stajyer-tugce-gencurk.html>, (Erişim: 06.09.2021).

²⁵⁰ Abdulkadir Karaarslan, "İfade Özgürlüğü Bağlamında Terör Propagandasının Yasaklanması Sorunu", **Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi**, Cilt: 0, Sayı: 4, 2014, s. 317.

²⁵¹ Albayrak, "Terör-Din İlişkisi Üzerine Dini Araştırmalar", s. 295.

²⁵² Şehirli, "Türkiye'ye ve Atatürkçülüğe Yönelen Tehditler", s. 244.

²⁵³ Yıldırım, **Hukuksal Açıdan Terörizmin Finansmanı, Önlenmesi ve Vergisel Boyutu**, s. 28.

amaçlarındandır. Bunu yaparken devletin, masum insanları etkileyebilecek orantısız, kontrolsüz güç kullanmasını beklemektedirler ve bu hedef doğrultusunda devleti bir nevi tahrik etmektedirler.²⁵⁴ Bütün terör örgütleri, siyasal yahut benzeri isteklerini meşru olmayan yollarla sivil ve asker farkı gözetmeksizin elde etmeye çalışmaktadır. Yaptıkları terör eylemleri ile siyasi otoriteden taviz kopartmak suretiyle devletin, örgüt lehine stratejik hedefleri doğrultusunda kararlar almasını arzulamaktadırlar.²⁵⁵

Terörizmin önemli hedeflerinden birisi de toplumda çaresizlik sendromu oluşturarak, devletin uluslararası kuruluşlarca insan hakları ihlali ve şiddet kullanımı nedeniyle mahkum edilmesi amaçlanmaktadır. Teröristler gösterişli ve dramatik eylemlerle topluma; "davadan yana mısın, değil misin?" "davadan yana değilsen düşmanımsın", "düşmanımsan hedefimsin", "hedefimsen yaşama hakkın yok" şeklinde mutlaka taraf olma çağrısı yapmaktadırlar. Bu çağrı ile de insanların tarafsız kalma hakkı ellerinden alınmakta, şiddet ile toplum siyasallaştırılmakta ve kutuplaşmanın önü açılmaktadır.²⁵⁶

Terör örgütleri, hedeflerine ulaşmak için geniş kitlelere gözdağı vermeyi kendilerince uygun görmektedirler. Tüm bunları gerçekleştirebilmeleri yani amaçlarına ulaşabilmeleri için medyanın ilgisi ve desteği de şarttır. Medyanın ilgisi; siyasi istikrarsızlık, korku, gözdağı verme ve popüler destek bağlamında amaca uygunluğa ulaşılmasında terör örgütlerine yardımcı olmaktadır.²⁵⁷

Terör örgütlerinin amaçları örgütün türüne göre farklılık göstermektedir. Etnik köken üzerine şekillenmiş olan bir terör örgütünün amacı genellikle bağımsız bir devlet kurmak iken, dini ideoloji üzerine kurulan bir örgütün amacı ise çoğunlukla dinle ilgili sebepler olmaktadır.²⁵⁸ Terör örgütlerinin türlerinin yanında, örgütlerin

²⁵⁴ Çütçü ve Akbaş, **Terör ve Ekonomi**, s. 13.

²⁵⁵ Karaarslan, Abdulkadir; "İfade Özgürlüğü Bağlamında Terör Propandasının Yasaklanması Sorunu", s. 317.

²⁵⁶ Türkiye Barolar Birliği, **Türkiye ve Terörizm**, s. 179-180.

²⁵⁷ Kaisa Hinkkainen, "A Comparative Analysis Of Homegrown Terrorism", **Understanding Terrorism: A Socio-Economic Perspective**, Edited By Raul Caruso, Andrea Locatelli, First edition, Emerald Group Publishing Limited, UK, 2014, s. 199.

²⁵⁸ Kazan, **Türkiye'de 1980 sonrası Bölücü Terör Faaliyetleri**, s. 57.

faaliyette bulundukları coğrafya ve kendilerini yönlendiren merkezlere göre de terörizmin amaçları farklılık gösterebilmektedir.²⁵⁹

Uluslararası terörizmin amacı da oldukça farklıdır. Uluslararası terörizm, hem yabancı hedeflere yöneliktir hem de birden fazla devleti ilgilendirmektedir. Burada amaçlanan; bir devleti uluslararası alanda zorda bırakmak ve iki devleti karşı karşıya getirip çatıştırmaktır.²⁶⁰ Terörizm, iç ve dış güçler tarafından kullanıldığında, ekonomik ve siyasi çıkarlar elde etmenin yanı sıra hasım ve rakip görülen ülke veya ülkelerde teröre elverişli bir zeminin oluşturulmasının hesapları yapılmaktadır.²⁶¹

Terörün amaçlarından biri de ülkenin mali kaynaklarının verimli alanlarda kullanılmasını engelleyerek ülke ekonomisini sıkıntıya düşürmektir. Terörle mücadele oldukça yüklü bir maliyet gerektirmektedir. Kısıtlı kaynaklara sahip olan devletlerin; ülkenin gelişimi ve ekonomisine yönelik ayırması gereken bütçenin önemli bir kısmını terörle mücadele alanına kaydırma zorunluluğu, terörün amaçlarından birini rahatlıkla gerçekleştirebildiğini açıkça göstermektedir.

Esasında faaliyet yürüten terör örgütlerinin ideolojik bakımdan en önemli amaçları; sosyal bütünlüğü ve toplumsal düzeni bozarak terör eylemlerini kitle hareketine dönüştürmek, ardından otoriteye karşı isyan oluşturmak ve devleti yıkmaktır. Yoksa terör örgütlerinin para kazanmak veya ticari faaliyetlerde bulunmak gibi maddi beklentileri ve kaygıları bulunmamaktadır.²⁶² Çünkü terörist grupların pek çoğu devrim, iç savaş gibi ideolojik açıdan oldukça aşırı siyasal hedefler peşinde koşmaktadırlar.²⁶³ Bu amaçlar doğrultusunda bombalama, suikast, rehin alma, sabotaj ve uçak kaçırma gibi eylemler yapan terörist örgütler, yaptıkları bu eylemler ile medya ve kamuoyunun dikkatini çekmeye çalışmaktadırlar.²⁶⁴

Terör ve terörizmin tüm bu bahsedilenlerin yanında farklı pek çok amacı da olabilir. Bu konuda yapılan çalışmalara bakıldığında farklı yaklaşımlar olduğu görülmektedir. Bu yaklaşımlar bağlamında Ergil'e göre terörizmin amaçları şunlardır:

²⁵⁹ Gürel, "Terör ve Terör Örgütlerinin Finans Kaynakları", s. 16.

²⁶⁰ Murat Doğan, **Terörizmle Mücadelede Stratejik İletişim**, Ankara, 2019, s. 31.

²⁶¹ Albayrak, "Terör-Din İlişkisi Üzerine Dini Araştırmalar", s. 295.

²⁶² Gül, **Terör ve Terörizm**, s. 17-19.

²⁶³ Baharççek, "Etnik Terör ve Etnik Terörle Mücadele Sorunu", s. 13.

²⁶⁴ Qurbanov, "Terörizmin Finansmanı ile Mücadelede Uluslararası Girişimlere Bir Bakış", s. 90.

*“Halkı veya hedef bir topluluğu korkutmak, dehşete düşürmek ve yerleşik otoriteyi tahrip etmek; onun, terörist ile masum kitle arasında ayırım yapmadan baskı yöntemlerine başvurmasını sağlamak; otoriteye veya düzene karşı olan güçleri harekete geçirmek; yerleşik otoritenin güçlerini ve kurumlarını etkisizleştirmek, işlemez kılmak; kamuoyunu olumlu (kendi lehinde) veya olumsuz (düzene karşı) yönde etkilemek, yönlendirmek; siyasal güç odaklarını ele geçirmek veya var olan yönetimi devirmektir.”*²⁶⁵

Kışlalı’ya göre ise terörün amaçları: *“Adi şiddette amaç, bir varlığa zarar vermek ya da onu yok etmektir. Oysa terörist için şiddet bir amaç değil, araçtır. Örneğin sıradan bir katil, bir insanın ölmesini istediği için öldürür. Terörist içinse önemli olan o insan ya da insanlar değil, onları öldürdüğü zaman toplumda yaratacağı etkidir. Terörizmin amacı çok sayıda insan öldürmek değil, kitlelerin eylemlerinden etkilenmesini sağlamaktır. Kitlelerin dehşete kapılarak bir umutsuzluk içinde teröristin isteklerine boyun eğmekten başka çare olmadığını düşünmesini sağlamaktır.”*²⁶⁶ Terörist faaliyetlerin, istikrarsızlığa sürükleme, propaganda yönetimi ve ekonomiye zarar verme gibi²⁶⁷ hedeflerinin yanı sıra, amaçlarıyla ilgili yaygın görüşlerden biri de bu faaliyetlerin etnik köken, din ve milliyetçilik sonucu gerçekleştirildiği düşüncesidir. Terör ve teröristler konusunda Dr. Hans Josef Norchem; terörist örgütlerin sosyal devrimci ideolojileri referans aldıklarını ve genellikle milliyetçi ve etnik faktörlerle motive edildiklerini söylemektedir.²⁶⁸ Terörizm, demokratik süreci yenmek için şiddeti bir tehdit yolu gibi kullanarak liberal demokrasiyi çeşitli yollarla değiştirebilmektedir. Teröristler seçilmiş yetkililerden siyasi değişim taleplerinde bulunmaktadır. Bu kişiler bu nitelikteki talepleri kabullendiklerinde, demokrasi çoğunluğun gücünü, siyasi değişim de şiddetli azınlığa karşı duruşunu kaybetmektedirler. Siyasi tavizler verildiği zaman hükümet, diğer azınlıklara terörizmin işe yarayabileceğine dair açık bir sinyal göndermiş olur. Çeşitli

²⁶⁵ Murat Şimşek, "Terörizm: Kavramsal Bir Çalışma", **Akademik Bakış Dergisi**, Sayı: 54, 2016, s. 331.

²⁶⁶ Albayrak, "Terör-Din İlişkisi Üzerine Dini Araştırmalar", s. 294-295.

²⁶⁷ Gökbunar ve Uluhan, "Terör: Nedenleri, Türleri ve Gelişim Süreci", s. 18.

²⁶⁸ Miynat ve Kömürcüler, "Terör Davranışının Nedenleri ve Amaçları", s. 55-56.

imtiyazlar verilmesi, aynı zamanda siyasi değişimleri tersine çevirmeye çalışan çoğunluğun, şiddetli bir karşı tepkisiyle sonuçlanabilir.²⁶⁹

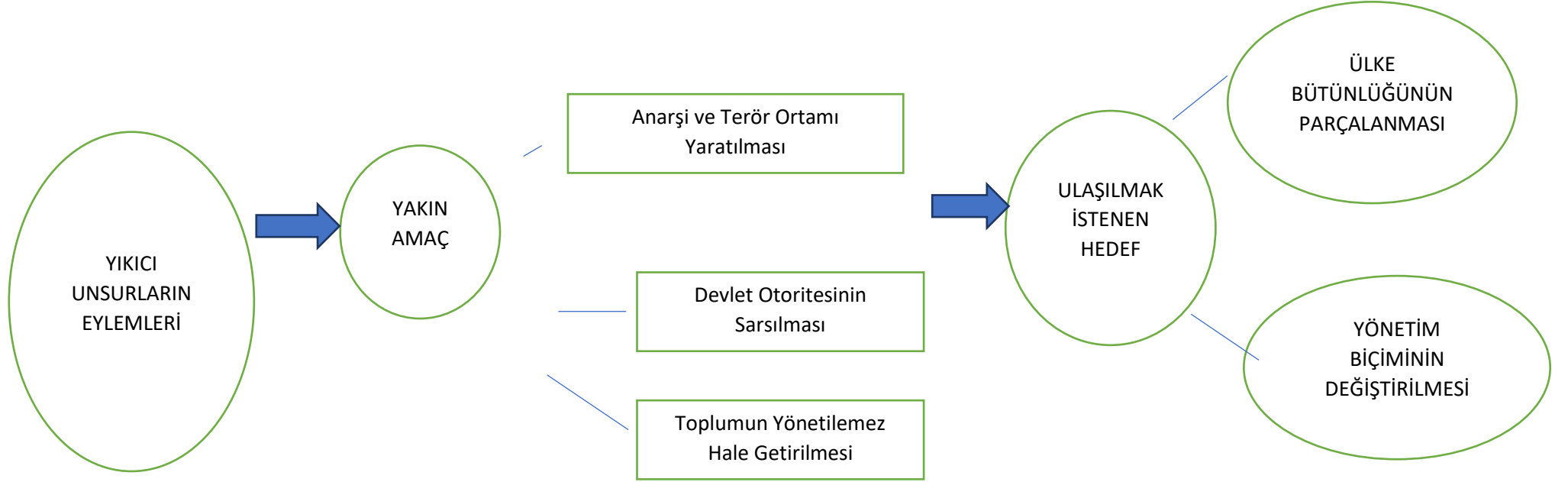
Terörizmin nihai hedefleri zamanla değişmesine rağmen bunlardan beş tanesi zaman içerisinde değişmeyen, terör örgütleri tarafından kalıcı hale getirilmiş ilkeler durumuna gelmiştir. Bu ilkeler; rejim değişikliği, politika değişikliği, territoryal değişiklik, statükonun devamı ve sosyal kontrol ilkeleridir.²⁷⁰

Yıkıcı unsurlar, şekil 1.5.'de gösterildiği gibi eylemleri ile anarşi ve terör ortamı yaratılmasını, devlet otoritesinin sarsılmasını ve devletin yönetilemez hale getirilmesini yakın amaçlarlar. Yönetim biçiminin değiştirilmesi ve ülke bütünlüğünün parçalanmasını hedefleri olarak belirlerler.

²⁶⁹ Sandler, **Terrorism: What Everyone Needs to Know**, s. 6-7.

²⁷⁰ Şimşek, "Terörizm: Kavramsal Bir Çalışma", s. 331.

Şekil 1.5. Yıkıcı Unsurların Amaç ve Hedefleri

Kaynak: Terör ve Terörle Mücadele Durum Değerlendirmesi, 1983:231

1.5. Terörizmin Özellikleri

Tarih boyunca ortaya çıkan bütün terör örgütleri ve teröristler, eylemlerini kendilerine özgü bir şekilde gerçekleştirmişlerdir. Dolayısıyla terörizmin daha tanımında mutabakat sağlanamadığından ortak özelliklerinde tam anlamıyla bir ittifak sağlamak oldukça güç görünmektedir. Terörizmin özellikleri ise aşağıdaki gibi özetlenebilir:

1. Terör örgütlerinin genellikle siyasi bir amacı bulunmaktadır. Bu amaç genellikle siyasi, içtimai ve ekonomik yapının değişmesi şeklinde tezahür etmektedir. Ayrıca terör örgütleri, ideolojilerine uygun görmedikleri mevcut otoriteyi yıkarak kendi düşüncelerine uygun yeni bir düzen kurma söylemi ile hareket etmektedirler.

2. Bazı terör örgütlerinin oluşumunda dış mihraklı ideolojiler ve düşünceler etkili olmaktadır. Bu tür yapılanmalar daha önceden farklı coğrafyalarda ortaya çıkmış, değişik bölgelerde eylemler gerçekleştirmiş ve amaçlarıyla örtüşen örgütlerin etkisinde kalarak hareket etmektedirler. Taliban Hareketi'nin, Pakistan'ın "Cemiyetü'l Ulema-ı İslam-ı Pakistan" örgütünden etkilenecek hareketi geçmesi ve eylemlerini gerçekleştirmesi bu duruma örnek verilebilir.

3. Terör örgütleri, devlet otoritesinin zayıf düştüğü veya zaafiyet gösterdiği ortamlarda ortaya çıkan organize yapılardır. Çoğu zaman otorite kontrolünü ele almaktan ziyade, alınacak kararları etkilemeyi ve otoritenin politikalarını değiştirmeyi hedeflemektedirler. Bu açıdan örgütler; faaliyet yürüttükleri ülkedeki otoriteyi kötü, işe yaramaz olarak görüp kendi örgütlerini her zaman iyi olarak lanse etmektedirler.²⁷¹

4. Terör örgütlerinin kendi oluşturdukları acımasız kuralları ve farklı teknikleri bulunur. Bu minvalde terörizmin her zaman birinci önceliği; terör örgütüne yeni katılan bireylerin ahlaki değerlerinin yok edilmesi olmuştur. İnsani duygu ve hissiyattan arındırılmayan bir teröristin etkili bir terörist olamayacağı varsayımından hareketle, militanların aileleriyle olan bağları da koparılmaktadır. Aşk ve romantizm gibi kadın ve erkek militanlar arasındaki her türlü duygusal ilişki yasaklanmaktadır.

²⁷¹ Mohammed Naim Naimi, **Din ve Terör (Din ve Terör İlişkisinin Din Psikolojisi Açısından Değerlendirilmesi-Taliban Örneği)**, (T.C. Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi), Konya, 2018, s. 54.

Militan adayı, varlık nedenini sadece örgüt içinde bulmak durumunda bırakılmaktadır.²⁷²

5. Her terör örgütünün bir ideolojisi mutlaka vardır. Örgütler varlıklarını o ideoloji temelinde kökleştirmeye çalışmaktadırlar. Eylemlerini, bilinçli ve amaçlı bir şekilde ideoloji ekseninde gerçekleştirmektedirler.

6. Terörizm bireysellikten çok bir grubun örgütlü bir yapılandırma oluşturmaktır.²⁷³

7. Terörizm propaganda ile doğar, gelişir ve propaganda ile yaşar.

8. Terör örgütleri devamlılığı sağlayabilmek için güç ve güç odaklarının taşeronluğunu yaparak, başka ülkelerden yardım almaktadırlar.

9. Terörizm, toplumun bütün katmanlarını korku yoluyla ikna edebilmek ve sindirebilmek için hedeflerinde ayırım gözetmez. Eylemleri sistematik ve sürekli.

10. Terör örgütleri; yaptıkları her eylemi meşrulaştıracak senaryoyu üreterek ortaya çıkmaktadırlar.

11. Terörizm, genellikle bir amaç değil, hedefi gerçekleştirmek üzere kullanılan bir araçtır.

12. Terörizm, şiddetin her türlüünü uygulamayı esas almakta, hedef ve kurban seçiminde ayrıma gitmeyerek, psikolojik sonuca odaklanmaktadır. Dolayısıyla hiçbir zaman ahlaki davranmamaktadır.

13. Teröristler genellikle kendi isimleri yerine kod isim kullanmayı tercih ederler.²⁷⁴

14. Terörizm, toplumsal sorunların çözümünde hakların demokratik yollardan aranması yöntemi yerine şiddeti, siyasi sürecin bizzat kendisi olarak kabul etmekte, sorunların çözümünde ilk ve tek seçenek olarak görmektedir.²⁷⁵

²⁷² Onay, **Etki Odaklı Hareket Terör**, s. 149.

²⁷³ Mustafa Burak Açıl, **Uluslararası Terörizm ve Terörizmle Mücadelenin Önemi**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2010, s. 15.

²⁷⁴ Kazan, **Türkiye'de 1980 sonrası Bölücü Terör Faaliyetleri**, s. 61-62.

²⁷⁵ Onay, **Etki Odaklı Hareket Terör**, s. 150.

15. Terörle mücadele etmek her devlet için maliyetli ve külfetli bir iştir. Teröre maruz kalan bir ülkenin, sınırlarını ve olası hedeflerini sağlamlaştırmak ve korumak adına alacağı savunma tedbirleri, hem güvenliği sağlayan ülke için hem de teröristlerin eylemlerini gerçekleştirebilmesi açısından maliyeti bir hayli yüksek hale getirmektedir. Bu bakımdan terörist gruplar, eylemleri için daha az korunan ve yumuşak hedefleri olan ülkeleri tercih etmektedirler.²⁷⁶

Prof. Dr. Yılmaz Altuğ'a göre terörizmin özellikleri şunlardır;

1. "Göze göz", "dişe diş" şeklinde bir intikam felsefesi vardır.
2. Hedefi belirsizdir.
3. Başarı için kullanılabilir ya da elde kalan son yöntem olarak görülür.
4. Terörizm vahşi, barbar yöntemler ve silahlar içerir.
5. Terörizm ehveni şer olarak görülür. Benimsenmezse daha büyük şerlerle karşılaşılır.
6. Teröristler savaş kuralı ve yasası tanımazlar. Terörizme karşı tarafsızda olunamaz.²⁷⁷

Terör uzmanı Walter Laqueur, çağdaş terörizmin temel beş karakteristik özelliği olarak şunları saymaktadır;

1. Terörizm yeni ve benzeri görülmemiş bir olgudur. Bu nedenle öncülleri (varsa) çok az ilgi çekmektedir.
2. Terörizm, günümüzde insanlığın karşı karşıya kaldığı en önemli ve en tehlikeli sorunlardan biridir.
3. Terörizm adaletsizliğe bir cevaptır; nitekim siyasi ve sosyal adalet olmuş olsaydı terörizm olmazdı.
4. Terörizm olasılığını azaltmanın bilinen tek yolu, altta yatan stres ve hayal kırıklığı gibi sebeplerin azaltılmasıdır.

²⁷⁶ Sandler, **Terrorism: What Everyone Needs to Know**, s. 75.

²⁷⁷ Altuğ, **Terörün Anatomisi**, s. 104-105.

5. Teröristler dayanılmaz şartlar yüzünden umutsuzluğa sürüklenen bağınaz kişilerdir. Fakirdirler ve ilhamlarını derin ideolojilerinden alırlar.

6. Terörizm her yerde meydana gelebilir.²⁷⁸

Prof. Dr. Mahir Kaynak ise, terörizmin iki önemli özelliğini vurgulamaktadır;

Bunlardan birincisi; Terör, bir olayın gerçek yüzü değil o olayın gerçekliğini saklayan bir örtüdür. Bu örtü kaldırılmadıkça kimse onun altındaki gerçekleri göremez ve kimin ne yapmak istediğini anlayamaz.

İkincisi ise terör; toplumu ve ülkeyi yönetenleri belli bir yöne sevk etmek, onları kendi düşünceleri doğrultusunda yönlendirmek için yapılan kurgulanmış bir eylemdir.²⁷⁹

Terör uzmanı Sandler, teröristlerin, önceki kuşakların taktiklerinden ilham aldıklarını ve böylece kendi yöntemlerini geliştirdiklerini belirtmektedir. Terör örgütleri, zıt taraflarda olsalar bile diğer örgütlerle etkileşim kurmaktadır. Siyonistlerin, Michael Collins ve IRA'daki terörist taktiklerinden örnekler alıp geliştirmesi, Filistinlilerin de Siyonistlerin taktiklerini örnek alıp bunları İsrail'lilere karşı uygulaması teröristler arasında etkileşim olduğunun birer örneğidir. Her terör dalgası bir sonrakine kılavuz olmuştur. Yine Hizbullah'ın intihar saldırılarını kullanması, Sri Lanka'daki Tamil Kaplanlarına ve daha sonra da İsrail'deki Hamas'a model olmuştur.²⁸⁰

Terörist gruplar, yapılarını ve operasyonlarını nasıl modernize edeceklerini her zaman için geçmişte kazanılan tecrübe ve deneyimlerinden öğrenmektedirler. Örneğin Almanya'daki Kızıl Ordu Fraksiyonu (RAF) militanları, geçmiş mahkeme dava tutanaklarını inceleyerek örgütün zayıf yönlerini keşfederler. Ardından Alman polisinin, buzdolabı tutacağından tuvalet klozetine kadar parmak izi tespiti için çalıştığını öğrendiklerinde, ileride suçlayıcı kanıtları önlemek adına parmak izini engelleyen merhem kullanmışlardır. Dolayısıyla bir terörist grup tarafından geliştirilen başarılı bir yenilik, diğer gruplar tarafından da hızlıca taklit edilir.

²⁷⁸ Laqueur, **A History of Terrorism**, s. 5.

²⁷⁹ Türkiye Barolar Birliği, **Türkiye ve Terörizm**, s. 195.

²⁸⁰ Sandler, **Terrorism: What Everyone Needs to Know**, s. 13.

Bask Yurdu ve Özgürlük (ETA) ve ETA'nın siyasi kanadı olan Batasuna, İrlanda Cumhuriyet Ordusu, Sinn Féin, Hizbullah gibi büyük terörist gruplar örgüt içinde görev dağılımı yaparak, hem maliyeti düşürür hem de sorumluluğu dağıtmaktadırlar. Bu görev dağılımı içerisinde; saldırı ve eylem planlama, örgüte eleman kazandırma, operasyonlara finans sağlama, halk desteğini arama, istihbarat toplama, militanları eğitme, ulusal veya uluslararası propaganda çalışmalarını yürütme ve terör yandaşlarının sosyal ihtiyaçlarını karşılama gibi birimler sayılabilir.²⁸¹

Terör uzmanları ve akademisyenler arasında oldukça tartışılan konulardan biri de terörizmin başarısı olmuştur. Bunu kavrayabilmek için ilk başta başarının tanımının yapılması gerekir. Terör örgütlerinin başarısı; oluşturdukları hasar, yaptıkları eylem ve kamuoyundaki popülaritelerine bağlıdır. Bunun yanında örgütün taleplerinin bir kısmını ya da çoğunu güvence altına almış olmalarına endekslidir. Önceki terör eyleminde elde edilmiş olan başarı, daha sonrakinin stratejik başarısı olarak kabul edilmektedir.

Terör örgütlerinin stratejik başarıları, çok büyük olmasa da hiçbir şekilde yoktur denilemez. Aynı zamanda araştırmalar; milliyetçi/bölücü grupların dini tutuculara, solculara ve sağcılara oranla daha başarılı olduklarını ortaya koyuyor. Ek olarak talebi büyük ve görkemli tutmaktansa özel tutmak stratejik başarıyı destekliyor.²⁸²

Terörist gruplar, diğer siyasal şiddet türlerinden ayrılır, çünkü bu şiddet türündeki hedeflenen izleyici kitlesi; teröristler tarafından ortaya konan şiddetin toplumdaki çeşitli farklı gruplara yönelik siyasi bir mesaj içerdiğini belirten yakın hedeflerden farklıdır. Mesajın amacı, toplumdaki farklı gruplar arasındaki sadakat ve bağlılığı etkilemek, bu bağları güçlendirmek ya da zayıflatmaktır. Bu gruplar; kamu grupları, devlet grupları veya toplum içindeki diğer gruplar ya da etnik gruplar olabilir. Örgütün hedefi, doğal yolla kimi düşman olarak algıladıklarını ve hangi gruba sadık kalmak istediklerini belirler. Eğer bir örgüt etnik vatanında özgürlük istiyorsa, düşmanlıklarını bildirmek için muhtemel hedefleri işgalci güçler; yani polis ve ordu olacaktır. Bunu yaparak, aynı zamanda etnik gruplarına sadakatlerini gösterebilirler.

²⁸¹ Sandler, **Terrorism: What Everyone Needs to Know**, s. 65-66.

²⁸² Sandler, **Terrorism: What Everyone Needs to Know**, s. 22.

Bununla birlikte, hedef seçimi, sadece uygun hedeflere dönüştürülmüş hedeflerin fonksiyonu değildir. Terör örgütleri eylemlerinde sadece içsel yetenekleri ve kaynakları ile değil, aynı zamanda öncelikli hedeflerini zorlaştıran terörle mücadele tedbirleri gibi dış faktörlerle de kısıtlanmaktadır.²⁸³

1.6. Terörizmin Türleri ve Karakteristik Unsurları

Terörizmin tanımı konusunda sağlanabilmiş bir konsensüs mevzu bahis değil iken, türleri konusunda uzlaşa sağlanabilmiştir. Çünkü bütün terör türlerinde bazı ortak karakteristik unsurlar bulunmaktadır. Bu unsurlar şöyle sıralanabilir;

Terörizm örgütlü, acımasız, istismarcı ve kural dışı hareketler bütünüdür. Uyuşturucu, soygun, silah ve insan kaçakçılığı gibi birçok yasadışı faaliyette bulunmaktadır. Bu faaliyetlerin yanı sıra öldürme, işkence, tehdit ve şantaj, adam kaçırmaya gibi eylemler terör örgütlerinin yaşamını devam ettiren güç kaynaklarıdır. Terör örgütleri bir yandan topluma korku yayarken, diğer yandan başka güç odaklarının taşeronluğunu yapmaktan geri durmamaktadırlar. Bunun nedeni dış desteğe olan ihtiyaçlarıdır.²⁸⁴

Terörizm faaliyetleri yürüten bütün terör örgütleri, eylem yaptıkları ülkenin yönetim erkine karşı meydan okumaz ve sivil halkı da tehdit etmez. Bu nedenle terörizm türlerinin karşılaştırılabilmesi için bir tipoloji oluşturulmasında fayda vardır. Küreselleşen dünyada, hemen hemen her şey birbiri içerisine girmiş, sınırlar ortadan kalkmıştır. Aynı şekilde terörizm açısından bakıldığında da yerli ve yabancı arasındaki ayrım bulanıktır. Yerli olarak ifade edilen terörist gruplar bile farklı ülkelere, kendilerini yaşatmak, faaliyetlerinde sürekli olabilmek adına mali yardım, silah, eğitim ve güvenli sığınaklar arama eğilimindedirler. Hatta bazı terör örgütleri, kendi ülkelerinin çıkarlarına karşı yurt dışında saldırılar düzenleyebilmektedir.

Terörizmin çeşitlerini belirlemek adına daha anlamlı olan, terör gruplarını, motivasyon özelliklerine göre sınıflandırmaktır. Farklı motivasyon türleri, farklı üslup ve yapılara neden olmaktadır. Bu nedenle terörizmin çeşitlerini kavramak, grup

²⁸³ Hinkkainen, "A Comparative Analysis Of Homegrown Terrorism", s. 198-199.

²⁸⁴ Gökbunar ve Uluhan, "Terör: Nedenleri, Türleri ve Gelişim Süreci", s. 10-11.

dinamiklerini ve olası şiddet biçimleri hakkında bilgi sahibi olmak terör çözümlemesinde büyük önem arz etmektedir.²⁸⁵

Terör örgütleri tarafından gerçekleştirilen eylemler, eylemlerde kullanılan araçlar, benimsenen yöntemler, izlenen stratejiler ve destek alınan iç-dış kaynaklar da farklılık göstermektedir. Bu farklılıklara göre terörizmin pek çok çeşidinden söz edilebilir.

Aktörlerin sayısal oranına göre terör çeşitleri; "bireysel terör", "devlet terörü", "grup veya örgüt terörü" diye isimlendirilebilir.

Terör eylemlerinde kullanılan silah çeşitlerine göre ise, kimyasal terör, nükleer silahlar terörü, biyolojik terör, kitle imha silahları terörü, siber terör, intihar terörü ve bombalama bu kategori altında sınıflandırılabilir.

Metot, yöntem ve alana göre terör çeşitleri; tarım, çevre ve narko terör bu kategoride yer almaktadır.

Terör eylemlerinin gerçekleştirildiği mekâna göre terör çeşitleri ise; "yerel veya iç terör" ve "uluslararası terör" olarak ayırım yapılabilir.²⁸⁶

Görüldüğü üzere amaç, uygulandığı coğrafi mekân, eylem için seçilen mekan, kullanılan yöntem ve silah farkı gibi unsurlar terörü birbirinden farklı kılmaktadır.²⁸⁷

Araştırmacılara göre genellikle terörizm dört ana kategoride tanımlanmaktadır. Solcu terörizm, sağcı terörizm, milliyetçi/ayrılıkçı terörizm, radikal dinci terörizm ve son olarak da tek sorunlu terörizm. Bunların içerisinde sadece tek sorunlu terörizme daha az rastlanmaktadır. Herhangi bir tipolojide olduğu gibi bu sınıflandırmalarda da bazı sınırlar bulunmaktadır. Özellikle bu gruplar, her zaman birbirini dışlayan türden değildir. Örneğin, milliyetçi/etnik gruplar, sol ideolojilere sahip olma eğilimindedirler ve dini gruplar genellikle siyasi veya milliyetçi ve dini motivasyonları birleştirirler.²⁸⁸

²⁸⁵ Josiger, "Getting It Right: Understanding Effective Counterterrorism Strategies", s. 221.

²⁸⁶ Akın, **Uluslararası Terörizmin Tarihi**, s. 13-14.

²⁸⁷ İlhan, **Terör: Neden Türkiye**, s. 10.

²⁸⁸ Josiger, "Getting It Right: Understanding Effective Counterterrorism Strategies", s. 221.

Terör uzmanı Rex Hudson'a göre ise terör grupları dört tür tipoloji altında sınıflandırılmaktadır. Bunlar; milliyetçi-ayrılıkçı, kökten dinci, yeni dinci ve sosyal devrimci gruplardır. Bu grup sınıflandırması, terörist grupların siyasi arka planları veya ideolojilerine göre sınıflandırılacakları varsayımına dayanmaktadır. Sosyal devrimci kategori aynı zamanda “idealist” olarak isimlendirilebilir. İdealist teröristler radikal bir amaç, dini inanç veya anarşizm de dâhil olmak üzere siyasi ideoloji için savaşmaktadırlar. Bazı gruplar herhangi bir kategoriye tam olarak uymasalar bile genel tipoloji özellikleri önemlidir. Çünkü tüm terörist gruplar birbirinden farklıdır ve aynı genel kategorideki grupların zihniyet yapıları, farklı kategorilerdekilerden daha fazla ortak özelliklere sahip olmaya yatkın bir özellik taşımaktadır. Örneğin, İrlanda Cumhuriyet Ordusu (IRA), Bask Yurdu ve Özgürlük (ETA) ve Tamil İlam Kurtuluş Kaplanları (LTTE) çok güçlü milliyetçi motivasyona sahipken, İslamcı radikaller ve Aum Şinrikyo grupları dini inançlarla kendilerini yaşatmakta ve motive olmaktadır.

Terörist gruplar farklı ideoloji ve motivasyonlarla bir araya geldiklerinden terörle mücadele konusunda etkili olunabilmesi için mücadele politikalarının mutlaka grubun tipolojisine bağlı olarak değişmesi gerekmektedir.²⁸⁹ Terörün verdiği tahribatı azaltmak ya da bir terörist faaliyetin gerçekleşmesinin asıl nedenini bulabilmek için terörizm çeşitleri hakkında derin bilgiye sahip olmak gerekmektedir. Çünkü böylesi önemli bir bilginin, terörü gerçekleştiren faillerin hem caydırılmasına hem de engellenmesine yardımcı olacağı düşünülmektedir.

Alex Schmid, 109 terörizm tanımına yönelik yapmış olduğu inceleme ve analizlerinde, “siyasi” kelimesinin yüzde 65’lik oranla rastlanılan en yaygın ikinci unsur olduğunu bildirmekte, “şiddet ve korku” kelimelerinin ise yüzde 83.5’le daha yüksek olduğunu belirtmektedir. Ayrıca terörizmin pek çok farklı biçimi, tarzı, tipi ve yöntemi olduğuna dikkat çekerek altı gruba ayırmaktadır. Bunlar; politik terörizm, ekolojik terörizm, tarımsal terörizm, narko terörizm, biyolojik terörizm ve siber terörizmdir.²⁹⁰

²⁸⁹ Hudson, *Who Becomes a Terrorist and why?*, s. 16.

²⁹⁰ Ronczkowski, *Terrorism and Organized Hate Crime*, s. 17-18.

Bu sınıflandırmalar yanında terörizm çeşitleri; solcu terör, sağcı terör, milliyetçi/etnik terör, dinci terör, tek sorunlu terör, devlet terörü, biyolojik, kimyasal ve nükleer terör, narko terör, siber terörü, ekolojik terör olarak gruplandırılmıştır.

Tablo 1.3 Terörizm Çeşitleri

TERÖRİZM ÇEŞİTLERİ

1- Solcu Terörizm
2- Sağcı Terörizm
3- Etnik Terörizm
4- Tek Sorunlu Terörizm
5- Devlet Terörizmi
6- Biyolojik, Kimyasal ve Nükleer Terörizm
7- Radikal Dini Terörizm
8- Politik Terörizm
9- Ekolojik Terörizm
10- Tarım Terörizmi
11- Narko Terörizm
12- Siber Terörizm

Kaynak: Literatür taranarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

1.6.1. Solcu Terörizm

Alexander ve Pluchinsky, işçi sınıfının kapitalist sömürücülere karşı yükselmesini sağlamak için ideolojik mücadelesi Marksizm/Leninizm'den kuvvet alan Avrupa'daki savaştan komünist örgütleri solcu terör örgütleri olarak adlandırmışlardır.

Sol görüşlü terör örgütleri, sivillere zarar gelmemesi amacıyla, genellikle şirket ve hükümet yetkililerine saldırarak eylemlerini gerçekleştirmişlerdir.²⁹¹ Tipik olarak

²⁹¹ Hinkkainen, "A Comparative Analysis Of Homegrown Terrorism", s. 204.

bu örgüt yapıları, devrimci ya da anti-otoriter gayeler peşinde hareket ederek, hükümete duyulan memnuniyetsizlikler sonucu oluşmuşlardır. Bu terör grupları ideolojik olarak tamamen motive olmuş, ütöpik amaç ve hedefleri savunan ve kendilerini dünya çapında çetin ve zorlu bir mücadelenin en ön saflarında gören kişilerdir. Genellikle açık ve uzun vadeli vizyonları anlamakta, tanımlamakta ve analiz etmekte zorluk çekmektedirler. Yapılan çalışmalar, bu gruba mensup olan üyelerin genellikle iyi eğitilmiş bireyler olduğunu göstermektedir. "İtalyan Kızıl Tugayları, Kızıl Ordu Fraksiyonu, Japon Kızıl Ordusu, GRAPO ve Action Directe" bu ideolojik yapıya örnek olarak gösterilebilecek gruplar arasında yer almaktadır.²⁹²

1.6.2. Sağcı Terörizm

Sağcı terörizm; Avrupa manzarasında başlangıçta komünizm tehdidine bir karşılık olarak ortaya çıkmasına rağmen aynı anda 1960 ve 1970'lerde Avrupa'da çok kültürlü çevrenin artışına sebebiyet veren bir savaş sonrası göç süreciyle birlikte yükselmiştir. Sağcı terörist gruplar, mevcut hükümetlerin ve onlara karşı yapılan saldırıların yürütülmesini, onları solculukla suçlamayı içeren stratejinin korunmasından yana olmuşlardır. Bu durum, insanları sol gruplara karşı çevirecek olan bir strateji ve hükümetlerin meşruluğunu artıracak bir hedef olarak belirtilmektedir. Sağcı terörist gruplar üzerine yapılan bazı araştırmalar, nihai amacın statükoyu destekleyen mevcut hükümetleri devirmek ve yerine faşist olanları getirmek olduğu sonucunu ortaya çıkarmıştır.²⁹³ Bu gruplar genellikle mevcut statükoyu savunduklarını, sol terörizme tepki olarak tavır aldıklarını, ayrıcalıklı olan statülerini riske attıklarını ve sol görüşlü muadilleri kadar uyum göstermeyen toplum kesimlerinden destek aldıklarını iddia etmektedirler.

Amerika Birleşik Devletleri'nde en çok tanınan grup olan Ku Klux Klan, Avrupa'da Fransız Ulusal ve Avrupa Eylem Federasyonu, Alman Alternatif Hareketi ve İtalyan Silahlı Devrimci Çekirdekleri isimli hareketler sağcı terör yapılanmalarıdır.²⁹⁴ Sağcı terörist grup örneklerinden biri de İngiltere asıllı şiddetli bir Neo-Nazi grubu olan Combat 18'dir. Örgüt 1989 yılında kurulmuş ve o zamandan beri

²⁹² Josiger, "Getting It Right: Understanding Effective Counterterrorism Strategies", s. 221-222.

²⁹³ Hinkkainen, "A Comparative Analysis Of Homegrown Terrorism", s. 202-203.

²⁹⁴ Josiger, "Getting It Right: Understanding Effective Counterterrorism Strategies", s. 222.

etnik azınlıklara, göçmenlere ve solculara çeşitli saldırılar düzenlemiştir. Soğuk Savaş sona erdikten sonra, artık komünizm mevcut hükümetler için bir tehdit oluşturmadığından, sağcı terörist gruplar faaliyetlerini, sadece göçmen karşıtı milliyetçi gündeme yönlendirmişlerdir. Yine göç karşıtı faaliyetler güçlkle de olsa tozlu raflardan alınıp gündeme getirilmiştir. Ekonomik kriz, yerli nüfus ve iş piyasasındaki göçmenler arasındaki rekabet algısını körüklemiştir. Ayrıca son zamanlarda meydana gelen yurt içi terör saldırıları, özellikle Müslüman göçmenlere karşı olan göçmen karşıtı duyguları artırmıştır. Bu üç terör kategorisi ile düşmanlık ve sadakat gruplarına dayanarak yerli, uluslararası ve sağcı terörist grupların devlet ve hükümetten daha çok sivillere, özellikle de göçmenlere saldırmakta oldukları ifade edilebilir.²⁹⁵

1.6.3. Etnik Terörizm

Etnik terör; devletin birliği, bütünlüğü ve kurumsal kimliği üzerinde tehdit oluşturan etnik bir grubun, siyasal taleplerini gerçekleştirmek maksadıyla yaptıkları eylemlerdir.²⁹⁶ Etnik kökenli ırkçı terörün en belirgin şekli faşizmdir. İrkçı örgütler kendi ırkını diğer unsurlardan daha üstün görerek, tek bir liderin önderliğinde dikta rejimi kurmak için şiddet kullanan örgütlerdir.²⁹⁷

Etnik temelli terör örgütleri, çeşitli siyasal tavizler elde etmek için çoğunlukla şiddet unsurunu kullanarak toplumda korku oluşturmak ve bu yöntem ile beraber de siyasal iktidara baskı yapma yolunu benimsemektedirler. Özellikle etnik farklılıklar nedeniyle içinde yaşadıkları toplumdan dışlandıklarını ve haksızlığa uğradıklarını iddia ederek bu kaotik duygularla beslenen kitleler oluşturmaya çalışmaktadırlar.²⁹⁸

Terörizme kaynak yapması perspektifinden konuya bakıldığında; etnik grupların çeşitli hakları kazanmak, tam bağımsızlık veya federasyon-özerklik gibi amaçlar uğruna yaşadıkları devlete ve devletin kurumlarına yönelik birtakım faaliyetler içerisinde bulundukları bilinmektedir. Dünya üzerinde devlet olma özelliği, yetisi ve kapasitesi bulunmayan fakat varlıkları da inkâr edilemeyecek pek çok farklı

²⁹⁵ Hinkkainen, "A Comporative Analysis Of Homegrown Terrorism", s. 203.

²⁹⁶ Onay, *Etki Odaklı Hareket Terör*, s. 79.

²⁹⁷ Ünal; *A'dan Z'ye Terörizm*, s. 123.

²⁹⁸ Gökbunar ve Uluhan, "Terör: Nedenleri, Türleri ve Gelişim Süreci", s. 11-12.

etnik gruplar bulunmaktadır. Sözü edilen bu gruplar zaman zaman farklı sebeplerle teröristliğe yönelmekte, sınırları içerisinde yaşadıkları devlete, devlet yönetimine karşı bir çeşit kurtuluş savaşı iddiası ile ortaya çıkarak faaliyetlerde bulunmaktadır.²⁹⁹

Bu gruplar, etnik, bölgesel veya ulusal olarak tanımlanmış bir çeşit hükümet adaletsizliğinin insanlara zorla dayatıldığını iddia etmektedirler. Grupların ulusal veya bölgesel federasyon-özerklik hedeflerinin hepsi yerel nüfusta karşılık görmeye meyillidir. Bu terörist grupların neredeyse hepsi yaşadıkları, eylemde bulundukları alanların dışındaki bölgelerden, özellikle de yurtdışında yaşayan göçmenlerden, aktif veya pasif destek almaktadırlar. Bu destek tabanı, büyük olasılıkla bu grupların ortalama daha uzun ömre sahip olmalarının anahtarıdır. Bu durum aynı zamanda saldırı ve hedefleme stratejileri üzerinde çeşitli kısıtlamalar da oluşturmaktadır. Milliyetçi/bölücü terör grupları diğer terörist gruplara göre daha geniş bir yelpazede daha girift siyasi stratejiler uygulamaktadırlar. Örneğin ETA, PIRA ve FHKC-GC terörist örgütleri, bu gruplar arasında sayılabilir.³⁰⁰

Etnik/ayrılıkçı terör, 1968'den 2004 yılına kadar Batı Avrupa'da, ideolojik olarak motive edilmiş en baskın iç teröristlik biçimi olarak ifade edilmektedir. 1960'ların sonlarından itibaren ise İngiltere'deki IRA (İrlanda Cumhuriyet Ordusu) ve İspanya'daki ETA (Bask Yurdu ve Özgürlük), Batı Avrupa'daki ana ayrılıkçı terör örgütleri olarak faaliyet yürütmüşlerdir. Bu örgütlerin her ikisi de etnik anavatan için özgürlük istemekteydiler. Bu nedenle de bu gruplar için tercih edilen hedefler, askeri personel ve polis personeli yani kendi düşüncelerine göre işgal güçleridir. Etnik mücadeleler genellikle etnik bölgede gerçekleşmektedir ve örgütlerin etnik akraba, kendilerine yakın çevre ve grup üyelerinden destek alması gerektiği için sivil kayıplardan çoğunlukla kaçınılmaktadır.

Hinkkainen'in ifadesine göre etnik ayrılıkçı terör örgütleri, bir yandan işgalci olarak gördükleri devletin meşruluğunu zayıflatmaya ve sorgulatmaya çalışırken diğer yandan terör örgütü ve etnik nüfus arasındaki bağlantıları güçlendirmeye

²⁹⁹ Msozcan, *Terör, Din, Şiddet, Radikalizm Eksenli İdeolojisinin Alt Yapısı*, s. 45.

³⁰⁰ Josiger, "Getting It Right: Understanding Effective Counterterrorism Strategies", s. 222.

çalışmaktadırlar. Bu gruptaki terör örgütleri, amaçlarını bildirirken yaptıkları rasyonel seçimlere dayanarak genellikle asker ve polislerle karşı saldırı düzenlemektedirler.³⁰¹

Kosova ve Bosna örneklerinde olduğu gibi milliyetçilik düşüncesinin aşırıya kaçtığı durumlarda etnik temizlik hareketlerine de girişilebilmektedirler.³⁰² Etnik terör örgütleri yaptıkları eylemlerle toplumsal düzeni bozmayı, toplumun bireylerini gerçekleştirdikleri eylemler ve şiddet uygulamaları ile korkutarak sindirmeyi ve böylelikle dikkatleri kendi üzerlerine çekerek hükümetleri icraatları noktasında etkilemeyi amaçlamaktadırlar.³⁰³

1.6.4. Tek Sorunlu Terörizm

Tek sorunlu teröristler; sol görüşlü teröristler gibi sistemi daha eşitlikçi hale getirmeye ya da milliyetçi/bölücü teröristler gibi kendileri için bir vatan kurmaya yahut da dini teröristler gibi şiddet yoluyla yeni bir çağ açmaya çalışmazlar. Bu ve bunun gibi amaçlar yerine, toplum içinde önceden belirledikleri bir politika veya uygulamayı hızlı bir şekilde değiştirmeyi amaçlarlar. Tipik bir tek sorunlu terörist yoktur. Hayatın her kesiminden ve her sosyal düzeyinden potansiyel olarak ortaya çıkmayı bekleyen farklı tek sorunlu teröristler mevcuttur. Hayvan hakları, çevre ve kürtaç tek sorunlu terörist kişileri motive eden konulardan sadece üçünü oluşturur. Bunun yanı sıra tek sorunlu terörizme örnek olarak "the Animal Rights Militia" (Hayvan Hakları Milisleri), "the Earth Liberation Front" ve çeşitli kürtaç karşıtı gruplar sıralanabilir.³⁰⁴

1.6.5. Devlet Terörizmi

"Devlet terörü" kavramının ortaya çıkmasındaki sebep, terörün devletler tarafından desteklenmesidir. Devlet destekli terörizmde terörün en büyük destekçisi ve dayanağı devlet olmasına rağmen terörist eylemler devletin kendi eliyle yaptığı eylemler olarak görülmemektedir. Devlet destekli terörizm kavramını, devletin doğrudan terörist eylemler gerçekleştirdiği, terörizme fiili destek verdiği, terörizme

³⁰¹ Hinkkainen, "A Comparative Analysis Of Homegrown Terrorism", s. 203-204.

³⁰² Onay, **Etki Odaklı Hareket Terör**, s.79.

³⁰³ Gökbnar ve Ulsan, "Terör: Nedenleri, Türleri ve Gelişim Süreci", s. 12.

³⁰⁴ Josiger, "Getting It Right: Understanding Effective Counterterrorism Strategies", s. 223.

sponsor olduğu, terörizmle mücadelede yetersiz kaldığı ya da terörist faaliyetlere müsamaha gösterdiği durumlar için de kullanmak yerinde olacaktır.³⁰⁵

Bir devlet kuralsız ve yasal olmayan şiddeti sürekli olarak uyguluyorsa yaptığı şey düpedüz terördür. Bunlar işkence, sansür, nedensiz ifade alma, iletişimin kontrolü, ani ev baskınları ve doğrudan silahlı eylem gibi faaliyetler olarak ifade edilebilir. Bu tarz yaklaşımlar Fransız İhtilali zamanında Robespierre ve 20.yüzyılda Alman lider Hitler ile özdeşleşmiştir. Devlet teröründe iktidara sahip olanlar teröriste dönüşmekte; iktidar karşıtı görüşe sahip olanlar ise rejim aleyhtarı ilan edilmektedirler. Bu uygulamalarla yapılan bütün yasa dışı eylemler yasallaştırılmaya çalışılmaktadır.³⁰⁶

Devlet terörü, "siyasi iktidarların yasal haklarını, sahip oldukları ayrıcalıkları ve etkinliklerini yitirmemek adına emri altında bulunan kuruluş ve gruplar aracılığı ile şiddete başvurarak muhaliflerini etkisiz hale getirmeyi ya da sindirmeyi amaçladıkları bir yönetim şekli" olarak ifade edilebilir. Devlet terörizminde; iktidara sahip bulunanlar, kendi ülkelerinin sınırları içinde ya da dışında işkence etmek, adam kaçırmak, öldürmek gibi çeşitli maddi ve manevi zararlar vererek kendi menfaatlerine zarar verebileceklerini düşündükleri kişileri sindirmeyi ve yok etmeyi amaçlamaktadırlar.³⁰⁷

Devlet teröründe, diğer terör örgütlerinin sahip olduğu özelliklerin birçoğu bir arada bulunmayabilir. Ayrıca güvenlik güçlerine teslim edilen silah ve malzemelerin sadece yasalarda belirtilen durumlarda ve güvenlik görevlisinin kendisini tehlikeli durumlar karşısında koruması gereken zamanlarda kullanması kural içinde bir eylemdir.

Geçmişten günümüze, birçok farklı ülkede dış toplumlara karşı devlet terörünü de aşan pek çok olay yaşanmıştır. Haçlı seferlerinde Avrupa, Doğu Afrika'da Portekizliler, Güney Amerika'da İspanyollar, Kızılderililere ve Afrikalılara karşı ABD, sömürgelerde emperyalist Avrupa, Mora isyanında Yunanlılar, Cezayir'de Fransızlar, Faşizm döneminde İtalya, II. Dünya Harbi'nde Almanlar, Çeçenistan kuşatmasında Ruslar ve Bosna kuşatmasında Sırp devlet gücünü yabancılara karşı

³⁰⁵ Bilir, **Terör Medya ve Devlet**, s. 32.

³⁰⁶ Onay, **Etki Odaklı Hareket Terör**, s. 78-79.

³⁰⁷ Gökbnar ve Uluşan, "Terör: Nedenleri, Türleri ve Gelişim Süreci", s. 11.

kural dışı bir şekilde kullanmışlardır.³⁰⁸ Bu verilen örneklerin dışında tarihte daha pek çok devlet, farklı ülkelere orantısız ve kuralsız güç kullanmıştır.

Öte yandan terörizmde devlet, ya kendi vatandaşları dışındaki kişilere karşı kendi güçleri ile doğrudan terör uygulayabilmekte, ya da görünürde devlet dışı kişileri kullanarak fiilin icrasını ortaya koymaktadır. Bu tip terörde devlet terörü, başka ülke halklarına karşı uygulanmaktadır. Terör örgütlerinin bizzat ülkeler tarafından diğer ülkeler içinde organize edilip türetilmek şekliyle veya zaten mevcut olan örgütlerin yönlendirilmesiyle içinde bulundukları ülkeler aleyhine kullanıldığı görülmektedir.³⁰⁹ Şekil 1.6.'da devlet destekli terör şema halinde gösterilmiştir.

³⁰⁸ İlhan, **Terör: Neden Türkiye**, s. 11.

³⁰⁹ Bilir, **Terör Medya ve Devlet**, s. 32.

Şekil 1.6. Devlet Destekli Terör

Kaynak: Caşın, 2008:545

1.6.6. Biyolojik, Kimyasal ve Nükleer Terörizm

Terörist faaliyetlerin kitlesel ölümlerle sonuçlanması açısından biyolojik, kimyasal ve nükleer terörizm konusu çok büyük önem taşımaktadır. Biyolojik terörizm; kişiler, gruplar veya devletler tarafından ideolojik, politik veya ekonomik kazanç sağlamak amacıyla hastalık meydana getiren patojenlerin açık veya gizli şekilde yayılması şeklinde meydana gelmektedir.³¹⁰

Bu terörizm türü; kimyasal toksinlerin, biyolojik hastalıkların kısa zamanda kitlesel imha kabiliyetleri olması bakımından insanlar, hayvanlar ve ürünlere karşı oldukça etkin olduğu bir yöntemdir. Bu tür silahların etkilediği alan, yayılma riski ve şekli bakımından meydana getirdiği tehdit çok büyüktür. Bu sebeple devletlerin bu silahları, olası bir savaş durumunda hedeflerine ulaşmak için düşmanları aleyhine kullanmaları ya da terör örgütlerine kullandırmaları her zaman için söz konusu olabilir. O nedenle 21. yüzyılda bu terör türünün, terörün en etkili çeşidi ve dünyanın en önemli tehdidi olacağı düşünülmektedir. Bu silahların kullanımı, insanlığı geri dönüşü olmayan bir yola sürükleyebilir. Bu sebeple çok yönlü tehlikeli olan bu tehdit, her zaman etkili bir niteliğe sahiptir ve terör örgütlerinin ilgisini de çekmektedir.³¹¹ Bunlar arasında çiçek hastalığı, şarbon ve veba gibi hastalıkların yayılması tüm hayatı felç ederek olumsuz sonuçlara neden olur. Gerçekte bu tür terör saldırıları, karşılaşılması daha az muhtemel olan senaryolardır. Fakat buna rağmen, biyolojik, kimyasal ve nükleer terörizmin büyük bir felaket potansiyeline sahip olması nedeniyle, mevcut olan birçok farklı tehlike türüne ve toksinlerin alınabileceği yöntemlere aşına olunması ayrıca bunlara karşı tedbirli ve hazırlıklı olunması gerekmektedir.³¹²

Bir yandan 1925 Cenevre Protokolü gibi anlaşmalarla biyolojik, kimyasal silahların ve diğer kitle imha silahlarının (KİS) kullanımı yasaklanırken diğer yandan da 20. yüzyıl boyunca bu silahlar çelişkili bir şekilde savaşlarda kullanılmıştır. Bunların insanlık tarihinde pek çok örneği de mevcuttur. Birinci Dünya Savaşı sırasında Alman birlikleri, atları ve sığırları hasta etmek için şarbon gazı, askerlere karşı da hardal gazı gibi çeşitli kimyasal maddeler kullanmıştır. İkinci Dünya

³¹⁰ Gökbunar ve Uluhan, "Terör: Nedenleri, Türleri ve Gelişim Süreci", s. 13.

³¹¹ Onay, **Etki Odaklı Hareket Terör**, s. 83-84.

³¹² Ronczkowski, **Terrorism and Organized Hate Crime**, s. 19.

Savaşı'ndan önce Japonya, Mançurya'daki birliklerde yer alan Çinli savaş esirleri üzerinde biyolojik silahları test etmiştir. Bunun yanında veba bulaşmış böceklerle dolu bombalar kullanılmış, Çin şehirlerinde hastalığı yaymak için kirlenmiş gıda servis etmiştir. Yine 1945 tarihinde Japonya'nın Hiroşima ve Nagazaki şehirlerine atom bombalı saldırı düzenlenerek on binlerce masum insanın ölümüne sebep olunmuştur. Saddam Hüseyin, İran/Irak savaşı sırasında ve 1988'de Kuzey Irak'taki Kürt isyanlarını bastırmak için zehirli kimyasal bomba kullanmıştır.³¹³ Bu kimyasal bombalar sebebiyle yaklaşık 3200 ile 5000 kişi arasında insan hayatını kaybetmiş, 7000-10.000 kişi de yaralanmış ve saldırıdan etkilenmiştir.³¹⁴

İnsanları öldürmek düşüncesiyle kimyasal silah kullanarak yahut terörist eylem olarak kullanılması dahi kaza sonucu insanların ölümüne sebep olan daha pek çok kimyasal, biyolojik ya da nükleer olaylar tarih boyunca hep insanlığın karşısına çıkmıştır.

Bu minvalde 1979 yılında eski Sovyetler Birliği'nde yer alan Sverdlovsk'da, bir askeri mikrobiyoloji ünitesinde şarbon sporlarının bir kaza sonucu havaya salınmasıyla yaklaşık 79 insan şarbona yakalanmış ve 68'i ölmüştü.³¹⁵ Bir başka olay ise 1995 yılında Aum Şinrikyo tarikatı tarafından Tokyo metrosunda gerçekleştirilen terörist saldırıda kimyasal ajan olan sarin gazının kullanılmasıdır. Bu kimyasal saldırı 12 kişinin ölümüne 5500'den fazla insanın yaralanmasına sebep olmuştur.³¹⁶ Birçok akademisyen, Kitle İmha Silahlarının gelecekte kullanım olasılığının yüksek olduğunu ve saldırı olasılıklarının göz ardı edilmemesi gerektiği konusunda hemfikirdir. Devlet dışı aktörler tarafından yapılan saldırıların söz konusu olması ise diplomasi ve müzakere stratejileri uygulanmadığı için daha zor görünmektedir. Zaten bu tür gruplar,

³¹³ Scott G., White, "It Happened Here: Biological Terrorism in the United States", **A New Understanding of Terrorism, Case Studies, Trajectories and Lessons Learned**, Editors M.R. Haberfeld, Agostino von Hassell, Springer Science Business Media LLC, New York, USA, 2009, s. 59

³¹⁴ Hanan Ahmed Ali Bayatı, **Uluslararası Hukukta İnsani Müdahale ve Irak Örneği**, (Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya, 2016, s. 35.

³¹⁵ Özlem İnan Elçin; "Potansiyel Tehlike Şarbon", **Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi (STED)**, Cilt: 10, Sayı: 10, 2001, s. 366.

³¹⁶ Ayhan, "Terör Kavramı, Güvenlik Konseyi", s. 125.

devlet tarafından kabul edilen protokollere veya anlaşmalara bağlı kalmamaktadırlar.³¹⁷

1.6.7. Radikal Dini Terörizm

Radikal dini terörizm, terörist eylemler kullanarak dini-politik amaçlarını gerçekleştirmeyi hedefler. İdeoloji ile dinsel inancın birleştirilmesi sonucu ortaya çıkmış bir kavramdır.³¹⁸ Dini kaynakların yorumlanmasından hareketle gerçekleştirilen ideolojik temelli şiddet ve terör eylemlerini ihtiva eden bir terör türüdür. Hoffman'a göre; din ile terörizm yaklaşık iki bin yıldır birbiri ile ilişkilendirilmeye çalışılmıştır.³¹⁹

Terörizm faaliyetlerini tanımlayan pek çok kaynak, terörizmin din ile olan ilişkisinin yeni olmadığını ortaya koymuştur. Bu kaynaklar, terörizmin Müslüman, Hristiyan, Yahudi ve Hindular arasında asırlardır var olan bir olgu olduğuna işaret etmektedir.³²⁰ Geçmiş dönemlerdeki tarihsel örnekler incelendiğinde, bazı dini inanç gruplarının din adına savaşlar yaptığı, emperyalist girişimlerde bulundukları, kutsal ve kutsal olmayan amaçları için dinin bir meşrulaştırma aracı olarak kullanıldığı ve terör eylemleri gerçekleştirdiklerine tarih boyunca hep tanık olunmuştur.³²¹

Hiçbir dinin, doğrudan doğruya terörizme kaynaklık etmediği herkes tarafından bilinen ve kabul edilen bir gerçektir.³²² Bu bağlamda din kökenli terörizm üzerinde yalnızca İslami gruplar da tekel sahibi değildir. Dolayısıyla her büyük dinin inananlarının içinde, militan ve köktendinci terör grupları bulunmaktadır. Bunlar arasında Sihler, Hindular, Yahudiler ve Hristiyanlar da din kökenli terörizme geçmişten günümüze hep başvurmuşlardır.³²³ Prof. Dr. Şinasi Gündüz bu konuda; *"Şiddeti teolojik açıdan yasal bir zemine dayandıran Hristiyanlar, Hristiyanlığın bir devlet dini haline geldiği IV: yüzyıldan itibaren, heteredoksal akımlara karşı*

³¹⁷ White, "It Happened Here: Biological Terrorism in the United States", s. 59-60.

³¹⁸ Onay, **Etki Odaklı Hareket Terör**, s. 84.

³¹⁹ Msozcan, **Terör, Din, Şiddet, Radikalizm Eksenli İdeolojisinin Alt Yapısı**, s. 47-49.

³²⁰ Menderes Kurt, "İsrail'de Yahudi Dini Terörizmi," **FAD-Filistin Araştırmaları Dergisi**, Sayı: 4, 2018, s. 3.

³²¹ Sezgin Kaya, "Uluslararası Terörizmin Gelişimi ve Dini Motivasyonlu Terör Olgusu", **U. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt: 10 Sayı: 1, 2017, s. 61-62

³²² Gökbunar ve Ulusan, "Terör: Nedenleri, Türleri ve Gelişim Süreci", s. 12.

³²³ Josiger, "Getting It Right: Understanding Effective Counterterrorism Strategies", s. 222.

*uyguladıkları takibat ve saldırılarda, Haçlı Seferlerinde, Ortaçağ Engizisyon mahkemelerinde, sömürge bölgelerinde ve kolonilerde, hedef aldıkları topluluklara/halklara ve farklı inanç sahiplerine karşı şiddetin her çeşidine başvurdular.*³²⁴ demektedir.

Dini istismar eden kişi veya grupların, dini farklı yorumlamaları, terörü kendine esas alan radikal bireylerin yegane dayanağıdır. Tek doğru benim din anlayışım inancı sürdürüldüğü müddetçe, dini kullanan grupların tehdit olma özellikleri de devam edecektir. İnsanlık tarihi, dinin siyasal egemenlik için kullanılmasının çok çeşitli örnekleriyle doludur.³²⁵

Dini terörizm, insanlar arasında korku yaratmayı, amaçlarının gerçekleşmesi bağlamında bir araç olarak kullanmaktadır. Bu yönüyle de diğer terör örgütlerinden farklı değildir.³²⁶ Üstelik bu gruba üye olan bireyler için savaş kazanmak gibi bir zorunluluk da yoktur. Bu gruptaki teröristler, yapmış oldukları terör eylemleri sonucunda hayatlarını kaybetmiş olsalar dahi, ölümsüzlüğe, şehitlik mertebesine ulaşacaklarını düşünmeleri onları motive eden en önemli unsurdur. Ayrıca dinî inançların, inanan insanların duyguları üzerinde yarattığı etkinin mutlak bir yaptırım gücüne sahip olduğu da göz ardı edilmemelidir.³²⁷ Bu terör grupları görevlerini, dini dogmalara bağlı kalarak, iyi ve kötü arasındaki savaş açısından değerlendirmektedirler. Üyeler, kendilerini feda etmeye istekli olan bireylerden seçilmektedir ve dinci teröristlerin de siyasi kaygılarla hareket ettiği bir gerçektir.³²⁸

Tanrı adına her dinde, öfke, kin ve şiddeti tavsiye eden ve dinî sömüren radikal unsurlar olmuşsa da³²⁹ din ile o dine inanan insanların din anlayışlarını her zaman birbirinden ayrı değerlendirmek gerekmektedir. Nitekim dinin tavsiyeleri ile insanların bunları nasıl anladığı, algıladığı ve uyguladığı da son derece önemlidir. Zira bir dine inanan inanç sahiplerinin kendi dinleri etrafında bile birlik ve bütünlük

³²⁴ Msozcan, *Terör, Din, Şiddet, Radikalizm Eksenli İdeolojisinin Alt Yapısı*, s. 49.

³²⁵ Ünal; *A'dan Z'ye Terörizm*, s. 122.

³²⁶ Gökbunar ve Uluhan, "Terör: Nedenleri, Türleri ve Gelişim Süreci", s. 12.

³²⁷ Onay, *Etki Odaklı Hareket Terör*, s. 85.

³²⁸ Josiger, "Getting It Right: Understanding Effective Counterterrorism Strategies", s. 222.

³²⁹ Onay, *Etki Odaklı Hareket Terör*, s. 84.

oluşturamadıkları düşünülürse yine problemin dinden değil, ona inananlardan kaynaklandığı görülür.³³⁰

1.6.8. Politik Terör

Politik terör, politik çıkarları korumak için uygulanan, izole eylemlerde, uç-aşırı ve gelişigüzel biçimlerde ve keyfi kitle şiddetinde var olan terördür.³³¹ Ted Robert Gurr, politik terörizm üzerine yaptığı çalışmasında, 1960'larda faaliyet gösteren terör gruplarının birçok belirgin özelliğine dikkat çekmiştir. Bu özelliklerin pek çoğu hala daha geçerli ve günümüz grupları için kullanmaya uygundur.

Gurr, siyasi terörle ilişkili üç objektif unsur belirlemiş ve terör faaliyetlerinin siyasi terör olarak sınıflandırılması için her üç unsurun da mevcut olması gerektiğini belirtmiştir. Bu üç unsur şunlardır;

- 1- Yıkıcı şiddet, açık dövüşten ziyade gizli yapılır.
- 2- Temel hedeflerin bazıları politiktir.
- 3- Eylemler gizli ve düzensiz çalışan gruplar tarafından gerçekleştirilir.³³²

1.6.9. Ekolojik Terörizm

Çevreci ve hayvansever olarak nitelendirilen grupların son zamanlarda hayvanları ve çevreyi koruma adına zaman zaman güç kullandıkları, daha örgütlü ve kararlı bir şekilde davrandıkları gözlenmektedir. Bu tarz grupların değişen davranışları diğer terör hareketlerine nazaran daha masum gibi görünse de hukuku zorlayıcı tavırları ve kurulu düzeni bozucu tutumları, sıradan vatandaşları huzursuz ve rahatsız edici kimi zaman ise tehdit edici boyutlara varmaktadır. Çevreci ve hayvansever grupların bu davranışları hukuk dışı olup şiddet içerdiğinden, doğrudan terör yerine dolaylı terör olarak nitelendirilebilir.

³³⁰ Aydın Ahmet Hamdi, Mehmet Emin Türkoğlu, **Dini Motifli Terör Kavramı**, s. 165-166, chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://ayk.gov.tr/wp-content/uploads/2015/01/AYDIN-Ahmet-Hamdi-T%C3%9CRKO%C4%9ELU-Mehmet-Emin-D%C4%B0N%C3%8E-MOT%C4%B0FL%C4%B0-TER%C3%96R-KAVRAMI.pdf, (Erişim: 17.08.2020).

³³¹ Çağlar, "Terör ve Terörizm: Kavramsal Analiz", s. 21.

³³² Ronczkowski, **Terrorism and Organized Hate Crime**, s. 18.

Eylem ve devrimci şiddet ekseninde hareket edecek bir örgütlenme olarak tasarlanan ELF (Earth Liberation Front), "Yeryüzü Kurtuluş Cephesi",³³³ medya tarafından ekoterörist örgüt olarak tanımlanmış ve dünya kamuoyuna bu şekilde yansıtılmıştır. Resmi bir lidere sahip olmayan gruba ELF adı, doğal çevreye verilen zararı durdurmak için ekonomik sabotajlar ve gerilla saldırıları yapan kişi ve gruplar tarafından ortak olarak verilmiştir. Bu hareket 1994'te İngiltere'de başlamış ardından Amerika, Yunanistan ve Kanada'ya kadar yayılmıştır. ELF'nin Amerika'da 1200'den fazla kundakçısı bulunmaktadır. ELF'nin uyguladığı metotlar tipik olarak mülke zarar vermek şeklindedir. Bu metotlar arasında kundakçılık, sabotaj ve tesislerin yıkımı sayılabilir.³³⁴

Ekolojik terör olayları, bazen halka açık rastgele yıkım eylemleri olarak rapor edilir ve nadiren altta yatan bir gündeme veya bir nedene sahip olduğu görülür. Bu gruplarda çalışan bireyler radikal çevreciler olarak görülmektedir. Bu gruplar ve bireyler genellikle kamu desteği toplamakla ilgilenmezler. Hükümetin ortaya koyduğu politika veya yasal değişikliklerin yeterli sosyal değişiklikler sağlayabileceğine dair pek inançları yoktur. Ekosistemlerin insan ihtiyaçları ile ilgili olarak yargılanamayacak doğal bir değere sahip olduğu ve ekolojik değişiklikler için harekete geçilmezse insan nüfusunun kitlesel yok oluşları olacağı fikrini takip ederler.

Bu terör biçimini uygulayan birçok grup, şiddet kullandıkları ve terörist oldukları gerçeğini reddetmektedir. Büyük yangınlar çıkarmak veya hasat edilecek ağaçlara metal sivri uçlar eklemek gibi eylemleri, tomruk şirketlerinin ağaçları kesmesini ve çevreyi yok etmesini önlemek için gerekli caydırıcı unsurlar olarak görürler. Niyetlerinin bireyleri yaralamak veya öldürmek olmadığını iddia ediyor ancak çıkarılan yangınları veya yasadışı eylemlerini bastırmak için kullanılabilecek ihtiyati tedbirlerin eksikliğini kontrol edemiyorlar.³³⁵

³³³ Ayfer Genç Yılmaz, **Eko-Terörizm Kavramı Üzerine Bir Tartışma: Yeryüzü Kurtuluş Cephesi ve Hayvan Kurtuluş Cephesi'nin Analizi**, Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi, Cilt: 10, Sayı: 2, 2022, s. 300.

³³⁴ Gökbnar ve Uluşan, "Terör: Nedenleri, Türleri ve Gelişim Süreci", s. 15-16.

³³⁵ Ronczkowski, **Terrorism and Organized Hate Crime**, s. 19.

1.6.10. Tarım Terörizmi

Tarım terörizmi, (agroterörizm), genellikle bireysel veya herhangi bir grubun bitkisel ürünlere, ormanlara veya dolaylı olarak tarım sektörüne zararlı olacak şekilde bitki patojenlerinin (virüs, bakteri, fungus) kasıtlı kullanımı olarak tanımlanmaktadır.³³⁶ Tarımsal terörizm veya tarım terörü, birçok potansiyel ölümcül senaryoya sahip nispeten yeni bir terörizm biçimidir. Bu terör biçimi, bir ülkenin mahsullerine zarar vererek ve ticari dengelerini bozarak ekonomik olarak çok büyük bir etki yaratma potansiyeline sahiptir.³³⁷ Özellikle insanlarda hastalık meydana getiren çeşitli patojen mikroorganizmaların bir saldırı vasıtası olarak değerlendirilmesi sık karşılaşılan bir durumdur. Başka bir durum ise değişik organizmalar kullanılarak tarımsal kaynakların hedef alınmasıdır. Bunların tahrip gücü kimi zaman tahmin edilenin çok ötesindedir. Örneğin, patates mildiyösü hastalığı İrlanda'da 1 milyon insanın ölümüne ve diğer bir milyon insanın ise göç etmesine neden olmuştur.

Bazı böcek türleri, insanlarda oluşan bir takım hastalıkların etmeni olan patojenlerin vektörü konumunda bulunmakta, evcil hayvanlarda ve bitkiler üzerinde beslenerek ve hastalık bulaştırarak zararlı olmaktadır. Hastalık taşıyan böceklerin geçmişte de bir silah olarak kullanıldığı pek çok örnekler vardır.³³⁸

Tarımsal terörizm için potansiyel hedefler arasında; gıda işleyicileri, işleme tesisleri, marketler, restoranlar, çiftlikler, hayvancılık ürünleri, gıda ve tarım ulaşım sistemleri bulunmaktadır. Yalnızca Amerika Birleşik Devletleri'nde yaklaşık 1.912.000 çiftlik ve 87.000 gıda işleme tesisi bulunmaktadır. Çiftlikler gibi çoğu mekânlar yumuşak hedefler olarak kabul edilir ve bir terör eylemi günlerce hatta haftalarca tespit edilemeyebilir.³³⁹

İnsan ve hayvan besin zincirini etkileyen hastalıklar dünyada oldukça yaygındır ve salgın hastalıklara neden olmaktadır.³⁴⁰ Bugün teröristler için en ucuz ve en tahrip edici silahlardan birisi aynı zamanda en fazla ihmal edilmiş ve gözden uzak

³³⁶ Özer Elibüyük, "Bitkisel Ürünlere Karşı Tarımsal Biyoterörizm (Agroterörizm)", **Ondokuz Mayıs Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi**, Cilt: 23, Sayı: 3, 2008, s. 198.

³³⁷ Ronczkowski, **Terrorism and Organized Hate Crime**, s. 19.

³³⁸ Celal Tuncer ve İslam Saruhan, "Biyolojik Silah Olarak Böcekler", **I. KBRN Kongresi**, 2008, s. 85-86.

³³⁹ Ronczkowski, **Terrorism and Organized Hate Crime**, s. 19.

³⁴⁰ Gökbnar ve Uluşan, "Terör: Nedenleri, Türleri ve Gelişim Süreci", s. 17.

tutulmuş olan böceklerdir. Böcekler bir silah unsuru olarak hastalıkları yayabilir, hızla üreyebilir, sınırları kolayca aşabilir ve tarımsal ürünleri tahrip edebilirler. Depolanmış hububat Kapra böceği gibi tahrip gücü yüksek böcekler tarafından imha edilebilir. Bunun yanı sıra pamuk gibi endüstriyel bitkiler veya soya, buğday, mısır gibi temel besin maddeleri tarımsal terörün stratejik hedefleri olarak görülebilir.³⁴¹

1.6.11. Narko Terörizm

Dünyada ilk kez Narko terörizm kavramı 1983 yılında Peru Devlet Başkanı Fernando Belaunde Terry tarafından, Peru narkotik polislerine yöneltilen terörist eylemler ile uyuşturucu tacirlerinin devlet politikaları veya bu tacirlerin toplumu etkilemek maksadıyla yaptıkları eylemleri tanımlamak için kullanılmıştır.³⁴² Narko terörizm kavramı, uyuşturucu trafiği ve terörizm olgusu ile uyuşturucu arasındaki ilişkiyi açıklamak gayesiyle kullanılan bir kavramdır. İnsanlık için en büyük tehlikelerden biri olan ve "Narkotik" adı verilen eroin, kokain, esrar ve afyon gibi uyuşturucuların denetim altına alınması zorunluluğu ortaya çıkmıştır.³⁴³

Terör örgütleri beslenme, barınma, iletişim ve propaganda gibi faaliyetlerini sürdürebilmek ve varlıklarını devam ettirebilmek için büyük oranda finansal desteğe ihtiyaç duymaktadırlar.³⁴⁴ Bu ihtiyaçların örgütün devamlılığı açısından sürekli olarak karşılanması gerekmektedir. Terör örgütleri, gelir temin etmek için başvurdukları yöntemlerden olan hırsızlık, gasp, haraç ve aidat gibi işlerde, örgütlerin ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kalmaktadır. İhtiyaçlarını karşılayamayan terör örgütleri az işle çok para kazanabilmenin yolu olarak uyuşturucu kaçakçılığı işine girmektedirler. Uyuşturucu madde işi, örgütlere; uyuşturucunun üretimi, pazarlanması, taşınması, depolanması, saklanması ve çok hızlı nakit paraya çevrilebilmesi gibi pek çok açıdan kolaylık sağladığından tercih edilmektedir.³⁴⁵

³⁴¹ Tuncer ve Saruhan, "Biyolojik Silah Olarak Böcekler", s. 90.

³⁴² Yasin Toksoy, **Terörizmin Finans Kaynakları Narko Terör**, (Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2013, s. 3.

³⁴³ Mehmet Ali Tekiner ve Cem Kayabaşı, "Narko Terörizm Tehdidi İle Mücadelede Polis Eğitiminin Rolü ve Önemi", **Güvenlik Çalışmaları Dergisi**, Cilt: 19, Sayı: 4, 2017, s. 141.

³⁴⁴ Tekiner ve Kayabaşı, "Narko Terörizm Tehdidi İle Mücadelede Polis Eğitiminin Rolü ve Önemi" s. 151

³⁴⁵ Toksoy, **Terörizmin Finans Kaynakları Narko Terör**, s. 5-6.

BM kaynaklarına göre yıllık olarak uyuşturucu kaçakçılığından elde edilen gelir ortalama olarak 500 milyar doları bulmaktadır. Uyuşturucu trafiğinden bu kadar büyük bir gelirin sağlanmasının söz konusu oluşu, tüm terör örgütlerinin kendi aralarında ittifak yapmalarının da önünü açmaktadır.³⁴⁶ Uyuşturucu madde kaçakçılığı giderek yaygınlaşmaya başladığında ise buna bağlı olarak terörizm faaliyetleri de artmaktadır. Bunun yanı sıra uyuşturucu madde kaçakçılığı, ideolojisi olan terör örgütlerini zaman içerisinde kendine esir ederek, bu örgütleri narko terör örgütüne dönüştürmektedir.³⁴⁷ Uyuşturucu işine bulaşmış olan teröristler, bu işte kalıcı olabilmek ve işi sağlam bir şekilde yürütebilmek için şiddeti de kullanmak durumundadırlar. Terör örgütleri, kontrollü uyuşturucu ticareti ile büyük paralar kazanmakta, başvurdukları şiddet sayesinde de bulundukları bölgede önemli bir otoriteye ve güce sahip olmaktadır.³⁴⁸

1.6.12. Siber Terör

Kavram olarak ilk kez Barry C. Collin tarafından kullanılan³⁴⁹ Siber terörizm, sanal gerçekliğin ve terörizmin bir noktada birleşmesidir. Teröristler hedeflerine ulaşabilmek için yeni yollar aramaya devam ettiği müddetçe, toplumların her yönden bir siber terörizm saldırısına karşı savunmasız olduklarını kabul etmek gerekir. Yeni bir fenomen olan siber terörizm için yapılmış olan tanım da çok azdır. Üzerinde konsensüs sağlanmış ya da anlaşılmış bir kavramlaştırması da henüz bulunmamasına karşın³⁵⁰ siber terörizm; bir topluluğu etkilemek, hükümet politikalarını değiştirmek gibi, politik nedenlerle şiddeti gaye edinen alt ulusal gruplar veya gizli ajanlar tarafından bilinçli olarak bilgisayar sistemlerini birer silah veya hedef olarak kullanması olarak da tanımlanabilir.³⁵¹

³⁴⁶ Onay, **Etki Odaklı Hareket Terör**, s. 97.

³⁴⁷ Tekiner ve Kayabaşı, "Narko Terörizm Tehdidi İle Mücadelede Polis Eğitiminin Rolü ve Önemi", s. 151.

³⁴⁸ Taner Aydın, **Türkiye’de Narko Terörizm ve PKK/KONGRA-GEL Terör Örgütü’nün Rolü**, , (Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Siyaset ve Sosyal Bilimler Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2007, s. 11.

³⁴⁹ Msozcan, **Terör, Din, Şiddet, Radikalizm Eksenli İdeolojisinin Alt Yapısı**, s. 43.

³⁵⁰ M. Amanda, Sharp Parker, "Cyberterrorism: The Emerging Worldwide Threat", **The Faces of Terrorism Multidisciplinary Perspectives**, Canter David, Wiley-Blackwell, A John Wiley Sons Ltd. Publication, UK, 2009, s. 245.

³⁵¹ Msozcan, **Terör, Din, Şiddet, Radikalizm Eksenli İdeolojisinin Alt Yapısı**, s. 43.

Siber terörizm de diğer terörizm faaliyetleri gibi sınır tanımamaktadır.³⁵² Dünyanın dört bir yanındaki hükümetler, siber terörizm tehdidinin giderek daha fazla farkına varmışlardır. Ancak siber terörün olası hasarlarının derecesine ilişkin bilgi eksikliği, terörist grupların teknolojik yeteneklerine yönelik bilgilerin yetersiz oluşu veya hangi hedeflerin en savunmasız olduğu konusundaki zayıflıklar, siber terörizm tehdidini hesaplama ya da siber terörizme karşı savunma hazırlama açısından mukavemet geliştirmeyi güçleştirmektedir.³⁵³

Siber terörizm, daha geniş bir kitleyi korkutmak için yerel idareleri tehdit eden veya şiddete yol açan bilgisayar ağlarının, verilerin ve yazılımların siyasi olarak harekete geçirilmesidir. İran'ın nükleer tesislerinde olduğu gibi bir bilgisayar virüsünün ortaya çıkması, siber savaşın bir örneğidir.³⁵⁴ Bu açıdan bakıldığında siber terörizm, klasik terörizmin bilgi ve ileri teknoloji kullanılarak devam ettirilen yeni şeklidir. Varılan teknolojik aşama; terörün özünde bir değişikliğe yol açmamış, değişim sadece kullanılan silahlarda gerçekleşmiştir. Ancak doğası gereği, kullanılan silahların farklılığı nedeniyle klasik anlamda bilinen diğer terör türlerinden oldukça farklıdır. Siber teröristlerin; silahlardan, bomba ve patlayıcılardan anlaması ya da bunları kullanabilmesi de şart değildir. Siber terörizm için uzmanlık gerektiren tek konu bilgisayardır. Dünyanın herhangi bir bölgesinde, kıtalararası uzaklıklardan bile internet sayesinde rahatlıkla eylemler yapılabilir. Eylemin gerçekleştirileceği hedef ülkenin toplumsal yaşamına, siber teröristin yaşamını hiç tehlikeye atmadan ve yakalanma riski olmadan ciddi zararlar verilebilir.³⁵⁵

Siber saldırı ile teröristler evde, işte veya bir internet kafede oturduğu yerden su arıtma tesisinin güvenli bilgisayarlı ağını kırarak filtreleme sistemini değiştirebilir. Sudaki klor seviyesini oldukça tehlikeli bir konsantrasyona yükseltebilir. Siber terörizm saldırısının geniş bir alana yayılması sonucu, tarımsal kirlenme, çevre kirliliği ve en önemlisi de, tehlikeden habersiz biçimde suyu tüketen insanlar için ölümcül etkilere neden olabilir. Bütün bunlar gerçekleşirken klavyenin başındaki teröristin, tesise adım atması bile gerekmez.

³⁵² Parker, "Cyberterrorism: The Emerging Worldwide Threat", s. 253.

³⁵³ Parker, "Cyberterrorism: The Emerging Worldwide Threat", s. 246.

³⁵⁴ Sandler, **Terrorism: What Everyone Needs to Know**, s. 138-139.

³⁵⁵ Onay, **Etki Odaklı Hareket Terör**, s. 108-109

Siber teröristlerin tek odak noktası yalnızca bilgisayar sistemleri değildir. Siber teröristler aynı zamanda sayısız bilgi teknolojisi üzerinde de oldukça ileri seviyededirler.³⁵⁶ Bu kişiler; kişisel hesaplara girebilir, finans kurumları, bankalar ve borsaların gizli bilgilerini alt üst edebilirler. Doğalgaz istasyonlarındaki bilgisayarların basınç göstergeleri üzerinde klavye başında yapacakları değişiklikler ile doğalgaz hatlarını ev ve işyerlerinde patlatabilirler.³⁵⁷ Kalp pilleri ve yaşam destek üniteleri dâhil olmak üzere hastane prosedürlerini ve ekipmanlarını etkileyerek tıbbi sistemlere saldırabilirler. Arabalardaki bilgisayar çiplerini, trafik kontrol sistemlerini veya hava trafik kontrollerini manipüle edebilirler. Siber teröristler elektrik santrallerine, kamusal iletişim sistemlerine ve ekonomik altyapılara saldırabilirler. Saldırılarını, ülkenin güvenlik birimlerinin çok gizli sitelerine girip yanıltıcı bilgiler bırakarak veya haberleşme sistemlerine zarar vererek, orduya da odaklayabilirler. Günlük yaşamı yöneten sistemler daha savunmasız oldukları için acil durum sistemleri muhtemel bir siber terör saldırısına maruz kalabilir.³⁵⁸

2001 yılında Afganistan'daki El Kaide mağaralarında bulunan bilgisayarlar, grubun hacklenmiş yazılımları kullanılarak bir baraj arızasına neden olmakla ilgilendiğini göstermiştir.³⁵⁹ Pek çok terörist grubun, teknoloji ve internet kullanımını artırdığı ve bu yönde aktif olduğu bilinmekle birlikte, sürekli olarak artan teknoloji ve internet kullanımının saldırılarda nasıl kullanılacağı konusu yeterince bilinmemektedir. Dünyanın dört bir yanındaki hükümetler siber terörizm tehdidi karşısında giderek daha bilinçli hale gelse de, potansiyel bir siber terör olayının henüz oluşmamış olması, böyle bir saldırıya karşı önlem almayı da zorlaştırmaktadır.

ABD hükümeti tarafından 2003 yılında yayınlanan, Siber Güvenliği Sağlama Ulusal Stratejisi'nde; barış, karşılıklı cepheleşme ve savaş esnasındaki olası amaç ve hedefleri belirlenmiştir. Barış zamanı ve karşılıklı cepheleşme durumunda siber terörizmin meydana gelmeyeceği, sadece savaş ya da kriz durumlarında siber terörizmin söz konusu olacağı ortaya konulmuştur. Bunun dışında sadece bir web

³⁵⁶ Parker, "Cyberterrorism: The Emerging Worldwide Threat", s. 249-250.

³⁵⁷ Onay, **Etki Odaklı Hareket Terör**, s. 109.

³⁵⁸ Parker, "Cyberterrorism: The Emerging Worldwide Threat", s. 250.

³⁵⁹ Sandler, **Terrorism: What Everyone Needs to Know**, s. 139.

sitesine saldırmanın da siber terörizm kapsamında değerlendirilemeyeceği belirtilmiştir.³⁶⁰

1.7. Terörist Profili

Terörist; terör eylemi girişiminde bulunan veya eylemi gerçekleştiren, terör eylemleri için yardım ve destek sağlayıp bunlara yataklık yapan, eylem yapmış olmasa bile terör örgütlerine katılım sağlayan, terör örgütlerinin amaç ve hedefleri yönünde bir grupla veya tek başına suç işleyen kişi, terör suçlusu veya terörist olarak nitelendirilmektedir.³⁶¹

Prof. Dr. Yılmaz Altuğ terörist profilini şöyle tanımlamaktadır; Terörist grupların mensupları genellikle gençtirler ve muayyen bir yaş grubuna mensup olmaktan başka bütün hepsine ortak nitelikler bulmak, benzerlikler aramak yahut genelleme yapmak zordur. Teröristlerin bazıları mutlu, bazıları mutsuz çocukluk geçirmiştir. Aristokrat çocukları da terörist olmaktadır. Nitekim 1970'lerde Türkiye'deki teröristlerin pek çoğunun zengin ailelere mensup iyi yetişmiş aile çocukları oldukları anlaşılmıştır.³⁶²

Araştırmacı Brent Smith'e göre; teröristler elbette suçlu insanlardır fakat ideoloji, din ve siyasi propagandalarla motive edilmişlerdir.³⁶³ Teröristler, unvanlara önem vererek kendilerine atfedilen mücahit, devrimci, özgürlük savaşçısı gibi nitelendirmelerle tahayyüllerin ötesinde mutlu olmaktadırlar. Öldürme, cinayet, toplu katliam gibi eylemler, teröristi asıl amacına götüren birer araçtır. Terörist; engelli, hastayı, kadını, çocuğu ve yaşlıyı gözünü bile kırpmadan, bir an için dahi tereddüt etmeden toplu bir şekilde öldürebilir. Tüm bu fiilleri işlerken de kendi canını tehlikeye atmamak için gereken bütün tedbirleri alır.³⁶⁴

Terörün simge isimlerinden biri olan Ernesto Che Guevara, teröristin niteliklerini açıklarken esasında pek çok şeyi de aydınlatmaktadır; *"Bir mücadelede etkin olarak nefret, düşmana karşı uzlaşmaz bir nefret, insanoğlunun sınırlarının*

³⁶⁰ Parker, "Cyberterrorism: The Emerging Worldwide Threat", s. 246-248.

³⁶¹ Miynat ve Kömürcüler, "Terör Davranışının Nedenleri ve Amaçları", s. 49.

³⁶² Altuğ, **Terörün Anatomisi**, s. 105-107.

³⁶³ Ronczkowski, **Terrorism and Organized Hate Crime**, s. 33.

³⁶⁴ İlhan, **Terör: Neden Türkiye**, s. 51-52.

ötesinde bir azim verir ve onu etkili, şiddetli, seçici ve soğukkanlı bir ölüm makinasına dönüştürür. Bizim askerlerimiz böyle olmak zorundadırlar; nefretsiz bir halk, zalim düşmanları yenemez. Savaşı düşmanın gittiği yere kadar götürmek gerekir, evine, eğlence yerlerine kadar yaymak gerekir." Che'ye göre bir terörist, yapmış olduğu bütün eylemleri büyük bir soğukkanlılıkla yapmalı ve bu eylemleri duygusallıktan uzak bir şekilde acımasızca gerçekleştirebilmelidir.³⁶⁵

İnsanların terör örgütlerine sempati duyarak, örgütlere katılım nedenleri hakkında yapılan spekülasyonlar da toplumda oldukça yaygın ve fazladır. Sosyolog, psikolog ve kriminologlar bu türden sorulara uzunca bir süre cevap aramışlarsa da çok az kesin bir sonuca varabilmişlerdir. Terörist bir gruba katılım, bireyin yaptığı seçimle söz konusu olabildiği gibi sadece "hayattaki tesadüfi karşılaşma" nedeniyle de terörist gruplara üye olabileceğini düşünen sosyal psikologlar vardır.³⁶⁶ Bireylerin terör örgütlerine katılma ya da terör eylemlerine başvurma sebeplerinin arka planında psikolojik etkenlerden, patolojik etkenlere kadar uzanan çok çeşitli nedenler bulunur. Bunlar arasında bireyin, çocukluk döneminden itibaren aile içindeki durumu, yetiştirilme tarzı, toplum içindeki pozisyonu ve rüştünü ispat etme gibi pek çok değişik faktör söz konusu olabilir.³⁶⁷

Teröristler, bir gruba girerlerken etraflarındaki insanlardan da etkilenirler. Misal olarak, kişinin ailesi bir gruba girmesini öneriyor veya oraya girenlerin birer kahraman olduğunu dile getiriyorsa, kişi, etrafındaki insanların takdirini kazanabilmek için terör örgütüne bile katılabilir. Bunun yanı sıra prestij ve para gibi görece avantajlar da örgüte katılımı etkileyebilir.³⁶⁸

Yapılan araştırmalar, terör örgütlerine katılan bireylerin çoğunun, hayatında başarıyı yakalayamamış ve toplumdan tecrit edilmiş insanlar oldukları gerçeğini ortaya çıkartmaktadır. Örgüte katılan militanların büyük çoğunluğunun da kendini,

³⁶⁵ İhsan Bal, "Terör Nedir? Neden Terörist Olunur?", **Terörizm: Terör Terörizm ve Küresel Terörle Mücadelede Ulusal ve Bölgesel Deneyimler**, İhsan Bal, Birinci Baskı, Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu, (USAK), Ankara, 2006, s. 17.

³⁶⁶ David J. Whittaker, "Terrorism Understanding The Global Threat", Pearson Education Limited, United Kingdom, 2007, s. 91.

³⁶⁷ Onay, **Etki Odaklı Hareket Terör**, s. 166.

³⁶⁸ Cirhinlioğlu, **Terör ve Toplum**, s. 219.

içinde yaşadığı topluma yabancı hisseden kişilerden veya parçalanmış ailelerden kazanılmış ergenlerden oluştuğu görülmektedir.³⁶⁹

Dışlanmış, izole edilmiş ve yabancılaşmış genç insanlar,³⁷⁰ her zaman için teröre daha çok meyilli olanlardır. Böylesi bireyler geçmişe savaş açarak, aidiyet duygusu ve saygın bir kimlik kazanma düşüncesi içerisinde terör örgütlerine girmeyi kendilerini ifade edebilmenin bir aracı olarak görebilmektedirler.³⁷¹

Terör; bu tür durumlarda birey için, biriktirilmiş bir intikam duygusunun, kendisine veya grubuna yönelik yapıldığı düşünülen haksızlığı protesto etmenin ve duyulan acıyı dışa vurmanın bir yolu olarak görülebilir.³⁷²

Bu kişiler, sorunları çözmenin ya da hedefe ulaşmanın tek yolunun, başka insanlara saldırmaktan geçtiğine inanırlar ve barışçıl yollarla amaca ulaşmanın söz konusu olabileceğini bilseler dahi, bu stratejiyi maliyetlerin yüksek olacağı ve çok fazla zaman alacağı düşüncesiyle genellikle tercih etmezler. Karşılarındaki seçenekler arasında çoğu zaman cana kıymayı, mala ve mülke zarar vermeyi bilhassa tercih ederler. Esasında aldıkları bu stratejik kararlar hiç kimsenin tercih etmediği ve rağbet göstermediği bir seçeneği seçerek, kendilerine göre en etkili tercihi yaptıklarını düşünürler.³⁷³

Teröristler, geleneksel yollarla başarılması mümkün olmayan hedeflerini, halkı terörize ederek yahut ideolojik veya dini mesaj göndererek hayata geçirmeye çalışmaktadırlar. Ellerindeki sınırlı imkanları, halkın ve düşmanlarının sembolik, temsili hedeflerine şiddet eylemleri düzenleyip yüksek profilli etki oluşturma çabasına girmektedirler. Bu yönde belirledikleri bir kurbana suikast düzenleyerek, devletin vatandaşını koruyamadığını ve toplumda hiç kimsenin korunaklı olmadığını göstermeyi ve bu yolla halka ders vermeyi hedeflemektedirler. Örneğin, Mısır Cumhurbaşkanı Enver Sedat'ın, Kudüs'e yaptığı tarihi geziden bir yıl sonra, 6 Ekim 1981'de El-Cihad militanları tarafından kendisine suikast düzenlenmesindeki amaç;

³⁶⁹ Whittaker, "Terrorism Understanding The Global Threat", s. 91-92.

³⁷⁰ Hudson, **Who Becomes a Terrorist and why?**, s. 14.

³⁷¹ Naimi, **Din ve Terör**, s. 52.

³⁷² Onay, **Etki Odaklı Hareket Terör**, s. 166.

³⁷³ Cirhinlioğlu, **Terör ve Toplum**, s. 189.

bütün dünyaya, özellikle de Müslümanlara hem Enver Sedat'ın temsil ettiği hatayı göstermek hem de hiç kimsenin güvende olmadığı mesajını vermektir.³⁷⁴

Crenshaw'a göre teröristleri eyleme iten en önemli sebeplerden birisi intikam hissidir. Teröristler eylem arayan kişilikleriyle pek çok sıradan insanın bilmediklerini bilip yapamadıklarını yaparak, yeraltı dünyasının gizemi ile tatmin duygusunu maksimum düzeyde yaşamaktadırlar.³⁷⁵ Teröristler; kendilerini motive edecek, doğru olduğuna inandıkları politik, etnik ve dinsel amaçlar doğrultusunda hareket etmeyi tercih ederler.³⁷⁶

Teröristler konusunda yapılan bazı çalışmalara göre; teröristlerin göze çarpan ortak özellikleri araştırmacıların beyan ettikleri üzere normallikleridir. Bu tipler, genellikle klinik açıdan kişilik bozukluğu bulunmayan ve psikopat olmayan kişilerdir. Motivasyonları farklı olsa da kişilik özellikleri aynı olabilir. Eyleme odaklı, saldırgan ve maceraperest bir yapıya sahiptirler. Yetersiz oluşlarını ve başarısızlıklarının nedenini sürekli olarak başkalarında ve başka insanların hatalarında ararlar. Bu doğrultuda devleti, çeşitli kurum ve kuruluşları suçlarlar. Böylesi bir ruh haline sahip olan eylemciler; öfke, nefret ve şiddet duygularıyla kendilerine bir çıkış noktası aramaktadırlar.³⁷⁷

Reich'e göre terör eylemcilerini tek bir neden çatısı altında, tek bir sebebe bağlı olarak bu yolu tercih ettikleri şeklinde tanımlamaya çalışmakla doğru bir yaklaşım olmayacaktır. Misal olarak, tüm teröristlerin akıl hastası ve madde bağımlısı olmalarından ötürü eylemlere karıştıklarını iddia etmek, sağlıklı bir yaklaşım değildir.³⁷⁸

Friedland ise terörizmin bir grup eylemi olduğunu, amaçları ve hedefleri bulunduğunu, toplumsal ve siyasi bir değişimin hedeflendiğini belirtmekte, terörizmi bireysel farklılıklarda aramanın çok yerinde bir yaklaşım olmayacağını açıklamaktadır. Öyle ki aynı kötü şartlarda büyümüş olan iki kişiden neden birinin

³⁷⁴ Hudson, **Who Becomes a Terrorist and why?**, s. 13.

³⁷⁵ Cirhinlioğlu, **Terör ve Toplum**, s. 206.

³⁷⁶ Miynat ve Kömürcüler, "Terör Davranışının Nedenleri ve Amaçları", s. 50.

³⁷⁷ Whittaker, "Terrorism Understanding The Global Threat", s. 92.

³⁷⁸ Cirhinlioğlu, **Terör ve Toplum**, s. 224.

terörist olmayı tercih edip, diğerin normal bir hayat sürdüğü bireysel farklılıklarla açıklanamamaktadır.³⁷⁹

Kişilik ve ruhsal yönüyle teröristler; "hırslı, dik başlı, bencil, eylem için eğitilmiş, kindar, isyankâr, tatminsiz, idealist, cesur, hedefine karşı acımasız kişiler" şeklinde tanımlanabilir.³⁸⁰ Onları sokak suçlularından ayıran belirgin farkları bulunmaktadır. Teröristler, gerçekleştirecekleri eylemlerde ideoloji veya inançlarını düşünerek motive olmakta, misyonu için eğitim alıp onu gerçekleştirmek için çalışmaktadır. Teröristler çoğunlukla politik unsurlar için savaştığı düşüncesindedir ve grup odaklı olarak hareket ederler. Sokak suçlusu ise herhangi bir taahhüt altında değildir. Sadece kendine bağlıdır ve fırsatları yakalamaya çalışır. Suçu sebepsiz de işleyebilir. Eğitimsizdir, kaçış odaklı ve "ben" merkezli hareket eder.³⁸¹

Teröristlerin genel eğitim seviyeleri düşük düzeyde seyretmektedir. Ancak gelişmiş toplum teröristlerinin eğitim düzeylerinin, gelişmemiş toplum teröristlerinin eğitim düzeyinden oldukça yüksek olduğu gözlemlenir. Eylemcilerin çoğunlukla yarım kalmış eğitimlerinin üzerine örgüt tarafından sistemli bir şekilde pratik ve teorik, siyasi ve askeri, aynı zamanda psikolojik baskı içeren eğitimler verilir.³⁸² Teröristler bu eğitimlerin sonucunda mensubu oldukları terör örgütlerini; varlıklarının yegâne sebebi, onları hayata bağlayarak yaşamlarını anlamlandıran ve onları güçlü kılan tek etken olarak görmeye başlarlar. Doğal olarak böyle bir psikoloji içerisinde bulunan bir teröristin örgütten dışlanması ya da örgütün varlığının bir şekilde sona ermesi, teröristin yaşamının sona ermesi veya kendini önemli, değerli kılan her şeyin bitmesi anlamına gelir. Kendi varlıklarını sadece örgüt kimliği içinde sürdürebileceklerine inanan teröristler için örgüt, bir zaman sonra onların yaşam biçimine dönüşür. Varlıklarını bu yeni yaşam biçimi içinde bulan teröristler, örgütün dağılması ve yok olması durumunda yaşama nedenlerinin ortadan kalktığını düşünürler. Bu düşünce ile birlikte bu kez ideolojik hedefleri doğrultusunda değil de, varlıklarını sürdürmek için eylem yapmaya başlarlar.³⁸³

³⁷⁹ Cihirlioğlu, **Terör ve Toplum**, s. 232.

³⁸⁰ Miynat ve Kömürcüler, "Terör Davranışının Nedenleri ve Amaçları", s. 50.

³⁸¹ Ronczkowski, **Terrorism and Organized Hate Crime**, s. 34.

³⁸² İlhan, **Terör: Neden Türkiye**, s. 50-52.

³⁸³ Onay, **Etki Odaklı Hareket Terör**, s. 167-168.

Teröristler tarafından ortaya konan şiddet, genellikle toplumdaki farklı gruplara yönelik siyasi bir mesaj içermektedir. Mesajın amacı ise, toplumdaki çeşitli gruplar arasında gönül bağı ve sadakati güçlendirmek veya zayıflatarak bu bağlılığı etkilemektir. Teröristlerin hedefleri, düşman olarak algıladıkları kişileri ve kendilerinin sadık kalmayı istedikleri grubu belirler.³⁸⁴

Teröristlerin bundan seksen yıl önceki popüler görüntüsü; siyah sakallı, dağınık, şeytani gülümsemesi olan, bomba atan, ahlaksız ve uğursuz tiplerdi. Bugünkü imajı ise, her ne kadar modernleştirilmiş olsa da yine de tam olarak geliştirilememiştir. Teröristler her yaştan hayran bulabilmekte, kendilerini tamamen adalet ve özgürlüğe adanmış bir savaşçı ve zulme direnen bir kahraman olarak göstermeye çalışmaktadırlar.³⁸⁵ Örgüt üyelerinin büyük çoğunluğu çok genç yaşlarda örgüte katıldıklarından dolayı içlerinde çok azı yirmili yaşlarının sonunu görebilecek kadar hayatta kalabilmektedir.³⁸⁶

Diğer yandan terörist gruplar, üyelerin dikkatini çekmek için çeşitli yöntemler uygularlar. Terör örgütleri, hem teröriste yalan söyleyerek aldatırlar hem de teröriste yalancı bir kişilik kazandırmaya çalışırlar. Öyle ki PKK'lı itirafçılar arasında Jet pilotu yapılma vaadiyle kandırılmış olan militan dahi bulunmaktadır. Tabi militanlar aidiyet hissettikleri etkili ve güçlü bir gruba girmenin hazzını yaşarlarken, kullanıldıklarını veya kandırıldıklarını ya hiç anlayamazlar ya da çok sonraları anlasalar bile iş işten geçmiş olur.³⁸⁷

Solcu, milliyetçi ve sağcı terörist gruplar, militan seçimi yaparlarken tutarlı ve ideolojik düşünceye sahip olan bireyleri tercih etmektedirler. Bu tercih, örgüte katılım sağlayan yeni üyelerin, herhangi bir çatışma anında örgüt için mücadele riskini göze alıp alamayacağını belirlemek için son derece büyük önem taşımaktadır. Radikal dini gruplar ise diğer örgütlerin militan toplama yöntemlerinden daha farklı taktikler kullanırlar. Bu grupların kararlı potansiyel militan seçimi, genellikle uzun süreli dostluklara, akrabalık ilişkilerine ve dini yönden inanç samimiyetliklerine göre belirlenir. Özellikle toplumdan yabancılaştırmış ve yalnız olan bireylere

³⁸⁴ Hinkkainen, "A Comparative Analysis Of Homegrown Terrorism", s. 198-199.

³⁸⁵ Laqueur, **A History of Terrorism**, s. 3.

³⁸⁶ Onay, **Etki Odaklı Hareket Terör**, s. 167.

³⁸⁷ İlhan, **Terör: Neden Türkiye**, s. 50.

odaklanmaktadır. Bu tür sıkı bağlar, dışarıdan bu gruplara sızma ihtimalini büyük ölçüde azaltır ve üyeler de kendilerini bir dava duygusuna ait hissederler. Dava duygusu; seçilmiş olan militanlara, kendilerine ait bir yer bulduklarını ve aidiyeti aşıladığı için bu kişilerin kendilerini gruba adanmalarına yardımcı olur. Bu bireylerin yabancılık duyguları ve terörist gruplarında yeni bir anlam bulmuş olmaları, intihar saldırılarında gönüllü bir şekilde yer almalarını sağlamaktadır.³⁸⁸

Teröristler kendilerini birer asi ya da katil olarak değil aksine asker olarak tanımlamaktadırlar. Davalarına olan sadakatlerini de, gerçekleştirdikleri eylemleri ile gösterirler.³⁸⁹ Örnek olarak bir PKK'lı, aldığı emir karşısında aynı inancı ve kültürü paylaştığı kendi çevresinden bir köyü basarak; bebek, yaşlı ve kadın ayırmaksızın topluca hepsini öldürebilmekte ve sonra da elini kolunu sallayarak gidebilmektedir.³⁹⁰ Dünya Ticaret Merkezi saldırısının sorumlusu Remzi Yusuf, 240 yıl hapis cezasına çarptırıldığını duyduktan sonra bile meydan okurcasına "*Ben bir teröristim ve bununla gurur duyuyorum*" diyerek terörist olduğunu özgürce kabul etmiş, davasına olan bağlılığını ispatlamıştır.³⁹¹

Ronczkowski, 1988'de temelde üç tür terörizm inancının tespit edildiğini belirtmektedir. Bu sınıflandırmaya göre teröristler "milliyetçi, ideolojik ve dini" olmak üzere üç kategoriye ayrılır. Milliyetçi teröristler, kendilerine göre dünyanın görmezden geldiği ulusal bağımsızlıkları için kendi ulusal gruplarını oluştururlar. Bu grubun üyeleri toplumun bir kesimi tarafından genellikle terörist olarak görülmez. Özgürlük savaşçısı olarak adlandırılan bu teröristlere İrlanda devletinin kurulması ve bağımsızlığı için mücadele vermiş olan IRA örnek verilebilir. İdeolojik teröristlerin hareketleri daha çok misyonlarına bağlıdır. İdeolojik teröristlerin hemen hemen hepsi sosyal yapı ve kapitalizmle ilişkili olup yeni şartların oluşması ve yeni bir düzen kurma düşüncesi içerisindedirler. Milliyetçi ve ideolojik gruplar, hedefleri açısından farklılık göstermektedir. Radikal dini teröristler ise kendi inançlarını yayma konusunda mücadele ettiklerini, eylemlerini Tanrı adına yaptıkları inancını taşımaktadırlar.

³⁸⁸ Sandler, **Terrorism: What Everyone Needs to Know**, s. 51-52.

³⁸⁹ Miynat ve Kömürcüler, "Terör Davranışının Nedenleri ve Amaçları", s. 54.

³⁹⁰ İlhan, **Terör: Neden Türkiye**, s. 48.

³⁹¹ Hudson, **Who Becomes a Terrorist and why?**, s. 16.

Genellikle geniş kapsamlı kategorileri temizleyerek kapsamlı değişiklikler getirmeye çalışmaktadırlar.³⁹²

Tablo 1.4. Teröristlerin Profili

Karakter	Sağ Kanat	Sol Kanat
Sosyal Değişim Perspektifi	Gerici	Devrimci
Sosyal Sınıf Üyeliği	Düşük/Orta	Düşük/Orta/Yüksek
Liderlik	Erkek Hakim	Sosyal Eşitlik
Evlilik Durumu	Evli	Bekar/Boşanmış/Ayrı
Yaş	16-76	25-45
Eğitim Seviyesi	Lise	Kolej
Dini İnanış	Temel	Ateist/Agnostik
Suç Planlama	Düşüncesizce	Çok Dikkatli

Kaynak: Ronczkowski, 2018:22

³⁹² Ronczkowski, **Terrorism and Organized Hate Crime**, s. 33-34.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE TERÖRİZM

2.1. Türkiye'nin Jeopolitik/Jeostratejik Öneminin Terörizme Etkileri

Türkiye Cumhuriyeti, kuruluşundan günümüze kadar geçen süre içerisinde; bir bölümü Osmanlı İmparatorluğu'ndan miras kalan, bir bölümü 'Cumhuriyetin Kuruluş İdeolojisi'ne karşı gösterilen tepkilerden kaynaklanan, diğer bir bölümü de yer aldığı coğrafyanın özellikleri nedeniyle oluşan terör örgütleriyle ve bu yapılanmaların ülke üzerindeki tehditleriyle sürekli olarak karşı karşıya kalmıştır.³⁹³

Dünyadaki bazı coğrafyaların karakteristik olarak bir istikrarsızlık içinde olduğu, ortaya çıkan bu tutarsız ortamın da terörizm oluşumunu kolaylaştırdığı ve tetiklediği bilinmektedir. İşte bu minvalde Türkiye; sosyal, siyasi, kültürel, tarihi ve ekonomik nedenler gibi pek çok farklı faktörün bir sonucu olarak istikrarsızlığın ortaya çıktığı böyle bir coğrafyanın tam merkezinde bulunmaktadır.³⁹⁴ Bu konumu itibarıyla da etnik, mezhepsel ve dini temelli çatışmaların sık sık yaşandığı istikrarsız bir yapıya sahip olan Ortadoğu bölgesinde yer aldığından gelişmelere karşı kayıtsız kalamamaktadır.³⁹⁵ Dolayısıyla Türkiye'nin coğrafi anlamda bulunduğu bu bölge, farklı ideolojilerin, tarihsel amaçların ve çıkar hesaplarının kesiştiği bir odak noktası durumundadır.

Türkiye, dünyada iki kıtada toprağı olan üç ülkeden birisi olarak; Mısır, Mezopotamya ve Anadolu gibi dünyayı etkileyen büyük uygarlıkların teşekkül ettiği, dünyada jeopolitik hareketlerin en yoğun olduğu, oldukça hassas bir bölgede yer almaktadır. Bu stratejik konumu ile Türkiye; Avrupa, Asya kıtalarının üzerinde yer alan, bu kıtaları birbirine bağlayan stratejik bir köprü durumundadır. Jeopolitik konumu itibarıyla hava, deniz ve kara sahası bakımından bu bölgeleri kontrolü altında bulundurmaktadır. Bununla birlikte,³⁹⁶ dünya ticareti ve ulaşımında, sosyo-ekonomik

³⁹³ Türkiye Barolar Birliği, **Türkiye ve Terörizm**, s. 531.

³⁹⁴ Türkiye Barolar Birliği, **Türkiye ve Terörizm**, s. 171.

³⁹⁵ İbrahim Halil Kan, "Terörle Mücadelede Güvenlikçi Yaklaşımlar: PKK ve IRA Terör Örgütleri Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme", **International Social Sciences Studies Journal**, Volume: 5, Issue: 33, 2019, s. 2156.

³⁹⁶ Şehirli, "Türkiye'ye ve Atatürkçülüğe Yönelen Tehditler", s. 228-231.

ve askeri ilişkilerde önemli bir yeri olan Türk boğazları ile Marmara Denizi'ni elinde bulundurması; Basra Körfezi, Ortadoğu, Doğu Akdeniz ve Ege'yi kontrol edecek bir duruma sahip olması Türkiye'nin gücünü, jeopolitik ve jeostratejik önemini daha da artırmaktadır. Türkiye, kendi kendine yetebilen, gıda ihtiyacını kendisi karşıladığı gibi ihtiyacının fazlasını da ihraç eden, gün geçtikçe gelişmekte olan ekonomisi ve teknolojisi ile bölgedeki dengeleri politik, ekonomik ve askeri açılardan kendi lehine çevirebilecek ağırlıkta ve güçte etkili bir bölge devletidir. Topraklarının büyük bir bölümü Asya kıtasında olmasına rağmen aynı zamanda coğrafi olarak bir Avrupa ülkesidir. Ayrıca Akdeniz, Ortadoğu ve Balkan üzerinde topraklarının bulunması itibarıyla da bir Atlantik ülkesidir.

Jeopolitik ve jeostratejik konumu ve önemi nedeniyle Türkiye, her zaman için bir tehdit kuşağı üzerinde bulunmaktadır. Geçmişten günümüze her dönemde güç merkezleri; dini ve farklı etnik yapılar, sosyo-ekonomik ve siyasi ideolojiler gibi değişik nedenlerle çeşitli tehditler üretmişlerdir. Ortaya çıkarılan bu tehditler, türü her ne olursa olsun devamlılık göstermiştir. Anadolu, stratejik konumu itibarıyla yüzyıllar boyunca ortaya çıkan bu tehditler tarafından üzerinde hak sahibi olduğu düşüncesiyle sürekli olarak mücadelelere sahne olmuştur.

Anadolu topraklarının jeopolitik ve jeostratejik önemi nedeniyle İngiltere, Almanya, Fransa, Çarlık Rusyası ve Avusturya gibi devletler, çıkarları doğrultusunda Osmanlı İmparatorluğu'na karşı farklı politikalar izlemiştir. Bu politikalar bazen kendi güçlerini kullanma, bazen birbirlerini destekleme bazen de Ermeni, Rum ve diğer azınlıkları devlet yönetimine karşı kışkırtma şeklinde uygulanmıştır. Bunun yanı sıra Birinci ve İkinci Dünya Savaşı'nın sonuçları incelendiğinde, Batılı devletlerin Türkiye'ye karşı takındıkları açık ve gizli tutumları tarih sayfalarında yerini almıştır. Günümüzde ise Türkiye üzerinde çıkarları, açık veya gizli emelleri bulunan ülkeler; tek başlarına veya içinde bulundukları ittifak çerçevesi dâhilinde Türkiye'nin yanında bulunma veya tam tersine karşısında durma şeklinde politika izlemektedirler. Bu ülkeler izledikleri politikalar ile Türkiye topraklarının tamamına veya belirli bir

kısmına sahip olmayı ya da onun üzerinde yaşayanları bu topraklara sahip olamayacak derecede güçsüz duruma düşürmeyi amaçlamaktadırlar.³⁹⁷

Dünyayı ulusal çıkarları doğrultusunda istedikleri şekilde yönetmek isteyen küresel güçler de, Türkiye coğrafyasının bulunduğu bölgede etkili ve pek çok alanda güçlü bir ülkenin varlığından rahatsız olmaktadır.³⁹⁸ Tarihin derinliklerinde iz bırakan Türk egemenliğinin 900 yıl boyunca,³⁹⁹ 3 kıta ve 33 ülkede hüküm sürmesi ve güçlü bir imparatorluğun mirasına sahip olunması,⁴⁰⁰ Orta Doğu'nun anahtar ülkesi konumunda olan Türkiye'yi, Ortadoğu'daki diğer devletlerden ayırmaktadır. Ayrıca İslam dünyasının Avrupa'daki ileri karakolu ve Batı savunma sisteminin kıta olarak en uçtaki güvenlik kapısı olması, askeri yönden üstün nitelikli güçlü bir orduya sahip olma özellikleri ile de bölge de çıkar hesapları olan devletler tarafından kontrol altında tutulması gereken bir ülke durumunda görülmektedir.

Türkiye 36 çeşit ve 215 maden yatağı ile Avrupa devletleri arasında en zengin maden rezervine sahip ülkelerden birisidir. Bor, demir, kurşun, taşkömürü, bakır, linyit, çinko, boksit, krom, fosfat, cıva, petrol ve gümüş, kükürt, amyant gibi madenler Türkiye'de işlenmektedir. Türkiye bu zengin yeraltı kaynaklarının yanında oldukça güçlü bir yerüstü potansiyeline de sahiptir. Yaklaşık hidroelektrik potansiyeli 75-100 milyar Kw-h'dir. Jeotermal güç (200 Mw'ye) ile yılda 1,5-2 Kw-h/m2 güneş enerjisi potansiyeli mevcuttur. Tüm bunların dışında Türkiye'nin önemini arttıran önemli başka bir husus ise genç ve dinamik nüfusu ve % 99.2 oranında İslam Dinine mensubiyetidir. Türkler bin yılı aşkın bir süre İslam dünyasının önderliğini yapmış ve İslam âleminde önemli bir siyasi mevki kabul edilen hilafet makamını 3 Mart 1924 tarihine kadar (1517-1924) kendi uhdesinde tutmuştur. Yine hilafetin verdiği güç ile Haçlı dünyasına yalnız başına göğüs germiş,⁴⁰¹ Türk ulusu bir cihan imparatorluğu kurarak devlet sınırlarını yüzyıllar boyunca; bir yanda Balkanlar, diğer yanda Arap Yarımadası ve Akdeniz havzasını içine alan geniş topraklara taşımıştır. Türkler, politikalarını sürekli genişleme, ilerleme ve yayılma üzerine kurmuşlardır. Türklerin,

³⁹⁷ YÖK, *Türkiye'de Anarşi ve Terörün Sebepleri ve Hedefleri*, s. 17-22.

³⁹⁸ YÖK, *Türkiye'de Anarşi ve Terörün Sebepleri ve Hedefleri*, s. 28.

³⁹⁹ Şehirli, "Türkiye'ye ve Atatürkçülüğe Yönelen Tehditler", s. 227.

⁴⁰⁰ Ceylan, *Hiç Konuşmayanlar Konuşuyor; Mücadele Edenlerin Dilinden Terör*, s. 272.

⁴⁰¹ Şehirli, "Türkiye'ye ve Atatürkçülüğe Yönelen Tehditler", s. 227-233.

Avrupa’da uzun dönemler hâkim olup, hükümlanlık sürmesi de Batılıların kafasında kolaylıkla silinemeyecek çok farklı bir Türk imajı oluşturmuştur.⁴⁰²

Türkiye'nin devlet ve millet olarak kendine has olan tüm bu özellikleri, jeopolitik ve jeostratejik boyutları ve konumuyla, kendi toprakları ve bölgesi üzerinde çıkarları ve emelleri olan bölge ülkeleri ve bazı emperyalist devletleri tedirgin etmekte, bu nedenle de ülke olarak sürekli ve kesintisiz bir şekilde terörizm sorunu ile karşı karşıya kalmasına yol açmaktadır.

2.2. Terörizmin Türkiye'deki Tarihsel Süreci

Yaşama hakkı bütün bireylerin sahip olduğu en temel haktır ve özgürlüklerin en başında gelmektedir. Devletlerin varlığını, devamlılığını ve düzenini koruma hakkı da bireylerin sahip olduğu yaşama hakkı gibi kutsal ve tartışılmaz bir gerçektir. Terör, bireyler ve toplum açısından bakıldığında bu iki unsura karşı bir tehdit oluşturmaktadır. Geçmişten bu yana bakıldığında ise terör; halkların yaşama hakkı yanında devletlerin varlığı ve güvenliğini ayrıca insanlığın refahını ve huzurunu tehlikeye düşürme çabasındaki çok zararlı bir tehdit unsuru durumuna gelmiştir.⁴⁰³

Terörizmin Türkiye’deki tarihsel sürecine yakından bakıldığında, kendine has özelliklerinin olduğu ve değişik bir yapı üzerine şekillendiği açıkça görülmektedir. Terörizm, Türkiye’de iç ve dış sebeplerle yakından bağlantılı olduğu gibi temeli henüz izah edilememiş çok farklı sebepleri kapsayan, farklı boyutları da içermektedir. Türkiye’de terörizm; bazı dönemlerde değiştirilen politikaların bir neticesi, bazı dönemlerde ise bilerek veya bilmeyerek yapılan yanlışların ya da yanlış politikaların istenmeyen bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Bunun yanında Türkiye’ye belli kanallar tarafından dayatılan; sosyolojik, psikolojik, tarihi ve sosyal düşünceler ile bu düşünce temeli üzerinde gelişen fikirlerin, süreç içerisinde ortaya çıkış şekli olarak da ifade edilebilir. Burada farklı kanallar tarafından uygulanmak istenen bir strateji de; Türkiye ve Ortadoğu’daki terör yapılanmalarını birleştirmek ve böylelikle terörizmin alanının genişlemesini sağlamaktır. Türkiye’nin terörizmi bitirmek adına uzun yıllar boyunca vermiş olduğu mücadelede, terörün yalnızca boyutunun ve niteliğinin

⁴⁰² Güngör Gökdağ, "Almanya'da Yaşayan Türk Toplumunun Avrupa Birliğine Bakışı," Tarihın Peşinde, **Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi**, 2021, Sayı: 26, s. 170.

⁴⁰³ İlhan, **Terör: Neden Türkiye**, s. 89.

değiştği ancak terörizm olgusunun hep aynı şekilde kaldığı görülmüştür. Çeşitli faktörler ve etkenlerle sürekli olarak alevlendirilen ve güçlendirilen terör olgusu; süreç içinde ideolojik bir yapı haline gelmiş, gördüğü destekler sayesinde de terörizm olarak sonucu kimse tarafından tahmin edilemeyen anlaşılması zor bir yapıya dönüşmüştür.⁴⁰⁴

Dünyada bütün ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de de terör olgusunun temeli çok eskilere dayanmaktadır. Türkiye' de terörizm olarak nitelendirilebilecek bölücü ve yıkıcı faaliyetler, özellikle Tanzimat Dönemi'ne denk gelen 1800'lü yılların başından itibaren farklı örgüt isimleri ve yapılanmaları altında ortaya çıktığı görülmektedir.⁴⁰⁵

Bunlar arasında İstiklal Harbi sırasında (1919-1921) 18 ayaklanma, İstiklal Harbi sonrası Atatürk Dönemi'nde ise 13 ayaklanma yaşanmıştır. Ayrıca Cumhuriyet Dönemi'nde farklı gruplar tarafından gerçekleştirilen ayaklanmalar ile münferit ve küçük gruplar tarafından ortaya çıkarılan eşkıyalık hareketleride görülmüştür. Tüm bu büyük ve küçük çaplı hareketler, çoğunlukla devlet egemenliğinin tam olarak sağlanamadığı Türkiye'nin doğu ve doğuya yakın bölgelerinde olmuştur. Ülkenin savaşta bulunduğu 15 yıla yakın bir süreçte dağa çıkmış olan suçlu ve kaçak eşkıyalar tarafından gerçekleştirilen bu ayaklanma ve başkaldırıları bazı hainlere cesaret vermiştir. O dönemlerde meydana gelen ayaklanma ve eşkıyalıklar günümüzdeki terör tanımının dışında kalsa da Türkiye'deki terör hareketlerinin ayak sesleri olmuştur.⁴⁰⁶

Diğer yandan Türkiye'de baş gösteren şiddet hareketleri de, Batı'nın öğrenci çevrelerini saran militanlık dalgasından esinlenmiştir. Öğrenci çevresinde gelişen bu durum, 1960'lı yılların sonlarından itibaren de Türkiye'yi etkileyen terörizm hareketlerinin habercisi olmuştur.⁴⁰⁷ İlk başlarda bu hareketleri amaçları ve içerikleri bakımından terör eylemi olarak nitelendirmek doğru olmasa da bu durum zaman içerisinde üniversite öğrencileri ve işçiler tarafından yasal olmayan protesto gösterileri şeklinde tezahür etmeye başlamıştır.⁴⁰⁸ O dönemlerde gerçekleştirilen bu gösterilerin

⁴⁰⁴ Mehmet Başaran, **Kitle Hareketleri Terör ve Terörizm**, Bizim Kitaplar, İstanbul, 2017, s. 51-53.

⁴⁰⁵ Acar, **A'dan Z'ye Terörizm**, s. 241.

⁴⁰⁶ İlhan, **Terör: Neden Türkiye**, s. 90-91.

⁴⁰⁷ Andrew Mango, **Turkey and The War on Terror**, "Türkiye'nin Terörle Savaşı", Çeviren: Orhan Azizoğlu, 1. Baskı, Doğan Kitapçılık AŞ, İstanbul, 2005, s. 22-23.

⁴⁰⁸ Ali Çağlar, "Türkiye'de Terör: Genel Bir Değerlendirme", **Terör ve Türkiye**, Ali Çağlar, Ankara, Gazi Kitabevi, 2009, s. 40.

çoğu günümüz ölçülerinde masum sayılabilecek, yıkıcı ve aşırılıktan uzak bir takım sokak ve öğrenci olayları olup, genellikle muhalefetin ve bazı aydınların tahriki ile iktidara karşı, kısmen de iktidarın yönlendirmesi ile muhalefete karşı girişilen sokak hareketleri düzeyinde gösterilerdir.⁴⁰⁹

Başlarda yerel hareketler şeklinde ortaya çıkan terör faaliyetleri, 2. Dünya Savaşı'ndan sonra başlayan "Soğuk Savaş" dönemi ile birlikte halkın yoğun olarak yaşadığı şehirlere yönelmiştir.⁴¹⁰ Bu dönemlerde yaşanan sosyo-ekonomik değişimler; köyden kente yoğun bir göç hareketini tetiklerken, aynı zamanda Büyükşehirlerde şehirleşme, uyum, entegrasyon ve eşitlik sorununu ortaya çıkarmıştır.⁴¹¹ Yaşanan göçler genellikle şehir merkezlerinin çevrelerinde kurulan ve gecekondu olarak isimlendirilen alanları oluşturmuş, bu durum şehirde fakat aynı oranda şehir hayatından uzak⁴¹² varoşların meydana gelmesine ve "Vandalizm" sorunlarına yol açmıştır.

Sosyo-ekonomik parametrelere göre de; göreceli olarak gelişmiş batı bölgeleri ile gelişme konusunda geri kalmış doğu ve güneydoğu bölgeleri arasındaki farklılıklar, terör örgütleri açısından bulunmaz bir istismar kaynağı oluşturmuştur. Bölgeler arası dengesizlikleri ortadan kaldırmaya yönelik olarak ele alınan kararlı politikaların yeterince uygulanamayışı bir taraftan gelişmişlik farklılıklarını daha da görünür kılarken diğer taraftan toplumsal gerilimleri yükseltmiş, bunun neticesinde de iç göçü daha hızlı ve kontrolsüz bir hale getirmiştir. Bu durum az gelişmiş bölgeleri geri kalmışlık kısır döngüsü içerisine itmiştir. Aynı zamanda geri kalmış bölgelerin aksine gelişmiş olanları da sağlık, eğitim, istihdam, konut ve kentsel altyapı gibi alanlarda yoğun bir yatırım ve hizmet talebi baskısı oluşturmaya yol açmıştır.

Türkiye'de 1980'li yıllardan sonra ekonomik nedenlerle başlayan iç göç hareketliliğine, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde yaşanan güvenlik sorunları da eklenince 1990'lı yıllarda yeniden bir göç dalgası daha başlamıştır. Yaşanan bu göçler terörizm olgusu bakımından önemli bir mihenk taşı olarak görülmektedir. Prof.

⁴⁰⁹ İlhan, **Terör: Neden Türkiye**, s. 91.

⁴¹⁰ Halil Karataş, **Kelimelerle Terör**, 2. Baskı, Kilim Matbaası, İstanbul, 2008, s. 20.

⁴¹¹ Türkiye Barolar Birliği, **Türkiye ve Terörizm**, s. 147.

⁴¹² Karataş, **Kelimelerle Terör**, s. 20.

Dr. Birsen Gökçe'nin *"Türkiye'nin Sorunlarına Çözüm Konferansı"*nda sunduğu tebliğe göre; *Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde, süregelen terörizmin önemli bir nedeninin devlet ve bölgesel feodalite tarafından bölge halkına uygulanan baskılar olduğunu, Doğu ve Güneydoğu'da otoriter bir toplumsal yapı bulunduğunu, bu yapının bir yanda aşiret reisleri, ağalar, şeyhlerden; öbür yanda devlet güçleri, jandarma ve güvenlik örgütlerinden oluştuğunu, ortada kalan vatandaşların, kendilerine iş, aş ve özgürlük istediklerini, doğal olarak bu taleplerin, otoriter unsurlardan kaçışa yol açtığını ve bu sonuçta etnik kimlik iddiasında bulunanların işini kolaylaştırdığını, böylece toplumun gündeminde bölünme sözünün telaffuz edilmeye başlandığını"* belirtmektedir.

Türkiye'de yaşanan terörist faaliyetlerin bir diğer nedeni de dış güçlerin kışkırtmalarıdır. Yoksulluk sorununun yapısal bir nitelik taşımasının yanında bu sorunun toplumsal, kültürel, ekonomik ve siyasal yapıları tahrip eden bir boyuta erişmesi Türkiye'deki terörün önemli sebeplerinden biri olmuştur. Bu durum; hırsızlık, fuhuş ve gasp gibi suçlarda artışa neden olurken mafya tarzı örgütlenmelerin de yaygınlaşmasına yol açmıştır. Ekonomik açıdan yaşanan yetersizlik; toplumun gerektiği gibi eğitilip üretken hale gelememesine, bölgeler arası dengelerin bozulup ihmal edilmesine neden olmuş; büyümenin ve gelişmenin gerçekleşmesine, sosyal adaletin ve demokrasinin kökleşmesine engel teşkil etmiştir.

Tacar'a göre özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde ortaya çıkan terörizmin nedenleri arasında; demokratikleşme faaliyetlerinin çok kültürlülüğü ve alt kimlikleri absorbe edememesi ile eğitim ve kültür düzeyinin yeterince yükseltilemeyişi gibi sebepler belirtilmektedir.

1994 yılında İçişleri Bakanlığı'nca hazırlatılan bir rapora göre terörün nedenleri arasında; *"Irak'ın zayıflatılmasına yönelik dış politika, 12 Eylül Rejimi'nin kitlelerin istemlerinin parlamentoya yansımaları engelleyen baskıcı zihniyeti, Doğu ve Güneydoğu'da tarım ve hayvancılığı çökerten ithal esaslı ekonomi politikaları, bölgesel sosyo-ekonomik ve kültürel sorunlarını çözmeye yönelik politikaların yokluğu, Türkiye'nin kabul edilmiş değerlerini benimsetebilecek bir eğitim politikasının olmayışı, bölgelerarası gelişmiş farklılıkların kitleleri rahatsız edecek düzeye gelmesi, bölgede tarımdan sanayiye geçişin temin edilememesi, feodal düzenin*

*yıkılamayışı, nüfus artışının kontrol edilememesi, kronik enflasyonun kitleleri ekonomik çöküntüye uğratması, bölgede güçlü ve çağdaş bir yönetsel modelin oluşturulamayışı, iç güvenlik yönetiminin teröre karşı stratejik değerlendirme ve dinamik planlar yapamayışı, bölgedeki sivil ve askeri otoriteler arasındaki amaç ve yaklaşım farkları, bölge halkının tarihsel geçmişten kaynaklanan yapısal özellikleri ve iç ve dış provokasyonlar" gibi sebepler terörizm trendini artırmıştır.*⁴¹³

Türkiye Cumhuriyeti'nin terör örgütlerine karşı bugüne kadar verdiği ve vermeye de devam ettiği mücadele her zaman zorluklar içerisinde geçmiş, özellikle ekonomik ve insan kayıpları oldukça ağır olmuştur. Terörle mücadele esnasında ele geçirilen askeri mühimmat ve silahlara bakıldığında, küçük bir ülkenin ordusunu donatacak nitelik ve nicelikte olması, Türkiye'nin ne kadar zorlu bir mücadele verdiğini açıkça göstermektedir. Bunun yanı sıra Türkiye, aynı anda birden fazla terör örgütü ile verdiği mücadele nedeniyle dünyada maddi manevi canı en fazla yanmış ülke konumundadır.⁴¹⁴

Türkiye'de geçmişten günümüze farklı dönemlerde Marksist/Leninist, ırkçı/bölücü, dini motifli ve etnik terör olmak üzere terörizmin her türlüşü yaşanmıştır.⁴¹⁵ Türkiye'nin büyük bedeller ödeyerek tecrübe ettiği terörle mücadele süreci son derece sıkıntılı ve zorlu bir şekilde geçmiştir. Bu sürecin Türk toplumuna ekonomik, siyasal ve sosyal açılardan maliyeti ise oldukça ağır olmuştur.⁴¹⁶

Türkiye'deki terör örgütleri pek çok yönden birbirlerine benzer olmakla birlikte, bilhassa amaç ve hedeflerinde birbirlerinden ayrılmaktadırlar. Bu bağlamda bu örgütlerin içinden Ermeni kökenli olanlar, geçmişte kendilerine karşı yapılmış olan haksızlık ve katliamların intikamını aldıklarını, bölücü bazı örgütler bağımsızlık ve ulusal kurtuluş savaşı verdiklerini, ırkçı ve dini referans alan örgütlerde kendi ideoloji ve yapılarını toplumun sosyal, kültürel, ekonomik ve hukuksal yapılarına egemen kılmak amacıyla mücadele verdiklerini belirtmişlerdir. Türkiye'deki terör örgütlerinin çeşitliliği noktasında; bu yapılanmaların yerel özellikleri, benimsemiş oldukları

⁴¹³ Türkiye Barolar Birliği, **Türkiye ve Terörizm**, s. 155-165.

⁴¹⁴ Çağlar "Türkiye'de Terör: Genel Bir Değerlendirme", s. 42-44.

⁴¹⁵ Acar, **A'dan Z'ye Terörizm**, s. 241.

⁴¹⁶ Bal, **Alacakaranlıkta Terörle Mücadele ve Komplo Teorileri**, s. 179.

ideolojileri, eylem, amaç, biçim ve türleri düşünüldüğünde,⁴¹⁷ Ermeni Terör Örgütleri, Aşırı Sol Terör Örgütleri, Irkçı ve Aşırı Sağ Terör Örgütleri, Radikal Dini Terör Örgütleri ve Bölücü Terör Örgütleri olarak sınıflandırılarak incelenmiştir.

Tablo 1.5 Türkiye’deki Terör Örgütleri

Ermeni Terör Örgütleri
Aşırı Sol Terör Örgütleri
İrkçı ve Aşırı Sağ Terör Örgütleri
Radikal Dini Terör Örgütleri
Bölücü Terör Örgütleri

Kaynak: Literatür taranarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

2.3. Ermeni Terör Örgütleri

Tarihi safhalarıyla değerlendirildiğinde Ermenilerin Türklere yönelik terörü üç döneme ayrılmaktadır;⁴¹⁸

Birinci dönem; Ermenilerin, Batı’nın sempatisini kazanma ve nüfuzunu kullanma umuduyla 1880 ve 1890’larda Osmanlı yönetimine karşı yaptıkları isyan, ayaklanma ve silahlı bir mücadele yürüttükleri süreçtir.⁴¹⁹

İkinci dönem, Ermenilerin 1918'den sonra son dönem Osmanlı idarecilerine ve siyasi liderlere yönelik bireysel suikastlar ile daha fazla terör olayları meydana getirdikleri süreçtir.

⁴¹⁷ Çağlar "Türkiye'de Terör: Genel Bir Değerlendirme", s. 46.

⁴¹⁸ Ercan Karakoç, **Türk Basınında Ermeni Terörü (1973-1984)**, (T.C. Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul, 2008, s. 97.

⁴¹⁹ Bruce Hoffman, **Inside Terrorism**, Columbia University Press New York, Printed in the United States of America, 2006, s. 71.

Üçüncü dönem ise, 1975'te Viyana ve Paris'deki büyükelçilerin ve Beyrut'daki Türk büyükelçilik sekreterinin öldürülmesi ile Türk diplomat ve temsilciliklerine yönelik suikast eylemlerinin artışa geçtiği süreçtir.⁴²⁰ Tüm bu dönemlerin tamamı baştan sona incelendiğinde Ermeni terörünün ön plana çıkan en önemli özelliği, 19. yüzyılın sonlarında başlayıp 20. yüzyılın sonlarına kadar değişik aralıklarla ve farklı şekillerde devam etmesi olarak ifade edilebilir.

Terör olgusunun bütün türlerinde olduğu gibi Ermeni terörünün de ortaya çıkmasında etkili olan iç ve dış nedenler bulunmaktadır. İç nedenler arasında sayılabilecek birinci faktör ise "diaspora" olmanın etkisidir. Ermenilerin büyük çoğunluğu farklı ülkelerde yaşamaktadır. Dünya üzerinde dağınık halde olmalarına rağmen asimilasyona karşı "soykırım" olarak nitelendirdikleri bir davayı savunmaları, onları tek bir düşünce altında birleştiren önemli bir unsur olmuştur.

İkinci faktör ise; 'diaspora Ermenileri içindeki aşırı uçların kendilerini gösterme ve ön plana çıkarma çabalarıdır.'

Üçüncü faktör söz konusu yıllardaki "ideolojik konjonktür"dür. Bahsi geçen bu yıllarda neredeyse tüm dünya, terörün etkisi altındadır. Latin Amerika'dan Asya'ya varıncaya kadar dünyadaki bütün sol ve sağ gruplar, terörü etkili bir şekilde kullanmaya başlamışlardır.

Dördüncü faktör ise "Ortadoğu bölgesinde, özellikle de Lübnan'da yaşayan Ermenilerin terörle iç içe olmaları", bunun haricinde İsrail'e karşı büyük bir mücadele içerisinde olan Filistinlileri kendilerine örnek almalarıdır.

Terörün iç nedenlerinin yanı sıra dış nedenleri de bulunmaktadır. Ermeni terörü açısından baktığımızda dış nedenlerin başında soğuk savaş ortamının getirdiği şartlar ön plana çıkmaktadır. Özellikle Sovyetler Birliği, söz konusu yıllarda Türkiye ile mücadele içerisinde bulunan ve Türkiye'ye zarar verici nitelikte eylemleri olan bütün terör örgütlerine destek vermiştir. Bunun yanında dışarıdan bakıldığında Türkiye ile müttefik olarak görünen pek çok devlet de, gizliden gizliye söz konusu iç ve dış terör örgütlerinin arkasında durmuşlardır.

⁴²⁰ Laqueur, **A History of Terrorism**, s. 13.

Muhakkak ki bu süreç içerisinde Türkiye'de yaşanan iç çekişmeler, siyasi istikrarsızlık, istihbarat ve güvenlik kurumları arasındaki koordinasyonsuzluk ve ekonominin bozuk olması gibi çeşitli unsurlar da, iç ve dış terörün oluşmasına ve bunun neticesinde ortaya çıkan bu terör olgusunun Türkiye'yi rahatsız etmesine sebep olmuştur.⁴²¹

Ermeniler, Türk devlet yönetiminde yargı organı başkanlığı, müsteşar ve bakan düzeyinde görev almalarına rağmen Türkiye'ye zarar verici nitelikte çeşitli davranışlarda bulunmuşlardır. Bazı Ermeni din adamları ile teşkilatlı komiteci örgütlerin terörizme sapmasının yanında kiliselerin silah deposu olarak kullanılması ve işin içine katılması gibi olumsuz durumlar da yaşanmıştır.⁴²² Bunun dışında gönüllü Ermeni alayları teşkil ederek Rus ordusuna katılımın sağlanması, Osmanlı ordusuna taarruzda bulunulması, hatta⁴²³ 1915 tarihinde Van'ın Rus ordusu tarafından işgalini⁴²⁴ kolaylaştırmak amacıyla Türk askerlerine ateş açılması⁴²⁵ gibi eylemleriyle terörizme saparak mücadele vermişlerdir. Tüm bu yaptıklarıyla Ermeniler, imparatorluğa başkaldırarak azınlıkta bulundukları Doğu Anadolu Bölgesi'nde etnik temizlik yapıp kendilerine bir yurt kurmayı tasarlamışlardır.⁴²⁶

Diğer yandan Birinci Dünya Savaşı'nın ardından geniş çaplı ve açık bir propagandaya başlayan Ermeniler, İstiklal Savaşı esnasında Fransız ve İngilizler tarafından gerçekleştirilen işgalleri desteklemişler, yine süreç içerisinde Kürt kimliğine bürünerek isyan çıkarma ve buradaki Kürtleri ve diğer milletleri isyana teşvik etme yoluna da gitmişlerdir.⁴²⁷

Görünürde Ermeniler tarafından yürütülen terör faaliyetleri, aslında Osmanlı İmparatorluğu'nun parçalanmasından çıkar sağlamayı hedefleyen devletlerin davası olarak doğmuştur. 1915 yılında ise artık bir önlem alınması durumuna gelinmiş ve bazı

⁴²¹ Karakoç, **Türk Basınında Ermeni Terörü (1973-1984)**, s. 97-98.

⁴²² Röşen Alizade, "Ermeni Terör Faaliyetlerine Dair", **Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi**, Cilt: 2, Sayı: 5, Mayıs, 2015, s. 109-110.

⁴²³ Veysel Eroğlu, **Ermeni Mezalimi**, İkinci Baskı, Sebil Yayınevi, İstanbul, 1976, s. 305.

⁴²⁴ Abdulaziz Kardeş, I. Dünya Savaşı Dönemi'nde Van'ın İşgali ve Kurtuluşu (1915-1918), **Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Yıl: 3, Sayı: 10, 2015, s. 176.

⁴²⁵ Eroğlu, **Ermeni Mezalimi**, s. 89.

⁴²⁶ Gündüz Aktan, **Açık Kriptolar Ermeni Soykırım İddiaları Avrupa'da Irkçılık ve Türkiye'nin AB Üyeliği**, Aşina Kitaplar, Arjantin Felsefe Grubu, Ankara, 2006, s. 58.

⁴²⁷ Başaran, **Kitle Hareketleri Terör ve Terörizm**, s. 62-63.

bölgelerde yaşayan Ermenilerle ilgili olarak tehcir kanunu çıkartılarak, zaman kaybetmeden uygulamaya konulmuştur.⁴²⁸ Bu dönemde Rus ordularının Anadolu'ya doğru ilerlemeye başlaması üzerine Ermeni azınlığın sadakatinden de şüpheyeye düşülmüş⁴²⁹ ve Ermenilerin, Türkiye'nin doğusundaki bölgeden Suriye ve Irak'a sürülmesi kararına varılmıştır. Bu geniş çaplı savaş ve kargaşa döneminde⁴³⁰ karşılıklı bir mukatele süreci yaşanmış ve her iki taraftan yüzbinlerce Ermeni ve Türk'ün ölümüne, Ermeni milliyetçilerinin tutum ve eylemleri sebep olmuştur.⁴³¹

Ermeni örgütleri Türk diplomatlara yönelik: 1975 yılında 9, 1976 yılında 4, 1977 yılında 4, 1978 yılında 9, 1979 yılında 30, 1980 yılında 53, 1981 yılında 38, 1982 yılında 22 ve 1983 yılında 2 olmak üzere,⁴³² 31 Ocak 1983 tarihine kadar toplam 172 eylemde bulunmuşlardır. Bunun 145'i bombalama, 9 öldürmeye teşebbüs, 18 tanesi ise öldürmedir.⁴³³

Bu örgütler içerisinde Ermeni Gizli Ordusu (ASALA), geleneksel Ermeni siyasi partilerine, özellikle de Taşnaklara karşı (Ermeni Devrimci Federasyonu) farklı alternatif bir örgüt olarak ortaya çıkmıştır. ASALA tarafından başlatılan Yeni Ulusal Kurtuluş Mücadelesinin ana hedefi, Türk işgali altındaki Ermeni topraklarının kurtarılmasıdır. Bir diğer önemli hedefi ise, Taşnak partisinin hain politikasıyla tehlikeli bir "derin uykuya" giren Ermeni halkını siyasi ve ulusal yönden uyandırmak olmuştur. Bu minvalde ASALA'nın kuruluşu sadece her yerdeki Ermenileri temsil etmekle kalmayıp onları seferber etmeyi de amaçlamıştır. Örgüt bu konuda ise şu açıklamayı yapmıştır: *"Bizler farklı Ermeni akımlarından ve çevrelerinden geldik ve toplumlar arası tüm çatışmaları bir kenara bırakarak temel amaca hizmet etmek üzere ASALA'da birleştik. Batı Ermenistan'ı (Türkiye'yi) kurtarmak ve günümüzün kurtarılmış Sovyet Ermenistan'ına katmak, bütünlükçü, devrimci bir Ermenistan oluşturmak"* diyerek diasporanın siyasi hedefleri ile Ermeni toplumunun zihinlerinde bir devrimin gerekliliğine inandıklarını izhar etmişlerdir.⁴³⁴ ASALA'nın örgüt

⁴²⁸ YÖK, *Türkiye'de Anarşi ve Terörün Sebepleri ve Hedefleri*, s. 149.

⁴²⁹ Mango, *Turkey and The War on Terror*, s. 23.

⁴³⁰ Hoffman, *Inside Terrorism*, s. 71.

⁴³¹ Mango, *Turkey and The War on Terror*, s. 23.

⁴³² İlhan, *Terör: Neden Türkiye*, s. 136.

⁴³³ İlhan, *Terör: Neden Türkiye*, s. 126.

⁴³⁴ Michael M. Gunter, "Armenian Terrorism: A Reappraisal", *Journal of Conflict Studies*, Vol: 27, No: 2, 2007, s. 116-117.

militanları Filistin eğitim kamplarında eğitim almış ve lojistik olarak her türlü donatılmışlardır.⁴³⁵

1975 yılından sonra ise Ermeni Taşnaklar, kendi örgütlerini kurmuşlardır.⁴³⁶ Ermeni terör örgütü JCAG, kurulduktan hemen sonra Türk hükümet yetkililerine suikastler düzenleyerek ve Türk hegemonyasının sembollerine ölümcül olmayan darbeler vurarak daha geleneksel bir milliyetçi-ayrılıkçı terör yayma stratejisi izlemiştir.⁴³⁷ Hatta uluslararası diğer terör olaylarından uzak kalarak sadece kendilerine hedef olarak belirledikleri Türklere yönelik saldırılar düzenlemiştir. JCAG, *'bizim tek hedefimiz Türk diplomatları ve Türk kuruluşlarıdır'* diyerek hedef stratejisini açıkça ortaya koymuştur.⁴³⁸

Bu örgütler içerisinde yer alan ASALA ve JCAG'ın üç ortak hedefi bulunmaktadır;

1- 1915 tarihinde Türkiye'nin doğusunda yaşayan Ermenilerin, tehcir kanunuyla Suriye ve Irak'a gönderilmesi esnasında ölen 1.5 milyon Ermeni ruhunun intikamını almak,

2- Türk hükümetini, Ermeni soykırımının sorumluluğunu kabul etmeye zorlamak,

3- Mağdurlara ve onların torunlarına tazminat ödenmesini zorunlu kılmaktır.⁴³⁹

14 Mayıs 1977'de Paris'te Türk Turizm Bürosu'na yönelik gerçekleştirilen bombalama eylemiyle adını ilk kez duyuran Yeni Ermeni Direnişi adlı terör örgütü NAR, yapılan bu eylemin ardından 1980'e kadar gerçekleştirilen 7 terör saldırısının da sorumluluğunu üstlenmiştir.

1983 yılında kurulan ASALA-MR'ın kuruluşunun başlıca gayesi de; dünya üzerindeki bütün Ermenileri, Türklere karşı gerçekleştirilecek olası bir topyekün savaşta seferber etmektir. Bu hedef ile ortaya çıkan ASALA-MR, stratejik olarak *"uzun vadeli devrimci halk savaşını"* esas almıştır.

⁴³⁵ Karakoç, *Türk Basınında Ermeni Terörü (1973-1984)*, s. 125-126.

⁴³⁶ Karakoç, *Türk Basınında Ermeni Terörü (1973-1984)*, s. 154.

⁴³⁷ Shughart II, "An Analytical History of Terrorism, 1945-2000", s. 25.

⁴³⁸ Karakoç, *Türk Basınında Ermeni Terörü (1973-1984)*, s. 154.

⁴³⁹ Shughart II, "An Analytical History of Terrorism, 1945-2000", s. 24.

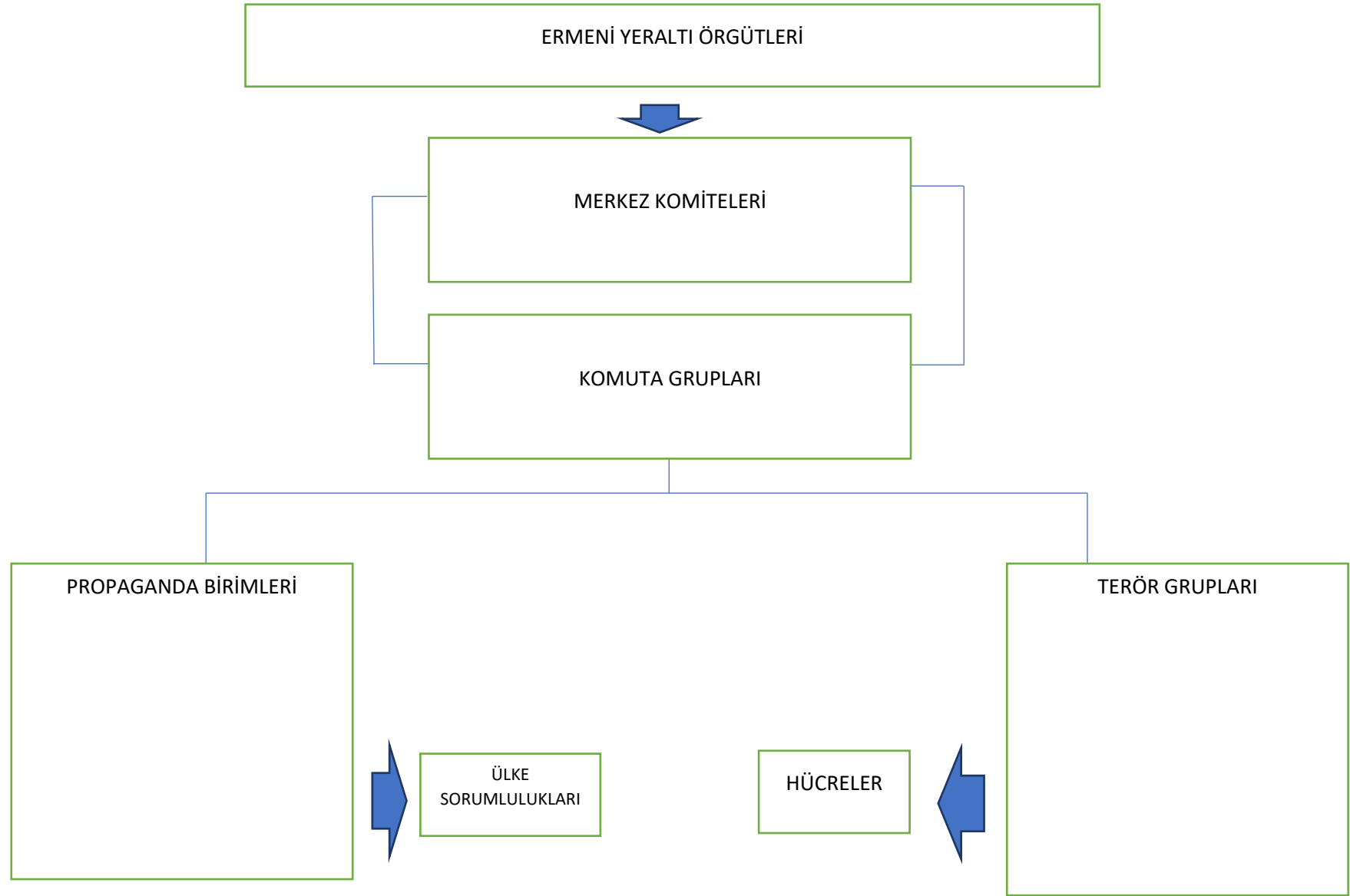
ASALA-MR'ın örgüt olarak belirlediği stratejiler içinde Türkiye'yi en büyük çıkmaza sokan durum ise Kürt ayrılıkçı terör örgütleri ile ittifak arayışları olmuştur. Monte Melkonyan ve PKK yöneticileri ASALA'dan ayrılıp kendi örgütlerini kurmadan hemen önce, 8 Nisan 1980 tarihinde, Lübnan'ın Sidon kentinde bir araya gelmişlerdir. Lübnan'da gerçekleştirilen toplantıda Türkiye'ye karşı ortak eylem kararı alınmış ve bu karar bir bildiri halinde yayımlanmıştır:

"Savaşçılarımız çok yakın bir gelecekte Kürt Savaşçılar ile yan yana geleceklerdir. Bu faşist Türk rejimine karşı en büyük silahımız olacaktır. Biz Türkiye dışında iken 'Türkiye Ermenistan'ını kurtarmamız mümkün değildir. Biz Ermenistan'ı Kürt savaşçı kardeşlerimizle birlikte kurtaracağız. Çok yakında varlığımızı, işgal edilmiş Ermenistan'ın en iç noktalarında göstererek kanıtlayacağız. Bu ASALA'nın atacağı gelecek adımdır." ASALA-MR'ın yayınlamış olduğu bildiride aktif bir terörün hedeflendiği anlaşılmaktadır.⁴⁴⁰

Ermeni yeraltı örgütlerinin hiyerarşik yapısı şekil 2.1'de şematik olarak gösterilmektedir.

⁴⁴⁰ Mehmet Mert Çam, Ermeni Terör Örgütleri ve ASALA, **Yeni Türkiye** 61, 2014, s. 1721-1722.

Şekil 2.1. Ermeni Yeraltı Örgütleri

Kaynak: YÖK, 1985:152

2.4. Aşırı Sol Terör Örgütleri

Türkiye'de aşırı sol olarak nitelendirilen cephenin gelişimi, 19. yüzyılda Karl Marx'ın ortaya attığı fikirler çerçevesinde şekillenmeye başlamıştır.⁴⁴¹ Bu aşırı sol örgütlenmelerin oluşumuna paralel bir şekilde terörün de geliştiği gözlenmiştir. Sol menşeli terör örgütleri, aşırı sol örgütlenmelerin içerisinde çıkarak eylemlerine başlamışlardır.⁴⁴²

Aşırı solcu olarak tanımlanan yapıların ve komünist örgütlerin neredeyse tamamının, aralarındaki küçük farklılıklar dışında, ulaşmak istedikleri asıl hedef; mevcut anayasal düzeni ortadan kaldırmak suretiyle devlet yönetimini zorla ele geçirmek, ülkenin bütününde ya da bir bölümünde komünist ideolojinin yayılmasını sağlamak ve bu yolla ülkede Marksist-Leninist, Komünist bir düzen kurmaktır.⁴⁴³ Tipik olarak bu örgütler, iktidardaki siyasal yapıya duyulan hoşnutsuzluklar sonucu oluşmakta ve devrimci ya da anti-otoriter gündemler peşinde koşarak ortaya çıkmaktadırlar. Bu gruplar, ideolojik olarak motive olmuş, ütöpik hedefleri savunan ve kendilerini dünya çapında bir mücadelenin en ön saflarında gören ancak genellikle açık, uzun vadeli vizyonları tanımlamakta güçlük çekmekte olan yapılar olarak nitelendirilmektedir.⁴⁴⁴ Amaçlarına ulaşabilmek için her seçeneği haklı ve mübah gören bu örgütler, faaliyetlerini açık bir şekilde gerçekleştirmek yerine ülkeyi içeriden çökertmeye yönelik gizli ve yıkıcı faaliyetleri tercih etmektedirler. Bu açıdan ülke üzerinde hedefledikleri; kendi kuracakları düzen gerçekleşinceye kadar her yolu denemekten vazgeçmemektedirler.⁴⁴⁵

Türkiye'de Marksist-Leninist düşüncede olan aşırı sol fanatikler, Doğu Anadolu Bölgesi'nden Karadeniz kıyılarına kadar uzanan ve coğrafi açıdan saklanmaya müsait olan dağlık bölgede, özellikle de kanun kaçaklarının sığınma yeri olan Tunceli şehrini kendilerine merkez üssü seçmişlerdir. İnançsal kimlikler ve etnik nedenlerden ötürü Marksist-Leninist düşüncede olan bu fanatiklerin bir kısmı da,

⁴⁴¹ Karataş, **Kelimelerle Terör**, s. 21.

⁴⁴² Necati Alkan, "Türkiye'nin Terörizmle Mücadele Deneyimi", **Dünyadan Örneklerle Terörle Mücadele**, İhsan Bal, Süleyman Özören, 3. Baskı, Usak Yayınları, Ankara, 2012, s. 81.

⁴⁴³ YÖK, **Türkiye'de Anarşi ve Terörün Sebepleri ve Hedefleri**, s. 79.

⁴⁴⁴ Josiger, "Getting It Right: Understanding Effective Counterterrorism Strategies", s. 221.

⁴⁴⁵ YÖK, **Türkiye'de Anarşi ve Terörün Sebepleri ve Hedefleri**, s. 79.

İstanbul şehrinde çoğunluğu Kürtçe konuşan Alevilerin oluşturduğu Gazi semtine yerleşmişlerdir.⁴⁴⁶

Türkiye'de düzenlenen ilk terör eylemlerinin aşırı sol örgütler tarafından gerçekleştirilmiş olduğu yapılan çalışmalar ve tarihsel araştırmalardan elde edilen verilerle ortaya konmuştur. Bunlara ek olarak siyasi ilticacı ülkeler ile Batı Avrupa ülkelerinde değişik isimlerde faaliyet gösteren ve kendini "sivil toplum örgütü" olarak tanımlayan kuruluşlar biçiminde ortaya çıkan birbirinden farklı sol örgütlerin bulunduğu bilinmektedir.⁴⁴⁷

2.4.1. Türkiye'de Aşırı Sol'un Tarihsel Süreci

Sosyalist düşüncelerin Türkiye'de tam anlamıyla ortaya çıkması 1918 yılında Birinci Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle söz konusu olmuştur. O dönemler içerisinde Anadolu'da sosyalizm fikrini benimseyen üç farklı grup bulunmaktadır. Bu gruplardan birincisi Marksist-Leninist felsefeye görüşleri en yakın olan "Mustafa Suphi'nin liderliğini yaptığı grup; ikincisi, "Kurtuluş" isimli gazeteyi çıkaran Dr. Şefik Hüsnü'nün önderleri olduğu "Türkiye İşçi Çiftçi Sosyalist Fırkası" (TİÇSF); üçüncüsü de büyükşehirlerde ikamet eden, sosyalist yapıya ilgi duyan ancak örgütlü bağlı bulunmayanların oluşturmuş olduğu gruplardır.

Bu grupların yanı sıra Türkiye'de sol hareket ve düşüncenin yayılmasında, asıl önemli role sahip olan unsur⁴⁴⁸ birinci kongresi 10 Eylül 1920'de Bakü'de yapılan Türkiye Komünist Partisi'nin (TKP) kurulması olmuştur.⁴⁴⁹ Türkiye Komünist Partisi, Anadolu'da ortaya çıkan ilk sosyalist hareket olarak kabul edilmiştir. Bu parti, düşünce ve ideolojinin halka açılımı ve kuruluşunu takip eden yıllarda ortaya çıkan sosyalist hareketlerin fikri temelini oluşturması bakımından önemli bir mihenk taşı olarak kabul edilmektedir.⁴⁵⁰ Ancak 1925 yılında Takrir-i Sükun Kanunu'nun çıkmasından kısa bir süre sonra Türk Ceza Kanunu'na (TCK) eklenen 141 ve 142. maddelere istinaden

⁴⁴⁶ Mango, *Turkey and The War on Terror*, s. 37.

⁴⁴⁷ Çağlar "Türkiye'de Terör: Genel Bir Değerlendirme", s. 47.

⁴⁴⁸ Demirel "Terör, Türkiye'de Siyasi Gruplar-Parti ve Dernekler- Marksist Örgütler- Radikal Dini Gruplar ve Etnik Hareketler", s. 55.

⁴⁴⁹ Hüseyin Aykol, *Türkiye'de Sol Örgütler*, 1. Baskı, Pelikan Yayınları, İstanbul, 1996, s. 44.

⁴⁵⁰ Demirel "Terör, Türkiye'de Siyasi Gruplar-Parti ve Dernekler- Marksist Örgütler- Radikal Dini Gruplar ve Etnik Hareketler", s. 56.

ülkedeki sol faaliyetlerin tümünün yasak kapsamına alınması sonrası Türkiye Komünist Partisi de yasaklı hale getirilmiştir.⁴⁵¹ Yaşanan bu gelişme, 1960'lı yıllara kadar Türk solunun ilerlemesinin önünü kesmiştir. Durağan geçen bu dönemde TKP, kendini sanat ve fikir hareketi olarak kamufle etmeye, Marksist-Leninist faaliyetlerin alt zemini de çeviri eserlerle desteklenmeye ve güçlendirilmeye çalışılmıştır.⁴⁵²

Nitekim 1961 Anayasası, belirli yasal sınırlamalarına rağmen getirmiş olduğu hak ve özgürlüklerden yararlanılmasına fırsat tanımıştır. Artık yeniden Marks, Lenin, Mao, Tito ve Che Guevera'nın eserleri Türkçeye çevrilmeye, pek çok yazarın da Komünizm ve Sosyalizm içerikli eserleri kaleme almasına imkan doğmuştur. Yayıncılık alanında ortaya çıkan bu yeni gelişmeler, 1970'li yıllardan sonra Türkiye'de başlayacak olan terörizm faaliyetlerinin de ideolojik altyapısını oluşturmuştur.

Yeniden örgütlenme imkanına sahip olan sol örgütler; bu dönemde siyasi partiler, işçi sendikaları, öğrenci ve öğretmen kuruluşları içerisinde tekrar yapılanmaya çalışmışlardır. Bu örgütlenmelerin bir neticesi olarak; 1961 yılında Türkiye İşçi Partisi (TİP) ve Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK)⁴⁵³ Türkiye Öğretmenler Sendikası (TÖS), Fikir Kulüpleri Federasyonu (FKF) ve daha sonra DEV-GENÇ aşırı solun etkinliğindeki yasal örgütler olarak kurulmuştur. Bu örgütler, daha sonra başka isimlerle ortaya çıkan grupların kuluçka makinası işlevini yerine getirmiştir.⁴⁵⁴

1960 yılından sonra, Türkiye'deki sol hareketin üç temel dinamiğinden ilki olarak ortaya çıkmış olan Mihri Belli liderliğindeki "Milli Demokratik Devrim" (MDD), Türkiye Komünist Partisi'nin mirasını, zamanın gereklerine göre formüle eden yapıdır. Ancak bu grup, bünyesinde bulunanları yasal alanda tutmayı başaramamış, zaman içerisinde kopuşlar yaşanmıştır. MDD'den ayrılanlar; THKP-C, TKP/ML ve THKO gibi terör örgütlerini kurmuşlardır.

Türkiye'deki sol hareketin ikinci temel dinamiğini ise 1961 yılında kurulan "Türkiye İşçi Partisi" (TİP) oluşturmaktadır.

⁴⁵¹ YÖK, *Türkiye'de Anarşi ve Terörün Sebepleri ve Hedefleri*, s. 83.

⁴⁵² Necati Alkan, *Gençlik ve Radikalizm Terör Örgütlerinde Kimlik İnşa Süreçleri*, 1. Baskı, Karakutu Yayınları, İstanbul, 2013, s. 55.

⁴⁵³ Alkan, *Türkiye'nin Terörizmle Mücadele Deneyimi*", s. 82.

⁴⁵⁴ YÖK, *Türkiye'de Anarşi ve Terörün Sebepleri ve Hedefleri*, s. 84.

Sol hareketin üçüncü temel dinamiği ise "Yön" adı verilen dergi etrafında toplanan aydınlar oluşturmaktadır. Bu grup, eylemlerde yer almaktansa eylemlerde bulunanları yönlendirmeyi gaye edinmiştir.

TİP'in amacı parti olarak barışçıl yollardan sosyalist bir yönetime erişmek olsa da kendisinden sonra kurulan pek çok sol örgüte kaynaklık etmiştir.⁴⁵⁵ TİP, ülke çapında gerçekleştirilen sonraki seçimlerde gücünü kaybederek meclis dışında kalınca MDD taraftarları, FKF kadrolarını ele geçirmeye başlamışlardır.⁴⁵⁶ FKF, 9-10 Ekim 1969 tarihinde yapılan olağanüstü kurultayda ad ve tüzük değiştirerek "Dev-Genç" adını almış, TİP'in ideolojik ekseninden çıkmıştır.⁴⁵⁷ Tabi Dev-Genç adı verilen yapılanmanın kendi içerisinde de devrim için çıkılan yolda fikir ayrılıkları meydana gelmiştir.

Yaşanan fikir çatışmaları sonucunda bu oluşumdan ilk ayrılanlar, PDA (Proleter Devrimci Aydınlik) isimli dergi etrafında toplanan Doğu Perinçek ve taraftarları olmuştur. Ardından Mahir Çayan ve arkadaşları ayrılarak THKP/C, daha sonra da Deniz Gezmiş ve arkadaşları bu oluşumdan ayrılarak THKO örgütlerini kurmuşlardır. Yeni kurdukları bu çatılar altında, Mihri Belli'ye ait olan ASD (Aydınlik Sosyalist Dergi)'den de ayrılmış ve ülke içerisinde yasal olmayan bir mücadeleye girişmişlerdir.⁴⁵⁸

Tabandan gelen radikal eğilimlerin zaman içerisinde güçlü bir hal almasıyla birlikte farklı isimlerle ortaya çıkan bu örgütler, 1970 yılından itibaren silahlı eylemlere başlamıştır. Ortaya çıkan bu oluşumlar aynı zamanda soygun, fidye ve gasp için adam kaçırma gibi illegal eylemlere de girişmiş, özellikle büyükşehirlerde devletin bütünlüğünü derinden sarsmaya, mal ve can güvenliği açısından büyük risk oluşturmaya başlamıştır.⁴⁵⁹ 1968-1969'lu yıllara gelindiğinde ise DİSK tarafından başlatılan işçi olayları, işçi ve öğrenciler tarafından kanunsuz bir şekilde gerçekleştirilen gösteri, yürüyüş, işgal ve boykotlar, aynı zamanda farklı gruplar

⁴⁵⁵ Mehmet Işık, **Şiddetin Dili Değişmez: DHKP-C ve İBDA-C Terör Örgütlerinin Söylemlerinin Benzerliği Üzerine Bir İnceleme**, Zinde Yayınları, 2013, s. 23-24.

⁴⁵⁶ Karataş, **Kelimelerle Terör**, s. 22.

⁴⁵⁷ Alkan, **Türkiye'nin Terörizmle Mücadele Deneyimi**", s. 82.

⁴⁵⁸ Karataş, **Kelimelerle Terör**, s. 22-23.

⁴⁵⁹ Alkan, **Gençlik ve Radikalizm Terör Örgütlerinde Kimlik İnşa Süreçleri**", s. 57.

tarafından yasadışı grevler yaşanmıştır. Tüm bu yaşananlar, bir yandan devrimci duyguların artmasına yol açarken diğer yandan radikal eğilimleri ve karışıklığı da oldukça artırmıştır.⁴⁶⁰ Sonuçta askerler siyasi iradeye 12 Mart 1971'de bir muhtıra vererek yönetime el koymuştur. Ardından sıkıyönetim ilan edilerek aşırı solcu militanlara yönelik geniş çaplı operasyonlar düzenlenmiştir.⁴⁶¹

1971 yılında gerçekleştirilen askeri müdahale ile ağır darbeler alan ve sonrasında dağılma sürecine girmiş bulunan Türkiye'deki sol kökenli illegal yapılanmalar, 1974 yılına kadar durağan bir seyir izlemiş fakat aynı yıl çıkartılan 1803 sayılı Af Yasası ile yeniden bir yapılanma fırsatı kazanmışlardır. Cezaevine girmeyip dışarıda kalan fakat müdahaleler sonucu sessiz bir kimliğe bürünen örgüt mensupları ile cezaevinden tahliye edilen örgüt mensupları bu özgürlükçü ortamdan faydalanıp bir araya gelerek yeniden gençlik içerisinde örgütlenmeye gitmişler ve bir uyanış gerçekleştirmek istemişlerdir.⁴⁶²

Türkiye'de 1974'ten sonraki dönem; sol menşeli yapıların kitleselleşerek değişik gruplara ve hareketlere bölündüğü, aftan yararlanan aşırı solcu militanlar tarafından da yeni örgütlenme faaliyetlerinin hızlandığı bir dönem olarak ifade edilmektedir. Bu dönem de aşırı sol gruplar içinde iktidar mücadelesi olabildiğince artmış, bu minvalde 7'si yasal alanda kurulmuş Marksist-Leninist kökenli siyasi parti ile 12 Eylül 1980 yılına varıldığında 50'yi aşan aşırı sol ve Marksist-Leninist yasadışı örgüt oluşturulmuştur. Yine bu dönemde artık adam öldürme, silahlı saldırı, soygun, gasp, işgaller, korsan gösteriler, işyerlerine ve eğitim kurumlarına zarar verilmesi neredeyse her gün ve her yerde rastlanan olağan hareketler halini almıştır.⁴⁶³

Ancak bu dönemde militan enerji artık sadece solun tekeline değildir. 1973 sonrasında aşırı sağ da önemli derecede büyümüş ve güçlenmiş sonrasında sokaklarda hakim olmaya başlamıştır. Dolayısıyla aşırı milliyetçi hareket bu dönemde solun bütün ilgisini üzerine toplamış ve sosyalist grupların çoğunun ülkücülerle mücadele dışında pratikte ve teoride yapabildikleri fazla bir şey olmamıştır.⁴⁶⁴

⁴⁶⁰ YÖK, *Türkiye'de Anarşi ve Terörün Sebepleri ve Hedefleri*, s. 84.

⁴⁶¹ Alkan, *Gençlik ve Radikalizm Terör Örgütlerinde Kimlik İnşa Süreçleri*", s. 57.

⁴⁶² Karataş, *Kelimelerle Terör*, s. 25-26.

⁴⁶³ YÖK, *Türkiye'de Anarşi ve Terörün Sebepleri ve Hedefleri*, s. 87-88.

⁴⁶⁴ Işık, *Şiddetin Dili Değişmez*, s. 29.

Yaşanan bu olaylardan en fazla yükseköğrenim gençliği etkilenmiştir. Neredeyse tüm yükseköğretim kurumları, düzenli ve yeterli bir öğretim yapamaz hale gelmiştir. Ülke çapında hızla yayılan solcu unsurlar, bazı yüksekokul ve üniversitelerde, orta öğretim kurumlarında, bazı kasaba, semt, mahalle, köylerde, belediye ve devlet dairelerinde hâkim güç haline gelmeyi başarmışlardır. Elde ettikleri bu güç ile hâkim oldukları bölgeleri kurtarılmış bölgeler haline dönüştürerek ülke çapında terör estirmişlerdir.⁴⁶⁵

Terör olaylarının da bu dönemde hiç olmadığı kadar tırmanışa geçmesi, yoğun bir silahlı çatışma döneminin ardından askeri müdahaleye kapı aralamıştır. 12 Eylül 1980'de gerçekleştirilen askeri müdahale sonrasında sol menşeli terör örgütleri, büyük oranda güç kaybı yaşamış ve uzun bir süre kendini toparlayamamıştır. Askeri müdahale sonrasında sol örgütlere verilen büyük hasarın etkisiyle kendi içinde sürekli bölünen aşırı sol terör örgütleri varlıklarını sürdürmüş ancak 1990'lı yıllara kadar ciddi bir eylem gerçekleştirememiş, bu yıldan sonra tekrar toparlanabilmek ve geçmişte sahip oldukları eylem gücüne yeniden ulaşabilmek için faaliyetlere başlamış olsalar da sahip oldukları eski gücü yeniden elde edememişlerdir. Bu toparlanma sürecinden sonra DEV-SOL (daha sonra DHKP/C), TKPML/TİKKO, (daha sonra MKP), TDKP, TKEP/L, TİKB örgütleri eylemlerine yeniden başlamışlardır. 2000 yılından sonra ise bu örgütlerin faaliyetleri daha da marjinal hale gelmiştir. Bu bağlamda MKP, MLKP, TKP/ML ve DHKP/C örgütlerinin eylemleri pek etkin olmamakla birlikte devam etmektedir.⁴⁶⁶

Sol yapıları terör örgütlerinin; yöntem ve stratejilerinde çok büyük farklılıklar söz konusu olmasa da yeni kurulan her örgütün,⁴⁶⁷ benzeri yabancı örgütlerle veya Uluslararası Cephe Teşekkülleri ile irtibatları ve dayanışma içerisinde olduklarını gösteren pek çok örneğe rastlanılmıştır.⁴⁶⁸

Türkiye'de ortaya çıkmış olan sol örgütlenmelerin arka planında daima dış destek bulunmuştur. Destek göremeyen terör örgütleri ise bir zaman sonra yok olmaya mahkûm olmuştur. Solun kendi içinde bölünmesi, ideolojinin sağlıklı sentezinin

⁴⁶⁵ YÖK, *Türkiye'de Anarşi ve Terörün Sebepleri ve Hedefleri*, s. 88.

⁴⁶⁶ Alkan, *Türkiye'nin Terörizmle Mücadele Deneyimi*", s. 86-88.

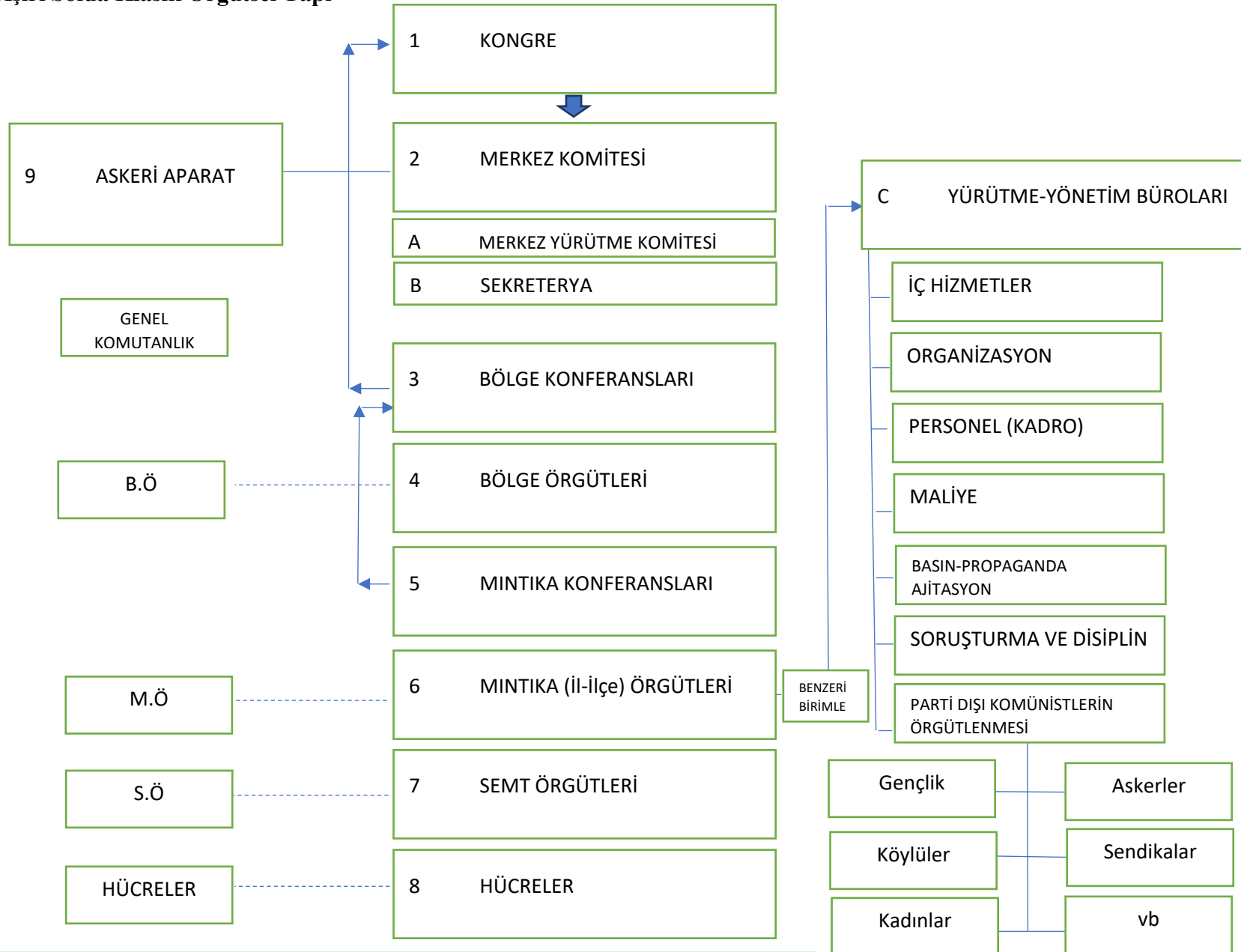
⁴⁶⁷ Çağlar "Türkiye'de Terör: Genel Bir Değerlendirme", s. 48.

⁴⁶⁸ YÖK, *Türkiye'de Anarşi ve Terörün Sebepleri ve Hedefleri*, s. 88.

yapılamaması, Avrupa ve dünya solu fikirlerinin Türkiye'ye uyarlanmadan, olduğu şekli ile savunulmaya çalışılması gibi durumlar neticesinde toplum tabanında sol anlayışa karşı var olan önyargı kırılamamıştır. Bu durum solun popülerliğini artırmadığı gibi iktidara yürüyen yolun önünü de kapatmıştır.

Aşağıdaki şekil 2.2.'de "Aşırı Solda Klasik Örgütsel Yapı" şematik olarak gösterilmektedir.

Şekil 2.2. Aşırı Solda Klasik Örgütsel Yapı

Kaynak: Türkiye'de Anarşi ve Terörün Gelişmesi, Sonuçları ve Güvenlik Kuvvetleri ile Önlenmesi, 1982:177.

2.5. Irkçı ve Aşırı Sağ İdeolojik Terör Örgütleri

Osmanlı'da milliyetçiliğin ortaya çıkmasındaki esas etken, her geçen gün imparatorluğun askeri/sivil bürokrasisinin güç kaybetmesi ve dağılma tehlikesi nedeniyle imparatorluğu ayakta tutma arayışları ile bu arayışlarda gündeme gelen siyasal projeler olmuştur. Bu projeler ise Osmanlıcılık, İslamcılık ve Türkçülük olmuştur.⁴⁶⁹ Dolayısıyla Türkçülük akımı esasen 1908 yılında II. Meşrutiyet süreci ile çok güçlü bir şekilde gün yüzüne çıkmıştır. Bu dönem içerisinde farklı milletlerden olan gayrimüslim unsurların, kendi milliyetlerini ön plana çıkarma ve güçlendirme faaliyetleri karşısında Türkçülük akımı da bu duruma reaksiyon olarak ortaya çıkmış ve kendini göstermeye başlamıştır.

Bu akımı toplum arasında yaygın hale getirmek adına ilk olarak 1908 yılında "Türk Derneği," 1912 yılında ise "Türk Ocağı" kurulmuştur. Osmanlı İmparatorluğunda "Turancılık" akımı; 1913-1918 yılları arasında, II. Meşrutiyet döneminde, devlet tarafından benimsenen bir siyaset durumuna getirilmiştir. Bunun yanında İttihat ve Terakki Fırkası yöneticileri tarafından imparatorluk sonrası çöküşten kurtulabilmek adına da bu akım kullanılmıştır. Ayrıca bu akımın etkisiyle 1946-1952 yılları arasında "Türk Gençlik Teşkilatı", "Milliyetçiler Derneği" ve "Türk Kültür Ocağı" isimli farklı teşkilatlar da kurulmuştur. Komünizmle mücadele için kurulan bazı dernekler ise 27 Mayıs 1960 tarihinde faaliyetlerine son vermiştir.⁴⁷⁰

1960'lı yılların ikinci yarısından itibaren ise birbirinden farklı siyasi ideoloji temelinde oluşturulan pek çok terör örgütü ve bu örgütlerin artan terör eylemleri ortaya çıkmıştır.⁴⁷¹ Marksist terör ile bu döneme özel olarak ortaya çıkan ülkücü, aşırı sağ terörün karşılıklı mevzilenmeleri, bu sürecin karakteristik özelliklerinden biri olmuştur.⁴⁷²

Türkiye'de aşırı sağ kavramı, özellikle 1980'li yıllardan önce baş gösteren şiddet olaylarıyla literatüre girmiştir. Komünizmi ve Sovyet yayılcılığını bir tehdit

⁴⁶⁹ Fatih Yaşlı, *Kinimiz Dinimizdir. Türkçü Faşizm Üzerine Bir İnceleme*, Birinci Baskı, Yordam Kitap, 2014, s. 20-21.

⁴⁷⁰ YÖK, *Türkiye'de Anarşi ve Terörün Sebepleri ve Hedefleri*, s. 102-103.

⁴⁷¹ Taş, *Türkiye'de Terörle Mücadelede Türk Kamu Yönetiminin İşlevleri*, s. 80.

⁴⁷² Ceylan, *Hiç Konuşmayanlar Konuşuyor; Mücadele Edenlerin Dilinden Terör*, s. 286.

unsuru olarak gören grupların birleşmesi ile oluşan “Aşırı otoriter sağ” yapılanma, dinî ideolojiden farklı olarak dini referans alan ancak ırksal özelliklerin daha ön planda tutulduğu bir oluşum olarak ifade edilmektedir. Aşırı sağ olarak tanımlanan bu örgütler, faşizm kavramının beslediği terörü kullanmaya da yine bu yıllara rastlayan olaylar sonucu başlamışlardır.⁴⁷³

Bu dönemde aşırı solcu unsurlar; köylü, işçi, üniversite gençliği ve halk arasında hızla teşkilatlanmaya ve görüşlerini zora başvurarak da olsa geniş kitlelere benimsetmeye çalışarak farklı terörizm faaliyetlerini gerçekleştirmişler,⁴⁷⁴ bu unsurlara tamamen zıt görüşte olan ülkücü gruplar ise karşıt görüşte olan gruplarla mücadelede galip gelebilmek düşüncesi ile yasal ve yasal olmayan alanlarda, 1973 yılından sonra örgütlenme yoluna gitmişlerdir.⁴⁷⁵ Aşırı sağ akım, örgütlenerek sol akımların etki alanını sınırlandırarak düşük seviyede etkisiz kılmak için yapılanmış, karışıklığın hüküm sürdüğü bu dönemde, yurt genelinde başlatılan sol anarşi neticesinde sokak gösterileri ve çeşitli vesileler ile karşı karşıya gelen zıt görüşlü partililer arasındaki çatışma kaçınılmaz duruma gelmiştir. Başlarda anlaşmazlıklar ve fiziki müdahaleler şeklinde gerçekleşen bu çatışmalar, daha sonraları partililere ve parti liderlerine suikast düzenleme girişimlerine kadar ileri boyutlara götürülmüştür.⁴⁷⁶ 12 Mart 1971'den sonra aşırı sağın kanun dışı eylemlerine rastlanmadığı halde aşırı solun daha hızlı bir silahlanma ile saldırıya geçmesi,⁴⁷⁷ aşırı sağın şiddete dayalı eylemlerini giderek artırmasına, özellikle sol terör örgütlerine karşı silahlı bir mücadeleye girişmesine ve kendilerini "Türk devletinin koruyucuları" olarak ilan etmesine yol açmıştır.⁴⁷⁸

Yaşananlar Türkiye'yi sonu karanlık bir kargaşanın eşiğine sürüklemiş, üniversite ve öğrenci yurtları; suçluları koruyan bir kale, silah ve patlayıcı maddelerin saklandığı bir depo gibi görülmesini sağlamıştır. Karşıt görüşlü gruplar tarafından üniversite ve sokaklarda kanlı olaylar cereyan etmiş, her tarafta bombalar

⁴⁷³ Ceylan, **Hiç Konuşmayanlar Konuşuyor; Mücadele Edenlerin Dilinden Terör**, s. 132-133.

⁴⁷⁴ YÖK, **Türkiye'de Anarşi ve Terörün Sebepleri ve Hedefleri**, s. 103.

⁴⁷⁵ YÖK, **Türkiye'de Anarşi ve Terörün Sebepleri ve Hedefleri**, s. 105-106.

⁴⁷⁶ Ceylan, **Hiç Konuşmayanlar Konuşuyor; Mücadele Edenlerin Dilinden Terör**, s. 287.

⁴⁷⁷ Beyaz Kitap, **"Türkiye Gerçekleri ve Terörizm"**, "Başbakanlığın Emri ile Bakanlıklararası Bir Kurul Tarafından Hazırlanmıştır", Ankara, 1973, s. 21.

⁴⁷⁸ Şehirli, **"Türkiye'ye ve Atatürkçülüğe Yönelen Tehditler"**, s. 251.

patlatılmıştır. Bunun yanında yabancı resmi veya özel kurumlara da bombalı saldırılar düzenlenmiş, polis devriyeleri kurşunlanmıştır.⁴⁷⁹

Mesut Hakkı Caşın'ın "Uluslararası Terörizm" kitabında belirttiği gibi "bir toplumda genel olarak gizli kalan aşırı milliyetçilik duyguları sadece ortak bir tehdit söz konusu olduğunda ortaya çıkmaktadır."⁴⁸⁰ Söz konusu dönemde oluşan tehdit; Türkiye'yi, sağ-sol çatışmasının yaşandığı karışıklık, kargaşa ve terör ortamına doğru hızla sürüklemiştir.

Sağ ve sol çatışmasının en temel nedenlerinden birinin de solun dine bakış açısı olduğu ifade edilebilir. Komünist düşünce yapısına göre din; insanları uyuşturan ve toplumu ayırtıran bir olgu olarak görülmekte ve sosyal düzenlemeler içerisinde dine yeterince yer verilmemektedir.

Bu bakış açısı, asırlar boyunca dinin sancaktarlığını yapmış, örf, adet ve geleneklerini dini kurallar çerçevesinde tanzim etmiş Türk toplumunda bir tepki meydana getirmiş ve komünist zihniyet tarafından iktidarın ele geçirilmesine karşı mukavemet oluşturulması düşüncesini oldukça perçinlemiştir. Bu anlayış çerçevesinde kutuplaşan sağ ve sol görüş yanlıları, dışarının da etkisi ile çatışmaya başlamış, bu çatışma da zaman içerisinde giderek güçlenmiştir. Bu yıllarda sağ cephede, terörü bir araç olarak kullanıp sol ideolojiye baskın gelmek, mümkünse onları yok etmek düşüncesi oluşmuştur.⁴⁸¹ Nitekim bu dönemde ateşli silahlar hayatın olağan bir parçası haline gelmiştir.⁴⁸²

12 Eylül 1980 darbesi ile birlikte örgüt mensuplarının bir kısmı güvenlik güçleriyle girdikleri çatışmalarda öldürülmüş, bir kısmı yakalanarak hapsedilmiş, bir kısmı da yurtdışına kaçmıştır. Irkçı ülkücü kesim, sol terör örgütleriyle girdiği mücadelede önemli oranda destek beklerken çok büyük darbe almıştır. Bu gelişmenin ardından radikal milliyetçi kesim, 1980 darbesi sonrasında silahlı şiddet olaylarına tamamen son vermiştir.⁴⁸³

⁴⁷⁹ Beyaz Kitap, "Türkiye Gerçekleri ve Terörizm", s. 45.

⁴⁸⁰ Caşın, *Uluslararası Terörizm*, s. 400.

⁴⁸¹ Ceylan, *Hiç Konuşmayanlar Konuşuyor; Mücadele Edenlerin Dilinden Terör*, s. 133.

⁴⁸² Acar, *A'dan Z'ye Terörizm*, s. 248.

⁴⁸³ Alkan, *Türkiye'nin Terörizmle Mücadele Deneyimi*, s. 86.

Bu grup içerisinde yer alan örgütlerin amacı, bir “doktrin” olarak kabul ettikleri fikirler doğrultusunda devletin ekonomik, siyasal ve sosyal yapılarında gerçekleştirecekleri değişikliklerle yeni bir kadro oluşturmak sonrasında devlet gücünün yerine kendileri geçerek bu kadroyu muktedir kılmak ve “Tek Lider” prensibi doğrultusunda, "Panturanizm" propagandaları ile yalnızca Türk-İslam sentezini esas alan ideolojik düşüncelerini devlet felsefesinde sağlam bir temele oturtmaktır.⁴⁸⁴ Bu örgütlenmeler aynı zamanda dünyadaki bütün Türkleri ve Türk unsurları aynı bayrak ve çatı altında toplamayı da kendilerine görev bilmektedirler.

Özellikle farklı isimlerle kurulmuş olan yasal dernekler içerisinde yer alan sempatizanlarına kendi ideolojileri doğrultusunda eğitimler verme, onları Türk milliyetçiliği ve aşırı sağ ideoloji çerçevesinde doktrine etme faaliyetlerinde bulunmuş olan bu yapılanmalar amaçlarını gerçekleştirmek için çoğunlukla seminer ve toplantı metotlarını benimsemişlerdir. 1980 Askeri Darbesi’ne kadar özellikle dönemin başbakanı Süleyman Demirel ve Milliyetçi Cephe yöneticileri tarafından devletin güvenlik güçlerine destek kuvvet olarak görülmüşlerdir.⁴⁸⁵

İlk zamanlar komünizme karşı mücadele veren devlet güçlerinin desteklenmesi amacıyla bir araya getirilen gençler, ilerleyen zamanlarda politik ve ideolojik amaçlar doğrultusunda da kullanılmaya başlanmıştır.⁴⁸⁶ Bu dönemde Türkiye'deki sağ örgütler;

- Türk İntikam Tugayı (TİT),
- Esir Türkleri Kurtarma Ordusu (ETKO),
- Türk Yıldırım Komandoları (TYK)
- Türkiye İntikamcı Bozkurtlar Ordusu (TİBO) gibi çeşitli gruplar kurulduğu belirlenmiştir.⁴⁸⁷

Günümüzde de bu örgütlerin, aktif şiddet ve terör faaliyetleri görülmemektedir.⁴⁸⁸

⁴⁸⁴ Türkiye'deki Anarşi ve Terörün Gelişmesi Sonuçları ve Güvenlik Kuvvetleri ile Önlenmesi, Hizmete Özel, Başbakanlık Basımevi, Nisan 1982, Ankara, s. 38-39.

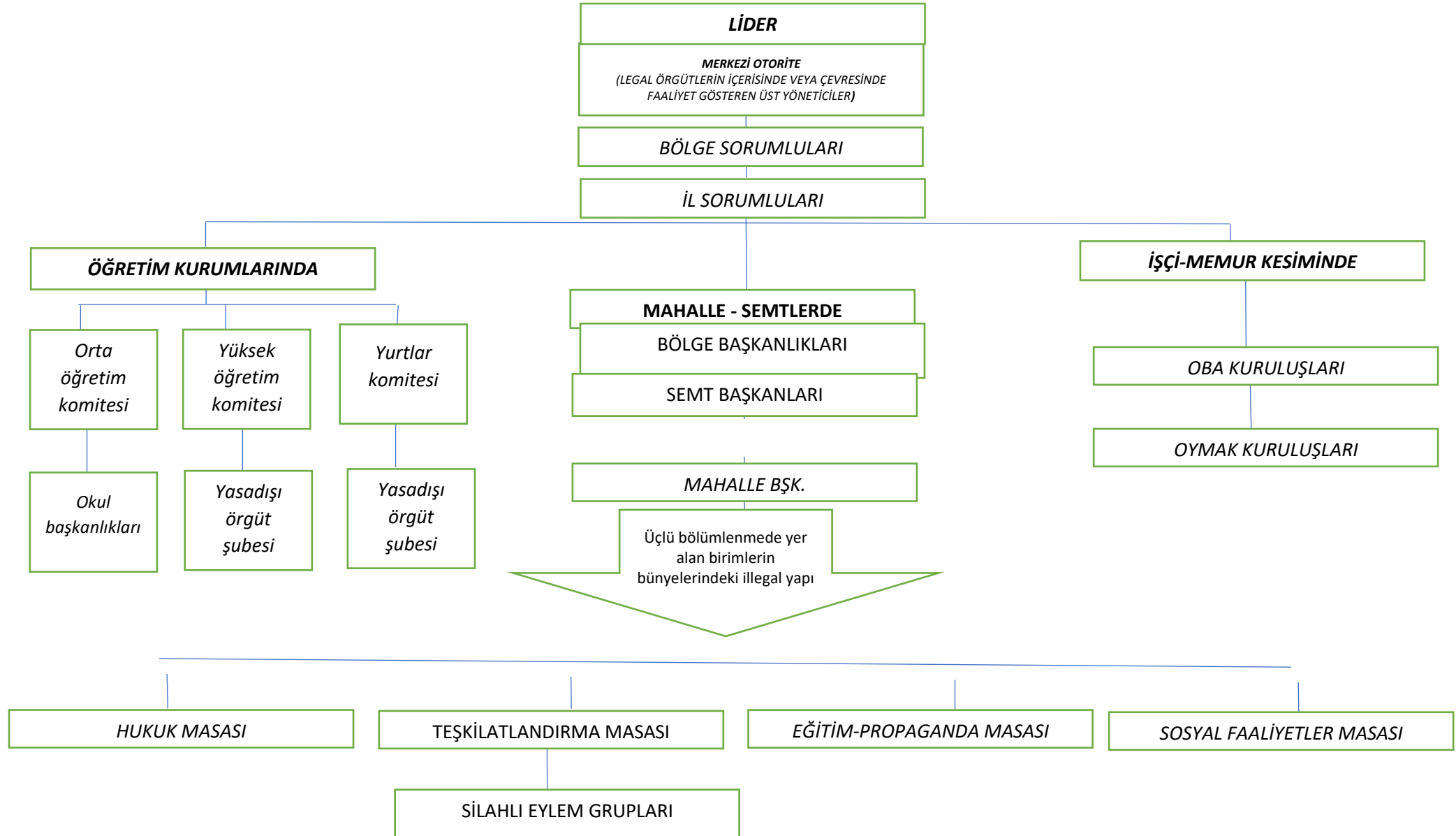
⁴⁸⁵ Çağlar "Türkiye'de Terör: Genel Bir Değerlendirme", s. 59-60.

⁴⁸⁶ YÖK, Türkiye'de Anarşi ve Terörün Sebepleri ve Hedefleri, s. 106.

⁴⁸⁷ Gürbüz age., s. 130.

⁴⁸⁸ Çağlar "Türkiye'de Terör: Genel Bir Değerlendirme", s. 61.

Şekil 2.3. Irkçı Unsurların Klasik Örgütlenme Biçimi

Kaynak: Türkiye'de Anarşi ve Terörün Gelişmesi, Sonuçları ve Güvenlik Kuvvetleri ile Önlenmesi, 1982:185

Şekil 2.3.'de "İrkçi Unsurların Klasik Örgütlenme Biçimi" şematik tabloda gösterilmiştir. Bu örgütlenme biçimine göre liderin altında, örgütlerin içerisinde faaliyet gösteren üst yöneticiler, bölge ve il sorumluları bulunmaktadır. Onlara da öğretim kurumlarında; ortaöğretim komitesi, yüksek öğretim komitesi ve yurtlar komitesi, mahalle-semtlerde; bölge başkanlıkları, semt başkanları ve mahalle başkanları, işçi-memur kesiminde ise; oba kuruluşları ve oymak kuruluşları bulunmaktadır. Ayrıca hukuk, teşkilatlandırma, eğitim-propaganda ve sosyal faaliyetler masası bulunmakta, silahlı eylem grupları da teşkilatlandırma masasına bağlı bulunmaktadır.

2.6. Radikal Dini Terör Örgütleri

Türkiye'deki İslamcı terörizmi ortaya çıkaran nedenler 1980'lerin başında Orta Doğu'daki üç yeni gelişmeye karşılık olarak oluşmuştur. Bunlardan birincisi, 1960'lardan sonra Arap ve Müslüman dünyasında meydana gelen İslamcı hareketlerin doğuşu, ikincisi de İran'da İslam Devrimi, üçüncüsü ise 1984'den itibaren Türkiye'de baş gösteren Kürt isyanıdır.⁴⁸⁹

Dolayısıyla 1960'lı yıllardan sonra Türkiye'de radikal dini akımların terör faaliyetleri başlamıştır.⁴⁹⁰ Nitekim Türkiye'de radikalleşen grupların önemli bir kesimi, İran menşeli ve şii yazarlar ile dinin siyasi anlamda yorumlanmasına ağırlık veren İslam alimi ve yazarların eserlerinden önemli derecede etkilenmişlerdir.⁴⁹¹ Bu din bilginlerden; Takıyyuddin ibn Teymiyye (1263–1328), Muhammed bin Abdülvehhâb (1703-1791), Hasan el-Bennâ (1906-1949), Mevlânâ Ebu'l A'lâ el-Mevdudî (1903–1979), Muhammed İlyas (1885–1944), Seyyid Kutub (1906–1966),⁴⁹² ile özellikle Ali Şeriati, Humeyni ve Abdullah Azzam gibi bilginlerin kitapları, dini

⁴⁸⁹ Guido Steinberg, "The Evolving Threat from Jihadist Terrorism in Turkey", Area: International Terrorism, **Real Instituto Elcano** ari, 2009, s. 2.

⁴⁹⁰ Ely Karmon, "Radical Islamist Movements in Turkey", **Revolutionaries and Reformers: Contemporary Islamist Movements in the Middle East**, Barry Rubin, Published by State University of New York Press, Albany, Printed in the United States of America, 2003, s. 42.

⁴⁹¹ Ali Kuyaksil, "Terör Örgütlerinin İdeoloji Unsuru Olarak Kullandığı Bazı Dinî Kavramlar", **Assam Uluslararası Hakemli Dergi**, Cilt 1, Sayı 1, 2014, s. 86.

⁴⁹² Sudhanshu Sarangi, David Canter, The Rhetorical Foundation of Militant Jihad, **The Faces of Terrorism Multidisciplinary Perspectives**, Canter David, Wiley-Blackwell, A John Wiley Sons Ltd. Publication, UK, 2009, s. 36.

konularda yetersiz ve arayış içerisinde olan toplumun bazı bireyleri tarafından büyük ölçüde sahiplenilmiştir.⁴⁹³

Türkiye'de oluşan dini radikalizm, ülkenin güneydoğusunda, Kürt nüfusun yoğun olduğu bölgelerde; yoksul kasaba ve köylerde, özellikle de gençler ve işsizler arasında ortaya çıkmıştır. Bölge âlimleri ya da şeyhlerin öğretileri ile Tevhid, Yeryüzü ve Objektif gibi aşırılıkçı dini yayınlar etrafında örgütlenilmiştir.⁴⁹⁴

Ortadoğu coğrafyasında hâkim olan bazı radikal fikir akımları, Türkiye'deki radikal dini terörün yurt dışı kaynaklarının temelini oluşturmaktadır. Ayrıca Türkiye'deki radikal dini terör örgütlerin dış sebepleri arasında; ABD'nin uyguladığı yanlış politikalar, İsrail'in Filistin politikaları, Müslüman halkların yaşadığı topraklardaki çatışmalar, Hilafet Devletinin yeniden kurulması fikri, İran'ın rejim ihracı çabaları sayılabilir. Halkın, radikal dini hareketlerin etki alanına iyice girmesinin önemli bir diğer sebebi ise Müslüman ülkelerdeki siyasal, sosyal, kültürel ve yaşanan ekonomik problemlerdir. Bilhassa 1979 İran devriminden sonra, bütün dünyada olduğu gibi Türkiye'deki radikal grup ve kişiler arasında da "dinin bir idare sistemi olarak devrim aşamasıyla gerçekleştirebileceği" inancının oluşması ve yayılması, radikal dini terör gruplarına önemli derecede pozitif etkide bulunmuştur.⁴⁹⁵

Bununla birlikte Türkiye'nin, yasa ve düzendeki bazı aksaklıkları neticesinde sınır komşusu İran olmak üzere olumsuz bir dış güç müdahalesi ile karşı karşıya kalınmıştır. Ancak dış güçlerin müdahil oldukları bölge, 2001 yılına kadar Güneydoğu Anadolu Bölgesi olmuştur. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde bir süre yaşanan kontrolsüz bir dönem İran'a, bölgede faaliyet gösteren militan hareketlere müdahil olma fırsatını vermiştir. İran, kendi devrimci İslam modeline, Türkler arasında destek bulmak için Türkiye genelinde açtığı kültür merkezlerini kullanmış, yaşanan kaos ortamını değerlendirmeye çalışmış Hizbullah ve İBDA-C gibi örgütlerin ana destekçisi olmuştur.⁴⁹⁶

⁴⁹³ Kuyaksil, "Terör Örgütlerinin İdeoloji Unsuru Olarak Kullandığı Bazı Dinî Kavramlar", s. 89.

⁴⁹⁴ Karmon, "Radical Islamist Movements in Turkey", s. 43.

⁴⁹⁵ Kuyaksil, "Terör Örgütlerinin İdeoloji Unsuru Olarak Kullandığı Bazı Dinî Kavramlar", s. 86-89

⁴⁹⁶ Chernov Hwang Julie, **Peaceful Islamist Mobilization in the Muslim World What Went Right**, First published in 2009 by Palgrave Macmillan, New York, United States, 2009, s. 41.

Bu yakınlaşmaya zemin hazırlayan diğer unsurlar ise Şii aydınların düşünce ve yazılarının radikal dini örgütler üzerinde önemli bir etkisinin olması, bazılarının İran'ın tek gerçek İslam ülkesi olduğuna inanması ve bu nedenle de itaat edilmesinin vücubiyetinin vurgulanması, liderinin, sisteminin ve hâkimiyetinin kabul edilmesi gerektiğine inanılması olmuştur.⁴⁹⁷

Elde edilen veriler, radikal dini terör örgütlerinin çoğunun Türkiye'nin doğusu ile güneydoğusunda bulunduğunu göstermektedir. Bu grupta yer alan 11 farklı örgüt bulunmaktadır. Bunlar arasında iyi bilinenleri ise şunlardır: Hizbullah, İHÖ (İslami Hareket Örgütü), İBDA-C (İslami Büyük Doğu Akıncıları Cephesi), İCB (İslami Cemaatler Birliği), HD (Hilafet Devleti), AFİD (Anadolu Federe İslam Devleti) ve Tevhid-Selam'dır (Kudüs Ordusu). Ayrıca PKK'nin, faaliyetlerini ilerletmek için dini kullanan; YOWK (Kürdistan Yurtsever Din Yayanlar Birliği), YMK (Kürdistan Mollalar Birliği), YDK (Kürdistan Dindarlar Birliği) gibi alt örgütler de vardır.⁴⁹⁸ Bu gruplar arasında laiklik karşıtlığı dışında ortak yön ve işbirliği ise oldukça az ya da yok gibi görünmektedir.⁴⁹⁹

1997 tarihinde Milli Güvenlik Kurulu (MGK) için hazırlanan bir rapor, radikal dini hareketlerin hedeflerini de ana hatlarıyla belirlemekte ve stratejilerinin üç aşamadan oluştuğunu ortaya koymaktadır. Bu aşamalar şunlardır:

Birinci aşama tebliğdir. Radikallerin, insanlara İslam dinini benimsetme, İslami bir devlet ve yönetim kurma, İslami kurallara göre yaşama ve bu yaşam tarzını koruma mücadelesine insanları ikna etme çabalarını içermektedir.

İkinci aşama ise cemaattir. Toplulukların, İslam'ın emirlerine göre yeniden yapılandırılmasını gerektirmektedir.

Üçüncü aşama ise cihattır. İslami yaşam tarzını korumak için silahlı mücadeleyi gerektirmektedir.⁵⁰⁰

⁴⁹⁷ Çağlar, **Religion-Based Terrorism in Turkey**, s. 148.

⁴⁹⁸ Çağlar, **Religion-Based Terrorism in Turkey**, s. 148-149.

⁴⁹⁹ Lawrence E. Cline, From Ocalan to Al Qaida: The Continuing Terrorist, Threat in Turkey, **Studies in Conflict Terrorism**, 27:4, 2004, p. 325.

⁵⁰⁰ Karmon, "Radical Islamist Movements in Turkey", s. 44.

Radikal dini terörist gruplar, kendilerine üye/asker toplama başlığında diğer ideolojik grupların yöntemlerine göre daha farklı taktikler kullanmaktadırlar. Bu grupların kararlı potansiyel üyelerinin belirlenmesi genellikle uzun süreli dostluklara, akrabalık ilişkilerine ve ibadet inançlarına dayanmaktadır. Bu tür sıkı bağlar, dışarıdan bu gruplara sızma ihtimalini büyük ölçüde azaltmakta ve üyeler de kendilerini bir yoldaşlık duygusuna bağlı hissetmektedirler. İbadet yerleri aracılığıyla bu gruplar, potansiyel üyelerini ararken diğer üyeler tarafından iyi bilinen ve son zamanlarda toplumdan yabancılaşmış, yalnız olan bireylere odaklanmaktadırlar. Yoldaşlık duygusu, toplumdan yabancılaşmış olan yalnız bireylere kendilerine ait olduğu bir yer buldukları düşüncesi vererek aidiyeti aşıladığı için bu kişilerin kendilerini gruba adamalarını sağlamaktadır. Bu bireylerin yabancılık duyguları ve örgütlerde yeni bir anlam bulmuş olmaları, intihar saldırılarında gönüllü bir şekilde yer almalarına neden olabilmektedir.⁵⁰¹

Radikal dini örgütler, bütün İslam ülkelerinin bir çatı altında toplanması, Türkiye'ye hilafetin yeniden getirilmesi gibi hedeflerin yanı sıra esas temel amaçları; bir öğreti olarak kabul edip uygulamaya koydukları görüşler doğrultusunda devletin iktisadi, içtimai, siyasi ve hukuki teşkilatlanmasında değişiklik yapıp yeni bir kadro oluşturarak⁵⁰² laik ve anayasal olan devleti, İran örneğini model alan ve İslam Şeriatı'nın uygulanacağı, şer'i hükümlere dayalı bir devlete dönüştürmektir.⁵⁰³

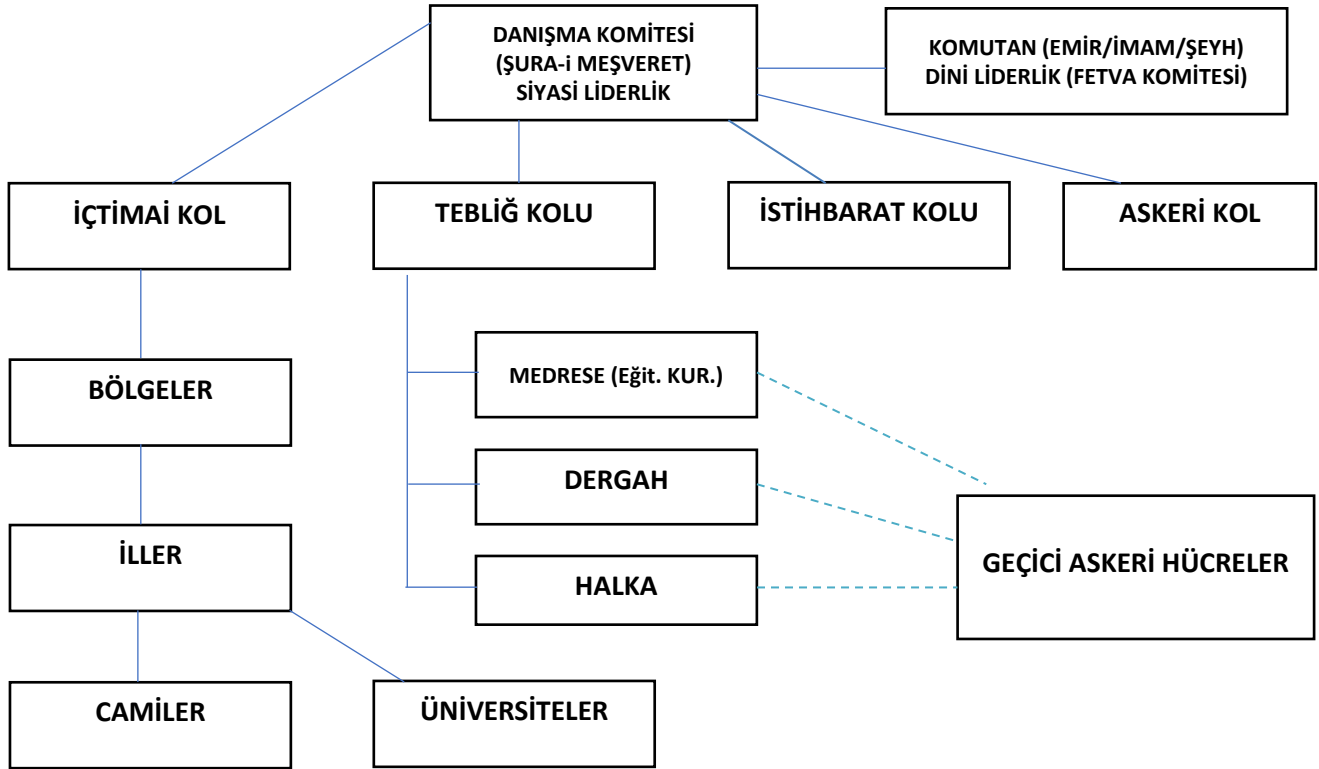
Genel nitelikleriyle din eksenli örgütlerin örgütsel yapılanmaları şekil 2.4.'de gösterildiği şekilde daha somut bir biçimde verilebilir.

⁵⁰¹ Sandler, **Terrorism: What Everyone Needs to Know**, s. 52.

⁵⁰² **Türkiye'deki Anarşi ve Terörün Gelişmesi Sonuçları ve Güvenlik Kuvvetleri ile Önlenmesi**, s. 39.

⁵⁰³ Ulkumen Rodoplu, Jeffrey Arnold, Gurkan Ersoy, "Terrorism in Turkey", **Prehospital and Disaster Medicine**, Vol.18, No. 2, April – June 2003, s. 156.

Şekil 2.4. Örgüt Şeması

Kaynak: Çağlar, 2009:69

2.7. Bölücü Örgütler

Türkiye'de ayrılıkçı/bölücü faaliyet gösteren etnik temelli örgütler içerisinde Kürt kökenli örgütler ön plana çıkmaktadır.⁵⁰⁴ Türkiye'de bölücülük faaliyetlerinin geçmişi Cumhuriyet öncesi 1800'li yıllara kadar uzanmaktadır. Bölgede çıkarları bulunan güçlü devletlerin istismar ettikleri bu dönemdeki bölücülük faaliyetleri ve Kürtçü isyanların dış sebepleri, İngiliz, Rus ve Fransız kışkırtmaları, iç sebepleri ise vergi ve zorunlu askerlik olduğu söylenebilir. Bu minvalde 1806 yılından 1912 yılına kadar geçen süre içerisinde, on iki isyan yaşanmış ve hepsi büyümeden önlenmiştir. Cumhuriyet döneminde ise 1924 ile 1940 yılları arasında toplam yirmi beş isyan yaşanmıştır.

1950'li yıllardan sonra ise üniversitelerde eğitim gören Kürt gençliği; Türkiye İşçi Partisi (TİP), Dev-Genç, Fikir Kulüpleri Federasyonu (FKF) gibi Marksist-

⁵⁰⁴ Çağlar "Türkiye'de Terör: Genel Bir Değerlendirme", s. 55.

Leninist ideolojiyi benimseyen örgütlere katılım sağlamış, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesindeki aşiret liderleri ve yaşlı kuşak aydınlar ise Molla Mustafa Barzani'ye duydukları sempati nedeniyle, "Kürt milliyetçiliği" fikrini benimseyen "Türkiye Kürdistan Demokrat Partisi" (T-KDP) altında birleşmişlerdir.⁵⁰⁵

1961 yılında kurulan ve sosyalist düşünceleri benimseyen Türkiye İşçi Partisi (TİP) ve 1965 yılında kurulan Fikir Kulüpleri Federasyonu'nun (FKF) içinde Doğu ve Güneydoğu kökenli çok sayıda kişi olup Marksist-Leninist ideoloji doğrultusunda Kürtçülük faaliyetlerinde bulunmuşlardır. Türkiye'de yaşayan Iraklı Kürt öğrencilerin desteğiyle 1963 yılında kurulan Türkiye Kürt Öğrenci Derneği (Türkiye Kürt Talebe Cemiyeti), Barzani hareketinin Türkiye'de illegal olarak 1965 yılında kurduğu Türkiye Kürdistan Demokrat Partisi (TKDP), 1967 yılında Devrimci Doğu Kültür Ocakları (DDKO) ve TİP tarafından organize edilen Doğu Mitingleri, Türkiye'deki Marksist-Leninist ideolojiyi esas alan ayrılıkçı Kürt siyasal hareketlerinin merkezi durumunda olmuştur.⁵⁰⁶

Bölücü örgütler hangi ideolojiyi savunurlarsa savunsunlar, ulusların kendi kaderini tayin etme hakkına vurgu yaparlar. Bu vurguya dikkat çekmek için de ekonomik sorunları, kültür ve dil farklılıklarını öne sürerek, bilinçli şekilde geri bırakıldıkları tezini işlerler.⁵⁰⁷ Bu örgütler uzun vadede bağımsız bir devlet kurmayı amaçlasalarda kısa vadede, gençlik kesimi üzerinden bölge vatandaşlarına dili, örf ve adeti, tarihi ve kültürel değerleri ayrı bir ırkın varlığına ikna etmeye çalışırlar.⁵⁰⁸

Kürt kökenli örgütleri; ideolojik olarak aynı kategoride değerlendirmek pek mümkün değilse de bazıları din temelli ideolojiyi esas alırken, ağırlıklı olarak çoğunluğunun Marksist-Leninist ideolojiyi benimsedikleri görülmektedir. Ancak PKK gibi bazıları da hedefe götüren her yol mübahtır kabilinden şartlara, zamana ve mekana göre hem Marksist-Leninist hem de dinsel ideolojiyi benimseyebilmektedirler.⁵⁰⁹ Bölücü örgütlerin genelde hepsinin amacı, kendisini farklı hisseden gruplarca, devletten belirli bir bölgeyi kopararak, "bağımsız" hale

⁵⁰⁵ Alkan, *Türkiye'nin Terörizmle Mücadele Deneyimi*", s. 88-89.

⁵⁰⁶ Mutlu Akkurt, *Türkiye'de Bölücü Kürtçü Hareketler (1961-1980)*, T.C. Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Tarihi Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2019, s. 59.

⁵⁰⁷ Acar, *A'dan Z'ye Terörizm*, s. 124.

⁵⁰⁸ YÖK, *Türkiye'de Anarşi ve Terörün Sebepleri ve Hedefleri*, s. 141.

⁵⁰⁹ Çağlar "Türkiye'de Terör: Genel Bir Değerlendirme", s. 57.

getirmektir.⁵¹⁰ Nitekim Türkiye'deki bölücü örgütlerin de nihai amacı; Türkiye Cumhuriyeti'ni bölerek Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ni de ihtiva edecek şekilde Irak, Suriye ve İran toprakları üzerinde Kürdistan olarak nitelendirdikleri bölgede, dini esaslar ya da Marksist-Leninist ilkeler doğrultusunda "Bağımsız Birleşik Kürdistan Devleti"ni kurmaktır. Bölücü örgütler, dış devletlerin destek ve yardımları ile faaliyet yürüterek, ülkenin büyümesi ve gelişimini engellemeye yönelik ekonomik olarak da bazı hedeflere sahiptirler. Bu hedefleri gerçekleştirmek için de silahlı mücadeleyi esas alırlar.⁵¹¹

Bazı Kürt kökenli örgütler Türkiye içinde federal ya da otonom bir yapı için mücadele etmekte, bazıları da Türkiye, Suriye, Irak ve İran toprakları üzerinde Kürtlerin yaşadığı kısımları birleştirerek bağımsız bir Kürt devleti kurmayı amaçlamaktadırlar.⁵¹² Bölücü örgütlerin amaçlarına ulaşmada izledikleri strateji, benimsedikleri ideoloji ve esas aldıkları mücadele yöntemleri de birbirinden farklılıklar arz eder.⁵¹³

Bölücü örgütler, amaçlarına ulaşmak için bölge halkının tamamının katılacağı planlı, örgütlü ve silahlı bir halk savaşı ile bağımsız bir devlete sahip olma stratejisini esas alırlar. Bu stratejiye göre; köylüler temel güç, işçi sınıfı ise önder konumunda bulunmaktadır.⁵¹⁴ Genel olarak hepsi aynı görüşte olan bölücü örgütler, stratejik olarak hedefe ulaşmada hep ayrıma düşmüş ve bağımsız hareket edebilecek güce eriştiklerinde de ittifaktan ayrılmışlardır.⁵¹⁵

Not: Kürt etnik kökenli bölücü örgütler içerisinde uzun süreli ve en etkin olan PKK'nın yapısal boyutu ve anlatımı 3. Bölümde "PKK" başlığı altında ayrıntılı şekilde inceleneceği için bu bölümde detaylarına yer verilmemiştir.

Bölücü örgütlerin klasik kuruluş biçimi şekil 2.7.'de detaylı bir şekilde gösterilmiştir.

⁵¹⁰ Acar, A'dan Z'ye Terörizm, s. 123.

⁵¹¹ Ceylan, **Hiç Konuşmayanlar Konuşuyor; Mücadele Edenlerin Dilinden Terör**, s. 293.

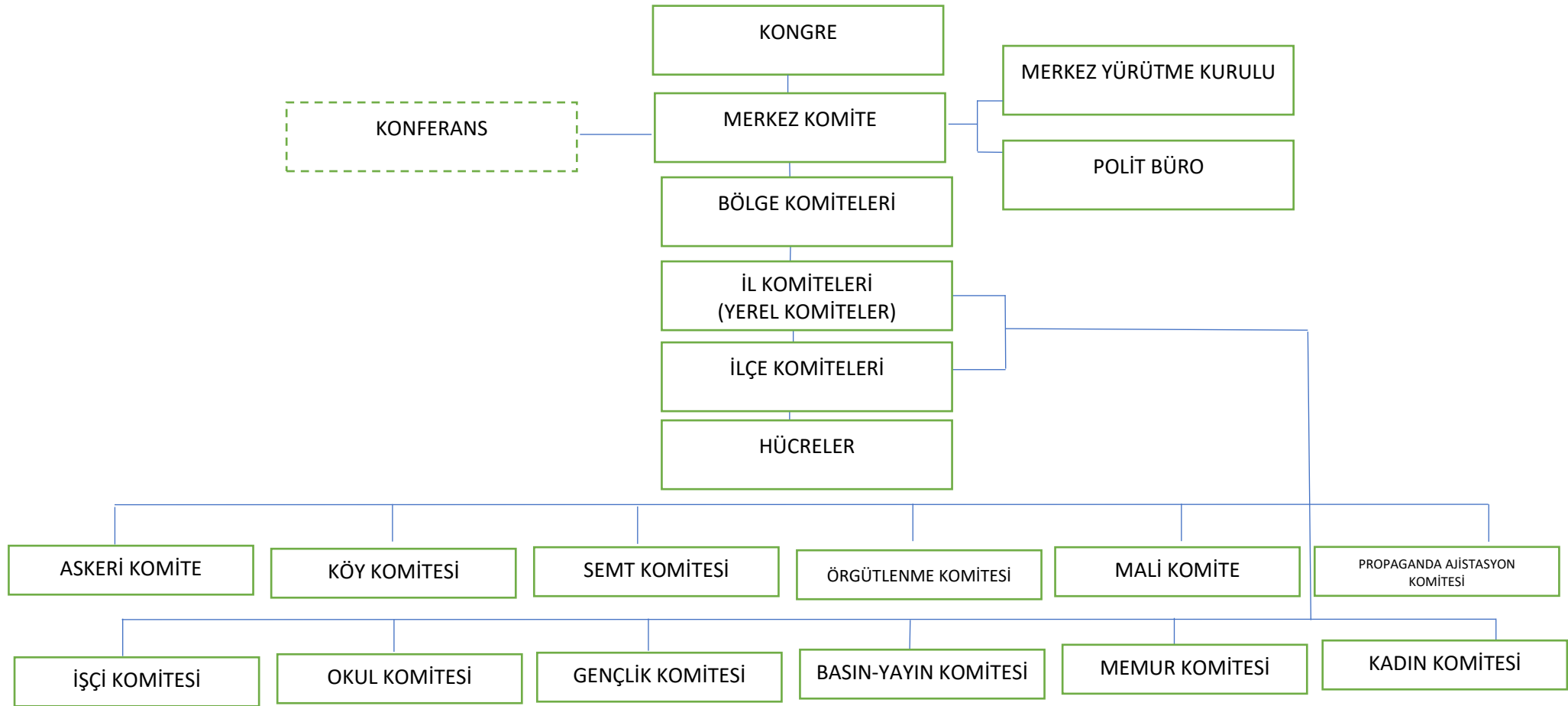
⁵¹² Çağlar "Türkiye'de Terör: Genel Bir Değerlendirme", s. 56-57

⁵¹³ **Türkiye'deki Anarşi ve Terörün Gelişmesi Sonuçları ve Güvenlik Kuvvetleri ile Önlenmesi**, s. 38.

⁵¹⁴ Ceylan, **Hiç Konuşmayanlar Konuşuyor; Mücadele Edenlerin Dilinden Terör**, s. 293.

⁵¹⁵ Akkurt, **Türkiye'de Bölücü Kürtçü Hareketler (1961-1980)**, s. 118-119.

Şekil 2.5. Bölücü Örgütlerin Klasik Kuruluş Biçimi

Kaynak: Türkiye'deki Anarşi ve Terörün Gelişmesi Sonuçları ve Güvenlik Kuvvetleri ile Önlenmesi, 1982:184

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

PKK (KÜRDİSTAN İŞÇİ PARTİSİ)

3.1. PKK'yı Ortaya Çıkaran Unsurlar

20. yüzyılda kitlesel göçlerin başlamasından önce Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesindeki şehirlerde yaşayan Kürt halkının yaklaşık % 60'ının ekonomik ve siyasi nedenlerden ötürü Türkiye'nin batısına göç ettiği tahmin edilmektedir. Kürt nüfusunun tam olarak ne kadar olduğu mevzusu da tartışmalı konuların başında gelir. Kürtlerin nüfusu hakkında yapılan tahminlerde büyük farklılıkların ortaya çıktığı görülmekte, bu alanda yapılmış ciddi bir istatistiksel çalışma olmadığından, kişilerin siyasi düşüncelerine göre Kürt nüfusunun azalıp arttığı gözlenmektedir.⁵¹⁶

Türkiye'nin 1990'larda karşılaştığı Kürt sorunu, 1920 ve 1930'lu yıllarda ortaya çıkan Kürt meselesinden oldukça farklıdır. Bunlar arasında Şeyh Said isyanı gibi geleneksel otoritenin liderliğinde gerçekleşen büyük isyanlar, ayrı bir milliyetçi unsur taşıdığı için rejimlerin merkezileştirilmesine karşı alışlagelmiş aşiret isyanlarından farklılık arz etmektedir. Bu tür isyanlara katılım sağlayanların çoğu, Kürt ulusuna ait olma duygusundan ziyade aşiret veya dini önderlerine duydukları sadakat veya itaatle motive edilmişlerdir.⁵¹⁷

1950'li yıllardan sonra Kürtler, siyasi arenada da yer almaya başlamıştır. 1960'larda, Kürtlerin içerisinde sol eğilime sahip eğitilmiş bir grup, kendi "kültürel örgütünü" kurmuştur. Önceleri Marksist-Leninist örgütlere katılan Kürtler daha sonra kendi sosyalist ve komünist milliyetçi örgütlerini kurmuşlardır. 1970'lere gelindiğinde ise bağımsız Kürt devleti kurulmasını isteyen, fakat hedefe ulaşma biçiminde birbiriyle anlaşamayan Marksist-Leninist eğilimli tam on iki ayrılıkçı Kürt hareketi kurulmuştur.⁵¹⁸ Ayrıca 1960 ve 1970'li yıllardaki ayrılıkçı Kürt öncüleri de Türk

⁵¹⁶ Altan Tan, **Kürt Sorunu Ya Tam Kardeşlik Ya Hep Birlikte Kölelik**, Timaş Yayınları, 12. Baskı, İstanbul, 2012, s. 29-32.

⁵¹⁷ Martin Van Bruinessen, "Shifting national and ethnic identities: the Kurds in Turkey and the European Diaspora", **Journal of Muslim Minority Affairs**, Vol: 18, No:1, 1998, s. 39.

⁵¹⁸ Metin Heper, **"State and Kurds in Turkey"**, "Devlet ve Kürtler", Çeviren: Kadriye Göksel, 3. Baskı, Doğan Egmont Yayıncılık ve Yapımcılık Tic. A. Ş., İstanbul, 2010, s. 232-233.

kültürüne fazlasıyla entegre olmuş, Atatürk'e ilgi duyan ve Türk vatandaşlığı müfredatına vakıf kişilerin arasından çıkmıştır.

20'inci yüzyılın ikinci ve üçüncü çeyreğindeki genel eğilim ise Türkiye, İran ve Irak'taki Kürtlerin, "ulus devlet" modeline entegre olmaları ve yaşadıkları ülkelere uyum sağlamalarıdır. Ancak bu eğilim, 1970'lerden itibaren beklenildiği gibi gelişmemiştir. Etnik milliyetçiliğin dünya çapındaki yeniden dirilişi, Kürt toplumunu da derinden etkilemiştir. Kürt milliyetçiliği fikri akımı bu süre içerisinde hayli güçlenmiştir.

Kürt milliyetçiliğinin yeniden doğuşu ve kendine geniş bir taban bulması durumu esas yüksek öğrenimin yaygınlaşmaya başlaması ve giderek artan coğrafi ve sosyal hareketliliklerle hep yakından ilişkili olmuştur. 1980'lerden sonra yaşanan ulaşım ve iletişim araçlarındaki gelişmeler, Kürt toplumunun diğer ülkelerde yaşayan Kürtlerle arasında giderek artan temas ve bağlantılar, Batılı ülkelerin azınlıklara yönelik olumlu politik tutumları, Batı Avrupa'da yaşayan Kürt göçmenlerin varlığı ve AB ülkelerine Kürt toplulukların göçü, Kürt kimliği bilincini artırmıştır.

Diğer yandan 1988 yılında Irak'tan Türkiye'ye dengeleri bozacak bir göç dalgası olmuş ve on binlerce Kürt, el-Enfal soykırım niteliğindeki saldırılarından kaçarak Türkiye'ye sığınmıştır. 60 bin kadarı Türkiye'ye ulaşmayı başarmış, Mardin, Diyarbakır ve Muş yakınlarındaki kamplara yerleştirilmişlerdir. Kürt göçmenlerin Türkiye'ye girişi, ülkedeki Kürtler ve Kürt olmayanlar arasında yerel farkındalık üzerinde derin bir etki meydana getirmiştir. İnsanlar ilk defa o zaman radyo ve televizyonlarda Kürtçe'nin konuşulduğunu duymuşlardır. Yerel Kürtler ile Iraklı Kürtler, birbirlerinin konuşma biçimlerine, kültürlerine ve sosyo-politik durumlarına önemli derecede katkıda bulunmuşlardır. Oluşan bu yakınlık derecesi ortak bir Kürt kimliği bilincini güçlendirmiş, farklılık bilincini artırmış ve ortak önyargıları kuvvetlendirmiştir.

Nisan 1991'de Irak'tan Türkiye sınırlarına doğru panik halinde kaçmaya çalışan ikinci insan dalgasında gelenlerin sayısı bu kez çok daha fazla olmuştur. Yaşanan insanlık dramı özellikle Avrupa'da Kürtlere karşı güçlü bir sempati duyan kamuoyu görüntüsünü ortaya çıkarmıştır. Iraklı Kürtlerin içinde bulunduğu durum, Türkiye

Kürtleri'nin etnik farkındalığını ve dayanışmasını iyice güçlendirmiştir. Yaşanan gelişmeler Türkiyeli Kürtler ve Iraklı Kürtler arasındaki yaklaşık 70 yıl önce ortaya çıkmış sınırları zayıflatırken, Türkler ve Kürtler arasındaki etnik sınırı giderek artırmıştır.⁵¹⁹

1978 yılında "Kürdistan İşçi Partisi" (Partiya Karkerên Kurdistan) ismi ile kurulan "PKK",⁵²⁰ 12 Eylül 1980'e kadar eylemlerini Kürt feodalleri ve Kürt örgütleri üzerine yoğunlaştırma stratejisi izlemiştir. Mustafa Akyol, bu süre içinde örgütün 366 yaralama ve 354 öldürme eylemi gerçekleştirdiğini belirtmiştir.⁵²¹ PKK ilk zamanlar Güneydoğu'da bildiriler dağıtıp kendisini Kürdistan Kurtuluş Cephesi olarak tanıttığı dönemlerde, Kürtlere çeşitli tehdit ve baskılar yaparak çocuklarını örgüte vermeleri yönünde zorlaması gibi fiilleri bölge halkı tarafından tasvip edilmemiş, hatta militanları yetkililere ihbar edilmiştir.⁵²²

1984 yılından 1999 yılına kadar geçen dönemde devlet ile PKK arasında meydana gelen silahlı çatışma ortamında yaklaşık 35.000 Türk ve Kürt halkın yaşamını yitirdiği belirtilmektedir.⁵²³ Bu durum Türkiye'nin toprak bütünlüğü ve ulusal birliğinin önemli bir tehditle karşı karşıya olduğunu düşünen ve önemli kayıplar veren güvenlik güçlerini, PKK'yı yok etmek için sert önlemler almaya sevk etmiştir. Alınan bu tedbirlerde ise kimi zaman aşırıya kaçılmış, özgürlükler kısıtlanmış ve insan hakları ihlalleri yaşanmıştır.⁵²⁴ Kürt sorununun giderek daha büyük tehlikeler oluşturabileceği kaygısı sonraki yıllarda Ankara'yı da tedirgin ederek daha geniş ve daha sıkı önlemler almaya yöneltmiştir.⁵²⁵

Yaşanan gelişmeler, Türkiye'nin özellikle 1990'lı yıllara kadar soruna genel olarak sadece güvenlik politikalarıyla yaklaşmasına yol açmıştır. Örgütle yürütülen mücadelede, terörist dağ kadrosu ile Kürt vatandaşları arasındaki ayrımın zaman zaman göz ardı edilmesi, Kürt kimliği ile PKK'nın eş değer görülmesi ve Kürt

⁵¹⁹ Bruinessen, "Shifting national and ethnic identities: the Kurds in Turkey and the European Diaspora", s. 39-43.

⁵²⁰ Heper, "State and Kurds in Turkey", s. 233-234.

⁵²¹ Tan, **Kürt Sorunu Ya Tam Kardeşlik Ya Hep Birlikte Kölelik**, s. 373-374.

⁵²² Heper, "State and Kurds in Turkey", s. 180.

⁵²³ Heper, "State and Kurds in Turkey", s. 234.

⁵²⁴ Heper, "State and Kurds in Turkey", s. 207.

⁵²⁵ Heper, "State and Kurds in Turkey", s. 237-238.

toplumunun yaşadığı bölgelerde sık sık ilan edilen sıkıyönetim ve OHAL uygulamaları halkın özgürlüklerini kısıtlayarak yaşam kalitesini sınırlandırmış, alınan sert tedbirler örgütün büyümesine katkı sağlamıştır. Türkiye'de iktidara gelen hükümetler de Kürt sorununun çözümüne bütüncül yaklaşarak köklü politikalar geliştirememiş, sorunların çözümü için ekonomik, sosyal ve kültürel planlamaların öncelenmesi ve lüzumlu tedbirlerin alınması gerekirken problemin sadece güvenlikçi politikalarla çözülebileceği öngörülmüştür. Terörün etkin olduğu bölgelere çözüme katkı sağlayabilecek insanların gönderilmesi yerine, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin gönderilmesi tercih edilmiş, hızlı sonuç beklerken, köklü çözüm gelmediği gibi problemin daha da derinleştiği gözlenmiştir.⁵²⁶

12 Eylül Dönemi'nde Diyarbakır cezaevinde yapılan kötü muameleler⁵²⁷, 1978 yılında güvenlik kapsamında çıkartılan Olağanüstü Hal Yasası çerçevesinde özellikle güvenlik kuvvetlerinin ağır kayıplar vermesine neden olan büyük PKK saldırılarının ardından, faili meçhul cinayetler, yasadışı infaz, gözaltında ölüm, işkence, zorla köy boşaltma gibi aşırı insan hakları ihlalleri gündeme gelmiştir.⁵²⁸

Türkçeden başka bir dilin varlığının uzun bir süre kabul edilmemesi, Türkçe konuşmayı hiç bilmeyenlerin devlet dairelerinde Kürtçe konuşmalarının yasaklanması, devlet ile Kürt toplumu arasına derin duvarlar örmüştür.⁵²⁹ Kürt dili ve kültürünün kimi siyasi ve askeri yetkililer tarafından yok hükmünde sayılması yaşanan sorunlara çözüm odaklı bakılmasına mani olmuştur. Asırlardır aynı bölgede kendi dili ve kültürüyle yaşayan bir toplumun değerlerinin önemsenmemesi sorunların çözümüne katkı sağlamadığı gibi PKK'nın etkin olduğu dönemlerde izlenen bazı yanlış politikalar, örgütün daha da güçlenmesini ve Kürtlerin toplumun geniş kesimlerinden destek almasını sağlamıştır.⁵³⁰ Dolayısıyla inkar etmek, meseleye ideolojik yaklaşmak sorunu daha da derinleştirmiş ve objektif bir bakış açısıyla strateji

⁵²⁶ Kan, "Terörle Mücadelede Güvenlikçi Yaklaşımlar", s. 2157.

⁵²⁷ Halit Esendir, **Terör Kışkacında Türkiye, Oligarşi mi? Demokrasi mi?**, 6. Baskı, İstanbul, KDD-Kültür Dergi Dağıtım Yayınları, 2010, s. 95.

⁵²⁸ Heper, "State and Kurds in Turkey", s. 238.

⁵²⁹ Kan, "Terörle Mücadelede Güvenlikçi Yaklaşımlar", s. 2157.

⁵³⁰

حميد، خميس دھام، "حزب العمال الكردستاني (PKK) ودوره في تطور القضية الكردية في تركيا من عام ١٩٩١-٢٠١٣"، مجلة العلوم السياسية، العدد: ٤٨، (تموز، ٢٠١٤)، ص ٥-٦.

geliştirilmesine engel olmuştur. Bölge; yatırım, hizmet ve eğitim gibi alanlarda yeterince gelişmemiş, ekonomik olarak geride kalmış, yaşanan zorluklar hayatı da güçleştirmiş, yöre halkının bir kısmının devlete küsmesine yol açmıştır.⁵³¹

Heper'e göre "Güneydoğu Anadolu bölgesinde yapılan bazı uygulamalar, yaşanan insan hakları ihlalleri, şiddet olayları ve aşırılıklar esasında Ankara'nın resmi bir politikası değil, suça karışan bazı güvenlik güçlerinin ülkenin toprak bütünlüğü ve ulusal birliğini muhafaza etmeye çalışması içgüdüğü ile vatanseverler gibi davrandıkları hipotezi ile değerlendirilebilir. "Nitekim bu suçları işleyen bazı güvenlik kuvvetleri mensupları belirlendiği ve yakalandığı zaman yargılanarak hapis cezasına çarptırılmışlardır. Diğer yandan, hukuka aykırı pek çok uygulama da yapanın yanına kar kalmıştır.⁵³²

Alınan tedbirler ve uygulanan farklı strateji ve politikalarla birlikte yaşanan tüm gelişmeler,⁵³³ 1984 yılına kadar bölgede güçlü bir halk desteği dahi bulunmayan PKK'yı günümüzde iktisadi, siyasi ve sosyal ilişkileri etkileyecek, toplum tabanından geniş bir sempatizan ve işbirlikçi ortaya çıkaracak duruma getirmiştir.⁵³⁴ Diğer taraftan Güneydoğu'da var olan şeyhlik ve ağalık düzeninin yıllar içerisinde gücünü kaybetmesine rağmen, devlet bölgede oluşan bu boşluğu yeterince dolduramamıştır. Otoritenin dolduramadığı boşluğu, PKK çok iyi değerlendirmiştir. İşsiz ve eğitim yönünden eksik, dini yönden tatmin edilememiş gençliği, yaptığı çeşitli eylemlerle ve devletin güvenlik güçleri ile karşı karşıya getirerek,⁵³⁵ belli sorunları şiddet ile önce kendi büyütmüş, daha sonra devlete karşı şiddet kullanarak, halk ile devlet arasına bir set örmeyi iyi bilmiştir.⁵³⁶

⁵³¹ Kan, "Terörle Mücadelede Güvenlikçi Yaklaşımlar", s. 2157.

⁵³² Heper, "**State and Kurds in Turkey**", s. 238.

⁵³³ Kan, "Terörle Mücadelede Güvenlikçi Yaklaşımlar", s. 2157.

⁵³⁴ Rifat Serav İlhan, "PKK ile Mücadelede Etki Odaklı Harekat Konsepti: Askeri Alan Hakimiyetinin Kinetik ve Kinetik Olmayan Etkileri", **Küresel Terör ve Güvenliğimiz**, İktbal Vurucu, Ömer Sarıca, 1. Baskı, İrfan Yayıncılıkve Tanıtım Limited Şirketi, İstanbul, 2019, s. 103.

⁵³⁵ Esendir, **Terör Kışkırcısında Türkiye, Oligarşi mi? Demokrasi mi?**, s. 95.

⁵³⁶ Orhan Saraç, **PKK Terör Örgütü: Kuruluşundan 2000'li Yıllara Temel Unsurlarında Yaşanan Değişim**, (Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2015, s. 76.

3.2. PKK'nın Amacı

PKK, Türkiye Cumhuriyeti'nin ulusal sınırlarla belirlenmiş topraklarının üzerinde Marksist-Leninist ideolojiye dayalı, dört ülkenin topraklarından oluşan sosyal Kürt toplumunu içeren ve Kürt ulusalcılığını benimseyen bağımsız etnik bir Kürt devleti kurmayı amaçlamaktadır.⁵³⁷ Örgütün lideri Abdullah Öcalan, Kürtleri PKK sancağı altında birleştirip tüm dünyadaki Kürt unsurlarını bir araya toplamayı ve Kürtlere ait ulusal bir vatan kurmayı hedeflemektedir.⁵³⁸

PKK'nın amacını açıklayan ilk yazılı belge 1978 yılında yayınlanan Kürdistan Devriminin Yolu (Manifesto) ile parti programıdır. PKK, tüzüğüünün 3. maddesinde nihai amacını; Türkiye, Suriye, Irak ve İran toprakları üzerinde demokratik, birleşik, bağımsız Kürdistan" kurmak biçiminde açıklamaktadır.⁵³⁹ PKK önderliğindeki Kürdistan devrim mücadelesinde örgütün oluşumu ve sağladığı tüm devrimci gelişmelerde temel bir belge olarak kabul edilen Kürdistan Devriminin Yolu broşürü (Manifesto), PKK'nın amacını çok net bir şekilde ortaya koymaktadır;

"Kürdistan Devrimi, en ön planda Türk sömürgeciliğini hedef alır. Siyasi bağımsızlığı gaspeden, Kürt dili, tarihi ve kültürü üzerinde tam bir yok etme işlevini sürdüren, üretim güçlerini tahrip ve talan eden Türk sömürgeciliğidir. Bu sömürgeciliğe, dışta emperyalistler, içte de feodal-kompradorlar destek vermektedir. Birbirlerine çok sıkı ekonomik bağlarla bağlı olan bu üç güç, Kürdistan Devriminin hedeflerini teşkil ederler. Başta Türk sömürgeciliği olmak üzere, onunla birlikte iç ve dış destekçilerine karşı gelişmeyen bir hareket, Kürdistan'da devrimcilik sıfatı taşıyamaz. Kürdistan üzerinde klasik sömürgecilik biçiminde somutlaşan Türk hakimiyetini, emperyalizmin veya içte feodalizmin şu veya bu özelliğine dayanarak göz ardı ettirmek isteyen her anlayış gericidir ve Türk sömürgeciliğini gizlemeye hizmet eder. Emperyalizme ve feodalizme karşı mücadelenin tek doğru yolu, ikisinden de güç

⁵³⁷ Uğur Baysal, **Pkk'nın Ayrılıkçı Siyaseti**, (T.C. Atatürk Üniversitesi Atatürk İlkeleri Ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü Müdürlüğü, Yayınlanmamış Doktora Tezi), Erzurum 2018, s. 249.

⁵³⁸

إبراهيم دشقي، "المسألة الكردية: نشأة المشكلة و أبعادها السياسية و القومية و انعكاساتها الإقليمية"، مجلس الأمة الأمانة العامة قطاع البحوث و المعلومات إدارة الدراسات و البحوث، الكويت، (ابريل ١٩٩٩)، ص ٢١-٢٢.

⁵³⁹ Osman Kaya, **Türkiye'de Etnik Terör, Tarihi Yapısı, İdeolojisi, Stratejileri ve Karşı Mücadele**, Birinci Baskı, A Kitap Binyıl Yayınevi, Ankara, 2013, s. 117.

*alan ve ikisinin de çıkarlarını kendisinde birleştiren Türk sömürgeciliğine karşı mücadeleden geçer. Kürdistan Devriminin özelliklerinden ve hedeflerinden kaynaklanan Kürdistan Devriminin görevleri, Bağımsız ve Demokratik bir Kürdistan yaratmayı öngörür.*⁵⁴⁰

PKK'nın daha kuruluş amacında devletleşmek eğilimine sahip olduğu net bir şekilde anlaşılmaktadır. Bu hedefine ulaşmak için ya mevcut devlete erişerek yahut da yenisini oluşturarak amaçlarını devlet yoluyla gerçekleştirmek temel bir varsayımdır. Örgütün ideolojik, askeri, politik, propaganda ve örgütsel bütün faaliyetleri son tahlilde devlet amaçlıdır. Örgüt, ilk başlarda her ne kadar teorik olarak sınıfsız, sömürsüz bir komünist toplum amacından bahsetse de, bu hedefe ulaşmada dahi uzun süre "proletarya diktatörlüğü" denen devlet olmadan ulaşılmayacağı peşin bir varsayım olarak kabul edilmektedir.⁵⁴¹

Örgüt lideri Abdullah Öcalan'ın 1999 yılında yakalanmasından sonra, PKK'nın amaçlarının da taktiksel olarak değiştiği ve revize edildiği görülmektedir. Değişen konjonktür PKK'da da değişimi sağlamış, artık PKK, Türkiye'de bağımsız bir Kürt devleti kurmanın yerine yeni politik hedeflerine daha çok uyan ve Türkiye dahil bölgedeki tüm Kürtleri ihtiva eden konfedere bir mücadele geliştirmeyi hedeflemiştir. 2005 yılında ilan ettiği KCK Sözleşmesi ile de "demokratik özerklik" modeli çerçevesinde ve Türkiye'nin bütünlüğü içerisinde tek bir siyasal ve sosyal yönetim çatısı altında örgütlenmeyi yeni amaç olarak belirlemiştir.⁵⁴² PKK'nın kurulduğu andan itibaren "Bağımsız Birleşik Kürdistan", "Üniter Yapı İçinde Demokratik Cumhuriyet", "Demokratik Konfederalizm", "Demokratik Özerklik" gibi sürekli olarak hedeflerinde değişikliklere gitmesi örgütün kendisini zamana, zemine ve şartlara göre revize edebildiğini göstermektedir.⁵⁴³

⁵⁴⁰ Abdullah Öcalan, **Abdullah Öcalan Kürdistan Devriminin Yolu (Manifesto)** Weşanen Serxwebun: 24, 6. Baskı, Agri Verlag Köln, Almanya, Haziran 1993, s. 121.

⁵⁴¹ Abdullah Öcalan, **İdeolojik Kimlik (Savunmalardan Derleme)**, Abdullah Öcalan Sosyal Bilimler Akademisi Yayınları, Ronahi Matbaası, 2007, s. 181.

⁵⁴² Bayram Ali Soner, Ömer Aslan, Hakan Kıyıcı, **PKK'nın Bölgesel Terör Ağı Yapılanması**, Birinci Baskı, Polis Akademisi Yayınları, Rapor No: 9, Ankara, Haziran 2017, s. 11-12.

⁵⁴³ Tan, **Kürt Sorunu Ya Tam Kardeşlik Ya Hep Birlikte Kölelik**, s. 373.

3.3. PKK'nın İdeolojisi

PKK'nın örgütsel yapısı için de ideoloji son derece önem taşımaktadır. Abdullah Öcalan tarafından kaleme alınan *"İdeolojik Kimlik"*de, toplumun kendini tanımasının önemine değinilmektedir. Ona göre, "Kendini tanımlayamayan toplumun varlığından bahsetmek güçtür. Buna toplumun cesetleşmesi demek de mümkündür. Kendini tanımlamanın diğer adı toplumsal ideolojidir. İdeoloji irade haline gelmiş ortak fikirler paketi olarak da tanımlanabilir diyerek toplumsal varoluşun ancak ideolojik güç haline gelmeyle gerçekleşebileceğine inanmaktadır.⁵⁴⁴

"Kürdistan Devriminin Yolu" (Manifesto)'su, PKK'nın fikri temellerini detaylı olarak açıklamaktadır.⁵⁴⁵ Öcalan, "Kürdistan sömürgeci "tezini en temel fikirlerinden biri olduğunu belirtmektedir.⁵⁴⁶ Sosyalist temelli bir örgüt olan PKK'nın ideolojisi şüphesiz Marksizm'e dayanmaktadır. Öcalan, "Türkiye'deki Kürt sorunu çözümünün Marksist ilkelerin uygulanmasına bağlı olduğunu PKK'nın, Marksist, Leninist ve uluslararası sosyalist güçlerin ilkelerini omuzlarında taşıdığını" belirtmiştir.⁵⁴⁷ Ayrılıkçı ve etnik milliyetçi bir örgüt olarak PKK, çatışmayı yurtdışına taşımak için Kürt diasporasını kullanmakta ve Kürt etnisitesine odaklanmaktadır.⁵⁴⁸ PKK'nın kuruluş aşamasında sahip olduğu ideolojisi ile ilgili olarak Mustafa Akyol şu tespitleri yapmaktadır; *"PKK'nın ideolojisi Marksizm-Leninizm'in yanı sıra, komünizmin ikinci bir versiyonu olan Maoculuğu da içeriyordu. Hatta 1970'lerin sonunda PKK'yı Dev-Genç, Dev-Yol gibi diğer sol örgütlerden ayıran en önemli farkın söz konusu Maocu etken olduğu söylenebilir. Maoculuk, devleti silah yoluyla yıkmayı hedefleyen klasik Marksizm-Leninizm'e bir de "gerilla savaşı", "etnik milliyetçilik" ve "köylü devrimi" kavramlarını ekleyen bir formüldür. 1917 Bolşevik Devrimi'nin ideolojisi olan Leninizm, silahlı örgütlü ayaklanmayla devletin ele geçirilmesini öngörür, şehirlere, işçi sınıfına ağırlık verir. Çin Devrimi'nin ideolojisi olan Maoculuk ise "kırsal gerillası" yöntemiyle savaşmayı, yani asıl olarak köylüden destek almayı öngörür. Mao üçüncü*

⁵⁴⁴ Öcalan, *İdeolojik Kimlik (Savunmalardan Derleme)*, s. 156.

⁵⁴⁵ Öcalan *"Abdullah Öcalan Kürdistan Devriminin Yolu (Manifesto)"*, s. 7.

⁵⁴⁶ Sökmen, *İdeolojik Boyutu İle PKK Terör Örgütü*, s. 161.

⁵⁴⁷

حميد، المصدر السابق، ص 10-12.

⁵⁴⁸ Gunn ve Demirden, *"Radikalleşmenin Önlenmesi Terörizm Olgusu"*, s. 33.

dünyacı hareketlere bu sebeple esin kaynağı olmuştur. PKK bu bakımdan Maoocu bir stratejiye sahiptir, denilebilir."⁵⁴⁹

Partinin temel aldığı ideoloji kadın ve erkek arasında tam eşitlik ve kadın özgürlüğünü temel alan "Demokratik Ekolojik Toplum" kurma fikrine göre örgüt liderinin geliştirdiği paradigmaya dayanır. Aynı zamanda pozitivist şekilde değil objektif ve realist bakış açısıyla tarihi doğru ve kapsamlı tahlil etmeye, modern kapitalist sistem karşısında ve tarihi dönemler boyunca gelişme kaydeden fikirlere dayanmaktadır. Kuruluş esnasında PKK, "bir lokma ve bir hırka" felsefesiyle iş bulup çalışana kadar kimsenin aç ve açıkta kalmaması anlayışını benimsemiştir. Partinin çalışma ve mücadelesinde temel aldığı bu felsefe, PKK saflarında ve kadrolarında ayrılık çıkmasını da engellemiştir. Partinin başından beri benimsediği başka bir felsefe de "iğneyle kuyu kazma", yani sonuca varmak için sabır ve sebatla çalışmaktır. Bu felsefe örgütün günümüze kadar ilerlemesinin ardındaki unsur olarak görülmektedir. Yine bu konuya ilişkin olarak Öcalan, örgütün gerçekleştirdiği tüm faaliyetlerin bu yöntemle olduğunu söylemiştir.

Örgüt ideolojik olarak, Kürt meselesinin çözümü çerçevesinde Kürt toplumunu barındıran dört devlet üzerinde konfederasyon kurmayı; Kürdistan bölgelerinde yerel yönetimler oluşturmayı ve bunları kültürel, siyasi, iktisadi bakımdan Avrupa Birliği'ne benzer şekilde birbirlerine bağlamayı esas alan bir fikir geliştirmiştir. Abdullah Öcalan, konfederasyonu demokratik özerk yönetim şekillerinin en üstünü olarak görmektedir. Konfederal rejim, yalnızca Kürdistan bölgesinde merkezileşecektir.⁵⁵⁰

Bazı araştırmacılar PKK ideolojisini üç ana aşama da tanımlamaktadırlar: bunlar 1978'den önceki birinci aşama, 1978 ile 1989 arasındaki dönemde ikinci aşama ve 1989'dan sonraki süreç için üçüncü aşamadır.

Birinci ve ikinci aşamada PKK ideolojisi; din karşıtı, ayrılıkçı, Marksist-Leninist ve gelenek-görenek karşıtı bir örgüt olarak, şiddet yoluyla bağımsız bir Kürdistan kurmayı hedeflemiştir. Nitekim bölge insanının ekseriyetinin aşiretçi, muhafazakar ve

⁵⁴⁹ Tan, **Kürt Sorunu Ya Tam Kardeşlik Ya Hep Birlikte Kölelik**, s. 366.

⁵⁵⁰

gelenekselci bir yapıya sahip olması, ilk dönem için örgütün Marksist-Leninist ideolojik yapısından ötürü bölge insanından büyük bir direnç görmesine yol açmıştır.

Üçüncü aşamada ise örgüt, toplumun geniş kesimlerini kapsamaya düşüncesi ile din açılımını gerçekleştirmiş ve zamanla dini temalar PKK'nın ideolojisine dahil edilmiştir. Bir dönem örgütün ideolojisi olarak Kürt milliyetçiliği yerine Marksizm'in esas alınması örgüte Kürtlerin yanı sıra Türklerin de dahil olmasını sağlamıştır. Ancak örgütün en başından itibaren Marksist-Leninist ideolojideki tutarlılığına, 2000'li yılların başlarından itibaren Kürt milliyetçiliği tartışmaları da eklenmiştir.⁵⁵¹

Kuruluşunda konjonktüre uygun olarak Marksist-Leninist ideolojiyi benimseyen PKK, soğuk savaş sonunda bu ideolojinin, batı bloğunun liberal ideolojisine yenilmesi, akademik çevrelerde teorik olarak incelenen bir siyasal ideoloji olarak kalması ve uygulanan devletlerde devlet kapitalizmine geçilmesi karşısında örgütün ideolojik anlayışını yeniden gözden geçirmiştir.⁵⁵²

Diğer yandan PKK'nın, ideolojik düşünce ve fikirlerini açıklayan bütün kaynakların "zor" ve "sömürge" kavramlarına dayandığı ve bu iki kavramın, terör örgütünün bütün ideolojik fikir ve eylemlerinin ana eksenini oluşturduğu görülmektedir. PKK'ya göre, "sömürü, varlığını zor kullanarak sürdürmüştür." "Zorun kullanılmasına neden olan sömürgecilik ise hem dışardan hem de içerden uygulanmaktadır. İç ve dış sömürü, iç ve dış zora dayanmaktadır. Kürdistan'da iç sömürgecilik; işbirlikçi, feodal, geçici burjuvaziyi, dış sömürgecilik ise Türkiye Cumhuriyeti'ni" ifade etmektedir.⁵⁵³

3.4. PKK'nın Örgütsel Yapısı

PKK diğer örgütlerden farklı olarak 27 Ekim 1978'de düzenlenen ilk kongresine iç tüzük hazırlamadan girmiştir. Örgüt, iç tüzüğünü taktiksel uygulanan

⁵⁵¹ Tuncay Durna, Ferhat Goktepe, Debora Keeling, "PKK Terrorism in Turkey History, Ideology, Structure, and Strategy", **The PKK A Decades-old Brutal Kurdish-Terrorist Organization**, Edited by Samih Teymur, Cindy J. Smith, First Edition 2008, The Turkish Institute for Security and Democracy (TISD), Washington, 2008, s. 29.

⁵⁵² Sökmen, **İdeolojik Boyutu İle PKK Terör Örgütü**, s. 108.

⁵⁵³ Kaya, **Türkiye'de Etnik Terör, Tarihi Yapısı, İdeolojisi, Stratejileri ve Karşı Mücadele**, s. 116.

rutin bürokratik rejime değil, halkın kanunlarda yazılı olmayan örfi gelenek ve görenekleri ile birlikte felsefe ve ahlaka dayandığını iddia etmektedir.

PKK'nın teşkilatı hiyerarşik olarak birçok seviyeden oluşmaktadır. Bunlar şu şekildedir:

1. Parti Liderliği: Abdullah Öcalan halen bu görevi yürütmektedir. Kendisi, partinin siyasi ve ahlaki metodunu açıklayan fikir babası ve ideolojik teorisyenidir. Kararları alan en yüksek mercidir.

2. Partinin Yönetimi: Dört yılda bir toplanan parti kongresinde seçilmiş 35 üyeden oluşur. Onların arasından ise 12 üyeden oluşan koordine heyeti seçilir.

3. Ek Kadrolar: Örgütsel yapının genel olarak dört kolu bulunmaktadır;

1. Siyasi Kanat: Merkez komiteden oluşur. Öcalan'ın komutası altındaki merkez komite, yapının en tepesindedir ve tüm örgütü ve operasyonları kontrol eder. Bu komitenin aslı PKK'nın faaliyetlerini denetleyen merkez yürütme kurulundan gelmektedir. Merkez komite kadroları her 15 günde bir karargahlarında açık istişare oturumuyla bir araya gelmekte, üyelere, öğretileri ve sorumlularını/üstlerini eleştirmeleri üzere özgürlük vermektedir. Siyasi kanadın temel amacı, asker alımını artırmak, istihbarat sağlamak ve politik propaganda yapmaktır.

2. Silahlı Kanat: 15 Ağustos 1984 tarihinde PKK, Kürdistan Kurtuluş Güçleri'ni (HRK) oluşturmuştur. Bu oluşum, seferberliğe destek verip istihbarat bilgileri toplamaktadır. Kısaca Mahsum Korkmaz önderliğinde partinin ilan ettiği ilk askeri teşkilatlanma olarak ifade edilmektedir. Daha sonra HRK ismi, Kürdistan Halk Kurtuluş Ordusu (ARGK) olarak değiştirilmiştir. 1999 yılında Öcalan'ın tutuklanmasının ardından ise ARGK ismi, Halk Savunma Güçleri (HPG) olarak değiştirilmiştir. Halk Savunma Güçleri (HPG), ARGK'nın kanlı işlevlerini daha aklayıcı bir isim altında üstlenerek onun yerini almıştır. Bu yapılar çoğunlukla silahlı mücadeleden ve silahlı faaliyetlerin yürütülmesinden sorumlu olmuştur.

3. Örgütün Dış bağlantılarını Sağlayan Kanat: Bu kanat, uluslararası arenada ve dünya başkentlerinde hümanist düşünce ve insan hakları söylemleri ile Kürt sorununa dikkat çekmeye çalışan kadrolardan oluşmaktadır.

4. Finansman Sağlayan Kanat: PKK'nın finans kaynakları tartışma meydana getiren bir konudur. Şöyle ki; örgüt, gelirlerinin çoğunu Türkiye ve Türkiye dışındaki Kürtlerden yapılan bağışlarla sağlandığını iddia etmektedir. Ancak Türkiye, PKK'nın finans kaynaklarının büyük bir kısmının soygun, kaçakçılık, şantaj, Türk ve Kürtlerden himaye etmek üzere zorla alınan paralardan geldiğini düşünmektedir. Fakat örgütün en önemli finans kaynağı, Batı Avrupa'da yaşayan çok sayıdaki Kürt sempatizanıdır. Avrupa'da yaklaşık 500.000 Kürt kökenli örgüt sempatizanının yaşadığı düşünülmektedir. Sempatizan ve üyeler PKK'ya cömertçe bağışta bulunmaktadır. Toplanan paralarla silah da satın alınmaktadır. Türkiye'de ise Kürt meselesine ve örgüte sempati duyup bağışta bulunan bazı Kürt aşiretleri ve köy ahalisinden de finansal kaynak sağlanmaktadır.⁵⁵⁴

3.5.PKK'nın Stratejik Hedefleri

PKK, 1984 yılından 1999 yılına kadar sürdürdüğü "*Uzun Süreli Halk Savaşı Stratejisi*"⁵⁵⁵ ile gerilla savaşını ve uluslararası arenada yürütmeye çalıştığı yoğun diplomatik çabaları stratejik hedeflerinin başına almıştır.⁵⁵⁶ Örgütün stratejik hedefleri arasında yine siyasi çalışmaların silahlı mücadele ile desteklenmesi, kentlerde teşkilatlanmanın güçlendirilmesi ve mücadelenin kırsalda yürütülmesi yer almaktadır. PKK'nın aşama olarak işlerlik kazandırılmaya çalışılan stratejik hedefleri ise; örgütlenme-yerleşme, operasyon, örtülü savaş (stratejik saldırı), iç savaş-bağımsız Kürt Devletinin kurulması, Bağımsız Birleşik Kürdistan'ın kurulmasıdır.⁵⁵⁷

Bir kısım araştırmacılar ise PKK'nın hedeflerine ulaşabilmek için esas aldığı Mao'nun "Uzun Süreli Halk Savaşı" kavramını savunmuş olan Peru'daki "Shining Path" Aydınlik Yol'un stratejisiyle karşılaştırmaktadırlar.⁵⁵⁸ PKK'nın Stratejik Savunma, Stratejik Denge ve Stratejik Saldırı olarak benimsediği bu aşamalar;

⁵⁵⁴

حميد، المصدر السابق، ص 13-14.

⁵⁵⁵ Muhammed Emin Güneş, *Terör Örgütü Olarak PKK'nın Siyasallaşmasında KCK'nın Rolü*, (Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara, 2018, s. 30.

⁵⁵⁶ Nevzat Bölügiray, *Özal Döneminde Bölücü Terör (1983-1991) "Kürtçülük"*, Tekin Yayınevi, 2. Basım 1993, İstanbul, s. 38.

⁵⁵⁷ İlhan, *Terör: Neden Türkiye*, s. 144.

⁵⁵⁸ Özdağ, *Türk Ordusunun PKK Operasyonları (1984-2007)*, s. 17.

1- Stratejik savunma (1984-1989); stratejik olarak savunmada taktik olarak ise saldırıda bulunulan aşamadır.⁵⁵⁹ Bu aşamada öncelikli görev askeri değil, siyasidir. Örgütün hareketlilik, gizlilik ve esnekliğinden yararlanılarak savunmada kalınması, sisteme ise zayıf noktalarından saldırarak mücadelenin sürdürülebilmesi hedeflenmiştir. Yine bu dönemde örgüte yeni militanlar kazandırılarak askeri güçlerin oluşturulması ve kolluk kuvvetlerinin yıpratılmasına yönelik eylemlere girişilmesi tasarlanmış, siyasallaşma ve silahlı propaganda ile bölge halkının mücadeleye sahip çıkması amaçlanmıştır.⁵⁶⁰

2- Stratejik denge (1989-1991); bu aşamada yürütülen yaygın eylemlerle kitleler siyasal mücadeleye çekilerek faaliyetlerin daha üst boyutlara genişletilmesi hedeflenmiştir. Silahlı mücadele ve eylemlerin yanında işgal, boykot, genel grev ve çeşitli düzeylerde toplumsal olaylara başvurularak hareketli savaş yöntemlerine geçilmesi, aynı zamanda ulusal kurtuluş mücadelesinin yapıldığı propagandası ile de iç ve dış güçlerin desteğinin sağlanmaya çalışıldığı dönemdir.

3- Stratejik saldırı (1991-1996); devlet güçleri ile denge durumuna geldikten sonra kırsal alanda hakimiyet kazanıp, genel bir ayaklanma ve saldırı başlatarak devletin dağlardan ovalara kovulması ve orada da ağır darbe vurarak tümünden imha edilmesinin hedeflendiği aşamadır. Artık devlet gücü iyice zayıflayıp savunmaya ve şehirlere çekileceğinden, savaşabilecek herkes silahlandırılarak genel bir saldırı hazırlığı yapılır ve örgütlenen halk desteği ile ayaklanma başlatarak içten ve dıştan kuşatmaya yeltelinerek hedefe ulaşmaya çalışılır.⁵⁶¹

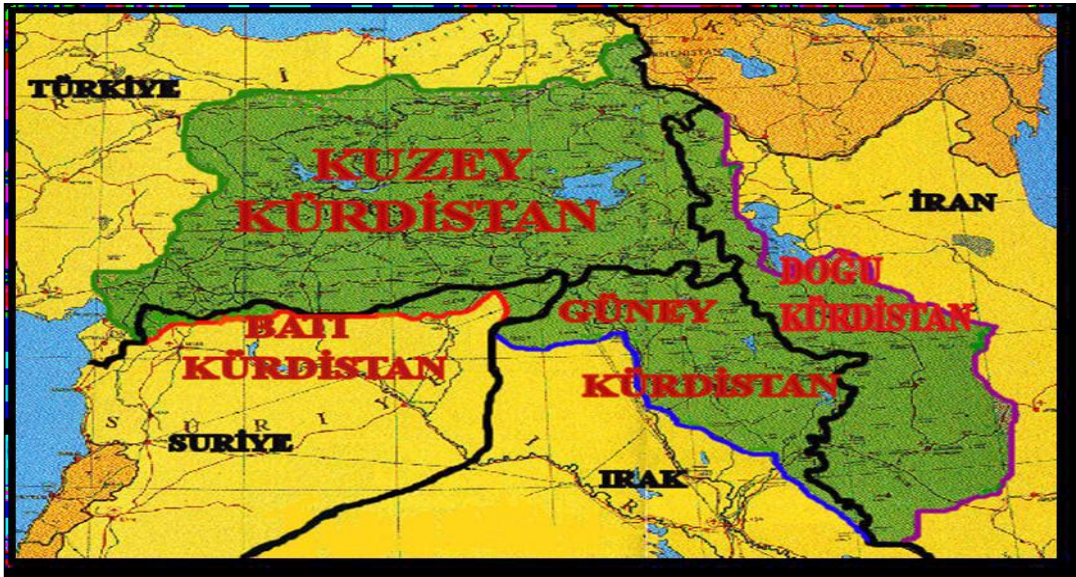
PKK'nın kurulmasını amaçladığı "Bağımsız Birleşik Kürdistan" sınırları resim 3.1.'de verilmiştir.

⁵⁵⁹ Ali Nazmi Çora, **Terör Terörizm ve Ayrılıkçı Kürt Sorunu**, Birinci Baskı, Sonçağ Akademi, Ankara, 202, s. 85.

⁵⁶⁰ Baysal, **Pkk'nın Ayrılıkçı Siyaseti**, s. 269.

⁵⁶¹ Çora, **Terör Terörizm ve Ayrılıkçı Kürt Sorunu**, s. 84-85.

Resim 3.1. PKK'nın Hedeflediği "Bağımsız Birleşik Kürdistan" Sınırları

Kaynak: Akkurt, Türkiye'de Bölücü Kürtçü Hareketler (1961-1980), s.144

PKK örgüt olarak öğrenen bir yapıya sahiptir. 'Eski'den beslenen, 'Yeni'nin taktik ve stratejilerini önemseyen ve değerlendiren PKK, yeni stratejilerini uygulamada oldukça mahirdir. Geçmişte kırsal alanda eylem yapabilen PKK, yeni dönemde şehirlerde de eylem yapabilmektedir. PKK'nın yeni dönemde işlevsellik kazandırmak istediği stratejileri arasında ise konvansiyonel savaşlardan farklı olan “4. Nesil Savaş” bulunmaktadır. 4. Nesil Savaş tarzı, klasik savaş türlerinden oldukça farklı olup hiyerarşik değildir. Bu tür bir mücadeleyi esas alan tarafın ‘kazanmaktan’ anladığı düşmanı yenmek değil, kamu otoritesini bozarak, politik olarak yıldırmaktır.⁵⁶²

PKK, stratejik hedeflerine ulaşabilmek için yapmış olduğu saldırıların pek çoğunu sivillere, güvenlik güçlerine ve örgütle işbirliği yapmayan Kürtlere düzenlemiştir.⁵⁶³ Örgütün lideri Öcalan, tutuklandıktan sonra vermiş olduğu ifadesinde⁵⁶⁴, PKK'nın masum ve sivillere yönelik yaklaşımını şöyle açıklamaktadır;

⁵⁶² Terör Çalıştay Raporu, **PKK ve Etnik Radikalleşme**, İkinci Baskı, Polis Akademisi Yayınları, Rapor No: 1, Ankara, 2017, s. 11-12.

⁵⁶³ Durna, Goktepe ve Keeling, "PKK Terrorism in Turkey History, Ideology, Structure, and Strategy", s. 31-32.

⁵⁶⁴ Anonim Kaynak, 22.02.1999 tarihinde görevli savcılar tarafından sorgulanan Abdullah Öcalan'ın ifade tutanağı.

"PKK'nın şiddet anlayışında şimdi bahsettiğimiz olay gibi sivil vatandaşlara doğrudan yapılan saldırılar da çok olmuştur. Bilhassa 1987 yılından sonra bu yoğunlaşmıştır. Ben bu saldırıları tasvip etmiyorum yarı çete anlayışıdır önüne geçmek için büyük mücadele verdim ancak başarılı olamadım." demiştir.

Ortaya çıkış nedeninin, "Kürt asıllı vatandaşların öldürülmesi" olduğunu iddia eden örgüt, kendisi Kürt asıllı vatandaşları öldürmektedir. Öcalan, örgütün infaz ve öldürmede sınır tanımayışını şöyle açıklamaktadır;

*"Terör eylemlerinden daha doğrusu PKK saldırılarından en fazla zararı bölge halkı görmüştür başlangıçta bölgenin özgürlüğü için ortaya çıktığımızda doğrudur."*⁵⁶⁵

Yine örgüt lideri Öcalan'ın örgütün stratejik hedefleri doğrultusunda işlenen cinayet, öldürme ve yaralama eylemlerine yönelik verdiği emir ve talimatların mahiyeti kendisine sorulduğunda;

SORULDU: "5346 güvenlik görevlisinin şehit olduğu, 10730 güvenlik görevlisinin yaralandığı ve birçoğunun sakat kaldığı, 4471 vatandaşımızın hayatlarını kaybettikleri, 5816 vatandaşımızın yaralandıkları ve bir kısmının sakat kaldığı, ayrıca yine Türk vatandaşı olan 18073 militanın öldürüldüğü 50146 kişinin de tutuklandıkları veya mahkûm oldukları anlaşılmıştır. Bütün bu olayların nedeni verdiğiniz emir ve talimatlardır."

*CEVABEN: "Bilanço doğrudur. Belki ölü ve yaralı sayısı şimdi bana okuduğunuz rakamlardan da fazladır. Bu olayların benim eğilimlerime göre gerçekleşip gerçekleşmediği münakaşa edilir. Ancak bu olayların sorumlusu benim doğrudur. Şunu da belirteyim ben silah kullanmadım emri ben verdim sorumluluk bana aittir."*⁵⁶⁶

Örgüt lideri Öcalan, "orman yakmayı" da stratejik bir hedef olarak görmektedir. *"Halkımızın büyük bir kısmı metropollerdedir. Antalya'da İzmir ve İstanbul'dadır. Fakat gelsin parti büyük eylem yapsın diyorlar peki sizler orada yüzbinler varsınız bir kibrit kıvılcımı sıkıp orman yakmak zor mudur?"* şeklindeki talimatından sonra

⁵⁶⁵ Öcalan, Sanık İfade Tutanağı, **Sanık: Abdullah Öcalan**, 22.02.1999, s. 5.

⁵⁶⁶ Öcalan, Sanık İfade Tutanağı, s. 8-9.

İstanbul, Antalya ve İzmir başta olmak üzere Türkiye'nin neredeyse her tarafında orman yangınları çıkarılmıştır.⁵⁶⁷

3.6. PKK'nın Lideri Abdullah Öcalan'ın Kısa Özgeçmişi

PKK, sosyolojik olarak kişi kültürüne dayalı, Abdullah Öcalan'ın varlığı ile özdeşleşmiş ve tek kişinin mutlak yönetim sistemi şeklinin benimsendiği bir yapıya sahiptir. O bakımdan PKK'nın ve Türkiye'de Kürt sorununun geldiği aşamanın doğru bir şekilde analiz edilebilmesi için örgütün kurucusu ve önderi olan Abdullah Öcalan'ın iyi bilinmesi gerekir.⁵⁶⁸

Abdullah Öcalan, 4 Nisan 1949'da⁵⁶⁹ Türkiye'nin Güneydoğu Bölgesi Suriye sınırı yakınlarında⁵⁷⁰ bulunan Şanlıurfa ilinin Halfeti ilçesine bağlı (Amara) Ömerli köyünde doğdu. Fakir bir ailede Kürt olan baba Ömer ve Türk olan anne Öveys'in ilk çocuğu olarak dünyaya geldi. Köyleri Ermeni köyü Cibin'in komşu bulunduğu, karma kültürlerin hakim olduğu bir coğrafya'da bulunuyordu. Öcalan çocukluk yılları içerisinde farklı davranış ve tutumlarıyla çevresindekilerin de dikkatini çekiyordu. Köy yaşamında kendi bildiğinde direten, geleneklere takılmayan, değişik oyunlarla çocukları dağlara çıkararak avcılık yapan, yaşlılarla da iyi iletişim kurabilen asi ruhlu bir çocukluk potresi çizmektedir. İlkokul eğitimini en yakın ilkokulun bulunduğu komşu Ermeni köyü Cibin'de alan Öcalan, Türkçeyi de ilkokulda öğrenir. Daha sonra üç yıllık ortaokulu ailesinden uzak bir şekilde Nizip'te okur ve 1966 yılında liseyi yatılı okumak için Ankara'da bulunan Tapu Kadastro Meslek Lisesi'ne kayıt yaptırır. Lise döneminde belirsiz siyasi amaçlara sahip olan Öcalan'ın, sürekli araştırmacı-çatışmacı bir kişilik ekseninde gelişmiş yapısıyla bir yandan dini eğilimleri nedeni ile Maltepe camisine gidip gelirken, diğer yandan komünizm ile mücadele derneklerinin seminerlerini dinlediği, hatta MHP eksenli ülkü ocaklarına bile gittiği bilinmektedir.

⁵⁶⁷ Öcalan, Sanık İfade Tutanağı, s. 4-5.

⁵⁶⁸ Mehmet Bedri Aluçlu, "Pkk'nın Söylem Serüveninde Önderlik, Akademik Hassasiyetler", **Araştırma Makalesi**, Cilt 7, Sayı 14, 2020, s. 323.

⁵⁶⁹ "Abdullah Öcalan Biyografisi", **HABERLER.COM**, <https://www.haberler.com/abdullah-ocalan/biyografisi/>, (Erişim: 08.05.2022).

⁵⁷⁰ Harwey W. Kushner, **Encyclopedia of Terrorism**, Sage Publications, Inc., Printed in the United States of America, 2003, s. 209.

Bu dönemde Hulusi Turgut adında bir gazetecinin Mustafa Barzani ile yaptığı söyleşinin Kürtlük tarafı, Öcalan'ın ilgisini çektiği ve zihinsel düşüncesinin dönüşümüne önemli katkı yaptığı ifade edilmektedir. Yine Lise son sınıftayken Huberman'ın "Sosyalizmin Alfabetesi" adlı kitaptan oldukça etkilenmiş ve zihin dünyasında Sosyalizmin galip gelmesini sağlayarak sosyalist bir yaşam ve mücadelede kendisini kararlı biri haline getirmiştir. Öcalan okuldan mezun olduktan sonra devlet memuru olarak Diyarbakır'a atanmış, bir yandan memurluk yaparken diğer yandan üniversiteye başlamak için çalışmalar yapmıştır.⁵⁷¹

1970 yılı Ekim ayına kadar Diyarbakır Tapulama Müdürlüğü'nde çalışan Öcalan, bir yıl sonra Bakırköy Tapulama Müdürlüğü'nde çalışmaya başlamış ve bu esnada İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ne kayıt yaptırmış, fakat eğitimine devam ederken Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nin Kamu Yönetimi bölümüne yatay geçiş yapmıştır.⁵⁷²

Öcalan öğrencilik yıllarında Marksizmi kucaklamaya, sol görüşlü duyguları dile getirmeye başlamıştır.⁵⁷³ Ayrıca öğrencilik zamanında devrimci teoriler ve Marksist ilkeler üzerine incelemeler yapmış ve "Devrimci Gençlik", "Devrimci Doğu Kültür Ocakları" (DDKO) ve özgürlük arayışı içinde olan Kürtlerle tanışıp onların davası ile birlik içinde olma potansiyelini görmüş, bu sebepten de onların sağlam desteklerini istediği, Ulusal Kurtuluş Ordusu dahil birçok solcu organizasyonlarda bulunmuştur.⁵⁷⁴

THKP-C örgütü lideri Mahir Çayan'dan oldukça etkilenen Öcalan, Çayan'ın öldürülmesini protesto etmek için eyleme geçilmesi gerektiğini düşünmüş ve düzenlenen boykot eylemine katılmıştır. Bu eylemden sonra yapılan tutuklamalar içinde Öcalan'da bulunmaktadır. Daha sonra serbest bırakılan Öcalan, faaliyetlerine devam ederek Siyasal Kürtçülüğe yönelmiş ve Ankara'da Demokratik Yüksek Öğrenim Derneği'ne (ADYÖD) üye olmuştur. Dernek faaliyetleri için ⁵⁷⁵ Güneydoğu

⁵⁷¹ 'JIYANA SEROK, *Mirovek û Pirtûkek = Bir insan Bir Kitap Abdullah Öcalan Kitapları PDF*, <https://birinsanbirkitaap.wordpress.com/jiyana-serok/>, (Erişim: 10.07.2021).

⁵⁷² Kazan, *Türkiye'de 1980 sonrası Bölücü Terör Faaliyetleri*, s. 220.

⁵⁷³ Kushner, *Encyclopedia of Terrorism*, s. 267.

⁵⁷⁴ Durna, Goktepe ve Keeling, "PKK Terrorism in Turkey History, Ideology, Structure, and Strategy", s. 19.

⁵⁷⁵ Sökmen, *İdeolojik Boyutu İle PKK Terör Örgütü*, s. 78-79.

Anadolu'ya taşınan Öcalan bu süreçten sonra artık net olarak eğilimini ortaya koymuştur. Kürt devletinin keskin savunuculuğunu yapmaya başlayan Öcalan'ın soyadı Türkçede "intikamcı", Kürtçe de "Amca" anlamına gelen "Apo" olarak anılmaya başlanılmıştır.⁵⁷⁶

Terör uzmanı Rex Hudson, Öcalan'ı; dogmatik, katı ve aşırı disiplinli görülen bir karakteri olduğu şeklinde tanımlamaktadır. Ayrıca “mütebessim, hızlı konuşan ve çabuk düşünen” fakat yine de “eski bir Stalinci düşünme şeklini takip eden ve her soruna Marksist ilkelerle yaklaşan” biri olarak da tarif etmekte, “örgüt içinde kendi önemini abartarak anlatan, kendisi ve partisinin tek gerçek olduğuna inanan” bir yapıya sahip olduğunu belirtmektedir.

Henri J. Barkey ve Graham E. Fuller ise Öcalan'ı, içe kapanık, ketum, şüpheli ve özgüvensiz olarak tanımlamaktadır. Grup tartışmalarını sevmediği, yakın çevresinin onun etrafında kendilerini güvensiz hissettiklerini bildirmektedir. Kimseye eşit davranmadığını ve çoğu zaman başkalarının önünde bireyleri aşağıladığını, militanlarından itiraf talep edip herkesten uzak kalmaya çalıştığını ifade etmişlerdir.

Öcalan'ın örgütten ayrılan itirafçı ve işbirlikçilere karşı takındığı acımasız tavrı onun ne kadar katı bir kişiliğe sahip olduğunu da göstermektedir. Öcalan, kendisi ile röportaj yapmış bazı Türk gazeteci ve muhabirler üzerinde, Avrupa medeniyeti ve değerlerine saygısı olmayan bir "megaloman" ve “hastalıklı kişilik” gibi izlenimler bırakmıştır.⁵⁷⁷

PKK sempatzanı pek çok kişinin örgütün siyasi hedeflerine karşı çok az ilgisi bulunurken, örgütün liderine büyük ilgi duyması,⁵⁷⁸ Öcalan'ın, PKK'nın kuruluşundan itibaren hesaplı adımlar atarak, ne yapmak istediğini bilen, söylemlerini şartların gerekliliğine göre değiştirebilen ve kendine has bir terminolojisi olan ve rakiplerini alt etmede oldukça başarılı, farklı bir karakter yapısı ile farklı bir lider profiline sahip

⁵⁷⁶ Kushner, *Encyclopedia of Terrorism*, s. 267.

⁵⁷⁷ Hudson, *Who Becomes a Terrorist and why?*, s. 99-100.

⁵⁷⁸ "Innensenator Udo Nagel stellt den Verfassungsschutzbericht 2003 vor: Wir brauchen effektivere Instrumente gegen den islamistischen Terrorismus“, *Freie und Hansestadt Hamburg Behörde für Inneres*, 27 Mai 2004, bfi27, s. 27, chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://epub.sub.uni-hamburg.de/epub/volltexte/2009/2370/pdf/vsb_2003_pressemitteilung.pdf, (Erişim: 10.03.2023).

olmasından kaynaklanmaktadır. Öcalan kendisini, temeli önderliğe dayalı olan PKK'nın üstünde görmektedir ve şahsını örgüt içinde kurumsallaştırmıştır.

3.7. PKK'nın Örgütsel Yapı Açısından Kuruluş ve Gelişim Dönemleri

PKK'nın Türkiye, Suriye, Irak ve İran toprakları üzerindeki varlığı, yaptığı eylemleri, etkileri ve sonuçları Türkiye ve bölge ülkelerini birinci dereceden etkilemektedir. PKK, bölgenin siyasal, sosyal ve ekonomik sorunlarından yararlanarak, her ortamda yürüttüğü propagandası ile etkinliğini giderek her alanda daha da artırmaktadır.

PKK'nın kapalı doğası ve diğer hareketlerden farklı olarak toplumun başka kısımlarında da örgütlenmiş olması nedeniyle Türkiye'de uzun süre sağ kalabilmiş ve etki alanını genişletebilmiş tek örgüttür.⁵⁷⁹ Bu nedenle PKK'nın kapsamlı bir şekilde kuruluş ve gelişim dönemlerinin ayrıntılı bir şekilde incelenmesi önem arz etmektedir.

3.7.1. Siyasi Hareket Oluşum Dönemi 1973-1975

Bu dönem PKK'nın ana oluşumunun başlangıcıdır. Aynı zamanda ideolojisi ve ideolojik grupların şekillendiği aşamadır.⁵⁸⁰ 12 Mart 1971 sürecinin önde gelen gençlik liderlerinin tutuklanmaları ya da öldürülmeleri neticesinde konjonktürel olarak öncülük fırsatı elde eden Öcalan, öğrenci gençliğin yeniden hareketlenmeye başladığı dönemde süreci iyi değerlendirerek faaliyetlerine hız vermiştir. 1 Mayıs 1973 yılında Çubuk Barajı toplantısı olarak bilinen bir toplantıda arkadaşlarını toplayan Öcalan, burada gruplaşma kararı aldirarak, beraber hareket etme düşüncesini pekiştirmiş, "Kürdistan için ulusal demokratik mücadele başlatma" fikri üzerinde de bir mutabakat sağlanmıştır. Öcalan arkadaşlarına, "Kürdistan sömürgeci" tezini işleyerek, PKK'nın fikri temeli ve doğuşunu, grubun lideri olarak işte bu adımla başlatmıştır. Grup içerisindeki liderliğini somutlaştıran, Türk solundan da soyutlanma zamanının geldiğine inanan⁵⁸¹ Öcalan'ın başkanlığında yapılan müzakereler ve siyasi analizler

⁵⁷⁹ Bruinessen, "Shifting national and ethnic identities: the Kurds in Turkey and the European Diaspora", s. 44.

⁵⁸⁰

حميد، المصدر السابق، ص 7-8.

⁵⁸¹ Kaya, Türkiye'de Etnik Terör, Tarihi Yapısı, İdeolojisi, Stratejileri ve Karşı Mücadele, s. 92-94.

sonrasında Devrim Grubu ile "bağımsızlık" için şu hususlar üzerinde uzlaşa sağlamıştır;

- Kürdistan, başkaları tarafından sömürülen bir vatandır.
- Kürt halkı, kendi geleceğini tayin etmede her türlü hakka sahiptir.
- Kürdistan'ın kimliğiyle ilgili ciddi bir sorun vardır.
- Devrim yalnızca Kemalizm, Şovenizm ve bağınaz milliyetçi akıma karşı mücadele ile olur.
- Profesyonel bir devrim örgütü kurmak zaruridir.
- Silahlı mücadeleye geçilmelidir.

1974/1975 yıllarından itibaren ise grup, Kürt meselesinin çözümünün, Marksist ilkeleri tatbik etmeye bağlı olduğuna dair bir sonuca vararak, söz konusu fikirleri Türkiye'nin Kürt bölgesine taşıma ve pratikte de uygulamak üzere "Vatana Dönüş" olarak isimlendirilen aşamayı başlatmışlardır.⁵⁸²

3.7.2. PKK'nın Kuruluşu ve İlk Kongresi 1975-1978

1975 yılı, örgütün kuruluş aşamasında faaliyetlerini gizlilik içerisinde yürütmeye sevk etmiş, silahlı mücadelenin teorik altyapısı bu dönem oluşturulmuştur. Cemil Bayık'ın ifadesine göre 1976'da yapılan Dikmen Toplantısı, "İlk ve en kapsamlı toplantıdır ve o toplantıda grubun merkezi oluşturulmuştur." 1977 yılında ise Öcalan, Diyarbakır, Gaziantep, Urfa, Kars, Tunceli, Ağrı, Elazığ'ı kapsayan iki aylık bir geziye çıkmış ve bu gezilerde bölge hakkında malumat sahibi olurken, diğer taraftan gerilla savaşının mümkün olup olmayacağı yönünde bölgeleri askeri açıdan değerlendirmiştir.⁵⁸³ 1977 yılında Elazığ'da yapılan toplantıda partileşme kararında ittifak sağlanmıştır.⁵⁸⁴ 27 Kasım 1978 tarihinde Abdullah Öcalan ve yoldaşları Diyarbakır'ın Lice ilçesi Fis (Ziyaret) köyünde yapılan toplantıda,⁵⁸⁵ Marksist-Leninist

⁵⁸²

حميد، المصدر السابق، ص 7-8.

⁵⁸³ Kaya, Türkiye'de Etnik Terör, Tarihi Yapısı, İdeolojisi, Stratejileri ve Karşı Mücadele, s. 99-103.

⁵⁸⁴ Kaya, Türkiye'de Etnik Terör, Tarihi Yapısı, İdeolojisi, Stratejileri ve Karşı Mücadele, s. 106.

felsefeye dayandırılan PKK,⁵⁸⁶ Türkiye'de kendi kendini yöneten bağımsız bir Kürt devleti⁵⁸⁷ kurmak hedefiyle ilk kongresini yaparak partileşmiştir.

Diyarbakır'da yapılan bu toplantı, aynı zamanda örgüt tarafından partinin resmi olarak doğuş aşamasını başlatan ilk kongresi sayılmaktadır.⁵⁸⁸ Yapılan birinci kongrede siyasallaşma olgusunun üzerinde durularak önemli birtakım kararlar alınmıştır. Bunlar arasında; "İdeolojik ve politik alanda örgütsel varlığın korunması için silahlı bir kuvvetin oluşturulması, Kürt toplumunun yaşadığı bölge ülkeleri de dahil olmak üzere bir cumhuriyetler birliği oluşturmak ve her bölgedeki halkın öz gücüne dayanarak mücadele etmek, örgütün varlığının devam ettirilebilmesi için başka örgütlerle işbirliği dahil her türlü bağlantının kurulması ve siyasal bağımsızlığı elde edebilmek için demokratik halk hükümetini yaratmak" alınan bazı kararlar arasındadır.

Ayrıca bu toplantıda Öcalan, kendi fikri etrafında birleşmeyen her kesimi düşman ilan etmiş, belediye başkanları, siyasi liderler, milletvekilleri, bölgenin ve aşiretlerin önde gelen bireyleri, polis ve asker gibi devletin güvenlik güçleri ile bazı siyasi partiler hedef kitlesi olarak belirlenmiştir.⁵⁸⁹ PKK, örgütlenme modelini ise Marksist-Leninist örgütlerin klasik örgütlenme modeli olan "parti-cephe-ordu" şeklinde belirlemiştir.⁵⁹⁰

Parti: Siyasal bir örgütlenme olan parti, PKK'nin genel stratejisini belirleyen, cephe ve ordu faaliyetlerini sevk ve idare eden en üst karar ve yönetim organıdır.

Cephe: Propaganda, para temini, lojistik ve eleman yönünden PKK için kritik bir yapılanmadır.

Ordu: Gerilla taktiklerine dayalı silahlı mücadeleyi yürüten unsurdur.⁵⁹¹

585

حميد، المصدر السابق، ص 9.

586 Hudson, **Who Becomes a Terrorist and why?**, s. 95.

587 Kushner, **Encyclopedia of Terrorism**, s. 209.

588

حميد، المصدر السابق، ص 9.

589 Oruç, **Terör Örgütü PKK ve Avrupa Birliği'nin Türkiye Üzerindeki Hedefleri**, s. 28-29.

590 Kaya, **Türkiye'de Etnik Terör, Tarihi Yapısı, İdeolojisi, Stratejileri ve Karşı Mücadele**, s. 114.

591 Özkan Kantemir, **Türk Silahlı Kuvvetlerinin Bölücü Terör Örgütü İle Mücadelesinde Teknolojik Gelişmelerin Etkileri**, (T.C. Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü, Teknoloji Yönetimi Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara, 2015, s. 59-62.

3.7.3. Yaygın Şiddet ve Örgütlenme Dönemi 1978-1979

PKK, hazırlık aşaması, eleman devşirme ve parti programının hazırlanmasından sonra partileşme kararını, ses getireceğini düşündüğü Urfa'nın devlet yanlısı Kürt aşiretlerinden biri olan Bucak aşiretinin reisi aynı zamanda milletvekili olan Mehmet Celal Bucak'a yönelik 29 Temmuz 1979 tarihinde yaptığı bir eylemle kamuoyuna duyurmuştur.⁵⁹²

Bu dönem içerisinde PKK, uyguladığı eylem ve şiddetin dozajını oldukça artırmış, örgütlenmeyi önceleyerek kurumsallaşmayı güçlendirmeye çalışmıştır. 1978 yılı Ekim ayında bağımsızlık anlamına gelen "Serxwebun" dergisi yayınlanmaya başlamış, Apocular olarak bilinen ve kendilerini "Kürdistan Devrimcileri" olarak nitelendiren grup profesyonel olarak örgüt işine girmiş ve geçimleri de örgüt tarafından karşılanır olmuştur. Bu minvalde örgüte gönül veren memurlar işlerinden, öğrenciler ise okullarından ayrılmıştır. Devrime odaklanma bağlamında 1978 yılı PKK açısından bir dönüm noktası olmuştur. Bu dönemde PKK'lıların sayısı giderek artmış küçük gruplar halinde de olsa bölgede "devrimci terör" yaygınlaşmaya başlamış,⁵⁹³ silahlı gruplar Türkiye'nin Güneydoğu bölgesindeki bazı şehirlerde oldukça aktif duruma gelmiştir.

PKK, silahlı olan bu gruplarını, Diyarbakır, Şanlıurfa, Gaziantep, Bingöl, Kahramanmaraş, Mardin, Tunceli, Elazığ gibi şehir merkezlerine yerleştirmiştir.⁵⁹⁴ Yine bu yıllar arasında PKK, neredeyse tamamı Kürt olan ve faşist ajan olarak nitelendirdiği 354 kişiyi infaz etmiş, 366 kişiyi de yaralamıştır.⁵⁹⁵ PKK, bu dönemde yeterli finansal kaynağa da sahip olamamıştır. Ayrıca faaliyetleri yerel ve dış destekten henüz yoksun ve bölgesinde de çok bilinen bir örgüt değildir.⁵⁹⁶

⁵⁹² Nimet Teğin, *PKK Terör Örgütünden Ayrılanlar Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma*, (T.C. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi), Konya, 2019, s. 105.

⁵⁹³ Kaya, *Türkiye'de Etnik Terör, Tarihi Yapısı, İdeolojisi, Stratejileri ve Karşı Mücadele*, s. 108-109.

⁵⁹⁴ Özdağ, *Türk Ordusunun PKK Operasyonları (1984-2007)*, s. 36.

⁵⁹⁵ Mango, *Turkey and The War on Terror*, s.53.

⁵⁹⁶ Özdağ, *Türk Ordusunun PKK Operasyonları (1984-2007)*, s. 37.

3.7.4. Yurtdışına Çekilme ve Kamplaşma Dönemi 1979-1982

Örgüt olarak PKK'nın teçhizat ve donanım açısından yeterli imkanlara sahip olmayışı, Türkiye'nin hudut sınırlarında faaliyetlerini emniyetli bir şekilde sürdürememesi, Türk ordusunun yoğun operasyonlarına maruz kalışı ve örgütün bazı ileri gelenlerinin tutuklanması ve bazılarına da operasyonlar düzenlenerek öldürülmesi gibi nedenler örgütün hareket alanını iyice daraltmıştır.⁵⁹⁷ 1979 yılının Mayıs ayında örgütün üst düzey sorumlularından Şahin Dönmez'in tutuklanması sonrası PKK'nın hücre evlerine düzenlenen baskınlarla eylemcilerin yakalanması neticesinde ise Abdullah Öcalan, örgütün yönetici kadrolarının önemli bir kısmını yurtdışına çıkarma kararı almıştır. Diğer yandan darbe olacağı söylentilerinin yayılması, polis aramaları, aralıksız yapılan baskınlar Öcalan'ın Diyarbakır'dan ayrıldıktan sonra sürekli yer değiştirmesine rağmen kendine güvenli bir yer bulamayışı Temmuz 1979'da Suriye'ye geçmesini zorunlu kılmıştır.⁵⁹⁸ Abdullah Öcalan ve örgüt mensupları önce Suriye'ye oradan da Lübnan'da bulunan eğitim kamplarına yerleşerek⁵⁹⁹ Filistinli militan örgütlenmelerle bağlantılar kurmaya başlamıştır.⁶⁰⁰

1980-1982 yılları arasında yaklaşık 300 PKK militanı Filistin Kurtuluş Örgütü gruplarının yanlarına dağılarak gerilla savaşında deneyimli Filistinlilerden; askerlik, topoğrafya, ağır silahlar, patlayıcılar ve gerilla savaşı eğitimi almışlardır.⁶⁰¹ 15-26 Temmuz 1981 tarihinde ise PKK, Lübnan-Suriye sınırındaki kampında yaklaşık 75-80 kişiyle Ulusal Kurtuluş Mücadelesinin geleceğinin masaya yatırıldığı ilk konferansını düzenlemiştir.⁶⁰² PKK'yı, Bekaa Vadisi'ne taşımak ve Türkiye'den ayrılma kararı almak, ülke çapında neredeyse tüm örgütleri çökerten askeri darbenin

⁵⁹⁷

حميد، المصدر السابق، ص 9.

⁵⁹⁸ Aliza Marcus, **Blood and Belief, The Pkk and the Kurdish Fight for Indepence**, "Kan ve İnancı PKK ve Kürt Hareketi", Çeviren Ayten Alkan, 4. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2012, s. 72-73.

⁵⁹⁹ Hudson, **Who Becomes a Terrorist and why?**, s. 96.

⁶⁰⁰ Marcus, **Blood and Belief, The Pkk and the Kurdish Fight for Indepence**, s. 410.

⁶⁰¹ Marcus, **Blood and Belief, The Pkk and the Kurdish Fight for Indepence**, s. 83-84.

⁶⁰² Türkmen Törel, **PKK Terör Örgütü(Tarihsel ve Siyasal Gelişim Süreci Bakımından İncelenmesi) 1978-1998**, (T. C. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi), Isparta, 2002, s. 64.

etkisinden ve terörle mücadele önlemlerinden örgütü kurtarmıştır. PKK, almış olduğu bu stratejik karar ile Türk devletinin kontrolünden kendisini korumuştur.⁶⁰³

Türkiye'de tutuklanan üyelerin bazıları ise Diyarbakır cezaevine atılmış, hapiste geçirilen bu dönem ise bazı mahkumlar için iyi bir eğitim süreci olmuş, örgütle iltisakı kesinleşmeden cezaevine atılanlar bile, ağır işkence görmüş, cezaevinden çıkanlar ve hayatta kalanlar ise intikam duygusuyla bilerek gönüllü olarak örgüte katılmışlardır.⁶⁰⁴ Ayrıca tutuklananlar 1982 yılında yapılan yeni Anayasa'ya göre yargılanmıştır. 1980 askeri darbesinin hemen ardından geçen dönemde PKK faaliyetlerinde belirgin bir azalma gözlenmiş olsa da PKK, Türk Ordusu ve Polis'inin en öncelikli mücadele edilmesi gereken örgütler arasında yerini almıştır.⁶⁰⁵

Bu dönemde PKK, küçük bir örgüt görünümünde ve Kürt toplumu arasında fazlaca bir desteğe de sahip değildir. Ancak bu dönem örgütün büyümesine ve etki alanını genişletmesine fırsat tanımıştır. Türkiye'deki yazılı ve görsel medyanın örgütü, devletin en tehlikeli düşmanı olarak lanse etmesi ve eylemlerinin etkisinin önemsenmesi, örgütün tanınırlılığına katkı sağlamıştır. Sivil ve askeri makamların bu dönem süresince sürekli olarak devletin güçlü olduğunu vurgulamaları ve güç üzerine fazlaca vurgu yapmaları ve orduya rağmen örgütün bitirilemeyeceği⁶⁰⁶ zihinlerde PKK'nın zorlu bir örgüt olduğu algısını oluşturmuştur.

3.7.5. Yurtdışı Toplantıları, Yurda Dönüş ve Kır Gerillası Başlatma

Kararı 1982-1983

PKK'nın ikinci kongresi 20-25 Ağustos 1982 tarihleri arasında Suriye'de Abdullah Öcalan önderliğinde gerçekleştirilmiştir. İkinci kongrede; örgüt militan sayısının yeterli çoğunluğa ulaştığı, silahlı eğitimde hedeflenen düzeye gelindiği, Türkiye'de eylemlerin gerçekleştirilebilmesi için aşamalı olarak Kuzey Irak'a gidilmesi⁶⁰⁷ ve faaliyetlerin yurtiçine kaydırılması kararı alınmıştır. Alınan bu kararlar

⁶⁰³ Durna, Goktepe ve Keeling, "PKK Terrorism in Turkey History, Ideology, Structure, and Strategy", s. 20.

⁶⁰⁴ Kan, "Terörle Mücadelede Güvenlikçi Yaklaşımlar, s. 2156.

⁶⁰⁵ Durna, Goktepe ve Keeling, "PKK Terrorism in Turkey History, Ideology, Structure, and Strategy", s. 20-22.

⁶⁰⁶ Bruinessen, "Shifting national and ethnic identities: the Kurds in Turkey and the European Diaspora", s. 44.

⁶⁰⁷ Oruç, **Terör Örgütü PKK ve Avrupa Birliği'nin Türkiye Üzerindeki Hedefleri**, s. 30.

sonrası PKK, üstlenecekleri ilk alan olarak seçtikleri Şırnak, Bitlis-Tatvan ve Siirt-Eruh bölgelerini içine alan Botan Eyaleti'nde Filistinlilerden öğrendikleri taktikleri Türkiye'de uygulama amacını gütmüştür.⁶⁰⁸ Artık örgüt yeni misyonunu ve hedefini gerçekleştirmek için 1983 yılı baharından itibaren fiilen Türkiye topraklarına girmiştir.⁶⁰⁹ PKK, Türkiye'ye geçiş konusundaki sorunu da çözecek, İran ve Suriye'nin işbirliği ile Kuzey Irak'taki Barzani'nin kamplarına yerleşerek, küçük gruplar halinde Türkiye topraklarına yeniden girişe başlayacaktır. Burada hedef silahlı propaganda faaliyetlerini yürütmektir.⁶¹⁰ Örgütün stratejisi ve alınacak kararların uygulanması yönünde toplantıların sık yapıldığı bu dönem yakın zamanda şiddetin yoğun olarak başlatılacağına da işarettir.

3.7.6. Kuzey Irak'ta Üstlenme, Yurt İçi Keşif ve Hazırlık Dönemi (1983-1984)

PKK bu dönem içerisinde silahlı mücadeleden ziyade, diğer propaganda araçlarını kullanarak bir yandan örgütü çevreye tanıtmaya diğer yandan bölgeyi tanımaya çalışmıştır. Bu dönemde, bölgenin toplumsal yapısı, sosyo-ekonomik faktörleri ve coğrafi şartların hepsi araştırılmıştır. Örgütü destekleyecek köy ve bölgeler tek tek tespit edilmiş, aşiretlerin bölgedeki gücü ve nüfuzları da öğrenilmiştir. Örgüt sempaticanları dışında kan davası vb. nedenlerle dağlarda yaşayan insanlarla kontak kurulmuş, nerelerde yaşam alanı sürdürülebilir ve nerelerde saklanılabilir bilinmeye çalışılmıştır. Ayrıca bölgenin arazi yapısının öğrenilebilmesi için de yerel işbirlikçilerle beraber hareket edilmiştir.⁶¹¹ Kuzey Irak'ı Türkiye'ye geçiş için cephe gerisi üs yapıp yurt içinde keşif çalışmaları yaparak mücadelesinin dayanacağı siyasi ve askeri üsler tesbit edilmiştir.⁶¹²

1984 yılına gelindiğinde PKK, Kuzey Irak'taki varlığını ve gücünü artırma çalışmalarını hızlandırmıştır. Örgüt mensuplarının sayıları artırılmış Lejno Zaho ve

⁶⁰⁸ Gül, **Terör ve Terörizm**, s. 112.

⁶⁰⁹ Nihat Ali Özcan, "Terör ve Ekonomi", **Terörizm İncelemeleri Teori, Örgütler, Olaylar**, Doç. Dr. Ümit Özdağ, Doç. Dr. Osman Metin Öztürk, ASAM Avrasya-Bir Vakfı Asam Yayınları: 10, Jeopolitik-Strateji-Terör Dizisi: 3, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, Ankara 2000, s. 301-302.

⁶¹⁰ Nihat Ali Özcan, **PKK (Kürdistan İşçi Partisi) Tarihi, İdeolojisi ve Yöntemi**, ASAM Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, Ankara, 1999, s. 90.

⁶¹¹ Teğin, **PKK Terör Örgütünden Ayrılanlar Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma**, s. 106.

⁶¹² Özdağ, **Türk Ordusunun PKK Operasyonları (1984-2007)**, s. 45-46.

Haftanın'de yeni PKK kampları kurulmuş, büyük Zap vadisinde aylarca süren toplantılar yapılmıştır. Örgütün üst düzey sorumlularından Duran Kalkan, Cemil Bayık, Kesire Öcalan, Selahattin Çelik, Mahsum Korkmaz, Halil Ataç, Abdullah Ekinci, Sabri Ok ve Halil Kaya, Kuzey Irak'taki PKK kamplarına hareket etmişlerdir.⁶¹³ Öte yandan Türkiye'deki araştırma ve tetkik ekibi çalışmalarını tamamlamış, askeri birliklerin konuşlandığı yerler hakkında detaylı bilgiler getirmiştir. Artık örgüt ülkeye dönüş ve gerilla savaşının başlatılması için gerekli olan hazırlıklarını tamamlamıştır.⁶¹⁴

3.7.6.1. HRK (Kürdistan Kurtuluş Birliği) 1984

Kuzey Irak Zap Vadisi'nde 1984 yılının Mart ve Nisan aylarında yapılan bir dizi toplantılarla değerlendirmeler yapılmış ve örgütün üst düzey yöneticilerinin de hazır bulunduğu bir toplantıda Abdullah Öcalan, *"Keşif ve istihbarat faaliyetlerinin uzatılması durumunda, örgüt içerisinde çözülmenin gündeme geleceği ve kendilerine ümit bağlayan dostlarını zor duruma düşüreceği, bu durumun da örgütün geleceğini olumsuz etkileyeceği"* yönündeki endişeleri dikkate alınarak, bölgede ses getirecek silahlı eylemlerin başlatılması, ordu yapılanmasının ön biçimi niteliğindeki HRK'nın kurulması ve eylemlerin bu yapı tarafından üstlenilmesi kararlaştırılmıştır. Böylelikle PKK, 1984 yılı içerisinde⁶¹⁵ ABD güçlerine karşı mücadele veren Kuzey Vietnamlı asi birliklerini model alan silahlı kanadı HRK'yı (Kürdistan Kurtuluş Birliği- Hezen Rızgariye Kürdistan) fiilen kurmuştur.⁶¹⁶

3.7.7. Kır Gerillası Başlatma, Yeniden Şiddet ve Eylemsellik Dönemi 1984-1999

Nitekim Şubat 1984 yılına gelindiğinde Türk-Irak sınırından göze batacak ilk büyük operasyon kararı Bekaa Vadisi'ndeki PKK kampında alınmıştır.⁶¹⁷ O tarihe kadar militanlarına teorik siyasi ve silahlı eğitim veren örgüt, artık ülkeye yasadışı

⁶¹³ Özdağ, *Türk Ordusunun PKK Operasyonları (1984-2007)*, s. 45-49.

⁶¹⁴ Marcus, *Blood and Belief, The Pkk and the Kurdish Fight for Independence*, s. 113-114.

⁶¹⁵ Kaya, *Türkiye'de Etnik Terör, Tarihi Yapısı, İdeolojisi, Stratejileri ve Karşı Mücadele*, s. 149.

⁶¹⁶ Marcus, *Blood and Belief, The Pkk and the Kurdish Fight for Independence*, s. 113-115.

⁶¹⁷ Mango, *Turkey and The War on Terror*, s. 55.

yollardan girmesini sağladığı militanlar vasıtasıyla 15 Ağustos 1984 tarihinde,⁶¹⁸ Siirt/Eruh ve Hakkâri/Şemdinli ilçe baskınlarını yapmıştır. Eşgüdümlü olarak düzenlenen saldırılar da hedef, askeri lojman ve karakollar olmuştur. Bu eylemle birlikte örgüt, aynı anda farklı bölgelerde eylem yapabilme imkan ve kabiliyetlerini test etmiş, ismini ise bütün ülkeye duyurmuştur. Güvenlik birimlerinin ikametleri ve görev yerlerinin hedef alınmasıyla bölge halkı üzerinde devletin değil, kendilerinin güçlü olduğu algısını oluşturmak amaçlanmıştır.⁶¹⁹ Örgütün lideri Öcalan, saldırıdan sonraki dönemde gerçekleştirdiği bir röportajda, burada sıkılan ilk kurşunun kendileri için mücadelenin başlangıcı açısından çok önemli olduğuna değinmiştir.⁶²⁰ PKK, bu saldırıları ile halkla asker arasındaki bağı koparmak, bölgedeki Kürt toplumunun güvenini kazanmak ve bölge insanının üzerinde örgütün uzun süreli savaşa hazır olduğunu kanıtlamak amacıyla söz konusu eylemlere yönelmiştir.⁶²¹

Nitekim örgütün eylemlerine uzun süre devam edebilmesinde, sınır güvenliğinde yaşanan zaafiyetlerin ve kırsal alanda askeri hakimiyet esasına dayalı bir anlayışta devamlılık olmamasının önemli rol oynadığı ifade edilmektedir. PKK'nın, bölge halkı üzerinde önemli bir psikolojik etki yaparak taraftar kazanmasında, Türk devletine karşı şimdiye değin diğer hiçbir örgütün cesaret edemediği şekilde savaşa girmesi ve başlattığı bu savaşı kararlı bir şekilde sürdürüyor olmasının etkili olduğu belirtilmektedir.⁶²² Artık PKK, mesajını yaymak ve kitleler üzerinde hakimet kurabilmek için adam kaçırma ve bombalama gibi terör yöntemlerini kullanmayı taktik ve yöntemleri arasına almıştır. Hedef olarakta Türkiye'nin Güneydoğu illerindeki polis merkezleri, askeri karakollar, birlikler, askeri tesisler ve kamu binalarını belirlemişse de önceliği her zaman devletle iş tutan ve komplo kurmakla itham ettiği Kürt toplumuna ve sivillere vermiştir.⁶²³

⁶¹⁸ Necati Alkan, **Söz Bitmeden Terörle Mücadelede Önleme Stratejileri**, 1. Baskı, Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu (USAK), Ankara, 2008, s. 86.

⁶¹⁹ Merve Önenli Güven, "Düşük Yoğunluklu Çatışma: PKK Örneği", **Küresel Terör ve Güvenliğimiz**, İkbâl Vurucu, Ömer Sarıca, Birinci Baskı İrfan Yayıncılık, İstanbul, 2019, s. 342.

⁶²⁰ Kan, "Terörle Mücadelede Güvenlikçi Yaklaşımlar", s. 2156.

⁶²¹ Marcus, **Blood and Belief, The Pkk and the Kurdish Fight for Indepence**, s. 116 .

⁶²² Rifat İlhan, "PKK ile Mücadelede Etki Odaklı Harekat Konsepti", s. 110-111.

⁶²³ Kushner, **Encyclopedia of Terrorism**, s. 209.

3.7.7.1. ERNK (Kürdistan Halk Kurtuluş Cephesi) 1985

PKK'nın eylemlerinin giderek artması, faaliyet alanlarının genişleyerek belirli bir safhaya erişmesi ve yeterli düzeyde halk desteğinin sağlanabilmesi için siyasi örgütlenmeye ihtiyaç olduğu düşüncesinden hareketle 21 Mart 1985 tarihinde siyasi kolu olan ERNK (Kürdistan Halk Kurtuluş Cephesi) kurulmuştur. Cephe kurulması aslında ERNK'nın görevi, finans kaynakları oluşturma, güvenlik ve istihbarat üzerine çalışmalar yapma, basın toplantıları, toplu faaliyetler ve baskınlar düzenleme, örgüte yeni militan kazandırma, siyasi ve silahlı eğitim verme, lojistik destek sağlama, diğer silahlı gruplarla koordinasyon kurma ve yurtdışı bağlantılarının oluşturulması olarak planlanmıştır.⁶²⁴ Siyasi propaganda kolu şeklinde de faaliyet gösteren ERNK'nın bünyesindeki kadın, gençlik, basın, katılım, yurtdışı, serhildan, cezaevi, kent, mahalle, sokak ve köy örgütlenmeleri gibi kırsal alan dışında kalan yapılar, siyasal alanda propaganda faaliyetlerinin bu yapı bünyesinde gelişmesini sağlamıştır. ERNK'nın kurulmasıyla PKK'nın siyasallaşma süreci ilk ve en önemli sistemli aşamaya geçmiştir. ERNK'nın faaliyet alanının nüfus yoğunluğunun olduğu kentlerde propaganda eksenli olması, örgütün kuruluş ajandasını siyasal bir kabul haline getirmeye yönelik faaliyetleri bu alanda yoğunlaştırmasını sağlamıştır.⁶²⁵

1985 yılı itibariyle, örgütün başarısızlıkları, halkın örgüte yeterince destek vermemesi ve PKK'nın Kuzey Irak'taki KDP ile olan mücadelesinden dolayı PKK, hem hedefine ulaşmada başarısız oldu hem de ağır kayıplar verdi.⁶²⁶

Türk devleti ise 26 Mart 1985 tarihinde 442 sayılı Köy Kanunu'nda yapılan bir değişiklikle⁶²⁷ PKK'ya karşı bir strateji olarak köylülerin mal ve yaşamlarına yönelik saldırganlığı önlemek maksadıyla, terör ve şiddet eylemlerinin yakından izlenmesi gereken bölgelerde "geçici köy korucuları" sistemine geçmiştir. Geçici köy korucuları da çoğunlukla araziye ve bölgeyi iyi bilen yerel Kürt nüfusundan tayin edilmiştir. PKK, kendisini Kürt milletinin tek temsilcisi olarak ilan ettiğinden dolayı, koruculuk sistemi

⁶²⁴ Özdağ, *Türk Ordusunun PKK Operasyonları (1984-2007)*, s. 57-58.

⁶²⁵ Güneş, *Terör Örgütü Olarak PKK'nın Siyasallaşmasında KCK'nın Rolü*, s. 140-141.

⁶²⁶ Özdağ, *Türk Ordusunun PKK Operasyonları (1984-2007)*, s. 59-60.

⁶²⁷ Engin Alan, *Terör-PKK 40 Yıllık İhanet*, Bilgi Yayınevi, 4. Basım 2016, s. 26.

örgüte büyük bir darbe indirmiş, bu nedenle PKK, koruculuk sistemini önlemek amacıyla korucuları kendine hedef yapmıştır.⁶²⁸

Bu süreç içerisinde PKK'nın hala daha silahlı bir güç olarak kendini kanıtlayamaması, kitlesel ayaklanmaların başlatılamaması ve kurtarılmış bölgelerin ilan edilemeyişi örgüt içinde bir takım rahatsızlığa yol açmıştır.⁶²⁹ Böylesi bir durumda örgüt, 26-30 Ekim 1986 tarihleri arasında Lübnan'ın Bekaa Vadisinde bulunan Mahsum Korkmaz akademisi kampında üçüncü kongresini gerçekleştirmiş⁶³⁰ ve bu kongrede önemli bir takım kararlar alınmıştır. Alınan bu kararlar arasında, HRK'nın kaldırılarak yerine "ARGK"nın (Kürdistan Halk Kurtuluş Ordusu) kurulması, bir tür askerlik kanununun çıkartılması, halkın örgüte katılımının sağlanması⁶³¹ bulunmaktadır. Bu süreç içerisinde köy korucularına ve köylere düzenlenen saldırılar artırılmış, örgüte zorunlu asker alımı uygulaması hayata geçirilmiş, PKK'nın bölgede otoritesini göstermesi gerektiği düşüncesi daha baskın hale gelmiştir.⁶³²

Nitekim örgüt, 1985-1986 yılları için de Botan'ı kurtarılmış bölge haline getirmeyi öncelikli hedef olarak belirlemiş, bu maksatla, bölgesel çapta gerilla faaliyeti ve milis örgütlenmesini benimsemiştir. PKK, amacına ulaşmak için esas aldığı askeri-siyasi şiddeti artık yaygın bir şekilde kullanmaya başlamıştır.⁶³³

3.7.7.2. ARGK (Kürdistan Halk Kurtuluş Ordusu) 1986

Başkomutanı, PKK'nın genel başkanı olan ARGK, (Kürdistan Halk Kurtuluş Ordusu-Artêşa Rizgariya Gelê Kurdistan) PKK'nın silahlı birimidir.⁶³⁴ En üst organı Yüksek Askeri Konsey'dir. Yüksek Askeri Konsey, ARGK'nın tabur ve daha üst komuta kademesinden oluşmakta ve yılda bir kez PKK Genel Başkanlık Konseyi'nden bir temsilcinin başkanlığında toplanmaktadır. ARGK birliklerinin iç örgütlenmesi ise,

⁶²⁸ Durna, Goktepe ve Keeling, "PKK Terrorism in Turkey History, Ideology, Structure, and Strategy", *age.*, s. 21.

⁶²⁹ Marcus, **Blood and Belief, The Pkk and the Kurdish Fight for Indepence**, s. 151.

⁶³⁰ Emin Demirel, **Siyasi Yapılanmalar ve Terör Grupları**, 9. Baskı, Renk Yayıncılık ve Televizyon Hizmetleri Limited Şirketi, İstanbul, 2011, s. 427-428.

⁶³¹ Alan, **Terör-PKK 40 Yıllık İhanet**, s. 27.

⁶³² İlhan, "PKK ile Mücadelede Etki Odaklı Harekat Konsepti", s. 115.

⁶³³ Alan, **Terör-PKK 40 Yıllık İhanet**, s. 25-26.

⁶³⁴ ARGK, (Arteşa Rizgariya Gele Kurdistan) **Genel Yönetmeliği**, İkinci Baskı, Wêşanên Serxwebun 75, 1995, s. 9-13.

her düzeydeki ARGK birliğinin kendi düzeyine göre donanmış bölümlere ayrılan kuvvetlerden oluşmaktadır. Manga belirli bir sınıfa ve görevin niteliğine göre eğitilip örgütlenirilmiş temel savaş birimidir. Bir takımda keşifçi, öncü, sabotajcı, orta otomatikçi, roketatarcı, nişancı, sağlıkçı ve lojistikçi bulunur. Ferdi silah, patlayıcı ve cephane yanında, her savaş takımı yeterince orta otomatik, kanas silahı roketatar ve muhabere araç-gereciyle donanır. Bölükte bu görevler ve bu tarz bir donanım çok daha açık ve gelişkin olarak örgütlenir. Ayrıca her bölük küçük havan ve küçük doçka taşır ve bunları kullanan birimlere sahiptir. Örgütlenme yapısında, istihbarat, planlama ve harekât, eğitim, lojistik, muharebe, sağlık, arşiv-sicil, basın-yayın ve halkla ilişkiler, müfettişlik, kadın ordulaşması ve maliye bölümleri, yanı sıra saha, eyalet, bölge komutanlıkları, milis ve mahkeme bulunmaktadır.

Örgütün ARGK yönetmeliğinde belirtmiş olduğu amacı da, "Kürdistan ulusal kurtuluş devrimini zafere götürmek; Kürdistan halkının çıkarlarını korumak ve savunmak, silahlı mücadeleyle Kürdistan üzerindeki emperyalist-sömürgeci ve gerici egemenliği yıkmak, Kürdistan'ı bağımsız, demokratik, özgür ve birleşik bir ülke haline getirmektir."⁶³⁵

1987 yılına varıldığında ise PKK, Kuzey Irak'taki üs bölgelerine tamamen yerleşmiş⁶³⁶ ve eylemlerini daha çok sivillere yöneltmiş, köylere baskınlarını artırmıştır. Ayrıca ARGK, öğretmen öldürme ve okul yıkma stratejisini benimseyerek 137 okulu yıkmış,⁶³⁷ 1987 yılından itibaren de güvenlik güçlerine karşı psikolojik üstünlük kazanmak üzere askeri hedeflere yönelik saldırı sayısını oldukça artırmıştır.⁶³⁸ 1987 yılını Abdullah Öcalan "İdeolojik Kimlik" kitabında şöyle değerlendirmektedir; *"1987 tüm olumsuzluklara rağmen ciddi bir çıkış için yine geniş perspektif ve olgusal olanaklarla hazırlanmıştı. Fakat hareketin bağrına iyice oturmuş, giderek bilinçli bir hal almış olan iç çeteleşme olayı merkezi kadro sorumsuzluğuyla birleşince, değeri çok yüksek olan ve çok sayıda insanın olağanüstü*

⁶³⁵ ARGK, (Arteşa Rizgariya Gele Kurdistan) Genel Yönetmeliği, s. 13-25.

⁶³⁶ Alan, *Terör-PKK 40 Yıllık İhanet*, s. 28.

⁶³⁷ Özdağ, *Türk Ordusunun PKK Operasyonları (1984-2007)*, s. 66.

⁶³⁸ Özdağ, *Türk Ordusunun PKK Operasyonları (1984-2007)*, s. 72.

fedakârlığıyla hazırlanmış çalışmaları işlemez, verimsiz, atıl durumda bırakıyordu" diyerek özeleştiriyi yapmıştır.⁶³⁹

1988 yılına varıldığında ise örgüt, silahlı eylemci sayısını 1500'e çıkarmış, faaliyet alanını genişletmeye, askeri ve sivil hedeflere daha yoğun olarak saldırmaya başlamaya muktedir olmasına rağmen hareketli bir savaş başlatma yahut kurtarılmış bölge oluşturma hedefine ulaşamamıştır. Köylere düzenlediği baskınlar bu yıl içerisinde de düzenli olarak devam etmiş, saldırı sayısını ise 1987 yılına göre 129'dan 245'e çıkararak artırmıştır.⁶⁴⁰

1989 yılında da okul ve sağlık ocaklarını yakmaya, korucuları hedef yapmaya ve öğretmen öldürme eylemlerine devam edilmiştir.⁶⁴¹ 4-13 Eylül 1989 tarihinde ise örgüt, Van-Çatak ve Şırnak-Beytüşşebap arasındaki Tahtareş kayalıkları bölgesinde *"Birinci Yurt İçi Konferansı"* nı gerçekleştirmiştir.

PKK'nın kitlesel eylem denemeleri de üzerinde durulması gereken önemli başka bir husustur. 13 Mart 1990 tarihinde Mardin ili, Savur ilçesi, Serenli köyünde güvenlik kuvvetleriyle girdikleri çatışmada etkisiz hâle getirilen dört örgüt militanının Nusaybin ilçesindeki cenaze törenlerinde önce Nusaybin'de, sonra Silopi ve Cizre'de örgüt yanlısı gösteriler başlatılmıştır.⁶⁴²

Araştırmacı Terör uzmanı Rex Hudson; "PKK'nın 1990'ların başlarında sergilediği zalimlik düzeyindeki şiddet eylemleriyle kendisini çok seven bir kitle kazanamadığını ancak, "Hem militanların gösterdiği mücadele hem de tutuklananların mahkemelerde ve cezaevlerinde sergiledikleri duruşla bazı Kürtlerin, PKK'ya karşı yakın durmaya başladıklarını" ifade etmektedir. Bu süreç 1990'lı yılların sonlarına doğru Türkiye'nin doğusunda örgüte muazzam bir popülerlik kazandırmış olsa da, yine de dışarıdan bakıldığında bu kitlelerin oldukça az bir kesimi aktif bir şekilde PKK'yı destekliyor gibi görünmektedir"⁶⁴³ şeklinde önemli bir tespitte bulunmaktadır.

⁶³⁹ Öcalan, *İdeolojik Kimlik (Savunmalardan Derleme)*, s. 175.

⁶⁴⁰ Özdağ, *Türk Ordusunun PKK Operasyonları (1984-2007)*, s. 76.

⁶⁴¹ Marcus, *Blood and Belief, The Pkk and the Kurdish Fight for Independence*, s. 163.

⁶⁴² Baysal, *Pkk'nın Ayrılıkçı Siyasası*, s. 342-344.

⁶⁴³ Hudson, *Who Becomes a Terrorist and why?*, s. 96.

Güvenlikçi Durna, Goktepe ve Keeling ise bu durumu şöyle değerlendirmektedir; 1990 yılına kadar PKK, birçok Kürt köyüne saldırarak binlerce masum insanın canına kıymış ve bu saldırıları, “devlet işbirlikçilerine” dönüşen köy korucularına karşı bir saldırı olarak haklı çıkarmaya çalışmıştır. O dönemde PKK saldırıları altındaki pek çok Kürt, Türk hükümetinden yardım isteyerek ayaklanma karşıtı bir duruş sergilemiştir. Diğer yandan yapılan bu saldırılar güvenlik güçlerini daha sert bir tutum almaya sevketmiş, yerel halk giderek daha tarafsız bir tutum takınmaya zorlanmıştır. Zamanla, halkın tarafsız kalma tavrı üstü kapalı bir destek anlamına gelmeye başlamıştır. Dolayısıyla 1990'ların başlarında, PKK kendi desteğine dair dengeyi yavaş yavaş değiştirmeye başlamıştır.⁶⁴⁴

Marcus ise bu süreci şöyle değerlendirmektedir; PKK'nın Kürtleri zorla silah altına alma kararı örgüte destek sağlamadığı gibi derin bir nefret oluşturmuştur. Hatta bu durum öyle bir hale gelmiştir ki, insanlar çocuklarını örgütten korumak için bile "korucu" olmak istemektedir. Bu nedenle PKK, 1990 yılında düzenlenen ikinci konferansında askere alma uygulamasını askıya alma kararı almış, yapılan dördüncü kongrede ise bu karar onaylanmıştır.⁶⁴⁵

PKK, 4'üncü Kongreye hazırlık mahiyetindeki 2'nci Konferansını Mayıs 1990'da Lübnan'da gerçekleştirmiş,⁶⁴⁶ 26-31 Aralık 1990 tarihleri arasında ise Irak'ın kuzeyinde bulunan Haftanın bölgesinde dördüncü kongresini yapmıştır. Bu kongrede alınan kararlardan öne çıkanların bazıları şunlardır; basın yayın faaliyetlerinin geliştirilmesi, aşiretlerin kazanılması, örgütlenme ile ilgili çalışmaların siyasi büro ve askeri komite olarak birbirinden ayrılması,⁶⁴⁷ kitle gösterilerinin silahlı eylemlerle desteklenmesi, siyasi partilere sızılması, protesto yürüyüşleri, kepenk kapatma, açlık grevleri, PKK militanlarının törenlerle gömülmesi konuları ele alınmıştır.⁶⁴⁸

1991 yılının Mart ayında ise örgütün lideri Öcalan, düzenlediği basın toplantısında, PKK'nın ayrı bir devlet kurmak yerine Türkiye içinde özerklik için

⁶⁴⁴ Durna, Goktepe ve Keeling, "PKK Terrorism in Turkey History, Ideology, Structure, and Strategy", s. 23.

⁶⁴⁵ Marcus, **Blood and Belief, The Pkk and the Kurdish Fight for Indepence**, s. 164-165.

⁶⁴⁶ Kantemir, **Türk Silahlı Kuvvetlerinin Bölücü Terör Örgütü İle Mücadelesinde Teknolojik Gelişmelerin Etkileri**, s. 29.

⁶⁴⁷ Oruç, **Terör Örgütü PKK ve Avrupa Birliği'nin Türkiye Üzerindeki Hedefleri**, s. 31-32.

⁶⁴⁸ Baysal, **Pkk'nın Ayrılkçı Siyasası**, s. 347.

çalışmasını ve PKK'nın siyasi güç olarak tanınmasını isteyen bir fraksiyonun meydan okumasıyla karşı karşıya olduğunu kabul etmiştir. Mart 1993'te ise Öcalan, ateşkes ilan ettiğinde karar oybirliğiyle kabul edilmemiş ve bu konuda PKK'nın üst düzey yönetimi içinde anlaşmazlık yaşanmıştır.⁶⁴⁹ Örgüt, 1992'lere gelindiğinde gücünü oldukça artırmış ve sorunun siyasi çözümle düşünülmesi örgüt içinde önemli bir dönüm noktasını oluşturmuştur.⁶⁵⁰ 1993 yılına gelindiğinde ise devlet bir dizi askeri ve istihbari tedbirlerle güvenlik tedbirlerini artırmış ve örgüt üzerinde ağır bir baskı oluşturmuştur. Dolayısıyla PKK toparlanmak için tek taraflı olarak ateşkes ilan ettiğini açıklamıştır.

5-15 Mart 1994'de ise PKK, Suriye'de Üçüncü Konferansı'nı düzenlemiştir.⁶⁵¹ 1992-1995 yılları arasında ise devlet, PKK ile mücadelesinde doktrin değişikliğine giderek güvenlik kuvvetlerini bölgeye konuşlandırmış, örgüte fazla bir hareket alanı bırakmamıştır. Devletin güvenlik güçleri karşısında netice alamayacağını gören PKK,⁶⁵² 8-28 Ocak 1995 tarihleri arasında, Irak'ın kuzeyinde gerçekleştirilen beşinci kongresinde⁶⁵³ strateji değişikliğine giderek 'sivil özgürlükler' söylemini benimsemiş ve sorunu demokrasi alanına taşımaya karar vermiştir. Başka bir ifadeyle, 'toprağı kurtarıp, özgürleştirerek' o toprak üzerinde ulus inşa etmek stratejisi yerine toplumu örgütleyip, devlet inşası sürecini 'aşağıdan yukarıya' doğru yürütme stratejisine yönelmiştir. Örgütün bu kongreden sonra giderek artan şekilde insan hakları, demokrasi, kimlik talepleri ve ekoloji temelli söylemler geliştirdiği dikkatleri çekmiştir. PKK artık şiddet kullanmaya devam etse de geçmiş dönemlere kıyasla şiddeti sadece bir araç olarak kullanma stratejisini benimsemeye başlamıştır.⁶⁵⁴ Beşinci kongre de, örgüte yardım etmeleri kaydıyla her kişi, grup veya devletle birlikte hareket edilmesi kararlaştırılmış, ayrıca örgüt ile bağlantı kurmada zorlanan Batılı çevrelerin, Kürt sorununa desteğin sağlanması amacıyla "Sürgünde Kürdistan

⁶⁴⁹ Hudson, *Who Becomes a Terrorist and why?*, s. 97.

⁶⁵⁰ Terör Çalıştay Raporu, *PKK ve Etnik Radikalleşme*, s. 13.

⁶⁵¹ Baysal, *Pkk'nın Ayrılkçı Siyasası*, s. 349-350.

⁶⁵² Terör Çalıştay Raporu, *PKK ve Etnik Radikalleşme*, s. 13.

⁶⁵³ Oruç, *Terör Örgütü PKK ve Avrupa Birliği'nin Türkiye Üzerindeki Hedefleri*, s. 35.

⁶⁵⁴ Terör Çalıştay Raporu, *PKK ve Etnik Radikalleşme*, s. 13.

Parlamentosu'nun (PKDW)" oluşturulması ve olanların güçlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir.⁶⁵⁵ Sürgünde Kürdistan Parlamentosu'nu" Öcalan şöyle izah etmektedir;

*"1994 yılında bir kısım DEP milletvekillerinin takibata uğrayıp tutuklanmaları, bir kısmının yurt dışına kaçmasından sonra sürgünde Kürdistan parlamentosu fikri oluşmaya başladı. Bu DEP milletvekillerinden başka Avrupa'da bir kitle oluşturan varlıktan da temsilciler seçerek böyle bir oluşum kurma fikrini bende benimsedim. Çünkü Türkiye'de DEP için parlamenter faaliyet kısıtlanmıştı. Diplomasi alanında faaliyet gösterecek legal bir kuruluşa ihtiyaç vardı. Ayrıca PKK gibi bir örgütle ilişki kurmakta güçlük çeken Avrupa'da ki birçok kişi ve kuruluşlar için rahatça ilişki kurabilecekleri legal ve kabul görmüş bir oluşum meydana gelecekti. Bu nedenlerle sürgünde bir Kürdistan parlamentosu kurulmasını destekledim. Sürgünde Kürt parlamentosu 1995 yılında Lahey'de kurulmuş olup bugün merkezi Brüksel'dedir. 4-5 yerde genel kurul yapmıştır. Başkan Yaşar Kaya olup benim bildiğim üyeleri Zübeyir Aydar, Remzi Kartal, Nizamettin Toguç, Ali Yiğit, Mahmut Kılıç'tır. Çoğaltmak mümkündür. Hatırladıklarım bunlardır. Bu parlamentonun 65 üyesi mevcut olup yukarıda saydığım isimlerin de bulunduğu 12 tanesi ERNK temsilcisidir."*⁶⁵⁶

PKK, eleştirel değerlendirme yapmak maksadıyla, 1-15 Mayıs 1996'da Şam yakınlarındaki bir kampta Dördüncü Konferansı'nı, bir önceki yılın değerlendirmesini yapmak ve sonraki döneme ilişkin yeni kararlar almak amacıyla da 15-25 Mart 1998'de Beşinci Konferansını Suriye'de gerçekleştirmiştir.⁶⁵⁷ Bir önceki yılın başarısızlıklarından ötürü 1996 yılında örgüte yeni militan katılımında azalma gözlenmiş, bunun önüne geçilebilmesi ve örgütün gücünün gösterilebilmesi için Türkiye'nin büyük şehirlerinde intihar eylemleri başlatma kararı alınmıştır. PKK'nın bu yeni politikasında, devletin Güneydoğu'ya yoğunlaşmış olan gücünü, örgütün batı şehirlerinde eylem yaparak yoğunluğunun dengeli olarak azaltılması ve dağıtılması ile 'Savaşın Türkiyeleştirilmesi', bir başka deyişle çatışmaların Türkiye'nin batı şehirlerine doğru yaygınlaştırılması stratejisi yer almaktadır.⁶⁵⁸ 1998-1999 yılından

⁶⁵⁵ Oruç, **Terör Örgütü PKK ve Avrupa Birliği'nin Türkiye Üzerindeki Hedefleri**, s. 35-36.

⁶⁵⁶ Sanık İfade Tutanağı, s. 23.

⁶⁵⁷ Baysal, **Pkk'nın Ayrılıkçı Siyaseti**, s. 354-356.

⁶⁵⁸ Özdağ, **Türk Ordusunun PKK Operasyonları (1984-2007)**, s. 143.

itibaren de hükümet yetkilileri, PKK ile çözüm arayışında olmaya başlayarak, soruna yönelik sosyo-politik, ekonomik, diplomatik ve kamu diplomasisi yöntemlerini uygulamaya almışlardır.⁶⁵⁹ 1998 yılının sonunda ise Suriye rejimi, Türkiye'nin yoğun baskıları sonucunda PKK kamplarını kapatarak, siyasi sığınma arayışıyla pek çok ülkeye gezintiye çıkmaya başlayan Öcalan'ı sınır dışı etmiştir.⁶⁶⁰

3.7.8. Terör-Pasif İtaatsizlik-Siyasallaşma Dönemi 1999-2004

Bu dönem 1999 yılında PKK lideri Abdullah Öcalan'ın yakalanması, KADEK'in (Kürdistan Özgürlük ve Demokrasi Kongresi) 2002 yılında kuruluşu ve KONGRA-GEL'in (Kürdistan Halk Kongresi) 2003 yılında kuruluş dönemlerini ihtiva etmektedir.

3.7.8.1. Abdullah Öcalan'ın Yakalanması 1999

PKK lideri Abdullah Öcalan, 15 Şubat 1999'da⁶⁶¹ Kenya'nın Nairobi kentinde yakalanmış ve yargılanmak üzere Türkiye'ye götürülmüştür.⁶⁶² Türkiye'de vatana ihanet ve isyana tahrikten dolayı yargılanmış ve idam cezasına çarptırılmıştır. Cezalandırıldığı gün Türkiye ve Avrupa'nın muhtelif şehirlerinde gösteriler düzenlenmiş ve eylemler gerçekleştirilmiştir. Avrupa'daki Türk büyükelçilikleri PKK'lılar tarafından işgal edilmiştir. Öcalan, kendisine verilen idam cezasına Fransa'nın Strazburg kentinde bulunan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne başvuru yaparak itiraz etmiştir.⁶⁶³

Öcalan'ın yakalanmasının ardından PKK, siyasi ve askeri kanat olarak ikiye bölünmüştür. Avrupa'daki binlerce Kürt tarafından desteklenen siyasi kanat, Ankara üzerinde uluslararası bir baskı oluşturulması için siyasi mücadele edilmesi düşüncesindedir. Türkiye, Kuzey Irak ve İran'daki dağlarda bulunan yaklaşık 4 bin 500 militandan oluşan askeri kanat ise savaşın sürdürülmesi, lider Öcalan'ın infazı durumunda ise saldırıların daha da şiddetlendirilmesi düşüncesine sahiptir. Öcalan'ın

⁶⁵⁹ Terör Çalıştay Raporu, **PKK ve Etnik Radikalleşme**, s. 13.

⁶⁶⁰ Hudson, **Who Becomes a Terrorist and why?**, s. 99.

⁶⁶¹ Akkurt, **Türkiye'de Bölücü Kürtçü Hareketler (1961-1980)**, s. 161.

⁶⁶² Stephen Mansfield, **The Miracle of The Kurds, A Remarkable Story of Hope Reborn in Northern Iraq**, Worthy Publishing, Printed in the United States of America, 2014, s. 38.

⁶⁶³ Kushner, **Encyclopedia of Terrorism**, s. 267.

tutuklanması başlangıçta PKK için bir liderlik krizi meydana getirirse de, Öcalan'ın infaz edilmesi durumunda yönetimi, konseyin en güçlü üyesi olan Murat Karayılan'ın devralacağı öngörülmüştür.⁶⁶⁴ PKK'nın üst düzey yöneticilerinden olan Öcalan'ın kardeşi Osman Öcalan, Cemil Bayık ve Kani Yılmaz'ın isimleri de liderlik için öne sürülmüştür. Örgütün önemli isimlerinden olan Cemil Bayık'a verilen destek önemli oranda PKK'nın askeri kanadından gelirken, PKK'nın Avrupa'daki siyasi ve propaganda çalışmalarını yürüten Kani Yılmaz'a verilen desteğin çoğunluğu ise grubun siyasi unsurlarından geldiği ifade edilmektedir. Osman Öcalan'ın temel liderlik iddiası ise abisi Abdullah Öcalan ile olan ilişkisi gibi görünmektedir. Daha sonra Osman Öcalan'ın ismi, PKK'nın siyasi lideri, Cemil Bayık ve Kani Yılmaz'ın isimleri ise merkezi liderlik konseyi üyeleri olarak öne çıkmıştır. Ancak hapiste bulunan Öcalan, örgütte liderlik çatışması yaşanırken dahi PKK'nın başkanı ve önderi konumunu hep sürdürmüştür.⁶⁶⁵

PKK gibi bir örgüt için, liderin yakalanması, mahkemede duruşmalara katılması ve ömür boyu hapis cezası alması gibi yaşananlar, grubun tarihinde katlanmak zorunda oldukları en ağır darbe olmuştur. Özellikle de Öcalan'ın, duruşma esnasında daha önceki stratejisinden rücu ederek "değişimi" ve hapiste Türk istihbarat servisleri ile iş birliği yaptığına dair sürüp giden söylentiler, örgüt üyelerinin birçoğu için uğruna savaştıkları ve hayatlarını verdikleri her şeye ihanet olarak görülmüştür. Öcalan ilk başta, yirmi yıldır süren silahlı mücadelenin sona erdiğini ilan etmiş ve PKK militanlarının silahları bırakmasını önermiştir. Sadece tek taraflı bir ateşkes çağrısında bulunmak ve Türk yetkililere, kendisinin ve kadrolarının tam bir işbirliği içinde bulunulacağına dair söz vermekle kalmamış, on yıllardır PKK telkiniyle, tel'in edilen Türk devletini 'demokratik bir devlet' olarak nitelendirmiştir. Kendisini Türk devletine "canlı daha fazla yararı olacak bir adam" olarak göstererek, kendi canını kurtarmaya ve ölüm cezasından kaçınmaya yönelik girişimleri, örgüt yandaşları tarafından dikkate alınmıştır. Örgüt üst yönetimi, ilk başta Öcalan'ın görmezden gelinmesi talimatını vermesine rağmen, sonunda Öcalan'ın emrine uyarak 1 Eylül 1999'dan 1 Haziran 2004'e kadar süren tek taraflı bir ateşkesi uygulamaya

⁶⁶⁴ Hudson, **Who Becomes a Terrorist and why?**, s. 101.

⁶⁶⁵ Cline, **From Ocalan to Al Qaida: The Continuing Terrorist, Threat in Turkey**, s. 326-327.

koymuştur.⁶⁶⁶ Öcalan'ın yargılanması sonucunda kendisine verilen idam cezası ile PKK sona ermemiş hatta hapsedilmesinden sonraki sergilediği liderliği oldukça ilginç bir dinamik sunarak Öcalan, hapishanedeki hücresinden gönderdiği mesajlar ile ateşkes ilan etmiştir. Savaşın bittiğini, silahlı mücadelenin sona erdirildiğini ve Kürtlerin savaştan ziyade siyasi mücadeleye odaklanmaları gerektiğini duyurmuştur.⁶⁶⁷ Ayrıca örgütün bütün üyelerinden Türkiye'yi terk etmelerini isteyerek PKK'nın devrimini resmen durdurmuş ve tutuklu olmasına rağmen, öne sürdüğü siyasi programını örgüte kabul ettirmeyi başarmıştır.⁶⁶⁸ Ardından PKK'lılar Türkiye'den çekilmeye ve⁶⁶⁹ Kuzey Irak'taki eğitim kamplarına transfer olmaya başlamışlardır.

Cline bu durumu şöyle değerlendirmektedir; "Öcalan'ın mesajlarının bir kısmı Türk hükümeti için rahatsız edici olsa da, PKK üzerinde devam eden nüfuzunu teşvik etme ve silahlı terörü pasifize etmede de muhtemelen olumlu bir yaklaşımı olduğu söylenebilir. Fakat yine de bazı PKK'lı aktivist gruplar, merkezi liderlikten ayrılmış ve silahlı mücadelelerini sürdürmüşlerdir. Bu ayrılıkçı grupların ortaya çıkması ve muhalif liderlerin infaz edilmesi, kimi zaman örgüt içi çatışmalara yol açmıştır. Öcalan'ın talimatına rağmen örgütlü unsurların pek çoğu, Kazım adında Tunceli Tugayına bağlı bir liderin komutası altında operasyonlara devam etmiştir. Bunun dışında bazı saldırı ve operasyonları gerçekleştiren ve bu organizasyonla da bağlantılı olmayan başka küçük PKK grupları da bulunmaktadır. Bu anlamda Öcalan'ın ateşkes emrine meydan okumuş olan PKK üyelerinin gerçek sayısını belirlemek oldukça zordur. Örgütün en zirvede olduğu dönemde, yaklaşık 5.000 ila 10.000 arası silahlı üyeye ve yaklaşık 50.000 yarı zamanlı milis üyesine sahip olduğu iddia edilmektedir. Örgütün ana gücünün çoğunluğu Irak'taki kamplarda kalmaktadır. Fakat örgüt üyelerinin büyük bir kısmının silahlarını gömdüğü ve normal faaliyetlerine dönmüş olmaları kuvvetle muhtemeldir. Bu perspektifle, savaşa devam eden Kürt milislerin sayısı muhtemelen binler yerine Öcalan'ın talimatından sonra yüzlerle ifade edilebilir.

⁶⁶⁶ Hannes Černý, **Iraqi Kurdistan, the PKK and International Relations Theory and Ethnic Conflict**, First published 2018, Routledge Taylor & Francis Group, New York, 2018, s. 208-209.

⁶⁶⁷ Yonah Alexander, Edgar H. Brenner, Serhat Tutuncuoglu Krause; **Turkey: Terrorism, Civil Rights and The European Union**, Routledge Taylor & Francis Group, London and New York., 2008, s. 103.

⁶⁶⁸ Kushner, **Encyclopedia of Terrorism**, s. 210.

⁶⁶⁹ Hudson, **Who Becomes a Terrorist and why?**, s. 101.

Ancak yine de az sayıda örgüt mensubuna rağmen, güneydoğuda güvenlik güçleri ile PKK unsurları arasında düşük seviyeli çatışmalar devam etmiştir."⁶⁷⁰

Abdullah Öcalan, kaçış ve yakalanma sürecini ise açık bir dille anlatmaktadır;⁶⁷¹

"09 Ekim 1998 günü Yunanca bilen ve Yunanistan temsilcisi olan Rozerin kod Ayfer Kaya olduğu halde bir Suriye uçağı ile çıkış yaptım. Çıkmadan evvel Abdullah Sarıkurt adına düzenlenmiş bir pasaport temin ettim. Yunanistan'a geldiğimizde o zamana kadar bana büyük ilgi gösteren PKK'ya dost olduğunu ifade eden Yunanistan son derece kötü yüzünü gösterdi. Bana 3 saat içinde ya geldiğin yere döneceksin veya istediğin yere gideceksin dediler. Yunanistan'dan ayrıldık ve Moskova'ya geldik. Moskova'ya gitmeden evvel Yunanistan iltica talebinde bulundum ancak kabul edilmedi. Rusya'da 33 gün süre içerisinde bunların bulunduğu evde kaldım. Ariski isimli iç güvenlik sorumlusu olan şahısla temaslarda bulundum ve 33 gün sonra Rusya dan ayrılmak zorunda kaldım. Bunun üzerine Roma temsilcim Ahmet Yaman olduğu halde bir Rus yolcu uçağı ile Roma'ya geldim. İtalya'da siyasi iltica talebimin kabulünü beklemeye aldılar halende bu talebim askıdadır. 66 gün kaldıktan sonra 16 Ocak 1999 günü İtalya'dan ayrıldım. İtalya dan kendimiz bir uçak tuttuk. Moskova nın 4-5 km kuzeyinde Rovinrant havaalanına geldik. Rusya da daha önce en az bir ay hatta 6 ay kalabilir diye vaatle bulundukları halde yine çok ters bir tutum içine girdiler. Büyük zorluklar çıkardılar. Rusya nın bu tutumu üzerine tekrar Rozalin ile irtibat kurdum. Rozalin Yunanistan'a gelebileceğimi söyledi 29 Ocak 1999 tarihinde Rusya dan ayrıldık. Yunanistan'a geldik dost görünen bu insanlarla bir gün dolaştık. Ancak yetkili ve sorumlu durumunda olan Dimitris beni görünce yeniden hırçınlaştı derhal gönderileceğimi söyledi ve benim Minsk üzerinden Hollanda'ya gönderileceğim söylendi. Bu durumu Avrupa ülkeleri karar almış, beni Hollanda'ya götüreceklerini söyledikleri uçak bir türlü gelmedi. Böylece beni ortada bıraktılar. Seni hemen Kenya ya gönderelim dediler. Böylece Kenya modelinin hazırlandığını gördüm. Bu arada beni Korfa adasına götürüp getirdiler. Burada dikkat çeken husus Kenya'nın tesadüfen seçilmediği planlı olarak seçildiğidir. Avrupa'da ki olmazlar ve Yunan

⁶⁷⁰ Cline, From Ocalan to Al Qaida: The Continuing Terrorist, Threat in Turkey, s. 327.

⁶⁷¹ Konuyla ilgili kısımlar alınmıştır.

hükümetinin bu tutumu karşısında Kenya ya gitmek zorunda kaldım."⁶⁷² diyerek kaçış sürecinde kendisine gösterilen tavır ile bazı gerçekleri de gün yüzüne çıkarmaktadır.

PKK, Altıncı Kongresini de Aralık 1998 - Şubat 1999'da Kuzey Irak Kandil Dağı bölgesinde gerçekleştirmiştir. Kongre sonrası 5 Mart 1999 günü yayınlanan bildiride özetle: Abdullah Öcalan'ın, oybirliğiyle yeniden Genel Başkanlığa seçilmesi, Kuzey Irak'ta örgütlenmenin ve devrimin geliştirilmesi, PKK'nın silahlı kanadı ARGK'nın güçlendirilmesi, diplomatik faaliyetlerini sürdürmesi, Ortadoğu'nun ilerici güçleri ve tüm sosyalist, demokratik çevrelerle ilişki ve ittifak içinde olunması, eylemleri (gerillayı) Türkiye'nin iç bölgelerine kadar yayabilmek için "Anadolu Halk Kurtuluş Ordusu (AHKO)"un kurulması, örgüte militan toplanması, eylemlerin ülke geneline yayılması ve Ulusal Kadın Hareketi'nin (YAJK-Kürdistan Özgür Kadınlar Birliği) örgüt ve eyleme dönüştürülmesi gibi başlıklar ele alınmıştır.

Örgütün Yedinci Kongresi ise Öcalan'ın yakalanması ve meydana gelen diğer gelişmeler nedeniyle 2-23 Ocak 2000 tarihinde olağanüstü durum ilan edilerek Kuzey Irak'ta bulunan Kandil Dağı bölgesinde 120'si kadın olmak üzere, toplam 386 örgüt üyesinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Değişim amaçlı olan kongrede, PKK'nın yeniden yapılanmasını esas alan yeni bir tüzük hazırlanması, meşru savunma temelinde silahlı mücadelenin yürütülmesi ve bu kapsamda; örgütün silahlı kanadı olan ARGK'nın HPG "Halk Savunma Gücü" olarak, siyasi kanat olan ERNK'nın ise YDK "Demokratik Halk Birlikleri" adı altında sivil toplum örgütü şeklinde teşkilatlanması örgüt liderine verilen cezanın infaz edilmemesi, genel af çıkartılması ve hedefe ulaşmak için, "demokratik siyasal mücadele"nin esas alınması kabul edilmiştir. PKK, 5-22 Ağustos 2001 tarihinde yine Kuzey Irak Kandil Dağı'nda 138 delegenin katılımıyla Altıncı Konferansını gerçekleştirmiştir.⁶⁷³

3.7.8.2. KADEK (Kürdistan Özgürlük ve Demokrasi Kongresi) 2002

PKK'nın 8. Kongresi de 4-10 Nisan 2002 tarihleri arasında 285 delegenin katılımıyla kapsamlı bir hazırlık temelinde yapılmıştır. Örgütün 8. Kongresi 4 Nisan'da KADEK'in kuruluşuna kapı aralamıştır. Bu kongrede; Kürt kimliğini

⁶⁷² Öcalan, Sanık İfade Tutanağı, s. 29-31.

⁶⁷³ Baysal, **Pkk'nın Ayrılkçı Siyaseti**, s. 358-364.

korumak, anayasa ve yasalarda Kürt toplumunun lehine değişiklikler yapmak⁶⁷⁴ ve örgütün lideri Öcalan'ın, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne (AİHM) sunduğu savunmalarla kapsamını belirlediği Demokratik Uygarlık çizgisini manifestosu olarak kabul etme kararları alınmıştır. KADEK, PKK'yı ikinci doğuşu gerçekleştiren örgütlenme olarak tanımlarken, kendisini üçüncü yeni doğuşun gerçekleştircisi olarak örgütleyerek, Parti Önderliğinin doğum günü olan 4 Nisanı kuruluş günü olarak ilan etmiştir.⁶⁷⁵

Bu kongrede PKK, esasen kendini siyasi bir hareket olarak ifade edebilmek ve terörist örgüt imajından kurtulmak maksadıyla yeniden doğmuş, siyasi ve meşru bir örgüt olarak görünme ve uluslararası toplumu öyle olduğuna ikna etme politikası doğrultusunda PKK ismi ile yürüttüğü faaliyetleri durdurduğunu açıklamış, PKK'nın tarihsel misyonunu yerine getirdiğini ilan ederek,⁶⁷⁶ adını KADEK (Kongreya Azadî û Demokrasiya Kurdistanê - Kürdistan Özgürlük ve Demokrasi Kongresi) olarak değiştirmiştir.⁶⁷⁷

PKK'yı, bu kongrede yeni bir program, tüzük ve örgütlenme çerçevesinde yeni bir yapıya ve isim değişikliğine götüren nedenlerin arka planında, Amerika Birleşik Devletleri'nde meydana gelen 11 Eylül saldırılarının ardından, giderek artan sayıda ülkenin, PKK'yı terör örgütü listesine dahil etmeleri yatmaktadır. İsim değişikliği ve yeni bir yapı, bazı iç organizasyonel değişiklikler ve sorumluluklarda değişimler meydana getirmesine rağmen, pratik olarak çok fazla bir şeyi değiştirmemiştir. İsim değişikliği ile PKK; KADEK olan yeni ismi ile geçmişinden büyük ölçüde ayırt edilmemekte, Türkiye hâlâ daha örgütü, "PKK" olarak isimlendirmekte,⁶⁷⁸ örgütün başına da yine Abdullah Öcalan lider olarak getirilmektedir.

Ayrıca Almanya'da, aylık olarak basılan ve PKK'nın sözcüsü durumunda olan dergi Serxwebun ile Kürt milliyetçiliğinin ihyası için Türkçe olarak çıkartılan Özgür Politika gazetesi önceden PKK'ya hizmet verirken artık KADEK'e hizmet vermeye

⁶⁷⁴ Serxwebûn Dergisi, "KADEK I. Kuruluş Kongresi Sonuç Bildirgesi", Sayı 244, Nisan 2002, s. 21.

⁶⁷⁵ Serxwebûn Dergisi, "KADEK I. Kongre Kararlarından PKK'nın tarihsel rolünü tamamlaması ve KADEK'in kuruluşu üzerine", Sayı 244, Nisan 2002, s. 25.

⁶⁷⁶ Alexander ve vd, **Turkey: Terrorism, Civil Rights and The European Union**, s. 103.

⁶⁷⁷ Černý, **Iraqi Kurdistan, the PKK and International Relations Theory and Ethnic Conflict**, s. 210.

⁶⁷⁸ Cline, From Ocalan to Al Qaida: The Continuing Terrorist, Threat in Turkey, s. 327-328.

devam etmiştir. Nitekim Mayıs 2002 yılı itibariyle Avrupa Birliği'nin önem arzeden en önemli kararı, PKK'yı terörist bir örgüt olarak yasaklaması olmuştur.⁶⁷⁹

3.7.8.3. KONGRA-GEL (Kürdistan Halk Kongresi) 2003

27 Ekim-6 Kasım 2003 tarihlerinde toplam 360 delegenin katılımıyla Kuzey Irak bölgesindeki Kandil'de gerçekleştirilen kongrede KONGRA-GEL (Kürdistan Halk Kongresi) adıyla yeni bir yapı oluşturulmuştur. Bu kongre kararının bir sonucu olarak KONGRA-GEL, ayrımcılığı ve bölücülüğü değil; aksine demokratik birliğe dayanan ülke ve devlet bütünlüğünü amaçlamakta, Kürtlerin içinde yer aldığı devlet sınırlarını yıkmak gibi bir amacı taşımamaktadır. Tüzük ve programdan başlayarak yaptığı yeniliklerle, sınıfsal esaslara dayalı dar kadro örgütlenmesi olmaktan çıkıp, tüm halkı kucaklayan demokratik bir halk örgütlenmesi olmayı kararlaştırmıştır. Kürt halkının hakları için BM kararları başta olmak üzere pek çok uluslararası anlaşmayla tanımlanan meşru savunmayı, evrensel bir hak olarak görmektedirler. Kürdistan'a özgürlük ve demokrasi mücadelesinin, bundan sonra KONGRA-GEL ile temsil edileceği belirtilmiştir.⁶⁸⁰ Örgütün aylık çıkan dergisi Serxwebun'da KONGRA-GEL örgütünün amacı ve tanımı şöyle yapılmıştır;

"İnsanlığın demokrasi, özgürlük, eşitlik ve adalet özleminin ve bunu gerçekleştirme imkanları bakımından geldiği düzeyin çağdaş ifadesi olan demokratik ekolojik toplum felsefesini evrensel düzeyde savunmak. Küresel hegemonyacılığa karşı, küresel demokrasi mücadelesi içinde yer almak. Kürt sorununun çözümü temelinde barış, demokrasi, özgürlük, eşitlik ve adaleti sağlamak. Kürt halkını ve Kürdistan'daki diğer etnik ve kültürel toplulukları ve ulus devlet bireylerini kapsayarak, sınıflı toplum uygarlığının, özellikle dünya kapitalist sistemi ve reel sosyalizmin son iki yüz yıldır yarattığı, ayakta tuttuğu çağ dışı ve geri yapılanmaları aşmak. Kürdistan ve Ortadoğu zemininde bu amaçla mücadele yürüten güçlerin koordinasyonunu sağlayarak demokratik ekolojik devrime öncülük etmek. Türkiye, İran, Irak ve Suriye'de Kürt sorununu demokratik birlik temelinde, halkların özgür yurttaşlığı ve Demokratik Ortadoğu Birliği hedefine uygun olarak çözmek, bunun için; bölgemizde yaşanan

⁶⁷⁹ Mango, **Turkey and The War on Terror**, s. 68.

⁶⁸⁰ Serxwebûn Dergisi, "KONGRA-GEL Kuruluş Kongresi Sonuç Bildirgesi", Sayı 263, Kasım 2003, s. 20.

sorunların çözümsüz kalıp, kaosa yol açmasının esas kaynağı durumundaki milliyetçilik, dini fanatizm ve şovenizme karşı her zeminde mücadele yürütmektir. KONGRA GEL yukarıda belirtilen amaç doğrultusunda mücadele eden birey, örgüt ve kurumların çalışmalarını koordine eden çatı örgütüdür." Bu kongrede tüzük değiştirilmiştir. Tüzükte örgütün genel yapısı; Önderlik, Genel Kurul, Başkanlık, Yürütme Konseyi ve Komiteler, Komitelerin İşlevleri, Disiplin Kurulu, Kongra Gel içinde Kadın Temsili şeklinde ele alınmıştır.⁶⁸¹

Karar 15 Kasım 2003'te Irak'ta bir basın açıklamasıyla kamuoyuna açıklanmıştır. Ancak isim değişikliklerine rağmen örgütün önde gelen üyeleri hala aynı kalmıştır. PKK/ KONGRA-GEL'de Abdullah Öcalan tarafından yönetilmekte ve başkanlığını, PKK'ya bağlı 'Kürt Ulusal Kongresi'nin eski üyesi Zübeyir Aydar yürütmektedir. Ayrıca, Murat Karayılan ve Cemil Bayık gibi PKK'nın kurucu kadrosu ve önde gelen üst düzey yöneticileri örgüt içinde lider rolleri üstlenmeye devam etmektedirler. PKK/KONGRA-GEL'in önde gelen isimlerinin çoğu uluslararası alanda tanınan suçlulardır. Dahası isim değişikliğine ve sözde strateji değişikliğine rağmen örgüt, silahların kullanımdan kaldırılması gibi önemli bir konuda değişikliğe henüz gitmemiştir. Dolayısıyla yukarıda örgütün belirttiği amaç ve tanımdan da anlaşılacağı üzere demokratik ve barışçıl bir yöne doğru evrilmenin olduğu ifade edilse de pratikte örgütün hiyerarşik düzeni ve hedeflerinde bir değişiklik olmadığı sadece yöntem değişikliğine gittiğini söylemek daha doğru olacaktır.

Yonah Alexander, Edgar Brenner ve Serhat Krause, *"Turkey: terrorism, civil rights and the European Union"*, *"Türkiye: terörizm, sivil haklar ve Avrupa Birliği"* adlı kitabında; PKK/KONGRA-GEL'in, militanları dağıtmak yerine örgütte tutması, hatta örgüte yeni militanlar kazandırması, 6 Ağustos 2003 tarihinde (altı ay süreyle) yürürlüğe giren af yasasından yararlanmak için militanların adalete teslim olmaması, Eylül 1999'dan itibaren uyguladığını iddia ettiği tek taraflı ateşkese son verildiğini belirten 29 Mayıs 2004 tarihli beyannamesi ve 1 Haziran 2004 tarihine kadar herhangi bir saldırıya nefsi müdafaa mantığıyla cevap vereceğini belirtmesi,⁶⁸² örgütün saldırgan doğasının açığa çıkması anlamını taşımaktadır. Bu tablo göz önüne

⁶⁸¹ Serxwebun Dergisi, "Kongra Gel Tüzüğü", Sayı 270, Haziran 2004, s. 9-10.

⁶⁸² Alexander ve vd, **Turkey: Terrorism, Civil Rights and The European Union**, s. 103-104.

alındığında, örgütün politika değişikliği ve öne sürdüğü argümanlar sadece taktiksel olarak tanımlanabilir.

16-26 Mayıs 2004 tarihleri arasında PKK/KONGRA-GEL'in 2'inci olağanüstü Genel Kurul Toplantısı; 278 delege ve yaklaşık 200'e yakın dinleyicinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. KONGRA-GEL Başkanlığı'nın birlikte oluşturduğu KONGRA-GEL Hazırlık Komitesi çalışmalara başlamış, Önderliğin "Bir Halkı Savunmak" adlı eseri, kongreye "politik rapor" olarak sunulmuştur. Bu kongreye gitmeden önce önderliğin ortaya koyduğu Ekolojik Demokratik Toplum paradigmasına uygun bir zihniyet değişiminin bu dönemde gerçekleştirilemediği ve ortaya çıkan örgütsel sorunlar karşısında da çözümleyici olunamadığı tespitleri yapılmıştır. Dolayısıyla 2'inci Olağanüstü Kongre'ye, önderlikten kopuşun ve yer yer karşıtlığın yaşandığı, çok sayıda kadro ve sempatanın bu dönemde faaliyetlerden çekildiği ve örgütsel yaşamın dışına çıktığı, örgütsel çizginin yitirildiği sonucuna varıldığı için gidildiği belirtilmektedir.⁶⁸³ Abdullah Öcalan Haziran 2004 tarihinde Kürt sorunuyla ilgili ciddi bir siyasal iradenin ortaya konulamaması ve herhangi bir diyalogun gelişmemesi üzerine yaşadığı hayal kırıklığı ve PKK'nın gerekliliğini yeniden gösterme düşüncesiyle ateşkese son vermiştir.⁶⁸⁴

3.7.9. Yeniden Şiddet Eylemlerinin Başladığı Dönem (2005-2008)

PKK, Öcalan'ın yakalanmasından sonra örgütsel, stratejik taktik değişikliğine gitmiş, lider Öcalan'ın aldığı yeni kararlarla; örgüt üzerindeki inisiyatif ve ağırlığını sürdürmek, dağılmayı önlemek, etkinliğini yitirmemek, ayrıca terörist imajını minimize etmek gayesiyle, sürekli yeni örgütlenme modelleri, değişik ideolojik yaklaşımlar ve eylem taktikleri geliştirmiştir. PKK'nın yerine KADEK'in, KADEK'ten sonra da Kongra-Gel'in kuruluşu, gerçekte bu neden ve hedefler doğrultusunda geliştirilen taktik varyasyonlardır.⁶⁸⁵ Örgüt 2005-2008 yılları arasında, iç ve dış gelişmeler nedeniyle eylemlerini artırmış bu minvalde ateşkes kararından vazgeçerek, faaliyetlerini genişletme stratejisi ile Kuzey Irak'tan Türkiye'ye yaklaşık 1.000-1.500

⁶⁸³ Serxwebun Dergisi, "II. Olağanüstü Kongra Gel Genel Kurul Çizgisini Doğru Kavrıyalım Atılımı Bir Ruhla Pratiğe Geçirelim", Sayı 270, Haziran 2004, s. 6-8.

⁶⁸⁴ Marcus, **Blood and Belief, The Pkk and the Kurdish Fight for Indepence**, s. 392.

⁶⁸⁵ Kaya, **Türkiye'de Etnik Terör, Tarihi Yapısı, İdeolojisi, Stratejileri ve Karşı Mücadele**, s. 284.

silahlı militanını getirmiştir.⁶⁸⁶ Bu süreçte örgüt bir yandan tabanını güçlendirmek, üye sayısını artırmak ve toplumun geniş kesimlerinin desteğini almak için yoğun bir siyasallaşma ve ayağa kalkma uğraşısı vermiş, diğer yandan sokak gösterileri ve barışçıl faaliyetler gibi sürdürdüğü eylemlerini de bombalama, patlayıcı ve mayın kullanma ile polis veya jandarma karakollarına saldırı türü küçük ölçekli eylemlerle değiştirmiştir. Tabi bu süreçte Türk devletinin bölgede refahı artırma çabaları ve Kürt dilinin kullanımı gibi demokratik açılımlar, örgüte verilen halk desteğini azaltmış, yaşanan gelişmeler PKK'nın daha agresif bir tutum sergilemesine yol açmıştır.

Bunların yanı sıra AB ve ABD'nin KONGRA-GEL'i bir terör örgütü olarak nitelendirmesi örgütün siyasi faaliyetlerinin başarısızlık olarak görülmesine, yaşanan gerilemenin ise örgütün çöküşüne yol açabileceğinden endişe edilerek, güçlü olduğu mesajı yayılmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda polis ve orduya ait kontrol noktaları hedef alınmış, kırsalda temaslar artırılmıştır. Etkinin daha büyük olması için de intihar saldırıları temel taktik olarak benimsenmiştir.⁶⁸⁷

3.7.9.1. KKK (Kürdistan Demokratik Konfederalizmi) 2005

PKK'nın 11'inci kongresi (KONGRA GEL'in 3. Kongresi) Kuzey Irak Kandil dağında 4-21 Mayıs 2005 tarihlerinde gerçekleştirilmiştir. 21 Mart 2005 tarihinde KKK (Kürdistan Demokratik Konfederalizm) ilan edilmiştir.⁶⁸⁸ Öcalan önderliğinde formüle edilen "Demokratik Konfederalizm", bölge ülkeleri olan Türkiye, Suriye, Irak ve İran'da yaşayan Kürtlerin yaşadıkları ülkelere ayrılmadan birlikte hareket ederek, kültürel ve sosyal yaşamlarını sürdürebilecekleri bir yapı olarak izah edilmiştir.⁶⁸⁹ PKK'nın "Yeniden İnşa Kongresi Açılış Konuşması"nda Demokratik Konfederalizmin; önder Apo tarafından geliştirilen üç ayaklı bir devrimi; "demokratik, ekolojik ve cinsiyet devrimini" esas alan yeni bir paradigmaya yöneldiğini ve yeni PKK'nın, amaçları için ideolojik, felsefik bir güç olarak kendisini yeniden inşa

⁶⁸⁶ Alan, "Terör-PKK 40 Yıllık İhanet", s.78.

⁶⁸⁷ Suleyman Ozeren ve Huseyin Cinoglu; "The Turkish Counter-Terrorism Experience", 2006, **National Counter-Terrorism Strategies: Legal, Institutional, and Public Policy Dimensions in the US, UK, France, Turkey and Russia**, Edited by Orttung Robert W., Andrey Makarychev, IOS Press, Washington DC, USA, 2006, s. 158.

⁶⁸⁸ Kaya, **Türkiye'de Etnik Terör, Tarihi Yapısı, İdeolojisi, Stratejileri ve Karşı Mücadele**, s.283

⁶⁸⁹ Karataş, **Kelimelerle Terör**, s. 91.

etmesi"⁶⁹⁰ şeklinde izah edilmiştir. Yeniden yapılanma sürecine giren PKK, Ortadoğu kaostan çıkış için Kürtlerden başlayıp, tüm bölgede halkların tabandan örgütlenmesine dayanan demokratik konfederalizmi çözüm yolu olarak amaçlamakta; bunun için de demokratik ekolojik ve cinsiyet özgürlükçü toplum zihniyetini geliştirmektedir.⁶⁹¹ Demokratik Konfederalizmin ideolojik temel dayanağı olan "Demokratik Toplum" yöntemi önceki dönemlerde daha derin ve gelişmiş olması sebebiyle PKK'nın devrim mücadelesinin temeli olan Ulusal Liberal yöntemden ayrılmıştır. Öcalan, bu aşamayla uyum gösteren yeni teorilerini (devlet - şiddet – barış – demokrasi – özgürlük - sınıf çatışması – kadın - din) kavramları çerçevesinde netleştirmiştir.⁶⁹²

Örgütün üst düzey yöneticilerinden Duran Kalkan "Demokratik Konfederalizm" hakkında; *"Önder Apo'nun Kürdistan ve Ortadoğu için önerdiği, evrenselliği olan çözüm sistemini Demokratik Konfederalizm olarak tanımlıyoruz. Demokratik Konfederalizm sisteminin temelini, toplumun çeşitliliği olarak tanımlayabiliriz. Kürdistan, Ortadoğu ve dünya toplumlarında var olan çeşitliliktir. Bu çeşitlilik her alanda var. Sınıfsal, kültürel, cins bakımından çeşitlilik var. İdeolojik çeşitlilikler var, sosyal çeşitlilikler var, ekonomik olarak da çeşitlilikler var. Demokratik Konfederalizmin, bu çeşitliliklere göre herkesin kendini örgütlemesidir. Bir mezhepse, tarikatsa, etnik grupsa örgütlensin, sınıfsa, cinsse, bir ideolojik eğilimse bir kültürel ekonomik, sosyal grupsa örgütlensin. Biri örgütlensin, diğeri üzerinde baskı uygulansın, yine biri örgütlensin herkes ona benzesin, ona dahil olsun, çoğunluk onun etrafında birleşsin biçiminde değil. Az olur çok olur, büyük olur küçük olur, herkesin kendi özgünlüğünde, kendini özgürce örgütlemesi eşittir konfederalizm.*

Demokrasi ise, bütün bu örgütlenmelerin kendi aralarında iradeli, eşit, baskıya dayanmayan bir ilişki sistemi kurmasıdır. Yani birbirini reddeden, birbiri üzerinde baskı uygulayan, birinin diğerinden fazla hakkı ve yerinin olduğu değil de, eşitliği, özgürlüğü içeren bir ilişki biçimi. Demokrasi budur. Demokrasiyle özgürlük ve

⁶⁹⁰ Serxwebun Dergisi, "PKK Yeniden İnşa Kongresi Açılış Konuşması PKK Kutsal Amaçlar İçin Yaşayan Militanların Partisidir", Sayı 280, Nisan 2005, s. 5.

⁶⁹¹ Serxwebun Dergisi, "PKK Programı I", Sayı 280, Nisan 2005, s. 10.

⁶⁹²

eşitliğin ilişkisi de bu zaten. Herkesin kendini temsil etme, başkalarıyla ilişki kurma özgürlüğünün, hakkı ve hukukunun bulunması. İşte buna Demokratik Konfederalizm diyoruz."⁶⁹³ şeklinde açıklamıştır.

KKK sözleşmesinin bütünü incelendiğinde ise devlet mekanizmasını çağrıştıran yeni bir projeyi hayata geçirme hedefi olduğu net bir şekilde anlaşılmaktadır. PKK'nın, 17-23 Nisan 2006 tarihleri arasında yapmış olduğu onüçüncü kongrede ise Abdullah Öcalan'ın özgürlüğü için daha fazla çaba gösterilmesi temel bir eksen olarak belirlenmiştir.⁶⁹⁴

PKK yaptığı bütün kongrelerinde taktiksel olarak sürekli değişimden bahsetmekte, örgütün adında da değişikliğe gitmekte fakat öz de hep aynı kalmaya devam etmektedir.

3.7.9.2. KCK (Kürdistan Topluluklar Birliği) 2007

Öcalan'ın ortaya koyduğu ilkeler çerçevesinde, 16-22 Mayıs 2007 tarihleri arasında KONGRA GEL'in 5'inci Olağan Genel Kurulu gerçekleştirilmiştir.⁶⁹⁵ Örgüt 18 Mayıs 2007 tarihini yeni bir dönem olarak nitelendirip Türk devletinin gerekli adımları atmadığını ileri sürerek ateşkesi tek taraflı sonlandırmıştır. Örgüt kongresinde, bir önceki genel kurulda demokratik konfederalizm inşası ve örgütlenmesi için önemli sayılacak bir temel atıldığını ancak sistemin yeni olmasından kaynaklı anlama ve uygulamada bazı yetersizlikler yaşandığı, bu sorunların ağırlığı da paradigmatik değişimi tetiklediği açıklanmıştır.⁶⁹⁶ PKK/KONGRA GEL, yasama meclisi olarak kabul ettiği KONGRA GEL'in anayasası olarak nitelediği "KCK sözleşmesi"ni onaylamıştır. "KCK Sözleşmesi" örgütü bir devlet sistemi gibi yapılandırma gayesine sahip olup, örgütün üyeleri ve birimlerini sistematik bir yapıya kavuşturmayı hedeflemektedir. KCK sözleşmesinin 37. Maddesinde ise; *"KCK sistemi içerisindeki her kadronun ideolojik, ahlaki, felsefi ölçüler açısından PKK yapılanmasına bağlı olduğu"* belirtilmiştir. Bu oluşum KKK'dan farklı olarak sadece

⁶⁹³ Duran Kalkan, *Apocu Felsefe ve Paradigma Gerçeği* Duran Kalkan, Azad Badıki, Aralık, 2006, s. 41.

⁶⁹⁴ Oruç, *Terör Örgütü PKK ve Avrupa Birliği'nin Türkiye Üzerindeki Hedefleri*, s. 55.

⁶⁹⁵ Serxwebun Dergisi, "Kürt Halkı Alternatifsiz Değildir", Sayı 306, Haziran 2007, s. 12.

⁶⁹⁶ Serxwebun Dergisi, "Direnişi Ulusal Demokratik Birliği ve KCK'nın İnşasını Geliştirerek Zafere Yürüyelim", Sayı 306, Haziran 2007, s. 6-7.

Kürt kökenlileri değil bu bölgede yaşayan herkesi kapsamaktadır.⁶⁹⁷ KCK içinde; PKK, TAK, HPG, ÖSB, DTK ve BDP yer almaktadır. Başka bir deyişle KCK tüm bunları içinde barındıran çatı bir örgüt konumundadır.⁶⁹⁸

Abdullah Öcalan ise İmralı notlarında KCK yapılanması için düşüncelerini şöyle ifade etmektedir; *"Türkiye Cumhuriyeti'nin kurumları ve mevcut sınırları meşru kabul edilmektedir. Üniterliği, federal veya konfederal olması gibi biçimlenme sorunları tartışılmamakta, gündeme getirilmesi bile önerilmemektedir. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığının demokratik, eşit ve özgür niteliğinin sadece anayasa ve yasalarda değil, kurumsal olarak pratikleşmesini önermektedir,"*⁶⁹⁹ Ancak bu notların aksine KCK'nın kabul edilen 47 maddelik tüzüğüne göre KCK; yasama, yürütme ve yargı erkleri bulunan paralel bir devlet yapısını esas almakta, toplumsal hayatın her aşamasını kontrol altına almak maksadıyla; ideolojik, siyasi, sosyal, ekonomik ve halk savunma alan merkezi ve önderlik komitesi olarak faaliyet göstermekte ve izleyeceği politikaları belirlemektedir.⁷⁰⁰

KCK yapılanması örgüt tarafından “demokratik toplumcu-konfederal bir sistem” olarak tanımlansa da devletin temel erkleri olan yasama-yürütme-yargı organlarını ihtiva eden, üyelerini “yurttaş/vatandaş” olarak nitelendiren ve vatandaşlara temel hak ve özgürlükler sunan, sorumluluklar atfeden, güvenlik, askerlik ve vergi sistemi gibi devletin temel fonksiyonlarını üstlenen yapıların oluşturulduğu bayrağı ve amblemi olan bu sistemin⁷⁰¹ bütünü incelendiğinde devlet mekanizmasını çağrıştıran bir projenin PKK tarafından işlerlik kazandırılmaya çalışıldığı anlaşılmaktadır.⁷⁰²

Örgüt, önder Apo'nun özgürleştirilmesini önümüzdeki sürecin tek ve en temel görevi olarak belirlediği ve *"Önder Apo'ya özgürlük kongresi"* olarak tanımladığı

⁶⁹⁷ Kaya, *Türkiye'de Etnik Terör, Tarihi Yapısı, İdeolojisi, Stratejileri ve Karşı Mücadele*, s. 290

⁶⁹⁸ Sait Yılmaz, "PKK Terör Örgütü ve KCK'da Son Durum", *Turan Stratejik Araştırmalar Merkezi Dergisi*, Cilt: 4, Sayı: 15, 2012, s. 9.

⁶⁹⁹ Abdullah Öcalan, *"Türkiye'de Demokratikleşme Sorunları Kürdistan'da Çözüm Modelleri (Yol Haritası)*, Abdullah Öcalan Sosyal Bilimler Akademisi Yayınları, Azadi Matbaası, 2011, s. 78-79

⁷⁰⁰ Acar, *A'dan Z'ye Terörizm*, s. 263.

⁷⁰¹ Emin Güneş, “Terörizmle Mücadelede Yeni Bir Trend Olarak Terör Örgütleriyle Görüşme Tekniği: PKK/KCK Örneği”, *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 6, Sayı: 2, 2019, s. 268.

⁷⁰² Oruç, *Terör Örgütü PKK ve Avrupa Birliği'nin Türkiye Üzerindeki Hedefleri*, s. 57.

Apocu ruhta birleşme, örgütlenme ve siyasallaşma konularına yoğunluklu olarak değindiği PKK'nın 10'uncu Kongresini ise 21-30 Ağustos 2008 tarihleri arasında gerçekleştirmiştir.⁷⁰³ Yapılan bu kongre programında çok fazla bir değişiklik olmamıştır. Sadece önderliğin "*Demokratik Özerklik ve Özerk Kürdistan*" belirlemeleri programa eklenmiş ve tüzükte bazı değişiklikler yapılmıştır.⁷⁰⁴ Örgüt 25 Temmuz 2008'de genel kurul toplantısı düzenlemiştir.⁷⁰⁵

3.7.10. Demokratik Açılım Süreci (2009-2011)

PKK, 3-15 Nisan 2009 tarihinde Kuzey Irak'taki Kandil Dağı'nda bulunan Doli Şiva bölgesinde, Türkiye, Avrupa, İran, Suriye ve Ermenistan'dan gelen katılımcılarla birlikte VII. Genel Kurul Toplantısını yapmıştır. Yapılan bu toplantıda Kürt Sorunu' na demokratik ve siyasi yollarla çözüm aranması gerektiği ve PKK'nın adının "Kürt Halkı Demokrasi Birliği" (YDGK) olarak değiştirilmesi konuları esas olarak ele alınmıştır. Ayrıca örgütlenme konusunda; işçi ve emekçiler, sosyal işler, halk sağlığı, gençlik topluluğu, siyasi örgütlenme, dil ve eğitim, özgür ülke sevenler, enformasyon, kültürel komite, önemli günleri anma ve ilişkiler komiteleri başta olmak üzere toplam onbir komitenin oluşturulmasına karar verilmiştir.⁷⁰⁶

2009 yılı Türkiye açısından Türk hükümetinin 21 Temmuz 2009'da önce Kürt açılımı sonra Demokratik açılım olarak iyileştirmelerin başlatıldığı,⁷⁰⁷ siyasi ve askeri yönden PKK ile mücadelede paradigmaların değiştiği bir yıl olarak değerlendirilebilir.⁷⁰⁸ Yine 2009 yılı PKK'nın yeniden ateşkes ilan ettiği ve çözüm sürecinin devreye girdiği bir dönem olmuştur.⁷⁰⁹

21 Temmuz 2009 tarihinde Türk hükümeti "*Kürt açılımını*" başlattıklarını kamuoyuna duyurmuş, gelen tepkiler üzerine isim, "*demokratik açılım*" olarak düzeltilmiş, daha sonra ise sürecin adının "*millî birlik ve bütünlük açılımı*" olduğu

⁷⁰³ Serxwebun Dergisi' 'Yeniden Partileşme Hamlesini 10. Kongre Ruhuyla Geliştirelim', Serxwebun Dergisi, Sayı 321, Eylül, 2008, s. 47.

⁷⁰⁴ Serxwebun Dergisi, "10. Kongre Önderlik Gerçeği ve PKK Militanlığında Yeniden Partileşme Kongresidir", Sayı 321, Eylül, 2008, s. 3.

⁷⁰⁵ Baysal, *Pkk'nın Ayrılıkçı Siyaseti*, s. 383.

⁷⁰⁶ Baysal, *Pkk'nın Ayrılıkçı Siyaseti*, s. 385.

⁷⁰⁷ Sökmen, *İdeolojik Boyutu İle PKK Terör Örgütü*, s.71.

⁷⁰⁸ Alan, "*Terör-PKK 40 Yıllık İhanet*", s. 88.

⁷⁰⁹ Kazan, *Türkiye'de 1980 sonrası Bölücü Terör Faaliyetleri*, s. 217.

belirtilmiştir. 8 Ağustos 2009'da Başbakan Erdoğan ve Ahmet Türk başkanlığındaki DTP heyetinin görüşmesi sonucu başlatılan “açılım”ın, 17 Ekim 2009'da Habur'dan giriş yapan PKK'lıların, savcılar tarafından sorgulanmalarının ardından serbest bırakılması ve PKK'lıların Habur'dan Diyarbakır'a kadar törenler düzenleyerek kutlama ve nümayişleri bir propagandaya dönüştürülmüş,⁷¹⁰ gelinen aşamanın önemi gözardı edilerek “*millî birlik ve bütünlük açılımı*” sekteye uğratılmıştır.

PKK ile yapılan müzakereler “*Democratic Process Institu*” gibi bazı düşünce kuruluşları ile ABD, Norveç ve İngiltere gibi ülkelerin gözetiminde, Oslo da gerçekleştirilmiştir. Yapılan bu müzakereler 2010-2011 yılları arasında oldukça yoğunluk kazanmıştır. Yapılan müzakerelerde PKK'nın istekleri arasında; tutuklu bulunan lider Öcalan'ın ve hapis yatan diğer siyasi tutukluların serbest bırakılması, dağdan inen örgüt üyelerine yaşamsal garantiler verilmesi, özerk konfederel bir bölgede hakimiyet sağlanması ve konfederel yapılanmada Birleşmiş Milletlere gözlemci statüsünün verilmesi önemli başlıklar arasında yer alıyordu. PKK, 2009-2011 yılları arasında bir yandan müzakerelere devam ederken diğer yandan çatışmazlık sürecini kırsalda ve şehirde yapılanarak fırsata çevirmeyi iyi bilmiştir. Türk Devleti'nin istekleri arasında olan, örgütün silah bırakması ön koşulunu PKK kabul etmediği gibi kadrolarına daha fazla militan kazanma yoluna gitmiştir. Nitekim Mayıs 2011'de Kastamonu'da Başbakanlık konvoyuna saldırı düzenlenmesi ve 14 Temmuz 2011'de, Diyarbakır Silvan da, askerlerle çatışmanın yaşanması sonucu Oslo'da gerçekleştirilen müzakereler sonlandırılmıştır. Oslo sürecinin ardından bu kez İmrallı da bulunan Abdullah Öcalan ile görüşmeler başlatılmıştır. Daha önce Oslo'da gizli olarak yürütülen müzakereler, bu kez İmrallı' da açık bir şekilde yürütülmeye çalışılmıştır.⁷¹¹

2010 yılı ise PKK'nın siyasallaşma çabalarının doruğa çıktığı ve sorunu uluslararası hale getirme girişimlerinin olduğu bir yıl olmuştur. Bu dönem siyasallaşma diyalog sürecinden müzakere aşamasına geçilmiştir. Murat Karayılan, 20 Temmuz 2010'da BBC'ye verdiği mülakatta, “*PKK'nın BM'ler gözetiminde silah*

⁷¹⁰ Kantemir, *Türk Silahlı Kuvvetlerinin Bölücü Terör Örgütü İle Mücadelesinde Teknolojik Gelişmelerin Etkileri*, s. 48.

⁷¹¹ Teğin, *PKK Terör Örgütünden Ayrılanlar Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma*, s. 119-122.

bırakabileceğini, bunun için Türkiye'nin ateşkes ilan ederek, PKK'nın şartlarını da kabul etmesi" gerektiğini söylüyordu.

PKK için 2011 yılı örgütün siyasallaşma sürecinde önemli gelişmelerin yaşandığı bir yıl olarak ifade edilmektedir. Örgütün "*Demokratik Özerklik İlanı*" ve "*Oslo görüşmeleri*"nin ortaya çıkması bu yıla damgasını vuran iki önemli olaydır.⁷¹²

3.7.11. PKK'nın İkinci Eylemsellik Süreci (2011-2012)

14 Temmuz 2011 tarihinde Diyarbakır'da DTK eş genel başkanı Aysel Tuğluk tarafından '*Demokratik Özerklik*' ilan eden bir bildiri okunmuş,⁷¹³ 27 Ekim 2011'de Öcalan'ın talimatı ile "*Devrimci Halk Savaşı*" adı verilen ayaklanma stratejisi uygulamaya konulmuştur.⁷¹⁴

2012 yılı ise örgütün amaç ve eylemleri sonucunda toplumsal meşruiyetinin sorgulanması bakımından önemli bir dönüm noktası olmuştur. PKK'nın, Arap Baharı ve Suriye'deki gelişmelerden oldukça etkilenmesi diğer yandan sadece askeri hedefleri değil, sivilileri de vuran eylemleri ve bölgenin ekonomik ve sosyal altyapısına yönelik saldırılarını artırması örgütün içinde bulunduğu çelişkinin de gün yüzüne çıkmasını sağlamıştır. PKK bu dönemde alan hakimiyetini sağlamaya yönelik önceden yaptığı "vur-kaç" taktiği yerine bu kez "vur-kal" taktiğini uygulamaya koymuştur. Diğer yandan örgüte yönelik askeri operasyonlardan başarılı neticeler elde edilmesi⁷¹⁵ PKK'nın siyasi faaliyet ve eylemlerini ön plana almasına yol açmıştır. Bu bağlamda; açlık grevi/ölüm orucu gibi dikkat çekici eylemler ile bu süreç desteklenmeye, kitle desteği oluşturmaya ve bu yeni strateji ile siyasal zeminde alan kazanılmaya çalışılmıştır.⁷¹⁶

⁷¹² Alan, "Terör-PKK 40 Yıllık İhanet", s. 96-99.

⁷¹³ Hüseyin Aşkın, *Bölücü Terörle Mücadele ve Toplumsal Duyarlılık Oluşturmada Sosyal Medya Faktörü: İzmir Polisi Üzerine Bir Araştırma*, (T.C. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi), Haziran 2019, s. 110.

⁷¹⁴ Yılmaz, "PKK Terör Örgütü ve KCK'da Son Durum", s. 11.

⁷¹⁵ Halil İbrahim Bahar, *Çözüm Süreci*, Ankara Strateji Enstitüsü, Birinci Baskı, Rapor No: 2013-2, Mart 2013, Ankara, 2013, s. 91-92.

⁷¹⁶ Kaya, *Türkiye'de Etnik Terör, Tarihi Yapısı, İdeolojisi, Stratejileri ve Karşı Mücadele*, s. 346.

3.7.12. Çözüm Süreci (2013-2015)

Bu dönemde yine şiddeti bitirmek ve terörü sonlandırmak düşüncesiyle devlet ile PKK arasında yapılan görüşmeler tekrar başlatılmış,⁷¹⁷ 21 Mart 2013 Nevruz günü, "Çözüm Süreci" veya Barış Süreci'nin resmi olmayan başlangıç günü olarak kabul edilmiştir. Yine bu istikamette PKK, 23 Mart'ta tek taraflı ateşkes ilan etmiş, bu minvalde PKK unsurlarının sınırlı bir bölümü Mayıs 2013 tarihinde Türkiye topraklarından çekilmiştir. Geri çekilme süreci, hükümetin reformlar konusunda yavaş ve yetersiz hareket etmesi gerekçesiyle örgütte hoşnutsuzluk oluşturmuş ve aynı yılın Eylül ayında durmuştur. Sürecin daha birinci aşaması dahi tamamlanamamış ve bu nedenle de sonraki aşamalara geçilememiştir. Kamuoyu da Akil İnsanlar Heyeti (AİH) aracılığıyla tartışmaya dahil edilmiştir. Bu hususta Başbakan Erdoğan, 3 Nisan 2013'te akademisyenler, sanatçılar, sivil toplum liderleri, yazarlar ve aktivistlerden müteşekkil 63 kişilik bir komisyonu sürece katkı sağlaması düşüncesi ile "Akil İnsanlar" olarak belirlemiştir.

Çözüm Süreci'nin zayıflamasının arkasında ise iki büyük nedenin olduğu söylenebilir. Bunlardan birincisi, örgütün beklentileri çözüm süreci boyunca devamlı olarak artmıştır. Öyle ki hükümetin sürekli artan beklentileri karşılması muhal bir duruma gelmiştir. İkinci olarak, Türkiye'deki seçim atmosferi, çözüm süreci için gerekli olan ortamı oldukça olumsuz etkilemiş, siyasi kutuplaşmayı ise daha da derinleştirmiştir.⁷¹⁸ Nitekim 22 Temmuz 2015 tarihinde Şanlıurfa'nın Ceylanpınar ilçesinde PKK'nın iki polis memurunu öldürmesi⁷¹⁹ ile de süreç sona ermiştir. Bu saldırının ardından şiddetin seviyesi daha da artmıştır.⁷²⁰

10 Temmuz 2013 tarihinde ise PKK'nın On Beşinci Kongresi Kandil'de yapılmıştır. Yapılan kongrenin gündemini de, Çözüm Süreci'ndeki gelişmeler belirlemiştir. KCK sistemini değiştiren kararların alındığı kurulda, eş başkanlık sistemi getirilmiştir. KCK yapılanmasının yeniden dizayn edildiği genel kurulda "*barış*

⁷¹⁷ Bahar, "**Çözüm Süreci**", s. 95.

⁷¹⁸ Talha Köse, "Çözüm Sürecinin Yükseliş ve Düşüşü", **Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi**, Cilt: 4, Sayı: 1, 2017, s. 19-22.

⁷¹⁹ Ali Leylak, "Ceylanpınar'da 2 polis şehit", **Milliyet**, 23.07.2015,

<https://www.milliyet.com.tr/gundem/ceylanpınar-da-2-polis-sehit-2091335>, (Erişim: 14.05.2021).

⁷²⁰ Köse, "Çözüm Sürecinin Yükseliş ve Düşüşü", s. 24.

sürecine” devam etme kararı alınmış ve KCK Yürütme Konseyi yeniden belirlenmiştir. Bu doğrultuda Abdullah Öcalan tekrar KCK Genel Başkanı olarak seçilmiş, Bese Hozat ve Cemil Bayık KCK Yürütme Konseyi Başkanlığına getirilmiştir. KCK Yürütme Konseyi Başkanı Murat Karayılan ise HPG'nin yeni başkanı olarak seçilirken, KONGRA-GEL Eş Başkanlığı'na da Remzi Kartal ile Hacer Zagros seçilmiştir. Öte yandan YDG-H (Yurtsever Devrimci Gençlik Hareketi) kurulumu ve özerk yapılanmaların her alanda yapılması fikri örgüt tarafından benimsenmiştir.⁷²¹

3.7.13. Eylem Süreci (2015-2021)

Örgütün hedef büyütmesini sağlayan en önemli gelişme ise; PYD'nin Suriye'nin kuzeyinde batı dünyasının yardımları ve destekleri ile elde ettiği kazanımlar ve bunun neticesinde oluşan *Özerk Kantonlar* olmuştur. Bunun yanı sıra çözüm sürecini fırsata dönüştüren örgütün, bu süreçte şehir yapılanmalarına giderek; YDG-J (Yurtsever Devrimci Kadın Hareketi) ve YDG-H (Yurtsever Devrimci Gençlik Hareketi) örgütlerini kurmuş ve bu örgütlere ideolojik ve silahlı eğitim verilmiştir. Örgüt, 12 Ağustos 2015 tarihinde ise, Türkiye sınırları içerisinde belirlediği 12 bölgede “*özyönetim*” ilan ederek, Kuzey Suriye'de uygulanan “*Özerk Kanton*” sistemini bu bölgelerde uygulamaya başladığını ilan ederek, mevzu bahis bölgeleri çatışma bölgelerine çevirmeye başlamıştır.⁷²²

Özellikle Temmuz 2015 ve sonrası dönemde PKK'nın, ilk olarak; bombalı saldırı, silahlı saldırı, taciz atışı, suikast, kundaklama, sabotaj, adam kaçırma, yol kesme ve kapatma, köprü patlatma, inşaat halindeki barajlara gelen ve giden yollarda saldırı düzenleme, hendek açma, barikat kurma, araç yakma, kimlik kontrolü yapma gibi riskin az ancak başarı düzeyi yüksek olan yumuşak hedefler ile askeri manada belirgin bir önemi olmayan eylemlere başvurduğu gözlenmektedir.⁷²³

⁷²¹ Baysal, *Pkk'nın Ayrılıkçı Siyasası*, s. 385-386.

⁷²² Teğin, *PKK Terör Örgütünden Ayrılanlar Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma*, s. 124-125.

⁷²³ Rıza Güler, Rifat Serav İlhan, Merve Önenli Güven; "Terörizm ve İrade Savaşları: PKK Terör Eylemlerinin Stratejik ve Psikopolitik Analizi", *Küresel Terör ve Güvenliğimiz*, İkbâl Vurucu, Ömer Sarıca, 1. Baskı, İrfan Yayıncılık ve Tanıtım Limited Şirketi, İstanbul, 2019, s. 189.

PKK, 2015 yılının sonlarından itibaren özellikle büyük şehirlerde başlattığı çatışmalarla bölgesel düzeyde bir tür “*halk ayaklanması*”nı hayata geçirme stratejisini yaygınlaştırarak 2016 yılının ortalarına kadar sürdürmüş ve bu strateji kapsamında Güneydoğu’daki birçok şehirde mahalle aralarında hendekler kazarak “*öz savunma*” yapıları oluşturma yoluyla saldırı pratiğini gerçekleştirmeye çalışmıştır. Bu süreçte 300’den fazla güvenlik görevlisi ve 100’den fazla sivil hayatını kaybederken bölgede yaşayan birçok vatandaş da bölgeden göç etmek zorunda kalmıştır.⁷²⁴ PKK’nın, 2015 genel seçimlerinde, Kürt seçmenin, HDP’ye verdiği oy ve desteği PKK, örgüte ve ideolojisine, aynı zamanda örgütün uyguladığı stratejiye verildiğini düşünmüştür. Sınırlarının hemen ötesinde meydana gelen değişimleri, PYD/YPG’nin kazanımlarını, Kuzey Irakta Bölgesel Kürt Yönetiminin bağımsızlık süreci örgütü derinden etkilemiş ve “*öz yönetim*” ilanlarını gerçekleştirmesini sağlamıştır.⁷²⁵ Ancak, 2016 yılının ortalarından itibaren şehirlerde başlattığı çatışmalar neticesinde verdiği ağır kayıplar nedeniyle bu stratejisinden vazgeçerek eylem ve saldırılarını yeniden kırsal bölgelere kaydırmıştır.⁷²⁶ 2017 yılında güvenlik güçleri PKK ile mücadelede geçmişteki uygulamalardan farklı olarak değişik alanlarda eş zamanlı ve kesintisiz bir şekilde PKK’ya operasyon düzenlemiştir. O nedenle 2017 yılı Türkiye için örgüt ile mücadelede önemli bir dönüm noktası olmuş,⁷²⁷ örgüt, 2017’de yurt içinde ve sınır hattında, 2018’de ise sınır ötesi Irak ve Suriye’de oldukça ağır kayıplar vermiştir. Örgütün hayatıyetini belirleyen insan kaynağı havuzundaki daralma ve onu besleyen kanalların yeterince çalışmaması PKK’nın 2018 ve 2019 yıllarında eylem esnekliğini eylemsizlikten yana kullanmasına yol açmıştır.⁷²⁸

PKK 2019 yılı itibariyle saldırılarının karakterini değiştirmiştir. Bu hususta örgütün kendi iç dinamiklerinden kaynaklı yaşadığı sorunlar ve Türkiye’nin “*çoklu öncelik*” strateji kapsamında yürüttüğü “*kesintisiz*” terörle mücadele operasyonları, PKK’yı alan hâkimiyeti sağlama mücadelesinden “*hayatta kalma mücadelesi*”

⁷²⁴ Murat Yeşiltaş, Sibel Düz, Rıfat Öncel, Bilgehan Öztürk, **2016'da Güvenlik ve Terörle Mücadele**, s. 3, <https://setav.org/assets/uploads/2016/12/guvenlik.pdf>, (Erişim: 15.02.2021).

⁷²⁵ Teğin, **PKK Terör Örgütünden Ayrılanlar Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma**, s. 134.

⁷²⁶ Yeşiltaş, vd. **2016'da Güvenlik ve Terörle Mücadele**, s. 3, (Erişim: 15.02.2021).

⁷²⁷ Necdet Özçelik, Nebi Miş, **Türkiye'deki Seçim Süreçlerinde PKK'nın Silahlı Eylem Stratejileri**, Birinci Baskı, SETA Yayınları, İstanbul, 2018, s. 51.

⁷²⁸ Özçelik ve Miş, **Türkiye'deki Seçim Süreçlerinde PKK'nın Silahlı Eylem Stratejileri**, s. 65-66

aşamasına getirmiştir. İşyeri ve orman kundaklama gibi “*vur-kaç*” taktiğine dayalı saldırı tiplerine başvuran PKK'lı militanlar, az kayıpla çok zarar verme taktiğini benimsemişlerdir.⁷²⁹

Türkiye'nin Mayıs 2019'da Irak'ın kuzeyindeki PKK varlığına yönelik başlattığı Pençe harekâtları, Haziran 2020'de başlatılan Pençe Kartal ve Pençe Kaplan harekâtlarıyla devam ettirilmiştir. Yapılan bu hareketlerle örgüt eylemsel ve örgütsel varlık düzeyinde ağır bir darbe almış, Türkiye'nin bu bölgeye yönelik sürdürdüğü Pençe harekâtları, PKK'yı ve PKK'nın Suriye ve İran'daki uzantılarını önemli stratejik dönüşümlere zorlamıştır.⁷³⁰

3.8. PKK'nın Kuruluşundan Günümüze İdeolojik Değişim Süreçleri

Her örgütte olduğu gibi PKK'nın da düzenlenmiş, yapılanmış fikirler bütünlüğü olan ideolojisi bulunmaktadır. Hiç şüphesiz ideoloji PKK için de hareketin rehberi konumundadır. Uygulanacak şiddet kampanyalarında işlenecek temalar, şiddet olaylarının tipi ve hedefleri, grubun üye temini her zaman bu unsura göre belirlenmektedir.⁷³¹

PKK'nın sınıflı toplum ve sömürgecilik tarihi, devrim ve sosyalizm olgusu, Kürdistan tarihinin temel dönemeçlerine ilişkin tespitleri, toplumsal yapısı, devrimin özellikleri, görevleri, hedefleri, stratejisi, taktiği, devrimin sorunları gibi hususları işleyen ve bu temelde yapılan çalışmaları ele alan yayınlanmış kitap ve broşürler bulunmaktadır. Bunlar arasında; "Kürdistan Devriminin Yolu (Manifesto), Kürdistan'da Zorun Rolü, Kürdistan Ulusal Kurtuluş Problemi ve Çözüm Yolu, Örgütlenme Üzerine" örgütün önemli sayılan yazılı çalışmalarındandır.⁷³² Ayrıca bunlara; "Din Sorununa Devrimci Yaklaşım, Sosyalizm ve Devrim Sorunları, Ailecilik

⁷²⁹ Ümit Tetik, "Türkiye'nin terörizmle mücadelesinde Çoklu Öncelik Stratejisi", **Anadolu Ajansı**, 30.12.2019, <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/turkiye-nin-terorizmle-mucadelesinde-coklu-oncelik-stratejisi/1687500>, (Erişim: 09.01.2021).

⁷³⁰ Çağatay Balcı, "Pençe hareketlerinin stratejik iz düşümü! İşte PKK'nın çöküşü", **Takvim**, 13.07.2020, <https://www.takvim.com.tr/guncel/2020/07/13/pence-harekatlarinin-stratejik-iz-dusumu-iste-pkknin-cokusu>, (Erişim: 09.01.2021).

⁷³¹ Baysal, **Pkk'nın Ayrılıkçı Siyaseti**, s. 260.

⁷³² Öcalan, **Abdullah Öcalan Kürdistan Devriminin Yolu (Manifesto)**, s. 7.

ve Kadının Kurtuluşu Sorunu, Kürdistan'da Sömürgecilik" gibi din sorununa, kadın ve devrim sorununa çözüm getirdiği düşünülen kitaplarda ilave edilebilir.⁷³³

Tüm bu çalışmalar arasında "Kürdistan Devriminin Yolu (Manifesto)", ideolojik birliğin oluşturulmasında ve ideolojik gelişmeye bağlı olarak pratik mücadelenin gelişmesine sağladığı katkı ile örgüt için ayrı bir önem taşımaktadır. Kürdistan Devriminin Yolu, Programla birlikte PKK kuruluşunu hazırlayan temel belgeydi. PKK'nın yarattığı bu gelişmenin ilk belgesi, temel harcı, Program'ı açıklayan ve okuyan herkesin anlayabileceği hale getiren Kürdistan Devriminin Yolu broşürüdür. 1978 yazında Diyarbakır'da yazılan Kürdistan Devriminin Yolu'nun ilk baskısı, Eylül 1978'de Türkiye'de illegal olarak yayınlanan Serxwebûn dergisinin ilk sayısında, Kürdistan Devriminin Yolu adlı broşürden oluşmuştur. İkinci baskısı, 1979 yılında Avrupa'da yaşayan PKK sempatanları tarafından ve kendi ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla yapılmıştır. Ardından yapılan diğer baskılarla yüzlerce PKK kadrosunun, ideolojik şekillenmesinin, sosyalizme ve devrime sarılmasının, direniş göstermesinin temelinde Kürdistan Devriminin Yolu'nun ifade ettiği fikirler etkili olmaktadır.⁷³⁴

PKK'nın ideolojik geçmişi biraz daha detaylandırıldığında örgütün kuruluş dönemindeki 1970'li yılların dünyada sosyalist akımın olduğu, o dönemki konjonktürel şartların üniversite gençliği ve toplumsal hareketler bağlamında da sosyalist etkinin oldukça derinden hissedildiği dönemler olduğu görülecektir. Türkiye solunun hayli etkin olduğu böylesi politik bir dönemde Kürt solu olarak ortaya çıkan PKK, Kürdistan devriminin gerçekleştirilebilmesi için 1978 yılından 1990 yılına kadar Marksist-Leninist ideolojiyi temel bir doktrin olarak esas almış, örgütlenmesini de buna göre tanzim etmiştir.⁷³⁵

Kürt toplumunun geleneksel değerlere bağlılığı ve Marksist-Leninist ideolojiyi yeterince içselleştirememesi örgütün, 1990-1999 yılları arasında siyasallaşma ve toplum tabanını kazanma stratejisi çerçevesinde Marksist-Leninist söylemleri geri plana itmesine,⁷³⁶ bu doğrultuda 1995 yılında PKK bayrağından orak ve çekiç

⁷³³ Öcalan, Abdullah Öcalan Kürdistan Devriminin Yolu (Manifesto), s. 13.

⁷³⁴ Öcalan, "Abdullah Öcalan Kürdistan Devriminin Yolu (Manifesto)", s. 5-13.

⁷³⁵ Güneş, Terör Örgütü Olarak PKK'nın Siyasallaşmasında KCK'nın Rolü, s. 115-117.

⁷³⁶ Güneş, Terör Örgütü Olarak PKK'nın Siyasallaşmasında KCK'nın Rolü, s. 118.

sembollerini çıkarmasına⁷³⁷ yol açmıştır. Marksist-Leninist ideolojinin Kürt toplumu tabanında temsiliyetini giderek yitirmesi PKK'nın, 1990'lı yıllardan sonra etnik kimliğin Kürt halkında önemli karşılığı olan bir değer olduğunu keşfetmesini sağlamış, artık örgüt toplumsal tabanı konsolide edebilmek için giderek Kürt milliyetçiliğine vurgu yapan argümanları ön plana çıkartmış ve Kürtçülük olarak nitelendirilen etnik ideolojiyi benimsemeye başlamıştır. Örgüt, bir yandan Marksist-Leninist ideolojiyi muhafaza ederken, diğer yandan Cumhuriyet döneminden bu yana Kürtlerin baskı altında tutulduğunu, Kürtlerin öteden beri asimile edilmeye ve Kürt kimliğinin yok edilmeye çalışıldığını vurgulayarak, Kürt milli bilincini uyandırmaya dayalı bir strateji izlemiştir. 1978-1999 yılları arasında etnik milliyetçilik ideoloji, Marksist-Leninist ideoloji ekseninde varlığını sürdürmüş, 2000'li yıllardan sonra da etnik milliyetçilik eksenli ideolojik tutuma yönelerek, Kürt milliyetçiliğine geniş bir alan açarak, hibrid ideolojiler çerçevesinde demokrasi retoriğinin pratik boyutu olarak gelişmiştir. Marksist-Leninist ideoloji ekseninde geliştirilen tüm dönemsel söylemler demokrasi alanına kaydırılmıştır.⁷³⁸ Bu doğrultuda Barkey ve Fuller PKK'yı, "daha çok milliyetçi bir örgüt" olarak nitelendirirken, bir tarafının da hala "sol" ile bağlantılı olduğu, 1990'ların ortalarından itibaren ise Marksizm-Leninizm'in terk edildiği tezini ileri sürmüşlerdir. Bazı Kürt gözlemcileri de, "*Öcalan, ideolojiden ziyade pragmatizme doğru kayarak, 1993 yılından sonra çok daha fazla olgunluk, gerçekçilik ve denge göstermeye başladı*" şeklindeki düşüncelerini dile getirmişlerdir.⁷³⁹

Örgütün lideri Abdullah Öcalan, pratik zorunlulukları her durumda örgütün ideolojisinden daha mühim bir unsur olarak değerlendirmiş,⁷⁴⁰ dolayısıyla örgüt, dini inancın halk nezdinde fonksiyonel etkisini farkettikten sonra bir sorun olarak nitelendirdiği din konusunu, Kürt milliyetçiliği ile harmanlayarak, olabildiğince işlemeye başlamıştır. Önceleri "*Kürtlerin dininin Zerdüştlük olduğu*" tezini savunan⁷⁴¹ PKK, 1995 yılında yapmış olduğu 5'inci kongresinde İslam dininin Kürtlerin ulusal hedefleriyle çelişmediğini onaylayan bir bildiri yayınlamıştır.⁷⁴² Oysa PKK'nın

⁷³⁷ Marcus, **Blood and Belief, The Pkk and the Kurdish Fight for Indepence**, s. 327.

⁷³⁸ Güneş, **Terör Örgütü Olarak PKK'nın Siyasallaşmasında KCK'nın Rolü**, s. 118-121.

⁷³⁹ Hudson, **Who Becomes a Terrorist and why?**, s.98.

⁷⁴⁰ Marcus, **Blood and Belief, The Pkk and the Kurdish Fight for Indepence**, s. 100.

⁷⁴¹ Güneş, **Terör Örgütü Olarak PKK'nın Siyasallaşmasında KCK'nın Rolü**, s. 120-121.

⁷⁴² Marcus, **Blood and Belief, The Pkk and the Kurdish Fight for Indepence**, s. 328.

kuruluş döneminde esas alınan "Kürdistan Devriminin Yolu (Manifesto)" isimli çalışmada örgütün dine bakışı şöyle belirtilmiştir;

*"Köleci dönemde hiç olmazsa ideolojik olarak milli kalabilen ve bir milli direnme ideolojisi görevini gören "Zerdüşt" dininin ortadan kaldırılmasıyla, Kürtler, manevi alanda da yabancı işgale uğradı. İslamlık, Kürdün beyninde ve yüreğinde milli inkarı hazırlayan ve kaleyi içten fethetme rolü oynayan bir "Truva Atı" gibidir. Düşünce ve duygu alanında günümüze kadar etkisini duyuran islamlık, Kürdistan'ı her işgal edenin elinde aynı rolü oynamıştır. Mezhepleri ve tarikatlarıyla yerli ve yabancı feodallerin elinde sömürüyü gizleme, ümmetçiliği geliştirme, milli değerleri unutturma aracı haline gelen islamlık, ortaçağdan günümüze kadar Kürtlerde milli direnme ruhunu öldüren en büyük ideolojik araçtır."*⁷⁴³

Yapısal değişimler, hizipsel düşmanlıklar ve ayrılmalar siyasi analiz için önemli olsa da, esas dikkate değer olan, PKK'nın 1999'dan sonraki ideolojik yönelimi ve özellikle de ulusal özgür iradeyi yeniden kavramsallaştırması olmuştur. Öcalan'ın hapisane yazılarından (2008, 2011a, 2011b, 2012) ortaya çıkmaya başlayan ideolojik paradigma kayması, toplumun anarşist kavramsallaştırmasının ve ulus devletin eleştirisi, ütöpik sosyalizm, feminizm ve nispeten belirsiz bir Mezopotamya tarihselciliğinin bir karışımını oluşturmaktadır. 1999 sonrası PKK ideolojisinin merkezinde, 19'uncu yüzyıl anarşist teorisyenleri Pierre-Joseph Proudhon, Mihail Bakunin ve Peter Kropotkin tarafından geliştirilen "radikal demokrasi" ve "demokratik konfederalizm" kavramları yer alır. Bu yazarlar, 19'uncu yüzyıl Avrupa'sında yaygın olan liberal, demokratik milliyetçilik ideolojisine kavramsal olarak karşı çıkarak, toplumun demokrasi, federalizm ve bölgeselcilik biçiminden kaynaklandığına dair merkezileştirici ulus devlete alternatif model geliştirmişlerdir.

PKK'nın lideri Öcalan, toplumların devletler halinde örgütlenmesini insanlığın 'ilk günahı' olarak tanımlayarak, desteklediği 'demokratik konfederalizmin' 'yerel toplulukların kendi kendilerini yönetmelerine dayandığını ve yerel parlamentolar, belediye meclisleri, açık konseyler ve daha büyük kongreler şeklinde düzenlendiğini' savunmaktadır. Dolayısıyla, 1999 sonrası PKK ideolojisi, birleşik bir Kürdistan

⁷⁴³ Öcalan, "Abdullah Öcalan Kürdistan Devriminin Yolu (Manifesto)", s. 25.

idealinin terk edilmesi anlamına gelmeyip, aksine bu idealin farklı bir şekilde hedeflendiğine dikkati çekmektedir. Bağımsızlığın nihai amacı artık klasik bir devletin gerçekleştirilmesinde değil, özyönetimin kurulması ve geliştirilmesinde şekillenmektedir. Dolayısıyla ulus-devlet anlayışı yerine alternatif olarak demokratik konfederalizm adlı bir sistem savunulmaktadır.⁷⁴⁴

Kürt siyasetinin ve Kürtçü görüşlerin önde gelenlerinden biri olan Şeyh Said'in torunu Erzurum Eski Milletvekili Abdülmelik Fırat, PKK'nın ideolojik yapısını şöyle analiz etmektedir; *"Ortadoğu'da birçok sosyalist-laik ve İslam karşıtı parti ve örgüt birbirinden etkilenmiştir. PKK'nın ideolojisi de bu anlamda etkilenmelere açıktır ve "Laikos-Kemalikos-Baas Partisi ve Stalinizm üçlüsünün karışımıdır."* sözleriyle ifade etmiştir.⁷⁴⁵

Henry J. Barkey ve Graham Fuller, PKK'nın 1990'ların ortalarından sonra "siyasi yöneliminde İslam karşıtlığından uzaklaşılması", "mevcut siyasi ortamı değerlendirmede daha büyük bir realiteye taşınması" ve "Türkiye ile siyasi uzlaşmanın sağlanması" da dâhil olmak üzere PKK'nın siyasi yönelimleri açısından önemli bir değişimden geçtiğini⁷⁴⁶ belirtmişlerdir.

PKK, kuruluşundan günümüze ideolojileri araçsal bir unsur olarak değerlendirmiş başlangıçta Marksist- Leninist ideoloji, ardından giderek yükselen etnik milliyetçilik, Öcalan'ın yakalanmasından sonra ise ideolojik belirsizlik sürecinin aşılması için ortaya konulan hibrid ideolojiler-Demokratik Ekolojik Toplum Paradigması ve tek adam lider merkezli Apoizm etkin bir nitelik taşımıştır. PKK'nın ideolojik evrilmeleri kronolojik açıdan keskin bir ayrımla birbirinden ayrılmaz.⁷⁴⁷

PKK için dikkat çekici olan başka bir ayrıntı da, örgütün değişim söylemi ile yola çıkarak yapmış olduğu her kongre ve konferansında, sözlü ve yazılı olarak yayınladıkları bildiri, kitap, manifesto ve broşürlerde, "demokrasi" kelimesinin titizlikle yer almasına dikkat edilmesine rağmen demokrasiyi hiçbir şekilde benimseyip, özümseyememeleridir. Diğer yandan PKK'nın, üst düzey yönetici

⁷⁴⁴ Černy, *Iraqi Kurdistan, the PKK and International Relations Theory and Ethnic Conflict*, s. 211-212.

⁷⁴⁵ Tan, *Kürt Sorunu Ya Tam Kardeşlik Ya Hep Birlikte Kölelik*, s. 373.

⁷⁴⁶ Hudson, *Who Becomes a Terrorist and why?*, s. 98.

⁷⁴⁷ Güneş, *Terör Örgütü Olarak PKK'nın Siyasallaşmasında KCK'nın Rolü*, s. 115.

kadrosunda her ne kadar Marksist-Leninist ideoloji sabit kalsa da örgütün, tıpkı siyasi hedefleri gibi ideolojisini de ulusal, bölgesel ve küresel konjonktüre, zamana, zemine ve şartlara göre revize ettiği görülmektedir.

Resim 3.2. PKK'da isim ve amblem değişiklikleri

Kaynak: Akkurt, Türkiye'de Bölücü Kürtçü Hareketler (1961-1980), 2019:166

3.9. PKK'nın Siyasi Partilere Sızma Faaliyetleri

Abdullah Öcalan'ın yakalanması sürecine kadar mücadelesini ağırlıklı olarak silahlı alanda yürüten PKK, Öcalan'ın yakalanarak hapsedilmesinden sonra siyasi alana da ağırlık verme stratejisi izlemiştir. PKK'nın 1990 yılında yapmış olduğu 4'üncü kongresinde siyasi parti ve legal kuruluşlara sızma kararı sonrasında, Kürt kökenli vatandaşların haklarını parlamento çatısı altında savunmak gayesi ile⁷⁴⁸ 7 Haziran 1990 tarihinde Halkın Emek Partisi (HEP) kurulmuştur. HEP, daha Meclis'in ilk

⁷⁴⁸ Demirel, *Siyasi Yapılanmalar ve Terör Grupları*", s. 459.

oturumunda Diyarbakır Milletvekili Leyla Zana'nın⁷⁴⁹ kürsüde Kürtçe olarak yemin etme girişimi ve bazı Kürt milletvekillerinin Kürt bayrağına vurgu yapan renklerle Meclis'e gelmeleri tartışmaya sebebiyet vermiştir. Anayasa Mahkemesi'nde HEP'in hedeflerinin teröristlerin hedefleriyle benzeşmesinden, etnik temelli haklara yapılan vurgunun da anayasa ile çelişmesinden dolayı 14 Temmuz 1993'te partiyi kapatma kararı almıştır. HEP'in kapatma davasının yargı sürecinde önlem ve alternatif olarak 29 Ekim 1992'de Özgürlük ve Demokrasi Partisi (ÖZDEP) kurulmuş, ÖZDEP 30 Nisan 1993 tarihinde kendini kapattığını ilan etse de 14 Temmuz 1993 tarihinde Anayasa Mahkemesi tarafından kapatma kararı alınmıştır. HEP'in hukuki sürecinin devam etmesi 7 Mayıs 1993 tarihinde siyasi arenaya Demokrasi Partisi (DEP)'in kurulmasını sağlamıştır. Sonradan kurulan DEP'inde PKK paralelinde söylem ve faaliyetleri nedeniyle hakkında kapatma davası açılarak⁷⁵⁰ 16 Haziran 1994 tarihinde⁷⁵¹ kapatma kararı alınmıştır. Birbirinin devamı niteliğinde sayılan bu siyasi partiler kervanına 11 Mayıs 1994 tarihinde kurulan (Halkın Demokrasi Partisi'de (HADEP) katılmıştır. HADEP'inde daha sonra parti yöneticileri hakkında anayasaya aykırı faaliyetleri tespit edilmiş ve 13 Mart 2003 tarihinde kapatılmıştır.

Kurulduğu ilk andan itibaren örgütle aralarına mesafe koyamayan, PKK'dan bağımsız hareket edemeyen, örgütü öven ve destekleyen politikalardan vazgeçmeyen hatta bazı dönemlerde şiddeti bile destekleyen, yalnızca Kürtlerin siyasal ve kültürel taleplerini kamusal alanda duyurmaya ve savunmaya, etnik merkezli politikalarla siyaset yapmaya çalışan bu partiler ve sonrasında aynı siyasal geleneğin devamı niteliğinde⁷⁵² 24 Ekim 1997 tarihinde kurulan ve 19 Kasım 2005 tarihinde kapatılan Demokratik Halk Partisi (DEHAP), 9 Kasım 2005 tarihinde kurulan ve 11 Aralık 2009 tarihinde kapatılan Demokratik Toplum Partisi (DTP), 2 Mayıs 2008 tarihinde kurulan ve 11 Temmuz 2014 tarihinde kapatılan Barış ve Demokrasi Partisi (BDP) ve 11 Temmuz 2014 tarihinde isim değişikliğine giden BDP'nin Demokratik Bölgeler Partisi

⁷⁴⁹ Bahar Şimşek ve Joost Jongerden, **Demokrasi İradesinin Beyanı Ya Da Yaratıcı Hareketler Çokluğu: Biz'ler HDP**, s. 17, chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://edepot.wur.nl/345572, (Erişim: 09.08.2021).

⁷⁵⁰ Ramazan Akkır, "Türkiye'de Din-Siyaset İlişkisi: Halkların Demokratik Partisi (HDP) Örneği", **İğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı: 16, 2018, s. 89.

⁷⁵¹ Şimşek ve Jongerden, **Demokrasi İradesinin Beyanı**, s. 18, (Erişim: 09.08.2021).

⁷⁵² Akkır, "Türkiye'de Din-Siyaset İlişkisi: Halkların Demokratik Partisi (HDP) Örneği", s. 89.

(DBP) “Devletin ve milletin bölünmezliğine aykırı fiillerin odağı haline geldiği” gerekçesi ile Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılmışlardır.⁷⁵³ HEP ile başlayan siyasi gelenek pek çok badirelerden sonra siyasetteki varlığını Öcalan'ın; "Kürt partisi" olma yerine "Türkiyeli bir parti" olma projesi ile 15 Ekim 2012'de kurulan Halkların Demokratik Partisi (HDP) ile devam ettirme amacını taşımışlardır.⁷⁵⁴

Kurulan her siyasi parti üzerinde kontrol oluşturmaya çalışan PKK ve Kürt siyasal taleplerini çatışmacı sivri bir üslupla dile getiren Kürt siyasi geleneğinin öncü figürleri sürekli yargıya takılarak devlet ile PKK arasında sıkışıp kalmışlar, devletin de Kürt siyasetçilere birbirinden ayırt etmeksizin şüphe ile yaklaşması, bağımsız ve etkili bir Kürt siyasetinin oluşum şansını ortadan kaldırmıştır.⁷⁵⁵

PKK'nın, Kürt haklarının savunucusu olarak öne çıkan Kürt siyasi partiler ile olan irtibatı Abdullah Öcalan'a, tutuklu olarak gözaltında bulunduğu esnada yapılan soruşturmada sorulduğunda;

*"1991 seçimlerinde HEP, SHP ile ittifak ederek seçimlere girdi. Seçimler sonucunda 20'den ziyade HEP kökenli milletvekili parlamentoya girdi. HEP kökenli milletvekili adaylarının sizin tarafınızdan tespit edildiği ve tespit edilen adayların milletvekili olduğu konusunda ne diyorsunuz?"*⁷⁵⁶ sorusuna verdiği cevap PKK'nın Türkiye'de Kürt merkezli olarak kurulan bu siyasi partilerle ilişkisini de açıkça ortaya koymaktadır. Öcalan'ın bu soruya verdiği cevap şöyledir;⁷⁵⁷

"HEP'le SHP'nin ittifak olarak seçimlere girmesini fikren destekledim. Bildiğiniz gibi SHP Cumhuriyet Halk Partisinin mirasını almıştır. Cumhuriyet Halk Partisi Türkiye'nin en köklü partilerinden biridir. Kürt meselesini bu parti ile çözebiliriz diye düşündüm. Bu sebeple HEP'le SHP'nin ittifak yapmalarını istedim. İttifakın ortamının hazırlanması için çaba sarf ettim. Dolayısıyla gösterilen HEP kökenli milletvekili adaylarının bir kısmını tanımamakla beraber adayların seçiminde etkili oldum ve seçilenlerin adaylıklarını onayladım.

⁷⁵³ Şimşek ve Jongerden, **Demokrasi İradesinin Beyanı**, s. 18, (Erişim: 09.08.2021).

⁷⁵⁴ Coşkun Vahap, **7 Haziran Seçimine Doğru Halkların Demokratik Partisi (HDP)**, Mayıs 2015, Sayı 124, SETA, Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı, Ankara, s. 11.

⁷⁵⁵ Marcus, **Blood and Belief, The Pkk and the Kurdish Fight for Indepence**, s. 307-308 .

⁷⁵⁶ Öcalan, Sanık İfade Tutanağı, s. 13.

⁷⁵⁷ Konuyla ilgili kısımlar alınmıştır.

Seçimlerden evvel Zübeyir Aydar, Ahmet Türk, Hatip Dicle, Leyla Zana, Sedat Yurttaş, Sırrı Sakık' la görüştim. Bunların bir kısmı ile bizzat yüz yüze görüştim. Yüz yüze görüştüğüm kişiler arasında Leyla Zana, Ahmet Türk, Sedat Yurttaş, Zübeyir Aydar vardır. Diğer milletvekili adaylarıyla telefon ile görüştim. Yüz yüze görüşmeler Suriye ve Lübnan'daki evimde olmuştur. Ben o zaman seçilen milletvekillerine meclise kendi kıyafetleriniz ile gidebilirsiniz. Mecliste Kürtçe konuşabilirsiniz, yani Kürt olduğunuzu belirtebilirsiniz şeklinde talimat verdim. Daha sonra onlara böyle bir görüş ilettim.

HADEP'in il ve ilçe teşkilatlarında gerek yurtdışındaki kamplara ve gerekse kırsal alana eleman gönderme faaliyetinin yürütüldüğü doğrudur. Ancak ben kendilerine bu işin yasal parti olmaları nedeniyle kendilerine zarar vereceğini bu faaliyetlerin yanlış olduğunu belirtiyordum. HADEP'in kuruluşu sırasında Avrupa teşkilatımız vasıtasıyla para yardımı yaptık. Zannedirim bu yardım 200.000 mark civarında idi. Kendileri adına düzenlenen gecelerde toplanan paralar bu şekilde bu partiye aktarılmıştır. Halen cezaevinde hükümlü olarak bulunan PKK mensubu Sabri Ok'un HADEP'li'lere talimatlar verdiği doğrudur. Üst düzey kararları da vermektedir. HADEP'le olan işbirliğimizi şu çerçevede anlatabilirim. Mademki bu parti bizim tabanımıza dayanıyor bizi temsili doğru olarak yapması ve bunun içinde eğitim görmesi gerekir. Siyasi bir realite karşısında yasal bir parti olduğunu da unutmaması gerekir.

*"18 Nisan 1999 tarihinde yapılacak milletvekili seçimleri dolayısıyla HADEP'in CHP veya DTP ile ittifak yapıp yapmayacağı konusunda benden Avrupa'da ki görevlimiz Şahir kod Ferhat Abdi Şahin vasıtasıyla görüş soruldu. Ben her iki parti içinde yapılacak ittifak için olumlu görüş belirttim. Cumhuriyet Halk Partisi bu ittifak görüşmesinde bazı şartlar ileri sürmüş seçimlerden sonra HADEP bünyesinden milletvekili olanların parti içinde kalması, Kürt sorununun Cumhuriyet Halk Partisinin görüşlerine göre çözülmesi ve sivri isimlerin aday olmaması gibi isteklerde bulunmuş, bende bunu normal karşıladım ve ittifak çalışmasına devam edin dedim."*⁷⁵⁸ Örgütün lideri Abdullah Öcalan'ın yapılan soruşturmada anlattıklarından da

⁷⁵⁸ Öcalan, Sanık İfade Tutanağı, s. 13-16.

anlaşılacağı üzere, kurulan Kürt siyasi partilerde alınan tüm önemli kararların arkasında örgüt olarak PKK'nın ve lideri Abdullah Öcalan'ın bulunduğu anlaşılmaktadır.

3.10. PKK'nın Kaynakları

Bu bölümde PKK'nın insan ve finans kaynakları ile PKK'nın ortaya çıkış ve faaliyet sürecindeki uluslararası boyutları incelenmiştir.

3.10.1. PKK'nın İnsan Kaynakları

PKK, mensuplarını kadro-taraftar-sempatizan olarak üçlü bir gruba ayırmaktadır. 2000'li yıllardan sonra yeni bir strateji benimseyerek siyasallaşan örgüt, ilk dönemde gençler, 1995'den sonra kadınlar ile genişlettiği insan kaynağına, artık çocukları da eklemiştir.⁷⁵⁹ Etnik temelli örgütler içerisinde en fazla eleman toplayan örgüt PKK olmuştur. Kürt toplumunun haklarını savunmak, bağımsız Kürdistan kurmak gibi propagandalarla Kürtlerin desteğini kimi zaman gönüllü, kimi zaman kandırarak kimi zaman da kaçırma, tehdit veya cebir uygulayarak zorla almaya çalışmıştır. Güvenlik güçlerinin etkin olduğu dönemlerde PKK'ya katılımlar azalmış, o vakit örgüt zorla ve baskıyla katılımları artırmaya çalışmıştır. PKK'nın bölgede etkin olduğu dönemlerde ise bu kez örgüte gönüllü katılımlar artmıştır. Dolayısıyla örgüte katılım düzeyi her yıl değişkenlik gösterse de PKK belirli bir ivmeyi hep yakalamış,⁷⁶⁰ 18 yaşın altındaki gençlere ve çocuklara özel ilgi göstermiş, önce onları radikalleştirmiş, sonra silahlı eylemlere sevk etmiştir.⁷⁶¹

PKK'nın Amerika sözcülüğünü yapmış olan Kani Xulum, örgüte eleman alımı ile ilgili olarak James Ciment'e, yaptığı sözlü açıklamada, "örgüte yalnızca PKK'nın 'strateji ve amaçlarını' anlayan kişileri aldıklarını, ruh hastalarını ise örgütün dışında tutmaya çalıştıklarını" ifade etmiştir. Diğer yandan 1990'ların ortasına gelindiğinde ise başta Almanya olmak üzere Avrupa'nın diğer ülkelerinden hatta Ermenistan ve

⁷⁵⁹ Sökmen, *İdeolojik Boyutu İle PKK Terör Örgütü*, s. 324-325.

⁷⁶⁰ Kazan, *Türkiye'de 1980 sonrası Bölücü Terör Faaliyetleri*, s. 247-248.

⁷⁶¹ Gunn ve Demirden, *"Radikalleşmenin Önlenmesi Terörizm Olgusu"*, s. 33-34.

Avustralya'dan bile örgüte katılımlar sağlandığı görülmüştür.⁷⁶² Dolayısıyla PKK, Avrupa ülkelerini de kendine militan toplama sahası olarak kullanmayı iyi bilmiştir.

PKK'nın üç farklı kitleden eleman kazanarak bunları Türkiye ve Suriye'deki şehir ve dağ kadrosuna kattığı da görülmektedir: Bunlardan birincisi, Avrupa'da doğup büyüyen gençler, ikincisi, Türkiye'de doğup büyüyen ancak sonradan Avrupa'ya göç edenler, üçüncüsü de herhangi bir şekilde Kürt etnisitesiyle bağı olmayan yabancılarıdır. Bu yabancılar genellikle aşırı sol gruplardan, değişik nedenlerle örgüte katılan Yabancı Terörist Savaşçı niteliğinde olan kişilerdir.⁷⁶³

PKK'nın örgüte eleman kazanmak için hedeflediği kesimler, genellikle Türkiye'nin sanayi kentlerinin kenar mahallelerindeki köhne apartman dairelerinde yaşayan işçi ve köylü sınıfının en yoksul kesimler olmuştur. Barkey ve Fuller tarafından aktarılan, Türkiye'nin güneydoğusunda yapılan bir ankette, katılımcıların sadece yüzde 35'i "*PKK üyelerini ne kadar iyi tanıyorsunuz*" sorusuna yanıt vererek, yüzde 42 oranında "*PKK üyesi aile fertleri olduğu*" cevabını vermiştir.

Terör uzmanı Rex Hudson'a göre PKK'nın insan kaynakları arasında yer alan önemli bir unsur da kadın militanlardır. PKK, kurulduğu andan itibaren içinde kadın militanlar hep olmuştur.⁷⁶⁴ PKK'nın sırf kadınlardan oluşan PAJK (Partiya Azadiya Jin A Kurdistan-Kürdistan Kadın Özgürlük Partisi) isimli özel askeri bir örgütlenmesi de vardır.⁷⁶⁵

Ancak, O'Ballance'a göre kadın militanlar, bazı istisnalar dışında, erkek militanlarla birlikte yaşayıp, savaştıkları tezini tam olarak doğrulamamaktadır. Örgütte kadınlar daha çok propaganda, istihbarat, irtibat ve eğitim görevlerinde yer almaktadırlar. PKK'nın sahip olduğu gücün yüzde 30'unun kadınlardan oluştuğu iddia edilmektedir. Bu konuda ARGK (Kürdistan Halk Kurtuluş Ordusu), Nisan 1992'de Kuzey Irak dağlarında yaklaşık 400 silahlı kadın gerilladan oluşan bir komando

⁷⁶² Hudson, **Who Becomes a Terrorist and why?**, s. 97.

⁷⁶³ Enes Bayraklı, Hasan Basri Yalçın, Murat Yeşiltaş, **Avrupa'da PKK Yapılanması**, 1. Baskı, SETA Kitapları, İstanbul, 2019, s. 28.

⁷⁶⁴ Hudson, **Who Becomes a Terrorist and why?**, s. 97-98.

⁷⁶⁵ PAJK Partiya Azadiya Jin A Kurdistan, <https://pajk.org/tr/>, (Erişim: 15.12.2021).

gücüne sahip olduğunu iddia etmiştir. James Ciment 1996'da PKK'lı gerillaların yaklaşık yüzde 10'unun kadın olduğunu bildirmiştir.

Türkiye alanında uzmanlaşmış bir gazeteci olan Thomas Goltz'a göre ise; 1990'ların ortasından itibaren birçok kadın terörist, İstanbul'un çarşı alanı gibi oldukça kalabalık olan bölgelerinde ve hatta Avrupalılar tarafından oldukça sevilen ve sıkça tatillerini geçirdikleri Türk kıyı şeritlerinde, özellikle intihar bombacısı olarak eylem yapmaları için eğitilmişlerdir.⁷⁶⁶

PKK'nın yönetim kadrosu tarafından; "geleneksel" gerilla taktikleri kullanarak Türk güvenlik güçlerine karşı stratejik tehdit oluşturulmasına rağmen hedefe ulaşmada aşama kaydedilememesi, örgütün intihar saldırısı eylemlerini tercih edilir eylem türü haline getirmesine yol açmıştır. Bu strateji doğrultusunda da PKK, 1996-1999 yılları arasında 16 intihar saldırısı gerçekleştirmiştir. Ayrıca 5 saldırı da güvenlik güçleri tarafından engellenmiştir. Bu saldırıların 14'ünde kadınlar, intihar bombacısı olarak kullanılmıştır. Kadınları kullanmanın temel nedeni, güvenlik güçleri tarafından erkeklerden daha az şüpheyle değerlendirileceği düşüncesi olmuştur.⁷⁶⁷

3.10.2. PKK'nın Finansman Kaynakları

Dünya genelinde faaliyet gösteren bütün terör örgütlerinin eylem ve faaliyetleri için ihtiyaç duydukları en önemli unsurlardan biri finans kaynaklarıdır.⁷⁶⁸ PKK'da, çıkar amaçlı suç örgütlerinden farklı olarak politik saikle hareket eder ve esas gayesi gelir elde etmek olmamasına rağmen örgüte eleman kazanma, eğitim, seyahat, propaganda, silah temini, ideolojiyi yayma, örgütün devamlılığının sağlanması ve eylemlerinin gerçekleştirilmesi gibi daha pek çok farklı etkenlerden dolayı önemli miktarlarda finans kaynağına ihtiyaç duymaktadır.⁷⁶⁹ PKK'nın, kurulduğu ilk andan günümüze kadar kırk yılın üzerindeki süre içerisinde yaşamsal çizgisini devam ettirebilmesinde finans boyutu çok önemli bir yer tutar. Bu nedenle incelenmesi de önem arz etmektedir.

⁷⁶⁶ Hudson, *Who Becomes a Terrorist and why?*, s. 97.

⁷⁶⁷ Cline, *From Ocalan to Al Qaida: The Continuing Terrorist, Threat in Turkey*, s. 329.

⁷⁶⁸ Alkan, *"Söz Bitmeden Terörle Mücadelede Önleme Stratejileri"*, s. 133.

⁷⁶⁹ Aykın ve Sözmen, *Terörün Finansmanı İle Mücadele*, s. 18.

EUROPOL tarafından 2011 yılında yayımlanan *"Avrupa Birliği Terörizm Durumu ve Trend Raporu"*nda PKK'nın finans kaynakları şu şekilde belirtilmiştir. PKK'nın üyelerinden *"bağış"* ve *"aidat"* adı altında paralar topladığı, fakat bu paraların hakikatte haraç ve yasadışı vergi toplama olduğu, organize haraç kampanyalarına ek olarak, PKK'nın karapara aklama, yasa dışı uyuşturucu ve insan kaçakçılığı ile Avrupa Birliği içinde ve dışında yasadışı göç suçlarına fiilen bulaştığı ortaya çıkmıştır.⁷⁷⁰

PKK; yasadışı işçi kaçakçılığı, silah kaçakçılığı, çeşitli ürün kaçakçılığı, insan kaçakçılığı ve kara para aklamayı da içeren uzun bir organize suç listesinden sorumlu bir örgüttür⁷⁷¹ ve iki yoldan finans temin etme yoluna gitmektedir. Bunlardan birincisi illegal faaliyetler ile elde ettiği finans gelirleri, ikincisi ise legal faaliyetler ile elde ettiği finans gelirleridir. Bu gelirlerin yolu ve yöntemi ise şöyle açıklanabilir;

3.10.2.1. Haraç Toplama;

PKK, Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde yaşayan Kürt vatandaşlardan 1995 yılına kadar vergi adı altında baskı, tehdit ve korkutma yoluyla zorla paralar toplamıştır. Haraç vermek istemeyen vatandaşları kaçırmış, bazılarının iş yerlerini yakmış ya da bombalamış, bazı işadamlarına da suikastler düzenlemiştir.⁷⁷²

PKK'nın yurtdışında, özellikle Almanya'da ilk dönemler Kürt göçmenlerden haraç almak için tehdit etmesi mahkeme kayıtlarına ve istihbarat raporlarına girmiştir. Ancak sonraki yıllarda örgütün giderek güçlenmesiyle devletin denetleme ve güç alanlarını daralttığı ve Kürt göçmenlerin kendilerine yönelik tehditleri adli makamlara şikayet etmeye cesaret edemedikleri ortaya çıkmıştır. Zorla para toplamada örgütün kullandığı en yaygın yöntem düğün törenlerinde ayrı bir para toplama kutusu ile hem düğün sahiplerine hem de PKK'ya yapılan bağışlar olmuştur. PKK'nın söz konusu ekonomik faaliyetlerinde etkili olan yapılar Kürdistan Kızılayı (Heyva Sor) ve

⁷⁷⁰ EUROPOL, *"TE_SAT 2011 EU Terrorism Situation And Trend Report"*, European Police Office, 2011, https://www.europol.europa.eu/sites/default/files/documents/te-sat2011_0.pdf, (Erişim: 08.05.2021).

⁷⁷¹ Soner, Aslan, ve Kıyıcı, *PKK'nın Bölgesel Terör Ağı Yapılanması*, s. 35.

⁷⁷² Necati Alkan, *"Türkiye'deki Terör Örgütlerinin Finans Kaynakları"*, *Terör ve Türkiye*, Ali Çağlar, Gazi Kitabevi, Ankara 2009, s. 93.

Uluslararası Kürt İşadamları Birliği'dir (KARSAZ).⁷⁷³ Yine örgüte maddi gelir sağlama amacıyla PKK'nın 3'üncü kongresinde, "vergilendirme kanunu" adı altında alınan kararlarda, ekonomik faaliyetlerde bulunanlardan, makbuz karşılığı vergi adı altında para alınmasını kabul ederek, örgüte destek sağlanması kararlaştırılmıştır.⁷⁷⁴

3.10.2.2. Hırsızlık, Gasp, Soygunve Kaçakçılık;

Kurulduğu andan itibaren PKK hırsızlık, gasp ve soygunu gelir temin etme amacıyla hep kullanmıştır. Bilhassa Türkiye'nin Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde mezra ve köylerde yaşayan vatandaşlardan başta gıda olmak üzere gündelik yaşamda ihtiyaç duyduğu tüm malzemeleri zorla almaktadır.⁷⁷⁵

Kaçakçılık alanındaki yüksek gelir imkanlarıda örgütlerin alkollü içki, akaryakıt ve sigara kaçakçılığı işine girmesine neden olmaktadır. PKK'nın da bilhassa kaçakçılardan para aldığı bilinmektedir ancak alkollü içki ve sigara kaçakçılığından örgütün ne kadar gelir sağladığını tam olarak bilmek imkansız olmakla birlikte telaffuz edilen rakamlar oldukça önemli miktarlardadır.⁷⁷⁶

3.10.2.3. İnsan Kaçakçılığı;

İnsan kaçakçılığı ve yasadışı göç işinden PKK önemli sayılabilecek düzeyde bir gelir elde etmektedir. PKK, Türkiye üzerinden Avrupa'ya yönelen göç rotası ve insan kaçakçılığı faaliyetlerinin tam merkezinde bulunmakta,⁷⁷⁷ uluslararası militan ve sempatizan destek ağı ile de bu işi organize ederek yüksek gelir elde etmektedir.⁷⁷⁸

PKK'nın insan kaçakçılığı konusunu Michael Freeman şöyle açıklamaktadır; PKK insan kaçakçılığı işinde uyuşturucu trafiği için kurulan rotayı kullanarak, Irak'tan ve Asya kıtasının muhtelif bölgelerinden insanları, genellikle İtalya üzerinden Avrupa kıtasına götürerek, yoğun bir şekilde kaçakçılık işine karıştığı bildirilmektedir. Interpol'de, bu iş için PKK'nın kişi başına 2.000 ila 3.000 Euro para aldığını tahmin

⁷⁷³ Bayraklı, Yalçın, ve Yeşiltaş, *Avrupa'da PKK Yapılanması*, s. 26.

⁷⁷⁴ Gül, *Terör ve Terörizm*, s.66.

⁷⁷⁵ Alkan, *Türkiye'deki Terör Örgütlerinin Finans Kaynakları*" s. 90.

⁷⁷⁶ Aykın ve Sözman, *Terörün Finansmanı İle Mücadele*, s. 29.

⁷⁷⁷ Buğra Sarı, Murat Tinas, *İnsanlığa ve Demokrasiye Terör Tehdidi: PKK Örneği*, Polis Akademisi Yayınları, Rapor No: 16, Ankara, Eylül, 2018, s. 27.

⁷⁷⁸ Onay, *Etki Odaklı Hareket Terör*, s. 204.

etmektedir. Örgütün yıl içerisinde kaçak olarak Avrupa'ya götürdüğü insan sayısı tam olarak bilinemesi de PKK ile bağlantılı tek bir operasyonda 9,000 Kürt insanı Avrupa'ya kaçak yollarla taşınmıştır.⁷⁷⁹ 'PKK, ilk zamanlar insan kaçakçılığı organizasyonlarına güvenlik sağlayarak sadece komisyon almayı tercih ederken, zamanla bu işin çok yüksek gelir sağladığı ve farklı başka kazanımlarının da olduğunu görünce bu işi, terör faaliyetlerinin finansman kaynağı olarak değerlendirip örgüt olarak bizzat yapmaya başlamıştır.

3.10.2.4. Sahtecilik;

PKK, gelişen teknolojik imkanları kullanarak her türlü baskı araç, gereç ve malzemesini kolaylıkla tedarik edebilen ve sahtecilik konusunda oldukça uzmanlaşmış bir örgüttür. Legal ve illegal yollardan yurtdışına giden şahısların iltica taleplerinin kabul edilmesi için her türlü sahte belgeyi tanzim edebilmektedir. Düzenlenen sahte belgelerle Avrupa ülkelerine götürülen şahıslar, gönderildikleri ülkelerde yine örgüt tarafından kontrol altında tutularak, iş bulma ve barınma vaadi ile PKK yanlısı derneklere üye olarak kaydedilmektedir. İş bulup para kazanmaları halinde ise bu şahıslardan, örgüte destek amacıyla aidat adı altında düzenli paralar alınmaktadır.⁷⁸⁰ Ayrıca PKK'nın sahte pul ve banknotlar sattığı da bilinmektedir. Bu türden yasadışı faaliyetler finansman açısından örgüte pek çok avantaj sağlamaktadır.⁷⁸¹

3.10.2.5. Uyuşturucu Madde Kaçakçılığı;

Michael Freeman, *"The Sources of Terrorist Financing: Theory and Typology"* *"Terörün Finans Kaynakları: Teori ve Tipoloji"* adlı çalışmasında, terör örgütü PKK'nın uyuşturucu işiyle olan bağlantısını şu şekilde ifade etmiştir;

"Terör örgütü PKK, yapmış olduğu uyuşturucu kaçakçılığı ile uluslararası arenada mücadele edilmesi gereken illegal bir suç örgütü durumundadır. Bazı terörist gruplar çok kısa süre içerisinde paraya çevrilebilen ve bir ülkeden başka bir ülkeye taşınması, gizlenmesi ve depolanması kolay olan uyuşturucu işinde yer almaktadırlar.

⁷⁷⁹ Michael Freeman, "The Sources of Terrorist Financing: Theory and Typology", **Studies in Conflict & Terrorism**, 34:6, 2011, s. 467.

⁷⁸⁰ Alkan, *Türkiye'deki Terör Örgütlerinin Finans Kaynakları* s. 95-97.

⁷⁸¹ Freeman, "The Sources of Terrorist Financing", s. 468.

*PKK da, üretimi zahmetsiz, kar marjı çok yüksek olan uyuşturucu işini örgüte kaynak sağlama adına yapmaktadır. PKK, uyuşturucunun Güneybatı Asya'dan Avrupa'ya kadar olan eroin trafiğinde yer almaktadır. Avrupa'daki uyuşturucu işinin kontrolünün yüzde 80 oranında PKK'da olduğu düşünülmektedir."*⁷⁸²

Terör uzmanı Dr. Nihat Ali Özcan ise, PKK'nın bölgede varlığını sürdürme ve güç elde etme, stratejisi ile uyuşturucu kaçakçılığı ilişkisine dair görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir;

"1990'ların Türkiye'si'nde siz günde beş saat yolları kontrol edip, geri kalan on sekiz saati PKK'ya bırakırsanız, suç örgütleri, kriminal suç örgütleri, uyuşturucu ticareti yapanlar da doğal olarak onlar da kendi varlıklarını bölümlendirilmiş bir biçimde dizayn edeceklerdir. Günde beş saat devletten bakacaklar "Kollukla iş tutabilir miyim?", geri kalan on sekiz saati de PKK'yla tutacaklardır. Şimdi PKK, akıllı bir örgüt; hiçbir zaman kendi adına uyuşturucu ticareti yapmamıştır, ama uyuşturucu ticareti yapan bu tür yapılardan nemalanmıştır. Bunu da görürsünüz ve bu temel kuraldır orada, çünkü biliyor bunun uluslararası nasıl bir tepki doğuracağını. O yüzden o genelde doğrudan değil sponsor olarak ve dolaylı bir biçimde uyuşturucu ticaretiyle ilgilenmiştir. Yani bir adam hem bir tarafı itibarıyla destek görüp, öbür tarafıyla da kesinlikle o resimde yer almaz. O yüzden, uyuşturucu ticareti olmaksızın bu tür örgütler ne yaşayabilir ne de onların olduğu yerde bu tür yapılar kendiliğinden sona ermez. Bu doğal bir network..

Prof. Dr. Ümit Özdağ'da Alt Komisyonun 28.11.2011 tarihli toplantısında;

*"Bu işin ekonomik boyutu var. Van'ın köyleri, İran sınırındaki köyleri, bakıyorsunuz örgüte oy veriyor, iç taraftakiler AKP'ye oy veriyor. Mantığı ne? Mantığı şu efendim: Bu köylüler için kaçakçılık bir yaşam tarzı ve bu PKK'yla birlikte yapılıyor." diyerek PKK'nın uyuşturucu madde kaçakçılığında olduğu gibi bütün suç örgütleriyle birlikte hareket ettiğinin tespitini dile getirmiştir.*⁷⁸³

⁷⁸² Freeman, "The Sources of Terrorist Financing", s. 467-468.

⁷⁸³ Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, **"Terör ve Şiddet Olayları Kapsamında Yaşam Hakkı İhlallerini İnceleme Raporu"**, 24. Dönem, 3. Yasama Yılı 2013, s. 195-196.

PKK'nın lideri Abdullah Öcalan'a tutuklandıktan sonra yapılan sorgusunda, örgütün uyuşturucu işi hakkında kendisine yöneltilen soruda;

SORULDU: PKK'nın uyuşturucu ticareti ile iştigal etmediğini söylemektесiniz. Ancak PKK örgütüne yapılan operasyonlarda PKK militanlarının barındıkları sığınaklarda yapılan aramalarda 7 ton 466 kilogram esrar, 1 milyon 984 bin kök Hint keneviri, 63 kg 375 gram eroin, 33 kg baz morfin 1 adet uyuşturucu imalathanesi ele geçirildiği tespit edilmiştir.

CEVAP: Bana okuduğunuz olaylardan benim haberim yoktur. Ben başından beri uyuşturucu ticaretine karşı çıktım. 1990'lı yıllarda İran'da Makü bölge sorumlusu ile yaptığım konuşmada bu uyuşturucu ticaretini bırakın uyuşturucu ticareti PKK'nın siyasi yönünü bitirir dedim.

SORULDU: Yakalanan uyuşturucu maddelerin PKK'lı olan elemanlarının verdikleri bildirilen bilgilerden uyuşturucu trafiğinin Derince-Trieste ve batı Avrupa, Haydarpaşa-Köstence-Budapeşte-Almanya, Edirne-Sofya-Bükreş-Almanya ve batı Avrupa ülkeleri, Kapıkule-Patnos limanı-Trieste-İsveç ve Fransa Kapıkule-Sofya-Bükreş-Budapeşte-Viyana-Roma ve batı Avrupa ülkeleri olduğu anlatıldı.

CEVAP: Benim bilgim dahilinde uyuşturucu kaçakçılığını PKK örgütü yapmamıştır. Şayet uyuşturucu kaçakçılığı yaparken yakalanan PKK örgütü elemanları varsa bundan alan sorumluları haberdardır. Ama ben başlangıçtan beri uyuşturucu ticaretine karşı çıktım.⁷⁸⁴ diyerek yanıt vermiştir.

3.10.2.6. Aidat ve Bağışlar

Bütün terör örgütlerinde olduğu gibi PKK'da üye ve sempatizanlarından bağış ve aidat adı altında düzenli olarak para toplamakta ve önemli miktarlarda gelir elde etmektedir. Örgütün bugüne kadar topladığı paraların miktarı bilinmeyip yurtiçi ve yurtdışında oluşturduğu vakıf, dernek, sivil toplum örgütleri, kültür merkezleri ve şirketler kanalıyla özellikle Kürt vatandaşlardan büyük paralar topladığı bilinmektedir. Ayrıca aidat ve bağışların örgütün zor zamanlarda ayakta kalması ve hayatiyeti açısından önemi çok büyüktür. Toplanan paraların miktarları da azımsanmayacak

⁷⁸⁴ Öcalan, Sanık İfade Tutanağı, s. 22.

kadar çoktur. PKK'nın lideri Abdullah Öcalan, Almanya'da düzenlenen bir organizasyonda örgüte 2 milyon Alman Markı'na yakın para toplandığını belirtmiştir.⁷⁸⁵

3.10.2.7. Örgütsel Yayınlardan Elde Edilen Gelirler;

Tüm örgütler, ideolojilerini yaymak, örgüte bağlılığı pekiştirmek ve teorik eğitimlerde taraftarlarını eğitmek amacıyla yayınladıkları kitap, dergi ve gazeteyi etkili bir şekilde kullanmakta aynı zamanda bu yayınların militan ve sempatizanlarına satışından da gelir elde etmektedirler. PKK'da aynı stratejiyi takip ederek örgütsel yayınlardan faydalanmayı hiçbir zaman ihmal etmemiştir.⁷⁸⁶

Bu türden örgütsel yayınların katkılarını terör uzmanı Rex Hudson net bir şekilde şöyle açıklamaktadır; PKK'nın üye alım çalışmalarına belki de en büyük katkı devasa medya kuruluşlarından gelmiştir. Özellikle de Med-TV, PKK'nın sahibi olduğu İngiltere üzerinden Kürtçe yayın yapan uydu televizyon kanalı olarak önemli bir işlev görmüştür. Öcalan, mesajlarını iletmek ve duyuru yapmak için Türkiye ve başka yerlere yapılan yayınları kullanarak telefon aracılığıyla Med-TV'deki programlara sıkça katılım sağladı. Med-TV, Türkiye'nin güneydoğusunda Kürtlerin de bulunduğu geniş bir izleyici kitlesine hitap etmektedir.⁷⁸⁷

Türkiye'deki Kürtler üzerine araştırma çalışmaları yapan Martin Van Bruinessen, örgütsel yayınların her anlamda PKK'ya fayda sağladığını belirtmektedir;

Med-TV, Orta Doğu'ya yayın yapacak ancak Batı Avrupa ve Asya'nın büyük bir kısmından da izlenebilecek güçlü bir ekipman olan uydu televizyon istasyonudur. Programlarının video kasetleri başka yerlerdeki Kürt toplulukları arasında da yayılmıştır. Kürtçe dersler, Kürtçe dublajlı eski Türk filmleri ve dünyanın çeşitli yerlerindeki insanların telefon aracılığıyla eş zamanlı katılım sağlayabildiği canlı tartışma programları düzenlenerek izleyici kitlesi artırılmaya çalışılmıştır. Örgüt

⁷⁸⁵ Alkan, *Türkiye'deki Terör Örgütlerinin Finans Kaynakları* s. 91-92.

⁷⁸⁶ Alkan, *Türkiye'deki Terör Örgütlerinin Finans Kaynakları* s. 94.

⁷⁸⁷ Hudson, *Who Becomes a Terrorist and why?*, s. 98.

yönetimi kanalın devrimci potansiyelini hemen algılamış ve PKK'nın ideolojik örgüt çizgisi açıkça ve sansür uygulanmadan dile getirilmiştir.⁷⁸⁸

Örgütsel yayınların PKK'ya faydası sadece örgütün propagandasını yürütmek, faaliyetlerle ilgili üye ve sempatizanlara açık veya şifreli mesajlar iletmek değil aynı zamanda finans kaynağı sağlamak bakımından da önemli bir fonksiyon olduğudur. Bu nedenle de PKK bu alanı boş bırakmamaktadır. Yetkili birimler PKK'nın, 4 TV kanalı, 13 radyo kanalı, 3 basımevi, 2 gazete, 19 dergi ve çok sayıda internet sitesine sahip olduğunu bildirmektedirler.⁷⁸⁹

3.10.2.8. Ticari Faaliyetler;

PKK'nın ulusal ve uluslararası düzeyde siyasi ve silahlı faaliyetleri arttıkça ekonomik giderleri de artmakta, örgütün devamlılığı küçük paralarla sürdürülemez duruma gelmektedir. Örgüt militanlarını yalnızca beslemekle kalmayıp aynı zamanda kendi kadrolarından bakılması gereken ailelerine de ekonomik destek sağlamak durumunda kalmaktadır. İşte bu nedenlerle PKK, Kürt kökenli vatandaşlardan topladığı paraları Berlin, Paris ve Londra gibi önemli Avrupa başkentlerinde şirketler kurarak yatırıma dönüştürmekte,⁷⁹⁰ Batı Avrupa ülkelerinin muhtelif şehirlerinde restoran, kiraathane, ve kafeteryalar açmaktadır. Örgütün açtığı bu tür yasal görünümlü işyerleri ile hem bu tür mekanlar bir temas noktası ve faaliyetlerinin koordinasyonu için kullanılmakta, hem de örgüte gelir sağlanmaktadır.⁷⁹¹ Bu minvalde örgüt Avrupa'da para toplamak için Öcalan resminin bulunduğu şapkayı 20 Euro'ya satmaktan, umre organizasyonları düzenlemeye, PKK adına ticaret yapan ticari şirketlere sahip olmaktan, ticari faaliyetlerinin bir bölümünü örgüte aktaran şirketlere kadar geniş bir alanda faaliyet yürütmektedir.

Diğer yandan örgütün Türkiye, AB, ABD ve Kuzey Irak'ta bağlantılı olduğu şirketler aracılığıyla milyarlarca dolarlık para kaynağını kontrol ettiği iddia edilmektedir. PKK'nın tasfiyesi söz konusu olduğunda örgütün kontrol ettiği bu para

⁷⁸⁸ Bruinessen, "Shifting national and ethnic identities: the Kurds in Turkey and the European Diaspora", s. 47.

⁷⁸⁹ Aykın ve Sözmen, *Terörün Finansmanı İle Mücadele*, s. 36.

⁷⁹⁰ Alkan, *Türkiye'deki Terör Örgütlerinin Finans Kaynakları*" s. 95.

⁷⁹¹ Aykın ve Sözmen, *Terörün Finansmanı İle Mücadele*, s. 34.

kaynağının ne olacağı da bilinmemektedir. PKK'nın bir gün silah bırakması söz konusu olsa bile örgüt yöneticilerinin bu paradan vazgeçmek istemeyecekleri ifade edilmektedir.⁷⁹²

3.10.2.9. Yandaş Devlet Yardımları;

Politikalarının işlerliliğini geçerli hale getirmek ve rakiplerini etkisiz kılmak için artık günümüzde güçlü devletlerin de bir dış politika aracı olarak kimi zaman terör örgütlerini kullandıkları bilinmektedir. Güçlü olan devletlerin kararlı politikalarına karşın bir çözüm yolu bulamayan ve uluslararası arenada haklarını elde edemeyen bazı ülkeler de terör örgütlerini, engelleri aşmada bir araç olarak görmektedirler. Bu bağlamda kamplarda eğitim vererek, yaralıları tedavi ederek, iltica hakkı vererek, silah, cephane ve mühimmat yardımı yaparak, barınma, yiyecek, giyecek ve lojistik ihtiyaçlarını temin ederek, kamp yeri, dernek, yayın organı gibi yan kuruluşlar açmasına ve faaliyetler yürütülmesine destek olarak dış yardımlar alınmaktadır.

Örgüt olarak PKK'da, 12 Eylül askeri darbesi ile yurtdışına çıkmış ve ihtiyaçları doğrultusunda Suriye, İran, Irak, Ermenistan, Yunanistan, Rusya, Bulgaristan, Libya⁷⁹³ ve bir ölçüde Avrupa ülkeleri tarafından çok çeşitli destekler almıştır. Dolayısıyla örgüt olarak PKK'nın bağımsız olduğu söylenemez. Destek aldığı ülkelerin bağımlısı olarak, onların politika ve çıkarları yönünde hareket etmek zorunluluğu bulunmaktadır.⁷⁹⁴

Türkiye ile sorunu olan ve bölge üzerinde birtakım plan, proje ve politikaları bulunan farklı bazı ülkelerde süreç içerisinde PKK'yı desteklemekten geri kalmamışlardır.

3.10.3. PKK'nın Ortaya Çıkış ve Faaliyet Sürecinde Uluslararası Boyut

Terör örgütlerinin başarıyı yakalamaları ve hedeflerine ulaşmaları önemli oranda aldıkları dış desteğe bağlıdır. Dış desteğe sahip olmayan bir terör örgütünün başarılı olması ve hedeflerine ulaşması ise neredeyse imkansızdır.

⁷⁹² Bahar, "Çözüm Süreci", s. 112.

⁷⁹³ Alkan, *Türkiye'deki Terör Örgütlerinin Finans Kaynakları* s. 99.

⁷⁹⁴ İlhan, *Terör: Neden Türkiye*, s. 146.

PKK'nın ortaya çıkışı ve varlığını sürdürmesindeki önemli etkenlerden biri de uluslararası politikaların şekillendirdiği ilişkilerdir. Farklı siyasal yapıdaki ülkelerin PKK ile ilişkilerinde aynı düzlemde buluştukları görülmektedir. Örgütün gün yüzüne çıkmasından sonraki zaman biriminde gerek dünyada gerekse bölgede meydana gelen politik değişimler, çıkar ilişkileri, askeri çatışmalar, örgüte çok farklı alanlarda destek bulma ve çalışma imkanı sağlamıştır.⁷⁹⁵ PKK'ya uluslararası desteğin yüklendiği misyonun çok yönlü olduğu görülmektedir. Nitekim PKK gibi destekçilerine maliyeti çok düşük olan ve yaygın şiddet kullanan bir örgüt süreç içinde uluslararası ve bölgesel politik gelişmelere bağlı olarak ittifaklar bulmakta zorlanmamıştır. Sovyetler Birliği bir dönem ABD ile giriştiği etkinlik mücadelesinde PKK'yı Suriye'ye himaye ettirirken, Rusya'ya dönüştüğünde ise Kafkasya politikaları için PKK ile ilişkilerini devam ettirmiştir. Bulgaristan ülkesindeki Türk azınlıklara ilişkin sorunlarının çözümünde, Yunanistan, Ege ve Kıbrıs meselesi nedeni ile PKK ile işbirliği yapmıştır. Almanya yeniden dünya gücü olma arzusu ile PKK'yı desteklerken, Sırbistan, Türkiye'nin Bosna Hersek politikasından dolayı, alçak irtifa savunma füzelerini ve bu silahların eğitimini PKK'lı militanlara vererek Türkiye ile Botan'da hesaplaşmıştır. İran, Azerbaycan sorunu ve enerji nakil hatlarının geçeceği yol güzergahlarının istikrarsızlaştırılması amacıyla ve Irak'la savaştığı süre boyunca Türkiye'nin Kuzey Irak'a girmemesi için PKK'yı himaye etmiştir. ABD, çıkarları için insan hakları bağlamında Kürt konusunu gündeme taşımıştır.⁷⁹⁶

Örgüt olarak PKK'da ortaya çıktığı andan itibaren faaliyet süreçlerinin hemen her aşamasında çeşitli sebeplerle farklı ülkelerden hep destek görmüştür. Bu ülkelerin Türkiye ile olan ilişkileri ve PKK'ya verdikleri destekler farklılık arz etmektedir;

3.10.3.1. Suriye

PKK hareketinin oluşumunda, etkinliğini arttırmasında ve uluslararası boyut kazanmasında, kurulduğu süreçten itibaren örgütü destekleyen ülkeler arasında yer alan Suriye, çok önemli bir konuma sahiptir. Türkiye'nin aleyhine olacak muhalif çalışmalara destek olma politikalarına hiç ara vermeyen Suriye rejimi, PKK örgütü ile,

⁷⁹⁵ Özcan, **PKK (Kürdistan İşçi Partisi) Tarihi, İdeolojisi ve Yöntemi**, s. 220.

⁷⁹⁶ Nihat Ali Özcan, **"Terör ve Ekonomi"**, s. 304-305.

hep yakın bir temas halinde olmuştur. Suriye'nin, PKK konusunda izlediği politikaların arka planında Arap milliyetçiliğinin etkisi ile birlikte,⁷⁹⁷ Dicle ve Fırat nehirleri üzerindeki kontrolün Ankara'da olmasından dolayı stratejik önemi olan su sorunu, kendi toprağı olarak iddia ettiği Türkiye'nin Suriye ile sınır vilayeti olan Hatay sorunu ve Türkiye'nin iktisadi, siyasi ve askeri bir bölgesel güç olmasını engellemek düşüncesi yatmaktadır. Dolayısıyla Suriye, PKK'yı ilk zamanlardan itibaren Türkiye'ye karşı bir koz olarak kullanmayı düşünmüştür.

PKK'nın lideri Öcalan, daha örgütün ilk kuruluş yıllarında Suriye'ye geçerek Hafız Esat'ın kardeşi Cemil Esat aracılığı ile Suriye gizli servisinden yetkililerle temas kurmuştur. Suriye rejimi de, Bekaa vadisindeki kampı PKK'nın kullanımına vermiş, PKK'da burayı merkezi kamp olarak kullanmıştır.

Örgütün lider kadrosunda yer alan militanlarının bir kısmının Suriye kökenli olduğu bilinmektedir. Kürt asıllı Suriye vatandaşları arasında PKK örgütlenmesi hızlı bir şekilde yayılmıştır. Diğer taraftan Abdullah Öcalan, Türkiye'ye yönelik gerçekleştirilen eylemler süresince yaklaşık 15 yılı aşkın bir süre Suriye'de bulunmuştur.⁷⁹⁸

PKK'nın Suriye istihbarat teşkilatlarıyla yakından kurduğu ilişkileri ve bunun yanı sıra bu ittifakın jeopolitik nedenlerinin bilinmesi önem arzeder. Suriye'nin PKK üzerinde belirli oranda kontrol sahibi olduğu inkar edilemese de, PKK'nın Suriye'nin bir kuklası olduğunu düşünmek hata olur. PKK, tüm yumurtalarını tek bir sepet içine koymaktan kaçınıp Türkiye'nin komşu ülkeleriyle irtibatlar kurarak ilişkilerini başarıyla yaymıştır.⁷⁹⁹

Örgütün lideri Öcalan'a Suriye ile ilişkileri sorulduğunda şu şekilde bir değerlendirme yapmıştır:⁸⁰⁰

"1979 yılı Temmuz ayında Suruçlu Ethem Akcan isimli kuryem ile birlikte Suriye'ye geçtik. Evvela Suruç'un karşısına düşen Kobani denilen kasabada Ethem'in

⁷⁹⁷ Özcan, **PKK (Kürdistan İşçi Partisi) Tarihi, İdeolojisi ve Yöntemi**, s. 237-238.

⁷⁹⁸ Ceylan, **Hiç Konuşmayanlar Konuşuyor; Mücadele Edenlerin Dilinden Terör**, s. 185-187.

⁷⁹⁹ Bruinessen, "Shifting national and ethnic identities: the Kurds in Turkey and the European Diaspora", s. 44.

⁸⁰⁰ Konuyla ilgili kısımlar alınmıştır.

amcası olan Ömer Muhtar'ın evinde bir müddet kaldık. Bu arada Filistin örgütü ile irtibat kurarak bu örgütten Demokratik Cephe Kimliği temin ettik. Temin ettiğimiz bu kimliklerle Lübnan'a geçtik. Filistin örgütü bize Bekaa vadisinde kamp verdi. Giderek örgüte bağlı elemanları burada topladım. Bu kampta üç yıl faaliyet gösterdik. Helve adı verilen bu kampa daha sonra Mahsun Korkmaz akademisi ismini verdik. 1992 yılında Türkiye'den baskılar gelmesi, Kuzey Irak'ta faaliyet alanları doğması ve Bekaa vadisinin eski işlevlerini kaybetmesi üzerine Suriye'ye geçtim. Önce Hafız Esad'ın kardeşi Cemil Esad ile ilişkiyi kurdum. Suriye bizi siyaseten değil sosyal ilişkiler çerçevesinde kabul etti. Bu arada bizim Şam'da büyük bir tüccar olarak tanıdığımız Ağa kod Mervan Zerki ile yoğun ilişkilerimiz sonucunda bu şahsın El-Muhaberat denilen Suriye İstihbarat servisinin elemanı olduğunu öğrendim. Mervan Zerki Suriye istihbaratı ve devleti ile aramızda bir halka oluşturdu. Suriye bizi resmen ve siyaseten tanımamakla, kendisinden sorulduğumuzda bizde Apo kod Abdullah Öcalan isimli birisi yoktur diyebiliyordu. Yani Suriye'nin bizi siyaseten tanımaması ve sosyal ilişkiler içinde tanınması kendi açısından aldığı bir tedbirdir. Mervan Zerki ben Suriye'den ayrıldıktan sonra Al-Tecalma Al-Vatan El-Demokrasiye (Ulusal Demokratik Birlik) adı altında bir parti kurdu ve kurduğu bu parti ile PKK'nin mirasına konarak bizim çekilmemizden sonra Suriye'de ki çok geniş olan Kürt potansiyeli topladı. Biz Suriye'ye geldiğimiz zaman kalabalık olduğumuz için geniş evler satın almış veya sakatlarımız var bu evler bize lazım dedik. Onlarda bu görüntü altında müsaade ettiler. Ancak zaman zaman El-Muhaberatın elemanları okullarımıza geliyorlar ve denetliyorlardı. Şam'da kaldığım evi de kendim satın aldım. Korumamızı da kendimiz yaptık. Suriye hükümeti uzaktan gözetleme yapmış olabilir. Suriye'de bulunduğum süre içerisinde Ali Ammar adına tanzim edilmiş Demokratik Cephe kimliği ile dolaştım. 1992 sonunda 09 Ekim 1998 tarihine kadar ağırlıklı olarak Şam'da kaldım.⁸⁰¹ diyerek Suriye rejiminin örgüte verdiği desteği belirtmiştir.

3.10.3.2. Irak

Türkiye'nin sınır komşusu olan Irak'ın kuzeyinin engebeli ve dağlık bir araziye sahip oluşu terör örgütü PKK'nın yuvalanması için ideal bir ortam oluşturmaktadır.

⁸⁰¹ Öcalan, Sanık İfade Tutanağı, s. 26-28.

Irak'ta yaşanan istikrarsızlık ve buna bağlı olarak ortaya çıkan otorite boşluğu, 1990 yılında ortaya çıkan Körfez krizi sonrasında oluşturulan 36'ıncı paralelin Kuzeyindeki tampon bölgede etkili olan Kürdistan Yurtseverler Birliği (KYB) ve Irak Kürdistan Demokrat Partisi (KDP)'nin yanı sıra PKK'da bölgeye yerleşerek kendine üs ve faaliyet alanları oluşturmuş ve bu coğrafyayı kendine bir hakimiyet alanı haline getirmiştir. Dolayısıyla Kuzey Irak'taki fiili durum, PKK'ya bir alan açmış, faaliyetlerine önemli katkılar sunmuştur.⁸⁰²

PKK kamplarını 1980'li yılların başında Kuzey Irak tarafında kurmuşsa da varlığından yıllar geçtikten sonra Irak Kürtleri arasında geniş bir halk desteği görmeye başlamıştır. Bu süreçte iki büyük Kürt oluşumun kendi aralarında devam eden saldırıları, toplum nazarında fazlasıyla prestij kaybetmelerini sağlamış, bu durum, siyasetin radikal açıdan farklı şekillerini temsil eden PKK gibi oluşumlara bir yol aralamıştır.⁸⁰³

Iraklı Kürt gruplar ile PKK arasındaki ilişkilerin oldukça karmaşık ve genel olarak birbirlerine karşı düşmanca bir tutum içerisinde olduğu söylenebilir. PKK, gerektiğinde kendi politikasını dayatarak gerek KDP gerekse KYP ile zaman zaman çatışmaktan da geri durmamıştır. Yaşanan tecrübeler PKK'lı yöneticilerin Iraklı Kürtlere ön yargı ve şüpheyle yaklaşmasını sağlamış, PKK ile KYB ve KDP arasındaki ilişkileri savaştan sonra daha da karmaşık bir hale getirmiştir. PKK'lı yöneticiler; KYB ve KDP'yi, silahlı mücadelenin yanında siyasi ve diplomatik gelişmelere önem vermediklerinden dolayı militan gruplar olarak kategorize edip suçlamışlardır. Ancak Irak'taki karmaşık ortamın gruplar arasında daha fazla iş birliğine ihtiyaç olduğunun görülmesi ile PKK, Irak'taki güçleri silahsızlandırılmasa da hiçbir Iraklı Kürt grubuyla savaşmayacağını belirtmiştir.⁸⁰⁴

PKK, Öcalan'ın yakalanmasından sonra zayıflasa da, Irak savaşının akabinde adeta yeniden dirilmiş, ABD'nin kontrolünde olan Irak'ta iyice güçlenmiştir. Kuzey Irak'ta bulunan Kandil dağında üstlenen örgüt askeri, siyasi ve lojistik mevzilerini

⁸⁰² Ceylan, **Hiç Konuşmayanlar Konuşuyor; Mücadele Edenlerin Dilinden Terör**, s. 214.

⁸⁰³ Bruinessen, "Shifting national and ethnic identities: the Kurds in Turkey and the European Diaspora", s. 44.

⁸⁰⁴ Cline, *From Ocalan to Al Qaida: The Continuing Terrorist, Threat in Turkey*, s. 328-329.

korudu. Kandil dağı, bir operasyon merkezi, tıpkı bir diplomatik durak gibi işlev gördü. Bazı ülkelerin üst düzey askeri yetkilileri ve yabancı medyanın uğrak yeri oldu.

Irak'ta Barzani ise PKK'lıları özel ordusuna katıyor, 200 Dolar maaşla kendine paralı asker yapıyordu. Ayrıca Erbil, Selahaddin, Kerkük ve Musul gibi şehirlerde PKK büroları açılıyordu. Kısaca Körfez Krizi'nden sonra Kuzey Irak, PKK için bir hakimiyet sahası konumuna gelmiş, faaliyetlerine önemli katkılar sunmuş,⁸⁰⁵ PKK için her zaman stratejik bir öneme haiz olmuştur.

3.10.3.3. İran

Türkiye'nin sınır komşusu olan İran, bulunduğu coğrafya ve PKK ile olan siyasal işbirliği bakımından örgütün gelişiminde önemli bir yer tutar.⁸⁰⁶ İran, Türkiye'yi bölgede rakip olarak değerlendirmesi ve tarihsel süreç içerisindeki yaşanan hadiselerle birlikte Türkiye'nin güçlenmesini istememesi sebebiyle, Kürt meselesini Türkiye'ye karşı bir koz olarak değerlendirmek istemektedir. İran'ın bu stratejisi PKK'ya farklı boyutlarda desteğe kadar uzanmakta, PKK'nın İran'da çok sayıda kampları bulunduğu, örgüt militanlarının Zeve ile Rızaiye kenti arasında bulunan Şah döneminden kalma eski bir kışlada eğitim gördükleri ileri sürülmektedir. İtirafçı PKK'lıların verdiği bilgilere göre, söz konusu kamp merkezi ile 10 km'lik bir alanda örgüt mensupları faaliyetlerini serbestçe yürütmektedir. Silahlı ve teorik eğitimin yapıldığı kampı, Apo'nun kardeşi Osman Öcalan'ın da zaman zaman denetlediği ileri sürülmektedir. Ayrıca PKK militanları, Türkiye'ye İran'dan sızmakta, yine İran üzerinden Ermenistan ve diğer ülkelere geçiş imkanı elde etmektedirler.⁸⁰⁷

PKK ile İran arasındaki resmi faaliyetlerin 1984'de başladığı, parti yayınlarında belirtilmektedir. İran; bu süreçte devam eden İran-Irak savaşını fırsata dönüştürüp Kerkük ve Musul'a yönelebilecek olan Türkiye'nin önünü kesmeyi, Türkiye'nin bölgede ABD'ye verdiği desteğin bedelini ödemesini istemektedir. Diğer yandan İran yönetimi ittifak yaptığı PKK'yı devamlı olarak kontrolü altında tutmaya

⁸⁰⁵ Demirel, *Siyasi Yapılanmalar ve Terör Grupları*, s. 467.

⁸⁰⁶ Özcan, *PKK (Kürdistan İşçi Partisi) Tarihi, İdeolojisi ve Yöntemi*, s. 222.

⁸⁰⁷ Kemal Yalçın, "Türkiye'nin Güvenliği Sorunu, Terörizm ve İran", *Terörizm İncelemeleri Teori, Örgütler, Olaylar*, Ümit Özdağ, Osman Metin Öztürk, Ankara, ASAM Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, Ankara, 2000, s. 289-290.

çalışmakta, ülke sınırları içindeki Kürtler arasında neden olabileceği gelişmelere ise hep engel olmaktadır.⁸⁰⁸ İran her ne kadar bölgede bir Kürdistan kurulmasına karşı olsa da Türkiye aleyhine olan gelişmelere destek vermeyi tercih etmekte,⁸⁰⁹ bir yandan kendi ülkesindeki Kürt oluşumların zayıf ve pasif kalmasını sağlarken diğer yandan PKK'nın Türkiye'ye yönelmesini sağlamayı temel politikası haline getirmektedir.⁸¹⁰ Diğer yandan Müslüman bir ülke olmasına rağmen laik-demokratik bir devlet yapısını benimseyen Türkiye'nin, Batı ile birlikte hareket etmesini rejimi için tehlike olarak değerlendirmekte, diplomatik alanda konunun dile getirildiği zamanlarda PKK ile olan ilişkilerini sürekli inkar etmeyi tercih etmektedir.⁸¹¹ Hatta bu hususta iki ülke arasında meydana gelen ana çatışma alanı, İran'ın İslamcı gruplara verdiği destekten ziyade PKK'ya verdiği destek olmuştur.⁸¹² İran, Ortadoğu'da, Türk ve Müslüman cumhuriyetler üzerinde nüfuz mücadelesi içerisinde olup, bu bölgelerde hakimiyet kurma çabalarında Türkiye'yi en öncelikli rakibi olarak görmektedir. Dolayısıyla İran, PKK mevzusunda gerekli olan desteği Türkiye'ye tam olarak hiçbir zaman vermemiştir.

İmralı da tutuklu olarak bulunan örgütün lideri Abdullah Öcalan'a PKK'nın İran ile olan bağlantısı sorulduğunda;⁸¹³

"Urumiye de bir hastanemiz mevcuttur. Kelereş takım seviyesinde küçük bir kamptır. İran da esasen kamp kurmaya ihtiyaç yoktur, zira Kuzey Irak'ta geniş sahalar mevcuttur. Şehidan, Makü, Zağros, Jerme gibi kamplar İran-Irak sınırında olup sınıra yakın İran topraklarında kalan kamplardır. İran'da ki faaliyetlerimiz hakkında benim bildiklerim bunlardır. Bunun yanı sıra Suriye'de iken beni İTTİLAAT isimli İran gizli servisinin Seyit isimli elemanı zaman zaman ziyaret ederdi. Bu ziyaretleri 1996 yılına kadar sürmüştür. Seyit bizimle hudut meselelerini görüşüyor, Hizbullah örgütü ile bizim örgütümüz arasında ki çatışmada arabuluculuk yapmasını istiyor daha doğrusu Seyit'ten biz bu çatışma da arabuluculuk yapmasını istiyorduk. Birde Kuzey Irak'ta

⁸⁰⁸ Özcan, **PKK (Kürdistan İşçi Partisi) Tarihi, İdeolojisi ve Yöntemi**, s. 230.

⁸⁰⁹ Nazım Budak, **Varlığımızı Hedef Alan Tehdit (Bölücü Terör)**, Boğaziçi Yayınları A.Ş., 1994, s. 201.

⁸¹⁰ Özcan, **PKK (Kürdistan İşçi Partisi) Tarihi, İdeolojisi ve Yöntemi**, s. 230.

⁸¹¹ Özcan, **PKK (Kürdistan İşçi Partisi) Tarihi, İdeolojisi ve Yöntemi**, s. 235-236.

⁸¹² Karmon, "Radical Islamist Movements in Turkey", s. 48.

⁸¹³ Konuyla ilgili kısımlar alınmıştır.

*IKPD üzerinde etkili olduğundan kendisine bu nüfuzlarını kullanarak bu kuruluşun bizim üzerimize gelmemesini sağlamalarını istiyorduk. Yine Seyit ile Rusya'dan Kafkasya üzerinden sevk edilen silahlar meselesini görüştük. Bu silahlar zaman zaman İran'da takılıyordu, bu meseleyi Seyit ile bizim temsilciliğimiz görüşüyordu. İran'da hastane bulunduğunu ve bizim orada 100 kadar personelimiz olduğunu İran hükümeti bilir. İran hükümeti bu şekilde gerek bize taviz vererek gerekse gereğinde zor kullanarak gerek bizi, gerekse İran'da ki Kürtleri denetim altında bulundurmaktadır.*⁸¹⁴ şeklinde örgütün İran'la olan ilişkilerini tanımlamıştır.

3.10.3.4. Avrupa Ülkeleri

PKK, 1980'lerden sonra Avrupa'yı, faaliyetlerinin önemli bir merkezi haline getirmiştir.⁸¹⁵ PKK'nın Avrupa'daki faaliyetlerinin bitirilmesi konusunda Türkiye ile AB ülkeleri arasında ortak bir yaklaşımın bulunmayışı⁸¹⁶ bazı Avrupa ülkelerinin, PKK'ya açık destek vermese de, varlığını sürdürmesi ve gelişmesinde önemli bir dayanak oluşturmaktadır. Bu bağlamda kimi Avrupa ülkelerinin örgüte sağladığı maddi imkanların yanında, propaganda, eğitim, üstlenme, koordinasyon, eleman ve diplomatik destek sağladıkları gözlenmektedir.

Avrupa devletlerinin kendine sunduğu imkanları sonuna kadar kullanan PKK ise faaliyet yürüttüğü ülkelerde legalleşmeye çalışmakta,⁸¹⁷ Türkiye'nin kontrol etme girişimlerinden büyük oranda etkilenmeden Kürt enstitüleri, Kürtçe dil kursları, yazılı ve görsel basını ile Kürt hareketine ulus inşası çalışmalarına hız vermektedir. Örgüt, Türkiye'deki faaliyetlerini mali açıdan desteklemek için topladığı büyük miktarlardaki para ve haracın önemli bir kısmını kendisine fırsat tanıyan Avrupa ülkelerinden sağlamaktadır. Diğer yandan örgüte militan kazandırmak için yapmış olduğu propagandalar neticesinde bazı gençleri hareketin içine alarak bir kısmını Lübnan'da bir eğitim sürecinden sonra savaşmaları için kamplara, diğer bir kısmını da örgütçü, teknisyen ve farklı meslek alanlarında değerlendirmek üzere vazifelendirmektedir.

⁸¹⁴ Öcalan, Sanık İfade Tutanağı, s. 33-34.

⁸¹⁵ Özcan, **PKK (Kürdistan İşçi Partisi) Tarihi, İdeolojisi ve Yöntemi**, s. 288.

⁸¹⁶ Gunn ve Demirden, **"Radikalleşmenin Önlenmesi Terörizm Olgusu"**, s. 26.

⁸¹⁷ İlhan, **Terör: Neden Türkiye**, s. 144.

PKK kendisine sağlanan imkanlar neticesinde Avrupa ülkelerinde Türkçe ve Kürtçe olmak üzere gazete ve dergiler çıkartmış, bu çalışmaların tekniksel niteliğini de yıllar içerisinde devamlı olarak geliştirmiştir. Kürtçe yazılmış dergiler ve kitaplar Almanya, Fransa, Belçika, Hollanda ve İsveç'te yayınlanmış, bu yayınların sayısı da giderek arttırılmıştır. Sadece İsveç'te (yarısı Kurmançi lehçesinde olmak üzere) yıllık 40-50 Kürtçe kitap yayınlatılmıştır. Ancak yayınlanan bu kitap ve dergiler hiçbir zaman büyük tirajlara ulaşamamış, okur kitlesi Kürtlerin sadece küçük bir kısmı ile Avrupa'daki örgüt sempatzanlarından müteşekkil olmuştur. Öte yandan yayılan dil kursları ile de örgüt, anadili Türkçe, Zazaca ya da Kurmançi ağız olmasına karşın giderek gelişen Kürtçeyi Kürt kimlikleri nedeniyle tercih eden kişilere öğretilmesini sağlamıştır. Bu alanda yaşanan gelişmeler hem yazılı hem de sözlü olarak Kürtçenin giderek daha çok kullanılmasını sağlamıştır.⁸¹⁸

PKK artık Avrupa ülkelerinde sosyal ve siyasal bir olgu olarak kabul edilmektedir. Bu ülkelerde PKK'nın önemli oranda destekçisi, sempatzanı ve üyesi bulunmaktadır. Örgütün oldukça etkili bazı üyeleri farklı isimler altında bu ülkelerde rahatça yaşamaktadır. PKK, AB ülkelerindeki pek çok faaliyetini; dernekler, vakıflar, hayır kurumları, şirketler, kampanya örgütleri gibi çok çeşitli paravan kuruluşlar adı altında gerçekleştirmektedir. Pek çok farklı meslek dalı ve oldukça farklı alanlarda faaliyet göstermekte, bunların bazılarının başına ise faaliyet yürüttüğü ülkenin vatandaşı olan kişileri yerleştirmektedir. Hatta bazı şirketler ABD gibi farklı bir ülkede kurulmakta ve Avrupa'daki bir ülkede şubesi açılarak, PKK lafzını hiç telaffuz bile etmeden faaliyetler yürütülebilmektedir. Dolayısıyla hem Türkiye'nin hem de AB ülkelerinin geçmişte ihmal ve gecikmeleri neticesinde meselenin terör dışında farklı boyutları da ortaya çıkmış, terör ilk zamanlar gelişmelerin kaynağı gibi dururken, bugün gelinen noktada sonucu halini almıştır⁸¹⁹

PKK, Avrupa ülkelerini adeta ahtapot gibi sarmış zaman zaman mafya yöntemlerini de kullanan bir örgüttür. EUROPOL'ün her yıl yayınladığı "*Avrupa'da*

⁸¹⁸ Bruinessen, "Shifting national and ethnic identities: the Kurds in Turkey and the European Diaspora", s. 45-48.

⁸¹⁹ Sedat Laçiner, "Terörle Mücadelede Yasal Önlemler: İngiltere Örneği", **Terörizm: Terör Terörizm ve Küresel Terörle Mücadelede Ulusal ve Bölgesel Deneyimler**, İhsan Bal, Birinci Baskı, Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu, (USAK), Ankara, 2006, s. 309.

Terörizm Durum ve Eğitim Raporları'nin içeriği de oldukça dikkat çekicidir. 2008 yılı raporuna göre, PKK/Kongra-Gel' Avusturya'da gerçekleşen beş kundaklama eyleminin failidir. Almanya'da gerçekleştirilen on beş terör saldırısının on dördünü üstlenen PKK/Kongra-Gel'in liderleri ve militanlarının Almanya, Slovakya ve İtalya'da yakalanması PKK'nın, Avrupa suç yapılanmasının ne kadar genişlediğini göstermektedir.⁸²⁰

Pek çok Avrupa ülkesinde faaliyet yürüten PKK, İsviçre'de de propaganda faaliyetlerini çok rahat yürütebilmekte, çeşitli konferans, seminer ve geceler düzenleyebilmektedir. Avusturya'da, Kürt Kızılayı ve ERNK bürosu gibi kuruluş ve dernekler vasıtası ile Türkiye aleyhine kamuoyu oluşturmakta ve haraç toplayabilmekte, zaman zaman Türk kuruluşlarına yönelik saldırı eylemleri tertip etmektedir. İsveç'te ise hükümet, her ne kadar PKK'yı terör örgütü olarak tanımlasa da ülke sınırları içerisinde faaliyet yürüten PKK'ya yakın 42 derneğin, İsveç Kürt Dernekleri Federasyonu ismi altında faaliyet yürütmesi görmezden gelinmektedir. Danimarka ve Norveç'te ise örgüte çalışan ERNK bürosunun resmi olarak faaliyet yürütmesine, Finlandiya'da *Kürt Enformasyon Merkezi* ve *Fin-Kürt Dostluk Derneği* isimleri ile aynı çatı altında faaliyette bulunan PKK uzantısı ve yandaşı kuruluşların faaliyet yürütmesine izin verilmektedir. PKK'nın İrlanda Dublin'de *Kürdistan Enformasyon Merkezi*, İspanya'da ise *Kürt Enformasyon ve İşbirliği Merkezi* bulunmakta ve çalışmalarını rahatlıkla yürütmektedirler.

PKK, 12 Nisan 1995 günü örgüt faaliyetlerini siyasi alanda rahat sürdürebilmek hedefiyle Hollanda'nın Lahey şehrinde yaptığı toplantıda sürgünde *Kürt Parlamentosu*'nu kurmuştur. Örgüt, Hollanda'daki faaliyetlerini pek çok dernekle sürdürmekte, Türk vatandaşlarının yoğun olarak yaşadığı Amsterdam, Lahey, Deventer, Rotterdam ve Arnheim gibi şehirlerde zorla para toplayarak, haraç almaktadır.

PKK, Romanya'yı, örgüt giderlerinin karşılanabilmesi için yapmış olduğu ticari faaliyetlerine bir merkez olarak kullanmakta, bu ülkedeki çalışmalarını *Mezopotamya'nın Sesi* ismiyle çıkardıkları dergi ve *Kürt İşadamları Derneği*

⁸²⁰ Soner, Aslan, ve Kıyıcı, *PKK'nın Bölgesel Terör Ağı Yapılanması*, s. 35-36.

çevresinde sürdürmektedir. İtalya'da ise *Kürdistan Enformasyon Bürosu*, *Kürt Dostluk Derneği* ve *Kürdistan Kültür Derneği* ve *Kürdistan Kültür Derneği* gibi PKK yanlısı dernekler resmi olarak faaliyet yürütmektedir. İngiltere'de, *Kürdistan İnsan Hakları Projesi*, *Kürdistan Workers Asociation* ve *Kürdistan Enformasyon Merkezi* isimli kuruluşlarla çalışmalarını yürütmektedir. Ayrıca örgüt propagandasının yapıldığı *MED TV*'nin yayını, İngiliz ITC firmasından almış olduğu yayın lisansı ile sürdürülmektedir. Fransa'da ise örgüt paralelinde hareket eden *KONKURD*'a bağlı *FEKBEL*, *Kürdistan Komitesi* ve *Kürt Enstitüsü* kuruluşları Kürtçülük ideolojisi etrafında Türkiye aleyhine faaliyetler yürütmekte, çeşitli gece ve etkinlikler ile yardım kampanyaları düzenlenmektedir.⁸²¹

Örgütün elebaşı olan Abdullah Öcalan, Avrupa ülkelerinin PKK ve Türkiye'ye olan bakış açılarını şöyle değerlendirmektedir;

*"Sorgumun bittiği şu anda Avrupa'nın beni istemediğini ancak beni Türkiye'ye karşı kullanmak istediğini ve kullandığını belirtmek istiyorum. Türkiye son yıllarda ki ekonomik atılımlarıyla ve hatta bize karşı yürüttüğü mücadelesiyle kalkınma potansiyeli olan bir ülke olduğunu göstermiştir. Avrupa beni Türkiye'ye karşı kullanırken Türkiye ile beni karşı karşıya getirirken Türkiye'nin de önünü kesmeyi hedeflemiştir. İnsan haklarından çok sıkı bahseden Avrupa beni kullanmak suretiyle çok kan dökülmesine sebep olmuş ve sonuçta insan haklarını işletmeyerek ikiyüzlü olduğunu göstermiştir. Bu yüzden Avrupa'yı kınıyorum. Benim sebep olduğum eylemler sebebiyle yüz binlerce Kürt'e siyasi olmadığı halde iltica hakkı tanırırken ben PKK örgütünün başı ve bir numaralı siyasi olduğum halde bana siyasi sığınma tanınmamıştır."*⁸²²

3.10.3.5. Almanya

Almanya, PKK'nın en çok tabanının bulunduğu, örgütlenmesi ile ekonomik desteğin alındığı ülkedir. Bu durumu sağlayan en önemli neden ise Türkiye'den Almanya'ya 1960'lı yıllardan itibaren başlayan yoğun işçi göçüdür.⁸²³ Almanya'da yaşayan Türk nüfusun çokluğu PKK için Avrupa alanındaki faaliyetlerin

⁸²¹ Demirel, *Siyasi Yapılanmalar ve Terör Grupları*, s. 465-475.

⁸²² Öcalan, Sanık İfade Tutanağı, s. 35.

⁸²³ Baysal, *Pkk'nın Ayrılkçı Siyaseti*, s. 283.

organizesinde bu ülkeyi üslenme alanı ve önemli bir merkez olarak görmesine neden olmaktadır. PKK'nın 1993 yılında Almanya tarafından yasaklı örgüt ilan edilmesine rağmen,⁸²⁴ gücünün kırılması açısından büyük bir etki oluşturmadağı ortaya çıkmıştır. Bu hususta Alman yetkililer; PKK'nın yasaklanmasından sonra örgüt faaliyetleri daha az şeffaf hale gelmiş olsa da, yasaklandığı zamandan sonra örgütün daha çok destekçi kazanmış olduğu görüşünü benimsemektedirler. PKK'nın, Almanya'da yapmış olduğu gösterilerde yaklaşık 50 bin kişiyi toplayabilmesi, örgütü ciddi bir politik etken yapmaktadır.⁸²⁵ Örgütün Almanya'daki faaliyetleri paravan isimlerle kurulan 33 dernekle birlikte yürütölmektedir. Almanya'da yaşayan Kürt vatandaşların sayısal çokluğu nedeniyle örgüt, eleman tedarigini rahatlıkla sağlayabilmekte, legal görünümlü organizasyonlar ile toplantı ve seminerlerle siyasi eğitimler düzenleyebilmektedir.⁸²⁶ Almanya, PKK'ya örgüt olarak destek vermemekle birlikte demokratik ortamı nedeniyle PKK'nın, Almanya içinde legal unsurlarının faaliyet yürütmesini engellememektedir.

Almanya'nın yakın desteğini ve örgütöle olan ilişkisini belirten Abdullah Öcalan;

"Almanya'da büyük bir ağırlığımız olduğı muhakkaktır. Çok sayıda derneğimiz ve temsilciliklerimiz vardır. Yalnız Almanya kendi siyasetine uygun mantalite aramaktadır. Yani kendi siyasetine uygun kadroları PKK'nın başında görmek istemektedir. Benim Suriye'den çıkmamdan sonra Almanya'nın bana yönelik politikası beni istememek şeklinde gelişmiştir. Hatta Almanya benim yerime bir ikinci adam arama cihetine gitmiştir. 1994 yılında Londra'da hiç sebep yokken Kani Yılmaz'ın tutuklanması 4 sene tutuklu kaldıktan sonra Almanya'ya iade edilmesinin ve Almanya'nın Kani Yılmaz'ı serbest bırakmasının, Kani Yılmaz'a sığınma hakkı tanımalarının Almanya'nın ve İngiltere'nin Kani Yılmaz'ı benim yerime düşündüklerinin işaretidir. 1995 senesi içerisinde Almanya'dan anayasayı koruma teşkilatından Grunevald Suriye' de ki evinde Şam'da beni ziyarete geldi. Ziyaretinin konusu o tarihlerde Almanya'da gittikçe yoğunlaşan PKK eylemleri idi. Benden bu

⁸²⁴ Demirel, *Siyasi Yapılanmalar ve Terör Grupları*", s. 463-464.

⁸²⁵ Bruinessen, "Shifting national and ethnic identities: the Kurds in Turkey and the European Diaspora", s. 46.

⁸²⁶ Demirel, *Siyasi Yapılanmalar ve Terör Grupları*", s. 464.

eylemlerin bitirilmesi konusunda yardım istedi. Bende onlara PKK örgütünü Almanya'da yasakladınız, PKK'ya baskı uyguluyorsunuz siz PKK'ya karşı yumuşak olursanız yardımcı olabilirim dedim. Aynı mahiyette bir ziyaretçide yine Almanya'da milletvekili olan Lumer'dir. Lumer 1996 yılında yine Şam'da ki evimde beni ziyaret etmiştir. Lumer'le aynı konuları görüştim. Ona da Gurunevald'a söylediklerimi söyledim. Yani Almanya PKK'yı yasaklamaz ve PKK'ya baskı yapmazsa yardım edebileceğini bildirdim. Bu görüşmelerimden sonra Almanya gittikçe PKK'ya karşı daha ılımlı davranmaya başladı ve nihayet Almanya Başsavcısı Kaynehm bir terör örgütü değildir. İçinde suç işleyenlerin bulunduğu bir örgüttür dedi.⁸²⁷ sözleriyle ifade etmiştir.

3.10.3.6. Yunanistan ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi

1981 yılında Yunanistan'da, yapılan seçimlerde PASOK iktidara gelmiş ve Andreas Papandreu Türkiye aleyhine olan her türlü girişimi destekleme politikasının temellerini atmıştır.⁸²⁸ Yakalanan PKK militanlarının ifadelerinden elde edilen bilgilerde; özellikle 1994 yılından sonra Türkiye'den ve Avrupa'dan farklı kanallarla Yunanistan'a giden PKK'lıların orada, örgüte ait mevcut kamplarda patlayıcı madde eğitimi aldıkları ve bu eğitimi alanların da görevlendirilerek turistik bölgelerde ve büyükşehirlerde bombalı saldırılar yapmak için Türkiye'ye giriş yaptıkları ortaya çıkmıştır. PKK, Yunanistan'da, Atina ve İstanköy'de bulunan *Kürdistan Komitesi* ve ERNK temsilciliği gibi kuruluşlarca faaliyetlerini yürütmektedir.⁸²⁹

Abdullah Öcalan PKK'nın, Yunanistan ve Güney Kıbrıs'la olan bağlantılarını şöyle açıklamaktadır;

"1994 senesinde Yunanistan'da PKK örgütünün kampları açıldı. Lavrion kampında PKK'lı gençlere daha çok ideolojik eğitim veriliyordu. O tarihlerde Yunanistan temsilcimiz Mahir kod isimli Fethi Demir'dir. Yunanistan'da Lavrion kampından başka bir de bomba eğitimi veren Dimitri Elen kampımız vardır. Bu Dimitri Elen kampı Mahir kod Fethi Demir'in sorumluluğunda geliştirilmiştir. Ayrıca Yunanistan'da küçük gruplarımızın yerleşmesi için evlerde vardır. Bu evler tahmin

⁸²⁷ Öcalan, Sanık İfade Tutanağı, s. 34-35.

⁸²⁸ Özcan, "Terör ve Ekonomi", s. 303.

⁸²⁹ Demirel, *Siyasi Yapılanmalar ve Terör Grupları*", s. 465.

ediyorum kiradır. Bunun haricinde Yunanistan'da para yardımı almaktayız. Bu para yardımını daha ziyade sivil kurumlardan almaktayız. Kiliselerden almaktayız, sendikalardan almaktayız ve birde bize ait dergiler etrafında aldığımız bağışlar vardır. Bu bağışlar mesela 100 liralık derginin 1000 liraya satılması gibi alınmaktadır. Yunanistan'da bomba eğitimi kamp eğitimi ve küçük grupları barındırmak hususunda ki organize de bizim dost tabir ettiğimiz Yunan istihbaratının yardımı olmaktadır. Yunan istihbaratı ile daha ziyade bizim adamımız olan Rojhad kod isimli eleman sağlamaktadır. Yunanistan'ın bizimle işbirliği yapmasında ki amacı bizi Türkiye'ye karşı kullanmak ve Türkiye ile çelişkilerinde koz olarak kullanmaktır. Esasen Yunanistan'da eğitilen militanlarımızı da Türkiye üzerine yöneltmek için çaba harcamışlardır. Güney Kıbrıs ta kampımız yoktur. Ancak Güney Kıbrıs'a yerleşmiş 100-150 kadar Kürt ailesi vardır. Bu ailelerin bazılarının evlerinde örgüt propagandası yapılmaktadır.”⁸³⁰ sözleriyle durumu ifade etmektedir.

Güney Kıbrıs Rum Kesimi ise, PKK militanlarının Suriye, Irak, İran ve Avrupa ülkelerine geçişlerinde transit bir geçiş merkezi konumunda bulunmakta ve örgüt mensuplarına her türlü kolaylığı göstermektedir. PKK'nın, Rum kesiminde bir temsilcisi de bulunmaktadır.⁸³¹

3.10.3.7. Amerika Birleşik Devletleri

ABD, 1997 yılında yayınladığı “*Yabancı Terörist Organizasyonlar*” listesinde, 30 terör örgütü içerisinde PKK'ya da yer vermiştir. Daha sonraki yıllarda PKK, müteaddit defalar isim değişikliklerine gitmesine rağmen PKK, ABD tarafından terör örgütü olarak kabul edilmiştir. Bununla beraber Abdullah Öcalan'ın Kenya'daki görevliler tarafından yakalanmasını ve Türkiye'ye teslimini koordine etmiştir. ABD'nin yapmış olduğu bu yardımın sebebi, Türkiye'nin, Irak'la yakınlaşmasına mani olmak ve Irak'a yapılan müdahalede Türkiye'deki üsleri kullanmaya devam etmek olarak düşünülse de, dönemin Başbakanı Bülent Ecevit, bu konuda; “*ABD bize niye Apo'yu verdi onu hâla ben de bilmiyorum*” diye açıklamada bulunmuştur. Nitekim ABD, Türkiye'nin jeopolitik ve jeostratejik değerini ve bölgede önemli bir

⁸³⁰ Öcalan, Sanık İfade Tutanağı, s. 33.

⁸³¹ Demirel, *Siyasi Yapılanmalar ve Terör Grupları*, s. 465.

müttefik olduğu zaman zaman dile getirmektedir.⁸³² Ancak buna rağmen ABD, Sovyetler Birliği'nin dağılmasından itibaren Ortadoğu bölgesinde hakimiyet kurabilmek için yeni strateji ve politikalar geliştirerek, Kürtçülük meselesini vazgeçilmez politikaları arasına almıştır. ABD'nin politikaları Barzani hareketiyle giderek daha da belirginleşmiş ve ABD'deki Kürtçü faaliyetler, planlı, sistemli ve geniş kapsamlı olarak gelişme göstermiştir. Özellikle kongrenin İnsan hakları vakfının konuya verdiği önem ve Körfez meselesinden sonra bölgede bir Kürdistan kurulmasına geçit veren politikalar oldukça dikkat çekici olmuştur.⁸³³ Bunun yanı sıra PKK tarafından, Türkiye aleyhine çalışmaları artırmak ve ABD ile var olan ilişkileri daha da geliştirmek maksadıyla 1995 yılında *American Kurdish Information Network-AKIN* (Amerikan Kürt Enformasyon Şebekesi) isimli dernek kurulmuştur. Ayrıca Washington'da Kürt milliyetçisi Dr. Necmettin Kerim liderliğinde bir "Kürt Enstitüsü" kurulmuştur.⁸³⁴

ABD, günümüzde uygulamaya konulan *Büyük Ortadoğu Projesi (BOP)* ile Ortadoğu'daki sınırları yeniden değiştirmek ve haritaları yeniden çizmek istemektedir. Büyük Ortadoğu Projesi, ilk kez *Joint Forces Quarterly* dergisinin 1995 sonbahar sayısında "The Greater Middle East" başlığı ile yayınlanan bir yazıyla duyuruldu. Daha sonra ABD, Kuzey Afrika'yı BOP içine alarak projeyi "Geniş Ortadoğu Projesi" olarak revize etti. Büyük ve Geniş Ortadoğu Projesi özünde, İsrail hariç 22 Müslüman ülkenin yer aldığı "İslam Coğrafyasını" Batı ile entegrasyonunu sağlama, sosyal ve siyasi bakımdan ABD'nin yörüngesine alma planı olarak nitelenebilir. BOP'un ayrıntılarında bazı unsurlar vardır. Söz konusu ülkelere demokrasinin getirileceği vaat edilirken, projenin görünmeyen yüzünde örnek ülke Türkiye'nin bölünmesi ve bölge coğrafyasının yeniden şekillendirilmesi içeriği yerini almıştır.⁸³⁵

Türk toplumunun çoğuna göre ABD, Türkiye'nin Kuzey Irak'taki hassasiyetlerine, PKK'yı bölgeden silmeyerek gerekli önemi vermemektedir. Bu örgüt, aralarında Avrupa Birliği'ne üye ülkeler hatta ABD'nin kendisinin de bulunduğu birçok ülkenin terör örgütleri listesinde bulunmaktadır belki ama Türklerin çoğuna

⁸³² Baysal, *PKK'nın Ayrılıkçı Siyaseti*, s. 278-279.

⁸³³ Budak, *Varlığımızı Hedef Alan Tehdit (Bölücü Terör)*, s. 191-192.

⁸³⁴ Demirel, *Siyasi Yapılanmalar ve Terör Grupları*", s. 472-473.

⁸³⁵ Ceylan, *Hiç Konuşmayanlar Konuşuyor; Mücadele Edenlerin Dilinden Terör*, s. 161-162.

göre ABD, Irak'ta bu örgütle mücadele etmeyerek anlaşmanın ve müttefikliğin kendi tarafına düşen kısmını yerine getirmemektedir.⁸³⁶

3.10.3.8. Rusya

PKK, örgütlenme temeli ve kuruluş ideolojisi bakımından Marksist/Lenist bir yapıya sahip olduğundan, SSCB'nin ideolojik yapısıyla uyuşmaktadır. Rusya ise SSCB dönemi ve sonrasında enerji nakil hatlarının geçeceği güzergâhların istikrarsızlaştırılması, Çeçenistan Sorunu ve İran-Irak savaşı boyunca Türkiye'nin Orta Doğu'ya müdahalesini önleme düşüncesiyle PKK'yı himaye etmiştir.⁸³⁷ Rusya Federasyonu'nda faaliyet gösteren Kürtçü örgütlerin başında *Uluslararası Kürt Kültür Merkezi, Kürdistan Ulusal Kurtuluş Cephesi (ERNK), BDT Kürtleri Derneği ve Kürt-Rus Dostluk Derneği* gelmektedir. PKK, Rusya'da uluslararası konferans bile düzenleyebilmiştir. PKK'nın organı olan sözde *Sürgünde Kürt Parlamentosu*, 30 Ekim 1995 tarihinde üç gün devam eden bir toplantıyı Moskova parlamento binasında yapabilmıştır.⁸³⁸ Ayrıca PKK, Rusya'da bulunan Kürt potansiyeli kendi tarafına çekmek, bu ülke vatandaşı olan Kürtleri silahlı faaliyetlerde kullanmak, olaylara uluslararası boyut kazandırmak, uyuşturucu ve silah kaçakçılığında işbirliği yapmak ve Rusya'nın devlet olarak desteğini kazanmak amacıyla buralara açılma hamleleri yapmıştır.⁸³⁹

⁸³⁶ Özeren ve Cinoğlu, *Terörizm ve Amerika Birleşik Devletleri.*, s. 172.

⁸³⁷ Baysal, *Pkk'nın Ayrılıkçı Siyaseti*, s. 282.

⁸³⁸ Demirel, *Siyasi Yapılanmalar ve Terör Grupları*", s. 469.

⁸³⁹ Ceylan, *Hiç Konuşmayanlar Konuşuyor; Mücadele Edenlerin Dilinden Terör*, s. 247.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

PYD (DEMOKRATİK BİRLİK PARTİSİ-PARTİYA YEKİTİYA DEMOKRAT)

4.1. PYD'yi Ortaya Çıkaran Unsurlar

PYD'yi Ortaya Çıkaran Unsurlar bölümünde 1- Bağımsız Suriye'de Kürtler, 2- Suriye Devletinin Kürt Politikası, 3- Suriye'deki Kürt Siyasi Partiler 4- PYD-PKK Arasındaki Stratejik İlişki konuları işlenmiştir.

4.1.1. Bağımsız Suriye'de Kürtler

Suriye'de, 1916 tarihli Sykes-Picot Anlaşması'nın ardından bölgenin bölünmesinden kaynaklanan, Kürt bölgeleri ile ülkenin geneli arasındaki özel koşullar, Kürt siyasetine diğer Kürt bölgelerinde karşılaşılanla önemli ölçüde farklı bir gelişim yolu sunmuştur. Kürtler, şu an Suriye toplumunun ana unsurlarından biri olup, Kürt bölgeleri, ülkenin kuzeyinde, Türkiye ve Irak'ın Kürt bölgesi sınırları boyunca devam etmektedir.⁸⁴⁰ Suriye'deki üç ana Kürt bölgesi, kuzeybatıdaki Kürt Dağı; Kürt Dağı'nın doğusundaki Kobanî; ve Suriye'nin kuzeydoğusunda Haseke vilayetine karşılık gelen Cezire'dir.⁸⁴¹ Ayrıca Halep, Şam, İdlib, Hama, Humus, Lazkiye ve Havran bölgelerinde de çok sayıda Kürt yaşamaktadır.

Suriye-Kürt mıntıkasının en önemli şehirleri arasında; Kamışlı, ismi sonradan Al-Malikiye şeklinde arapçalaştırılan Derik Şehri, yine Al-Kahtaniye olarak değiştirilen Tirbe Spiye şehri, El-Cevadiye olarak değiştirilen Çılağa şehri, Amuda, Darbasiyah ve ismi Resulayn olarak değiştirilen Serekani şehirlerinin bulunduğu ifade edilmektedir. Bu şehirlerin tamamı Kürt bölgesinde olup; Kobani, Afrin ve Raco gibi şehirlerin de Halep bölgesinde olduğu bilinmektedir.⁸⁴² Suriye'de yaşayan Kürt sayısını bazı kaynaklar 3 milyon, farklı bazı kaynaklar ise 1,5 milyon olarak

⁸⁴⁰ Bu çalışmada Suriye'deki Kürt toplumu ve siyasi partileri incelenirken Suriye Kürtleri konusunda uzman olan Harriet Allsopp'un “**The Kurds of Syria: Political Parties and Identities in the Middle East**” (Suriye Kürtleri: Orta Doğu'da Siyasi Partiler ve Kimlikler) adlı kitabından detaylı olarak yararlanılmıştır.

⁸⁴¹ Harriet Allsopp, **The Kurds of Syria Political Parties and Identity in the Middle East**, I.B. Tauris & Co Ltd London-New York, 2015, s. 28.

⁸⁴²

محمد، محمد موسى، (11/6/2006)، القضية الكردية في سوريا، تاريخ التوثيق: 04.05.2020.

<https://www.aljazeera.net/2006/06/11/%D8%A7%D9%84%D9%82%D8%B6%D9%8A%D8%A9-%D8%A7%D9%84%D9%83%D8%B1%D8%AF%D9%8A%D8%A9-%D9%81%D9%8A-%D8%B3%D9%88%D8%B1%D9%8A%D8%A7>

göstermektedir. Rejimin, Kürtlerin Suriye topraklarında yerli olduklarını inkar süreci ile homojen bir Arap kimliği yaratma stratejisi, Fransız mandasından bu yana Suriye'de yapılan nüfus sayımlarında etnik kimlik belirtisi bulunmamasına neden olmuştur.

Suriye'nin kuzeyinde yaşayan Kürtler, ilk olarak anadilleri Kürtçe'nin Kurmanci lehçesini, yaklaşık altı yaşında okula başlayınca da Arapçayı öğrenmektedirler.⁸⁴³ Kürt toplumu her ne kadar gücü ve otoritesi azalmış olsa da aşiret sisteminden oluşmakta, geleneksel ve modern ilişkiler arasındaki bu benzersiz ve karmaşık bir olgu olan aşiret sistemi, pek çok yönden Kürt toplumunda, özellikle de yaşlı kuşaklar arasında önemini koruyarak, Kürt sosyal ve siyasi örgütlenmesinin önemli bir özelliği olmaya devam etmektedir.⁸⁴⁴ Öne çıkan bu Kürt aşiretleri arasında Kikan, Milan, Dekorya, Kabala, Aşiti, Berazi, Şeyhan, Barava, Haruna, Hasenan, Şikaki, Mirsini, Badıllı aşiretleri yer almaktadır.

Dini açıdan Suriye Kürtlerinin büyük çoğunluğunun Sünni olarak Şafi mezhebine bağlı oldukları belirtilmektedir.⁸⁴⁵ Suriye'deki Kürtlerin önemli bir kısmı da dini figürleri sosyal araçlar ve ahlaki rehberler olarak görmekte, bir kısmı da İslam dinini, Kürtlere zulüm yapanların dini olarak değerlendirebilmektedir. Bu anlayış da Yezîdilik ve Zerdüştlük gibi geleneksel Kürt inançlarına olan ilgiyi canlandırmaktadır.⁸⁴⁶ Suriye Kürtlerinin geneli Müslüman olmakla birlikte arasından yaklaşık 25,000 kişinin Yezidi fırkasına mensup olduğu ifade edilmektedir. Yezidi azınlıklar, ağırlıklı olarak El-Cezire'nin bazı köyleri ve Afrin bölgesinde, Yezidilerden daha küçük bir topluluk olan Nusayriler ise Afrin bölgesindeki Mabatlı'da yoğun olarak yaşamaktadırlar.⁸⁴⁷ Ayrıca Kürtlerin içinde farklı düşünce yapısına sahip olup devletin Arap kimliğine asimile olan ya da Baas partisinin veya güvenlik teşkilatının üyeleri olmayı tercih edenlerde bulunmaktadır. Ancak böyle düşünenler azınlık

⁸⁴³ Allsopp, *The Kurds of Syria Political Parties and Identity in the Middle East*, s. 28.

⁸⁴⁴ Allsopp, *The Kurds of Syria Political Parties and Identity in the Middle East*, s. 16.

⁸⁴⁵

محمد، المصدر السابق (2006).

⁸⁴⁶ Allsopp, *The Kurds of Syria Political Parties and Identity in the Middle East*, s. 15.

⁸⁴⁷

محمد، المصدر السابق، (2006).

olmakla birlikte genel olarak Kürt toplulukların kendileri arasında herhangi bir siyasi örgüte dahil olmadıkları ifade edilmektedir.⁸⁴⁸

4.1.2. Suriye Devletinin Kürt Politikası

Kürtlerin demografik açıdan Suriye'deki en büyük azınlığı oluşturmaları, ağırlıklı olarak yaşadıkları coğrafi bölgelerin stratejik öneminin yanı sıra hak talepleri gibi sebepler rejim açısından tehdit olarak değerlendirilmelerine neden olmuştur.⁸⁴⁹ 1960'larda ve 1970'lerde Suriye rejimi tarafından uygulanan asimilasyon politikaları Hafız Esad ve oğul Beşşar Esad tarafından uygulamaya alınan ayrımcı kararnameleler, yönetmelikler ve devlet kurumları aracılığıyla Araplaştırma politikaları sürdürülmüş, Suriye'deki Kürt kimliği ve varlığı zayıflatılmaya çalışılmıştır. Kürtler, kimliklerinin ifade edilmesini bile sınırlandıran ve kısıtlayan yoğun bir kültürel ayrımcılıkla karşı karşıya kalmışlardır. Bu bağlamda rejimin Kürtlere karşı aldığı ilk önemli önlem, 1965 yılında, 10-15 km derinliğinde ve 275 km uzunluğunda Suriye-Türkiye sınırı boyunca bir sınır şeridi oluşturulması planıdır. "*Arap Kuşağı*" veya "*el-Hizâm el-Arabî*" olarak bilinen bu planın uygulanması, hükümetin Arapları, Fırat Nehri havzasından bölgeye taşımaya başladığı 1970'lerde olmuştur. Bu plana göre bölgedeki Kürt nüfus azaltılarak, yerlerine Arapları yerleştirmek için yaklaşık 450'den fazla Kürt köyü boşaltılmaya çalışılmıştır⁸⁵⁰ ve 1973 ile 1976 yılları arasında ise sadece Haseke iline yaklaşık 25 bin Arap aile yerleştirilmiştir.⁸⁵¹ Suriye'deki Araplaştırma politikası ile ülkede, 2011'deki Suriye ayaklanmasının başlangıcından sonrasına kadar tamamen vatansız ve Suriye vatandaşlığı haklarından mahrum bırakılan 300.000'den fazla Kürt bulunmaktadır. Rejim çok sayıda Kürt'ün Suriye'ye yasadışı yollarla girdiğini ve haksız yere kimlik belgeleri edindiğini iddia etmiştir. Yasadışı olarak nitelendirdiği göçmenleri de, bölgenin tümünü 1945'ten önce ikamet ettiklerini kanıtlamalarını talep ederek tespit etmeyi hedeflemiştir. Ancak herbir bireyin doğum belgesinin bulunmadığı bir bölgede bunu ispatlamak olanaksızdı.

⁸⁴⁸ Allsopp, *The Kurds of Syria Political Parties and Identity in the Middle East*, s. 15.

⁸⁴⁹ Can Acun, Hüseyin Öner, "İŞİD – PYD Çatışmasının Sıcak Cephesi: Ayn El-Arab (Kobani)", SETA Perspektif, Sayı: 77, Ekim 2014, s. 2.

⁸⁵⁰ Allsopp, *The Kurds of Syria Political Parties and Identity in the Middle East*, s. 32-36.

⁸⁵¹ Thomas Schmidinger, *Rojava Revolution, War and the Future of Syria's Kurds*, "Suriye Kürdistanı'nda Savaş ve Devrim: Rojava'dan Sesler ve Analizler", Çeviri: Sevinç Altınçekiç, İkinci Baskı, Yordam Kitap, 2015, s. 84.

Ancak Kürtlerin bazıları çeşitli nedenlerle gerekli kanıtı sağlayamamış, kimisi evlerinden uzakta yaşadıkları için bazıları da zorunlu askerlik ve devlet vergilerinden muaf olma düşüncesiyle uygulamaya katılmamayı tercih etmişlerdir.⁸⁵² Yapılan bu özel nüfus sayımında yaklaşık 120 bin Kürt vatandaşlıktan çıkarılmıştır. Vatandaşlıktan çıkarılan Kürtlere, Suriyeli Arap olmadığını belirten beyaz bir kağıt verilerek, iki kategoride değerlendirilmiş; bunlardan birincisi "yabancılar", ecnebi (çoğulu: ecanip) grubuna, ikincisi ise kayıtsızlar, maktum (çoğulu: maktumin) grubuna eklenmiştir.⁸⁵³ Nüfus sayımına katılmayanlar ise maktumin olarak kabul edilmiş ve sayıları da giderek hızla çoğalmıştır. Vatansızlık miras kaldığı için yapılan bu uygulama Kürt toplumunu derinden sarsmıştır. Devlet, vatansız Kürtlerin yaptığı evlilikleri tanımamıştır. Kimlik ve pasaporta sahip olunamayışı Kürtleri kamusal alanın dışına itmiştir. Yurtiçi seyahat ve bir otelde gecelemeyle bile engel teşkil etmiştir. Sonuç olarak hem ecanib hem de maktumin olan Kürtler her gün ayrımcılığa maruz kalarak gündelik yaşamlarında çok çeşitli engellerle karşı karşıya kalmışlardır.

Rejim, 2008 yılının Ekim ayında 49. Başkanlık Kararnamesi ile Suriye'nin sınır bölgelerinde yeralan arazi mülkiyeti ve edinimine ilişkin de yeni düzenlemeler getirerek, arazi tapularının değiştirilmesi işini sadece İçişleri Bakanlığı'nın iznine bağlamıştır. Bu durum kiralamak, satın almak veya satmak için ruhsat almada nihai kararların siyasi değerlendirmelere dayandığı ve Kürtlere yönelik negatif bir ayrımcılık yapılacağı anlamını taşımaktadır. Zaten bu kararname hükümleri uyarınca, Dêrik (Malikiye) bölgesinden 580 Kürt köylünün isimleri Haseke'deki Tarım Reformu Müdürlüğü listesinden silinmiş ve tarım yapma hakları ellerinden alınmıştır. Toprak reformunda da sorunlar yaşanmıştır. Topraklar, köylüler arasında yeniden dağıtılmış, Kürtler bu dağıtım organizasyonunun dışında bırakılmıştır. Kürt partisi (*Partîya Hevgirtina Gelê Kurdli Sûrîye*) eski sekreteri Salah Bedreddin'e göre dağıtılan bu topraklar, Suriye'de rejimin el koyduğu toplam arazinin yüzde 43'ünü oluşturmaktadır.

Kürt tarihi veya siyaseti hakkında yazılı materyal bulundurma, okuma veya dağıtmanın yasak olmasının yanı sıra Kürt düşün ve eğlenceleri için de siyasi güvenlik şubeden izin şartı aranmış, izinler, yazılı olarak sadece Kürtçe şarkı söylenmeyeceği taahhüt edildiğinde verilmiştir. Pek çok Kürt işletmesine, isimleri Kürtçe olduğu veya

⁸⁵² Allsopp, *The Kurds of Syria Political Parties and Identity in the Middle East*, s. 31-32.

⁸⁵³ Schmidinger, *Rojava Revolution, War and the Future of Syria's Kurds*, s. 78-81.

Kürt ulusal sembollerine atıfta bulundukları için isimlerini değiştirme talimatı verilmiş, bu durum köy, çiftlik ve tarihi yerlerin isimlerinin de Arapça'ya çevrilmesini öngören hükümet kararnameleleri ile desteklenmiştir.⁸⁵⁴ Esad rejiminin, Suriye Kürtlerini yakından ilgilendiren ve marjinalleşmesine yol açan politikaları, uzun vadede telafisi güç ve oldukça derin sosyal sonuçlar oluşturmuştur.

Diğer yandan rejim, 1998 yılına kadar Türkiye'de aranan PKK lideri Abdullah Öcalan'ı Şam'da himaye etmiş, bunun yanında PKK'ya, Suriye ve Lübnan'ın Bekaa bölgesinde askeri eğitim kampları düzenleme yetkisi vermiştir. Nitekim Türkiye'yi rahatsız eden konu ise, Öcalan'ın, Suriye topraklarından başlayarak Türkiye'ye karşı kanlı ve silahlı eylemler başlatması olmuştur. PKK ve Esad rejimi arasında sağlanan ilişki, Esad rejiminin Kürt toplumuna karşı olan politikalarına rağmen, Kürtler tarafından kabul görmesini sağlamıştır. Diğer taraftan Hafız Esad rejimi ile de PKK arasında geçmişe dayalı bir bağ bulunmaktadır. Hafız Esad rejimi de, Türkiye ile olan bölgesel ilişkilerinde Kürt kozunu kullanmıştır.⁸⁵⁵ Bölgedeki diğer Kürt partilerinin aksine PKK, Suriye'de gelişimini kolaylaştıran birçok fırsat ve avantaja ayrıca⁸⁵⁶ Şam hükümetinin mali desteği sayesinde birçok maddi kaynağa sahip olmuştur.⁸⁵⁷

Birleşik ve bağımsız bir Kürdistan sloganı, 1980'lerde Suriye Kürt toplumundaki tüm sosyal sınıflarda PKK'ya yönelik büyük bir sempati uyandırarak karşılık görmüştür. Kürt kimliğinin canlanıp güçlenerek Kürt milliyetçi duyguların yoğunlaşmasında ve Suriye'deki pan-Kürdist idealin güçlendirilmesinde PKK'ya sunulan göreceli hareket özgürlüğü etkili olmuş, böylelikle Kuzey Suriye'ye atıfta bulunan "*Suriye Kürdistanı*" ifadesinin benimsenmesi sağlanmıştır. PKK'ya olan teveccüh giderek daha da artmış ve lideri Abdullah Öcalan, Kürtlüğün cisimleşmiş hali olarak algılanmaya başlanmıştır. Suriye hükümeti tarafından desteklenen PKK, silahlı birlikleri için erkekleri örgüte almalarına izin veren ve aynı zamanda Kürtlerin sahip

⁸⁵⁴ Allsopp, **The Kurds of Syria Political Parties and Identity in the Middle East**, s. 34-36.

⁸⁵⁵

آغی، أسامة؛ (12/9/2020)، *الحركة السياسية الكردية في سورية وأحزابها*، تاريخ التوثيق: 08.03.2021.

<https://ninarpress.net/%D8%A7%D9%84%D8%AD%D8%B1%D9%83%D8%A9%D8%A7%D9%84%D8%B3%D9%8A%D8%A7%D8%B3%D9%8A%D8%A9%D8%A7%D9%84%D9%83%D8%B1%D8%AF%D9%8A%D8%A9%D9%81%D9%8A%D8%B3%D9%88%D8%B1%D9%8A%D8%A9%D9%88%D8%A3%D8%AD%D8%B2/>

⁸⁵⁶ Jordi Tejel, **Syria's Kurds History, Politics and Society**, First published 2009, Routledge Taylor Francis Group, New York, 2009, s. 93.

⁸⁵⁷ Tejel, **Syria's Kurds History, Politics and Society**, s. 135.

olduğu işletmelerden önemli mali kaynak sağlamayı başaran oldukça etkili bir ağ oluşturmuştur. Darbasiyah ve Kobani (Ayne'l-Arap) gibi sınır kasabalarındaki yoksul bölgelerden gelen bazı gençler PKK'ya angaje olmayı potansiyel bir ekonomik ve sosyal ilerleme aracı olarak görmeye başlamış, Suriye makamlarının, PKK tarafından eğitilen çetelerin sınır hattı boyunca uyuşturucu ve silah kaçakçılığını kontrol etmesine izin vermesiyle örgütün güçlenmesine zemin oluşturulmuştur.⁸⁵⁸

Suriye için PKK'nın ülke topraklarındaki varlığı Türkiye'ye baskı uygulanabilecek jeopolitik bir araç haline gelmişti. Dolayısıyla Suriye hükümeti kimi zaman Öcalan'ın Suriye'deki varlığını yalanlamış ve baskılar arttığında onu zaman zaman geçici olarak Lübnan'a, Beka Vadisi'nde eğitim kamplarının olduğu bir bölgeye göndermiştir.⁸⁵⁹ Türkiye ile Suriye arasında 22.10.1998'de gerçekleştirilen Adana Mutabakatı ile Suriye Devleti'nin, PKK'ya verdiği desteğin kesilmesi ve Abdullah Öcalan'ın Suriye'den⁸⁶⁰ gönderilmesiyle PKK'nın bölgedeki gücü ve desteği de hızla azalmıştır.⁸⁶¹

Arap Baharının etkisiyle Suriye'de başlayan Esad karşıtı gösterilere doğal olarak Kürt bölgelerinden de katılımlar olmuş,⁸⁶² rejim karşıtı eylemler 2011 yılı sonuna doğru ülke geneline yayılarak şiddetli çatışmalara evrilmiştir.⁸⁶³ Suriye devriminin patlak vermesinden önce 2003-2011 yılları arasında PYD'nin lider ve üyelerine karşı mesafeli duran ve yaklaşık 1400 PYD'liyi tutuklayan Esad rejimi,⁸⁶⁴ Türkiye'ye karşı PKK'yı destekleyerek Kürt kartını kullanma stratejisini, PKK ile ilişkilendirilen PYD için de geçerli kılmaya başlamıştır.⁸⁶⁵

Nitekim Şam yönetiminin derin PKK bağlantılarının yanı sıra, *İhvan-ı Müslimin*, *El Kaide*, *El Nusra*, *Irak Şam İslam Devleti (İŞİD)*, *Özgür Suriye Ordusu*

⁸⁵⁸ Tejel, *Syria's Kurds History, Politics and Society*, s. 93-95.

⁸⁵⁹ Allsopp, *The Kurds of Syria Political Parties and Identity in the Middle East*, s. 45.

⁸⁶⁰ Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı, "PKK/KCK Terör Örgütünün Suriye Kolu: PYD-YPG", "PKK/KCK Terrorist Organisation's Extension in Syria: PYD-YPG", Mayıs 2017, s. 6.

⁸⁶¹ Allsopp, *The Kurds of Syria Political Parties and Identity in the Middle East*, s. 126.

⁸⁶² Can Acun, Hüseyin Öner, "İŞİD – PYD Çatışmasının Sıcak Cephesi: Ayn El-Arab (Kobani)", s. 2.

⁸⁶³ Hüseyin Yeltin, "Türkiye'nin Suriye Krizine Karşı Güvenlik Arayışlarına Bir Örnek: Fırat Kalkanı Harekâtı", *Econder Uluslararası Akademik Dergi*, Cilt: 2, Sayı: 2, 2018, s. 202.

⁸⁶⁴

أوسي، هوشنك، "الجنود التاريخية للقضية الكردية"، *EIPSS*، المعهد المصري للدراسات السياسية و الاستراتيجية، (مايو ٢٠١٧)، ص 37.

⁸⁶⁵ Allsopp, *The Kurds of Syria Political Parties and Identity in the Middle East*, s.180.

(ÖSO) gibi örgüt ve yapılara karşı mücadele etme de öne çıkan "*ortak düşmanlık hisleri*"de PYD'nin aktörleşmesine birinci dereceden etki etmiştir. Diğer yandan bölgede devam eden iç çatışma sürecinde Amerika Birleşik Devletleri, Avrupa ülkeleri, Arap Birliği vs. PYD'yi Esad yönetimine karşı vekil aktör olarak kullanmayı tercih etmişlerdir. Esad rejimi, böylesi bir ortamda ön plana çıkan PYD'yi düşmanlarına ve rakiplerine kaptırmama siyaseti geliştirmiş ve bu nedenle de daha iç savaşın hemen başında PYD'yi tanımıştır. Suriye rejimi, 2011 yılının Haziran ayından itibaren de kaydı bulunmayan Kürtlere kimlik dağıtmaya başlamış, yaklaşık 1.500 PYD mensubunu da hapisten çıkarmıştır.⁸⁶⁶

4.1.3.Suriye'deki Kürt Siyasi Partiler

Suriye'deki Kürt milliyetçi hareketi ve Kürt ulusal kimliği inşasının öncüleri Bedirhan hanedanlığına kadar uzanmakta,⁸⁶⁷ milli bilincin gelişmesi önemli ölçüde 1925 sonrasında Türkiye'den Suriye'ye göç etmiş Kürt göçmenlere ve Türkiye'de yaşarken onları etkisi altına almış olan gelişmelere dayanmaktadır.⁸⁶⁸ Kürt milliyetçiliği propaganda faaliyetlerinin görülmeye başlanması, bütün Kürtlerin birleştirilmesi ve Kürdistan'ın kurulması düşüncesi ise aşiretlere yönelik geniş çaplı propaganda faaliyetlerine girişen ilk Kürt milliyetçisi örgüt olan *Hoybun'un (Bağımsızlık)* kurulduğu döneme rastlamaktadır. Hoybun'un kuruluşu,⁸⁶⁹ Kürt

⁸⁶⁶ Ömer Göksel İşyar, "Suriye İç Savaşı'nda PYD'nin Aktörleşmesinin Başlıca Nedenleri", **Bilge Strateji**, Cilt: 9, Sayı: 16, 2017, s. 40-41.

⁸⁶⁷ Allsopp, **The Kurds of Syria Political Parties and Identity in the Middle East**, s. 54.

⁸⁶⁸ Abbas Vali, **Essays on the Origins of Kurdish Nationalism**, "Kürt Milliyetçiliğinin Kökenleri", Çevirenler; Fahriye Adsay, Ümit Aydoğmuş, Sema Kılıç, Birinci Baskı, Avesta Basın Yayın Reklam Tanıtım Müzik Dağıtım LTD. ŞTİ., İstanbul, 2005, s. 232.

⁸⁶⁹ 1927 yılının Şubat ayında İngilizlerin Revandiz Kaymakamlığına getirdikleri Seyyit Taha'nın evinde Hoybun Cemiyeti'nin kuruluşuyla ilgili ilk toplantı yapılmıştır. Mart 1927 tarihinde ise Taşnak Ermenilerinden Leon Emirizyon, Aris ve Sultanyan isimli kişilerinde iştirak ettiği ikinci toplantıya Şeyh Sait'in oğlu Ali Rıza da katılmış ve bu toplantıda cemiyetin ismi "Hoybun" olarak belirlenmiştir. Kuruluş aşaması Irak'ta İngilizlerin kontrolünde gerçekleşmiş, 5 Ekim 1927 tarihinde ise Fransa'nın mandaterliği altında bulunan Lübnan'da, Ermenilerin yoğun olduğu Bihamdun kasabasında yapılan kongrede "Hoybun Cemiyeti" kurulmuştur. Kongre gizli olarak Ermeni Taşnak Komitesi'nin merkez komite üyesi Vahan Papazyan'ın evinde gerçekleştirilmiş, cemiyetin başkanlığına da Celadet Ali Bedirhan seçilmiştir. Kongrede; Hoybun Cemiyeti'nin amacı, "Türk Kürdistanının bağımsızlığı" olarak belirlenmiş, Türkiye'nin dışındaki "hiçbir millet ve devlete karşı aleyhtar ve tecavüzkar bir vaziyet almamayı şiarı ittihaz eylemiştir" denilmiştir. Bu minvalde öncelikle İran devletine, Suriye ve Irak'daki Arap halkına ve onların himayecileri olan Fransız ve İngilizlere karşı dostane bir tavır takınmayı ve sonra da benzer kadere sahip olan Ermenilerle dostluk kurarak ortak düşmana karşı ittifak etmeyi, Kürdistan ve Ermenistan'ın bağımsızlıklarının toprak bütünlüklerinin karşılıklı olarak kabul edilmesi temel bir prensip olarak ilan edilmiştir. Yusuf Sarımay, "Hoybun Cemiyeti Ve Türkiye'ye Karşı Faaliyetleri", **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi** Cilt:14, Sayı: 40, 1998, s. 213-215.

milliyetçiliğinde yeni bir aşamanın başlangıcına işaret etmekte, bu yönü ile de kendinden sonra gelen Kürt milliyetçi söylem ve eylemlerin gelişmesinde önemli rol oynamaktadır.⁸⁷⁰

Suriye'deki Kürt nüfusu için yapay demografik değişim, toprağın ve halkın Kürt karakterinin ortadan kaldırılması, Kürt varlığının inkar edilmesi süreci, Kürt siyasi parti faaliyetlerinin aktifleşmesini ve partilerin varlığının gerekçesine katkı sağlamıştır. Hedefleri ve ideolojisi olan Kürt siyasi hareketleri Suriye'de her zaman yasadışı olmuştur. Buna rağmen, bunların hepsi milliyetçi olduklarından Kürtleri temsil etme, Kürt halkının haklarına zarar veren politika ve yasaların kaldırılması, Kürtlerin siyasi, kültürel ve sosyal haklarının güvence altına alınması gibi politikaları esas almışlardır.⁸⁷¹ Suriye'de, 2012 yılı itibarıyla 20 Kürt siyasi partisinin bulunduğu, 2013 yılı itibarıyla ise bu sayının iki katına çıktığı⁸⁷² bildirilmektedir.

Suriye'deki Kürt partileri geçmişte yasaklı veya illegal bir durumda bulunduklarından çoğu zaman faaliyetlerini gizli olarak yürütmüş, 2000 yılından sonra ise propagandalarını açıktan yapabilme imkanına kavuşmuşlardır. Bundan dolayı Suriye hapishanelerinde törenler düzenleme ve siyasi kongreler verme gibi faaliyetleri nedeniyle az sayıda tutuklu Kürt siyasetçi bulunmaktadır.⁸⁷³

Suriye'deki Kürt hareketleri, Fransız Mandası'ndan başlayıp günümüze kadar devam eden süreçte rejim tarafından kendilerine siyasi arenada katılımcı olabilecekleri uygun bir model sunulmadığından, rejimin dayattığı kısıtlamalara bir tepki olarak çatışma süreci, Kürtler tarafından desteklenen bir durum olarak ortaya çıkmıştır.⁸⁷⁴ Ancak yaşanan kişisel çıkar ve ihtiraslar, siyasi düşmanlıklar, siyasi bıkkınlık ve ideolojik farklılıklar Kürt siyasi partilerinin sürekli bölünüp parçalanmasına yol açmış, siyasi ve diplomatik olarak birlikte hareket etmelerini engellemiştir, Kürt siyasi partilerinin çatı örgüt kurarak netice almalarının önüne derin bir set çekmiştir.⁸⁷⁵ Kürt partilerinin içine Suriye gizli servisinin sızdığının düşünülmesi nedeniyle halk desteği

⁸⁷⁰ Vali, *Essays on the Origins of Kırtdish Nationalism*, s. 237-240.

⁸⁷¹ Allsopp, *The Kurds of Syria Political Parties and Identity in the Middle East*, s. 36.

⁸⁷² Allsopp, *The Kurds of Syria Political Parties and Identity in the Middle East*, s. 28.

⁸⁷³

محمد، المصدر السابق، (حزيران 2006).

⁸⁷⁴ Tejel, *Syria's Kurds History, Politics and Society*, s. 93.

⁸⁷⁵ Bekir Halhalli, "Suriye'deki Kürt Siyasi Partiler Üzerine Genel Bir Değerlendirme", *Uluslararası Kürt Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 3, Sayı: 1, 2017, s. 52.

de istenildiği gibi sağlanamamıştır. Diğer yandan Kürt partilerinin yasadışılık pozisyonuna getirilmesi, büyük toplantıların icra edilemeyişi, üyeler için kalıcı yapıların oluşturulamayışı ve liderlik kültürüyle partilerin bireylere bağımlı hale gelmesi, liderin değişimine izin vermeyen bir anlayışın hakim olması gibi unsurlar Kürt partilerinin yapılarının oldukça zayıf kalmasına yol açmıştır. Tüm bu sebepler Kürt partilerinin sürekli bölünmesini sağlayarak Kürt partilerini gizli hücreler şeklinde örgütlenme yoluna sevk etmiştir.⁸⁷⁶

Suriye'de kurulan Kürt siyasi partilerin içinde 1957'de "*Suriye Kürtlerinin Demokrat Partisi*" ismiyle kurulan ve sonra, 1960'ların başında "*Suriye Kürdistan Demokrat Partisi (Kürtçe: Partîya Demokrata Kurdistan a-Sûriye-PDKS)*" olan siyasi oluşum bir kaç parti dışında neredeyse tüm diğer partilerin ana kaynağı durumundadır. PDKS'nin 1960 yılında parti yöneticileri tutuklanarak sosyal ve kültürel hakları savunmayı esas alan parti başkanı *Nureddin Zaza* ile siyasi mücadeleyi esas alan *Osman Sabri*'nin grubu olmak üzere iki yapıya bölünmüştür. 1965'de yeniden başlayan bölünmeler sonucunda PDKS'nin sol kanadı *Osman Sabri*, sağ kanadı ise *Abdülhamit Hacı Derviş*'in liderliğinde sürdürülmüştür. Daha sonra PDKS'nin ana eksenini oluşturarak varlığını koruyan 4 partiden biri de halk arasında da iyi bilinen "*El Parti*" olmuştur.

Kürdistan Bölgesel Yönetimi (KBY) lideri Mesud Barzani'nin teşvikiyle, 7 Nisan 2014 tarihinde Suriye'deki dört siyasi parti, *Mustafa Cuma* başkanlığındaki "*Azadi Partisi*", *Abdülhakim Beşşar* liderliğindeki "*Suriye Kürt Demokrat Partisi*" (*El-Parti*), *Abdülbasit Hemo* liderliğindeki "*Kürt Birlik Partisi*" ve *Mustafa Oso* liderliğindeki "*Azadi Partisi*"nden oluşan partiler, "*Suriye Kürdistan Demokrat Partisi*" bünyesinde birleşerek *Suud Mele*'de lider olarak seçilmiştir.

Bunların yanı sıra diğer Kürt partileri arasında, 1998 yılında PDKS'nin sağ kanadından ayrılan *Tahir Sifuk*'un liderliğini yaptığı "*Suriye Kürt Demokratik Vatansever Partisi*" (*Partiya Welatparêz a Demokrat a Kurdî li Sûriyê*), 1992 yılında PDKS'nin sağ kanadından ayrılarak kurulan *Aziz Davud*'un önderliğindeki "*Kürt Demokrat Eşitlik Partisi*" (*Partiya Wekhevî ya Demokrat a Kurdî li Sûriyê*), yine PDKS'nin sol kanadından "*Suriye Kürt Demokratik Sol Partisi*" (*Partiya Çepa*

⁸⁷⁶ Schmidinger, *Rojava Revolution, War and the Future of Syria's Kurds*, s. 104.

Demokrata Kurdî li Sûriyê), Bu parti 1980 yılında "*Suriye Kürt Halkın Birliği Partisi*" (*Partiya Hevgirtina Gelê Kurd li Sûriyê*) olarak adını değiştirmiş, 2005 yılında ise alınan bir kararla bu partinin devamı niteliğinde olan "*Suriye Kürt Özgürlük Partisi*" (*Partiya Azadî ya Kurdîli Sûriyê*) kurulmuştur.

1990-1993 yılları arasında "*Suriye Kürt İşçi Partisi*" (*Partiya Kar a Demokrat a Kurdî li Suriye*), "*Suriye Kürt Emekçiler Partisi*" (*Partiya Zehmetkeşanên Kurd li Suriyê*), ve "*Suriye Kürt Demokrat Partisi*"nin (*Partiya Demokrata Kurdî li Suriye*) bir araya gelerek oluşturduğu "*Suriye Birleşik Kürt Demokrat Partisi*" (*Partiya Demokrata Kurdî ya Yekbûyî li Suriye*) kurulmuştur.⁸⁷⁷

PKDS içerisinde yaşanan bölünmeden sonra 1993 yılında "*Yekîti*" olarak bilinen *Kürt Demokratik Birlik Partisi* (*Partiya Yekîtiya Demokrata Kurdî li Suriyê*) kurulmuştur.⁸⁷⁸ Daha sonra da 1998 yılında "*Suriye Kürt Sol Partisi*" (*Partiya Çepa Kurdî li Suriyê*) 1999 yılında ise "*Suriye Kürt Birlik Partisi*" (*Partiya Yekitiya Kurdî li Suriyê*) kurulmuştur.

1977-2002 yılları arasında "*Suriye Kürt Sosyalist Partisi*" (*Partiya Sosyalist a Kurdî li Suriye*), 2012 yılında ise benzer isimli "*Suriye Kürt Sol Demokrat Partisi*" (*Partiya Çepa Demokrat a Kurdî li Suriyê*) kuruldu. PDKS bölünmelerinin dışında; "*Suriye Kürt Gelecek Hareketi*" (*Şepela Pesroje ya Kurdî li Suriye*), "*Suriye Kürt Demokratik Uzlaşma Partisi*" (*Rekeftina Demokrat a Kurdî li Suri*) ve "*Demokratik Birlik Partisi*"de (*Partiya Yekitiya Demokrat*) Kürt partilerinin arasında bağımsız olarak nitelendirilebilecek olan partilerdendir. Özellikle bunlar arasında PYD, YPG (Halk Savunma Birlikleri) gibi silahlı bir yapıya sahip olması nedeni ile diğer Kürt partilerinden çok daha etkin ve geniş bir alana yayılan tabana sahiptir.⁸⁷⁹

4.1.4. PYD-PKK Arasındaki Stratejik İlişki

1980'li yıllar Öcalan'ın Suriye'ye ayak bastığı bölge olan Kobaniye ve PKK'nın eğitim kamplarının bulunduğu Lübnan/Bekaa Vadisi'ne yakınlığı nedeniyle konjonktür, PKK'nın bölgede güçlü bir aktör haline gelmesini sağlamıştır. PKK'nın

⁸⁷⁷ Halhalli, "Suriye'deki Kürt Siyasi Partiler Üzerine Genel Bir Değerlendirme", s. 48-51.

⁸⁷⁸ Schmidinger, *Rojava Revolution, War and the Future of Syria's Kurds*, s. 105.

⁸⁷⁹ Halhalli, "Suriye'deki Kürt Siyasi Partiler Üzerine Genel Bir Değerlendirme", s. 51.

bölgeye gelmesiyle birlikte, Suriyeli Kürt partilerin pek çok işlevi artık PKK tarafından üstlenilmiştir.⁸⁸⁰ Örgütün ilk zamanlar sergilediği saldırgan siyaset ve silahlı direniş tavrı da, Suriye Kürtlerinin örgüte oldukça fazla teveccüh göstermesini ve PKK'ya çok sayıda eleman kazandırmasının önünü açmıştır.⁸⁸¹

PKK'nın Suriye'ye gelişi ve propaganda çalışmalarına başlamasıyla birlikte diğer Kürt partilerin pek çok işlevi PKK tarafından üstlenildi. PKK'nın oluşturduğu algı ve hakimiyet bölgeyi bile rahatlıkla kontrol etmesini sağlayacak, hatta nevrüz kutlamalarını dahi düzenleyebilecek kadar güce ulaşmıştır.⁸⁸² Başlangıçta örgütün militan siyaseti ve silahlı direnişi Suriye Kürtleri arasında geniş bir destek gördü ve oradaki Kürt gençleri arasında kolaylıkla üye toplamasını sağladı. Örgüt, kısa zamanda Suriyeli Kürt siyasi örgütlerine hakim oldu ve yerel Kürt nüfus PKK'ya, Türk devletine karşı verdiği mücadelesinde insan gücü, para ve hizmet desteğini kolaylıkla sağlamıştır.

1990'lı yıllarda ise PKK'nın taktik ve ideoloji, Suriye rejimiyle ilişkileri ve yerel faaliyetlerine yönelik eleştiriler giderek artmıştır. Öcalan'ın 1996 yılında yaptığı bir söyleşi de, "Suriye Kürtlerinin çoğunun Türkiye'den gelen mülteci ve göçmenler olduğu, Türkiye'ye dönmelerinin onlar için daha faydalı olacağını" söylemesiyle ilişkiler kötüleşmeye başlamıştır.

PKK'ya Suriye'de verilen destek, 2003 yılından sonra genel olarak PKK ile aynı ideoloji ve örgütsel yapıları benimseyen diğer Kürt partilere kaymıştır.⁸⁸³ 17 Ekim 2003 yılında Suriye'de, PKK'nın kontrolünde kendisine en yakın görünen parti ise Demokratik Birlik Partisi (PYD-Partiya Yekitiya Demokrat) adı ile yeni kurulan parti olmuştur.⁸⁸⁴

Mevcut konjonktürün değişmesi ve yeni gelişmeler paralelinde PKK, kendi adı ve teşkilatlanmasıyla artık Suriye'de bir mesafe katedemeyeceğini ve destek bulamayacağını iyi bildiğinden PYD adı altında bölgede teşkilatlanmaya

⁸⁸⁰ Allsopp, *The Kurds of Syria Political Parties and Identity in the Middle East*, s. 125.

⁸⁸¹ Allsopp, *The Kurds of Syria Political Parties and Identity in the Middle East*, s. 45.

⁸⁸² Allsopp, *The Kurds of Syria Political Parties and Identity in the Middle East*, s. 126.

⁸⁸³ Allsopp, *The Kurds of Syria Political Parties and Identity in the Middle East*, s. 45-46.

⁸⁸⁴ Can Acun, Bünyamin Keskin, "PKK'nın Kuzey Suriye Örgütlenmesi PYD-YPG", SETA Yayınları 81, II. Baskı, 2017, İstanbul, s. 10-11.

başlamıştır.⁸⁸⁵ PKK'nın, 20-24 Nisan 2002 tarihleri arasında yaptığı 8'inci Kongresi'nde (*Kürdistan Özgürlük ve Demokrasi Kongresi/KADEK 1'inci Kongresi*) Türkiye'nin yanı sıra Suriye, İran ve Irak'da yeni örgütlenmelere gidilmesi yönünde bir takım yeni kararlar alınmıştır.⁸⁸⁶ PKK'nın yayın organlarından *Serxwebûn*, PKK'nın 8. Genel Kongresi'nin belgelerini derlediği Mayıs 2002 sayısında; "*Kongremiz, yeni dönemde gerekli görevlendirmeleri yaparak, bir Suriye Demokratik Birlik Hareketi'ni ya da partisini ortaya çıkarmalı, onu hareketimizin bir parçası olarak görüp desteklemelidir.*" ifadeleri ile PYD'nin esasında planlı, programlı ve hesaplı bir şekilde PKK tarafından temellerinin atıldığını açıkça ifade etmektedir.⁸⁸⁷

Bu konuya Suriye Kürtleri üzerine çalışmaları bulunan Fehim Taştekin, "*Rojava Kürtlere Doğru*" kitabında şöyle bir izah yapmaktadır; "*PYD, teknik olarak Öcalan'ın 2005'de kurduğu ve Kandil'deki PKK liderlerinin yönettiği KCK'nın bir parçasıdır. KCK Öcalan tarafından Irak, İran, Suriye ve Türkiye'deki federal bölgeler temelinde bağımsız konfederal Kürt bölgesi kurmak için oluşturuldu.*"⁸⁸⁸

Harriet Allsopp ise, PYD ile PKK arasında bir bağ olduğunu ifade etmektedir; "2003 yılında kurulan PYD, her ne kadar PKK ile örgütsel bir bağlantıyı kabul etmese de, Öcalan tarafından kurdurulan ve yönetilen *Kongra-Gel (Kürdistan Halk Kongresi)* ile yasama organı niteliğindeki KCK'nın (*Kürdistan Topluluklar Birliği*) üyesidir."⁸⁸⁹

PYD ile PKK arasındaki ilişkiyi Kürt araştırmacı Salih Bozan şöyle değerlendirmektedir; "PYD ve PKK, hedefleri, programları, ittifakları, uluslararası ve bölgesel ilişkileri bakımından birbirlerinden bağımsız iki farklı yapı görünümünde olup, tüm Kürt oluşumları ve partileri için yeni bir stratejik yol çizmişlerdir. Suriyeli Kürtler, PYD'yi kurmada belirleyici bir rol oynamışlarsa da, yardıma ihtiyaç duyduklarında PKK, PYD ile birlikte onlara kardeşçe bir tutumda bulunmuştur.

⁸⁸⁵ Salih Yılmaz, "Rusya'nın Ortadoğu'da Kürt Kozu ve PYD Politikası", *Yeni Türkiye*, Sayı: 86, 2016, s. 780.

⁸⁸⁶ Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı, "**PKK/KCK Terör Örgütünün Suriye Kolu: PYD-YPG**", s. 7.

⁸⁸⁷ Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı, "**PKK/KCK Terör Örgütünün Suriye Kolu: PYD-YPG**", s. 24.

⁸⁸⁸ Fehim Taştekin, **Rojava: Kürtlerin Zamanı**, 1. Baskı, İletişim Yayıncılık A.Ş., İstanbul, 2016, s. 121.

⁸⁸⁹ Allsopp, **The Kurds of Syria Political Parties and Identity in the Middle East**, s. 47.

PYD'nin liderleri, siyasi, entelektüel ve askeri planda yetersiz kalmışlar, stratejik bir yol izlemek ve Suriye devriminden sonra ülkenin bölgesel ve uluslararası karmaşık pozisyonunda ittifaklar kurmak için yeterli fikri ve siyasi düzeyde olamamışlardır. Bu konuda PKK, PYD'ye stratejik bir yol belirlemeleri için siyasi direktifler verdiği gibi savaşta engin tecrübelerle sahip Suriyeli askeri komutanlar da göndermiştir. PYD ve PKK'nın iki kardeş yapı oldukları kanıtlanmıştır. Birbirlerine karşı düşmanca davranmama, her iki tarafın da diğerinin zarara uğrayabileceği herhangi bir ittifaka girmeyeceği kararı⁸⁹⁰ iki örgüt arasında kopmaz bir bağ bulunduğunu açıklamaktadır.

Şemsettin el-Keylaniye göre de PKK ve PYD arasında adeta emir-komuta ilişkisi bulunmaktadır. Bu durumu şöyle izah etmektedir; PKK, çözüm arayışlarının devam ettiği süreçte Suriye kolu olan PYD'ye, otoritenin yanında durmasını emretmiş ve rejime en yakın siyasi güç olan Ulusal Devrimci Güçler Koordinasyonuna katılmasını sağlamıştır. Ardından PYD, Suriye/El-Cezire bölgesini kontrol etme projesini ele almak için demokratik protestolarla mücadelede rejimle iş birliği yapmaya başlamıştır.⁸⁹¹

Çalışkan'a göre, uluslararası kamuoyunda DEAŞ'la mücadele ettiği düşüncesi ile siyasallaştırılan PYD'nin, PKK'nın Suriye kolu olduğunu belgelendirir pek çok delil bulunmaktadır. Bunlar arasında; "PYD yöneticilerinin, PKK'nın üslerinden biri olan Kandil'de ideolojik eğitim almış olmaları, PYD'nin ilk başkanı olan *Barazani Muhammed*'in yerine, Öcalan ile bağlantılı olan *Salih Muhammed Müslim*'in başkan olarak seçilmesi ve bu iki ismin, PKK liderlerinden Abdullah Öcalan ve Murat Karayılan'la geçmişe dayanan ilişkilerinin olması, ayrıca PKK Merkez Komite Üyesi, PKK/KCK Suriye Üst Yönetimi Dış ilişkiler Sorumlusu olan Velid Halil'in, Suriye'deki Kürt yapıların çatı organizasyonu olan TEV-DEM Koordinasyon

890

بوزان، صالح، (01.02.2019)، استراتيجية العلاقة بين حزب الاتحاد الديمقراطي و حزب العمال الكردستاني الحلقة الثانية، المحور، العدد 6132، الحوار المتمدن، تاريخ التوثيق: 05.05.2020.

<https://www.ahewar.org/debat/show.art.asp?aid=626668>

891

الكيلاي، شمس الدين، "المسألة الكردية في ضوء تحولات جبهات النخب و الأحزاب الكردية السورية"، المركز العربي للأبحاث ودراسة السياسات / (Arap Center for Research and Policy Studies)، قطر، (أب 2016)، ص 15-16.

üyeliğine 2012 yılında getirilmesi"⁸⁹² iki farklı örgüt görünümündeki PYD ve PKK'nın aynı koldan beslenen tek bir yapı olduklarını göstermektedir.

2016 yılının Mart ayında Irak Kürt Bölgesel Yönetimi Başkanı Mesud Barzani, PYD'nin PKK ile aynı olduğu sorusuna, "*Kesinlikle aynıdır*" yanıtını vermiştir. Amerika'nın, Suriye'de PYD'ye verdiği desteği ise, "*PYD'ye verilen destek PKK'ya verilen destektir*" şeklinde izah etmiştir.⁸⁹³

PKK militanlarının menşesine dair yapılan bir araştırmada 2007 yılı itibariyle Kandil dağlarında konuşlanmış PKK militanlarının en az % 20'sinin Suriye kökenli olduğu, hatta PKK'nın askeri kanadı olan HPG'nin komutanlığını yapan Bahoz Erdal'ın (Asıl adı Fehman Hüseyin) dahi Suriye kökenli olduğu belirtilmiştir.⁸⁹⁴ Ayrıca Esad rejimi 2009 yılında, 1.500-2000 Suriyeli PKK'lının eve dönmelerine izin verme niyetinde olduğunu bildirmiştir. PKK'nın üst düzey yöneticilerinden olan Cemil Bayık'da, örgütün kuruluşundan itibaren 1.500 Suriyelinin PKK saflarında öldüğünü bildirmiştir.⁸⁹⁵

Suriye Kürtleri konusunda uzman olan Harriet Allsopp, PKK ve PYD arasındaki bağı, dayandırdığı Kürt kaynaklı raporlarda şöyle açıklamaktadır, "Suriyeli Kürt kaynaklı raporlarda; PKK saflarına katılmış olan yaklaşık 7.000 ile 10.000 arasında Suriyeli Kürt'ün, Türkiye'ye karşı yürütülen çatışmalarda öldürüldüğü veya halen Suriye'de kayıp oldukları iddia edilmektedir. Ayrıca PKK'nın askeri kanadına katılmanın Suriye'deki resmi ordu hizmetinin yerini alması durumu söz konusudur. PKK'ya katılan veya PKK için savaşırken hayatını kaybeden Suriyeli Kürtler, hiçbir zaman devlet tarafından zorunlu askerlik için çağrılmamışlardır. PKK'ya katılım sağlayan Suriyeli Kürtlerin isim listeleri Suriyeli yetkililere verilerek söz konusu

⁸⁹² Mustafa Çalışkan, "Suriye'de PKK Faaliyetlerinin Tarihî Arka Planı ve PYD Terör Örgütünün Siyasallaşma Çabaları," *Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 0, Sayı: 10, 2020, s. 78-79.

⁸⁹³"Barzani: PKK ile PYD aynıdır", *Hürriyet*, 23.03.2016,

<https://www.hurriyet.com.tr/gundem/barzani-pkk-ile-pyd-aynidir-40074445>, (Erişim: 01.05.2021).

⁸⁹⁴ Michael M., Gunther, "**Out of Nowhere The Kurds of Syria in Peace and War**", First published in the United Kingdom in by C. Hurst & Co. (Publishers) Ltd., India, 2014, s. 42.

⁸⁹⁵ Çalışkan, "Suriye'de PKK Faaliyetlerinin Tarihî Arka Planı", s. 75.

kişilerin zorunlu olan askere çağrılmaması durumu, Kürt toplumunun gözünde PKK'ya hizmet etmenin Suriye'de askeri hizmetin yerini aldığı anlamı taşımaktadır."⁸⁹⁶

PKK gibi bir örgütün Suriye'nin geleceğine yönelik gelişmeleri küresel bir destek ve yönlendirme olmadan önceden öngörebilmesi ve hazırlıklara da yıllar önce başlaması, üzerinde etraflıca düşünülmesi gereken bir konudur. Dolayısıyla Suriye'de kurulu olan PYD ile Türkiye'deki PKK arasındaki farklılıkların esasında stratejik değil, tamamen taktiksel oldukları görülmektedir. Nitekim PYD'nin de bir anda ortaya çıkmadığı, yönetsel özellikleri ve kuruluş bildirileri ile en başından itibaren PKK'nın bir kolu olduğu ve tek bir merkezden yönetilerek aynı hedefe yürüdükleri tüm açıklığı ile görünmektedir.

Resim: 4.1 Salih Müslim Muhammed'in PKK/KCK Üyeleriyle Fotoğrafı

- A- Bozan Tekin (K) Mehmet Tören (PKK/KCK Yürütme Konseyi Üyesi),
- B- Ebu Dülo (AD/K) (KCK-ROJAVA/TEV-DEM Sorumlularından),
- C- Sosin (AD/K) (KCK-ROJAVA/TEV-DEM Sorumlularından),
- D- Ebu Velat (K) Salih Müslim Muhammed (PYD Eş Başkanı),
- E- Cemal (K) Murat Karayılan (PKK/KCK Yürütme Konseyi Başkanı),
- F- Cemal (K) (KCK-ROJAVA/TEV-DEM Kültür ve Eğitim Sorumlusu),

⁸⁹⁶ Allsopp, *The Kurds of Syria Political Parties and Identity in the Middle East*, s. 45-46.

G- Mizgin Amed (K) Aynur Hülakü (PKK/KCK Yürütme Konseyi Üyesi).

Kaynak: Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı, PKK/KCK Terrorist Organisation's Extension in Syria, 2017:13

Resim 4.2 Salih Müslim Muhammed'in Apo Posterleri Önündeki Fotoğrafı

Kaynak: Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı, 2017:13

PYD Eş Başkanı Ebu Velat (K) Salih Müslim Muhammed, Abdullah Öcalan ve diğer PKK'lıların posterleri önünde.

4.2. PYD'nin Amacı

PYD, kurulduğu 2003 yılından itibaren PKK'nın Suriye kanadını temsil etmiş, "demokratik konfederalizm" çağrısında bulunarak Suriye'nin kuzeydoğu bölgesinde adem-i merkeziyetçi bir devlet düzeni ile özerklik kurmayı istemiştir.⁸⁹⁷ PYD, özerklik projesini hem yeni bir öz yönetim biçimi hem de eğitim akademileri aracılığıyla halka aktarılan bir yaşam felsefesi olarak nitelendirmiştir.⁸⁹⁸ PYD, aynı zamanda Kuzey Irak'taki IKBY⁸⁹⁹ modelinden de etkilenererek benzer bir "özerklik", "federal sistem"

⁸⁹⁷

آغي، المصدر السابق، (أيلول 2020).

⁸⁹⁸ Allsopp, *The Kurds of Syria Political Parties and Identity in the Middle East*, s. 183.

⁸⁹⁹ IKBY: Irak Kürt Bölgesel Yönetimi.

ve *"bağımsızlık"* gibi söylemler ile eylemsel başarıları da model almaktadır. 2012 yılında PYD'nin, Washington'da büro açmasından sonra Amerika'nın eski başkanlarından Obama'nın dış politika danışmanlarından olan John Hannah'ın, yayınlanan bir yazısı ve basında, *"Suriye'nin dörde bölüneceği"* gibi haberlerin yer alması sonrası PYD'li liderler PKK'nın lideri Öcalan'ın, *"Dört Parçalı Kürdistan"* düşüncesine yakın bir söylem ve vizyon geliştirmişlerdir.⁹⁰⁰ 2013 yılı sonlarında ise, bazı plan ve amaçlarını deşifre ederek, Suriye'nin kuzeyinde ilan ettiği kantonlarda *"Geçici Hükümet"* kuracağını ve *"Bölgesel Parlamento"* oluşturacağını ayrıca bir de bölgesel bir *"Anayasa"* için hazırlık çalışmaları yapacağını açıklamıştır.⁹⁰¹

Abdullah Öcalan'ı lider ve sembol olarak gören, ona olan bağlılığın şeref bilinmesini, çizgisinin özümsemesini ve özgürlüğü için mücadele edilmesi gerektiğini şiar edinen PYD,⁹⁰² Suriye'nin kuzeyinde, Türkiye'nin sınır hattı boyunca Akdeniz'e kadar uzanan bir *"Kürt koridoru"* oluşturma amacına da sahiptir.⁹⁰³

PYD'nin bakış açısına göre şiddet eylemlerine başvurmak milleti adına bir zorunluluk olarak görülmektedir. PYD, Toplumsal İnşacılığın da dikkat çektiği *'söylem'* üzerinden Hegelyen biçimde *'öteki'* inşasına dayalı kimlik yaratma siyaseti izlemektedir. Söylem siyaseti ile kimlik inşası, referans verilen öteki üzerinden örülmektedir. Ötekileştirilen gruplar üzerinden Kürt kimliği inşa edilmektedir.⁹⁰⁴

PYD, resmi web sitesinde yeralan tüzüğünde amaçlarını; "İşgal altındaki toprakların özgürleştirilmesi ve zorla yerlerinden edilenlerin geri dönmeleri için mücadele verilmesi, Kürdistan toplumundaki kurtuluş mücadelesini, Kürt ulusal birliği sağlanarak demokratik konfederasyon ilkesine göre çözümlenmesi ve Ortadoğu demokratik konfederal birliğin gerçekleştirilmeye çalışılması, Kuzey ve Doğu Suriye'deki Kürtlerin demokratik, ademi merkeziyet sistemine göre özyönetim temelinde birleştirilmesi, Suriye'deki Kürt sorununun rızaya dayalı demokratik bir

⁹⁰⁰ İşyar, "Suriye İç Savaşı'nda PYD'nin Aktörleşmesinin Başlıca Nedenleri", s. 52-53.

⁹⁰¹ İşyar, "Suriye İç Savaşı'nda PYD'nin Aktörleşmesinin Başlıca Nedenleri", s. 57.

⁹⁰² Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı, 2017, **"PKK/KCK Terör Örgütünün Suriye Kolu: PYD-YPG"**, "PKK/KCK Terrorist Organisation's Extension in Syria: PYD-YPG", Mayıs 2017, s. 20.

⁹⁰³ Doğan Şafak Polat, "Türkiye'nin Suriye'nin Kuzeyindeki Askeri Harekatının Amaçları ve Sonuçları", **Güvenlik Stratejileri Dergisi**, Cilt: 16, Sayı: 33, 2020, s. 64.

⁹⁰⁴ Gözde Demirel, "Terör Örgütlerinin Kimlik İnşasında Etkisi: PYD-YPG ve Suriye'de Kürt Kimliği", **Uluslararası Çalışmalar Dergisi**, Özel Sayısı, Cilt 1, Sayı 1, 2017, s. 35.

anayasa çerçevesinde demokratik ve adil bir çözüm olarak çözülmesi için çalışılması, Cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve sosyal adaletin tesis edilmesi ile halkların kardeşliği ilkesine dayalı olarak Suriye'nin demokratikleşmesi için çalışılması, Kadınların özgürlükleri ile birlikte, etik, politik ve ekolojik bir toplumun inşası için mücadele edilmesi." şeklinde açıklamaktadır.⁹⁰⁵

4.3. PYD Örgütünün İdeolojisi

Abdullah Öcalan liderliğinde kimi ideolojik dönüşümlere rağmen kendini devrimci, Marksist-Leninist, solcu bir ulusal özgürlük hareketi olarak tanımlayan PKK'nın egemenliğinde⁹⁰⁶ olan PYD, Rojava olarak adlandırdıkları Kuzey Suriye'deki bölgede "*Apoculuk*" ideolojisini benimsemektedir. PYD, Suriye özelinde kendisini Kürt milliyetçisi olarak sunmamakta, milliyetçilik argümanına yaslanmadığını iddia etmektedir. Kendi milli taleplerinin gerçekleşmesi ve bağlı oldukları ülkelerin demokratikleşmesi arasında bir bağ kurarak bu bağ üzerinden hareket ettiğini öne sürmektedir.⁹⁰⁷ Fakat PYD, hem ideolojik hem de bir bütünün parçası olarak Öcalan, *PKK*, *Kongra-Gel*, *KCK*, *PJAK* gibi silahlı unsurların içinde bulunduğu yapılardan biridir. Öcalan ve PKK'nın ideolojisi, PYD'nin ideolojisi üzerinde oldukça etkindir.⁹⁰⁸ Marksist bir ideolojiye sahip örgüt olarak dikkatleri çeken PYD'nin, Batı değerlerine aykırı bir profil çizmesine rağmen⁹⁰⁹ esas dikkate değer olan batı ülkeleri ile iyi bir iletişim ağı kurabilmesidir.⁹¹⁰

PYD'nin ideolojisini Salih Bozan net bir şekilde ifade etmektedir; "PYD'nin toplumsal işleri yürütecek deneyimli idari kadrolardan yoksun oluşu nedeniyle girdiği

⁹⁰⁵

. 05.05.2021: تاريخ الوثيقة، النظام الداخلي، (24-25.02.2020) ،Partiya Yekîtiya Demokrat/ حزب الاتحاد الديمقراطي

<https://pydrojava.org/%d8%a7%d9%84%d9%86%d8%b8%d8%a7%d9%85-%d8%a7%d9%84%d8%af%d8%a7%d8%ae%d9%84%d9%8a/>

⁹⁰⁶ Schmidinger, *Rojava Revolution, War and the Future of Syria's Kurds*, s. 19.

⁹⁰⁷ Demirel, "Terör Örgütlerinin Kimlik İnşasında Etkisi: PYD-YPG ve Suriye'de Kürt Kimliği", s. 34.

⁹⁰⁸ Allsopp, *The Kurds of Syria Political Parties and Identity in the Middle East*, s. 183-184.

⁹⁰⁹ Çağatay Özdemir, *Obama'nın Grand Stratejisinin Ortadoğu'ya Yansımaları*, (T.C. Marmara Üniversitesi Ortadoğu ve İslam Ülkeleri Araştırmaları Enstitüsü, Ortadoğu Siyasi Tarihi ve Uluslararası İlişkileri Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul, 2018, s. 157.

⁹¹⁰ Atilla Sandıklı, Ali Semin, Bekir Ünal, *Irak ve Suriye'deki Gelişmelerin Türkiye'ye Etkileri*, Bilge Adamlar Kurulu Raporu, Bilgesam Yayınları, Rapor No: 65, Nisan 2015, s. 28.

çatışmaları bile Kandil'den gelen tecrübeli kadrolar organize etmektedir, elindeki bölgelerin yönetimi için de Suriye rejimini taklit etmektedir.

Mevcut kadroları yalnızca basit görevleri ifa edebilmekte, planlamayı gerçekleştirememektedir. Dolayısıyla ilk dönemler sloganlarla hareket eden PYD, sahada ve pratikte tökezlemekte, örgütün büyümesi parti olarak siyasi proje ve fikri altyapıyı güçlendirme zarureti ortaya çıkarmaktadır. Tıpkı PKK gibi PYD'de Marksist ideolojiden vazgeçmiştir, fakat fikri altyapıyı oluşturacak kadrolardan da yoksundur. PYD parti olarak Suriye'de, Kürt halkının haklarını savunan fikri, siyasi ve toplumsal görüşünü ülkenin bütününe kabul ettiremeyen bir oluşumdur. Parti için Federalizmi oluşturan ve komün sakinlerinin sosyal topluluklardaki rolünü ortaya çıkaran yeni fikirler araştırılmıştır. Sonuçta PYD'ye ait birçok terimin, propagandacı ve ütöpik bir karaktere sahip olduğu; toplumun yapısına ve bölgeye uymadığı, Kürt ve Suriye toplumunda gerçekleştirilemez olduğu gerçeği görülmüştür. Partinin ileri gelenlerinin fikri ve siyasi teorilerden ziyade hep sahada yer almaları, ideolojik ve fikri alandaki boşluğun şartlara, zamana ve ortama göre hareket ederek doldurulmasına yol açmıştır. Öcalan'ın, konfederasyon ve halkların kardeşliği gibi bir yapı oluşturmaya yönelik bazı fikirleri vardır. Ancak bu fikirlerin de, Suriye'de farklı bir mücadeleye önderlik eden PYD için uygun bir çalışma programı oluşturmak için derin entelektüel ve politik çalışmalara ihtiyacı bulunmaktadır".⁹¹¹

4.4. PYD'nin Örgütsel Yapısı

PYD'nin parti sembolü, solunda yarım daire biçimli yeşil zeytin dalı, sağında sarı buğday başağı ve ortasında kırmızı yıldız bulunmaktadır. Çemberin üst kısmına harflerle "PYD", en altına ise kuruluş yılı olarak "2003" yazılıdır. Merkezi Kamışlı'da bulunan PYD'nin (Demokratik Birlik Partisi), Kürt toplumunun yaşadığı ve partinin faaliyetlerinin bulunduğu tüm bölgelerde şubeler açarak örgütlenme sürecini tamamladığı görülmektedir.

911

PYD'nin resmi tüzüğüne göre örgütsel yapısı şöyledir;⁹¹² *"Kadının özgürlüğünü toplum özgürlüğünün başlangıç noktası olarak gören, gençliğin öncü rolünü onaylayan, inanç özgürlüğüne ve çoğulculuğa inanan kitlesel bir siyasi parti"* olarak kendisini tanımlamaktadır. Partinin, *"etik-politik topluluk paradigmasına dayandığını, eşit temsil ve eş başkanlık ilkesini esas aldığını, şovenist kavram ve duruşları ise reddettiği"* belirtilmektedir.

PYD'ye parti olarak üye olma ve üyelikten çıkarılma süreci ise şöyle işlemektedir; *"partiye üye olmak isteyen kişi, iki üyenin tavsiyesi ile yaşadığı bölgedeki alt komitelerden birine başvurusunu yapar. Adaylık süreci bir aydan az, üç aydan çok olmamak koşulu ile adayın hazırlandığı bir hazırlık dönemine tabi tutulur. Aday yerel komitenin ve Partinin İl Genel Koordinasyon Komitesinin onayını aldıktan sonra üyeliğe kabul edilmiş olur."*

Parti üyeliğinden ayrılmak isteyenler için ise ayrılma nedeninin araştırılması ve karara bağlanması süreci ilçedeki parti yönetimine bırakılmıştır. Partiden ayrılmak isteyen, parti yöneticileri ve idari yetkililerin durumları hakkında karar verme süreci ise partinin Genel Kuruluna bırakılmıştır.

PYD tüzüğünde çok net olarak belirtilen önemli bir başlık da parti üyelerinin görevleri konusudur. Bu görevler arasında; *"her koşulda parti ilkelerini savunmak, partinin maddi-manevi değerlerini korumak, partinin ideolojik ve politik yaklaşımına ve pratikte uygulanmasına bağlı olmak"* esas alınmıştır. PKK'nın önderi olan Abdullah Öcalan'ın tüm Kürt halklarının lideri olarak kabul edilmesi ile *"Öcalan ve tüm diğer siyasi tutukluların özgürlüğü için mücadele etmek"* parti üyelerinin en öncelikli görevleri arasında sayılmaktadır.

Ayrıca Rojava olarak isimlendirdikleri Suriye'nin kuzeyini, *"Rojava Devrimi'nin kazanımlarını korumak, onu kişisel çıkarlar için kullanmamak ve halkın malı haline getirmek için çalışmak"* parti üyesinin diğer görevleri arasında yer almaktadır. Yine PYD'nin tüzüğünde *"partinin hedeflerini uygulamak için direniş"*

⁹¹² Partinin programı ve partinin iç tüzüğü 24-25.02.2020 tarihinde gerçekleşen Sekizinci Olağan Kongrede kabul edilmiştir.

ruhıyla çalışmak, kadın-erkek eşitliği ve parti disiplini" gibi konular da yer almaktadır.

PYD, tüzüğünde parti üyesinde olması gereken nitelikler ise; *"toprağına bağlı olma ve onu savunma, tarihsel, coğrafi, kültürel farkındalığa sahip olma ve soykırıma karşı savaşma, arkadaşlarına ve halkına karşı alçak gönüllü olma ve partinin gizliliğini korunma"* şeklinde belirtilmiştir.

PYD'nin organizasyon yapısı sekiz ana organdan oluşmaktadır. Bunlar *Olağan Kongre, Genel Konferans, Partinin Eş Başkanlığı, Eş Başkanlık Kurulu, Parti Genel Kurulu, Yürütme Kurulu, Danışma Kurulu ve Partinin Kol ve Ofisleridir.*

Partideki en yüksek yasama organı *Olağan Kongre*'dir. İki yılda bir seçilen delegelerin çoğunluğunun katılımı ile toplanmakta, kararlarını ise oy çokluğu ile almaktadır. Kongre, planlanan tarihten önce parti genel kurulu üyelerinin üçte ikisinin kararı ve eşbaşkanlığın onayı ile veya parti üyelerinin üçte ikisinin talebi ile yapılabilmekte, gerektiği takdirde ise parti eşbaşkanlığının talebi ve parti genel kurulu üyelerinin üçte ikisinin kararı ile bir defaya mahsus olmak üzere ertelenebilmektedir. Kongreye partinin bütün organ ve kuruluşlarından seçilmiş delegeler katılmaktadır. Her ilden ve yurtdışından temsil edilme yüzdesi, hazırlık komitesinin gözetiminde ve parti yürütme organının onayı ile üyelerine göre belirlenmektedir. Partinin Genel Kurulu ve eş başkanlık, kongrenin normal üyeleri olarak kabul edilmektedirler. Parti kongresi, partinin geçici politikalarını belirlemek ve stratejiyi değiştirmek dahil, partinin programını ve prosedür kurallarını kabul etme veya değiştirme yetkisine sahiptir. Kongre, eşbaşkanlığı, partinin genel kurulunu ve disiplin otoritesini seçebilmektedir.

PYD tüzüğündeki hiyerarşiye göre ikinci sırada yeralan *Genel Konferans*, iki konferans arasındaki dönemde, parti Genel Kurulunun kararı ve partinin eş başkanlığının onayı ile gerektiği durumlarda toplanmaktadır. Delege sayısı parti genel kurulunca belirlenen konferansa genel kurul üyeleri ile illerde ve yurtdışında parti yönetimi delegeleri ile seçilen sayıda ilçe temsilcileri katılmaktadır.

PYD'nin organları arasında ön plana çıkanı *Partinin Eş Başkanlığı*'dır. Eş başkan oyların üçte ikisini alarak olağan kongre tarafından seçilmektedir. Seçimlerin

birinci ve ikinci turunda oyların üçte ikisine ulaşamaz ise, üçüncü bir seçim turu daha yapılır ve partinin eş başkanlığı salt oy çokluğu ile seçilir. İki kongre arasında devam eden süreçte eş başkanlar aynı zamanda parti genel kuruluna başkanlık etmektedirler. Ayrıca eş başkanlık kendini bir liderlik kurumu olarak örgütlemektedir. Eş başkanlığın görevleri arasında; partiyi yerel, bölgesel ve uluslararası seminer, konferans ve siyasi toplantılarda temsil etmek, partinin genel kurul toplantılarına başkanlık etmek ve parti toplantılarında alınan kararlar çerçevesinde parti faaliyetlerine ilişkin raporları konferansa sunmaktır. Eş başkanlık partinin sözcüsü olarak aynı zamanda partinin genel kurulunun bir üyesini seçmektedir. Genel Kurul'da oy sayısı eşitlendiğinde, eş başkanlığın taraf olduğu grup çoğunluk olarak kabul edilmekte ve eş başkanlık bir danışma organı oluşturma hakkına sahip olmaktadır.

Eş Başkanlık Kurulu ise komisyon, eş başkanlık ve kurul üyeleri arasından eş başkanlığın aday gösterdiği ve meclis toplantısında onaylanan dört milletvekilinden oluşmaktadır. Ortak başkanlığın görevleri arasında Kürdistan, ulusal ve uluslararası ilişkileri denetlemek, parti ofislerinin düzenlenmesini sağlamak, raporunu partinin genel kuruluna sunmak, partinin karar ve politikalarının uygulanmasını takip etmek yer almaktadır.

Parti Genel Kurulu, iki kongre arasındaki dönemde eşbaşkanlıkla birlikte en yüksek siyasi, ideolojik ve örgütsel mercidir. Olağan kongre sırasında bölge ve cinsiyetler arasında eşit temsil ilkesi dikkate alınarak 90 üye olarak seçilmektedir. Kararlarını oy çokluğu ile almakta, iki ayda bir toplanıp raporunu kongreye sunmaktadır. Yürütme organını da üyeleri arasından seçmekte ve partinin eş başkanlığı tarafından onaylanmaktadır. Boşalan üyelik durumunda en yüksek oy oranına sahip olan üye meclise katılmaktadır.

Yürütme Kurulu, genel kurul tarafından oy çokluğu ile seçilen 20 üyeden oluşmaktadır. İki kongre arasındaki süre kadar görevine devam eden yürütme kurulu, ayda bir kez toplanarak, eş başkanlığa ve genel kurul toplantısına etkinliği konusunda bir rapor sunmaktadır. Yürütme kurulu, genel kurul kararlarının uygulanmasının yanı sıra partinin tüm ofislerinden ve faaliyetlerinin yürütülmesinden sorumludur. Yürütme kurulunun faaliyetleri, parti eş başkanlığı ve parti genel kurulu tarafından düzenlenmekte ve yönetilmektedir. Eş başkanlık, gerektiğinde yürütme kurulu

üyelerinden birinin üyeliğini geri çekmeyi önerme ve karar için parti genel kurulu önerme hakkına da sahiptir.

Danışma Kurulu, eşbaşkanlığa örgütsel, siyasi, ekonomik, hukuki, sosyal ve kültürel alanlarda çalışma, araştırmalar sağlamaktadır. Danışma kurulu, uzmanlık alanına göre vazifesini icra etmektedir. Kurul üyeleri de eş başkanlığın uygun gördüğü vasıflı ve nitelikli kişilerdir.

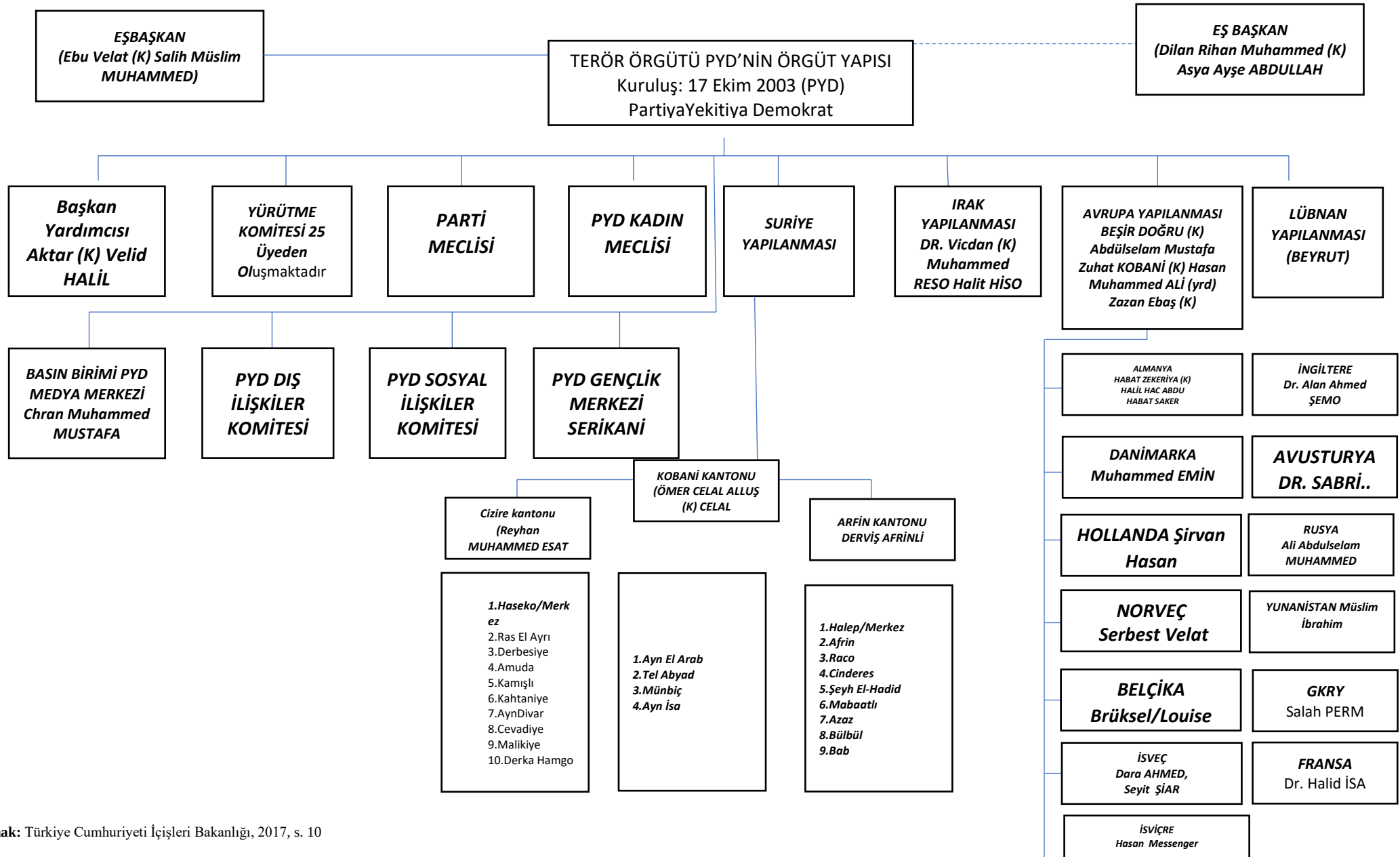
PYD, parti olarak kendisini "*Ofis ve Kol*" temelinde örgütlemektedir. Bu ofis ve kollar arasında; "*Kadın Kolları, Gençlik Kolları, Düzenleme Ofisi, Halkla İlişkiler Ofisi, Bilgi ve Araştırma Ofisi ve Finans Ofisi*" yer almaktadır. Ofis ve kollar, görev kapsamı içerisindeki gelişme ve faaliyetlerin seyri hakkında tartışmak için ayda bir kez toplanmaktadır. Her ofis, sayıları 5 ile 15 arasında değişen üyelerden oluşmakta, partinin tüm organizasyon ve departmanları aylık raporlarını parti ofislerine göndermektedirler. Kol ve ofis görevlileri, genel kurul üyesidir ve bunun için eş başkanlık sistemi esas alınmaktadır. Ayrıca kol ve ofis görevlileri, parti genel kuruluna karşı da sorumludur ve ofis görevlisinin başka bir iş yapmasına müsaade edilmemektedir. Her kol ve ofis, çalışma sistemi için tüzük ile uyumlu bir program oluşturur ve genel kuruldan onay almak durumundadır. Bunun yanında bütün kol ve ofisler, çalışmalarını ve görevlerini tartışmak için aylık toplantı düzenlemektedirler.⁹¹³

Şekil 4.1.'de PYD'nin örgüt yapısı şematik olarakta gösterilmektedir

⁹¹³ PYD Resmi Tüzüğü, PYD'nin Resmi Web Sitesi Portalı, <https://pydrojava.org/>.

حزب الاتحاد الديمقراطي/Partiya Yekîtiya Demokrat، النظام الداخلي، تاريخ التوثيق: 24-25.02.2020، 05.05.2021

Şekil 4.1. PYD'nin Örgüt Yapısı

4.5. PYD'nin Strateji ve Faaliyetleri

PYD ilk kurulduğu zamanlarda siyasete pek ilgi duymamış, kendine özgü bir "*Kürt yaşam alanı sahası*" ve "*yurt*" tasavvuru anlayışı ile ön plana çıkmıştır.⁹¹⁴ Esad karşıtı cephe ile karşı karşıya kalana kadar da, Suriye'deki muhalif oluşumlara katılmayı reddetmiştir. Dolayısıyla hiçbir bütünlüğün içinde eritememiş, kendisini de Suriye'deki muhalif teşkilatların hepsinin üstünde ve dışında gören, onlara da şüphe ile bakan bir yaklaşım sergilemiştir. Bu anlayışla 2004'teki Kamışlı olayları sonrasında 11 partili bir oluşum olarak kurulan "*Suriye Kürt Partileri Birliği*"ne de katılmamıştır.⁹¹⁵

Mevcut sorunlarını silahlı mücadele ile çözüme yöntemini benimseyen⁹¹⁶ PYD'nin, teşkilatlanarak bölgede en etkili bir güç haline gelmesindeki ana unsur, DEAŞ'ın⁹¹⁷ mevcudiyeti ve bölgeyi işgale başlamasıyla ortaya çıkan kaos ortamı olmuştur.⁹¹⁸ 2014 yılının başından beri Suriye'deki Kürtler, DEAŞ'ın yükselişinden yararlanmışlardır. ABD, PYD ve askeri kanadı olan YPG'yi temsil eden Suriye Kürtlerine, DEAŞ ile savaşmaları doğrultusunda askeri destek ve yardım sağlamıştır. ABD, YPG'nin DEAŞ'a karşı çıkma konusunda en iyi müttefik olduğu kararına varmıştır. Böylece YPG, iç yasal yetkilerin yanında koalisyonun kendisine destekleri sayesinde daha fazla dış yasal yetkiye de sahip olmuştur. PYD'nin sahip olduğu tüm bu destek ve yasal yetkiler, onlara yönelik beklentilerin artmasına yol açmış,⁹¹⁹ PYD'yi daha fazla inisiyatif olarak siyasallaştırmaya sevk etmiştir. Artık PYD, bölgede izlediği strateji ile pek çok devletle bağlantı içine

⁹¹⁴ İşyar, "Suriye İç Savaşı'nda PYD'nin Aktörleşmesinin Başlıca Nedenleri", s. 39.

⁹¹⁵ İşyar, "Suriye İç Savaşı'nda PYD'nin Aktörleşmesinin Başlıca Nedenleri", s. 52.

⁹¹⁶ Halhalli, "Suriye'deki Kürt Siyasi Partiler Üzerine Genel Bir Değerlendirme", s. 44.

⁹¹⁷ Terör örgütü داعش / DAESH (الدولة الإسلامية في العراق والشام) / ed-Devletü'l-İslâmiyye fi'l-'Irâkı ve's-Şâm ismi Arapça karşılığı iken, ABD; ISIL-ISIS-IS (Islamic State of Iraq and the Levant-Islamic State of Iraq and Syria-Islamic State) şeklinde, Avrupa devletleri ise genelde DAESH kısaltmasını, Türkiye'de ise IŞİD (Irak Şam İslam Devleti)'nin bir kısaltması, 2016 yılından itibaren de Avrupa devletlerinin kullanımına uygun şekilde DAES ve DEAS şeklinde kullanılmaya başlanmış, son dönemde ise genel kullanım şekli DEAS şeklinde olmuştur. Yapılan bu çalışmada isim karmaşasını ortadan kaldırmak için DEAS kısaltması kullanılmıştır.

⁹¹⁸ Murat Köylü, "Suriye, PYD/YPG Yapılanması ve Zeytin Dalı Harekâtı", **ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi**, Cilt: 5, Sayı: 11, 2018, s.77.

⁹¹⁹

والى، خيرة، تطور القضية الكردية و أثرها على الأمن الإقليمي في منطقة الشرق الأوسط (2003-2016)، الجزائر: جامعة الجلفة، كلية الحقوق و العلوم السياسية، رسالة الماجستير 2016/2017، ص 77- 78.

girmiş ve doğrudan iletişim kurabilmeyi başarmıştır. Bu yönüyle devlet olmadan "devlet gibi" aktörleşmeyi⁹²⁰ siyasal bir oluşum gibi algılanmayı hesap etmiştir.

Diğer yandan PYD, Suriye'de, ABD'nin himayesi altına girmiş ve bu avantajı ile bölgedeki diğer örgütlere karşı üstünlük sağlamış, hareket alanını oldukça genişleterek, ülkenin kuzeyinde kontrolü ele geçirmeyi hedeflemiştir. Örgütün ele geçirdiği bölgelerde yeterince halk desteğine sahip olamayışı ilerlemesini zorlasa da, ABD'nin verdiği destek ve hava saldırıları üzerinden yaptığı yardım, örgütün özerklik hedefine ulaşmasına yardımcı olmuştur.⁹²¹ PYD, izlemiş olduğu tüm bu stratejileri ile Suriye'nin kuzeyinde yeralan *El-Cezire*, *Kobani* ve *Afrin*'i, kontrolü altında yönetmek ve birleşik bir siyasi yapı oluşturmak gayesi ile üç özerk bölge olarak ilan etmiştir.⁹²² Küresel bir oluşumun destek ve yardımları söz konusu olmadan PYD'nin izlemiş olduğu tüm bu strateji ve faaliyetlerin Suriye'nin kuzeyinde başarıya ulaşması izaha muhtaç olan bir durum olarak değerlendirilmektedir.

4.6. PYD'nin Liderleri

Suriye'deki Kürt siyasetinde liderlik anlayışı Ortadoğu siyasetinin kalıtsal ruhuna uygun olarak gelişim sağlamıştır. Suriye'de demokrasi kültürünün yoksunluğu, siyasi partilerin başına ideal liderlerin seçilmesi anlayışını getirmemiş aksine liderliğin geleceğe yatırım yapma, toplumda tanınma ve saygınlık kazanma kapısı olarak görülmesini sağlamıştır. Suriye'deki Kürt partilerin pek çoğu liderin kendisi tarafından kurulduğu için lider atanacak kişilerde olması gereken şartlar ayrıntılı belirtilmemiş, parti başkanı sadece öldüğünde değişikliğe gidilmesi teamülünü geliştirmiştir. Bazı partilerde ise lider, herhangi bir seçim olmadan doğrudan atanabilmektedir. Liderin sağlığının kötü olması veya başka bir durum nedeniyle değişiklik zarureti doğduğunda yeni bir lider göreve hazırlanmaktadır.

Nitekim parti liderliği, parti kongresinde oylama ile seçilse de aşiret kültürü anlayışı ile liderlik babadan oğula miras bırakılmaktadır. Dolayısıyla Suriye'deki Kürt partilerinin liderlerinin kendi kendilerini seçtikleri ve geçerlilik sürelerinin de sınırsız

⁹²⁰ İşyar, "Suriye İç Savaşı'nda PYD'nin Aktörleşmesinin Başlıca Nedenleri", s. 52.

⁹²¹ Özdemir, *Obama'nın Grand Stratejisinin Ortadoğu'ya Yansımaları*, s. 158-160.

⁹²²

olduğu görülmektedir. Bu liderlik anlayışı da partilerdeki bölünmenin önemli bir nedenini oluşturmakta ve parti içinde ilerleme için çok az alan olduğunu göstermektedir. Parti kongreleri normal şartlarda seçim süreçlerini içeriyor olsalar da, alternatif bir liderin ilerlemesi demokratik bir seçim sürecini başlatmaktan ziyade partide bölünmeye neden olmaktadır. Suriye'deki Kürt parti liderlerinde aranan şartlar arasında, partide en az on yıl bulunmak, Kürt dilini okuma ve yazma olarak iyi derecede bilmek ve parti kongresinde lider olarak seçilmektir. PYD dışında ise hiçbir Suriyeli Kürt siyasi partinin liderliğinde bir kadın olmamıştır.

Suriye'de Kürt siyasi hareketinin tarihi boyunca, bir liderin silahlı bir direniş üzerinde hâkimiyet kurduğu, halkın desteğini istediği, direniş ve Kürt ulusal kurtuluş fikrini somutlaştırdığı ve Kürtleri tek bir çatı altında toplayabildiği yahut etki altına alabildiği Mesut Barzani, Celal Talabani veya Abdullah Öcalan gibi figürlerle karşılaştırılabilecek bir lideri olmamıştır. Dolayısıyla güçlü bir liderin olmayışı, güçlü bir parti ve güçlü bir iktidar yapısının olmasını da zorlaştırmaktadır. Suriye'deki Kürt toplulukları içerisinde bir parti liderinin geniş bir halk desteği alması oldukça zordur.⁹²³

PKK, Suriye merkezli yaklaşık yirmi yıllık çalışmalardan sonra kışkırtıcı olmaması düşüncesi ile Kürdistan terimini kullanmadan 2003 yılında Demokratik Birlik Partisi-PYD'yi Suriye kolu olarak faaliyete geçirmiştir. Kurulan yapının başında ilk olarak Fuad Ömer lider olarak getirilmiştir.⁹²⁴ Kod adı Barzani Muhammed olan Dr. Fuad Ömer, 1962 yılında başkent Şam'da doğmuştur. PYD'nin yaptığı kongrede ilk lideri olarak seçilmiş ve 2010 yılına kadar da bu görevi yürütmüştür.⁹²⁵ 2010 yılında ise Fuat Ömer'in yerine⁹²⁶ PKK'da "Ebu Velat" kod adıyla bilinen Salih Muhammed Müslim lider olarak tayin edilmiştir.⁹²⁷ Salih Müslim, Suriye'nin Halep şehrinin Aynel Arab (Kobani) bölgesindeki Şeyran köyünde 3 Mart 1951 tarihinde doğmuştur. Ayşe Efendi ile evli olan Müslim'in biri kız toplam dört çocuğu vardır. Geçimini çiftçilikle sağlayan ailesi Barazi aşiretine mensuptur. Lise eğitimini Halep'te alan Müslim, üniversite eğitimi için İstanbul'a gitmiş, 1977 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi Mühendislik Fakültesi,

⁹²³ Allsopp, *The Kurds of Syria Political Parties and Identity in the Middle East*, s. 83-85.

⁹²⁴ Michael M., Gunther, "Out of Nowhere The Kurds of Syria in Peace and War", s. 42.

⁹²⁵ Michael M., Gunther, "Out of Nowhere The Kurds of Syria in Peace and War", s. 105.

⁹²⁶ Michael M., Gunther, "Out of Nowhere The Kurds of Syria in Peace and War", s. 42.

⁹²⁷ Salih Yılmaz, "Rusya'nın Ortadoğu'da Kürt Kozu ve PYD Politikası", s. 779.

Kimya Mühendisliği Bölümü'nden mezun olmuştur. Daha sonra İngilizcesini geliştirmek için Londra'da çalışan doktor abisinin yanına giderek, Suudi Arabistan'ın milli petrokimya şirketi olan Petromim'de bir dönem mühendis olarak çalışmıştır. Müslim, 1998 yılında Suriye Kürdistan Demokrat Partisi'ne, 2003 yılında ise bu partiden ayrılarak Demokratik Birlik Partisi'ne (PYD) katılmıştır.⁹²⁸

PYD'nin 16 Haziran 2012 tarihinde yapılan 5'inci kongresinde ki eşbaşkanlığa getirilen isim ise⁹²⁹ kod adı Dilan Riha Muhammed olan Asya Ayşe Abdullah olmuştur.⁹³⁰

Asya Abdullah, 1971 yılında Suriye'nin Al Malikiye kentinin yakınında bulunan Derik (Derika Hemko) kasabasında doğmuştur.⁹³¹ Yaklaşık 25 yıl boyunca PKK içerisinde faaliyetlerde bulunan Asya Ayşe Abdullah, daha 2003 yılında PYD'nin kurucu üyesi olmuştur. PYD eş başkanı olarak basına yaptığı pek çok açıklamada, arkasında Abdullah Öcalan posterini bulunmuş ve konuşmalarında da sıklıkla PKK önderi Öcalan'a yaptığı vurgularla dikkati çekmiştir.⁹³² Kendisi Suriye'ye gelmeden önce PKK bünyesinde Gara ve Kandil'de faaliyetler yürütmüş, KCK Suriye üst yönetimi içerisinde kantonlardan sorumlu olmuştur.⁹³³

“Özgür Rojava'dan Demokratik Suriye Federasyonu”na sloganıyla Girkê Legê Îlçesi'nin Rimelan Beldesi'ndeki Aram Tigran Kültür ve Sanat Merkezi'nde⁹³⁴ 27-28

⁹²⁸ "Salih Müslim kimdir?", **Akit**, <https://www.yeniakit.com.tr/biyografi/salih-muslim> (Erişim: 05.05.2021).

⁹²⁹

مركز مالكوم كير- كارنيجي للشرق الأوسط، حزب الاتحاد الديمقراطي الكردستاني، تاريخ الوثائق: 05.05.2021.

<https://carnegie-mec.org/syriaincrisis/?fa=48528>

⁹³⁰ Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı, "PKK/KCK Terör Örgütünün Suriye Kolu: PYD-YPG", s. 18.

⁹³¹ "Son dakika: TTB'den terör elebaşı Asya Abdullah'a 'Barış, Dostluk ve Demokrasi' ödülü! Utanmadan bir de tören düzenlemişler", **Sabah**, 20.09.2020, <https://www.sabah.com.tr/gundem/2020/09/20/son-dakika-ttbden-teror-elebasina-baris-dostluk-ve-demokrasi-odulu-utanmadan-bir-de-toren-duzenlemisler>, (Erişim: 04.05.2021).

⁹³² "Fransa Cumhurbaşkanı Macron ile görüşen, PKK/KCK üyesi ve eski PYD eş başkanı: Asya Abdullah", **Suriye Gündemi Bölgesel Siyaset Günlüğü**, 30.03.2018, <https://www.suriyegundemi.com/asya-abdullah#gallery>, (Erişim: 04.05.2021).

⁹³³ Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı, "PKK/KCK Terör Örgütünün Suriye Kolu: PYD-YPG", s. 18.

⁹³⁴

.01.04.2021. تاريخ الوثائق: **PYD**، بدء فعاليات المؤتمر السابع لحزب الاتحاد الديمقراطي، (27.09.2017)؛ ANFNEWS <https://anfarabic.com/akhr-l-khbr/bd-f-lyt-lmw-tmr-lsb-lhzb-lthd-ldymqrty-pyd-38130>

Eylül 2017 tarihinde gerçekleştirilen PYD'nin 7. Olağan Kongresi'nde Şahoz Hasan ve Ayşe Hiso yeni eş başkanlar olarak seçilmişlerdir.⁹³⁵

PYD'ye eş başkan olan Şahoz Hasan, Haseke'de doğmuş ve uzun yıllar Kürt siyasi partilerinin içinde yer almıştır. PYD'nin çatı kuruluşu olan TEV-DEM yapılanmasında siyasi faaliyetler yürüterek PYD'nin yeni eş başkanı olarak seçilmiştir.⁹³⁶ Diğer yeni eş başkan olan Ayşe Hiso ise, 1978 tarihinde Afrin'in Bilbilê ilçesinde dünyaya gelmiştir. Ayşe Hiso, siyasi faaliyetler nedeniyle Dil Tarih Fakültesi'ndeki eğitimini yarıda bırakmıştır.⁹³⁷ Ayşe Hiso, Suriye krizinin baş gösterdiği 2011 yılında fiili olarak siyasi etkinliklere başlamış, PYD ve sonra TEV-DEM (Demokratik Toplum Hareketi) çatısı altında görevler üstlenmiştir. PYD'nin çatı kuruluşu olan TEV-DEM yapılanmasında Afrin Bürosu eş başkanlığı da yapmıştır.⁹³⁸

PYD'nin 24-25 Şubat 2020 tarihinde Rimelan bölgesinde gerçekleştirdiği 8. Olağan Kongresi'nde Ayşe Hiso ikinci defa eş başkan olarak seçilmiştir.⁹³⁹ Yapılan bu kongrede seçilen diğer eş başkan ise Enver Müslim olmuştur. Enver Müslim, 1976 yılında Suriye'nin Kobani kentinde doğdu. Halep Üniversitesi Hukuk Fakültesi mezunu olan Müslim, Suriye'deki ayaklanma başlamadan önce siyasi faaliyetler yürüttüğü gerekçesi

⁹³⁵

حزب الاتحاد الديمقراطي PYD، البيان الختامي للمؤتمر السابع لاعتباري لحزب الاتحاد الديمقراطي PYD، تاريخ التوثيق: 20.04.2021.

<https://pydrojava.org/%d8%a7%d9%84%d8%a8%d9%8a%d8%a7%d9%86-%d8%a7%d9%84%d8%ae%d8%aa%d8%a7%d9%85%d9%8a-%d9%84%d9%84%d9%85%d8%a4%d8%aa%d9%85%d8%b1-%d8%a7%d9%84%d8%b3%d8%a7%d8%a8%d8%b9-%d8%a7%d9%84%d8%a7%d8%b9%d8%aa%d9%8a/>

⁹³⁶ Hikmet Durgun, "PYD'nin yeni Eşbaşkanı: Suriye'nin bölünmesini istemeyiz bağımsız Kürdistan planımız yok", **SPUTNIK**, 17.10.2017, <https://sputniknews.com.tr/20171017/pydnin-yeni-esbaskani-suriyenin-bolunmesini-istemeyiz-bagimsiz-kurdistan-planımız-yok-1030643051.html>, (Erişim: 15.06.2023).

⁹³⁷ "PYD Eş Başkanlığı'na Enver Müslim ve Ayşe Hiso seçildi", **INDEPENDENT Türkçe**, 26.02.2020, <https://www.indyturk.com/node/137941/d%C3%BCnya/pyd-e%C5%9F-ba%C5%9Fkanl%C4%B1%C4%9F%C4%B1na-enver-m%C3%BCslim-ve-ay%C5%9Fe-hiso-se%C3%A7ildi>, (Erişim: 6.05.2021).

⁹³⁸

زمان الوصل (Zamanalwsl), رئاسة جديدة لحزب الاتحاد الديمقراطي، تاريخ التوثيق: 05.05.2021.

<https://www.zamanalwsl.net/news/article/121442/>

⁹³⁹

Syriacpress, اختتام أعمال المؤتمر الثامن لحزب الاتحاد الديمقراطي PYD بحضور حزب الاتحاد السرياني وممثلي الأحزاب الأخرى، تاريخ التوثيق: 05.05.2021.

<https://syriacpress.com/ar/2020/02/26/%D8%A7%D8%AE%D8%AA%D8%AA%D8%A7%D9%85-%D8%A3%D8%B9%D9%85%D8%A7%D9%84-%D8%A7%D9%84%D9%85%D8%A4%D8%AA%D9%85%D8%B1-%D8%A7%D9%84%D8%AB%D8%A7%D9%85%D9%86-%D9%84%D8%AD%D8%B2%D8%A8-%D8%A7%D9%84%D8%A7%D8%AA/>

ile 11 Ocak 2011'de rejim tarafından tutuklanmış, 2 Nisan 2011 tarihinde serbest bırakılarak bölgede faaliyetlerine aralıksız devam etmiştir. 19 Temmuz 2012 tarihinde PYD'nin çatı kuruluşu olan *TEV-DEM* yapılanmasında *Genel İlişkiler Komitesi* altında çalışmış, akabinde Rojava genelinde Demokratik Özerk Yönetim ilanının ardından Kobani Kantonu Yürütme Meclis Başkanı olarak seçilmiştir. 6 Eylül 2018'de Kuzey ve Doğu Suriye Özerk Yönetimi'nin ilanından sonra Fırat Bölgesi'ne bağlanan Kobani Kantonu'nun Yürütme Meclisi eş başkanı olarak yeniden göreve getirilmiştir. 2019 yılının sonlarında ise Girê Spî ve Kobani kantonlarını bünyesinde barındıran Fırat Bölgesi eş başkanı olarak görevini sürdürmüştür.⁹⁴⁰

4.7. PYD'nin Örgütsel Yapı Açısından Kuruluş ve Gelişim Dönemleri

2003

Esad rejiminin PKK'yı, bir gün Türkiye'ye karşı bir koz olarak kullanabileceğini düşünmesi, PKK'nın Suriye'de konuşlanarak kamp kurması ve faaliyetlerini sürdürmesi olanağını sağlamıştır. Suriye'de faaliyetlere başlayan PKK ise ülkede bulunduğu yıllar içerisinde, toplumsal dinamikleri harekete geçirici çalışmalar yaparak, politik ve özgür bir toplum için programlar geliştirmiştir. Şam'da kurduğu *Parti Akademisi* gibi örgütsel faaliyetleri ile binlerce kadro yetiştirmiş ve sivil Kürtlerle yakın bağlantısı⁹⁴¹ neticesinde Suriye'deki Kürt siyaseti üzerinde oldukça önemli bir etki oluşturmuştur. Militanca duruşu ile 1980-1990'lı yıllarda binlerce kişiyi saflarına çekerek direniş ateşinin yanmasını sağlamıştır. Tüm bu stratejilerin sonucunda ise Suriyeli Kürtler, Suriye hükümetinin politikalarına karşı biraz daha saldırgan bir tavır alarak militarist bir tutum sergilemeye başlamışlardır.⁹⁴²

1999 yılında Öcalan'ın yakalanması ve hapsedilmesi hadisesi ise PKK'nın bir takım yapısal değişikliklere gitmesine yol açmıştır. PKK, 2002 yılında yapmış olduğu 8'inci Kongresinde Öcalan'ın avukatları aracılığıyla gönderdiği talimatlar doğrultusunda altyapısını oluşturduğu Suriye'de örgütlenme kararı almıştır. Bu karar doğrultusunda 17

⁹⁴⁰ "PYD'nin yeni eş başkanları Ayşe Hiso ve Enver Müslim kimdir?", **ANHA Hawar Haber Ajansı**, 25.02.2020, <http://www.hawarnews.com/tr/haber/pydnin-yeni-es-baskanlari-ayse-hiso-ve-enver-muslim-kimdir-h24393.html>, (Erişim: 06.05.2021).

⁹⁴¹ Ercan Ayboğa, Anja Flach, Michael Knapp, **Rojava Devrimi Komünalizm ve Kadın Özgürlüğü Savaş ve Ambargo Kışkacında**", VSA Verlag, 2019, s. 47-48, file:///C:/Users/acer/Downloads/RojavaDevrimi%20full%2075dpi%20(10).pdf, (Erişim: 10.09.2020).

⁹⁴² Allsopp, **The Kurds of Syria Political Parties and Identity in the Middle East**, s. 89.

Ekim 2003'de⁹⁴³ Suriye'deki Kürt uzantısı olan PYD'nin (Demokratik Birlik Partisi-Partiya Yekitiya Demokrat) kuruluşunu ilan etmiştir. PYD'nin tüm kuruluş konferansları da, Kandil Dağları'ndaki, Kürt militanların mağaralarında gerçekleştirilmiştir.⁹⁴⁴

PKK, devam eden günlerde Türkiye ve Avrupa'daki uzantılarının destekleri ve örgütün kontrolündeki medya kanallarıyla, PYD'nin kuruluşuyla ilgili propaganda amaçlı yayınlar yapmış ve bundan sonraki süreçte Suriye'nin kuzeyindeki faaliyetlerini PYD çatısı altında sürdürmeye devam etmiştir.⁹⁴⁵

Kendince koruması gerektiğine inandığı anavatan "Rojava" olarak nitelendiren,⁹⁴⁶ PKK'nın da sosyal ve siyasal mirası üzerine kurulmuş olan PYD,⁹⁴⁷ PKK'nın, ABD tarafından bir terör örgütü olarak nitelendirilmesinden hareketle Kandil komutanları tarafından, ABD güçleriyle ittifak kurmaya ve PKK ile ilişkisinin olmadığını ifade etmeye yönlendirilmiştir. Nitekim bu strateji ile PYD, hem askeri hem de yurtiçi-yurtdışı tüm aktörlerle görüşme yapabilen bir siyasi kadroya sahip olmuştur. Parti olarak küçük hacmine rağmen yürüttüğü Kürt diplomasisi ile Ortadoğu'da en aktif Kürt siyasi aktörü durumuna gelmiştir.⁹⁴⁸ PYD, kuruluşundan sonra eski PKK üyeleri ilk kez Suriye'de fiili olarak siyasete girerek,⁹⁴⁹ Türkiye'ye odaklanmış, PKK ile ilişkileri nedeni ile de Suriye'deki Kürtler tarafından lehte ve aleyhte çok güçlü bir karşılık görmüştür.⁹⁵⁰ Suriye rejimi tarafından PKK'nın aksine, faaliyetleri yasadışı olarak nitelendirilmiştir. Üyelerinin bir kısmı Suriye'deki ayaklanma öncesinde tutuklanmış,⁹⁵¹ lideri Salih Müslim başta olmak üzere yönetici kadro Kandil'e kaçmak zorunda kalmıştır.

⁹⁴³ Sandıklı, Semin ve Ünal, *Irak ve Suriye'deki Gelişmelerin Türkiye'ye Etkileri*, s. 28.

⁹⁴⁴

أوسي، المصدر السابق، (2017)، ص 37-38.

⁹⁴⁵ Sandıklı, Semin ve Ünal, *Irak ve Suriye'deki Gelişmelerin Türkiye'ye Etkileri*, s. 25.

⁹⁴⁶ İşyar, "Suriye İç Savaşı'nda PYD'nin Aktörleşmesinin Başlıca Nedenleri", s. 39.

⁹⁴⁷ Halhalli, "Suriye'deki Kürt Siyasi Partiler Üzerine Genel Bir Değerlendirme", s. 45.

⁹⁴⁸

بوزان، المصدر السابق، (2019).

⁹⁴⁹ Schmidinger, *Rojava Revolution, War and the Future of Syria's Kurds*, s. 83.

⁹⁵⁰ Allsopp, *The Kurds of Syria Political Parties and Identity in the Middle East*, s. 184.

⁹⁵¹ Allsopp, *The Kurds of Syria Political Parties and Identity in the Middle East*, s. 89.

2004

Süreç içerisinde yaşanan karışıklık ve anlaşmazlıklar PYD'yi ikiye bölmüş ve Rekeftin (Rekeftina Demokrat a Kurd ya Suri) isimli yeni bir oluşumun doğmasına yol açmıştır.⁹⁵²

PYD, Suriye rejimine karşı 2004 yılında yapılan Kürt ayaklanmasına etkin bir şekilde katılmıştır. Türkiye ve İran Kürtlerinden militarist tecrübeye sahip olanlar ile Kandil'de bulunan Suriyeli Kürtler Suriye'ye geri dönmüştür. İşte bu kadrolar Kamışlı'dan, Kobani, Halep, Afrin ve Şam'daki Zorava bölgesine kadar ayaklanmayı taşımıştır. Bu süre içerisinde bir güç oluşturulması düşüncesi ile Kandil'e militan gönderimi durdurulmuştur. Hatta Kandilden gelen operasyonel tecrübe ve deneyime sahip militarist kadrolar; bölgede birimler oluşturmada görev almışlardır.⁹⁵³

2003-2006 yılları içinde ise PYD'nin, Suriye'deki diğer Kürt siyasi partiler içinde zayıf kaldığı ve KONGRA-GEL sisteminin bu bölgede tesis edilemediği yönünde tartışmalar öne çıkmıştır. PKK tarafından bu doğrultuda örgütlenmeye ağırlık verilmesi yönünde kararlar alınmış ve alınan bu kararlar doğrultusunda 2007 yılından itibaren PKK, PYD'yi, KCK projesinin Suriye'deki parça örgütlenmesi şeklinde yapılandırmaya başlamıştır.⁹⁵⁴ PYD, 2007 yılının Mart ayında üçüncü kongresini yaptı.⁹⁵⁵ Diğer yandan PYD, PKK tarafından ve PKK'nın Suriyede'ki hareket sahasının bakiyesi üzerine kurulmuş olmasına rağmen, Suriye'deki Kürt siyasal arenasında 2009 yılına kadar etkin bir parti olamamıştır.⁹⁵⁶

2010

15 Ekim 2010 tarihinde ise PYD, 73 delegenin katılımı ile dördüncü kongresini gerçekleştirmiştir. Kongrede, Kürtlerin durumu gözden geçirilerek Kürt sorununun

⁹⁵² Köylü, "Suriye, PYD/YPG Yapılanması ve Zeytin Dalı Harekâtı", s. 76.

⁹⁵³

بوزان، المصدر السابق، (2019).

⁹⁵⁴ Sandıklı, Semin ve Ünal, **Irak ve Suriye'deki Gelişmelerin Türkiye'ye Etkileri**, s. 25.

⁹⁵⁵ "The Democratic Union Party's Political Project for Syria", **JUSOOR for STUDIES**, Study, January, 2017, p. 1-20, chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://jusoor.co/storage/posts/old-pdf/613.pdf, (Erişim: 10.02.2023).

Jusoor Araştırma Merkezi; Ortadoğu bölgesinde, özellikle Suriye ile bağlantılı meselelerde, siyasi, toplumsal, ekonomik ve hukuki alanlarda bilgi ve araştırmalar yayınlayan, bölge meseleleri ile ilgili verilere dayalı raporlar sunan uzman kurumdur.

⁹⁵⁶ Soner, Aslan ve Kıyıcı, **PKK'nın Bölgesel Terör Ağı Yapılanması**, s. 18.

bölgesel ve uluslararası düzeyde ana mesele haline geldiği, dört parçalı Kürdistan'la çözüm yollarının aranması gerektiği, Kürt saflarının birleştirilmesinin demokratik siyasi farkındalık açısından önemli olduğuna vurgu yapılmıştır. Ayrıca Türk devletinin, Abdullah Öcalan ile diyalog başlatmasının çözüme giden yolda olumlu ve doğru bir adım olduğu, demokratik özyönetim projesinin de Kuzey Kürdistan için en etkili çözüm olacağı ifade edilmiştir. Kongrede Salih Müslim yeni parti başkanı olmuştur.⁹⁵⁷

4.7.1. Demokratik Toplum Hareketi TEV-DEM

TEV-DEM (Demokratik Toplum Hareketi), Temmuz 2011'de siyasi alanda PYD ile kendini gösteren *Apocu Kürt hareketi* tarafından, çalkantılı dönemde toplumu örgütlemek ve kurumları inşa etmek amacıyla kurularak güvenlik, askeri ve siyasi ayrıca eğitsel, sosyal ve kültürel alanlarda organizatör bir güç olarak oluşan boşluğu doldurmuş ve kısa sürede etkin bir hale gelmiştir.

Etnik temelde Süryani, Arap, Kürt, Türkmen, Keldani ve Ermeni gibi farklı unsurları, dinsel ve mezhebi temelde Sünni, Alevi, Hristiyan, Müslüman, Ezidi gibi toplumsal çeşitliliği içinde barındırdığı⁹⁵⁸ iddia edilse de TEV-DEM, PYD'nin güdümünde olan fakat geniş toplumsal tabanı bulunmayan farklı, seküler Kürt partilerden oluşturulan⁹⁵⁹ ve Kürtçü örgütlenmeleri birleştiren üst çatı durumunda bir ittifaktır.⁹⁶⁰

4.7.2. Suriye'de Arap Baharı

Suriye ayaklanması Daraa'da polisin slogan attığı söylenen iki genci tutuklayıp işkence etmesine tepki olarak Mart 2011'de protestolarla başlamış ve yayılan haberlere göre de bu gençlerden biri gözaltında işkenceyle öldürülmüştür. Ardından kalabalık nüfusların katıldığı protesto ve gösteriler düzenlenmiştir. Halkın talepleri artık iki gencin serbest bırakılmasının ötesine geçerek sosyal değişim ve siyasi reform çağrıları ile boyut

⁹⁵⁷

ولائي مه (Welate Me)، (17.10.2010)، بيانات: المؤتمر الرابع لحزب PYD ينهي أعماله وينتخب المهندس صالح مسلم محمد رئيساً للحزب خلفاً للدكتور فؤاد عمر، تاريخ التوثيق: 16.06.2012.

<https://www.welateme.net/erebi/modules.php?name=News&file=article&sid=7485>

⁹⁵⁸ Taştekin, *Rojava: Kürtlerin Zamanı*, s. 138.

⁹⁵⁹ Çalışkan, "Suriye'de PKK Faaliyetlerinin Tarihî Arka Planı", s. 73.

⁹⁶⁰ Can Acun, Bünyamin Keskin, "PKK'nın Kuzey Suriye Örgütlenmesi PYD-YPG", s. 21.

değiştirmiştir. Rejimin, halkın reform taleplerine olumlu yanaşmayıp kolluk kuvvetleri ile silah kullanarak ayaklanmayı bastırmaya çalışması ve namluları halka doğrultması ise çok sayıda insanın hayatını kaybetmesine yol açmıştı. Ertesi gün ise öldürülenlerin cenaze merasimleri çok daha büyük gösterilere sebep olmuş ve bu gösteriler ülke geneline yayılmıştır. Rejim gösterileri yatıştırmaya çalışsa da protesto ve gösteri dalgası bir türlü durdurulamamış, güvenlik güçleri göstericilere ateş etmeye devam ederek durumu daha da tırmandırılmış ve söz konusu eylemler halkı askeri bir çatışmaya sürüklemiştir.⁹⁶¹ Rejim, yaşanan sosyo-ekonomik koşullar, demokrasi mücadelesi ile başlayan Suriye iç savaşını, bölgesel, hatta küresel bir vekalet çatışmasına dönüştürmüştür.⁹⁶² İsyanın ülke geneline yayılması ve uzun süreli olmasındaki en önemli faktörün, çatışan grupların mezhepsel ve etnik farklılıkların bölgede çıkarı olan devletler tarafından istismar edilmesi olduğu ifade edilmektedir.⁹⁶³ Suriye muhalefetine ve Suriye halkının onlarca yıllık sessizliği bozulmuş ve isyan, Kürt siyasi partilerinin çalışma stratejileri ile Kürt siyasetinde önemli değişiklikleri çoktan tetiklemiştir.⁹⁶⁴

Kürtler, ayaklanma emarelerinin görüldüğü daha ilk andan itibaren rejimi yıkmak isteyen güçler tarafından Esad rejimine karşı harekete geçmeye teşvik edilmiştir.⁹⁶⁵ Suriye ayaklanması, farklı pek çok yönden zaten Kürt Devrimini gündeme getirmiştir. Bu durum, bir yandan rejim karşıtlarını kendi arasında siyasi bir kutuplaşmaya iterken diğer yandan rejim ile devrim taraftarları arasında giderek bir gerilim eksenine dönüşmüştür. Her iki kesimde Suriyeli Kürtleri kendi tarafına çekmeye çalışmış, yaşanan hadiseler bazı Kürt gruplarını cesaretlendirip pazarlık şartlarını güçlendirmek için fırsattan yararlanmalarını sağlarken, PYD gibi bazı oluşumları da sadece kazanmaya endeksleyerek rejimle işbirliği yapmaya yönlendirmiştir.⁹⁶⁶

⁹⁶¹ Anja Flach, Ercan Ayboğa, Michael Knapp, "Revolution in Rojava- Frauenbewegung und Kommunalismus zwischen Krieg und Embargo, 3. Aktualisierte Aufl., VSA: Verlag Hamburg, Hamburg, 2016, s. 51.

⁹⁶² Michael M., Gunther, "Out of Nowhere The Kurds of Syria in Peace and War", s. 95.

⁹⁶³ Ünal Acar, "Suriye İç Savaşı ve Fırat'ın Doğusu", *Turkish Studies Economics, Finance, Politics*, Volume 14 Issue 2, 2019, p. 153-172, 2019, s. 165.

⁹⁶⁴ Allsopp, *The Kurds of Syria Political Parties and Identity in the Middle East*, s. 13.

⁹⁶⁵ İşyar, "Suriye İç Savaşı'nda PYD'nin Aktörleşmesinin Başlıca Nedenleri", s. 40.

⁹⁶⁶

PYD içinde yaşananlar ise Arap Baharı'nın da etkisiyle vuku bulan iç savaş koşullarının ve oluşan otorite boşluğunun ülkenin kuzeyinde, örgütün faaliyetlerini artırabileceği ve yakalanan konjonktürün değerlendirilmesi gerektiği düşüncesini geliştirmiştir.⁹⁶⁷ Bu doğrultuda 2010'da Suriye rejimi tarafından onaylanmadıkları ve tutuklamaların da başladığı bir dönemde Kuzey Irak'a, PKK kamplarının bulunduğu Kandil'e kaçmak zorunda kalan PYD lideri Salih Müslim ve örgütün bazı kadroları Nisan 2011'de, yaklaşık 2 bin PKK militanı ile birlikte tekrar Suriye'ye dönmüşlerdir.⁹⁶⁸ PYD lideri Salih Müslim ve diğer üst düzey yöneticilerin haklarında kesinleşmiş hapis cezaları bulunmasına rağmen tutuklanmamaları, PYD ile Esad rejimi arasında gizli bir işbirliğinin olduğu düşüncesini aklara getirmiştir. Nitekim Beşşar Esad'ın, 8 Mart 2011'de kısmi af, 31 Mayıs 2011'de genel af ve 11 Ocak 2012'de tekrar genel af ilan etmesi ve bu af lar sayesinde sivil ya da silahlı kalkışmalara önderlik yapan tüm siyasi tutukluların özgürlüklerine kavuşturulması⁹⁶⁹ her iki taraf arasında karşılıklı bir işbirliğini izah etmektedir. PYD'nin başlangıçta Esad rejimi ile çatışmaya girmeyerek diyalog kapısını sürekli açık tutmayı tercih etmesi "taktik bir ilişki" stratejisi geliştirdiğini ortaya koymaktadır.

Suriye'deki rejimle ilişkileri iyi tutmaya çalışan PYD, bu dönem içerisinde bir adım daha öne çıkmıştır. Merkezi Kamışlı'da bulunan ve BAAS rejiminin kuzeydeki müttefiki olarak ön plana çıkan PYD, önüne çıkan fırsatları değerlendirerek 2011 yılı boyunca Haseke, Ayn el-Arap ve Afrin bölgelerinde güçlü bir şekilde örgütlenmiştir. Silahlı militan sayısını artırarak, idari yapılar teşkil etmeye zemin hazırlamıştır. Örgütün siyasi ve silahlı faaliyetleri serbest bırakılmıştır. PYD'nin, Esad rejimi lehine bir tutum geliştirmesi, rejimin de kendisine bağlı olan askeri güçleri Kürt bölgelerinden çekerek bu bölgeleri PYD ve onun silahlı koruma gücü olarak kurulan YPG'ye bırakmasını sağlamıştır. Böylece 19 Temmuz 2012 itibarıyla Ayn el-Arap (Kobani) ve diğer bölgelerin kontrolü YPG'nin eline geçmiştir.⁹⁷⁰

⁹⁶⁷ Sandıklı, Semin ve Ünal, *Irak ve Suriye'deki Gelişmelerin Türkiye'ye Etkileri*, s. 25-26.

⁹⁶⁸ Allsopp, *The Kurds of Syria Political Parties and Identity in the Middle East*, s. 184.

⁹⁶⁹ Taştekin, *Rojava: Kürtlerin Zamanı*, s. 127.

⁹⁷⁰ Acun Can, Bünyamin Keskin, "PKK'nın Kuzey Suriye Örgütlenmesi PYD-YPG", s. 11-12.

4.7.3. YPG (Halk Savunma Birlikleri-Yekîneyên Parastina Gel)

2011 yılında Suriye'de başlayan ayaklanma, PYD'ye⁹⁷¹ geniş bir hareket alanı sağladığı gibi silahlı kanadı olan YPG'nin (Halk Savunma Birlikleri) ortaya çıkıp örgütlenmesi ve resmi olarak kurulması için de önemli bir fırsat sunmuştur.⁹⁷² İç savaşın da etkisiyle PYD'nin, Suriye'nin kuzeyinde hüküm sürdürebilmesi ve bölgedeki diğer etnik grupları silah zoruyla sindirebilmesi için YPG, önemli bir silahlı güç olarak kendini göstermeye başlamıştır.⁹⁷³

Silahlı birlik olarak yeni kurulan YPG, PKK'nın lider kadrosu tarafından yönetilmekte,⁹⁷⁴ siyasi ve askeri kararlar Kandil'den Suriye'ye gönderilen PKK'lılar tarafından alınmaktadır. Kadrolarının önemli bir kısmının ise Suriyeli değil bilakis Türkiye kökenli militanlar oldukları bilinmektedir. Bu durum, Atlantik Konseyi'nin açıkladığı bir raporda, "Ocak 2015-Ocak 2016 arasında öldürülen YPG kadrolarının % 50'sinin Türkiye doğumlu Kürtler" oldukları ifade edilmiştir.⁹⁷⁵

İdeolojik olarakta YPG, PKK'ya gönülden bağlı, kurucu önderi Abdullah Öcalan'ın fikir ve tezlerini benimsemektedir. YPG'nin askeri kuvvetleri, Profesyonel Kuvvetler (askeri birlikler), Direniş birlikleri ve Yerel kuvvetler olmak üzere üç ana kola ayrılmaktadır. Ayrıca YPG'nin El-Cezira, Aynu'l-Arap ve Afrin bölgelerinde genel komuta ve alt komutanlıkları da bulunmaktadır.⁹⁷⁶ DEAŞ ile mücadele adı altında sahada iyice yayılmış olan YPG, DEAŞ'ın ilerlemesinin durdurulması gayesi ile ABD ve Peşmerge desteğiyle gün geçtikçe güçlenmiştir.⁹⁷⁷

⁹⁷¹ PYD (Demokratik Birlik Partisi) siyasi, YPG (Halk Koruma Birlikleri) ise silahlı yapılanmalardır. İkisinin siyasi ve askeri olarak bütüncül bir hareket olduğu varsayımından hareketle 'PYD/YPG' ifadesi kullanılmıştır.

⁹⁷² Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı, "PKK/KCK Terör Örgütünün Suriye Kolu: PYD-YPG", s. 5.

⁹⁷³ Köylü, "Suriye, PYD/YPG Yapılanması ve Zeytin Dalı Harekâtı", s. 77.

⁹⁷⁴ Mehmet Seyfettin Erol, Kadir Ertay Çelik, "ABD'nin Suriye Politikasında Vekil Aktör Olarak Terör Örgütleri: YPG Örneği", **Bölgesel Araştırmalar Dergisi**, Cilt: 2, Sayı: 2, 2008, s. 29.

⁹⁷⁵ Soner, Aslan, ve Kıyıcı, **PKK'nın Bölgesel Terör Ağı Yapılanması**, s. 20-21.

⁹⁷⁶

.11.04.2021. 12.03.2015), Aljazeera

<https://www.aljazeera.net/encyclopedia/movementsandparties/2015/3/12/%D9%88%D8%AD%D8%AF%D8%A7%D8%AA-%D8%AD%D9%85%D8%A7%D9%8A%D8%A9-%D8%A7%D9%84%D8%B4%D8%B9%D8%A8>

⁹⁷⁷ Erol ve Çelik, "ABD'nin Suriye Politikasında Vekil Aktör Olarak Terör Örgütleri: YPG Örneği", s. 32.

2012

Esad rejiminin Kürt bölgelerinden çekilmesini gerektiren başka bir önemli durum daha bulunmaktadır. 18 Temmuz 2012'de Beşşar Esad'ın ekibindeki önemli isimlerden devlet başkanı danışmanı ve eski Savunma Bakanı Hasan Türkmani, Savunma Bakanı Davud Raciha, Askeri istihbarat Şefi Hişam İhtiyar ve Genelkurmay Başkan Yardımcısı Asıf Şevket başkent Şam'da iyi planlanmış bir saldırıda öldürülmüş, yine aynı gün Menbic ve Cerablus silahlı gruplar tarafından ele geçirilmiştir. Rejim bu durum karşısında mutlak bir çözülme ve çöküşü engellemek ve ülkenin ana arterlerini muhafaza etmek adına stratejik bir karar alarak çekilmiş, Şam, Dera, Hama ve Humus bölgelerinde sürdürülen çatışmaları bir de ülkenin kuzeyinde cephe açarak derinleştirmek istememiştir. Ayrıca bu kararın, Suriye'nin kuzeyinin PKK uzantılı bir örgüte bırakılması stratejisi ile Türkiye'nin, Suriye politikasını zora koyacak ve son derece rahatsız edecek taktiksel bir manevra olduğu ifade edilmektedir.⁹⁷⁸ Esad rejiminin, örgüt ve lideri Öcalan ile yıllar öncesine dayanan derin ve çok yakın işbirliğinin böylesi bir kararı almasında etkili olduğu ifade edilebilir.

Rejimin gözünde Suriye'deki PYD'nin, Türkiye'deki PKK'nın bir uzantısı olarak değerlendirilmesi ve bu bloğun liderliğinin Suriyeli Kürtler tarafından değil de, her zaman için PKK'lı Kürtler tarafından yapılacağına olan inanç,⁹⁷⁹ 19 Temmuz 2012'de rejimin, Suriye'nin kuzeyindeki Kürt bölgelerinin çoğundan birdenbire askerlerini çekerek bölgeyi fiilen PYD'ye devretmesini⁹⁸⁰ sağlamıştır.

PYD, bu süreçte meydana gelen otorite boşluğunu sivil ve militan kadrolarıyla hızlıca doldurarak iyi değerlendirmiştir. Temmuz 2012'de Kobani (Ayn el Arab), 20 Temmuz'da Afrin, 21 Temmuz'da Derik (Malikiye) ve Amude, 23 Temmuz'da Tirbesipi'ye (Kahtaniye) bağlı Sancak, Tel Ziwan ve Tel Cihan köyleri ve Haseke'ye bağlı Girke Lege (Muabbede) ve 10 Ekim'de Tel Temir'in yönetimleri PYD'nin silahlı unsurları tarafından ele geçirilmiştir.⁹⁸¹ PYD, ele geçirdiği bölgelerde zamanla kontrol noktaları

⁹⁷⁸ Taştekin, **Rojava: Kürtlerin Zamanı**, s. 148-149.

⁹⁷⁹

أوسي، المصدر السابق، (2017)، ص 37-38.

⁹⁸⁰ Michael M., Gunther, "Out of Nowhere The Kurds of Syria in Peace and War", s. 121.

⁹⁸¹ Taştekin, **Rojava: Kürtlerin Zamanı**, s. 149.

oluşturarak ve Kürt okulları açarak kontrolü kademeli olarak sağlama ve kısa zaman içinde ana otorite haline gelme stratejisi ile hareket etmiştir.⁹⁸²

16.06.2012 tarihinde ise PYD, Kamışlı Düşler Salonu'nda Olağanüstü Beşinci Kongresi'ni gerçekleştirmiş, 200 delegenin katılımıyla yapılan kongrede PYD'nin siyasi hedeflerinde herhangi bir değişikliğin olmadığı gözlenmiştir. Kongrede, Murat Karayılan'ın "*özgür ve demokratik bir Suriye'nin inşasında partinin rolü, Kürt meselesini çözme ve onun inşası*"ndan bahseden mesajı okunmuş, yapılan konuşmalarda Abdullah Öcalan, Mesut Barzani ve Celal Talabani selamlanarak Kürtlerin ortak mücadelesine verdikleri katkılara övgülerde bulunulmuştur. PYD lideri Salih Müslim ise özgürlük şehitleri ve Suriye devriminin şehitlerini selamladığı konuşmasında önder Abdullah Öcalan'ın düşüncesini benimsediklerini ifade etmiştir.⁹⁸³

2013

PYD'nin silahlı kanadı olan YPG bünyesinde bir de YPJ isimli, yalnızca kadınlardan oluşan bir alt yapılanması daha bulunmaktadır. Kuruluşunun 4 Nisan 2013'te resmi olarak ilan edildiği YPJ, başlangıçta toplumun engellemesi nedeniyle küçük gruplarla ortaya çıkmış ancak zamanla konvoy halinde silahlı gösteri ve sloganlarla kadınların sayıları giderek artırılmıştır.⁹⁸⁴ *YPJ/Yekîneyên Parastina Jin* tüzüğünde, Suriye'nin kuzeyinde ilan edilen "*Rojava öz yönetimindeki*" kantonların güvenliğinden ve toprak savunmasından sorumlu bir yapı olarak yetkilendirildiği belirtilmiştir. YPG ve YPJ olarak toplamda 30 bin civarında olduğu düşünülen militan sayısının 10 bini YPJ'li kadın militanlardan oluşmaktadır.⁹⁸⁵

2013 yılında PKK, Türkiye'de başlatılan barış sürecindeki çatışmasızlık ortamını fırsat bilmiş, bu süreci Suriye'de özerklik hedefine ulaştıracak faaliyetler için kullanmıştır. Bu amaç doğrultusunda militan kadrosunun önemli bir kısmını Suriye'nin

⁹⁸² Allsopp, *The Kurds of Syria Political Parties and Identity in the Middle East*, s. 125.

⁹⁸³

ولائي مه (Welate Me) (17.06.2012)، تقارير خاصة: تقرير حول انعقاد المؤتمر الخامس الاستثنائي لحزب الاتحاد الديمقراطي (PYD)، تاريخ التوثيق: 25.04.2021.

<https://www.welateme.info/erebi/modules.php?name=News&file=article&sid=13137>

⁹⁸⁴ Taştekin, *Rojava: Kürtlerin Zamanı*, s. 143-144.

⁹⁸⁵ Can ve Keskin, "*PKK'nın Kuzey Suriye Örgütlenmesi PYD-YPG*", s. 27.

kuzeyine göndererek, Türkiye ve uluslararası kamuoyunda “*Rojava Devrimi*” sloganıyla propagandalar yürütmüştür. PYD ise bu süreçte bölgedeki Kürt siyasi partilerini devre dışı bırakmak gayesiyle *Ulusal Konsey* (sonradan Batı Kürdistan Halk Meclisi) adlı bir çatı örgütü tesis etmiş, fakat bu girişimden netice alamamıştır. Suriyeli Kürt siyasi partiler Barzani öncülüğünde kurulan *Kürt Ulusal Konseyi*’ne katılmayı tercih etmişlerdir. PYD, yine bu süreç içerisinde kendine rakip olarak gördüğü aşiret reisleri, aktivistler ve Kürt siyasileri yapılan suikastlarla ortadan kaldırmış, rejim aleyhinde gösterilere devam eden Suriyeli Kürtleri de şiddet kullanarak etkisizleştirmiştir.⁹⁸⁶ 12 Kasım 2013 tarihinde ise Suriye’deki 16 Kürt partisini de alarak, ülkenin kuzey bölgelerinde tüm Suriye Kürtleri adına bir “*Rojava Halk Meclisi*”nin ve buna bağlı bir “*Rojava Geçiş Dönemi Yönetimi*”nin kurulduğunu ilan etmiştir.⁹⁸⁷ Bu tarihte yasama meclisini kuran aktörler ilk başta bunun bir özerklik ilanı olmadığını izah ederek endişeleri gidermeye çalışmışlardır.

2014

Nitekim 7 Ocak 2014'te Amude'de toplanan Yasama Meclisi bu kez ilk önce, “*Toplumsal Sözleşme*”yi ilan etmiş, sonra da kanton sistemini esas alan “*özerk yönetimler*” ilan edilmiştir.⁹⁸⁸ Kanton sistemi Cezire, Kobani ve Afrin'de ilan edilmiş ve sonra da bu üç kantonda meclis seçimleri yapılmıştır. Bu kantonlar ise;

Cezire Kantonu

Önce kendi divanını belirleyen yasama meclisi 21 Ocak 2014'te Cezire Kantonu Özerk Yönetimini belirlemiş, Başbakanlık görevi gören Yürütme Meclisi Başkanlığı makamına Ekrem Huso (Kürt) getirilmiştir. Bir başkan, iki yardımcı ve 22 bakandan oluşan Cezire Kantonu Demokratik Özerk Yönetimi, 101 kişilik Yasama Meclisi'nden onay almıştır.

Cezire Kantonu'nun sınırları doğudan batıya doğru Derik (Malikiye), Girke Lege (Muabbede), Tirbespiye (Kahtaniye), Rimelan, Amude, Kamışlı, Dirbesiye, Tel Emir, Haseke ve Sere Kaniye'den oluşuyordu.

⁹⁸⁶ Sandıklı, Semin ve Ünal, *Irak ve Suriye'deki Gelişmelerin Türkiye'ye Etkileri*, s. 26-27.

⁹⁸⁷ İşyar, “Suriye İç Savaşı’nda PYD’nin Aktörleşmesinin Başlıca Nedenleri”, s. 57.

⁹⁸⁸ Taştekin, *Rojava: Kürtlerin Zamanı*, s. 186.

Kobani Kantonu

27 Ocak 2014 tarihinde Kobani Kantonu Özerk Yönetimi ilan edilmiş, Yürütme Meclisi Başkanlığı'na Enver Müslim seçilmiştir. Başkan yardımcılığı görevlerine Fevziye Ahmed ve Nihad Ahmed getirilmişlerdir. Kobani Kantonu Özerk Yönetimi'nin kabinesi 22 bakandan oluşmakta, batısında Cerablus, doğusunda Tel Abyad bulunmakta, Sırrin ve Şuyuh (Şexler) adlı kasabalar ile 440 köyden oluşmaktadır.

Afrin Kantonu

29 Ocak 2014 tarihinde Afrin Kantonu Özerk Yönetimi ilan edildi. 22 Bakandan oluşan Afrin Kantonu'nun Yürütme Meclisi Başkanlığı'na alevi bir bayan olarak Hevi İbrahim Mustafa seçildi. Başkan yardımcılığı görevlerini ise Abdulhamid Mustafa ve Remzi Şehmus üstlendiler. Afrin Kantonu; Kürt Dağı olarak da bilinen bölgede Afrin şehir merkezinin dışında Cindirese, Şerawa, Mabata, Bilbile, Reco, Şera ve Şiye kasabaları ile 365 köy bulunmaktadır.⁹⁸⁹

PYD'nin silahlı gücü olan YPG'nin varlığı nedeniyle, PYD'nin kontrol ettiği kantonların yönetiminde ana unsur olarak PYD'li isimler bulunmakta, kantonlar ise bir çeşit anayasa hüviyetinde olan "*toplumsal sözleşme*" ile yönetilmektedir. Kantonlardaki yönetim şekli "*demokratik öz yönetim sistemi*" olarak isimlendirilmekte ve *Demokratik Toplum Hareketi (Tevgera Civaka Demokratik) TEV-DEM* tarafından yönetilmektedir. TEV-DEM'in koordinatörlüğünde ise PYD'nin eş başkanı Salih Müslim bulunmaktadır.⁹⁹⁰

Nisan 2014'te ise PYD "*siyasi partiler kanunu*" oluşturduğunu ilan ederek, diğer Kürt siyasi partilere üstünlük sağlayabileceği "yasal" zemini oluşturmaya çalışmıştır.⁹⁹¹ Bu arada PYD tarafından atanan Cezire Kantonu Yasama Konseyi, 13 Temmuz 2014'te "Öz Savunma Görevi" başlıklı zorunlu askerlik yasasını çıkarmış,⁹⁹² diğer yandan IŞİD'in bu süre içerisinde oldukça güçlenme durumu ise, PYD'nin aktörleşmesi ve öne

⁹⁸⁹ Taştekin, *Rojava: Kürtlerin Zamanı*, s. 189-191.

⁹⁹⁰ Can ve Keskin, "*PKK'nın Kuzey Suriye Örgütlenmesi PYD-YPG*", s. 21.

⁹⁹¹ Sandıklı, Semin ve Ünal, *Irak ve Suriye'deki Gelişmelerin Türkiye'ye Etkileri*, s. 26.

⁹⁹² KURDWATCH reports human-rights violations against Kurds in Syria, Report 10, "Forcible recruitments and the deployment of child soldiers by the Democratic Union Party in Syria", May 2015, s. 3 https://kurdwatch.ezks.org/pdf/KurdWatch_A010_en_Zwangsrekrutierung.pdf, (Erişim: 11.03.2021).

çıkmasında oldukça önemli bir faktör olmuştur. Artık ABD, PYD/YPG'ye, IŞİD ile savaştıkları gerekçesiyle doğrudan askeri destek sağlamaya başlamıştır.⁹⁹³

2015

PYD'nin 26 Ocak 2015 tarihinde DEAŞ'ın elinden Kobani'yi alarak sanal bir zafer kazanması, PYD'nin ABD nazarında değerini artırmış, Suriye'de PYD'den vazgeçemeyeceği bir müttefiki konumuna getirmiştir. Devam eden süreçte YPG'nin de bünyesinde yer alan *Suriye Demokratik Güçleri (SDG)*, DEAŞ'ın elinde bulunan Rakka'ya yönelik ABD destekli bir operasyon başlatmıştır. YPG'nin komutasında yürütülen operasyonla Doğu Halep ile Rakkayı birbirine bağlayan Tışrin Barajı alınmış, Kobani, Afrin ve Cezire kantonlarını birleştirmek için Menbiç'e operasyon gerçekleştirilmiştir.⁹⁹⁴

PYD bu süreç içerisinde yaptığı çatışmalarda ihtiyaç duyduğu silahların bazılarını karaborsadan bazılarını da peşmergelerden (Irak Kürdistan bölgesindeki organize güçlerden) sağlandığını belirtmektedir. Bu silahlar arasında Ağustos 2015 yılındaki Aynu'l Arap çatışmasından sonra YPG'nin, IŞİD'den ganimet olarak aldığı tanklar ve ordunun Minek Askeri hava üssünü boşaltmasının ardından Afrin'den ganimet olarak aldığı silahlar da bulunmaktadır. Ağustos 2015'de Aynu'l-Arap beldesini, IŞİD'in geçici hakimiyetinden kurtarmak için yapılan çarpışmalar esnasında YPG, ABD'nin IŞİD'e karşı oluşturulan uluslararası koalisyonun havadan gönderdiği lojistik destekleri de almıştır.⁹⁹⁵

PYD'nin altıncı kongresi ise 20-21.09.2015 tarihlerinde Haseke'nin Rimelan şehrinde gerçekleştirilmiştir. Diğer Kürt partilerin de temsilci gönderdiği kongrede PYD, genel olarak Suriye, özelde ise Kürt meselesine ilişkin siyasi taleplerini değiştirmemiş, programda yer aldığı şekli ile aynısını korumuştur. Bununla birlikte kongrede göze çarpan en belirgin değişiklik, Kongra-Gel'in yasama kaynağı olarak tanınmasının programdan

⁹⁹³

والى، المصدر السابق، ص 77-78.

⁹⁹⁴ Erol ve Çelik, "ABD'nin Suriye Politikasında Vekil Aktör Olarak Terör Örgütleri: YPG Örneği", s. 32-33.

⁹⁹⁵

Aljazeera؛ المصدر السابق، (2015).

çıkartılması ve örgütün ana misyonu olarak, "*Abdullah Öcalan'ın esaretten kurtuluş mücadelesi*"nin verilmesinin belirlenmesi olmuştur.⁹⁹⁶ PYD'nin bölgede özellikle otoriter bir yönetim tesis etme girişimi ve Kürt muhaliflere karşı gerçekleştirdiği insan hakkı ihlalleri hem Suriye'de yaşayan Kürtlerde hem de bölgede yaşayan diğer Kürtlerde rahatsızlık meydana getirmiştir. Türkiye, Irak ve Avrupa'dan, 115 Kürt aydın, 2015 yılı Mayıs ayında PYD'ye karşı bir bildiri yayınlamışlar ve bu bildiride PYD'nin, Suriye'nin kuzeyinde şiddet kullanarak otoriter bir yapı oluşturduğunu, kendisine muhalif Kürt gazeteci ve yazarları etkisiz hale getirmeye ve Kürt Ulusal Konseyi'ndeki partileri baskı altına almaya çalıştığını ifade etmişlerdir.⁹⁹⁷

4.7.4. Suriye Demokratik Güçleri" (SDG)

10 Ekim 2015 tarihinde Suriye'nin kuzeyindeki Kamışlı kentinde, Suriye Demokratik Güçlerinin (SDG) kurulduğu duyurulmuştur. Kuruluşu ile birlikte SDG, "Arapları, Kürtleri, Süryanileri ve diğer tüm bileşenleri bir araya getiren tüm Suriyeliler için birleşik bir ulusal askeri güçtür" şeklinde bir bildiri yayınlanmıştır. SDG oluşumunun duyurulması, ABD'nin sözde DEAŞ ile savaşmak amacıyla seçilmiş militer bir oluşuma silah sağlama niyetini açıklamasından sonra gerçekleşmiştir.⁹⁹⁸

Her açıdan YPG ve YPJ, SDG olarak bilinen Suriye Demokratik Güçlerinin ana omurgasını oluşturmaktadır.⁹⁹⁹ Ancak ABD Özel Kuvvetler Komutanı Orgeneral Raymond Thomas, Haziran 2017'de ABD'nin önemli düşünce kuruluşlarından olan Colorado'daki Aspen Enstitüsü'nde yapmış olduğu konuşmasında Türkiye'nin, bu yapılanmayı terör örgütü PKK ile ilişkili görmesi sebebiyle YPG'ye "*markanızı değiştirmeniz gerekiyor*" tavsiyesinde bulunduklarını, bunun üzerine örgütün adını "*Suriye Demokratik Güçleri*" (SDG) olarak değiştirdiğini, markanın içine "*demokrasi*"

⁹⁹⁶ "The Democratic Union Party's Political Project for Syria", **JUSOOR for STUDIES**, 25.01.2018, <https://jusoosr.co/details/The-Democratic-Union-Party%E2%80%99s-Political-Project-for-Syria/365/en>, (Erişim: 08.05.2021).

⁹⁹⁷ Sandıklı, Semin ve Ünal, **Irak ve Suriye'deki Gelişmelerin Türkiye'ye Etkileri**, s. 27.

⁹⁹⁸

.11.05.2021. نبذة عن قوات سوريا الديمقراطية، تاريخ التوثيق: (08.06.2017)؛ BBC NEWS

<https://www.bbc.com/arabic/middleeast-40172429>

⁹⁹⁹ Ayboğa, Flach ve Knapp, **Rojava Devrimi Komünalizm ve Kadın Özgürlüğü Savaş ve Ambargo Kışkıracıdır**, s. 301, (Erişim: 10.09.2020).

kelimesinin konulmasını akıllıca bulduklarını, bu kelimenin "*YPG'nin kredibilitesini biraz olsun artırdığını*" söylemiştir.¹⁰⁰⁰

2016

PYD/YPG yönetimindeki SDG güçleri 6 Kasım 2016'da, DEAŞ'a karşı Rakka Operasyonu'nu başlatmış, bölgede bazı kazanımlar elde ederek, DEAŞ tehlikesini öne sürüp ABD liderliğindeki koalisyon güçlerinin desteği ile bölgede askeri bir üs kurmuşlardır.¹⁰⁰¹ PYD yapılanması stratejik ve diplomatik temasları da ihmal etmeyerek 10 Şubat 2016'da Moskova'da Rojava yönetimi adına, 3 Nisan 2016'da Çek Cumhuriyeti'nin başkenti Prag'da parti adına, 17 Nisan 2016'da Stockholm'de Rojava yönetimi adına ve 7 Mayıs 2016'da Berlin'de yine Rojava yönetimi adına Avrupa'da temsilcilikler açmıştır. Savaş ortamında oluşturulmuş silahlı bir örgütün AB'de temsilcilik açması da yeni bir durum olarak ifade edilmektedir.¹⁰⁰²

Bilhassa ABD'nin PYD yapılanmasının DAES'e karşı savaşma da en stratejik müttefik olduğu düşüncesi, örgütün muazzam bir yetki ve destekle donatılmasını sağlamıştır. PYD'nin sahip olduğu tüm bu yetki ve destekler ise, kendilerinden beklentilerin oldukça artmasına sebep olmuştur. PYD, 17 Mart 2016'da ise daha önce ilan ettiği kontrolü altındaki Kobani, Afrin ve Cezire kantonlarını çevreleyen bölgede "*Kuzey Suriye Federasyonu*"nu ilan etmiştir. Bu ilan, Haseke Valiliğine bağlı Rimelan şehrinde Kuzey Suriye'den katılan 150 kişinin bulunduğu toplantı esnasında karara bağlanmıştır.¹⁰⁰³ PYD taraftarlarınca federasyon ilanının "*öz yönetimi*" daha da kuvvetlendireceği düşünülmektedir. Rusya, PYD'nin bu projesini desteklerken İran ve Suriye rejimi buna karşı çıkmıştır. PYD, 23-24 Mart 2016 tarihleri arasında ise "*Rojava-Kuzey Suriye Demokratik Federalizmi Kurucu Meclisi Toplumsal Sözleşme Komitesi*" adında bir kurul oluşturmuştur.¹⁰⁰⁴

¹⁰⁰⁰ Beklan Kulaksızoğlu, "YPG PKK ile ne kadar bağlantılı", **DW Made for minds**, 22.01.2018, <https://www.dw.com/tr/ypg-pkk-ile-ne-kadar-ba%C4%9Flant%C4%B1%C4%B1/a-42261886>, (Erişim: 11.05.2021).

¹⁰⁰¹ Erol ve Çelik, "ABD'nin Suriye Politikasında Vekil Aktör Olarak Terör Örgütleri: YPG Örneği", s. 33

¹⁰⁰² Taştekin, **Rojava: Kürtlerin Zamanı**, s. 415-417.

¹⁰⁰³

والى، المصدر السابق، ص 77-78.

¹⁰⁰⁴ Acun Can, Bünyamin Keskin, "**PKK'nın Kuzey Suriye Örgütlenmesi PYD-YPG**", s. 22.

2017

28-29.09.2017 tarihinde PYD'nin Suriye'nin Rimelan şehrinde yedinci kongresi gerçekleştirilmiştir. PYD'nin önceki siyasi programlarında bulunmayan "*federasyon*" düşüncesi, yeni siyasi programda Suriye meselesinde çözüm olarak kabul edilmiştir.¹⁰⁰⁵ Yapılan kongrede Şahoz Hasan ve Ayşe Hiso PYD'nin yeni eş başkanları olarak seçilmişlerdir.¹⁰⁰⁶

Parlamento seçimiyle sonuçlanması öngörülen üç aşamalı seçim sürecinin ilk adımı da 22 Eylül 2017'de atılarak yapılan seçimle kantonlardaki mahalle yönetimleri belirlenmiştir. Seçim sürecinin ikinci aşamasının 3 Kasım'da gerçekleştirilerek kasaba, belde icra konseylerinin üyelerinin belirlenmesi planlanmıştır. 19 Ocak'taki son aşamada ise hem ortak parlamento için hem de her bir kanton için ayrı meclis seçimi yapılması öngörülmüştür.¹⁰⁰⁷

2018

Bir yandan Suriye ordusunun parçası olabilecek bir güce erişen ve bu yönde Rusya aracılığı ile görüşmeler yürüten PYD/YPG, diğer yandan sadece ABD'nin desteği ile belirli alanların kontrolünü sağlayabilmekte, aynı zamanda 2018 sonu itibariyle Suriye'nin dörtte birine hükmeder bir duruma gelmiş bulunmaktadır. Ayrıca Türkiye ile Rusya'nın anlaşması sonucu YPG'nin, sınır hattı boyunca 30 kilometreye kadar güneye çekilmesi ve söz konusu alana Rus askeriyle birlikte Suriye ordusunun yerleştirilmesi kararı alınmıştır.¹⁰⁰⁸

2018 yılında meydana gelen önemli bir gelişme de PYD'nin silahlı kanadı olan YPG'nin ana omurgasını oluşturduğu, *Suriye Demokratik Güçleri (SDG)* ve PYD'nin

¹⁰⁰⁵ JUSOOR for STUDIES, "The Democratic Union Party's Political Project for Syria", (Erişim: 08.05.2021).

¹⁰⁰⁶

حزب الاتحاد الديمقراطي/Partiya Yekîtiya Demokrat, المصدر السابق، (أيلول 2017).

¹⁰⁰⁷ Beklan Kulaksızozlu, "YPG PKK ile ne kadar bağlantılı", DW Made for minds, 22.01.2018, (Erişim: 11.05.2021).

¹⁰⁰⁸ YPG: Yerel bir örgütten, NATO ülkelerinin desteklediği bir güce nasıl dönüştü", **BBC News Türkçe**, 25.09.2019, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-50180068>, (Erişim: 07.05.2021).

siyasi kanadı *Demokratik Suriye Meclisi (DSM)*, "*Kuzey ve Doğu Suriye Özerk Yönetimi*"nin ilan edilmesidir.¹⁰⁰⁹

2019

PYD/YPG ile pek çok kez müzakere masasına oturan ve çok çeşitli alanlarda ittifaklar yapan Suriye rejimi, 2019 Eylül ayında Birleşmiş Milletlere gönderdiği mektupta, Suriye Demokratik Güçleri için (PYD/YPG) "*ayrılıkçı terör örgütü*" ifadesini kullanmış, SDG'nin "*Suriye halkına karşı Batılı ülkelerle ortak hareket ettiğini*" ifade ederek örgüt tarafından Suriye halkına yönelik insan haklarının ihlal edildiği ifade edilmiştir.¹⁰¹⁰

2019'dan sonra özellikle Kuzey Suriye'de meydana gelen gelişmeler ve PYD'nin DEAŞ'ın zayıflatılması sürecindeki rolü, uluslararası arenada sesini daha güçlü duyurmasını sağlamış ayrıca Kürt gruplar arasında bir diyalog ortamının inşa edilmesini kolaylaştırmıştır.¹⁰¹¹

2020

2020 yılında ise PYD, mücadelesini daha üst bir örgütlenme düzeyine taşıyarak, faaliyetlerini tüm toplumsal eğitimsel ve diplomatik düzeylere tırmandırma girişimlerinde bulunmuştur. Halk tabanını, Suriye'nin kuzey ve doğusundaki tüm bölgelere Halep, Şehba hatta başkent Şam'a kadar genişletmeye çalışmıştır.

PYD, 24-25 Şubat 2020 tarihlerinde ise "*PYD ile işgali yeniyor, özerk yönetimi geliştiriyor ve demokratik bir Suriye inşa ediyoruz*" sloganı ile sekizinci kongresini gerçekleştirmiştir. Bu dönemde Genel Konsey'e 90 üye seçilmesinin yanı sıra, parti eş başkanlığına Enver Müslim ve Ayşe Hiso seçilmiştir. Yine 2020 yılında Türkiye'nin (güvenlik sorunundan kaynaklı) müdahalesine karşı onlarca yürüyüş ve gösteri, Cezire

¹⁰⁰⁹ Hikmet Durgun, "DSM, Suriye'nin kuzeyinde 'Kuzey ve Doğu Suriye Özerk Yönetimi' ilan etti", **SPUTNIK Türkiye**, 07.09.2018, <https://sputniknews.com.tr/20180907/dsm-suriye-kuzey-ozerk-yonetim-1035088936.html> (Erişim: 12.05.2021).

¹⁰¹⁰ Çalışkan, "Suriye'de PKK Faaliyetlerinin Tarihî Arka Planı", s. 78.

¹⁰¹¹ Mustafa Yıldız, "Suriyeli Kürtlerin PYD/YPG Sorunu", **İNSAMER İHH İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi**, 16.10.2020, https://www.insamer.com/tr/suriyeli-kurtlerin-pyd-ypg-sorunu_3397.html, (Erişim: 17.05.2021).

bölgesi, Fırat, Halep ve Şehba'daki pek çok şehir, kasaba ve köylerde yüzlerce halka açık toplantılar düzenlenmiştir.

Suriye Demokratik Güçleri'ne destek olarak parti, 24 Kürt partisiyle birlikte, Kürt Ulusal Konseyi (ENKS) ile diyalogu sürdürmek için 18 Mayıs 2020'de PYNK Ulusal Birlik Partilerinin kurulduğunu duyurmuştur. PYD bu süreç içerisinde diplomatik girişimleri de ihmal etmemiş, kendisini siyasallaştırma çalışmaları ile insan hakları kurumları, Avrupalı delegasyonlar ve şahsiyetlerle ilişkileri geliştirmek adına görüşmeler yaparak her fırsatı değerlendirmeye çalışmıştır.¹⁰¹²

4.8. PYD'nin Siyasi Partileşme Boyutu

Terör oluşumlarının Suriye iç savaşı örneğinde olduğu üzere, özerk yönetim hedefleri doğrultusunda siyasi bir aktör olma gayretleri ve hedeflerine varabilmek için siyasi olarak partileşme boyutunun, örgütlerin ideolojik motivasyon kaynakları ve tarihi arka planlarının bilinmesiyle mümkün olabileceği ifade edilmektedir. Dolayısıyla Suriye'de, PKK'nın parça yapılanması olan PYD'nin, Suriye'de DEAŞ'e karşı mücadele ettiği söylemi ile siyasallaştırılma çabaları ve dünya çapında propaganda faaliyetleriyle, PKK'dan ayrı bir yapı olarak faaliyet gösterdiğine yönelik algı oluşturma çabaları söz konusudur.¹⁰¹³

Nitekim PYD'de Suriye'nin kuzeyinde iyi örgütlenmenin yardımıyla Suriyeli Kürtler üzerindeki hâkimiyetini pekiştirmiştir. Askeri bir güç olan YPG unsuruna sahip olmasının, PYD'yi diğer Kürt gruplara göre daha güçlü hale getiren bileşenlerden biri olduğu belirtilmektedir. PYD/YPG; güçlü olduğu bölgelerde kendi hâkimiyet alanını genişletme amacı gütmüş, kontrolü sağladığı bölgelerin alt yapılarını güçlendirmeye yönelik olarak PKK'nın savunduğu “*demokratik özerklik*” anlayışı temelinde özerk

¹⁰¹²

حزب الاتحاد الديمقراطي/Partiya Yekîtiya Demokrat (30.01.2021)، حزب الاتحاد الديمقراطي PYD عام آخر من المقاومة، تاريخ الوثائق: 05.05.2021.

<https://pydrojava.org/%D8%AD%D8%B2%D8%A8-%D8%A7%D9%84%D8%A7%D8%AA%D8%AD%D8%A7%D8%AF-%D8%A7%D9%84%D8%AF%D9%8A%D9%85%D9%82%D8%B1%D8%A7%D8%B7%D9%8A-pyd-%D8%B9%D8%A7%D9%85-%D8%A2%D8%AE%D8%B1-%D9%85%D9%86-%D8%A7%D9%84%D9%85/>

¹⁰¹³ Çalışkan, “Suriye’de PKK Faaliyetlerinin Tarihî Arka Planı”, s. 65-66.

kantonlar oluşturmuştur. Diğer bir ifadeyle Kobani, Afrin ve Cezire kentlerinde sistematik olarak bölgesel yasama, yürütme ve yargı organları oluşturulmuştur.¹⁰¹⁴ Suriye'de PYD yapılanmasının, siyasallaşmasının ardından konjonktüre uygun aşamalara geçmeye; bağımsızlık amaçlı eylemler, ayrılma ve bölünme gerçekleştirmeye çalışmaktadır. Bağımsızlık ve özerkliğe giden yolda siyasi bir aktör olarak görünür olmanın ve bu strateji istikametinde hedefe doğru ilerlemenin PYD yapılanması açısından taktiksel bir strateji olduğu anlaşılmaktadır.

4.9. PYD'nin Kaynakları

PYD'nin kaynakları arasında; insan kaynakları, finans kaynakları ve dış destek yer almaktadır.

4.9.1. PYD'nin İnsan Kaynakları

Suriye'de bulunduğu 1990'lı yıllarda örgüte militan kazandırmak için Suriyeli Kürtlere yönelik sistematik ve istikrarlı bir şekilde yoğun propaganda yürütmüş olan PKK, dağ kadrosunun bir bölümünü de Suriye'deki çocuk ve gençlerden oluşturmuştur.¹⁰¹⁵

KurdWatch isimli haber portalı tarafından yayınlanan 13 Temmuz 2014 tarihli bir belgede, örgütün aldığı bazı kararlar doğrultusunda "zorunlu askerlik" uygulamasını geliştirdiği görülmektedir. Yürürlüğe konulan bu uygulamaya göre; tüm nüfusun sosyal ve ahlaki bir görevi olarak nitelendirilen zorunlu askerlik uygulaması, 18-30 yaş arasındaki tüm erkeklerde zorunlu kılınmış, kadınlarda ise gönüllük esasına göre yapılması planlanmıştır.¹⁰¹⁶

Ancak PYD/YPG yapılanmasının, silahlı çatışma ve eylemlerde kullanacağı insan sayısının yetersiz oluşu nedeni ile başvurduğu "zorunlu askerlik" uygulamasında yetişkin bireyleri ve reşit olmayan küçük çocukları askeri hedefleri doğrultusunda kimi

¹⁰¹⁴ İbrahim Kerman ve Ertan Efegil, "Terör Örgütü PKK/PYD'nin Suriye'de İzlediği İç Savaş Stratejisinin Değerlendirilmesi", *Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 1, Sayı: 2, 2017, s. 163-164.

¹⁰¹⁵ Sandıklı, Semin ve Ünal, *Irak ve Suriye'deki Gelişmelerin Türkiye'ye Etkileri*, s. 24.

¹⁰¹⁶ "Afrin: PYD wants to extend forced recruitment to 'Afrin", *KURDWATCH reports human-rights violations against*, 22.05.2015, <https://kurdwatch.ezks.org/?aid=3435&z=en>, (Erişim: 19.05.2021).

zaman zorla, kimi zaman da ailelerinin izni olmadan kaçırarak silahlandığı ve savaşıma zorladığı tespit edilmiştir.

Bu kapsamda 19 Haziran 2014 tarihinde *İnsan Hakları İzleme Örgütü (Human Rights Watch)* tarafından yayınlanan “*Kürt Yönetimi Altında: Suriye’de PYD’nin Yönettiği Bölgelerde Kötü Muameleler*” (*Under Kurdish Rule: Abuses in PYD-Run Enclaves of Syria*) başlıklı raporda, YPG’nin 18 yaş altındaki çocukları Kobani, Afrin ve Cezire’deki kontrol noktalarında askeri gayeler için kullandığı ve YPG saflarında zorla savaşıma zorladığı belirtilmiştir. Yine söz konusu rapora istinaden, Birleşmiş Milletler Uluslararası Bağımsız Suriye Araştırma Komisyonu’nun Ağustos 2013’de yayınlanan bir raporunda; PYD/YPG’nin Afrin ve Haseke’de 12 yaşındaki erkek ve kız çocuklarını örgütte kullandığı bildirilmiştir. *Birleşmiş Milletler’in "Suriye'deki Çocuklar ve Silahlı Çatışmalar Raporu"*na göre, 15 Kasım 2013 tarihi itibarıyla, Suriye’de 14-17 yaş arası kız ve erkek çocuklarının Haseke’de silahlı Kürt gruplarına katıldıkları belirtilmiştir.¹⁰¹⁷ Tüm bu raporlardan anlaşılacağı üzere PYD/YPG yapılanmasının, küçük yaştaki çocukları kaçırıp alıkoymakta olduğu ve örgütün militan sayısını çocuk bireylerle artırma yoluna giderek savaş suçu işlediği görülmektedir.

PYD/YPG örgütünün insan kaynakları arasında terör örgütü PKK’nın gönderdiği militanlar da bulunmaktadır. "Türkiye’de PKK’nın, bir süredir Kürtlerin yaşadığı bazı şehirlerde, Kürt gençleri için otuz kişilik gruplarla, iki haftalık dışarı ile teması kesinlikle yasak olan düzenli siyasi eğitim programları tertiplediği, bu eğitimi tamamlayanlara da, Türkiye’de siyasi bir çalışma ya da Suriye’de savaşma arasında bir seçim yaptırıldığı, bunların pek çoğunun ise Suriye’de savaşmayı tercih ettiği" bildirilmiştir.¹⁰¹⁸

Bu konuda YPG’nin kendi beyanatları arasında, "2013-2016 yılları arasında çatışmalarda vurularak yaşamını kaybeden savaşçıların yaklaşık yarısının Türkiye kökenli" olduğu bildirilmiştir. PYD/YPG yapılanmasının insan kaynakları arasında, "*Rojava Aslanları*" olarak isimlendirilen ve sadece yabancı savaşçılardan müteşekkil olan

¹⁰¹⁷ "Under Kurdish Rule Abuses in PYD-run Enclaves of Syria", **Human Rights Watch**, 19.06.2014, <https://www.hrw.org/node/256559/printable/print>, (Erişim: 22.05.2021).

¹⁰¹⁸

کردوووتش (KURDWATCH)، موقع الكتروني مستقل يرصد انتهاكات حقوق الإنسان بحق الأكراد في سوريا، (24.05.2015)، تركيا: <https://kurdwatch.ezks.org/?aid=3440&z=ar>. 02.06.2021. تاريخ التوثيق: *PKK تقوم بالتجنيد العسكري للقتال في سوريا*، تاريخ التوثيق: 02.06.2021.

bir birliği daha vardır. Çoğunluğu ABD, İngiltere, Avusturalya, Almanya ve İsrail vatandaşlarından oluşturulan bu birlik, genel olarak gönüllü bireylerden oluşsalar da aralarında paralı askerlerinde olduğu bilinmektedir. Yapılan araştırmalara göre de PYD/YPG örgütüne katılan yabancıların arasında ABD'lilerin, yüzde 68'inin eskiden ABD ordusunda bulunan kişilerden oluştukları tespit edilmiştir.¹⁰¹⁹ Tüm bunların yanı sıra PYD/YPG yapılanması, kahvehaneler, internet kafeler ve sokaklarda gördükleri kimi yetişkin ve çocuk düzeyde çok sayıda insanı yakalayarak kaçırmış ve örgüte kazandırmaya çalışmıştır.¹⁰²⁰

4.9.2. PYD'nin Finans Kaynakları

Çeşitli finans kaynaklarına sahip olan PYD/YPG'nin ana finans kaynakları arasında toplanan bazı vergiler yer almaktadır. Örgüt, hakim olduğu kantonlarda adeta hükümete benzer şekilde vergiler toplamaktadır. Bunlar arasında gayrimenkul ve kayıtlı arabalar için yıllık 300 dolar, toprakları geçen herbir kişi için 5 dolar gibi, vergi adı altında ücretler almaktadır.

PYD, ABD ve müttefiklerinden doğrudan askeri destekte almaktadır. DEAŞ ile mücadele ettiği düşüncesinden hareketle ABD, bir takım teçhizat, uluslararası koalisyon da, PYD unsurlarının maaşlarını karşılamak için on milyonlarca dolar verdiklerini belirtmektedirler. Buna ilaveten ABD, Doğu Fırat'ta eğitim, sağlık, yol, su ve kanalizasyon gibi projelerde kullanılması için 200 milyon dolar ayırmıştır. Suudi Arabistan'da bu projelerde harcanması için 100 milyon dolar ayırmış ve 17/10/2018 tarihinde parayı ABD'ye teslim etmiştir.

Nitekim PYD'nin Suriye'de kontrol ettiği bölgeler, tarım alanları, petrol ve doğalgaz gibi doğal kaynaklar bakımından ülkenin en zengin bölgeleridir.¹⁰²¹

¹⁰¹⁹ Acun Can, Bünyamin Keskin, "PKK'nın Kuzey Suriye Örgütlenmesi PYD-YPG", s. 29.

¹⁰²⁰

کردووتش (KURDWATCH)، موقع الكتروني مستقل يرصد انتهاكات حقوق الإنسان بحق الأكراد في سوريا، (10.04.2015)، رأس العين: PYD يقوم بالتجنيد الإجباري في مقاهي الإنترنت، تاريخ التوثيق: 03.06.2021.
<https://kurdwatch.ezks.org/index.php?aid=3400&z=ar&cure=1025>

PYD/YPG, Suriye'nin tüm enerji kaynaklarının yaklaşık dörtte üçüne yakın bir kısmını kontrol etmekte, tahminen 4,5-5 milyar metreküp doğalgaz çıkarma potansiyeline, günde yaklaşık 300 bin varil de petrol ihraç etme kapasitesine sahiptir. Tıpkı doğalgaz gibi petrolün de neredeyse tamamı ihraç edilmektedir. Yerel ihtiyacı aşan günlük 100 bin varilin ortalama 30 dolardan ihraç edildiği düşünüldüğünde, örgütün 1 milyar dolara yakın petrol gelirine, yaklaşık 490 milyon dolar da doğalgaz gelirine sahip olduğu söylenebilir. Devlet dışı aktörler bağlamında oldukça yüksek rakamlardır.¹⁰²²

Devlet dışı silahlı bir yapılanma olmasına rağmen PYD, Suriye devletine ait olan petrol ve doğalgazı, anlaşma yaptığı Amerikan enerji şirketine "*Delta Crescent Energy LLC*" uluslararası hukuk kurallarını çiğneyerek satmakta ve elde ettiği gelirlerden Suriye rejimine pay vermemektedir. Esasında bu durum bile ABD'nin, Suriye'nin kuzeyinde bağımsız bir yönetim kurma yönünde planlı adımlar attığını göstermede oldukça önemlidir.¹⁰²³

Harmoon Araştırmalar Merkezi¹⁰²⁴ adına Suriye gerçeğiyle ilgili çalışmalar yürüten siyasi güvenlik uzmanı Abdullah El-Neccar, PYD/YPG örgütünün finans kaynakları üzerine şöyle bir yorumda bulunmaktadır; "PYD'nin kontrolünü sağladığı bölgelerde finansal gelirlerini tam olarak doğru bir şekilde tahmin etmek mümkün değilse de petrol ve gaz gelirlerine bakıldığında önemli bir bütçeye sahip olduğu görülmektedir. Birçok kaynak, PYD'nin tüm petrol gelirlerinin Kandil'deki PKK liderliğine gittiğini

¹⁰²¹

تركاوي، خالد، (16.11.2018)، "اقتصاديات الحرب في سورية: التمويل والعلاقات التجارية البينية للقوى المتصارعة في سورية"، ص ٢٢، الجسور (JUSOOR)، الجسور للدراسات، تاريخ التوثيق: 11.06.2021.

<https://jusoor.co/ar/details/%D8%A7%D9%82%D8%AA%D8%B5%D8%A7%D8%AF%D9%8A%D8%A7%D8%AA-%D8%A7%D9%84%D8%AD%D8%B1%D8%A8-%D9%81%D9%8A-%D8%B3%D9%88%D8%B1%D9%8A%D8%A9>

¹⁰²² ACUN, Can; "ABD/PKK angajmanı ve Suriye'nin doğal kaynakları üzerinde kirli hesaplar", Anadolu Ajansı, 16.11.2019, <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/abd-pkk-angajmani-ve-suriyenin-dogal-kaynaklari-uzerinde-kirli-hesaplar/1637119>, (Erişim: 15.06.2021).

¹⁰²³ Doğan Soner, "Amerika-PYD Petrol Anlaşması", İNSAMER, 21.08.2020, https://www.insamer.com/tr/amerika-pyd-petrol-anlasmasi_3187.html, (Erişim: 20.06.2021).

¹⁰²⁴ HARMOON ARAŞTIRMALAR MERKEZİ, esas olarak Arap bölgesi, özellikle Suriye gerçeğiyle ilgili çalışma ve araştırmaların üretilmesi, sivil toplumun performans kalitesinin artırılması, diyalogun yaygınlaştırılması ve Suriye toplumunda, Suriye'nin ulusal kimliğine dayalı olarak, politika ve medya alanlarında istişareler sunarak, eğitim vermek için kurulmuş, bir araştırma, kültür ve medya kuruluşudur.

doğrulamakta, yapılan cari harcamalar ise toplanan vergilerle karşılanmaktadır,¹⁰²⁵ diyerek PYD'nin ana gelir kaynağını kontrol eden örgütün terör örgütü PKK olduğuna dikkati çekmektedir.

PYD/YPG yapılanmasının diğer finans kaynakları arasında, uyuşturucu ticaretinden elde edilen gelirler,¹⁰²⁶ ve PYD'nin şu an için hüküm sürdüğü kantonlardaki öğretmen, esnaf ve çiftçilerden bağış adı altında zorla toplanan paraların da bulunduğu belirtilmektedir.¹⁰²⁷

4.9.3. Dış Destek

Bütün terör örgütlerinin hedeflerine ulaşma yolunda elde ettikleri başarının büyük oranda dış desteğe bağlı olduğu bilinmektedir.¹⁰²⁸ Yabancı ülkeler bazen, örgüt eylemlerini teşvik edici tutumları ve geri plandaki destekleri ile normal şartlarda vuku bulmayacak bir iç savaşın adeta sponsoru durumuna gelmektedirler. Ancak bu boyuttaki bir destek, başlayan bir iç çatışmanın sonucunu çıkarları doğrultusunda şekillendirmeye oranla çok daha azdır. Dış destek kimi zaman fiili müdahale gibi özel savaş birimleri ya da danışmanlar göndermek şeklinde, kimi zaman ise silah, para ve teçhizat vermek şeklinde olabilir. Ancak her iki durumda da verilen dış destek, ülke içindeki çatışmayı artıran ve ülke dışında desteği canlandıran bir propagandayla birlikte olan planlı ve sistemli bir yardımı içermektedir.¹⁰²⁹

PYD, 2012 yılında Suriye'nin kuzeyindeki bazı bölgeleri ele geçirip, ülkede iç savaştan kaynaklı otorite boşluğu, kargaşa ve kaostan yararlanarak, DEAŞ'ın bölgede güçlü tehdit unsuru haline gelmesini kendi gücünü artırmaya yönelik fırsata çevirmiştir.

¹⁰²⁵ El-Neccar Abdullah, **Fırat'ın Doğusundaki Bölücü Demokratik Birlik Partisi (PYD) Projesi**, Harmoon Araştırmalar Merkezi, 2020, s. 109, chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.harmoon.org/wp-content/uploads/2020/08/FIRATIN-DOGUSUNDAKI-BOLUCU-PYD-PROJESI.pdf, (Erişim: 20.08.2021).

¹⁰²⁶ Çalışkan, "Suriye'de PKK Faaliyetlerinin Tarihî Arka Planı", s. 77-78.

¹⁰²⁷

کردوووتش (KURDWATCH)، موقع الكتروني مستقل يرصد انتهاكات حقوق الإنسان بحق الأكراد في سوريا، (13.05.2015)، المعبدة: حزب الاتحاد الديمقراطي (PYD) نُجَير المعلمين على دفع تبرعات، تاريخ التوثيق: 17.06.2021.

<https://kurdwatch.ezks.org/?aid=3428&z=ar>

¹⁰²⁸ Alkan **Türkiye'deki Terör Örgütlerinin Finans Kaynakları** s. 99.

¹⁰²⁹ Caşın, **Uluslararası Terörizm**, s.203.

Batı değerlerine aykırı profili, Marksist ideolojisine rağmen¹⁰³⁰ başta ABD olmak üzere Batılı devletler tarafından Suriye iç savaşında radikal DEAŞ'a karşı mücadele veren, işbirliği yapılabilecek bir örgüt olarak öne çıkarılarak gerekli olan dış desteği sağlayabilmiştir.

Nitekim DEAŞ'ın Kobani saldırısından sonra Batılı ülkelerin, PYD'ye yönelik tutumları değişmiş, Batı medyasında neredeyse propaganda düzeyinde destekleyici olumlu yayınlar yapılmıştır. Elde edilen bu başarıda ÖSO, Peşmerge ve koalisyon güçlerinin desteği göz ardı edilerek sadece PYD'nin etkisine vurgu yapılmıştır. Batı medyası, örgütün kadın militanlarının fotoğraf ve haberlerine genişçe yer vererek *"cinsiyet ayrımı yapmayan PYD"* profili oluşturulmasını sağlamış, PYD'nin desteklenmesi düşüncesini işlemiştir.

PYD ise bu süreçte yurtdışı temaslara önem vererek uluslararası arenada destek arayışını sürdürmüştür. Bu minvalde örgütün lideri Salih Müslim, Nisan 2013'te İsveç, Ağustos 2013'te İran, Aralık 2013'te ise Çin Halk Cumhuriyeti ve Rusya Federasyonu'nu ziyaret etmiş, Suriye'deki eylemlerinin desteklenmesini talep etmiştir. Yine bu minvalde örgüt olarak, Ocak 2015'te Rusya'nın başkenti Moskova'da muhalefet temsilcileri ile Esad rejimi arasındaki toplantıya iştirak edilmiş, 8 Şubat 2015'te ise Fransa Cumhurbaşkanı Hollande tarafından PYD temsilcileri, Elysee Sarayı'nda ağırlanmıştır.¹⁰³¹

PYD/YPG'ye Batı ülkeleri tarafından verilen dış desteğin çok çeşitli olduğu da görülmektedir. 4 Haziran 2015 tarihinde Suudi Arabistan ve İsrail temsilcilerinin Washington'da *CFR (Council on Foreign Relations-Dış İlişkiler Konseyi)* isimli düşünce kuruluşunda, *"Suriye, Irak, İran ve Türkiye"*nin de bir bölümünü içine alacak şekilde Kürt devletinin kurulmasını desteklediklerini açıklamışlardır. Fransa hükümet sözcüsünün 4 Ocak 2018 günü: *"Suriye'de PYD elinde bulunan DEAŞ'lı Fransız vatandaşlarının PYD mahkemeleri tarafından yargılanmasını saygıyla karşılıyoruz"* açıklaması Fransa'nın, PYD yapılanmasını devlet gibi gördüğünün resmi makamlarca ilan edildiğinin bir

¹⁰³⁰ Özdemir, **Obama'nın Grand Stratejisinin Ortadoğu'ya Yansımaları**, s. 156.

¹⁰³¹ Sandıklı, Semin ve Ünal, **Irak ve Suriye'deki Gelişmelerin Türkiye'ye Etkileri**, s. 27-28.

göstergesi olarak ifade edilmektedir.¹⁰³² ABD ve Rusya'nın desteği ise bölgenin şekillenmesinde daha büyük bir önem arz etmektedir.

4.9.3.1. Amerika Birleşik Devletleri

Radikal örgüt DEAŞ'la mücadele gerekçesi ile Batılı ülkelerin her türlü desteğini alan PYD/YPG yapılanmasının en büyük destekçisi her zaman ABD olmuştur.¹⁰³³ ABD'nin, Eylül 2014 tarihinde DEAŞ'ın, PYD/YPG kontrolündeki Kobani bölgesine saldırılar düzenlemesi sebebiyle ABD'nin hava operasyonları da, Irak'tan Suriye'ye yönelmiştir.¹⁰³⁴ Ayrıca ABD, PYD'ye çok sayıda ağır silah, askerî araç ve malzeme,¹⁰³⁵ ile operasyonel danışman desteği vermiştir. ABD, 350'nin üzerinde sevkiyatla, bölgede kendi üslerini inşa ederek bölgesel çıkarlarını YPG üzerinden maksimize etmeye çalışmıştır.¹⁰³⁶

ABD'nin yerel güçler üzerinden bölgede çıkarlarını koruma amaçlı stratejisi ile terörle mücadelede askeri maliyetlerini düşürmeyi hedeflemesi, PYD'yi bu amaçları doğrultusunda kullanmayı tercih etmesini sağlamıştır. ABD, DEAŞ ile mücadele ediyor düşüncesi ile PYD'ye olan desteğini aralıksız sürdürmüş hatta bu hususta müttefiki Türkiye'nin bu desteğe katkı sağlaması için baskı dahi yapmıştır.

PYD'nin, Marksist-Leninist bir ideolojiyi benimsemesi,¹⁰³⁷ Suriye'nin kuzeyinde otonom bir Kürt bölgesi ile¹⁰³⁸ Akdeniz'e açılan bir koridor oluşturmak istemesi Türkiye'yi oldukça rahatsız etmesine rağmen bu durum ABD için fazla bir önem taşımamıştır.

Türkiye'nin, PKK-PYD bağlantısına yönelik pek çok kanıtı ortaya koyarak ABD'ye sunmasına, kararlı ve sert duruşuna rağmen ABD tarafından herhangi bir geri adım gerçekleşmemiş, aksine Türkiye'nin, PYD hedeflerine yönelik saldırı

¹⁰³² Acar, "Suriye İç Savaşı ve Fırat'ın Doğuşu", s. 167.

¹⁰³³ Erol ve Çelik, "ABD'nin Suriye Politikasında Vekil Aktör Olarak Terör Örgütleri: YPG Örneği", s. 32.

¹⁰³⁴ Kerman ve Ertan Efegil, "Terör Örgütü PKK/PYD'nin Suriye'de İzlediği İç Savaş Stratejisinin Değerlendirilmesi", s. 181.

¹⁰³⁵ Polat, "Türkiye'nin Suriye'nin Kuzeyindeki Askeri Harekatının Amaçları ve Sonuçları", s. 58.

¹⁰³⁶ Kerman ve Ertan Efegil, "Terör Örgütü PKK/PYD'nin Suriye'de İzlediği İç Savaş Stratejisinin Değerlendirilmesi", s. 184.

¹⁰³⁷ Özdemir, **Obama'nın Grand Stratejisinin Ortadoğu'ya Yansımaları**, s. 157.

¹⁰³⁸ Polat, "Türkiye'nin Suriye'nin Kuzeyindeki Askeri Harekatının Amaçları ve Sonuçları", s. 53.

düzenleyebileceği ihtimalini göz önünde bulundurarak PYD bölgesinde koruyucu bir set olarak konuşlanmıştır.¹⁰³⁹ Türkiye'nin tüm uyarı ve ikazlarına rağmen dönemin Amerikan Dışişleri Bakanlığı sözcülerinden Marie Harf, PYD'yi "terör örgütü olarak görmediklerini", PKK ile PYD'nin farklı yapılar olduğu¹⁰⁴⁰ yönünde açıklamalarda bulunmuştur.

ABD, hem DEAŞ'a hem de Esad rejimine karşı olduğunu pek çok kez belirtmesine karşın Esad rejimi ile işbirliği yapan PYD'ye her türlü desteği vermekten geri kalmamıştır. Ayrıca PYD saflarında yüzlerce ücretli askerin savaşıması ABD tarafından teşvik edilmiştir. Bölgede ABD için her zaman en önemli husus İsrail'in güvenliğinin sağlanması olmuştur. ABD'nin, Türkiye'de bulunan İncirlik üssünden PYD'ye yapmak istediği silah yardımlarının engellenmesi, Suriye'nin Kuzeydoğusunda PYD kontrolünde bulunan Rimelan'daki uçak pistini iki kat büyültmesine ve hava üssü kurmasına yol açmıştır. ABD'nin bu planları bölgedeki hedeflerine ulaşabilmek için Türkiye'yi her an devreden çıkarabileceğinin bir emaresi olarak görülmekte, ABD'nin bu stratejisinin bölgede uzun süreli kalma hedeflerinin olduğunun göstergesi olarak değerlendirilmektedir.¹⁰⁴¹

Vekâlet savaşının yaşandığı Suriye'de Washington yönetiminin politikası incelendiğinde, ABD'nin Ortadoğu politikasından bağımsız veya izole olmadığı görülmektedir. Ayrıca ABD'nin, Ortadoğu politikasında köklü bir değişikliğe gitmediği, Suriye politikasında bir kez daha teyit edilmiştir. ABD, Arap Baharı ile başlayan halk hareketleri üzerinden bir politika belirlemeye çalışarak Türkiye gibi geleneksel müttefiklerinden ziyade, Suriye'de yeni aktör olarak ortaya çıkan PKK'nın uzantısı PYD gibi bir örgütle ilişkilerine ivme kazandırmaya çalışmaktadır.¹⁰⁴²

¹⁰³⁹ Özdemir, **Obama'nın Grand Stratejisinin Ortadoğu'ya Yansımaları**, s. 157-159.

¹⁰⁴⁰ "ABD: 'PYD ile PKK Aynı Değil", **VOA**, 21.10.2014, <https://www.voaturkce.com/a/abd-pyd-pkk-dan-ayri/2490599.html>, (Erişim: 14.01.2022).

¹⁰⁴¹ Salih Yılmaz, "Rusya'nın Ortadoğu'da Kürt Kozu ve PYD Politikası", s. 784-785.

¹⁰⁴² Erol ve Çelik, "ABD'nin Suriye Politikasında Vekil Aktör Olarak Terör Örgütleri: YPG Örneği", s. 24-26.

4.9.3.2. Rusya

Rusya, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) döneminden itibaren Suriye ile yakın müttefik olmuş, Suriye üzerindeki nüfuzunu hep devam ettirmeye çalışmıştır. Suriye'de iç savaş başladıktan sonra Rusya, bu ülkedeki menfaatlerini göz önünde bulundurarak rejiminin devrilmesi durumunda bu ülke ile ilişkilerinin sona erebileceği düşüncesini öngörmüş, tıpkı İran ve Çin gibi Esad rejiminin istikrarı yönünde karar alarak rejimi askeri, ekonomik ve siyasi bakımdan desteklemiştir.¹⁰⁴³

Rusya'nın, Suriye'nin kuzeyindeki PYD ile olan ilişkileri ise uzun vadeli bir stratejinin devamı durumunda ilerleme göstermiştir. Türkiye ile savaş jeti krizi yaşanması ve Irak'ın kuzeyinde bulunan Barzani yönetimiyle yeterince uzlaşa sağlayamaması Rusya'nın düşük yoğunluklu sürdürmeye çalıştığı ilişkilerinde "*Kürt Kozu*"nu yeniden gündeme getirmesine yol açmıştır. Özellikle Türkiye'nin Kafkasya ve Orta Asya'da yayılımı ve ilerlemesinin önünü kesmek, bölge ile bağını koparmak için Rusya, kuzey Suriye'de Kürt koridoru oluşturma hedefini gütmüştür.¹⁰⁴⁴ Diğer yandan Rusya, ABD'nin küresel hegemonya hedefinden rahatsızlık duymakta, bilhassa Suriye'de kurulacak olan yeni bir rejimin Batı yanlısı olmasından tedirgin olmaktadır. Bu kaygılarından ötürü geliştirdiği karşı politikalarla durumu lehine çevirmeye çalışmaktadır.

Rusya, PYD'nin yakın gelecekte bölge ülkelerine karşı bir baskı unsuru haline gelebileceğini ve Esad rejiminin desteklenmesine rağmen olası bir rejim değişikliğinde PYD'nin, Suriye'nin geleceğinde belirleyici bir faktör olabileceği düşüncesi ile stratejik olarak bölgenin geleceğini Rus çıkarları doğrultusunda şekillendirmek için önemli bir aktör olarak gördüğü PYD'yi destekleme politikası izlemektedir. Dolayısıyla Rusya, çıkarları doğrultusunda genel olarak PKK'yı, Suriye özelinde ise PYD'yi örgüt olarak kontrolü altında tutma stratejisini benimsemektedir.¹⁰⁴⁵ Nitekim bu minvalde PYD ile işbirliğini de olabildiğince geliştirmektedir. Kamışlı ve Haseke'de askeri üsler inşa

¹⁰⁴³ Bayram Aliyev, "Rusya'nın PYD Politikası ve Türkiye", **Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi (BİLGESAM)**, BİLGESAM Analiz/Rusya No: 1341, 2016, s. 1.

¹⁰⁴⁴ Salih Yılmaz, "Rusya'nın Ortadoğu'da Kürt Kozu ve PYD Politikası", s. 780.

¹⁰⁴⁵ Aliyev, "Rusya'nın PYD Politikası ve Türkiye", s. 1-3.

ederek, PYD'lilerle beraber çalışacakları “*Ortak Operasyon Odası*” kurarak, PYD'ye istihbarat ve tonlarca silah yardımıyla bulunmuştur.¹⁰⁴⁶

Söz konusu destekler Şubat 2016 tarihinde Moskova'da “*Batı Kürdistan Temsilciliği*” adıyla bir ofisin açılmasına imkan tanınması ve sonrasında PYD/YPG güçlerine finansal ve diplomatik desteklerde bulunulması şeklinde devam etmiştir.¹⁰⁴⁷

Rusya, PYD'ye destek verirken Esad yönetimini de bu işbirliğinin içine alarak PYD tarafından, Esad rejiminin otoritesinin kabul edilmesini sağlamıştır. 23 Ekim 2015'te Esad Rejimi ile PYD'nin güçlerini birleştirmesi gerektiğini belirterek örgütün Suriye'deki iç savaşa karşı rejimle aynı safta devam etmesi gerektiği çağrısında bulunmuştur.¹⁰⁴⁸

Türkiye'nin, Rusya'nın PYD ile temaslarından rahatsız olmasından ötürü Türk Dışişlerine çağrılan Rusya'nın Ankara Büyükelçisi Andrey Karlov RIA Novosti'ye şu açıklamayı yapmıştır; “*Suriye’de PYD ile temasımıza gelince, (PYD lideri Salih) Müslim ile Moskova’da da iki defa görüştüm. Bu normal bir şey çünkü ne Rusya, ne de BM Güvenlik Konseyi ne PKK’yı ne de PYD’yi terörist örgüt olarak ilan etmiş durumda. Dolayısıyla Suriye’de tüm muhaliflerle yaptığımız gibi PYD ile görüşüyoruz. Bunda yadırganacak bir durum yok*”¹⁰⁴⁹ ifadelerini kullanarak PKK ve PYD'nin Rusya tarafından terör örgütleri olarak tanımlanmadığını ifade etmiştir.

Rusya, Marksist-Leninist çizgide yürüyen Kürt güçlerini kendisine yakın görmekte olup; tarihsel olgu ve olaylar üzerinden hareketle¹⁰⁵⁰ ve Suriye'de fiili bulunuşu ile sıcak denizlere inme hedefini de gerçekleştirmiştir. Rusya, bir yandan bu kazanımlarını korumak gayesiyle diğer yandan Batı'nın kendisine karşı topyekün bir ittifak kurmasını engellemek düşüncesiyle bölgede ABD, Türkiye, İran ve İsrail arasında

¹⁰⁴⁶ Abdülkadir Selvi, "Rusya ile PYD'nin yeni ittifakı", **Yeni Şafak**, 16.12.2015, <https://www.yenisafak.com/yazarlar/abdulkadir-selvi/rusya-ile-pydunin-yeni-ittifaki-2023622>, (Erişim: 01.07.2021).

¹⁰⁴⁷ Kerman ve Ertan Efegil, "Terör Örgütü PKK/PYD'nin Suriye'de İzlediği İç Savaş Stratejisinin Değerlendirilmesi", s. 187.

¹⁰⁴⁸ Salih Yılmaz, "Rusya'nın Ortadoğu'da Kürt Kozu ve PYD Politikası", s. 781.

¹⁰⁴⁹ "Rus elçi: PYD ile görüşüyoruz", **Hürriyet**, 19.10.2015, <https://www.hurriyet.com.tr/dunya/rus-elci-pyde-gorusuyoruz-40003056>, (Erişim: 03.07.2021).

¹⁰⁵⁰ Kerman ve Ertan Efegil, "Terör Örgütü PKK/PYD'nin Suriye'de İzlediği İç Savaş Stratejisinin Değerlendirilmesi", s.186.

bir denge politikası izlemeye devam etmektedir. Suriye’de federatif bir yapının oluşturulmasını ise politik çıkarları bakımından sorun olarak değerlendirmemektedir.¹⁰⁵¹ Rusya’nın PYD’ye olan desteği taktiksel ve kısa vadeli değil, aksine stratejik ve uzun vadeli olduğu görünmektedir.¹⁰⁵²

4.10. Türkiye’nin Suriye Kaynaklı Güvenlik Sorunları

Suriye, coğrafi bölge olarak yaklaşık 402 yıl boyunca Osmanlı İmparatorluğu'nun himayesi altında kalmış, Türkiye ile 911 km'lik sınıra sahip bir ülkedir. Türkiye ile karşılıklı ilişkileri Fransız mandasından 1946 yılında bağımsızlığını elde ettikten sonra başlamıştır. "Hatay konusu, PKK sorunu, 1957 krizi ve su sorunu" konuları geçmişten günümüze Türkiye ve Suriye arasındaki ilişkilere yön veren en temel sorunlar olmuştur.¹⁰⁵³

Suriye’de başlayan iç savaş, küresel ve bölgesel aktörlerin dahil olması ile kısa zamanda vekalet savaşına dönüşmüş, çatışan blokların ülkeye müdahaleleri keyfiyet ve kemiyet bakımından büyük farklılıklar göstermiştir.¹⁰⁵⁴ Suriye iç savaşı, Türkiye’yi pek çok bakımdan etkilemiş, kriz giderek derinleştikçe yaşananların yansımaları daha da artmıştır. Geçen zaman içinde, Türkiye sınır hattında DEAŞ ve PYD-YPG'nin etkinliği zamanla daha da derinleşmiştir. Suriye’deki krizin etkisiyle Türkiye’de bir takım olaylar yaşanmaya başlamış,¹⁰⁵⁵ iç savaşın ortaya çıktığı ilk andan itibaren Türkiye’ye giderek artan bir göç dalgası başlamıştır. 16 Eylül 2020 tarihi itibarıyla 5 il, 7 geçici barınma merkezinde 59.877, geçici barınma merkezleri dışında ise 3.559.041 Suriyeli can güvenliği nedeni ile¹⁰⁵⁶ Türkiye’ye göç etmiştir. Bir yandan Suriye’den gelecek mülteci akınını önlemek, diğer yandan gelenleri Türkiye’de tutmak maksadıyla Türkiye, milyarlarca dolar harcama yapmak zorunda kalmıştır.¹⁰⁵⁷ Uluslararası toplum,

¹⁰⁵¹ Polat, "Türkiye'nin Suriye'nin Kuzeyindeki Askeri Harekatının Amaçları ve Sonuçları", s. 85-86.

¹⁰⁵² Aliyev, "Rusya’nın PYD Politikası ve Türkiye", s. 4.

¹⁰⁵³ Naim Gök, "Suriye Krizi’nin Türkiye’ye Yansımaları (2011-2017)", **Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt: 0, Sayı: 8, 2019, s. 78-80.

¹⁰⁵⁴ Ufuk Ulutaş ve Burhanettin Duran, "Türkiye’nin DEAŞ’la Mücadelesinin Kritik Dönemeci: Fırat Kalkanı Harekâtı", **Türk Dış Politikası Yılı 2016**, 2017, s. 12.

¹⁰⁵⁵ Gök, "Suriye Krizi’nin Türkiye’ye Yansımaları (2011-2017)", s. 79.

¹⁰⁵⁶ "Geçici Korumamız Altındaki Suriyeliler", **T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı**, <https://www.goc.gov.tr/gecici-korumamiz-altindaki-suriyeliler>, (Erişim: 17.07.2021).

¹⁰⁵⁷ Polat, "Türkiye'nin Suriye'nin Kuzeyindeki Askeri Harekatının Amaçları ve Sonuçları", s. 55.

sığınmacılar meselesinde Türkiye'ye yeterli bir destekte sağlamamıştır. Öte yandan Türkiye'ye sığınan milyonlarca Suriyeli sığınmacıların hukuki statüleriyle ilgili belirsizlik devam etmekte, sığınmacılar dil, barınma, sağlık ve eğitim alanlarında çeşitli sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır.¹⁰⁵⁸

Ayrıca Türkiye, Türk Dışişleri Bakanlığı'nın 2018 yılı kayıtlarına göre, Türkiye sınırlarını kullanmaya çalışan 61.000 kişiye ülkeye giriş yasağı koymuş, 6.100 kişiyi ülkeden sınır dışı etmiş ve 3.588 kişiyi de tutuklamıştır.¹⁰⁵⁹

Bunların yanında Ağustos 2012'de, Gaziantep'te ve Reyhanlı'da bombalı eylem yapılması, Türk jet uçaklarının düşürülmesi ve Akçakale'ye havan mermilerinin düşmesi olayları, Türkiye'nin Suriye sahasına askerî karşılık vermekten imtina edişi ve atalet imajı, Suriye'deki otorite boşluğunun devamına ve PYD'nin de bu boşluğu doldurmak üzere bir nevi aktörleşmesine yardımcı olmuştur.¹⁰⁶⁰ Diğer yandan hukuki olarak ise PYD/YPG, Türkiye'de Yargıtay 16. Ceza Dairesi'nin 21.05.2015 tarihli ve 2015/3513 E. 2015/1456 sayılı kararıyla terör örgütü olarak kabul edilmiştir.¹⁰⁶¹ Dolayısıyla Türkiye'nin, bölge halkına ve kendi topraklarına yönelik gerçekleştirdiği sayısız terör eylemleri olan, seçimle değil de silah ve baskı ile otorite kuran, küçük yaştaki çocukları silah altına alan ve kendisinden olmayanlara karşı acımasız eylemlerde bulunan PYD/YPG örgütünü¹⁰⁶² bekası açısından tehdit olarak görmüş ayrıca Suriye'deki gelişmelerden birinci derecede etkilenmesi ve PKK'nın Suriye uzantısı olan PYD/YPG yapılanmasından kaynaklı güvenlik tehditlerinin giderek artması harekete geçmesini sağlamıştır. Nitekim Türkiye söz konusu tehdit ve tehlikeleri bertaraf edebilmek için Suriye'ye bir dizi operasyonlar gerçekleştirmiştir.

4.10.1. Fırat Kalkanı Harekatı

Suriye'de DEAŞ'ın Halep kırsalından Deyrizor ve Humus kırsalına kadar olan bölgede "hilafet" ilanı, PYD-YPG örgütünün de Haseke, Ayn'el-Arap ve Afrin

¹⁰⁵⁸ Sandıklı, Semin ve Ünal, **Irak ve Suriye'deki Gelişmelerin Türkiye'ye Etkileri**, s. 29.

¹⁰⁵⁹ Çalışkan, "Suriye'de PKK Faaliyetlerinin Tarihî Arka Planı", s. 65.

¹⁰⁶⁰ İşyar, "Suriye İç Savaşı'nda PYD'nin Aktörleşmesinin Başlıca Nedenleri", s. 54.

¹⁰⁶¹ Çalışkan, "Suriye'de PKK Faaliyetlerinin Tarihî Arka Planı", s. 75-76.

¹⁰⁶² ALPAR, Güray; "2020 Yılına Girerken: Türkiye ve Çevresinde Güvenlik", Stratejik Düşünce Enstitüsü, 31.12.2019, <https://www.sde.org.tr/guray-alpar/genel/2020-yilina-girerken-turkiye-ve-cevresinde-guvenlik-kose-yazisi-14501>, (Erişim 11.07.2021).

bölgelerinde hızlı bir şekilde ilerleyerek "kanton" ilanı nedeniyle hakimiyet sağladıkları topraklarda fiili yönetime gitmeleri, Türkiye'nin sınır hattı boyunca önemli bir güvenlik riskinin oluşmasına ve Suriye politikasında radikal değişikliklere giderek harekete geçmesine sebep olmuştur.¹⁰⁶³ Türkiye, sınırları içerisindeki ayrılıkçı hareketlere ivme kazanadırılmasına mani olmak, ABD-PYD ittifakının başlaması ve Suriye'nin kuzeyinde PKK uzantılı olan PYD/YPG'nin bir devlet kurma hedefi ile kantonları birleştirme oluşumunu engellemek, yeni mülteci akımını sınırlandırmak, mevcut mültecilerin geri dönüşü için güvenli bölgelerin oluşturulması ve sınır illerinin güvenliğini sağlamak gayesi ile¹⁰⁶⁴ 24 Ağustos 2016 tarihinde meşruiyetini, Birleşmiş Milletler (BM) Sözleşmesinin 51. maddesine ve Birleşmiş Milletler'in DEAŞ'la mücadeleye yönelik almış olduğu kararlara istinaden Fırat Kalkanı Operasyonunu başlatmıştır.¹⁰⁶⁵

4.10.2. Zeytin Dalı Harekatı

ABD'nin 1990'lardan itibaren büyük yatırımlar yaptığı Kürt gruplar üzerinden şekillendirmeye çalıştığı Ortadoğu politikasındaki ısrarcı tutumu, PKK'nın Suriye kolu olan PYD/YPG yapılanmasından vazgeçmesini zorlaştırmaktadır.

Nitekim Türkiye'nin kararlı tutumu ABD'nin desteğiyle kendisine alan açan PYD/YPG'nin, "*Kuzey Ordusu*" veya 30 bin kişilik "*Suriye Sınır Güvenliği Gücü*" oluşturma hedefi ve Soçi'de yapılacak Ulusal Diyalog Toplantısı'na PYD'nin ana gücünü oluşturan Suriye Demokratik Güçleri'nin Rusya tarafından çağırılma ihtimalinin oluşu Türkiye'nin,¹⁰⁶⁶ 20 Ocak 2018 tarihinde¹⁰⁶⁷ Afrin'e yönelik Zeytin Dalı Harekatı'nı gerçekleştirmesini¹⁰⁶⁸ sağlamıştır.

¹⁰⁶³ Ulutaş ve Duran, "Türkiye'nin DEAŞ'la Mücadelesinin Kritik Dönemeci: Fırat Kalkanı Harekâtı", s. 13-14.

¹⁰⁶⁴ Gök, "Suriye Krizi'nin Türkiye'ye Yansımaları (2011-2017)", s. 103-104.

¹⁰⁶⁵ Fatih Bayezit, "Dengeleme Davranışı Olarak Fırat Kalkanı Operasyonu: Neoklasik Realist Bakış," **Barış Araştırmaları ve Çatışma Çözümleri Dergisi**, Cilt: 4, Sayı: 2, 2016, s. 86.

¹⁰⁶⁶ "Türkiye'nin Terörle Mücadelesinde Zeytin Dalı Harekatı", **Anadolu Ajansı**, 2018, s. 57, https://www.aa.com.tr/uploads/userFiles/79121245-49cb-4f77-bd45-d9d308a833b3/08_2019%2F11_subat%2F03%2FAA-ZEYTINDALI-.pdf, (Erişim: 19.07.2021).

¹⁰⁶⁷ ANADOLU AJANSI, **Türkiye'nin Terörle Mücadelesinde Zeytin Dalı Harekatı**, s. 3, (Erişim: 19.07.2021) .

¹⁰⁶⁸

Arabiccn (20.01.2018), "تكريا: عملية "غصن الزيتون" بدأت.. وغارات جوية على عفرين رغم تحذيرات نظام الأسد، تاريخ التوثيق: 13.07.2021

<https://arabic.cnn.com/middle-east/2018/01/20/turkey-operation-olive-branch-afrin>

4.10.3. Barış Pınarı Harekatı

Türkiye, 9 Ekim 2019 tarihinde kendi ulusal güvenliğini tehdit eden terör unsurlarını sınır hattından temizlemek, bölge halkının can güvenliğini sağlamak, PYD/YPG yapılanmasının oluşturmak istediği terör koridorunu engellemek, illegal faaliyetlerini önlemek ve Suriye'nin toprak bütünlüğünü korumak maksadıyla hukuk temelinde BM Güvenlik Konseyi'nin terörle mücadeleye yönelik özellikle 1373 (2001), 1624 (2005), 2170 (2014), 2178 (2014), 2249 (2015), 2254 (2015) sayılı kararları ve BM Sözleşmesinin 51'inci maddesinde yer alan “*Meşru Müdafaa Hakkı*” çerçevesinde Suriye'nin kuzeyine yeniden operasyon yaparak Barış Pınarı Harekâtı'nı gerçekleştirmiştir. Harekat süresince PYD/YPG unsurları ve bu unsurlara ait mevzi, sığınak, barınak, araç, gereç ve silahları hedef alınmış,¹⁰⁶⁹ Suriye'nin 32 km sınırında güvenli bir bölge oluşturularak Türkiye'de bulunan Suriyeli sığınmacıların bu bölgeye yerleştirilmesi ve Türkiye sınırlarında bir PKK-PYD terör devleti kurulmasının engellenmesi amaçlanmıştır.¹⁰⁷⁰

4.10.4. Bahar Kalkanı Harekatı

Türkiye, Özgür Suriye Ordusu (ÖSO) ile birlikte uluslararası hukuka uygun olarak ve Suriye'nin toprak bütünlüğünü gözeterek ülkede istikrarın yeniden oluşturulmasına katkı sağlamak, bölgeyi teröristlerden temizlemek,¹⁰⁷¹ İdlib'i bombardıman altında tutarak ilerleyişini sürdüren Esad rejimi ve müttefik unsurlarını İdlib sahasında durdurmak ve hatta geriletmek, bölge halkının ve Türkiye sınırlarının güvenliğini sağlamak, meydana gelebilecek insani dram ve sınırlarına doğru oluşabilecek yoğun göçü önlemek maksadıyla 27 Şubat 2020 tarihinde konvansiyonel bir askeri harekat olarak nitelendirilebilecek sınır ötesi Bahar Kalkanı Harekâtı'nı başlatmıştır. Türkiye'nin İdlib insiyatifi görüldüğünden daha fazla anlamlar ifade ederken harekat ile bölge koruma altına alınmış, Rusya ve İran yayılımı da kısmen sınırlandırılmıştır.¹⁰⁷² Ardından 5 Mart 2020 tarihinde İdlib'de çözüm arayışı kapsamında Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Rusya

¹⁰⁶⁹ Polat, "Türkiye'nin Suriye'nin Kuzeyindeki Askeri Harekatının Amaçları ve Sonuçları", s. 77.

¹⁰⁷⁰ İ. Aytaç Kadioğlu, "Suriye İç Savaşı ve Türkiye: Çatışma, Güvenlik ve Sığınma", **OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi**, Cilt: 16 Sayı: 29, 2020, s. 2187.

¹⁰⁷¹ Polat, "Türkiye'nin Suriye'nin Kuzeyindeki Askeri Harekatının Amaçları ve Sonuçları", s. 53.

¹⁰⁷² Odak: İkinci Yıl Dönümünde Bahar Kalkanı Harekatı ve Barışın Tesisi, **SETA**, <https://www.setav.org/odak-ikinci-yil-donumunde-bahar-kalkani-harekatı-ve-barışın-tesisi/>, (Erişim:16.08.2023).

Devlet Başkanı Vladimir Putin'i Moskova'da ziyaret etmesi ve karşılıklı yapılan görüşmeler sonucunda ateşkes kararının alınması ile de hareket sonlandırılmış, Türkiye'nin kontrolündeki bölge kuzeye çekilmiş ve M4 karayolu kuzey ve güneyinde altı kilometrelik bölgede Türkiye ve Rusya'nın müşterek devriye faaliyetine başlanmasına karar verilmiştir.¹⁰⁷³

¹⁰⁷³ Polat, "Türkiye'nin Suriye'nin Kuzeyindeki Askeri Harekatının Amaçları ve Sonuçları", s. 87.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Terör ve terörizm kavramları insan ve topluma dayalı olduğundan artık ülkelerin ve insanların olduğu her yerde var olan olgular haline dönüşmüştür. Terör, tarihin her döneminde varolmuş ve gelecekte de hep var olmaya devam edecektir. Kim tarafından, ne şekilde, nerede ve ne zaman yapılacağı bilinmeyen, kontrolün terör örgütlerinde olduğu küresel bir tehdit halini almıştır. Terör ve terörizm olgusunu tamamen bitirmeyi tasavvur etmek, dünyadaki bütün suç ve şiddet türlerini engellemeyi tasavvur etmek kadar iddialı ve ütöpik bir düşüncedir. Dolayısıyla gerçekçi olan, ortaya çıkmış terörü ve destekleyenleri kontrol altına alabilmektir.

Teröristler, kendilerini yenilikçi, özgürlükçü ve kurtarıcı ilan eden sabırsız, radikal, fanatik ve anarşist yapıları bireyler olmakla birlikte sağa veya sola, milliyetçiliğe veya dini eğilimlere sahip olan, bazı konularda ise birbirine benzer zihni yapılarıdaki kişilerdir. Terör, sosyal bir olay olduğu kadar terörist de sosyal bir varlık, terörizm ise kullanılabilen bir isyan stratejisi, fıkırsel bir başkaldırıdır. Dinsel, tarihsel, kültürel, siyasi, sosyal, ekonomik ve psikolojik pek çok değişik nedenlerden meydana gelen karmaşık bir doğası ve çok boyutlu oluşu ile insanlığın çözüm bekleyen en öncelikli sorunları arasında yerini almaktadır. Terörizmin oluşturduğu sorunlar kümesi daha tanımlanma aşamasında başlamakta, tehdidin varlığı uluslararası kuruluşlar ve ülkelerce kabul görmesine rağmen tehdit algılamalarındaki yaklaşımlar, ortak bir tanımda mutabık kalınmasını zorlaştırmaktadır. Terörizmin bilimsel ve evrensel bir tanımı yapılabilirse dahi dünya ülkelerinin bunu hukuki olarak benimsemeleri ve iç düzenlerinde uygulamaya geçirmeleri belirsizliğini günümüzde bile korumaktadır.

Terörist örgütler, içinde bulundukları sosyal yapının özelliklerini taşıdıklarından, eylemlerin türü, biçimi ve sayısı toplumun adet, kültür ve dini inançlarına göre değişkenlik gösterir. O nedenle örgütlerin eylemlerini genelleştirmek, bütün örgütleri benzer olarak sınıflandırmak sağlıklı bir yaklaşım olmayacaktır. Bu nedenle dünya barışı için büyük tehdit oluşturan tüm terörist örgütler gerek Türkiye'de etkin olanlar gerekse dünyanın muhtelif ülkelerinde etkinlik gösterenlerin yapısı, ideolojisi, ortaya çıkış nedenleri, gelişimi, stratejisi, hedef kitlesi, güvenli ortamları ve faaliyette bulunduğu bölgelerin ayrı ayrı analiz edilmesi daha doğru bir yaklaşım olacaktır.

Terör örgütlerine göre insanların, toplumun hatta sempatizanlarının bile ne düşündüklerinin pek fazla bir önemi yoktur. Örgütler, insanları kendi inandıkları hakikate çağırmada her türlü yöntem ve stratejiyi kullanmaktan imtina etmezler. Terör örgütlerinin etkin olduğu bir ülkede toplumsal barıştan, insan sevgisinden ve insan değerinden söz edilemez. Nitekim terör örgütleri toplumun katmanları arasındaki kaynaşma ve barışı geri dönüşümü olmayacak şekilde ortadan kaldırmaya, topluma korku ve ümitsizlik aşılamaya çalışırlar. Bu yönüyle terör örgütleri kötülüğü temsil ederler.

Terör örgütlerinin dikkati çeken özelliklerinden biri de gerçekleşmesi muhal ideolojik düşüncelerin, hayalperest fikirlerin ve bazı tarihi verilerle harmanladıkları stratejilerinin mutlak manada gerçekleşeceğine şek ve şüphesiz tam anlamıyla inanmalarıdır. Oysa çoğunlukla kendi sempatizanlarına yönelik yaldızlı sözlerle bezenmiş ütöpik düşünce, fikir ve stratejilerin gerçekleşmesi ise neredeyse olanaksızdır ve insanları ikna etmek üzere kurgulanmış söylem, kuram, kavram ve slogan oldukları gözardı edilmemelidir.

1960'lı yıllardan sonra terörizm, Türkiye'yi siyasi ve askeri, sosyo-kültürel ve ekonomik açıdan aralıksız meşgul eden sorunların başında gelmiştir. Türkiye; uzun yıllar boyunca dönemselsel olarak bölücü etnik terör, ırkçı ve aşırı sağ terör, aşırı sol terör ve radikal dini terör örgütlerinin hepsine maruz kalmış dünyadaki nadir ülkelerden birisidir.

Jeopolitik ve jeostratejik konumunun da etkisiyle Türkiye'yi bölmek, zayıflatmak, kendilerine bağlı kılmak ve içeriden çökertmek isteyen güçlerce uygulamaya alınan, riski daha az fakat günün koşullarına oldukça uygun çok sayıda terör örgütü kurulmuş ve bu örgütler çok sayıda çeşitli yasa dışı olaylara karışmışlardır.

Türkiye, 1970-1980'li yıllar arasında öne çıkan sol terör örgütlerinin yaptığı şiddet eylemlerine sahne olmuş, heyecanlı genç insanların duygu ve düşünceleri istismar edilerek, devlete karşı silahlandırılmışlardır. Yine bu dönem içerisinde sol örgütlerin etkinlik gösterdiği her alanda örgütlenme gerçekleştiren, eylemlerini vatan müdafaası için yaptıklarını öne süren sağ terör örgütlerinin de etkileri aynı dönem içerisinde görülmeye başlanmıştır. 1975-1985 yılları arasında ise yurtdışındaki Türk kuruluşları ile Türk diplomat ve vatandaşlarına yönelik gerçekleştirilen Ermeni terör örgütlerinin saldırılarına maruz kalınmıştır. 1980'li yıllardan sonra ise etnik-bölücü terör örgütü PKK ile günümüze

kadar devam eden yoğun bir mücadele sürecine girilmiştir. 1990'lı yıllardan sonra da hem yurtiçi hem de yurtdışı kökenli dini istismar eden terör örgütleri ile mücadele süreci başlamıştır. Tüm bu örgütlerin eylem ve etkinlikleri de sadece belirli bir bölge ile sınırlı kalmamış, bütün ülke genelini ihtiva eder duruma gelmiştir.

Türkiye; iktisadi, siyasi ve sosyal yönden güçlendikçe terörün etkisinin azaldığı, zayıfladıkça da terörün etkisinin arttığı gözlemlenmiştir, ancak terör hiç bitmemiş, eylemleri de hiç kesilmemiştir. Terörizm, adeta bu coğrafyanın kaderi ve en önemli gündemi olmuş, süreç içerisinde onbinlerce can kaybı yaşanmış, yine onbinlercesi de fiziksel ve ruhsal olarak yaralanmıştır. Terör nedeni ile meydana gelen göç akımı ve maddi kayıpların yanı sıra yatırımlar aksamış, halkın bir bölümü ile devlet arasında giderek derinleşen bir set örülmüştür. Nitekim terör sorununun uzun süre devam etmesi, Türkiye'nin terörle mücadeleye çok boyutlu yaklaşmasını ve meseleyi bütüncül bir perspektifle değerlendirerek gerekli düzenlemeleri yapmasını sağlamıştır.

Diğer taraftan Türkiye'yi en çok meşgul eden örgüt ise PKK olmuştur. Hızlı öğrenen, hatalardan ders alan, dönemsel olarak konjonktüre uygun yapısal ve ideolojik değişikliklere gidebilen, varlığını sürdürebilmek ve hedefine ulaşabilmek için her yolu mübah gören PKK, Türkiye ve dünyadaki en önemli etnik-bölücü örgütlerden birisi olarak bilinirliğini artırmıştır.

Kurulduğu ilk andan itibaren meşruiyet kazanma, kurumsallaşma, Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesi ile İran, Irak ve Suriye toprakları üzerinde birleşik Kürdistan kurma hedefinden hiç vazgeçmemiştir. PKK, bölgenin siyasi, iktisadi ve sosyal sorunlarını istismar ederek etkinliğini hep sürdürmeye, Türkiye'nin kalkınmasına ve ilerlemesine de hep engel olmaya çalışmıştır. PKK terörünün ortaya çıktığı ilk dönemlerde, terörle bütünlükçü mücadele stratejisinin olmaması nedeniyle örgüte gereken önem yeterince gösterilmemiş hatta “bir avuç çapulcu” nitelendirmeleriyle örgüt basite indirgenmiştir. PKK'yı ortaya çıkaran nedenlerle ilgili ayrıntılı çalışmalar da yapılamamış, sorun bütünlükçü yaklaşımla ele alınması gerekirken, sadece güvenlik güçlerine havale edilerek netice alınmaya çalışılmıştır. Oysa geçen zaman içerisinde PKK, etkinliğini giderek artırmış, kendine toplumsal bir taban oluşturmayı da başarmıştır.

PKK'nın artık kontrol altına alınabilmesi için kalıcı bir takım önlemlerin alınması, öncelikle de Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinin sosyal ve ekonomik kalkınmalarının sağlanması gerekmektedir. Nitekim bu sayede PKK'nın bölge halkı üzerindeki etkisi zamanla kırılacak ve hareket alanı daralarak, toplumsal tabanını yitirmeye başlayacaktır. PKK ile mücadelede tüm siyasi partilerin milli bir şuur ile bir araya gelmeleri ve konsorsiyum oluşturmaları, ayrıca üniversiteler, sivil toplum kuruluşları, düşünce kuruluşları, vakıflar ve derneklerin de sorumluluk alarak sürece destek vermeleri gerekmektedir. PKK' nın dış desteğinin kesilmesi için de diplomasinin kullanılması, insan ve finans kaynaklarının kesilmesine yönelik lüzumlu tedbirlerin alınması gerekmektedir. Ayrıca yeni bir terörle mücadele stratejisi geliştirilerek önleyici tedbirlerle, stratejik planlamalar yapılmalıdır.

Türkiye için önemli bir tehdit unsuru da Suriye merkezli PYD yapılanmasıdır. Tunus'tan başlayarak Suriye'ye yayılan Arap Baharı, iç ve dış dinamiklerin de etkisiyle kısa zamanda iç savaşa dönüşmüştür. PKK'nın Suriye uzantısı olan PYD/YPG yapılanmasının, kuzey Suriye'de toplumsal bir talep olmamasına rağmen şiddet ve güç kullanarak demografik müdahalelerde bulunması ve Kürt etnik kimliği üzerinden bir ulus devlet oluşturma çabası, Türkiye'nin ulusal güvenliğine tehdit oluşturan önemli bir diğer gelişme olarak ortaya çıkmıştır. Nitekim Türkiye'nin, Suriye ile uzun bir sınır şeridinde sahip olması tedirgin olmasına ve yaşanan gelişmelerden de birinci derecede etkilenmesine yol açmıştır. PKK'nın Suriye kolu olan PYD'nin, küresel güçlerin de destek ve teşvikleri ile bir ara formül bularak rejimle anlaşması, ardından Kürtlerin yoğunluklu yaşadığı bölgeler üzerinde PKK'nın da militan desteği ile hakimiyet kurması ve kanton bölgeler oluşturarak kontrolü ele alması, ilave olarak Kürt toplumu üzerinde zorunlu askerlik uygulamasına başlaması ve bayrak üzerine yemin ritüelleri gibi tıpkı devletlerin izlediği pratikleri yapması ayrılıkçı etnik bir Kürt devleti kurma hedefini açıkça ortaya çıkarmıştır.

Suriye'nin kuzeyinde yaşanan bu karışıklıklar sonucunda güçlenen ve Türk ordusunun bile sahip olmadığı silahlara sahip olan PYD/YPG' nin bölgedeki stratejik eylemleri, Türkiye'deki istikrarı birinci dereceden etkilemekte, PYD'nin ekonomik ve siyasi bağımsızlığı elde etme ihtimali de orta ve uzun vadede sınırın Suriye tarafından

saldırı olasılıklarının söz konusu olabileceğini gündeme getirmektedir. Türkiye' de terörist bir örgüt olan PKK'nın uzantısı PYD'nin, kendi güdümünde Suriye'de, bağımsız bir Kürt devleti potansiyeline erişmesi, Türkiye'nin Güneydoğu Bölgesindeki ayrılıkçı düşüncelere motivasyon olacak ve PKK'yı, Türkiye'de bir Kürt devleti kurma hedefine bir adım daha yakınlaştırmış olacaktır.

Türkiye, terör konusunda artık yeterli tecrübe ve donanıma sahip bir ülkedir ancak Suriye'den kaynaklı ulusal güvenliğine yönelik oluşabilecek tehlike ve tehditlere karşı da önleyici birtakım tedbirleri alması gerekmektedir. Suriye'de yaşanan istikrarsızlık ve karışıklığın kısa vadede düzelmeyeceğinden hareketle Türkiye'nin, Suriye'nin kuzeyinde askeri varlığını bulundurması, kendi ulusal güvenliği ve Suriye'deki bölge halkının güvenliği açısından büyük önem taşımaktadır. Ayrıca Türkiye'nin, bölgenin yeniden istikrara kavuşması, can güvenliğinin sağlanması bakımından da inisiyatif alması ve yerel unsurlardan oluşan Suriye Milli Ordusu'nun (SMO) nitelik ve nicelik olarak güçlendirilmesine katkı sağlaması bölgenin barışı açısından stratejik bir adım olarak nitelendirilecektir. Türkiye, PYD'yi destekleyen bölgesel ve küresel güçlere rağmen Suriye'ye düzenlediği harekatlarda yakaladığı başarıyı aynı kararlılıkla diplomasi alanında da sürdürmeye devam etmesi gerektiği düşünülmektedir. Çünkü PKK ve onun Suriye uzantısı olan PYD, hem Türkiye hem de diğer bölge devletleri için birinci dereceden risk unsuru olmaya devam etmektedir.

Türkiye uzun yıllar terörle mücadele alanında önemli başarılar elde etmiş olmasına rağmen terörle mücadele geçmişinde bir takım eksikliklerinin olduğu ifade edilebilir. Nitekim Türkiye'de ortaya çıkan ve eylem gerçekleştiren farklı etnik kökene ve farklı ideolojik yapıya sahip çok çeşitli terör grupları bulunmaktadır. Terörle etkin bir mücadelede, şüphesiz ki bu grupların ideolojik yapılarının, ortaya çıkış amaçlarının, yapısal özelliklerinin, insan ve finans kaynaklarının derinlemesine incelenerek ortaya çıkarılması gerekmektedir.

Türkiye'deki terör örgütlerinin ortaya çıkmasına sebep olan etkenler incelendiğinde, ortaya çıkış nedenlerinin çok farklı parametrelere dayandığı bulgusuna ulaşılmıştır. Burada belirtilmesi gereken önemli bir konu, küreselleşmenin bütün imkanlarını kullanan Türkiye'deki terör örgütlerinin ortaya çıkış nedeninin sadece bir

veya birkaç sebeple açıklanamayacağıdır. Bu çalışmada mevcut teorilerden yararlanılarak neticeye ulaşılmaya çalışılmıştır. Bu perspektifle bakıldığında Türkiye'deki terör örgütlerinin ortaya çıkmasına sebep olan unsurların, yalnızca dış güçlere veya tarihsel nedenlere havale edilmesi ya da kişi veya grupların aldatılarak istismar edilmesine bağlanmasının çok doğru olmayacağı düşünülmektedir. Bu konuda pek çok değişken etken olduğu söylenebilir. Yine bu nedenler de göz önünde bulundurularak, iktisadi, siyasi, sosyal ve kültürel yapının bu hususta belirleyici bir temel neden olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu nedenlerin arasında hem bireyin içinde hem de katıldığı grupta veya terörizmin geliştiği geniş bir coğrafya ile söz konusu bölge/kesimin doğasında yattığı da söylenebilir.

Zira terörizmin etkin olduğu bir ülkede kitlesel bir uyumsuzluk olduğu da ifade edilebilir. Diğer yandan ülke sınırları içinde farklı nedenlerden ötürü kendini eşit ve özgür hissetmeyen, belirli alanlarda sınırlandırılmış ve ayrımcılığa uğratılmış, ötekileştirilmiş ve ezilmiş olarak gören kişi ve toplulukların, gidişatın demokratik yollarla çözüme kavuşturulamayacağını düşünmeleri onları illegal yapılanmalara sevk edebilmektedir. Nitekim kişinin yalnız başına başaramayacağını düşündüğü amaç ve hedeflerini örgütsel organize bir yapı üzerinden gerçekleştirme düşüncesine sahip olması bireyi illegal örgütlere katılıma sevk etmektedir.

Radikal dini düşünceye sahip kişi ve gruplar da her şeyden evvel İslam dinine zarar vermekte, İslam dini içerisindeki cihat, şahadet ve hilafet gibi kavramları istismar ederek amaç ve hedefleri doğrultusunda kitleleri motive ve mobilize etmeye çalışmaktadırlar. En büyük ibadetin cihat olduğu, hilafet için savaşmanın farz olduğu ve şahadetin vaat edilen cennet olduğu propagandasını sıklıkla yapmaktadırlar. Terörü kendilerine yol olarak seçenler, dini değerleri kullanarak hedefe ulaşmayı tercih ederler. Bu gaye ise istisnasız olarak örgütü var eden güçlerin kendilerine çizdiği bir rotadır ve doğru bir din eğitiminden yoksun veya yetersiz bir din eğitimi almış bireyler için oldukça tehlikeli fakat bir o kadar da etkili bir mesajdır. Sevgi kaynağı, huzur, barış ve hoşgörü dini olan İslamı, sadece savaş ve şiddet dini olarak manipüle eden yapılar, İslam'ın özüne ters olan eylemlerini dini kavramları anlamından kopararak gerçekleştirmektedirler. Türkiye'de terör yapısına dönüşen bazı örgütlenmelerin kendilerine has bir din

anlayışlarının olduğu ve bunu da başkalarına dikte ettirmeye çalıştıkları, din adına yaptıklarını düşündükleri eylemleri ve söylemleri de hamilerinin direktif ve menfaatleri ile cereyan ettirdikleri bilinmektedir.

Din olgusunun hem yerli hem de yabancı pek çok terörist tarafından Türkiye'de bir araç olarak kullanıldığı hiçbir zaman gözardı edilmemesi gereken mühim bir konudur. Radikal dini örgütlerin benimsedikleri farklı bir değerler sistemi, değişik ahlak ve meşruiyet kavramı ile ayrı bir dünya görüşleri vardır. Bu anlayış çerçevesinde Kuran'ın gündelik yaşamın her alanına hakim kılınması, resmi tatilin Cuma günü olarak belirlenmesi, Arap alfabesine geri dönülmesi ve İslami kıyafetlerin giyilmesi, bunların yanısıra faizin kullanılmaması, alkol tüketiminin yasaklanması gerekmektedir. Bu gruplar Türkiye'yi laik olmasından ötürü Dârü'l-Harb (İslami olmayan ülke) olarak nitelendirmekte ve rejimin yıkılarak yerine dini esaslara dayalı şariat devleti kurulmasının vucubiyetine inanmaktadırlar. Bu grupların yasadışı örgütlere dönüşme sürecinin temelleri ise Cumhuriyetin kuruluşundan sonraki belirli bir dönemde din eğitiminin inkıtaya uğratılması, bu alanda devletin ve denetimin olmaması, gayri resmi ve ehliyetiz kişilerin din eğitimi alanına girmesi ile atılmıştır. Bu süreç içerisindeki yasaklı dönem zamanla farklı din anlayışlarının oluşmasına yol açmıştır. Bu anlayışta terör örgütlerinin oluşumuna yol açmıştır.

Türkiye'deki sol örgütlerin ortaya çıkmasını sağlayan nedenler ise çoğunlukla devrimci ya da anti-otoriter gündemler ile iktidardaki siyasal yapıya duyulan hoşnutsuzluklar olmuştur. Bu gruplar, ideolojik olarak son derece iyi motive olmuş, kendilerini önemli bir mücadelenin ön saflarında gören ve ütöpik hedefleri savunan bireylerdir. Türkiye'deki yasadışı eylemci Sol yapılanmalar bireyleri, mevcut düzeni yıkarak, yerine kendi kuracakları yeni bir topluma inanmaya ve bu yeni oluşumda tarihsel sorumluluk almaya davet ederler. Bu yapılanmanın içinde yer alan bireylerin propaganda temaları genelde polisin kötü muamelesi ve yoksulluk gibi temalar olmuştur. Bu yapılar; üniversite gençliği, işçi, köylü ve halk arasında süratle teşkilatlanmaya ve fikir ve ideolojilerini zora başvurarak da olsa toplumun geniş tabanına benimsetmeye çalışmışlardır.

Türkiye'de de sol şiddet eylemcisi gruplar legal çalışmayı kabul etmeyip, şiddet temelinde hareket etmenin toplumun genel sorunlarını çözeceğini ve kendilerini hedefe daha kısa sürede ulaştıracağını düşündüklerinden Türkiye'de devrimi gerçekleştirmek için gerekli hazırlığın silah gücüyle yapılmasına inanıp, örgütsel yapılanmaya yönelmişlerdir.

Türkiye'de aşırı sağ örgütler ise sol terör örgütlerinin şiddet eylemleri karşısında Türk devletinin koruyucuları ve fedailerini olarak ortaya çıkmış olan yapılar olmuştur. Bilhassa aşırı sağcı milliyetçiler ve ülkücü grup taraftarları gençlik örgütlenmeleri ile sol terör örgütlerine karşı mukavemet geliştirmek için silahlı bir mücadeleye kalkışmışlar ve örgütsel bir yapılanma içerisine girmişlerdir.

Türkiye gibi birden fazla etnisiteyi içinde barındıran bir ülkenin, etnik gruplar arasında, sosyal, siyasal ve ekonomik eşitliği, anayasal ve pratiksel güvence ile sağlaması gerekmektedir. Bu doğrultuda yapılabilecek en büyük hatalardan birisi de, aynı etnik kökene sahip olan bir bölgenin insanlarını, etnik kökene dayalı terör örgütleri ile aynı paralelde düşünüyormuş gibi değerlendirmek olacaktır. Bu konuda etnik terör örgütlerden kaynaklanan ve ırkçılık boyutuna varan toptancılık, ayrımcılık, ötekileştirme gibi yaklaşımların ve bunların sonucu olarak etnik kökeni farklı olan insanların potansiyel tehlike gibi görülerek aşağılanması, hakir görülmesi ve sosyal ortamlarda hakarete varan davranış biçimlerinin sergilenmesi, bu hususta asıl önemsenmesi gereken konulardır. Söz konusu etnik grubu esas radikalleştirilen ve dışlayan unsurlarda temeldeki bu olumsuz bakış açısından kaynaklanmakta, bireyleri marjinalleştirerek örgütlenmeye ve illegal yapılara yönelmelerine yol açmaktadır.

Etnik terör örgütlerinin varlığını devam ettirmesini sağlayan unsurlar incelendiğinde; örgütlere yeni kadroların kazandırılması, finans desteği ve başka devletlerden alınan dış desteğin, örgütlerin devamlılığını sağlayan en önemli unsurlar olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Terör örgütlerinde devamlılığın sağlanabilmesi, örgüte kazandırılan militan kadrolara endekslidir.

Yeni kadro akışının kesilmesi karşısında örgütlerin varlığını sürdürmesi oldukça zordur. Türkiye'de etnik terör örgütlerine katılım konusu da çoğunlukla makro düzeyde değerlendirilmekte, mikro düzeyde kişinin bireysel yaşam öyküsü ile birlikte ele

alınmamaktadır. Oysa bireylerin etnik terör örgütlerine katılımını sağlayan unsurlar tek de olabilir, pek çok nedene bağlı da olabilir? Bu nedenle örgütlere katılımlar, psiko-sosyal boyutlarıyla beraber bütünsel bir şekilde incelenmelidir.

Türkiye'de etnik terör örgütlerine katılım nedenleri arasında çok çeşitli sebepler bulunmaktadır. Bunlar arasında eğitim seviyesi örgütlere katılımı doğrudan etkileyen unsurların başında gelmektedir. Bu kesimin büyük çoğunluğunu, tamamen eğitimsiz veya ilköğretim, ortaöğretim gibi düşük eğitim düzeyine sahip olan bireyler oluşturur. Bilhassa ergenlik dönemlerinde çevresinden ve ailesinden yeterince ilgi ve alaka görememiş, başarıları takdir edilmemiş kırılgan yapıya sahip kişiler örgüte daha meyilli olanlardır. Diğer yandan aile fertlerinden birinin örgüte katılması, diğer bireylerin hem örgütle bağlantılı olmasını hem de örgütün ailede karşılık bulmasını sağlamıştır.

Etnik terör örgütlerine katılımı artıran önemli faktörlerden biri de kişinin ötekileştirildiği, haksızlığa uğradığı veya kötü muameleye tabi tutulduğu düşüncesine sahip olmasıdır. Kendisini devletin eşit vatandaşı olarak göremeyen, toplumda herhangi bir statüsü bulunmayan bireyler, istenilen amaca ulaşmada örgütü bir kurtarıcı gibi düşünmektedirler. Nitekim literatürde, terör örgütlerinin değişik vaat ve telkinlerle gelecekte fazla bir beklentisi olmayan, ekonomik bağımsızlığı da bulunmayan işsiz ve fakir insanların duygularını istismar ederek kandırdıkları ve propaganda yoluyla da örgüte eleman olarak devşirdiklerine yönelik verilerin çok fazla olduğu görülmektedir. Diğer yandan güvenlik nedeniyle meydana gelen zorunlu göç ve sosyo-ekonomik sorunların uzun süreli devam etmesi daha derin sosyal problemleri tetiklediğinden terör örgütlerine katılımı da oldukça artırmaktadır.

Kızların örgüte katılmasını sağlayan unsurlar ise başlık parası karşılığında sevmeyişi biriyle zorla evlendirilmeye çalışılması, mirastan mahrum bırakılma ve sosyal dışlanmışlık durumları örgütü kurtuluş olarak görmelerini sağlamakta ve örgüte katılmaya teşvik etmektedir. Ayrıca kitle iletişim araçları ile yapılan örgüt propagandaları ve özendirici programlar da toplumda sorunlu gençlerin zihnini bulandırarak örgüte katılımı özendirdiği ifade edilebilir.

Yapılan bu çalışmada Türkiye'deki terör örgütlerinin yapısı, gelişimi, amacı, ideolojisi, stratejik hedefleri, eylem türleri, motivasyon kaynakları, liderlik anlayışı,

militeran toplama ve eylem çeşitlilikleri birbirinden oldukça farklı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Terör gruplarına karşı etkin bir mücadelede bu grupların yapısal özelliklerinin de çok iyi tanınması gerektiği düşünülmektedir. Yapılan en büyük hatalardan birisi Türkiye'de ortaya çıkan birbirinden çok farklı terör örgütlerinin benzer ve aynı olarak değerlendirilmesi durumudur.

Ayrıca her terör örgütünün ortaya çıkış nedeni, yapısal gelişimi, hedef ve taraftar kitlesi ile faaliyette bulunup etkinlik gösterdiği bölgeleri de farklılık gösterdiğinden bütün örgütlerin güvenli ortamlarının ayrı olarak ve tek tek analiz edilmesi gerekmektedir. Bu minvalde örgütler etkili olabilmek ve hayatiyetini sürdürebilmek için amaç, ideoloji ve strateji bağlamında farklı seviyelerde güvenli ortamları kullanmaktadırlar. Ayrıca bu örgütler zamana ve zemine göre de birbirinden farklı olarak gelişim göstermekte, operasyon ve organizasyon kapasitelerini de güçleri nispetinde kullanmaktadırlar. Her terör örgütünün değişen dinamik yapısı ile farklı etkileşimler sonucu ortaya çıktığı ve birbirleriyle etkileşim içerisinde oldukları, amaç, ideoloji ve strateji doğrultusunda hedef düşmanlar belirleyerek eylem türleri ve organizasyon yapılarının şekillendiği, finansal, hukuki ve siber fiziki güvenli ortamların oluşturulduğu söylenebilir.

Terör örgütleri ele alındığında, bu yapıların varlıklarını sürdürmek için ihtiyaç duydukları finans kaynaklarının da incelenerek ortaya çıkartılması önem arz etmektedir. Terör örgütleri eylem yapabilmek için az ya da çok, fakat varlıklarını ve faaliyetlerini sürdürebilmek için devamlı olarak akıcı finans kaynaklarına ihtiyaç duymaktadırlar. Zira günümüzün terör örgütleri artık kolaylıkla para ve silah temin edebilen, elde ettiği mali kaynaklarla da eylem yapabilen tehdit unsuru yapılar haline gelmiştir. Bu nedenle terörizmle mücadelede başarılı olunabilmesi için silahlı mücadelenin yanı sıra terörün finans kaynakları ile de mücadele edilmesi ve bu konuda ulusal ve uluslararası işbirliğinin yapılması gerekmektedir.

Türkiye'nin de terörizmin finansmanı ile mücadele sürecinde kendine özgü bir takım yöntemleri ve mevzuatı bulunmakta, terör örgütlerinin amacı, ideolojisi ve stratejisine göre de mücadele yöntemleri değişkenlik göstermektedir.

Türkiye'deki terör örgütleride çok çeşitli yöntemlerle faaliyet yürüttükleri bölge ve ideolojik anlayışlarına göre finans kaynağı tedarikine yönelmektedirler. Ancak bunlar

arasında toplanan aidat ve bağışlar, ticari faaliyetler, yayınlar, haraç, gasp, hırsızlık ve soygun gibi yöntemler neredeyse farklı bütün ideolojik örgütlerce finans temin etmek için kullanılmakta, hangi ideolojik düşüncede olursa olsun kurulan tüm örgütler mali dış destek almaktadırlar.

Ayrıca Türkiye'de etkinlik gösteren etnik terör örgütleri, en büyük finans gelirlerini Avrupa ülkelerinde yaşayan Türk vatandaşlarından toplamakta ve pek çok örgüt de vakıf, dernek ve kültür merkezi gibi kuruluşlarca ilave finans tedariki yöntemleri geliştirmektedirler.

Yine bu kaynaklar arasında Hizbullah gibi radikal dini örgütler, camiler aracılığıyla toplanan "bağış, fitre, zekat, sadaka" adı altında verilen paralar ve Kurban bayramında toplanan derilerle finans temin etme yolunu seçerken, uyuşturucu ve kumar gibi işlerden gelir elde etme yoluna tevessül etmezler. Fakat bölücü örgüt PKK ile sol tandanslı DHKP/C ve TKP/ML gibi örgütler ise dolaylı veya dolaysız, ya uyuşturucu kaçakçılığı işini yaparak ya da bu işi yapan suç şebekelerinden komisyonunu alarak uyuşturucu işinden finans temin etme yoluna gitmektedirler. Bölücü örgüt PKK, insan kaçakçılığı işini geniş militan ağı sayesinde yürütürken başta sigara kaçakçılığı olmak üzere faaliyet yürüttüğü bölge üzerindeki tüm suç şebekelerinden komisyonlar almaktadır.

Türkiye, terör örgütlerinin finansman tedariki, kullanma, transfer etme gibi finansman yönetiminin genel anatomisine hakim olmakla birlikte, önleyebilmek bağlamında daha olması gereken konumda değildir. Yurtdışındaki örnek uygulamalar, önleyici tedbirler bakımından uygulanmaya çalışılmakta ancak istenilen netice alınamamaktadır. MASAK (Mali Suçları Araştırma Kurulu Başkanlığı) isimli birim başta olmak üzere terörizmin finansmanı ile ilgili kurumların profesyonel olarak çalıştıkları fakat pratikte daha ileri adımların atılmasının yararlı olacağı düşünülmektedir.

Türkiye, jeostratejik, jeopolitik konumu itibariyle kritik su ve enerji kaynakları ile zengin doğal kaynaklarına yakın oluşu ve geçiş güzergahlarında bulunmasının önemi nedeniyle 1960'lı yıllardan itibaren sürekli artarak çeşitlenen terör tehdidi ile devamlı olarak karşı karşıyadır. Bilhassa Soğuk Savaş sonrası dönemde, küresel asimetrik bir

tehdit haline dönüşen ve küreselleşmenin tesiriyle uluslararası boyut kazanan devlet destekli terörden de mega düzeyde etkilenen ülkelerin başında Türkiye gelmektedir.

Yapılan bu çalışmada ortaya konulduğu üzere terörizm; hasım devletlerin savunma, ekonomi ve dış politika stratejilerine karşı kullanılan dolaylı bir savaş taktiğidir. Türk dış politikasının mani olamadığı bir gerçek, Türkiye'de faaliyet yürüten terör örgütlerinin almış oldukları dış destektir.

Dolayısıyla Türkiye'de etkinlik gösteren etnik terör örgütlerinin uluslararası sistem içerisinde başka ülkelerden eğitim, teçhizat, silah, siyasi ve mali destek aldıkları bir hakikattir. Türkiye'yi hasım ve rakip olarak gören devletler ile bölgeyle ilgili planları olan ve Ortadoğu'yu kontrol altında tutmak isteyen büyük devletler tarafından bölgede, İslam dinine mensup olan, etkin ve güçlü bir Türk Devleti'nin olması ve bölgesel bir güç haline gelmesi istenilmemektedir.

Yine bu devletler tarafından terörizm, politikalarının merkezine alınarak dönemseller olarak 1965'lerden sonra etkin olmaya başlayan Marksist-Leninist ideolojide olan sol örgüt mensuplarını, 1970'lerden sonra belirginleşen Türkiye'ye karşı yurtdışında terör faaliyetlerinde bulunan Ermeni terör örgütlerini, ardından 1978'de kuruluşundan günümüze kadar bitirilemeyen bölücü örgüt PKK ve 1990'lardan sonra da dini inançları istismar eden terör örgütlerinin arkasında durularak ellerine silahlar tutuşturulmuş ve isyana teşvik edilerek, her türlü destek sağlanmıştır.

Bu doğrultuda devletlerin örgütlerle olan ilişkilerini iki ayrı alanda incelemek gerekmektedir. Birinci alan, Türkiye'nin sınır komşusu olan devletlerdir. Türkiye'nin terör örgütlerini kontrol altına alabilmesi için sınır komşusu ülkelerde var olan kamp ve üslerin kapatılması, örgütlere verdikleri desteğin kesilmesi gerekir. İkinci alan ise diğer devletlerdir. Bu kapsamda AB ve ABD ülkelerinden örgütlere verilen desteğin sonlandırılması ve terörizm konusunda ikili tutumun bitirilmesi gerekmektedir. Günümüzde etnik-bölücü örgüt PKK'nın terör örgütleri listesinde olmasına rağmen bazı Avrupa ülkelerindeki faaliyetlerinin engellenmediği herkes tarafından bilinmektedir.

Yapılan bu çalışma, Türkiye'deki terör örgütlerine yönelik yapılacak başka multidisipliner çalışmalar açısından kılavuz olabilecektir. Yine bu çalışmada örgütlerin

yapısal özellikleri konusunda üzerinde durulan ayrıntılar, farklı veya benzer yöntemlerle yeni analizlere kapı aralayabilecek, terörizme ilişkin genel politika önerileri geliştirici çalışmalar yapılabilir.

Türkiye Cumhuriyeti kuruluşundan itibaren çok çeşitli terör örgütlerinin siyasi sistem üzerinde dönemsel olarak kademeli bir şekilde etkinlik göstermeye çalıştığı, yapılan bu çalışmada ortaya çıkan temel neticelerdendir.

Çalışmanın amacı ve kapsamı bağlamında ortaya konulan varsayım-alt problemler ile yapılan literatür incelemeleri ve bu incelemelerden elde edilen bulgular mukayese edildiğinde, temel varsayım ve alt problemlerle ilgili olarak aşağıda belirtilen neticelere ulaşılmış, yapılacak mücadele ve konuyla ilgili yapılacak çalışmalara yararlı olması için şu çözüm ve öneriler öngörülmüştür:

Terör örgütlerinin yapısal özellikleri, terörün nedenleri ve terörizmle mücadele hususunda yapılan çalışmalar bu alandaki eksikliği yeterince gidermiş değildir. Yıllardır yurtiçinden ve yurtdışından, dini referans alan örgütler, Marksist-Leninist örgütler ve bölücü örgütler gibi çok sayıda ve çok çeşitli terör örgütleriyle mücadele edilen Türkiye'de; kriminoloji, sosyoloji, siyaset bilimi gibi sosyal bilimlerin ilgili tüm dallarından uzman ve akademisyenlerin konuyu bilimsel olarak incelemeleri ve çözüm önerileri sunmaları alana geniş bir katkı sunacaktır. Öte yandan terörizm konusunda yapılacak olan bilimsel araştırma ve çalışmaların desteklenmesi alanı daha da zenginleştirecektir.

Güvenlik uzmanları, araştırmacı, gazeteci ve siyasetçiler tarafından da terör konusu farklı yaklaşımlarla birlikte detaylı incelenmelidir. Terörle ilgili araştırmalar yapan, doküman toplayan, makale ve kitap yazan gazeteci, yazar ve akademisyenlerin çalışmaları bir merkez kurularak toplanmalı, ardından değerlendirmeye sunulmalıdır. Kurulacak olan bu merkezin alana önemli katkılar sağlayacağı söylenebilir.

Diğer yandan terörle mücadelede medya, siyaset, bağımsız düşünce ve sivil toplum kuruluşları, üniversiteler gibi yapılara da büyük sorumluluklar düşmektedir. Terörle yapılan mücadele, sadece güvenlik güçlerine ve silahla yapılan mücadeleye indirgenmemelidir. Askeri tedbirler öncelenirken, devletin ilgili tüm kurumları da

inisiyatif almalı, koordineli çalışarak konunun güvenlik bilimleri ve ceza hukuku ile sınırlandırma yanılıgısına düşölmemelidir.

Terörün tek bir oluşum nedeni olmadığı gibi terörle tek bir mücadele stratejisinden de söz edilemez. Terörle mücadelede kalıcı başarı, ancak çok boyutlu ve bütüncül bir yaklaşımla söz konusu olabilir. Terör sorununun çözümünde bir yandan örgütlere karşı operasyonel çalışmalar yürütölürken diğör yandan teröre yol açan dini, etnik, ideolojik, sosyo-költürel, ekonomik ve siyasi bir takım sorunların ortadan kaldırılmaya çalışılması, bütüncöl yöntemlerin terörle mücadele sürecinde benimsenmesi son derece önem arz etmektedir. Planlama evresinde teröre yol açan ana nedenlerin detaylarıyla birlikte ortaya çıkarılması ve bu nedenleri gidermeye yönelik doğru analizlerin yapılması gerekir. Zira bu analizler yapılmadan alınacak politik kararlar ve geliştirilecek olan stratejiler sadece geçici çözümler olacak, yanlış tespit edilen nedenler, yanlış uygulamalara yol açacak, terörizmin kontrol altına alınabilmesi ya da uzun vadede sonlandırılabilmesi hedefi daha da zorlaşacaktır.

Unutulmamalıdır ki, terörle mücadele de sürekli aynı yöntemler kullanılarakta sonuç alınamaz. Salt sonuç odaklı askeri ve polisiye bir mücadele yönteminin benimsenmesi, sorunun daha da karmaşık bir hale gelmesine yol açar. Halk ile devlet arasındaki bağların zayıflamasına, toplumsal çözölmenin yaşanmasına ve terör örgütlerinin toplum tabanında güçlenmesine fırsat verir. Bu bağlamda terörizmle mücadelede insan hakları, özgürlükler ve hukuk ilkeleri çerçevesinde adli, idari ve siyasi tedbirlerle evrensel normlar içerisinde istikrarlı ve sabırlı bir şekilde sürdüröllecek olan mücadele yönteminin benimsenmesi başarı oranını artıracaktır.

Türkiye'de, terör örgütlerinin daha kuruluş aşamasındaki dönemlerde sivillere ve devlet görevlilerine yaptıkları eylemlerin hafife alınması, gereken tedbirleri almada bir takım gecikmelerin yaşanması ve terörizmle mücadelenin teröristle mücadele zannedilmesi süreç içerisinde terör örgütlerinin güçlenmesini ve sorunların giderek daha da derinleşmesine yol açmıştır. Fakat terörizme karşı gerekli olan yapısal tedbirlerin ve siyasi kararların zamanında alınamayıp uygulanamayışı yahut eksik uygulanması örgütlerle mücadelede kırılmalara yol açmış, Türkiye açısından tehdit risklerinin daha da artmasına kapı aralamıştır.

Bir dönem de; etkili bir eylem sonrası olay yerine giden üst düzey yetkililerce oradan alınan bilgi ve gözlemlerle süreç yönetilmeye çalışılmış, basına açıklamalar yapılarak, "terör örgütlerinin bittiği, yok edilme noktasına gelindiği" yönünde mesajlar verilerek, kamuoyunda oluşabilecek infialleri önleme stratejisi izlenmiş ve halen daha izlenmektedir. Artık bu şekilde yapılan açıklamaların hem halk nezdinde bir tesirinin olmadığı hem de terörün bitirilemediği anlaşıldığından devlete ve güvenlik kuvvetlerine olan güveni zedelediği görülmüştür. Dolayısıyla yetkililerin kullandığı bu dil ve söylemlerin artık terkedilmesi, bunun yerine daha gerçekçi dil ve söylemlerin kullanılması gerekmektedir.

Terörizmle mücadelede etkinlik kazanabilmenin yollarından biri de terör örgütlerinin zorladığı düşünce sistematığının dışına çıkılarak, sorunu çözme inisiyatifini ele almak ve belirleyici güç olarak terörle ilgili algıyı doğru yönetebilmektir. Bunun yanı sıra toplumsal bilinç düzeyini artırarak farkındalık oluşturmak, yasal olarak suç teşkil etmeyen fikirleri ve karşıt görüşleri engellemek yerine, siyasi mücadeleye kanalize ederek gerekli olan özgürlük ortamını sağlamak gerekir. Terör örgütlerinin müdahalesinin olmadığı her türlü sosyal ve siyasal taleplerin meşru dairede ifade edilmesini mümkün kılmak gerekir.

Terör örgütlerine katılım sağlayan bireyler incelendiğinde işçi, memur, serbest meslek, imam, öğretmen, avukat gibi neredeyse her meslek grubundan insanların çocuklarının olduğu ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla genç yaşta terör örgütlerine katılımın engellenmesi için risk gruplarının bilinç ve eğitim düzeylerinin yükseltilmesi daha etkin, kapsamlı eğitici çalışmaların yapılması bu minvalde radyo ve televizyon programları, kitapçık ve broşür, konferans ve seminer gibi etkinliklerle de önleyici hizmetlerin desteklenmesi gerekir.

Terör örgütlerinin eleman devşirmesinin önüne geçilmesi için etnik kökene bakılmaksızın eşit ve kıymetli vatandaş hissiyatının oluşturulması, geri kalmışlığın giderilmesi, işsizliğin önlenmesi ve göçün minimize edilmesi için devlet ve özel müteşebbisler tarafından sosyal projelerin, sosyo-kültürel ve ekonomik tedbirlerin hayata geçirilmesi gerekir. Dini, kültürel ve etnik farklılıklar başta olmak üzere ayrı ve aykırı

düşünen tüm grupların bir arada yaşayabileceği ortak ve evrensel değerlerde birleşmenin sağlanmasının gerekli olduğu düşünülmektedir.

Bazı sivil toplum kuruluşları, siyasi parti, vakıf ve dernek gibi çeşitli kuruluşların bilinçli ya da bilinçsiz terör örgütlerinin strateji ve hedefleri doğrultusunda hareket etmeleri engellenmelidir. Ayrıca terör örgütlerinin iltisaklı olduğu, propaganda merkezi konumunda bulunan ve eleman devşirilen tüm kurum ve kuruluşlar da düzenli olarak denetlenmeli ve hukuk dışına çıkıldığında kapatılmalıdır. Toplum ve kamuoyu gelişmeler karşısında doğru bir şekilde bilgilendirilmelidir. Terörle mücadelede bilinmesi gereken en önemli hakikat terörizmin halkın iradesi ile mağlup edilebileceği gerçeğidir. Bu doğrultuda örgüt söylemlerinin toplum nezdinde karşılık bulması ve algı oluşturulmasına fırsat verilmemelidir.

Terörizmle mücadelenin önemli unsurlarından birisi de finans kaynaklarının bitirilmesine yönelik yapılacak olan çalışmalardır. Geliri olmayan örgütlerin devamlılığının da olmayacağı iyi bilinmelidir. Ne varki bazı ülkelerin hükümetleri ve uluslararası kuruluşlar terör örgütleriyle birlikte hareket etmekte, terör örgütlerine silah ve mali destek gibi çeşitli yardımlar sağlayabilmektedir. Dolayısıyla terörizmle mücadelede hem örgütlerin finans kaynağının kesilebilmesi hem de başarının yakalanabilmesi için diplomasi kanalı ile uluslararası bir işbirliği de şarttır.

Bazı ülkelerin Türkiye'deki terör örgütlerinin terörizm faaliyetlerine açık ya da gizli destek verdikleri bilinmektedir. Fakat buna rağmen terörizm sorununun kökenini sadece, dış düşman ya da Türkiye'yi bölmek ve parçalamak için yürütülen faaliyetler; kapsamında değerlendirmemek gerekir. Zira ülke içinde zayıf olan yapılar, düşman ve rakipler tarafından terörizm olarak kullanılabilir. Burada esas olan zayıf yapıların iyileştirilmesi ve kullanıma elverişli alanların bırakılmamasıdır.

Terörle mücadelede görev alan güvenlik güçlerinin mesleki uzmanlıklarının yanı sıra toplumun yapısı, kültürü, örf, adet ve inanç gibi değerler konularında eğitilerek profesyonelleştirilmeleri, iletişim bakımından nitelikli ve donanımlı olmaları terörle mücadeleye önemli katkılar sağlayacaktır. Terörün etkin olduğu bölgelere gönderilen Kaymakam ve Valilerin bir veya iki yıl kadar görev yaparak bölge halkı ve aşiretlerle bir hukuk oluşturmada kısa süre içerisinde başka yerlere tayin olmaları terörün etkinliğinin

artmasına katkı sağlamaktadır. Oysa bölgeye gönderileceklerin en az beş yıllık süre ile az da olsa Kürtçeyi konuşabilen, sorumluluk alabilen, halk ve bölgenin ileri gelen kanaat önderleri ve aşiretlerle sağlıklı iletişim kurabilecek bireyler olmalarına özen gösterilmelidir. Bunun için şark görevini sürgün anlayışından anlamlı ve cazip hale getirecek uygulamalar hayata geçirilmelidir.

Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde görev yapan bazı öğretmenlerin PKK'yı desteklemesi ve örgütün militan bir neferi gibi hareket etmeleri mevzuat çerçevesinde önlenmesi gereken tedbirlerden olacaktır. Yine bölgede belediye ve kamu kuruluşlarında çalışan memurların önemli bir kısmının PKK sempatzanı olduğu ileri sürülmektedir. Bu düşüncede olan memurların örgütle ilişkisi ispatlanarak iş aktine son verilmesi yahut rotasyona tabi tutulmaları gerekir. Ayrıca bölgedeki bazı belediyelerin örgütle paralel söylemleri ve lojistik ilişki içinde oldukları iddia edilmektedir. Bu doğrultuda belediyelerin ilgili kurumlar tarafından daha sıkı denetlenmeleri gerekmektedir.

Terörle mücadele sürecine katkı sağlayacak unsurlardan birisi de, örgütten ayrılan veya kaçan bireylerin yaşadıkları pişmanlıklar, örgüt içinde maruz kaldıkları yaşamın zorlukları gibi örgüt gerçeğini kaleme alan çalışmalarıdır. Örgüte sempati duyan, ya da katılmayı planlayanların zihninde istifham oluşturacak bu türden çalışmaların dağıtımının yaygınlaştırılması, örgütlerin görünmeyen yönlerinin bilinmesini sağlayacak ve örgütlere katılımı azaltacaktır.

Terör örgütleri nihai hedeflerine ulaşana kadar uzlaşmaz bir tutum sergileyip, belirli aralıklarla şiddet kullanarak sürekli taviz koparmaya, her kazanımı başka kazanımlarla desteklemeye çalışırlar. En küçük bir tavizin ardından yeni istekleri gündeme getirir, talepleri kabul edilmediği takdirde ise en başa dönme ile tehdit ederler. Dolayısıyla terör örgütleri ile uzlaşa sağlayarak mesafe kat etmenin oldukça zor olduğu iyi bilinmelidir.

Terör örgütlerinin, kolaylıkla militan devşirdiği ve yoğun ideolojik eğitim verilerek radikalleşmenin yaşandığı eğitim yuvalarının başında ise cezaevleri gelmektedir. Cezaevinde sempatzan olan bir birey, örgüt mensuplarının örgütsel eğitimleri sonucu kısa zamanda militan kimliği ve kişiliği kazanarak dışarıya, örgütlerin

militanı olarak çıkabilmektedir. Bu nedenle cezaevlerinde siyasi suçlardan dolayı tutuklu bulunan mahkumların koğuşlarında birtakım yeni yasal düzenlemelerin yapılması gerekir. Ayrıca örgüt mensuplarının topluma yeniden kazandırılması için psikolog, sosyolog ve din bilginlerinin de yer aldığı rehabilitasyon merkezlerinin aktif olarak faaliyete geçirilmesi yararlı olacaktır.

Sosyal medyanın, geleneksel medya ve iletişim araçlarına göre alan ve içerik oluşturup paylaşma fırsatı tanınması ve interaktif yapısı, terör örgütlerinin ilgisini çekmekte, örgütler, eleman kazanma, kitleleri harekete geçirme, örgüt içi iletişim, propaganda yapma ve finansal kaynak sağlama gibi konularda sosyal medyanın kendilerine sunduğu imkanları oldukça etkin bir şekilde kullanarak, algıyı yönetmeye çalışmaktadırlar. Sosyal medyanın terörizmle mücadele kapsamında etkin ve stratejik bir şekilde kullanılması en az silahlı mücadele kadar önem taşımaktadır. Türkiye’de terörle mücadele eden kamu kurum ve kuruluşları sosyal medyanın imkanlarını, kurumun faaliyetlerini duyurmak dışında terör örgütleri kadar yeterince etkin bir şekilde kullanamamaktadır. Nitekim terörle stratejik mücadelenin yürütülmesinde başarının sağlanabilmesi için sosyal medya kullanımına yönelik gerekli eğitimin verilmesi, örgüte müzahir vakıf, dernek veya sohbet gruplarının siber güvenlik tarafından yakından izlenmesi ve örgüt propagandasının engellenmesine yönelik bazı tedbirlerin alınması gerekmektedir.

Türkiye'nin, kırmızı bültenle aradığı teröristlerin, Avrupa ülkelerinde serbestçe faaliyetlerine devam etmeleri, Türkiye'nin terörizmle mücadelesinde uluslararası işbirliğini son derece önemsemesi gerektiğini göstermektedir. Diğer yandan terör örgütleri üzerinden yürütülen vekalet savaşları, uyuşturucu ve silah kaçakçılığı, kara para aklama gibi suçlardan elde edilen büyük miktarlardaki gelirlerden mahrum kalmak istemeyenlerin, terör sorununun da çözülmesini istemeyecekleri savı ileri sürülebilir. Dolayısıyla Türkiye'nin her ideolojik yapıdan terör örgütleriyle mücadele etmek zorunda oluşu, bir taraftan yalnızca kendi iç dinamikleriyle açıklanamayacağını izah ederken, diğer taraftan terörizm konusunun önemini, günümüzde ve gelecekte hep koruyacağına işaret etmektedir.

KAYNAKÇA

ABDURRAHMANLI, Elvin; "Küreselleşme Olgusuyla Birlikte Büyüyen Terörizm", **Anadolu Akademi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt: 1, Sayı: 1, Ocak 2019, s.94-118.

ACAR, Ünal; **A'dan Z'ye Terörizm**, 1.Baskı, Kripto Basım Yayım Dağıtım Ltd. Şti., Ankara, 2012.

ACAR, Ünal; "Suriye İç Savaşı ve Fırat'ın Doğuşu", **Turkish Studies Economics, Finance, Politics**, Volume 14, Issue 2, 2019, p. 153-172.

ACUN, Can ve Hüseyin Öner, **"İŞİD – PYD Çatışmasının Sıcak Cephesi: Ayn El-Arab (Kobani)"**, SETA Perspektif, Sayı: 77, Ekim 2014, s.1-8.

ACUN, Can; Bünyamin Keskin, **"PKK'nın Kuzey Suriye Örgütlenmesi PYD-YPG"**, II. Baskı, SETA Yayınları, İstanbul, 2017.

AÇIL, Mustafa Burak; **Uluslararası Terörizm ve Terörizmle Mücadelenin Önemi**, (Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya, 2010.

AKIN, Dündar; **Uluslararası Terörizmin Tarihi**, (T.C. Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi), İzmir, 2012.

AKKIR, Ramazan; "Türkiye’de Din-Siyaset İlişkisi: Halkların Demokratik Partisi (HDP) Örneği", **Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı: 16, 2018, s.83-112.

AKKURT, Mutlu; Türkiye’de **Bölücü Kürtçü Hareketler (1961-1980)**, (T.C. Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Tarihi Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2019.

AKTAN, Gündüz; **Açık Kriptolar Ermeni Soykırım İddiaları Avrupa'da Irkçılık ve Türkiye'nin AB Üyeliği**, Aşina Kitaplar, Arjantin Felsefe Grubu, Ankara, 2006.

ALAN, Engin; **Terör-PKK 40 Yıllık İhanet**, 4. Baskı, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2016.

ALBAYRAK, Ali; "Terör-Din İlişkisizliği Üzerine Dini Araştırmalar", **Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Cilt: 7, Sayı: 20, 2004, s.291-301

ALEXANDER, Yonah, Edgar H. Brenner, Serhat Tutuncuoglu Krause; **Turkey: Terrorism, Civil Rights and The European Union**, Routledge Taylor & Francis Group, London and New York., 2008.

ALGAN, Neşe ve Mehmet Balcılar, Harun Bal, Müge Manga, "Terörizmin Türkiye Finansal Piyasaları Üzerine Etkisi: Ampirik Bir Çalışma", **Ege Akademik Bakış**, Cilt 17, Sayı 1, 2017, s. 147-160.

ALİYEYEV, Bayram; "Rusya'nın PYD Politikası ve Türkiye", **Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi (BİLGESAM)**, BİLGESAM Analiz/Rusya No: 1341, 2016, s.1-8

ALİZADE, Rövsen; "Ermeni Terör Faaliyetlerine Dair", **Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi**, Cilt: 2, Sayı: 5, 2015, s.107-123.

ALKAN, Necati; "Türkiye'nin Terörizmle Mücadele Deneyimi", **Dünyadan Örneklerle Terörle Mücadele**, İhsan Bal, Süleyman Özören, 3. Baskı, Usak Yayınları, Ankara, 2012, s.79-124.

ALKAN, Necati; "Türkiye'deki Terör Örgütlerinin Finans Kaynakları", **Terör ve Türkiye**", Ali Çağlar, Gazi Kitabevi, Ankara 2009, s.89-112.

ALKAN, Necati; **Gençlik ve Radikalizm Terör Örgütlerinde Kimlik İnşa Süreçleri**, 1. Baskı, Karakutu Yayınları, İstanbul, 2013.

ALKAN, Necati; **"Söz Bitmeden Terörle Mücadelede Önleme Stratejileri"**, 1. Baskı, Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu (USAK), Ankara, 2008.

ALLSOPP, Harriet; **The Kurds of Syria Political Parties and Identity in the Middle East**, I.B. Tauris & Co Ltd London-New York, 2015.

ALTUĞ, Yılmaz; **Terörün Anatomisi**, 1. Baskı, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 1995.

ALTUN, Hasan Mutlu; Terörle Mücadele Sırasında Temel Hak ve Özgürlüklerin Korunması, (T.C. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi), Konya 2010.

ALUÇLU, Mehmet Bedri; "Pkk'nın Söylem Serüveninde Önderlik, Akademik Hassasiyetler", Araştırma Makalesi, Cilt 7, Sayı 14, Aralık 2020, s. 321-339.

AMANDA, M., Sharp Parker, "Cyberterrorism: The Emerging Worldwide Threat", The Faces of Terrorism Multidisciplinary Perspectives, Canter David, Wiley-Blackwell, A John Wiley Sons Ltd. Publication, UK, 2009, p.245-255.

ARAYANCAN, Ayşe Atıcı; Büyük Selçuklu İmparatorluğu'nda Batını Hareketi Hasan Sabbah İle İlk Halefleri ve İran Nizari İsmailileri (1090-1157), (Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih (Genel Türk Tarihi) Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2005.

ARGK, (Arteşa Rizgariya Gele Kurdistan) Genel Yönetmeliği, İkinci Baskı, Wêşanên Serxwebun 75, 1995.

ARI, Tayyar; Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika, 10. Baskı, MKM Yayıncılık, Bursa, 2013.

ARİBOĞAN, Deniz Ülke; Terör, Tarihin Sonundan Barışın Sonuna, İnkılap Kitapevi Yayın Sanayi ve Ticaret AŞ, İstanbul, 2019.

AŞKIN, Hüseyin; Bölücü Terörle Mücadele ve Toplumsal Duyarlılık Oluşturmada Sosyal Medya Faktörü: İzmir Polisi Üzerine Bir Araştırma, (T.C. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi), Haziran 2019.

AVCU, Ali; "Terörün İtikadileşmesine Bir Örnek: Haşîşiler ve Hasan Sabbah, e-makâlât", Mezhep Araştırmaları Dergisi, Cilt: 8, Sayı: 1, 2016, s. 193-201.

AYDIN, Taner; Türkiye'de Narko Terörizm ve PKK/KONGRA-GEL Terör Örgütü'nün Rolü, (Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Siyaset ve Sosyal Bilimler Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2007.

AYHAN, Halis; "Terör Kavramı, Güvenlik Konseyi ve Genel Kurul Özelinde Birleşmiş Milletler'in 2001 Sonrası Terör Yaklaşımı", **Güvenlik Stratejileri Dergisi**, Cilt: 11, Sayı: 21, 2011, s.117-147.

AYKIN, Hasan ve H. Kevser Sözmen; **Terörün Finansmanı İle Mücadele**, Birinci Baskı, Mali Suçları Araştırma Kurulu MASAK, Ankara, 2008.

AYKOL, Hüseyin; **Türkiye'de Sol Örgütler**, 1. Baskı, Pelikan Yayınları, İstanbul, 1996.

BAHAR, Halil İbrahim; **Çözüm Süreci**, Ankara Strateji Enstitüsü, Birinci Baskı, Rapor No: 2013-2, Ankara, 2013.

BAHARÇİÇEK, Abdulkadir; "Etnik Terör ve Etnik Terörle Mücadele Sorunu", **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt 10, Sayı 1, 2000, s. 11-27.

BAL, İhsan; "Terör Nedir? Neden Terörist Olunur? Terör, Terörizm ve Tarihsel Süreç", **Terörizm: Terör Terörizm ve Küresel Terörle Mücadelede Ulusal ve Bölgesel Deneyimler**", İhsan Bal, Birinci Baskı, Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu, (USAK), Ankara 2006, s.7-23.

BAŞARAN, Mehmet; **Kitle Hareketleri Terör ve Terörizm**, Bizim Kitaplar, İstanbul, 2017.

BAYATI, Hanan Ahmed Ali; Uluslararası **Hukukta İnsani Müdahale ve Irak Örneği**, (Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya 2016.

BAYEZİT, Fatih "Dengeleme Davranışı Olarak Fırat Kalkanı Operasyonu: Neoklasik Realist Bakış", **Barış Araştırmaları ve Çatışma Çözümleri Dergisi**, Cilt: 4, Sayı: 2, 2016, s.84-112.

BAYRAKLI, Enes, Hasan Basri Yalçın, Murat Yeşiltaş; **Avrupa'da PKK Yapılanması**, 1. Baskı, SETA Kitapları, İstanbul, 2019.

BAYSAL, Uğur; **Pkk'nın Ayrılıkçı Siyaseti**, (T.C. Atatürk Üniversitesi Atatürk İlkeleri Ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü Müdürlüğü, Yayınlanmamış Doktora Tezi), Erzurum 2018.

BEYAZ KİTAP, "Türkiye Gerçekleri ve Terörizm", "Başbakanlığın Emri ile Bakanlıklararası Bir Kurul Tarafından Hazırlanmıştır", Ankara, 1973.

BİLİR, Hüseyin; **Terör Medya ve Devlet**, 1. Baskı, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2009.

BÖLÜĞİRAY, Nevzat; **Özal Döneminde Bölücü Terör (1983-1991) "Kürtçülük"**, 2. Baskı, Tekin Yayınevi, İstanbul, 1993.

BRUINESSEN, MARTİN Van; "Shifting national and ethnic identities: the Kurds in Turkey and the European Diaspora", **Journal of Muslim Minority Affairs**, Vol: 18, No:1, 1998, p.39-52.

BUDAK, Nazım; **Varlığımızı Hedef Alan Tehdit (Bölücü Terör)**, Boğaziçi Yayınları A.Ş., 1994.

CAŞIN, Mesut Hakkı; **Uluslararası Terörizm**, Birinci Baskı, Nobel Yayın Dağıtım LTD. ŞTİ., Ankara, 2008.

ČERNÝ, Hannes **Iraqi Kurdistan, the PKK and International Relations Theory and Ethnic Conflict**, First published 2018, Routledge Taylor & Francis Group, New York, 2018.

CEYLAN, Ali Kemal; **Hiç Konuşmayanlar Konuşuyor; Mücadele Edenlerin Dilinden Terör**, 1. Baskı, Yeni Yüzyıl Yayınları, İstanbul, 2012.

CİRHİNLİOĞLU, Zafer; **Terör ve Toplum**, Birinci Baskı, Gündoğan Yayınları, İstanbul, 2004.

CLINE, Lawrence E.; From Ocalan to Al Qaida: The Continuing Terrorist, Threat in Turkey, **Studies in Conflict Terrorism**, 27:4, 2004, p. 321-335.

ÇAĞLAR, Ali; "Terör ve Terörizm: Kavramsal Analiz", **Terör ve Türkiye**, Gazi Kitabevi, Ankara, 2009.

ÇAĞLAR, Ali; "Türkiye'de Terör: Genel Bir Değerlendirme", **Terör ve Türkiye**, Ali Çağlar, Ankara, Gazi Kitabevi, 2009, s.37-88.

ÇALIŞKAN, Mustafa; “Suriye’de PKK Faaliyetlerinin Tarihî Arka Planı ve PYD Terör Örgütünün Siyasallaşma Çabaları,” **Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt: 0, Sayı: 10, 2020, s.63-91.

ÇAM, Mehmet Mert; Ermeni Terör Örgütleri ve ASALA, **Yeni Türkiye**, 61, 2014, s.1720-1736

ÇORA, Ali Nazmi, **Terör Terörizm ve Ayrılıkçı Kürt Sorunu**, Birinci Baskı, Sonçağ Akademi, Ankara, 2021.

ÇÜTÇÜ, İbrahim ve Sabiha Akbaş; **Terör ve Ekonomi**, 1. Baskı, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul, 2019.

DEMİREL, EMİN; **Siyasi Yapılanmalar ve Terör Grupları**, 9. Baskı, Renk Yayıncılık ve Televizyon Hizmetleri Limited Şirketi, İstanbul, 2011.

DEMİREL, Emin; **Terör, Türkiye’de Siyasi Gruplar-Parti ve Dernekler-Marksist Örgütler- Radikal Dini Gruplar ve Etnik Hareketler**, 8. Baskı, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2007.

DEMİREL, Gözde; "Terör Örgütlerinin Kimlik İnşasında Etkisi: PYD-YPG ve Suriye’de Kürt Kimliği", **Uluslararası Çalışmalar Dergisi**, Özel Sayısı, Cilt 1, Sayı 1, 2017, s.25-41.

DOĞAN, Murat: **Terörizmle Mücadelede Stratejik İletişim**, Ankara, 2019.

DURNA, Tuncay, Ferhat Goktepe, Debora Keeling, "PKK Terrorism in Turkey History, Ideology, Structure, and Strategy", "**The PKK A Decades-old Brutal Kurdish-Terrorist Organization**", Edited by Samih Teymur, Cindy J. Smith, First Edition 2008, The Turkish Institute for Security and Democracy (TISD), Washington, 2008, s. 17-38.

EDWARD, P., Halibocek, Gerald L. Kovacich, Andrew Jones; "**The Corporate Security Professional’s Handbook on Terrorism**", Butterworth-Heinemann is an imprint of Elsevier, Printed in the United States of America, 2008.

ELÇİN, Özlem İnan; “Potansiyel Tehlike Şarbon", **Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi (STED)**, Cilt: 10, Sayı: 10, 2001, s.366-370.

ELİBÜYÜK, İ. Özer, “Bitkisel Ürünlere Karşı Tarımsal Biyoterörizm (Agroterörizm)", **Ondokuz Mayıs Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi**, Cilt: 23, Sayı: 3, 2008, s. 198-208.

ERGİL, Doğu; "Uluslararası Terörizm", **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, Cilt: 47, Sayı:3, 1992, s.139-143.

ERGİL, Doğu; **Türkiye'de Terör ve Şiddet, Yapısal ve Kültürel Kaynakları**, Birinci Baskı, Turhan Kitabevi Yayınları, Ankara, 1980.

EROĞLU, Veysel; **Ermeni Mezalimi**, İkinci Baskı, Sebil Yayınevi, İstanbul, 1976.

EROL, Mehmet Seyfettin, Kadir Ertaç Çelik, "ABD'nin Suriye Politikasında Vekil Aktör Olarak Terör Örgütleri: YPG Örneği", **Bölgesel Araştırmalar Dergisi**, Cilt: 2, Sayı: 2, 2008, s.14-45.

ESENDİR, Halit; **"Terör Kıskaçında Türkiye, Oligarşi mi? Demokrasi mi?"**, 6. Baskı, KDD-Kültür Dergi Dağıtım Yayınları, İstanbul, 2010.

FLACH, Anja, Ercan Ayboğa, Michael Knapp; **"Revolution in Rojava-Frauenbewegung und Kommunalismus zwischen Krieg und Embargo**, 3. Aktualisierte Aufl., VSA: Verlag Hamburg, Hamburg, 2016.

FREEMAN, Michael; "The Sources of Terrorist Financing: Theory and Typology", **Studies in Conflict & Terrorism**, 34:6, 2011, p. 461-475.

GÖK, Naim; “Suriye Krizi’nin Türkiye’ye Yansımaları (2011-2017)”, **Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt: 0, Sayı: 8, 2019, s.77-114.

GÖKBUNAR, Ali Rıza ve Mehmet Rıza Uluşan, "Terör: Nedenleri, Türleri ve Gelişim Süreci", **Terör Ekonomisi**, Ramazan Gökbunar, Ali Rıza Gökbunar, 1. Baskı, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul, 2010, s.7-34.

GÖKDAĞ, Güngör; "Almanya'da Yaşayan Türk Toplumunun Avrupa Birliğine Bakışı," **Tarihin Peşinde, Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi**, 2021, Sayı: 26, s.167-190.

GUNN, Andrew; Ahmet Demirden, "Radikalleşmenin Önlenmesi Terörizm Olgusu", Çalıştay Raporu, Polis Akademisi Yayınları, Rapor No: 24, , Ankara, 2019.

GUNTER, Michael M.; Armenian Terrorism: A Reappraisal. Journal of Conflict Studies, Vol: 27, No: 2, 2007, s.109-128.

GUNTHER, Michael M.; "Out of Nowhere The Kurds of Syria in Peace and War", First published in the United Kingdom in by C. Hurst & Co. (Publishers) Ltd., India, 2014.

GÜL, Talip, Terör ve Terörizm, ARK Kitapları, İstanbul, 2012.

GÜLER, Rıza, Rıfat Serav İlhan, Merve Önenli Güven; "Terörizm ve İrade Savaşları: PKK Terör Eylemlerinin Stratejik ve Psikopolitik Analizi", Küresel Terör ve Güvenliğimiz, İktal Vurucu, Ömer Sarıca, 1. Baskı, İrfan Yayıncılık ve Tanıtım Limited Şirketi, İstanbul, 2019, s.175-240.

GÜNEŞ, Emin; "Terörizmle Mücadelede Yeni Bir Trend Olarak Terör Örgütleriyle Görüşme Tekniği: PKK/KCK Örneği", İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 6, Sayı: 2, 2019, s.266-286.

GÜNEŞ, Muhammed Emin; Terör Örgütü Olarak PKK'nın Siyasallaşmasında KCK'nın Rolü, (Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara, 2018.

GÜREL, Selahattin; "Terör ve Terör Örgütlerinin Finans Kaynakları", Uluslararası Yönetim ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt: 2, Sayı: 4, 2015, s.15-27.

GÜVEN, Merve Önenli; "Düşük Yoğunluklu Çatışma: PKK Örneği", Küresel Terör ve Güvenliğimiz, İktal Vurucu, Ömer Sarıca, Birinci Baskı İrfan Yayıncılık, İstanbul, 2019, s.335-346.

GÜZEL, Fatih; "Alamut'ta Sünnî Bir Şeyh: III. Hasan Nev Müselman", İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, Cilt: 5, Sayı: 6, 2016, s.1683-1697.

HALHALLİ, Bekir; "Suriye'deki Kürt Siyasi Partiler Üzerine Genel Bir Değerlendirme", **Uluslararası Kürt Araştırmaları Dergisi**, Cilt: 3, Sayı: 1, 2017, s.42-60.

HEPER, Metin; "State and Kurds in Turkey", **"Devlet ve Kürtler"**, Çeviren: Kadriye Göksel, 3. Baskı, Doğan Egmont Yayıncılık ve Yapımcılık Tic. A. Ş., İstanbul, 2010.

HEYWOOD, Andrew, "Key Concept in Politics and International Relations", Çeviren Fahri Bakırcı, **"Siyasetin ve Uluslararası İlişkilerin Temel Kavramları"**, 4. Baskı, BB101 Yayınları: 12, Ankara, 2018.

HINKKAINEN, Kaisa; "A Comparative Analysis Of Homegrown Terrorism", **Understanding Terrorism: A Socio-Economic Perspective**, Edited By Raul Caruso, Andrea Locatelli, First edition, Emerald Group Publishing Limited, UK, 2014, p. 193-216.

HOFFMAN, Bruce; **Inside Terrorism**, Columbia University Press New York, Printed in the United States of America, 2006.

HUDSON Rex; **Who Becomes a Terrorist and why? The Psychology and Sociology of Terrorism The Government Report on Profiling Terrorist**, First Skyhorse edition 2018, Printed in the United States of America, 2018.

HWANG, JULİE Chernov; **Peaceful Islamist Mobilization in the Muslim World What Went Right**, First published in 2009 by Palgrave Macmillan, New York, United States, 2009.

IŞIK, Mehmet; **"Şiddetin Dili Değişmez: DHKP-C ve İBDA-C Terör Örgütlerinin Söylemlerinin Benzerliği Üzerine Bir İnceleme"**, Zinde Yayınları, İstanbul, 2013.

İLHAN, Rifat Serav; "PKK ile Mücadelede Etki Odaklı Harekat Konsepti: Askeri Alan Hakimiyetinin Kinetik ve Kinetik Olmayan Etkileri", **"Küresel Terör ve Güvenliğimiz"** İkbâl Vurucu, Ömer Sarıca, 1. Baskı, İrfan Yayıncılık ve Tanıtım Limited Şirketi, İstanbul, 2019, s.39-131.

İLHAN, Suat; **Terör: Neden Türkiye**, 2. Baskı, ASAM Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, Ankara, 2002.

İŞYAR, Ömer Göksel; Suriye İç Savaşı'nda PYD'nin Aktörleşmesinin Başlıca Nedenleri, **Bilge Strateji**, Cilt 9, Sayı 16, 2017, s.33-67.

JOSİGER, William; "Getting It Right: Understanding Effective Counterterrorism Strategies", **Coping with Terrorism Origins, Escalation, Counterstrategies, and Responses**, Edited by Rafael Reuveny and William R. Thompson, Published by State University of New York Press, Albany, Printed in the United States of America, 2010, p. 219-246.

KADIOĞLU, İ. Aytaç; Suriye İç Savaşı ve Türkiye: Çatışma, Güvenlik ve Sığınma. **OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi**, Cilt: 16 Sayı: 29, 2020, s.2179-2213.

KAHRAMAN, Gürbüz; **Hatay, Su ve Terör Sorunları Ekseninde Türkiye-Suriye İlişkileri**, (Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara, 2015.

KALKAN, Duran; **Apocu Felsefe ve Paradigma Gerçeği Duran Kalkan**, Azad Badıkı, Aralık, 2006.

KAN, İbrahim Halil; "Terörle Mücadelede Güvenlikçi Yaklaşımlar: PKK ve IRA Terör Örgütleri Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme", **International Social Sciences Studies Journal**, Volume: 5, Issue: 33, 2019, PP: 2149-2161.

KANTEMİR, Özkan; **Türk Silahlı Kuvvetlerinin Bölücü Terör Örgütü İle Mücadelesinde Teknolojik Gelişmelerin Etkileri**, (T.C. Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü, Teknoloji Yönetimi Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara, 2015.

KARAARSLAN, "Abdulkadir; İfade Özgürlüğü Bağlamında Terör Propagandasının Yasaklanması Sorunu", **Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi**, Cilt: 0, Sayı: 4, 2014, s. 311-349.

KARAKOÇ, Ercan; **Türk Basınında Ermeni Terörü (1973-1984)**, (T.C. Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul, 2008.

KARATAŞ, Halil; **Kelimelerle Terör**, 2. Baskı, Kilim Matbaası, İstanbul, 2008.

KARDAŞ, Abdulaziz; "I. Dünya Savaşı Dönemi'nde Van'ın İşgali ve Kurtuluşu (1915-1918)", **Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Yıl: 3, Sayı: 10, 2015, s. 176-192

KARMON Ely; "Radical Islamist Movements in Turkey", **"Revolutionaries and Reformers: Contemporary Islamist Movements in the Middle East"**, Barry Rubin, Published by State University of New York Press, Albany, Printed in the United States of America, 2003, s. 41-67.

KARTAL, Atahan Birol; "Uluslararası Terörizmin Değişen Yapısı ve Terör Örgütlerinin Sosyal Medyayı Kullanması: Suriye'de DAEŞ ve YPG Örneği", **Güvenlik Stratejileri Dergisi**, Cilt: 14 Sayı: 27, 2018, s.39-77.

KAŞIKÇI, Tamer; "Küresel Terörizm ve Birleşmiş Milletler Sistemi", **The Turkish Yearbook of International Relations**, Volume 47, 2016, p. 1-21.

KAYA, Osman; **Türkiye'de Etnik Terör, Tarihi Yapısı, İdeolojisi, Stratejileri ve Karşı Mücadele**, Birinci Baskı, A Kitap Binyıl Yayınevi, Ankara, 2013.

KAYA, Sezgin; "Uluslararası Terörizmin Gelişimi ve Dini Motivasyonlu Terör Olgusu", **U. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt: 10 Sayı: 1, 2017, s. 53-79.

KAZAN, Hüseyin; **Türkiye'de 1980 sonrası Bölücü Terör Faaliyetleri ve Yazılı Basında Yer Alış Biçimi**, (T.C. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gazetecilik Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul, 2015.

KERMAN, İbrahim, Ertan Efegil, "Terör Örgütü PKK/PYD'nin Suriye'de İzlediği İç Savaş Stratejisinin Değerlendirilmesi", **Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi**, Cilt: 1, Sayı: 2, 2017, s.162-198.

KIŞLALI, Ahmet Taner; **Siyasal Sistemler, Siyasal Çatışma ve Uzlaşma**, 6. Baskı, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 2003.

KONGAR, Emre; **Küresel Terör ve Türkiye, Küreselleşme, Huntington 11 Eylül, Etnikçi ve Mezhepçi Terör Kapanında Türkiye**, 14. Baskı, Remzi Kitapevi, İstanbul, 2016.

KÖSE, Talha; "Çözüm Sürecinin Yükseliş ve Düşüşü", **Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi**, Cilt: 4, Sayı: 1, 2017, s. 13-40.

KÖYLÜ, Murat; "Suriye, PYD/YPG Yapılanması ve Zeytin Dalı Harekâtı", **ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi**, Cilt: 5, Sayı: 11, 2018, s.70-86.

KRIEGER Tim, Daniel Meierrieks; "What Causes Terrorism", **Springer Science Business Media LLC 2010**, Public Choise 2011, Vol: 147, pp. 3-27.

KURT, Menderes; "İsrail'de Yahudi Dini Terörizmi," **FAD-Filistin Araştırmaları Dergisi**, Sayı: 4, 2018, s.1-26

KUSHNER, Harwey W.; **Encyclopedia of Terrorism**, Sage Publications, Inc., Printed in the United States of America, 2003

KUYAKSİL, Ali; "Terör Örgütlerinin İdeoloji Unsuru Olarak Kullandığı Bazı Dinî Kavramlar", **Assam Uluslararası Hakemli Dergi**, Cilt 1, Sayı 1, 2014, s.79 – 114.

LAÇİNER, Sedat; "Terörle Mücadelede Yasal Önlemler: İngiltere Örneği", **Terörizm: Terör Terörizm ve Küresel Terörle Mücadelede Ulusal ve Bölgesel Deneyimler**, İhsan Bal, Birinci Baskı, Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu, (USAK), Ankara, 2006, s.291-350.

LAQUEUR, Walter; **A History of Terrorism**, Routledge Taylor Francis Group, New York, USA, 2017

LOCATELLI, Andrea; "What Is Terrorism? Concepts, Definitions And Classifications", **Understanding Terrorism: A Socio-Economic Perspective**, Edited By Raul Caruso, Andrea Locatelli, First edition, Emerald Group Publishing Limited, UK, 2014, p. 1-23.

MANGO, Andrew; Turkey and The War on Terror, **Türkiye'nin Terörle Savaşı**, Çeviren: Orhan Azizoğlu, 1. Baskı, Doğan Kitapçılık AŞ, İstanbul, 2005.

MANSFIELD, Stephen; **The Miracle of The Kurds, A Remarkable Story of Hope Reborn in Northern Iraq**, Worthy Publishing, Printed in the United States of America, 2014.

MARCUS, Aliza; **Blood and Belief, The Pkk and the Kurdish Fight for Indepence**, "Kan ve İnanç PKK ve Kürt Hareketi", Çeviren Ayten Alkan, 4. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2012.

MİYNAT, Mustafa ve Emin Kömürcüler, "Terör Davranışının Nedenleri ve Amaçları", **Terör Ekonomisi**, Ramazan Gökbunar, Ali Rıza Gökbunar, 1. Baskı, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul, 2010, s.49-62.

MSOZCAN, **Terör, Din, Şiddet, Radikalizm Eksenli İdeolojisinin Alt Yapısı Kan Dökmenin Kutsallaştırılan İstismarı**, 1. Baskı, Yeniüzyıl Yayınları, İstanbul, 2017.

NAİMİ, Mohammed Naim; **Din ve Terör** (Din ve Terör İlişkisinin Din Psikolojisi Açısından Değerlendirilmesi-Taliban Örneği), (T.C. Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi), Konya, 2018.

ONAY, Yaşar; **Etki Odaklı Hareket Terör**, Birinci Baskı, Yeniüzyıl Yayınları, İstanbul, 2009.

ORUÇ, Murat; **Terör Örgütü PKK ve Avrupa Birliği'nin Türkiye Üzerindeki Hedefleri**, 1. Baskı, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2009.

OZEREN, Suleyman ve Huseyin Cinoglu; "The Turkish Counter-Terrorism Experience", 2006, "**National Counter-Terrorism Strategies: Legal, Institutional, and Public Policy Dimensions in the US, UK, France, Turkey and Russia**", Edited by Orttung Robert W, Andrey Makarychev, IOS Press, Washington DC, USA, 2006, p. 155-164.

ÖCALAN, Abdullah; "**Abdullah Öcalan Kürdistan Devriminin Yolu (Manifesto)**" Weşanen Serxwebun: 24, 6. Baskı, Agri Verlag, Köln, Almanya, 1993.

ÖCALAN, Abdullah; **İdeolojik Kimlik (Savunmalardan Derleme)**, Abdullah Öcalan Sosyal Bilimler Akademisi Yayınları, Ronahi Matbaası, 2007.

ÖCALAN, Abdullah; **"Türkiye'de Demokratikleşme Sorunları Kürdistan'da Çözüm Modelleri (Yol Haritası)**, Abdullah Öcalan Sosyal Bilimler Akademisi Yayınları, Azadi Matbaası, 2011.

ÖZCAN, Mehmet ve Serkan Yardımcı, "Avrupa Birliği ve Küresel Terörizmle Mücadele", **Terörizm: Terör Terörizm ve Küresel Terörle Mücadelede Ulusal ve Bölgesel Deneyimler**, İhsan Bal, Birinci Baskı, Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu, (USAK), Ankara, 2006, s.197-255.

ÖZCAN, Nihat Ali; **PKK (Kürdistan İşçi Partisi) Tarihi, İdeolojisi ve Yöntemi**, ASAM Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, Ankara, 1999.

ÖZCAN, Nihat Ali; "Terör ve Ekonomi", **'Terörizm İncelemeleri Teori, Örgütler, Olaylar'**, Ümit Özdağ, Osman Metin Öztürk, ASAM Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, Ankara, 2000, s.300-312.

ÖZÇELİK, Necdet ve Nebi Miş; **Türkiye'deki Seçim Süreçlerinde PKK'nın Silahlı Eylem Stratejileri**, Birinci Baskı, SETA Yayınları, İstanbul, 2018.

ÖZDAĞ, Ümit; **"Türk Ordusunun PKK Operasyonları (1984-2007)"**, 2. Baskı, Pegasus Yayınları, İstanbul, 2007.

ÖZDEMİR, Çağatay; **Obama'nın Grand Stratejisinin Ortadoğu'ya Yansımaları**, (T.C. Marmara Üniversitesi Ortadoğu ve İslam Ülkeleri Araştırmaları Enstitüsü, Ortadoğu Siyasi Tarihi ve Uluslararası İlişkileri Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul, 2018.

ÖZEREN, Süleyman ve Hüseyin Cinoğlu; "Terörizm ve Amerika Birleşik Devletleri: 11 Eylül Öncesi ve Sonrası Terörle Mücadele Politikalarının Değerlendirilmesi", **Terörizm: Terör Terörizm ve Küresel Terörle Mücadelede Ulusal ve Bölgesel Deneyimler**, İhsan Bal, Birinci Baskı, Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu, (USAK), Ankara, 2006, s.159-195.

ÖZERKMEN, Necmettin; "Terör, Terörizm ve Radikal İslamcı Terör", **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi**, Cilt: 44, Sayı: 2, 2004, s. 247-265.

ÖZTÜRK, Serdar ve Kamil Çelik, "Terörizmin Türkiye Ekonomisi Üzerine Etkileri", **Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi**, Cilt:1, Sayı: 2, 2009, s. 85-106.

POLAT, Doğan Şafak; "Türkiye'nin Suriye'nin Kuzeyindeki Askeri Harekatının Amaçları ve Sonuçları", **Güvenlik Stratejileri Dergisi**, Cilt: 16, Sayı: 33, 2020, s. 53-96.

QURBANOV, İlqar Fuad Oğlu; "Terörizmin Finansmanı ile Mücadelede Uluslararası Girişimlere Bir Bakış", Azarbaycanın Vergi Haberleri, **Azerbaycan Cumhuriyeti Vergi Bakanlığı Dergisi**, 2011, s. 87-108,

RODOPLU, Ulkumen, Jeffrey Arnold, Gurkan Ersoy; "Terrorism in Turkey", **Prehospital and Disaster Medicine**, Vol: 18, No: 2, April – June 2003, p. 152-160.

RONCZKOWSKI, Michael R.; **Terrorism and Organized Hate Crime, Intelligence Gathering, Analysis, and Investigations**, Fourth edition, CRC Press Taylor Francis Group, Boca Raton, United States, 2018.

RUSTEMOVA, Saadat; **Küresel Terörizm**, (T.C. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara 2006.

SANDER, Oral; **Siyasi Tarih, İlkçağlardan 1918'e**, 27. Baskı, İmge Kitapevi Yayınları, Ankara, 2014.

Sandıklı Atilla, Ali Semin, Bekir Ünal, **"Irak ve Suriye'deki Gelişmelerin Türkiye'ye Etkileri"**, Bilge Adamlar Kurulu Raporu, Bilgesam Yayınları, Rapor No: 65, Nisan 2015.

SANDLER, Todd; **Terrorism: What Everyone Needs to Know**, Oxford University Press, United States of America, 2018.

SARAÇ, Orhan; "PKK Terör Örgütü: Kuruluşundan 2000'li Yıllara Temel Unsurlarında Yaşanan Değişim", (Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2015.

SARANGİ Sudhanshu, David Canter, The Rhetorical Foundation of Militant Jihad, The Faces of Terrorism Multidisciplinary Perspectives, Canter David, Wiley-Blackwell, A John Wiley Sons Ltd. Publication, UK, 2009, p. 35-61

SARI, Buğra ve Murat Tinas, "İnsanlığa ve Demokrasiye Terör Tehdidi: PKK Örneği", Polis Akademisi Yayınları, Rapor No: 16, Ankara, Eylül, 2018.

SARINAY, Yusuf, "Hoybun Cemiyeti Ve Türkiye'ye Karşı Faaliyetleri", Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi Cilt:14, Sayı: 40, 1998, s. 208-244

SCHMIDINGER, Thomas; "Rojava Revolution, War and the Future of Syria's Kurds", "Suriye Kürdistanı'nda Savaş ve Devrim: Rojava'dan Sesler ve Analizler", Çeviri: Sevinç Altınçekiç, İkinci Baskı, Yordam Kitap, 2015.

SCHWENKENBECHER, Anne; What Is Terrorism? In: Terrorism: A Philosophical Enquiry, Palgrave Macmillan, London, 2012.

SELVİ, Haluk; "Terör Eylemlerine Tarihsel Bir Yaklaşım: Osmanlı Devleti'nde Ermeni Terör Eylemleri ve Yurtdışı Bağlantıları", Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Dergisi, Cilt:2, Sayı: 1, 2011, s.39-56.

Serxwebun Dergisi, "10. Kongre Önderlik Gerçeği ve PKK Militanlığında Yeniden Partileşme Kongresidir", Sayı: 321, Eylül, 2008, s. 2-18.

Serxwebun Dergisi, "Direnişi Ulusal Demokratik Birliği ve KCK'nın İnşasını Geliştirerek Zafere Yürüyelim", Sayı 306, Haziran, 2007, s. 2-11.

Serxwebun Dergisi, "II. Olağanüstü Kongra Gel Genel Kurul Çizgisini Doğru Kavrayalım Atılımcı Bir Ruhla Pratiğe Geçirelim", Sayı 270, Haziran, 2004, s.6-8

Serxwebûn Dergisi, "KADEK I. Kongre Kararlarından PKK'nin tarihsel rolünü tamamlaması ve KADEK'in kuruluşu üzerine", Sayı 244, Nisan, 2002, s.25

Serxwebûn Dergisi, "KADEK I. Kuruluş Kongresi Sonuç Bildirgesi", Sayı 244, Nisan, 2002, s.21

Serxwebun Dergisi, "Kongra Gel Tüzüğü", Sayı 270, Haziran, 2004, s. 9-10

Serxwebûn Dergisi, "KONGRA-GEL Kuruluş Kongresi Sonuç Bildirgesi, Özgür Kürt Kimliği Yeni Ortadoğu Kimliği", Sayı 263, Kasım, 2003, s. 20-21.

Serxwebun Dergisi, "Kürt Halkı Alternatifsiz Değildir", Sayı 306, Haziran, 2007, s. 12-20.

Serxwebun Dergisi, "PKK Programı I", Sayı 280, Nisan, 2005, s. 10-12.

Serxwebun Dergisi, "PKK Yeniden İnşa Kongresi Açılış Konuşması PKK Kutsal Amaçlar İçin Yaşayan Militanların Partisidir", Sayı 280, Nisan, 2005, s. 5-24.

Serxwebun Dergisi, "Yeniden Partileşme Hamlesini 10. Kongre Ruhuyla Geliştirelim", Serxwebun Dergisi, Sayı 321, Eylül, 2008, s. 47-65.

SHUGHART II William F., "An Analytical History of Terrorism, 1945-2000", **The Political Economy of Terrorism**, Public Choice, Vol: 128, No: 1-2, 2006, PP: 7-39.

SONER, Bayram Ali, Ömer Aslan, Hakan Kıyıcı; **"PKK'nın Bölgesel Terör Ağı Yapılanması"**, Birinci Baskı, Polis Akademisi Yayınları, Rapor No: 9, Ankara, Haziran 2017.

SÖKMEN, Aşkın İnci; **İdeolojik Boyutu İle PKK Terör Örgütü**, (T.C. Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü, Güvenlik Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara 2012.

STEINBERG, Guido; "The Evolving Threat from Jihadist Terrorism in Turkey", Area: International Terrorism, **Real Instituto Elcano ari**, 2009, pp.1-10.

SUISTOLA, Jouni ve Volkan Vamık D.; **Tarihi ve Psikolojik Boyutlarıyla Uluslararası Terörizm**, Çeviri: Servin Sarıyer, 1. Baskı, Pusula Yayınevi, Ankara, 2018.

ŞEHİRLİ, Atilla; "Türkiye'ye ve Atatürkçülüğe Yönelen Tehditler", **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, Cilt: 19, Sayı: 55, 2003, s.225-267.

ŞİMŞEK, Murat; "Terörizm: Kavramsal Bir Çalışma", **Akademik Bakış Dergisi**, Sayı: 54, 2016, s.319-335.

TAN, Altan; Kürt Sorunu Ya Tam Kardeşlik Ya Hep Birlikte Kölelik, 12. Baskı, Timaş Yayınları, İstanbul, 2012.

TAŞ, Davut; Türkiye'de Terörle Mücadelede Türk Kamu Yönetiminin İşlevleri Üzerine Genel Bir Değerlendirme: PKK Örneği, (T.C. Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Aydın, 2014.

TAŞTEKİN, Fehim, "Rojava: Kürtlerin Zamanı", 1. Baskı, İletişim Yayıncılık A.Ş., İstanbul, 2016.

TEĞİN, Nimet; PKK Terör Örgütünden Ayrılanlar Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma, (T.C. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi), Konya, 2019.

TEJEL, Jordi; Syria's Kurds History, Politics and Society, First published 2009, Routledge Taylor Francis Group, New York, 2009.

TEKİNER, Mehmet Ali ve Cem Kayabaşı, "Narko Terörizm Tehdidi İle Mücadelede Polis Eğitiminin Rolü ve Önemi", **Güvenlik Çalışmaları Dergisi**, Cilt: 19, Sayı: 4, 2017, s.137-154.

TEKİNER, Oktay ve Hakan Atlı, "Terör Talebi", Ramazan Gökbunar, Ali Rıza Gökbunar, **Terör Ekonomisi**, 1. Baskı, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul, 2010, s.37-45.

Terör Çalıştay Raporu, "PKK ve Etnik Radikalleşme", İkinci Baskı, **Polis Akademisi Yayınları**, Rapor No: 1, Ankara, 2017.

TERRY, Eagleton; Holy Terror, First published 2005, Oxford University Press, New York, 2005.

TOKSOY, Yasin; Terörizmin Finans Kaynakları Narko Terör, (Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2013.

TOPAL, Ahmet Hamdi; **Uluslararası Hukukta Devlet Destekli Terörizme Karşı Kuvvet Kullanma**, (T.C. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara, 2004.

TÖRELİ, Türkmen; **PKK Terör Örgütü (Tarihsel ve Siyasal Gelişim Süreci Bakımından İncelenmesi) 1978-1998**, (T. C. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi), Isparta, 2002.

TUNCER, Celal ve İslam Saruhan, "Biyolojik Silah Olarak Böcekler". I. **KBRN Kongresi**, 2008, s. 85-95.

TÜRKİYE BAROLAR BİRLİĞİ; Türkiye ve Terörizm, Rapor, TBB tarafından Oluşturulan Proje Grubu Tarafından Hazırlanmıştır, Birinci Baskı, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Ankara, 2006.

Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, **Terör ve Şiddet Olayları Kapsamında Yaşam Hakkı İhlallerini İnceleme Raporu**, 24. Dönem, 3. Yasama Yılı 2013.

Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı; **PKK/KCK Terör Örgütünün Suriye Kolu: PYD-YPG, PKK/KCK Terrorist Organisation's Extension in Syria: PYD-YPG**, Mayıs, 2017.

Türkiye'deki Anarşi ve Terörün Gelişmesi Sonuçları ve Güvenlik Kuvvetleri ile Önlenmesi, Hizmete Özel, Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1982.

TÜRKÖZ, Şükrü; "Küresel Terörizm Sorununa Güvenlik Perspektifli Bir Yaklaşım", **Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt: 9, Sayı: 2, 2016, s. 153-162.

ULUTAŞ Ufuk ve Burhanettin Duran, "Türkiye'nin DEAŞ'la Mücadelesinin Kritik Dönemeci: Fırat Kalkanı Harekâtı", **Türk Dış Politikası Yıllığı 2016**, 2017, s. 12-30.

VALİ, Abbas; **Essays on the Origins of Kıtrdış Nationalism, "Kürt Milliyetçiliğinin Kökenleri"**, Çevirenler; Fahriye Adsay, Ümit Aydoğmuş, Sema Kılıç,

Birinci Baskı, Avesta Basın Yayın Reklam Tanıtım Müzik Dağıtım LTD. ŞTİ., İstanbul, 2005.

WHITE, Scott G.; "It Happened Here: Biological Terrorism in the United States", **A New Understanding of Terrorism, Case Studies, Trajectories and Lessons Learned**, Editors M.R. Haberfeld, Agostino von Hassell, Springer Science Business Media LLC, New York, USA, 2009, pp. 59-86.

WHITTAKER, David J.; "**Terrorism Understanding The Global Threat**", Pearson Education Limited, United Kingdom, 2007.

WILKINSON, Paul; **Terrorism and The Liberal State**, First Published 1977 By The Macmillan Press Ltd, London and Basingstoke, 1977.

YALÇIN, Kemal; "Türkiye'nin Güvenliği Sorunu, Terörizm ve İran", "**Terörizm İncelemeleri Teori, Örgütler, Olaylar**", Ümit Özdağ, Osman Metin Öztürk, Ankara, ASAM Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, Ankara, 2000, s.276-299.

YAŞLI, Fatih; "**Kinimiz Dinimizdir. Türkçü Faşizm Üzerine Bir İnceleme**" Birinci Baskı, Yordam Kitap, 2014.

YAYLA, Atilla; "Terör ve Terörizm Kavramlarına Genel Bakış". **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, Cilt: 45, Sayı: 1, 1990, s. 335-385.

YELTİN, Hüseyin; "Türkiye'nin Suriye Krizine Karşı Güvenlik Arayışlarına Bir Örnek: Fırat Kalkanı Harekâtı", **Econder Uluslararası Akademik Dergi**, Cilt: 2, Sayı: 2, 2018, s.200-214.

YILDIRIM, Ali ve Hasan; **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**, 10. Baskı, Seçkin Yayıncılık Sanayi ve Ticaret A.Ş., Ankara, 2016.

YILDIRIM, Zeki; **Hukuksal Açıdan Terörizmin Finansmanı, Önlenmesi ve Vergisel Boyutu**, (T. C. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mali Hukuk Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul, 2010.

YILMAZ Ayfer Genç; "Eko-Terörizm Kavramı Üzerine Bir Tartışma: Yeryüzü Kurtuluş Cephesi ve Hayvan Kurtuluş Cephesi'nin Analizi", **Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi**, Cilt: 10, Sayı:2, 2022, s. 292-311

YILMAZ, Sait; "PKK Terör Örgütü ve KCK'da Son Durum", **Turan Stratejik Araştırmalar Merkezi Dergisi**, Cilt: 4, Sayı: 15, 2012, s. 6-13.

YILMAZ, Salih; "Rusya'nın Ortadoğu'da Kürt Kozu ve PYD Politikası", **Yeni Türkiye**, Sayı: 86, 2016, s.773-788.

YÖK; **Türkiye'de Anarşi ve Terörün Sebepleri ve Hedefleri**, 12 Nisan 1985 günü Yükseköğretim Kurulu merkez binasında verilen konferanslar.

ZENGİNOĞLU, Samet; "Uluslararası Terörizm ve Avrupa Birliği", **Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı:25, 2016, s.157-178.

İNTERNET KAYNAKLARI

"ABD: 'PYD ile PKK Aynı Değil", **VOA**, 21.10.2014, <https://www.voaturkce.com/a/abd-pyd-pkk-dan-ayri/2490599.html>, (Erişim: 14.01.2022).

"Abdullah Öcalan Biyografisi", **HABERLER.COM**, <https://www.haberler.com/abdullah-ocalan/biyografisi/>, (Erişim: 08.05.2022).

ACUN, Can; "ABD/PKK angajmanı ve Suriye'nin doğal kaynakları üzerinde kirli hesaplar", Anadolu Ajansı, 16.11.2019, <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/abd-pkk-angajmani-ve-suriyenin-dogal-kaynaklari-uzerinde-kirli-hesaplar/1637119>, (Erişim: 15.06.2021).

"Afrin: PYD wants to extend forced recruitment to 'Afrin", **KURDWATCH reports human-rights violations against**, 22.05.2015, <https://kurdwatch.ezks.org/?aid=3435&z=en>, (Erişim: 19.05.2021).

ALPAR, Güray; "2020 Yılına Girerken: Türkiye ve Çevresinde Güvenlik", **Stratejik Düşünce Enstitüsü**, 31.12.2019, <https://www.sde.org.tr/guray->

[alpar/genel/2020-yilina-girerken-turkiye-ve-cevresinde-guvenlik-kose-yazisi-14501](#),
(Erişim: 11.07.2021).

"Avrupa'nın en kanlı terör örgütü: PKK", **TRTHABER**, 07.12.2018,
https://www.trthaber.com/m/?news=avrupanin-en-kanli-teror-orgutu-pkk&news_id=396671&category_id=4, (Erişim: 09.01.2021).

AYBOĞA, Ercan, Anja Flach, Michael Knapp, Rojava Devrimi Komünalizm ve Kadın Özgürlüğü Savaş ve Ambargo Kısacasında", VSA Verlag, Almanya, 2019, file:///C:/Users/acer/Downloads/RojavaDevrimi%20full%2075dpi%20(10).pdf, (Erişim: 10.09.2020).

AYDIN, Ahmet Hamdi ve Mehmet Emin Türkoğlu; **Dini Motifli Terör Kavramı**, s.163-172, chrome-extension://efaidnbmninnibpcjpcglclefindmkaj/<https://ayk.gov.tr/wp-content/uploads/2015/01/AYDIN-Ahmet-Hamdi-T%C3%9CRKO%C4%9ELU-Mehmet-Emin-D%C4%B0N%C3%8E-MOT%C4%B0FL%C4%B0-TER%C3%96R-KAVRAMI.pdf>, (Erişim: 17.08.2020).

BALCI, Çağatay; "Pençe hareketlerinin stratejik iz düşümü! İşte PKK'nın çöküşü", **Takvim**, 13.07.2020, <https://www.takvim.com.tr/guncel/2020/07/13/pence-harekatlarinin-stratejik-iz-dusumu-iste-pkknin-cokusu>, (Erişim: 09.01.2021).

"Barzani: PKK ile PYD aynıdır", **Hürriyet**, 23.03.2016, <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/barzani-pkk-ile-pyd-aynidir-40074445>, (Erişim: 01.05.2021).

BİLGİÇ, M. Sadi; Terör ve Terörle Mücadele, ss.91-121, <https://silo.tips/download/terr-ve-terre-mcadele-ekuralb-m-sadi-bylgy>, (Erişim: 03.01.2021).

BUTLER, Christopher K.; Scott Gates, "The Technology of Terror: Accounting for the Strategic Use of Terrorism", Economics of Security Working Paper 30, SUNT Press, Berlin 2010, 1-29 <http://www.unm.edu/~ckbutler/workingpapers/TechofTerror.pdf>, (Erişim: 03.12.2021).

DURGUN, Hikmet; "DSM, Suriye'nin kuzeyinde 'Kuzey ve Doğu Suriye Özerk Yönetimi' ilan etti", **SPUTNIK Türkiye**, 07.09.2018, <https://sputniknews.com.tr/20180907/dsm-suriye-kuzey-ozerk-yonetim-1035088936.html>, (Erişim: 12.05.2021).

DURGUN, Hikmet; PYD'nin yeni Eşbaşkanı: Suriye'nin bölünmesini istemeyiz bağımsız Kürdistan planımız yok, **SPUTNIK**, 17.10.2017, <https://sputniknews.com.tr/20171017/pydnin-yeni-esbaskani-suriyenin-bolunmesini-istemeyiz-bagimsiz-kurdistan-planımız-yok-1030643051.html>, (Erişim: 15.06.2023).

EL-NECCAR Abdullah, "Fırat'ın Doğusundaki Bölücü Demokratik Birlik Partisi (PYD) Projesi", Harmoon Araştırmalar Merkezi, 2020, <chrome-extension://efaidnbmnmmnibpccajpcgicglcfindmkaj/https://www.harmoon.org/wp-content/uploads/2020/08/FIRATIN-DOGUSUNDAKI-BOLUCU-PYD-PROJESI.pdf>, (Erişim: 20.08.2021).

EUROPOL, "TE_SAT 2011 EU Terrorism Situation And Trend Report", European Police Office, 2011, https://www.europol.europa.eu/sites/default/files/documents/te-sat2011_0.pdf, (Erişim: 08.05.2021).

"Fethullahçı Terör Örgütünün (FETÖ/PDY) 15 Temmuz 2016 Tarihli Darbe Girişi İle Bu Terör Örgütünün Faaliyetlerinin Tüm Yönleriyle Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporu", **Türkiye Büyük Millet Meclisi**, Mayıs, 2017, http://altinoz.com.tr/wp-content/uploads/2017/05/Rapor_26.05.pdf, (Erişim: 15.10.2020).

"Fransa Cumhurbaşkanı Macron ile görüşen, PKK/KCK üyesi ve eski PYD eş başkanı: Asya Abdullah", **Suriye Gündemi Bölgesel Siyaset Günlüğü**, 30.03.2018, <https://www.suriyegundemi.com/asya-abdullah#gallery>, (Erişim: 04.05.2021).

"Geçici Korumamız Altındaki Suriyeliler", **T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı**, <https://www.goc.gov.tr/gecici-korumamız-altındaki-suriyeliler>, (Erişim: 17.07.2021).

GENÇTÜRK, Tuğçe; "Terör Kavramı ve Uluslararası Terörizme Farklı Yaklaşımlar", Başkent Üniversitesi Stratejik Araştırmalar Merkezi, 2012, ss.1-11, <https://docplayer.biz.tr/16546353-Teror-kavrami-ve-uluslararasi-terorizme-farkli-yaklasimlar-baskent-universitesi-stratejik-arastirmalar-merkezi-stajyer-tugce-gencturk.html>, (Erişim: 06.09.2021).

"Innensenator Udo Nagel stellt den Verfassungsschutzbericht 2003 vor: Wir brauchen effektivere Instrumente gegen den islamistischen Terrorismus“, **Freie und Hansestadt Hamburg Behörde für Inneres**, 27 Mai 2004, bfi27, ss. 1-10, chrome-extension://efaidnbmnibpcjpcglclefindmkaj/https://epub.sub.uni-hamburg.de/epub/volltexte/2009/2370/pdf/vsb_2003_pressemitteilung.pdf, (Erişim: 10.03.2023).

"JIYANA SEROK", **Mirovek û Pirtûkek = Bir insan Bir Kitap Abdullah Öcalan Kitapları PDF**, <https://birinsanbirkitaip.wordpress.com/jiyana-serok/>, (Erişim: 10.07.2021).

KULAKSIZOĞLU, Beklan; "YPG PKK ile ne kadar bağlantılı", DW Made for minds, 22.01.2018, <https://www.dw.com/tr/ypg-pkk-ile-ne-kadar-ba%C4%9Flant%C4%B1l%C4%B1/a-42261886>, (Erişim: 11.05.2021).

KURDWATCH reports human-rights violations against Kurds in Syria, Report 10, "Forcible recruitments and the deployment of child soldiers by the Democratic Union Party in Syria", May 2015, s.3 https://kurdwatch.ezks.org/pdf/KurdWatch_A010_en_Zwangsrekrutierung.pdf, Erişim: 11.03.2021

LEYLAK, Ali; "Ceylanpınar'da 2 polis şehit", **Milliyet**, 23.07.2015, <https://www.milliyet.com.tr/gundem/ceylanpinar-da-2-polis-sehit-2091335>, (Erişim: 14.05.2021).

Odak: İkinci Yıl Dönümünde Bahar Kalkanı Harekatı ve Barışın Tesisi, **SETA**, <https://www.setav.org/odak-ikinci-yil-donumunde-bahar-kalkani-harekat-i-ve-barisin-tesisi/>, (Erişim: 16.08.2023).

OJALVO, Denis; "Yahudi patentli 'Bıçaklı İntifada' ve Sicarii", Şalom Haftalık Siyasi ve Kültürel Gazete, 14.10.2015, http://www.salom.com.tr/arsiv/haber-96737-yahudi_patentli_bicakli_Intifada_ve_sicarii.html, (Erişim: 18.03.2020).

ORHAN, Oytun; "Fırat Kalkanı: Hedefler, Fırsatlar ve Riskler," **Karar**, 20.10.2016, <http://www.karar.com/gorusler/firat-kalkani-hedefler-firsatlar-ve-riskler-282439#>, (Erişim: 17.09.2021).

PAJK Partiya Azadiya Jin A Kurdistan, <https://pajk.org/tr/>, (Erişim: 15.12.2021).

"PYD Eş Başkanlığı'na Enver Müslim ve Ayşe Hiso seçildi", **INDEPENDENT Türkçe**, 26.02.2020, <https://www.indyturk.com/node/137941/d%C3%BCn%C5%9F-ba%C5%9Fkanl%C4%B1%C4%9F%C4%B1na-enver-m%C3%BCslim-ve-ay%C5%9Fe-hiso-se%C3%A7ildi>, (Erişim: 6.05.2021).

"PYD'nin yeni eş başkanları Ayşe Hiso ve Enver Müslim kimdir?", **ANHA Hawar Haber Ajansı**, 25.02.2020, <http://www.hawarnews.com/tr/haber/pydnin-yeni-es-baskanlari-ayse-hiso-ve-enver-muslim-kimdir-h24393.html>, (Erişim: 06.05.2021).

"Rus elçi: PYD ile görüşüyoruz", **Hürriyet**, 19.10.2015, <https://www.hurriyet.com.tr/dunya/rus-elci-pydile-gorusuyoruz-40003056>, (Erişim: 03.07.2021).

"Salih Müslim kimdir?", **Akit**, <https://www.yeniakit.com.tr/biyografi/salih-muslim>, (Erişim: 05.05.2021).

SELVİ, Abdülkadir; "Rusya ile PYD'nin yeni ittifakı", **Yeni Şafak**, 16.12.2015, <https://www.yenisafak.com/yazarlar/abdulkadir-selvi/rusya-ile-pydunin-yeni-ittifaki-2023622>, (Erişim: 01.07.2021).

"Son dakika: TTB'den terör elebaşı Asya Abdullah'a 'Barış, Dostluk ve Demokrasi' ödülü! Utanmadan bir de tören düzenlemişler", **Sabah**, 20.09.2020, <https://www.sabah.com.tr/gundem/2020/09/20/son-dakika-ttbden-teror-elebasina-baris-dostluk-ve-demokrasi-odulu-utanmadan-bir-de-toren-duzenlemisler>, (Erişim: 04.05.2021).

SONER Doğan, “Amerika-PYD Petrol Anlaşması”, **İNSAMER**, 21.08.2020, https://www.insamer.com/tr/amerika-pyd-petrol-anlasmasi_3187.html, (Erişim: 20.06.2021).

SONER, Doğan; “Amerika-PYD Petrol Anlaşması”, **İNSAMER**, 21.08.2020, https://www.insamer.com/tr/amerika-pyd-petrol-anlasmasi_3187.html, (Erişim: 20.06.2021).

ŞİMŞEK, Bahar ve Joost Jongerden, Demokrasi İradesinin Beyanı Ya Da Yaratıcı Hareketler Çokluğu: Biz’ler HDP, s.17-23, chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/https://edepot.wur.nl/345572, (Erişim: 09.08.2021).

TETİK, Ümit; "Türkiye’nin terörizmle mücadelesinde Çoklu Öncelik Stratejisi", Anadolu Ajansı, 30.12.2019, <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/turkiye-nin-terorizmle-mucadelesinde-coklu-oncelik-stratejisi/1687500>, (Erişim: 09.01.2021).

"The Democratic Union Party’s Political Project for Syria", **JUSOOR for STUDIES**, 25.01.2018, <https://jusoer.co/details/The-Democratic-Union-Party%E2%80%99s-Political-Project-for-Syria/365/en>, (Erişim: 08.05.2021).

"The Democratic Union Party’s Political Project for Syria", **JUSOOR for STUDIES**, Study, January, 2017, p. 1-20, chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/https://jusoer.co/storage/posts/old-pdf/613.pdf, (Erişim: 10.02.2023).

"Türkiye'nin Terörle Mücadelesinde Zeytin Dalı Harekatı", **Anadolu Ajansı**, 2018, s. 1-67, https://www.aa.com.tr/uploads/userFiles/79121245-49cb-4f77-bd45-d9d308a833b3/08_2019%2F11_subat%2F03%2FAA-ZEYTINDALI-.pdf, (Erişim: 19.07.2021).

"Under Kurdish Rule Abuses in PYD-run Enclaves of Syria", **Human Rights Watch**, 19.06.2014, <https://www.hrw.org/node/256559/printable/print>, (Erişim: 22.05.2021).

YEŞİLTAS, Murat, Sibel Düz, Rıfat Öncel, Bilgehan Öztürk, "2016'da Güvenlik ve Terörle Mücadele", <https://setav.org/assets/uploads/2016/12/guvenlik.pdf>, ss.1-42, (Erişim: 15.02.2021).

YILDIZ, Mustafa; "Suriyeli Kürtlerin PYD/YPG Sorunu", **İNSAMER İHH** İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi, 16.10.2020, https://www.insamer.com/tr/suriyeli-kurtlerin-pyd-ypg-sorunu_3397.html, (Erişim: 17.05.2021).

"YPG: Yerel bir örgütten, NATO ülkelerinin desteklediği bir güce nasıl dönüştü", **BBCNEWS/TÜRKÇE**, 25.09.2019, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-50180068>, (Erişim: 07.05.2021).

ARAPÇA KAYNAKLAR

آغي، أسامة؛ (12/9/2020)، *الحركة السياسية الكردية في سورية و أحزابها*، تاريخ التوثيق: 08.03.2021.

<https://ninarpress.net/%D8%A7%D9%84%D8%AD%D8%B1%D9%83%D8%A9-%D8%A7%D9%84%D8%B3%D9%8A%D8%A7%D8%B3%D9%8A%D8%A9-%D8%A7%D9%84%D9%83%D8%B1%D8%AF%D9%8A%D8%A9-%D9%81%D9%8A-%D8%B3%D9%88%D8%B1%D9%8A%D8%A9-%D9%88%D8%A3%D8%AD%D8%B2/>

Aljazeera؛ (12.03.2015)، *وحدات حماية الشعب*، تاريخ التوثيق: 11.04.2021.

<https://www.aljazeera.net/encyclopedia/movementsandparties/2015/3/12/%D9%88%D8%AD%D8%AF%D8%A7%D8%AA-%D8%AD%D9%85%D8%A7%D9%8A%D8%A9-%D8%A7%D9%84%D8%B4%D8%B9%D8%A8>

ANFNEWS؛ (27.09.2017)، *بدء فعاليات المؤتمر السابع لحزب الاتحاد الديمقراطي PYD*، تاريخ التوثيق:

.01.04.2021

[https://anfarabic.com/akhr-l-khbr/bd-f-lyt-lmw-tmr-lsb-lhzb-lthd-ldymqrty-pyd-](https://anfarabic.com/akhr-l-khbr/bd-f-lyt-lmw-tmr-lsb-lhzb-lthd-ldymqrty-pyd-38130)

38130

Arabiccnn؛ (20.01.2018)، تركيا: عملية "غصن الزيتون" بدأت.. وغارات جوية على عفرين رغم تهديد

اتنظام الأسد، تاريخ التوثيق: 13.07.2021.

<https://arabic.cnn.com/middle-east/2018/01/20/turkey-operation-olive-branch-aftrin>

BBC NEWS؛ (08.06.2017)، نبذة عن قوات سوريا الديمقراطية، تاريخ التوثيق: 11.05.2021

<https://www.bbc.com/arabic/middleeast-40172429>

بوزان، صالح، (01.02.2019)، استراتيجية العلاقة بين حزب الاتحاد الديمقراطي وحزب العمال الكردستاني

الحلقة الثانية، المحور، المتمدن، العدد: ٦١٣٢، تاريخ التوثيق: 05.05.2020

<https://www.ahewar.org/debat/show.art.asp?aid=626668>

تركاي، خالد، (16.11 2018)، "اقتصاديات الحرب في سورية: التمويل والعلاقات التجارية البينية للقوى

المتصارعة في سورية"، ص ١-٣٥، الجسور (JUSOOR)، الجسور للدراسات، تاريخ التوثيق: 11.06.2021

<https://jusoar.co/ar/details/%D8%A7%D9%82%D8%AA%D8%B5%D8%A7%D8%AF%D9%8A%D8%A7%D8%AA-%D8%A7%D9%84%D8%AD%D8%B1%D8%A8-%D9%81%D9%8A-%D8%B3%D9%88%D8%B1%D9%8A%D8%A9>

والي، خيرة، تطور القضية الكردية وأثرها على الأمن الإقليمي في منطقة الشرق الأوسط (٢٠٠٣-٢٠١٦)، الجزائر:

جامعة الجلفة، كلية الحقوق والعلوم السياسية، رسالة الماجستير، ٢٠١٦/٢٠١٧.

الكيلاي، شمس الدين، "المسألة الكردية في ضوء تحولات جبهات النخب و الأحزاب الكردية السورية"، المركز

العربي للأبحاث و دراسة السياسات، قطر، (أب 2016)، ص ١-٢٥.

كردووتش (KURDWATCH)، موقع الكتروني مستقل يرصد انتهاكات حقوق الإنسان بحق الأكراد في

سوريا، (24.05.2015)، تركيا: PKK تقوم بالتجنيد العسكري للقتال في سوريا، تاريخ التوثيق: 02.06.2021.

<https://kurdwatch.ezks.org/?aid=3440&z=ar>

كردووتش (KURDWATCH)، موقع الكتروني مستقل يرصد انتهاكات حقوق الإنسان بحق الأكراد في سوريا، (10.04.2015)، رأس العين: PYD يقوم بالتجنيد الإجباري في مقامي الإنترنت، تاريخ التوثيق: 03.06.2021.

<https://kurdrawatch.ezks.org/index.php?aid=3400&z=ar&cure=1025>

كردووتش (KURDWATCH)، موقع الكتروني مستقل يرصد انتهاكات حقوق الإنسان بحق الأكراد في سوريا، (13.05.2015)، المعبدية: حزب الاتحاد الديمقراطي (PYD) يُجبر المعلمين على دفع تبرعات، تاريخ التوثيق: 17.06.2021.

<https://kurdrawatch.ezks.org/?aid=3428&z=ar>

محمد، محمد موسى، (11/6/2006)، القضية الكردية في سوريا، تاريخ التوثيق: 04.05.2020.

<https://www.aljazeera.net/2006/06/11/%D8%A7%D9%84%D9%82%D8%B6%D9%8A%D8%A9-%D8%A7%D9%84%D9%83%D8%B1%D8%AF%D9%8A%D8%A9-%D9%81%D9%8A-%D8%B3%D9%88%D8%B1%D9%8A%D8%A7>

حزب الاتحاد الديمقراطي/Partiya Yekîtiya Demokrat، (29.09.2017)، البيان الختامي للمؤتمر

السابع الاعتيادي لحزب الاتحاد الديمقراطي PYD، تاريخ التوثيق: 20.04.2021.

<https://pydrojava.org/tag/%D8%A7%D9%84%D9%85%D8%A4%D8%AA%D9%85%D8%B1-%D8%A7%D9%84%D8%B3%D8%A7%D8%A8%D8%B9-%D8%A7%D9%84%D8%B9%D8%A7%D9%85/>

حزب الاتحاد الديمقراطي/Partiya Yekîtiya Demokrat، (30.01.2021)، حزب الاتحاد الديمقراطي

PYD ... عام آخر من المقاومة، تاريخ التوثيق: 05.05.2021.

<https://pydrojava.org/%D8%AD%D8%B2%D8%A8-%D8%A7%D9%84%D8%A7%D8%AA%D8%AD%D8%A7%D8%AF-%D8%A7%D9%84%D8%AF%D9%8A%D9%85%D9%82%D8%B1%D8%A7%D8%B7%D9%8A-pyd-%D8%B9%D8%A7%D9%85-%D8%A2%D8%AE%D8%B1-%D9%85%D9%86-%D8%A7%D9%84%D9%85/>

حزب الاتحاد الديمقراطي/Partiya Yekîtiya Demokrat، (24-25.02.2020)، النظام الداخلي،

تاريخ التوثيق: 05.05.2021.

<https://pydrojava.org/%d8%a7%d9%84%d9%86%d8%b8%d8%a7%d9%85-%d8%a7%d9%84%d8%af%d8%a7%d8%ae%d9%84%d9%8a/>

Syriacpress، (26.02.2020)، اختتام أعمال المؤتمر الثامن لحزب الاتحاد الديمقراطي PYD بحضور حزب

الاتحاد السرياني وممثلي الأحزاب الأخرى، تاريخ التوثيق: 05.05.2021،

<https://syriacpress.com/ar/2020/02/26/%D8%A7%D8%AE%D8%AA%D8%AA%D8%A7%D9%85-%D8%A3%D8%B9%D9%85%D8%A7%D9%84-%D8%A7%D9%84%D9%85%D8%A4%D8%AA%D9%85%D8%B1-%D8%A7%D9%84%D8%AB%D8%A7%D9%85%D9%86-%D9%84%D8%AD%D8%B2%D8%A8-%D8%A7%D9%84%D8%A7%D8%AA/>

أوسي، هوشنك، "الجزور التاريخية للقضية الكردية"، EIPSS، المعهد المصري للدراسات السياسية و الاستراتيجية،

(مايو ٢٠١٧)، ص ٤٠-١.

ولاتي مه (Welate Me)، (17.06.2012)، تقارير خاصة: تقرير حول انعقاد المؤتمر الخامس الاستثنائي لحزب

الاتحاد الديمقراطي PYD، تاريخ التوثيق: 25.04.2021.

<https://www.welateme.info/erebi/modules.php?name=News&file=article&sid=13137>

ولاتي مه (Welate Me)، (17.10.2010)، بيانات: المؤتمر الرابع لحزب PYD ينهي أعماله وينتخب

المهندس صالح مسلم محمد رئيساً للحزب خلفاً للدكتور فؤاد عمر، تاريخ التوثيق: 16.06.2012.

<https://www.welateme.net/erebi/modules.php?name=News&file=article&sid=7485>

زمان الوصل (Zamanalwsl)، (26.02.2020)، رئاسة جديدة لحزب الاتحاد الديمقراطي، تاريخ التوثيق:

05.05.2021

<https://www.zamanalwsl.net/news/article/121442/>

مركز مالكوم كير-كارنيغي للشرق الأوسط، حزب الاتحاد الديمقراطي الكردستاني، (تاريخ التوثيق: 05.05.2021)
<https://carnegie-mec.org/syriaincrisis/?fa=48528>

حميد، خميس دهام، "حزب العمال الكردستاني (PKK) ودوره في تطور القضية الكردية في تركيا من عام

١٩٩١-٢٠١٣، مجلة العلوم السياسية، العدد: ٤٨، (تموز ٢٠١٤)، ص ١-٤٢.

دشتي، إبراهيم، "المسألة الكردية: نشأة المشكلة و أبعادها السياسية و القومية و انعكاساتها الإقليمية"، مجلس

الأمة الأمانة العامة قطاع البحوث و المعلومات إدارة الدراسات و البحوث، الكويت، (ابريل ١٩٩٩)، ص 21-22.